

C. PLINI CAECILI SECUNDI
E P I S T U L A R U M

LIBRI NOVENI

EPISTULARUM AD TRAIANUM LIBER

PANEGYRICUS

EX RECENSIONE

HENRICI KEILII

ACCEDIT INDEX NOMINUM CUM RERUM ENARRATIONE

AUCTORE

THEODORO MOMMSEN

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

MDCCCLXX

Printed in Germany

PA6638

A2

• 1870

405984

★ '31

CAROLO HALMIO

AMICO SUO

HENRICUS KEIL

PRAEFATIO

Postquam ante hos sedecim annos epistulas et orationem Plinii librorum manu scriptorum fide recognitas edidi, haud prompto sane animo easdem praesertim diu omissas retractandas suscepi. sed et parum utilem esse editionem videbam, nisi scripturae librorum quibus usus essem cognoscendae omnibus copia fieret, et quaedam, quae olim non recte institueram, corrigenda esse intellexi. accedebat auctor gravissimus idemque amicissimus Theodorus Mommsen, qui cum editionem critico apparatu instructam desiderari diceret, me ut eam curam in me reciperem monuit seque adiutorem fore operis promisit. quare non putavi dubitandum esse quin denuo ad Plinium operam meam converterem et rem olim incohatam potius quam perfectam ad certum finem perducerem. itaque non solum recensionem olim institutam recognovi et ut poteram emendavi, sed etiam discrepantem scripturam librorum quos in lectione constituenda secutus eram adieci. emendationem Mommsenus suis coniecturis liberaliter mecum communicatis adiuvit, postquam meas schedas ad eum miseram. idem indicem nominum, quem olim subieceram brevem et ad illius editionis usum accommodatum, ita auxit, ut quaecumque de hominibus a Plinio nominatis tam aequalibus quam antiquioribus memoriae prodita essent indicaret, exceptis tamen, ut par est, nominibus eorum qui et vulgo noti et obiter tantum a Plinio commemorati essent, ut Demosthenis et Ciceronis et imperatorum omnium, in quibus ea quae apud ipsum Plinium leguntur indicare sufficiebat. de quo instituto ille haec ad me scripsit, in historia illius aetatis vel maxime opus esse indice virorum omnium qui ad rem publicam accessissent vel litteris operam dedissent, in quo quidquid de iis vel apud scriptores vel in inscriptionibus et nummis memoriae proditum esset breviter indicaretur. quo quia adhuc careremus, se in iis nomi-

nibus quae apud Plinium leguntur praestitisse, quod fieri deberet in omnibus; neque ignorare se illud inter indicem proprie Plinianum et talem qualem desideramus medium quiddam tenere et propterea merito culpari posse, quod fines alterius excederet, alterius non impleret; sed specimine aliquo quamvis imperfecto utilissimi operis proposito fieri posse ut alii ad illum laborem suscipiendum incitarentur. interim nos illud antiquissimi vatis praeceptum, quod dimidiam rei partem pluris facere nos iubet quam totam rem, in hoc quoque opere valere putabimus. nam dum omnia quae huc pertinent nomina colligantur et in ordinem digerantur, quod sane utilissimum fore omnes consentiunt, hic Plinii index vices locupletioris indicis ex aliqua parte sustinere poterit, neque dubitamus quin ille magnum commodum ad novam editionem additurus sit. denique de temporibus epistularum ne nobis quaerendum esset effectum est accurata Mommseni de vita Plinii disputatione Herm. v. III (a. 1869) p. 31 sqq. ex qua disputatione notas annorum, de quibus quidem certo constat, singulis libris vel epistulis adscripsi. unum igitur explicandum restat, quibus praesidiis in nova recensione usus sim et quam auctoritatem unius cuiusque libri in diversis partibus editionis esse voluerim. qua de re olim breviter dixi, nunc ut accuratius exponatur huius editionis rationes exigunt.

Codicum autem in quibus Plinii epistulae scriptae sunt tria sunt genera, quae non magis propria unius cuiusque generis ratione scripturae quam diverso numero epistularum inter se discreta sunt. primum enim genus est illud quod novem epistularum libros complectitur; in secundo prior epistularum pars inde a primo libro usque ad quinti libri epistulam sextam scripta est; tertium octavo libro omisso et nono in loco octavi posito octo libros continet. ad haec tria genera accedebat olim quartus codex, in quo praeter novem epistularum libros decimus sive epistularum Plinii et Traiani liber scriptus erat. de his tribus sive quattuor librorum manu scriptorum generibus primum separatim dicam; deinde quae cuique auctoritas ad genuinam scripturam indagandam tribuenda sit exponam.

Primi igitur generis quod posui codex primarius est Mediceus vel Laurentianus plutei XLVII 36 in membranis formae quadratae decimo saeculo, ut mihi visum est, scriptus, qui unus omnium codicum qui nunc supersunt novem epistularum libros continet usque ad noni quidem libri epistulam 26, 8 *EPISTULAR*
LIB I — et alibi ΕΤΩ ΑΕΘΙΜΑΙΜ . FINIT *EPISTULARUM*

LIBER . UIII . constat membranarum fasciculis decem et septem, e quibus sedecim sunt quaterniones, ultimus est quinio. in prima parte paginae habent versus vicanos et quaternos, postea vicanos et quinos, in ultimis membranis vicanos et senos eosque minutioribus litteris exaratos. ab eodem librario autem codicem scriptum esse, qui Taciti libros quinque vel potius sex ab excessu divi Augusti in codice Mediceo plutei LXVIII 1 scripsit et olim Bandinius catal. cod. lat. biblioth. Laurent. v. II p. 419 vidit, et mihi tum, cum utrumque librum tractabam, apparuit. quin etiam uno volumine olim duos codices comprehensos vel certe uni volumini destinatos fuisse numeri quaternionum, qui in imis marginibus ultimarum unius cuiusque fasciculi paginarum in utroque codice scripti sunt, indicant. nam cum in Plinii codice continui sint quaternionum numeri inde ab I usque ad XVII, hos in Taciti codice excipiunt numeri prorsus eodem loco antiqua manu positi XVIII usque ad XXXIII. sed ii recentiore manu inde ab undevicesimo quaternione ita mutati sunt, ut pro vetere ordine is qui postea fuit II, III sqq. indicaretur: qua de re auctore Gulielmo Studemund accurate dixit Ludovicus Urlichs in annalibus philologicis Eos v. II (a. 1865) p. 224. itaque cum a librario, qui primum Plinii epistulas, deinde Taciti libros scripsit, continui quaternionum numeri positi essent, postea duobus voluminibus factis in posteriore parte, quae Taciti libros continebat, numeri ita ut dixi mutati esse videntur. non egebimus igitur, opinor, ratiocinationibus illis, quibus Urlichsius l. c. ea quae in Taciti codice periissent computare studuit. iam vero quoniam Taciti codicem anno 1508 e Corbeiensi monasterio in Italiam travectum esse constat, sequitur eandem originem esse codicis Pliniani. atque si credimus Ioanni Mariae Catanaeo, qui primus inter Italos hoc libro usus est et pluribus locis eius scripturas protulit in secunda Plinii editione, quae Mediolani a. 1518 facta est (nam in priore editione a. 1506 eum non habuit), tum etiam, cum Taciti codex inventus est, cum illo coniunctus fuit. nam quem Catanaeus pontificium codicem dicit, is a Mediceo, qui tum Leonis X pontificis erat, diversus non est. eum igitur 'cum libris quinque Cornelii Taciti nuper inventis coniunctum fuisse' scribit in epistula illi editioni praemissa, cuius partem quae huc pertinet infra exhibebo, et de eodem in commentario epist. I 2, 2 'quare' inquit 'sincerior lectio elicitur ab eo exemplari, in quo sunt illi tres libri Corn. Taciti nuper publicati, *nam vim tantorum verborum pauci, quos aequus*

amavit, assequi possunt?. copiam autem codicis a Philippo Be-roaldo, quem primum Taciti libros e codice Mediceo edidisse constat, sibi factam esse scribit l. c. et in commentario in epist. V 9, 5. ceterum in iis quae de Tacitei codicis inventione tradita sunt numquam, quod sciam, Plinii mentio facta est. post Catanaeum codicem cum Aldina editione contulit Nicolaus Heinsius: cf. Burmann. syllog. epist. v. III p. 538 Heins. not. in Valer. Flacc. p. 316. huius collatione a Petro Burmanno descripta usus est Cortius. ipse librum excussi Florentiae a. 1845. in iis de quibus propter dissensum Cortii dubitatio orta erat Marcus Zuckerus Erlangensis denuo inspecto codice aut meam lectionem confirmavit aut errorem correxit.

Ad Mediceum codicem proxime accedit Vaticanus 3864 membranaceus forma quadrata eodem fere tempore vel paulo antiquiore, hoc est nono vel decimo saeculo scriptus. quamquam fuerunt qui eum octavo vel etiam undecimo saeculo tribuerent. continet una manu scripta haec, f. 1—74 Caesaris de bello Gallico libros octo (cf. Caes. ed. Frigell v. II 1): f. 74. 75 fragmentum Aethici (cf. Pertz de cosmogr. Ethici p. 32): f. 76—108 Plinii epistularum libros quattuor primos *C. PLINIUS SEPTICIO SUO SALUTEM — C. PLINII CAECILII SECUNDI EPISTULARUM FINIT LIBER IIII*: f. 109—133 Sallustii excerpta (cf. Iordan mus. rhen. noviss. v. XVIII a. 1863 p. 585). hoc libro et in Plinio et in Sallustio primus usus est Pomponius Laetus a. 1490. Plinii epistulas ipse excussi. sed eae in codice ita scriptae sunt, ut reliquos epistularum libros non casu periisse, sed omnino non scriptos fuisse appareat. nam post finem quarti libri in folio 108, quod est ultimum quinionis folium, pars paginae prioris quae supererat et posterior pagina a librario vacua relicta est. scriptura autem cum Mediceo codice tam accurate consentit, ut utrumque librum ex uno exemplari descriptum esse plane appareat. quod archetypum praeter alia vitia utriusque apographi communia tribus locis vetere membranarum defectu lacunas traxerat, quibus perierunt haec, p. 21, 16 *vero totum* — p. 25, 24 *dixisse cum ede*, p. 62, 25 *fuit obiit officia* — p. 64, 12 *pluribus credere potes*, p. 72, 2 *est vale*—p. 75, 15 *temere dixi diligenter*. et primo quidem loco duo folia, secundo unum, tertio iterum duo in vetere codice periisse videntur. quamquam ad veterem membranarum compagem ille defectus certis ratiocinationibus referri nequit. praeterea in initio illius archetypi inscriptio epistularum deerat, quo factum est ut et

in Vaticano et in Mediceo codice eodem loco nomen Plinii a librariis omitteretur.

Hac Medicei et Vaticani codicis cognatione iam certum efficitur iudicium de codice Pragensi, ex quo Franciscus Nicolaus Titze Lipsiae a. 1823 Plinii epistulas edidit eumque multis verbis in praefatione eius editionis descripsit. quarto decimo autem saeculo librum, in quo uno magno volumine Plinii naturalis historiae libri, Plinii Valeriani physica quae feruntur et octo epistularum libri comprehensi sint, in Bohemia scriptum esse dicit. is igitur tam constanter Medicei codicis scripturam sequitur, ut dubitari nequeat quin ex hoc ipso descriptus sit. nam cum in quattuor epistularum libris, in quibus praeter hunc Vaticanum veteris scripturae testem habemus, aliis locis is qui Mediceum, aliis is qui Vaticanum codicem scripsit a communi archetypo aberraverit, Pragensis codex exceptis levissimis quibusdam erroribus, qui nullo negotio coniectura corrigi poterant, omnia propria Medicei librarii vitia repetivit, quod fieri non potuisse apparet, si ex antiquiore codice originem duxisset. neque illud huic rei obstat, quod ex iis quae in lacunis Medicei codicis perierunt quaedam in Pragensi scripta sunt. nam eae quidem epistulae, quarum vel initia vel fines in illo propter archetypi defectum perierunt, I 16. 20. III 1. 3. 9, in hoc ex alio codicum genere, cuius plures etiam nunc supersunt libri, suppletæ leguntur; eae autem quae totae lacunis haustae erant ne in hoc quidem scriptae sunt*). praeterea ex reliquis quoque

*) Quo certius de consensu Medicei codicis (M) et Pragensis (P) in iis etiam locis, in quibus Vaticanus veram scripturam servavit, constet, exempla eius generis adscribam, in quibus e primo libro omnia quae huc pertinent ponam, e reliquis graviora eligam. p. 6, 14 non] enim MP. 9, 26 ἀνένευσεν. nam ego] ANENEYYCENINAM. Ego MP. 11, 21 ne molesta] N molesta M ut non molesta P. 12, 25 casu] causa MP. 14, 10 dixit otiosum esse] dixit melius est otiosum esse MP. 15, 7 multum severitatis] multum seueritas M multa seueritas P. 18, 2 mortem doleo, doleo autem] mortem doleo autem MP. 19, 2 nemini defui. erant] memini defuerant M mentū defuerāt P. 26, 15 frequenter egi om. MP. 31, 8 audire et si inulta] audire si inulta MP. 32, 2 nosse] nosce M noscere P. 36, 12 qui pepererat] quippe pererat M quippe perat P. 44, 11 Tuccius] ductius MP. 47, 22 istinc redire] istin credere M istinc credi P. 51, 22 tuerer] uerer M uererer P. 68, 2 poteras, inquit, has horas non perdere; nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impenderetur] poteras inquit horas non impenderetur M poteras inquit horas non impendere P poteras inquit non perdere perire enim arbitrabatur quia quid studiis non impenderetur cod. Vat. 70, 6 transigebat] transiebat MP. 70, 27 nuper L. Piso, pater Pisonis illius] nuper L. pisonis illius MP. 90, 24 in summa avaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus] in summa infamia auaritia sumptuosus in summa infamia gloriosus MP. 101, 12 Caecilius Strabo aerario censuit inferendum] caeci-

epistulis non nullae omissae, multae alio ordine positae, ex nono libro paucae receptae eaeque cum octavo libro coniunctae, in ipsis verbis autem multa pravis mutationibus corrupta vel negligenter scripta sunt. quae cum ita sint, facile intellegitur nullam omnino huic codici auctoritatem tribuendam esse; neque eo usus sum, nisi quod semel VI 32, 1 coniecturam librarii commemoravi.

Ad eandem stirpem pertinebat codex is ex quo duae epistolae I 6 et VI 10 nono saeculo descriptae leguntur in codice Monacensi 14641, olim Ratisbonensi Emmeramo 641 f. 46 et 47 post Ambrosii et Gregorii epistulas et calendaria.

Secundi generis codicum unum testem nunc habemus codicem Florentinum, qui olim bibliothecae S. Marci 284 fuit, inde in Laurentianam bibliothecam translatus needum, cum eum tractabam, in numeros relatus erat. is est membranaceus forma quadrata sub finem decimi saeculi, ut mihi visum est, scriptus. continet autem primum f. 1—40 Apuleii libros quattuor, de deo Socratis, dialogum Hermetis Trimegisti, de dogmate Platonis, de mundo, deinde a f. 41 Plinii epistularum libros quattuor primos cum sex primis libri quinti epistulis, omissa tamen quarti libri epistula vicesima sexta, unde efficitur numerus epistularum centum, *FREQUENTER HORTATUS ES — loco seruent. VALE.* recentiore manu quinto decimo saeculo in fine codicis adiecta est sexti libri epistula septima et pars octavae usque ad p. 133, 3 *natura curiosi.* singuli libri maiore spatio relicto et maioribus litteris in initio positis satis aperte distincti sunt, ipsa tamen inscriptio in solo secundo libro addita, in reliquis ei cui rubricarum cura mandata erat, ut videtur, relicta est. paginae sunt versuum tricenorum et quaternorum. in vetere scriptura alia, sed ea quoque antiqua manu quaedam correcta et graeca verba, quae ubique a vetere librario scripta erant, non nullis locis deleta et denuo scripta, plerumque etiam addita latina interpretatione in margine repetita sunt. genus autem scripturae et forma

lius strabo tu lauda marcellinum aenario censuit inferendum MP. epistulas autem quae in Mediceo codice lacunis mutilatae erant ex alio codice suppletas, deinde reliqua e Mediceo descripta esse certum indicium praebet prima lacuna epist. I 20, 7, ubi cum ex verbis *cum ederet omisisse* in Mediceo et Vaticano relicta essent haec, *retomisisse* (cf. p. 21, 16), in Pragensi perperam scriptum est *cum ederet retro misisse.* sufficient haec, credo, ad originem codicis demonstrandam, quem Pragensis editor ex nescio quo codice Visigothico quinto saeculo scripto et ex ipsa scilicet scriptoris editione ducto derivatum esse sibi persuaserat.

membranarum similia esse mihi visa sunt codicibus quibusdam qui e monasterio 'S. Nazarii in Laurissa' in bibliothecam Palatinam translati sunt. quare olim eum 'librum epistolarum Gaii Plinii', quem decimo saeculo Laurissae fuisse catalogus codicum Laurissensium ab Angelo Maio spicileg. Roman. v. V p. 190 et accuratius ab Augusto Wilmannsio mus. rhen. noviss. v. XXIII (a. 1868) p. 400 editus indicat, hunc ipsum Florentinum codicem esse suspicatus sum. ante me hunc codicem tum, cum in Marciana bibliotheca servabatur, Fridericus Lindenbrogius excusserat, cuius schedis Cortius usus est. nam schedae Lindenbrogianae ita cum Florentino codice consentiunt, ut non dubitem quin ex hoc ipso excerptae sint, praesertim cum Lindenbrogium Florentiae Marcianos codices tractasse constet.

Sed alius eiusdem stirpis codex Marciano aetate fere par paucis abhinc annis Florentiae in bibliotheca Riccardiana extabat. nam codex Riccardianus 488, qui nunc Plinii maioris libros naturalis historiae continet, olim post hos etiam Plinii minoris epistularum libros quattuor cum parte quinti continebat. ea quae nunc supersunt accurate descripsit Detlefsenus mus. rhen. noviss. v. XV (a. 1860) p. 276 sqq., qui codicem circa annum 1100 scriptum esse existimat; mihi ad decimum saeculum, quam aetatem alii libro tribuerant, haud improbabilius referri posse videbatur. in eo igitur olim epistulas Plinii scriptas fuisse et Lamius in catalogo codicum manuscriptorum qui in bibliotheca Riccardiana Florentiae adservantur Liburni a. 1756 edito p. 324 indicavit, quamquam is minus accurate quattuor libros epistularum dixit, et post eum accuratius Rigolus, qui bibliothecarii munere ab a. 1815 usque ad a. 1845 in Riccardiana bibliotheca functus esse dicitur. is enim in schedis manu scriptis, quae nunc in illa bibliotheca servantur de codice scripsit haec, quae me rogante descripsit Theodorus Heyse, 'Plinii Secundi naturalis historia et epistolae Plinii iunioris. Cod. 488 (antiquitas M. II 11) incipit a verbis: *Illud est quod omnia opera tamquam novissima describere.*—Pag. [immo fol.] 174 epistolae Plinii iunioris occurrunt, ab ipso librario scriptae hoc titulo: *C. Plinii Secundi epistularum libri numero decem.* Verum est, quod in hoc Codice solum quatuor libri completi et initium quinti. In integumento Codicis ab illo, qui has litteras contulit, scripsit [l. scripta sunt] haec: 'A. I. Gorius contulit mense Aug. 1728'. Cod. membr. in fol. binis columnis exaratus. Io. Lamius in Catalogo Bibl. Riccard. p. 324 nota manuscripta adiunxit

‘Codex hic scriptus est anno DCCCCLIII, ut in Codice manu contemporanea adnotatum est, et librarii fuere Gulielmus Subdiaconus et Elias Subdiaconus.’ Initio, medio et fine mutilus, sed praestantissimus. Constat foliis scriptis 191’. praeterea Ludovicus de Ian mihi narravit se, cum a. 1829 codicem tractaret, epistulas in extrema parte codicis scriptas vidisse. ipse cum anno 1845 de Plinii epistulis in Riccardiana bibliotheca quaererem, folia 173, in quibus naturalis historiae libri scripti erant, in codice relictas esse, sed in fine complures membranarum fasciculos excisos vidi, neque de epistulis quicquam indicatum inveni. Detlefseno autem auctore l. c. p. 280 anno 1832 ea pars codicis, in qua epistolae scriptae erant, una cum aliis codicibus ex Riccardiana bibliotheca furto abrepta esse dicitur. scripturas codicis olim a Gorio Florentino excerptas a Dorvillio acceperat Cortius, ex cuius editione quaecumque relata inveni in meam adnotationem recepi. continebat autem Riccardianus codex tum, cum Gorius eo utebatur, easdem epistulas quae in Marciano scriptae sunt (nam epistula III 26 in hoc quoque omitta erat); ultima tamen epistula in fine mutilata, de quo haec scribit Cortius in ep. V 6, 32, ‘sed in verbo *pererrat* (p. 128, 26) deficit probus ille Riccardianus codex, reliquis iniuria temporum perditis. itaque eius suffragio in posterum uti non licebit, nisi in titulis Epistolarum huius Lib. V. Hi enim, quia sub initium cuiusque libri perscribuntur, servati sunt’. sed quoniam indices epistularum in initio librorum scripti, in quibus inscriptiones cum primis verbis unius cuiusque epistolae positae erant, sicut et hoc loco et aliis pluribus Cortius indicat, usque ad finem certe quinti libri perducti erant, veri simile est quinque libros integros olim in codice fuisse. immo si credimus inscriptioni, quam Rigolus in descriptione codicis posuit, *C. Plinii Secundi epistularum libri numero decem*, quamquam dubito num haec ita a vetere librario scripta sint, non solum quinque libri sed reliqui etiam cum ipso libro epistularum Plinii et Traiani scripti fuerunt. atqui scripturae codicis, de quibus Cortius rettulit, paucis exceptis cum Marciano codice plane consentiunt. ex quo parata sane coniectura est ut hunc ex ipso Riccardiano, si modo is aetate superior fuit, tum, cum integra erat sexta libri quinti epistula, descriptum esse eiusque defectum causam fuisse existimemus, cur reliqua in Marciano codice omitterentur. nam epistolam quoque III 26, quae in utroque libro omitta est, in Riccardiano non consilio reiectam, sed casu praeteritam esse

docet index libri, in quo epistula suo loco indicata est. quamquam, dum ipse codex repertus fuerit, certo iudicari nequit, utrum ex hoc Marcianus, an ex communi archetypo uterque liber descriptus sit.

Ex Florentino S. Marci codice descriptus est Bernensis 136 memb. fol. saec. XII, in quo post Gregorii homilias iidem libri Apuleii et Plinii epistulae l. I—V 6, deinde non nullae orationes Ciceronis scriptae sunt. praeterea alii centum epistularum libri complures extant. e quibus quos ipse vidi vel aliis indicantibus cognovi sunt hi, Parisini 8558 memb. fol. s. XIV, 8560 chart. fol. s. XV, 8607 chart. 4 a. 1454 scriptus, Vaticani 1777 fol. s. XV et 1778 memb. 4 s. XIV, Ottobonianus 3305, Laurentianus 47, 37 s. XV, Pistoriensis 139 chart. 8 s. XV. sed hi omnes cum Florentino codice ita consentiunt, ut ex hoc ipso descriptos esse partim certum partim probabile sit. certe nullus quicquam novi, quod ex illo peti non potuerit, adfert. eandem originem prae se ferunt *excerpta epistolarum plinii*, quae in tribus codicibus, Reginensi 1575 s. XIII, Vaticano 3087 s. XIV, Laurentiano Strozz. 75, scripta sunt, *Numquam te obsequii peniteat. humiles et sordidas curas aliis manda — acerba semper et immatura mors eorum qui immortale aliquid parant.* denique Vincentius Bellovacensis, qui in Speculo historiali l. X c. 67 Plinii 'epistolas ad diversos circiter centum se repperisse' scribit et 'de huius epistolis paucos flores excerpit', simili codice usus est. nam haec quoque excerpta ut eo numero epistularum, quem in his codicibus scriptum esse dixi, continentur, ita genere scripturae eodem revocantur. quoniam igitur in his libris vel excerptis nihil repertum est quo post Florentinum facile carere non possumus, hoc uno et paucis illis quae e Riccardiano codice adlata sunt omnem huius generis codicum memoriam constare volui.

Restat magnus numerus codicum quinto decimo saeculo scriptorum, in quibus octavus epistularum liber omissus, quintus autem et nonus, qui in illis octavi loco positus est, vetere epistularum ordine perturbato ita dispositi feruntur, ut in quinto inde ab octava epistula reliquae sic se excipiant, 21. 15. 10—14. 16—20. 9; in nono autem sic, 1. 2. 6. 7. 9. 12. 17. 21. 24. 25. 30. 31. 32. 3. 4. 5. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 18. 19. 20. 22. 23. 26. 27. 28. 29. 33—40: nam sexta decima noni libri epistula in his codicibus praetermissa est. hos igitur omnes ex uno eoque corruptissimo archetypo ductos esse communis omnium con-

sensus in plurimis et gravissimis vitiis docet, sive ipsum vetus exemplar ita corruptum sive ab imperito homine, cuius apographum librarii secuti sunt, descriptum erat. sed cum in quattuor primis libris et in parte quinti emendatior vel certe facilior ad intellegendum lectio e Florentino codice ducta et compluribus exemplaribus propagata ferretur, his exemplaribus ita usi sunt librarii, ut vel haec potius quam veterem octo librorum codicem exprimerent vel corruptam illius scripturam ex his corrigerent. velut in Oxoniensi codice, quo Cortius usus est, eo loco, in quo centum epistularum codices deficiunt, epist. V 7, 1 eadem manu, qua liber scriptus est, adnotatum legitur *hucusque exemplar fuit satis emendatum*. in codice autem Laurentiano 47, 34 primum eae epistolae quae in vetere Florentino sunt cum his ipsis, quas postea adiectas esse dixi, scriptae, deinde aliquanto recentiore manu reliquae additae sunt. et duo alii Laurentiani 47, 31 et 32, in quibus quintus liber cum quarto coniunctus est, ut septem fierent libri, priorem partem accurate e Florentino codice descriptam, posteriorem ordine epistularum subinde mutato (cf. Bandin. catal. cod. Laurent. v. II p. 419) ex octo librorum codice ductam exhibent. sed reliqui quoque huius generis libri fere omnes in ea parte quam dixi aut solam centum epistularum scripturam aut mixtam ex duobus veteribus exemplaribus praebent. unum habui codicem, qui in hac quoque parte accuratius quam reliqui scripturam veteris octo librorum exemplaris referre videtur, Dresdensem D 166, membranaceum forma quadrata quinto decimo saeculo in Italia scriptum, qui fuit olim Casparis Barthii. in eo enim pristina scriptura postea alia manu de codice centum epistularum correctae est, ita tamen ut quid olim scriptum fuerit ubique appareat. praeterea in primo libro quattuor epistolae 8, 12, 23, 24 suis locis omissae et in fine codicis post noni libri epistolam quadragesimam, quae propter unius epistolae defectum in eo est undequadragesima libri octavi, eadem tamen manu scriptae sunt. quod quamquam peculiari codicis Dresdensis errori tribui sane potest, tamen, cum illarum epistularum scriptura e Florentino codice ducta sit, a quo in reliquis satis diversa est pristina quidem codicis scriptura, haud scio an hic quoque defectus e vetere exemplari quod librarius expressit, repetendus sit. nam et illae epistolae in reliquis codicibus omnibus, de quibus quaesivi, iusto ordine collocatae sunt, et aliis locis compluribus, in quibus reliqui libri sectam Florentini codicis secuntur, unus Dresdensis diversam ab illis lectionem

e veterē octo librorum exemplari ductam exhibet*). ex quo sequitur quod dixi, primam codicis Dresdensis manum in priore parte epistularum rectius quam reliquos libros scripturam archetypi referre. nam in posteriore unus omnium fons scripturae fuit.

Reliquos huius generis codices enumerare et longum et inutile est. nam ut communem stirpem omnes certis indiciiis prae se ferunt, ita quidquid inter se dissentiunt inde ortum est, quod alii veteris exemplaris vitia novis vitiis auxerunt, alii coniecturis Itolorum vel adhibitis in priore parte codicibus centum epistularum correcti sunt**). itaque hoc unum dicam, antiquissimum omnium, de quorum quidem aetate certo constat, esse codicem archivii Casinatis 529 membranaceum anno 1429 ab Antonio Marii filio Florentino scriptum***). nam is annus cum nomine librarii in fine codicis scriptus est ita, *C. Plinii Secundi epistolarum liber VIII. explicuit. absolvi ego Antonius Marii filius Florentinus civis Florentiae XIII Kl. Novembr. MCCCCXXVIII^o. valeas feliciter qui legis.* haud ita multo igitur ante illum annum vetus codex in quo octo epistularum libri scripti erant ad Italos videtur delatus esse. nam quod unum ex his codicibus, Lauren-

*) Gravissima huius generis exempla sunt ea in quibus Dresdensis codex (D) cum Mediceo (M) et Vaticano (V), reliqui vel omnes vel plurimi (C) cum Florentino codice (F) consentiunt. ex quibus intellegitur illud archetypum, quod in uno Dresdensi, antequam is quoque corrigeretur, expressum erat, cum primo genere codicum cognatum fuisse, apographa eius maximam partem ad secundum deflexa esse. huius modi exempla ex quarto libro collecta sunt haec, p. 90, 6 *nam continget hilares MVD nam hilares certum est FC*. 91, 5 *Arrio Antonino Antonino MV Antonio D Adriano FC*. 92, 24 *quo sit excusatus quod librum ipsum non tamen ultra causae amplitudinem extendimus om. MVD*, add. *FC*. 93, 19 *eundem in exemplaria MVD eundem librum exemplaria FC*. 94, 3 *ut orator habeatur MVD ut plurimis orator habeatur FC*. 94, 11 *est enim tam ineptus, ut risum magis possit exprimere quam gemitum: credas non de puero scriptum, sed a puero FC est enim tam ineptus ut credas non de puero scriptum sed a puero MVD*. 98, 19 *neque enim minus apud nos honestas quam apud alios necessitas valet om. MVD*, add. *FC*

**) Ex hoc genere fuerunt duo codices, quibus Franciscus Modius in novantiquis lectionibus Grut. lamp. V p. 29 sqq. usus est, quos ille Rudolphi Agricolae manu scriptos et ex Erasmi Neustetteri bibliotheca sibi datos esse scribit l. c. p. 274 et 311, eorumque alterum etiam Sichardus in editione Basileensi a. 1542 usurpavit. nam si ea omnia quae Modius rettulit in illis scripta erant, libri non solum multis virorum doctorum coniecturis interpolati sed etiam ex antiquissimis editionibus correcti fuerunt. neque maiorem auctoritatem habent vel Palatinus codex in Gruteri editione a. 1611 adhibitus vel quicumque post hunc ab editoribus praeter eos de quibus supra dictum est usurpati sunt.

***) Et de numero codicis et de anno olim erravi, cum codicem numero 322 insignitum et anno 1428 scriptum esse dicerem. errorem codice denuo inspecto correxit Carolus Zangemeister. ceterum hunc quoque in priore parte scripturam centum epistularum sequi, sed in marginibus multa alia manu correcta esse ex iis quae Zangemeisterus excerpit cognovi.

tianum 47, 34, de quo supra dictum est, quarto decimo saeculo tribuit Bandinius l. c. p. 421, id si ita se habet, non potest nisi de antiquiore codicis parte intellegi, idque ipsum documento est reliquas epistulas, quae recentiore manu additae sunt, tum in Italia nondum notas fuisse. nimirum, ut hoc nunc statim addam, ab aetate Sidonii Apollinaris, qui Plinium et imitatus est et saepius nominavit, usque ad nonum vel decimum saeculum, quo tempore antiquissimi codices scripti sunt, nulla memoria epistularum Plinii extat. atque ipsi codices tum scripti diu latuerunt. nam quicumque illa aetate Plinii mentionem fecerunt, non ipsi eius epistulas legerunt, sed Tertullianum, qui in apologetico c. 2 Plinii et Traiani epistulas de Christianis commemoravit vel Hieronymum, qui illum secutus erat in chronico a. 2124, auctores habuerunt. deinde per aliquod tempus non legebantur nisi centum epistulae. neque plures habuisse credo Colucium Salutatium, qui primus inter Italos Plinii mentionem fecit in epistula ad Cardinalem Patavinum data, quae in codice Gaddiano XC sup. 41 extat, his verbis, *habemus Senecae epistolas: num quid ipsemet tibi videtur suas sicut mihi de meis consiliis collegisse? quid referam Plinium Ausonium Simacum vel Enodium? apud quos suae congregationis vestigium nullatenus reperitur.* postea circa annum 1420, ut videtur, octo librorum codice invento ita auctus est numerus epistularum, ut per maximam quinti decimi saeculi partem ab Italis legebatur. sed sub finem eius saeculi et initio sequentis alii reperti sunt codices. quorum memoria quia ab editis exemplaribus petenda est, fieri non potest quin praeter ea quae de libris manu scriptis diximus iam antiquissimarum editionum rationes explicentur.

Primum igitur a. 1471 octo epistularum libri e codice aliquo eius generis quod tum vulgo ferebatur editi sunt typis, ut creditur, Valdarferi Veneti, cura autem Ludovici Carbonis. nam eius praemissa est epistula ad Borsium ducem Mutinae ac Regii, in qua ille Plinii epistulas sua opera emendatas correctasque se impressoribus misisse adfirmat. codicem autem quem habuit de exemplari centum epistularum correctum tam accurate expressit, ut libris manu scriptis huius ordinis prorsus similis sit editio. quare eam ad Dresdensem librum tamquam testem vulgaris scripturae adsumpsi. usus autem sum exemplari quod est in bibliotheca Monacensi.

Paucis annis post iterum editae sunt Plinii epistulae non addito loci et anni indicio; sed facta esse creditur editio ab

Ioanne Schurenero de Bopardia Romae a. 1474*). in hac primum pars octavi libri, qui in principe editione omissus erat, edita est: nam ea quae inter epistulas eius libri 8, 3 *atque etiam navium patiens* et 18, 11 *eadem qua emerat* leguntur non indicata lacuna omitta sunt. reliqui libri eodem ordine, quo antea editi erant, dispositi, ea quae accesserunt pro nono libro numerata et in fine collocata sunt. editionis rarissimae pauca superesse videntur exempla. de quibus cum diu frustra quaesivissem, tandem unum repertum est Florentiae in bibliotheca Laurentiana, cuius scripturas in meum usum excerpserit Rudolphus Schoellius. postea aliud cum notis manu scriptis Pomponii Laeti in Vaticana bibliotheca extare mihi indicavit Augustus Wilmannsius. tertium eiusdem opera item Romae in bibliotheca Casanatensi (G. III 40) inventum est. codicem autem ab iis qui nunc extant diversum ab editore adhibitum esse non solum octavi libri epistulae tum primum editae ostendunt, sed in reliquis etiam libris maxime post quinti libri epistulam sextam scripturae satis multae, quae cum in vulgaribus codicibus non inveniantur, sed postea Medicei codicis auctoritate confirmatae sint, non potuerunt nisi ex libro manu scripto, qui illi similis erat, peti**):

*) Quoniam ea quae de Schureneri editione in libris bibliographorum referri solent auctoritate nituntur Audiffredii catalog. historico-crit. Roman. edit. saec. XV p. 164, eius verba adscribam, Caii Plinii Secundi epistolarum libri IX. *in fine*: Caii Plinii Secundi Nepotis | Epistolarum Liber explicit | Finis. Laus Deo. 1. 4. 7. IIII° | Sedente Xysto. pon. max. | eius anno Tertio: Kl. | Iuniis. ROME: IN HOSPITIO | SANCTIS DE PIRETO: if: | Quinterniones XIII. Cart. V. Papal: | (*in 4°*) Quatuor huius editionis exempla ad hanc diem vidi: primum in Bibliotheca Angelica, alterum in Bibliotheca Casanatensi, tertium Viterbii in Bibliotheca S. M. ad Gradus Ord. Praedicatorum, quartum nuperrime in Bibliotheca privata SS. D. N. D. PII PP. VI. Subscriptio, quae est ad calcem trium posteriorum exemplorum, neque annum, neque locum editionis ostendit, et terminatur voce DEO. In exemplo autem Bibliothecae Angelicae antiquissima manu, et, uti ex forma characteris apparet, libro ipsi coaeva, adiectae sunt quinque postremae lineae allatae subscriptionis, et fortasse etiam nota anni 1474; etsi haec diligenter considerata typis potius quam calamo efficta videatur. Utunque tamen sit, ex hac annotatione liquet, anno 1474 librum iam existisse, et Romae fuisse excusum in domo *Sanctis de Pireto*. A quo vero, rogas, typographo? verisimillime a Io. Schurenero de Bopardia, qui sequenti anno impressit Epistolas Aeneae Silvii in Cardinalatu scriptas, quarum character nil differt a characteribus harum Epistolarum. Editio signaturis, numeris, custodibus, et registro caret: paginarum lineae sunt 29, loci Graeci omitti omnes. Titulus ipsi praepositus sic habet: C. Plinii secundi Veronensis Oratoris clarissimi | et Consularis Epistolarum. Liber primus foelicititer incipit².

**) Ne quis ipsum Mediceum codicem in Romana editione adhibitum esse credat, primum lacuna octavi libri obstat, cuius nulla ratio in Mediceo libro est; deinde quod pauca etiam rectius in edito exemplari quam

cf. p. 138, 10. 140, 17. 141, 10; 12. 151, 25. 165, 31. 171, 5. 177, 19. 185, 16. 188, 29. 191, 19. 235, 11. 240, 15. 246, 10. 254, 14. nam in priore parte pauciora huius modi exempla inveniuntur; quamquam in his quoque sunt in quibus similis Romanae editionis et Medicei codicis consensus deprehendatur, p. 4, 1; 9. 12, 14. 13, 11. 21, 6. 56, 9. 65, 11. 84, 25. 102, 2. 122, 4. neque tamen ex ipso codice, e quo haec quae indicavi et alia eiusdem generis multa petita sunt, editio expressa est, sed vel princeps editio vel aliquis liber manu scriptus eius generis, qui e vetere codice subinde correctus et parte octavi libri auctus erat, fundamentum novae editionis fuit. nam et errores principis editionis plurimis locis, ubi dubitari nequit quin meliora praeberit codex, repetita et quaedam ita exhibita sunt, ut eam scripturam quae vulgo ferebatur cum lectione codicis mixtam esse plane appareat: cf. p. 138, 8. 141, 11; 14. 142, 10. 157, 8. 174, 12. 189, 16. 201, 10. praeterea in aliis epistulis saepius, in aliis rarius adhibitus vel omnino neglectus vel in iis quae ex eo correcta sunt minus accurate expressus est codex, ut p. 207, 4. multa vero non codicis auctoritate, sed temeraria interpolatione novata sunt: cf. p. 26, 26. 33, 18. 49, 19. 130, 25. 142, 5. 143, 4; 17. 148, 27. 150, 18. 170, 6. 176, 7. 183, 19. 196, 30. denique is qui editioni praefuit summa negligentia et imperitia munere functus et compendiis scripturae saepe in errorem inductus multa corrumpit. quo factum est ut Plinii epistolae non nullis quidem locis boni codicis auxilio emendatae, plurimis tamen etiam magis quam antea corruptae exhiberentur.

Qui proximis annis post Plinii epistulas ediderunt melioribus codicibus usi non sunt, sed exemplaria ante impressa ita repeterunt, ut quae in illis corrupta videbantur vel sua coniectura vel adhibitis octo librorum codicibus corrigerent. ex his unam commemorabo antiquissimam, Neapolitanam a. 1476 a Iuniano Maio factam, f. 1 *Iunianus Maius parthenopeus Hieronymo Carrafae meo Salutem. C. Pl. secundum superioris nepotem iam pridem emendatiorem efficere cupiebam: demum ut id conficerem impulisti* sqq. f. 2 *DE PVBLICATIONE EPISTOLARVM | PLINII LIBER PRIMVS INCIPIT. | Aius plinius secundus septicio s.*

in codice leguntur, ut p. 210, 19. 237, 12. 254, 14, et quod in ultimis noni libri epistulis, quae in Mediceo libro scriptae non sunt, eius modi scripturae, quas e vetere codice petitas esse appareat, inveniuntur. denique tum Mediceus codex apud Italos notus non fuit.

frequenter hortatus es. in fine *Absolutum opus epistolarum. C. Plinii Iunioris Neapoli. Millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto mense Iulii. Impressit Mathias Morauus uir singulari ingenio: et arte. Recognovit Iunianus maius parthenopeus rhetor publicus summa cura summaque diligentia.* huius quoque editionis pauca exempla nunc inveniuntur. ego duo extare novi, alterum Romae in bibliotheca Casanatensi, alterum Parisiis in publica bibliotheca. tertio olim usus est I. F. Grunerus act. societ. lat. Ienens. v. III p. 23, qui illud in bibliotheca Ienensi academica fuisse scribit; sed nunc ibi non invenitur. in hac igitur editione epistulae libri octavi ex Romana editione repetitae sunt. in reliquis editor partim Romanam partim principem editionem secutus est; non nulla vero etiam sua coniectura vel adhibito aliquo e vulgaribus octo librorum codicibus mutavit. nam nihil indicatum inveni, quod e meliore codice repetendum sit*).

Ceteri editores ante annum 1490 solos octo libros e principe editione, ut videtur, repetitos et identidem correctos exhibuerunt. sed eo anno quem dixi Pomponius Laetus novis subsidiis instructus emendatiorem editionem paravit, f. 1. *Vasino Gamberiae Innocentii Pont. Max. ministro a cubiculo Pomponius Laetus. Commoditatis causa ut certiores faceremus absentes epistolas inuentas esse credimus — Ex iis Caecili epistolas quam familiarissimas, a stilo communi, et usu non abhorrentis, et a nobis ut minime ignores reuolutis, et conlatis uetustis exemplaribus emendatas, Ioanni Rhegiensi Bibliopolae efflagitanti ex tua presertim uoluntate imprimendas*

*) Editionis Neapolitanae scripturae non nullae indicatae sunt in excerptis Friderici Brummeri, quae Longolius editioni Cortianae praemisit. idem Brummerus duobus codicibus Parisinis usus est, quorum alter B multis locis cum Neapolitana editione consentit. de hoc a me interrogatus Leopoldus Delisle intercedente Mommseno respondit eum esse codicem Parisinum 8620 chartaceum sub finem quinti decimi saeculi scriptum, fuisse autem olim Ferdinandi regis Neapolitani et secretarii eius Antonelli Petrucci. continet autem libros I—VII et IX. is igitur a reliquis octo librorum codicibus dissentiens saepe eas scripturas quae in Romana et Neapolitana editione vel in una Neapolitana editae sunt praebet. vix tamen credo nos de vetere codice de quo quaerimus adhibita Neapolitana editione vel Parisino codice certiores fieri. interim in una epistula IX 39 utriusque libri discrepantiam adnotabo. B codex Parisinus. N editio Neapolitana. p. 265, 18 *Haruspicum* B *Haurispicum* N *monitu* om. N *aedes impediis cereris in melius* B 20 *septembris* B *magnus*] *indigena* BN 22 in *proximum* N *suffugium*] *suffragium* B 23 *religiose facturum* N 24 *aedem*] *eandem* B, om. N *extraxero* B *porticum* B 25 *aedi*] *et* N *etiam faciendum* (faciundum B) *ipsius dee signum* BN 266, 2 *quantum*] *quantus* B *nihil*] *uel* N *uideatur necesse esse repetendum* B *uideatur necesse istinc repetendum* N 3 *ut* om. BN 4 *possum circumdare* BN 6 *pratum*] *pluratum* N 7 *explicabunt* B *inuenies* BN

dedimus legentibus (ut speramus) profuturas f. 2 C. CAECILI PLINI SECVNDI EPIST. LIB. PRIMVS. in fine *Impressum Romae per Eucharium Silber alias Franck natione Alemannum: Anno domini . M. CCCC. LXXXX. post diem. XIII. Calendarum Aprilis.* in quattuor primis libris Pomponius Laetus codicem Vaticanum 3864, sicut supra dictum est, adhibuit. nam quaecumque in hac parte emendavit ita cum illo codice consentiunt, ut dubitari nequeat quin ex eo petita sint. atque haec causa fuit, cur I. M. Heusingerus in 'emendationibus aliquot locorum in Plinii epistolis' Isenaci a. 1739 editis et a G. H. Schaefero in editione Gesneriana repetitis (cf. Schaefer. praef. p. VII), cum quattuor libri longe emendatiores quam antea ferebantur a Pomponio Laeto editi essent, eius editioni plurimum auctoritatis tribueret. sed illud non vidit Heusingerus, hanc praestantiam, quae a Vaticano codice pendet, ultra quantum librum non pertinere. nam in sequentibus libris Pomponius Laetus priores editiones et maxime Schurenerianam, ex qua octavi libri epistolae repetitae sunt, secutus est. tametsi in his quoque paucis locis exhibitae sunt lectiones, quae neque ex impressis exemplaribus vel ex vulgaribus libris manu scriptis peti neque coniectura inveniri poterant. certa eius rei exempla sunt in noni libri epistula tricesima, in qua vera scriptura, cum antea erroribus et lacunis corrupta esset, in hac editione, quod sciam, primum prolata est p. 259, 11; 14; 22. eodem pertinent ex nono libro haec, p. 241, 14; 17. 248, 9. 255, 2. 261, 16. nam in prioribus libris et pauciora et minus certa huius modi exempla sunt; memorabilia tamen haec, p. 131, 23. 132, 7. 142, 10. 160, 3. 163, 11. 172, 13. 176, 14. 190, 4. 193, 1. 199, 11. 203, 18. quare nisi melior codex ex eo genere, quod nobis Dresdensis liber et princeps editio repraesentant, editori paratus fuit, id quod credi vix potest, crediderim eum Romanam Schureneri editionem (nam haec fundamentum novae editionis fuit) e codice, ex quo illa neglegentius expressa fuerat, quibusdam locis correctam habuisse, praesertim cum in octavo quoque libro pauca correxerit, quae coniectura corrigi vix poterant, p. 209, 9. 210, 14. 211, 29. 214, 20. 228, 17. sed praeter haec permulta haud dubie sine ulla librorum manu scriptorum fide mutavit. quare nulla auctoritas ei tribuenda est in iis quae paucis locis in propriis hominum nominibus novavit, p. 119, 8 *Gratilla* pro *Galla*; 122, 4 C. *Lentulum* pro *Lentulum*; 163, 10 C. *Homullus* pro *Homullus*; 186, 25 *Cornelio Fusco* pro *Fusco*.

Pomponii Laeti recensionem secuta est editio Philippi Beroaldi a. 1498, *C. Plinii Secundi Iunioris epistole per Philippum Beroaldum correcte*. in fine *C. Plinii Secundi Iunioris Epistolae Magna cura Impressae Bononiae per Benedictum Hectoris Bononiensem. Anno a natali Christi M. CCCCLXXXVIII. XIV. Kalen. Nouembris*. hanc deinde expressit Ioannes Maria Catanaeus, qui primum a. 1506 novem epistularum libros cum epistulis Plinii et Traiani, quae quidem tum editae erant, et cum panegyrico edidit. in fine subscripta sunt haec, *Impressum Mediolani apud Alexandrum Minutianum anno salutis. M.D.VI. XV. Calendis Februarii | IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR. | C. Plinii Caecilii Secundi epistolarum libri nouem. Eiusdem Plinii libellus epistolarum ad Traianum cum rescriptis eiusdem principis. Eiusdem panagyricus Traiano Caesari dictus cum enarrationibus Ioannis Mariae Catanaei*. sed horum neuter manu scriptis libris usus est. quamquam Catanaeus in epistula praemissa ad Iafredum Carolum Mediolani a. 1505 data nos autem, inquit, *peculiares quaedam in hoc opere difficultates circumstetere. nam primum elaborandum fuit ut multa cum impressis uetusta exemplaria conferremus: quibus Plinium Caecilium supra caeteros scriptores deprauatum ex Hippolyto: si fieri posset: Virbium faceremus. tot errores: et in latinis et in graecis curandi fuerunt. — sed haec qualiacunque sunt studio nostro lucubrauimus sublatis innumeris erroribus praeter unum aut alterum: quos sine fide ueteris exemplaris uelle reponere: fuisset temerare: non emendare*.

Tandem a. 1508 Aldus Pius Manutius veterem codicem tum primum repertum nactus novam recensionem paravit. is enim primus octavum librum et integrum edidit et in suum locum revocavit, in nono libro turbatum antea epistularum ordinem restituit et omissam antea epistolam sextam decimam addidit, epistulas Plinii et Traiani, quarum pars antea edita erat, auxit, denique corruptam priorum exemplarium scripturam plurimis locis correxit. de his omnibus et in titulo editionis et in praefatione dixit, quae hic repetenda curavimus. f. 1 *C. PLINII SECVNDI NOVICOMENSIS epistolarum libri Decem, in quibus multae habentur epistolae non ante impressae. Tum Graeca correctae, et suis locis restituta, atque reiectis adulterinis, uera reposita. Item fragmentatae epistolae, integrae factae. In medio etiam epistolae libri octauī de Clitumno fonte non solum uertici calx additus, et calci uertex, sed decem quoque epistolae interpositae, ac ex Nono libro Octauus factus, et ex octauo Nonus, Idque beneficio*

exemplaris correctissimi, et mirae, ac potius uenerandae Vetustatis. Eiusdem Panegyricus Traiano Imp. dictus. Eiusdem de Viris illustribus in Re militari, et in administranda Rep. Suetonii Tranquilli de claris Grammaticis et Rhetorib. Iulii Obsequentis Prodigiorum liber. Epistolae decimi libri ad Traianum probantur esse Plinii in sequenti epistola. Inibi etiam liber de Viris illustribus, non Tranquilli, sed Plinii esse ostenditur. (f. 2)

ALDVS PIVS MANVTIVS ROMANVS
ALOISIO MOCENICO EQVITI, ET SENATORI VENETO.
S. P. D.

s Olebam superioribus Annis Aloisi Vir Clariss. cum aut T. Liuii Decades, quae non extare creduntur, aut Sallustii, aut Trogi historias, aut quemuis alium ex antiquis autoribus inuentum esse audiebam, nugas dicere, ac fabulas. Sed ex quo tu e Gallia, ubi pro Senatu tuo integerrime, accuratissimeque legatum agens, magnam tibi laudem, et gloriam peperisti, cum plurimis, quae inesse optimo Oratori oportet, tum eloquentia illa tua singulari, qua tibi ante et diuitias, et gratiam in hac Rep. excell. comparaueras, has Plinii epistolas in Italiam reportasti, in membrana scriptas, atque adeo diuersis a nostris characteribus, ut nisi quis diu assueuerit, non queat legere, coepi sperare mirum in modum, fore aetate nostra, ut plurimi ex bonis autoribus, quos non extare credimus, inueniantur. Est enim uolumen ipsum non solum correctissimum, sed etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinii temporibus. Quamobrem, si, ut uidetur, a Plinii aetate ad haec usque tempora hoc epistolarum uolumen seruatum est, fit, ut facile credam et T. Liuium, et alios, quos tum uetustate, tum hominum negligentia, tum uel aliqua, incursioneue exterarum gentium periisse credimus, alicubi, tanquam in impio conclusos carcere, squallidos delitere, speremque exituros in lucem, idque temporibus nostris, ac mea si diu uixero, praecipue opera, Christo IESU annuente, δοτῆρος ἑώνων. Nunc autem, quod possumus, hasce Secundi epistolas damus quam correctissimas, in quibus etiam multae sunt, quae antehac non habebantur. Sed tibi in primis habenda est plurima gratia Inclyte Aloisi, qui exemplar ipsum epistolarum reportasti in Italiam, mihiq; dedisti, ut excusum publicarem. Deinde Iucundo Veronensi Viro singulari ingenio ac bonarum literarum studiosissimo, quod et easdem Secundi epistolas ab eo ipso exemplari a se de-

scriptas in Gallia diligenter, ut facit omnia, et sex alia uolumina epistolarum partim manu scripta, partim impressa quidem, sed cum antiquis collata exemplaribus, ad me ipse sua sponte, quae ipsius est erga studiosos omneis beneuolentia, adportauerit, idque biennio ante quam tu ipsum mihi exemplar publicandum tradidisses. Exeunt igitur hae Plinii epistolae in manus literatorum et tua, et Iucundi nostri in illos beneuolentia, emendatissimae. Sed quoniam epistolas decimi libri, quae scribuntur ad Traianum Imperatorem, sunt qui non esse Plinii putant, tum quia stylo, et elegantia diuersae ab aliis uidentur, tum etiam quia praeter doctorum consuetudinem, Domine dicat Plinius ad Traianum scribens, operae pretium fuerit et illas a Secundo scriptas fuisse ostendere. Non imus inficias scripsisse Plinium alias epistolas, ut ipse ait paulo accuratius, sed et has ad Traianum, siquis diligenter inspiciat, et doctas esse, et elegantes fatebitur, nec a stylo Plinii alienas, id quod, cum ex omnibus id genus epistolis licet cognoscere, tum ex ea manifestius, quae de Dione quodam scribitur, qui suorum reliquias in religioso loco posuerat. Recitat enim ibi (f. 3) quae in causa utrinque dicta fuerant se iudice, quemadmodum in aliis quibusdam facit epistolis cum de causis, quas ipse egerat, ad amicos scribit. Domine autem principibus dicere temporibus Plinii, iam receptum fuisse, illud etiam Martialis in epistola libri octauo ad Domitianum, ostendit. Omnes quidem libelli mei Domine. Item illud, Edictum domini, deque nostri. Esse autem Plinii epistolas ad Traianum, multis rationibus probari potest, sed his potissimum. Primum, quia in antiquissimo exemplari una cum aliis ut nos imprimendas curauimus, sub Plinii Secundi nomine scriptae sunt. Deinde, quia Plinii illud de Christianis ad Traianum, et rescriptum Traiani super ea re habetur in una ex eisdem epistolis ad Traianum, cuius rei Tertullianus, Eusebius, Paulus Orosius meminere. deinde post longiorem disputationem de epistulis Plinii ad Traianum Plinio vindicandis et de reliquis partibus editionis in fine epistolae f. 5 scribit idque fecimus sub tuo nomine Aloisi Mocenice Grauiissimi, Senatus Veneti Decus, ut quia non solum Secundi epistolas ad nos sedulus e Gallia reportasti, sed publicandas etiam mihi dedisti, Tibi praecipue debeant, Te plurimum ament Studiosi omnes de hoc munere. Vale. Venetiis mense Nouembri. M. D. VIII.

Codice quem a Iucundo Veronensi in Gallia repertum, deinde ad se adlatum scribit Aldus, antequam illius editio prodiret, usus erat Gulielmus Budaeus, qui in annotationibus in pandectas a. 1508 primum editis cum multa ex Plinii epistulis tum quae-

dam ex iis quae in prioribus exemplaribus non ferebantur attulit. de codice autem ex quo haec deprompsit scribit haec, f 32 ed. Ascens. a. 1516 *Verum haec epistola (VIII 10) et aliae non paucae in codicibus impressis non leguntur: nos integrum ferme Plinium habemus: primum apud Parisios repertum opera Iucundi sacerdotis: hominis antiquarii Architectique famigerati. eundem librum brevius commemoravit f. 54 et f. 170: cf. p. 220, 13 et 212, 24. addo quae de eodem et de Mediceo codice Catanaeus in epistula ad Sadoletum secundae editioni Plinii a. 1518 praemissa scribit, Miseram iampridem commentarios in eas Plinii Caecilii epistolas: quae forte tunc impressae circumferebantur. Caeterum cum postea Romam venissem: ac cum Dominico Mamiliano viro in libris antiquae lectionis perquirendis diligentissimo beniuolentiam contraxissem, descriptas mihi de vetustissimo codice germanico plures ad Traianum: et insuper quasdam eiusdem Plinii ad amicos epistolas legendas obtulit: quae de libro octauo exciderant: is autem peruerso tunc ordine nonus imprimebatur: ubi nos etiam tum coniectura fueramus assecuti ipsas interceptas fuisse: quapropter lectorem eo loco istud clare admonueramus. Itaque ne illae amplius tanquam corpus mancum oberrarent: et inuentas pariter interpretandas: et loco suo omnes imprimendas studuimus: additis praeterea et immutatis quibusdam in superioribus commentariis: quae necessaria: aut meliora uidebantur: in quo perficiendo adiutoribus usi sumus uiris doctissimis Thoma Phaetro: Baptista Pio, et Andrea Alciato: quibus eo magis debemus: quod in huiusmodi officio nobis alacriter et praesto affuere: quodque plerique alii praestantes doctrina uiri: quos suppliciter rogaueramus: operam suam aperte uel non praestiterunt: uel differendo subterfugerunt. Accessit ad curam nostram earundem epistolarum antiquissimi codicis Pontificii: qui cum libris quinque Cornelii Taciti nuper inuentis coniunctus fuerat: per Philippum Beroaldum Iuniorem elegantis doctrinae uirum inspiciendi facultas: quibus omnibus effectum est: ut in praesentia clariores et emendatiores quam unquam antea in lucem ueniant. neque enim dubitari potest quin germanicum codicem Catanaeus dicat eum quem Budaeus et Aldus rectius in Gallia inventum esse dixerunt. nam hoc solo Plinii et Traiani epistulas servatas esse constat. sed nunc praeter pauca quae Budaeus ex illo codice rettulit omnis eius memoria ex Aldina editione petenda est. cuius quam incerta in ea re fides sit, vel inde perspicitur, quod Aldus praeter ipsum codicem et apographum a Iucundo Veronensi factum et sex alia exemplaria vel manu scripta vel cum libris manu*

scriptis collata se habuisse ait. nam non solum multis locis priorum editionum lectionem repetivit, sed etiam in iis quae mutavit modo aliorum codicum scripturas secutus est, modo coniecturas vel suas vel Iucundi Veronensis, hominis ingeniosi, cuius opera saepius in veterum scriptorum exemplaribus corrigendis usus est, posuit.

Itaque ut de duobus codicibus, quorum alterum in Romana Schureneri editione, alterum in Aldina adhibitum esse dixi, quoad eius fieri posset, constaret, utriusque editionis lectionem integram exhibui. et quoniam ad Aldi fidem perspiciendam omnino necesse erat ut eorum quoque quae post principem et Romanam editionem mutata sunt ratio haberetur, horum testes habui Pomponii Laeti, Beroaldi, Catanaei editiones, propterea quod illis potissimum Aldum usum esse vidi.

De auctoritate quae uni cuique libro in constituenda lectione tribuenda est in duabus commentationibus de Plinii epistulis emendandis Erlangae a. 1865 et 1866 editis disputavi. cuius disputationis summam hoc loco complectar paucis exemplis, ubi opus videbitur ad rem demonstrandam, adscriptis. unum igitur codicem, qui omnes Plinii epistulas continebat, primis annis saeculi sexti decimi in Gallia repertum esse testis est Aldus. ad huius integritatem proxime accedebat is ex quo decimo saeculo antiquissimi codices qui nunc supersunt, Mediceus et Vaticanus, descripti sunt. eiusdem codicis apographum in octavo libro mutilatum habuisse videtur is qui Romanam editionem a. 1474 curavit. sed illud trium librorum archetypum ex codice non satis integro ductum erat: nam et in primo et tertio libro aliquot membranae perierant (ultimas enim noni libri epistulas, quae in Mediceo codice desunt, non propter defectum vetustissimi exemplaris omissas, sed negligentia librarii non scriptas puto), et scriptura non nullis locis detrita erat. praeterea vel ex hoc ipso codice vel ex alio huic simili factum est apographum, in quo octavus liber omissus, in quinto et in nono libro vetus epistularum ordo perturbatus, in hoc etiam epistula sexta decima, in primo, ut videtur, quattuor epistulae 8, 12, 23, 24 omissae, denique multa a negligenti librario valde depravata erant. id postea in Italiam travectum fons fuit, ex quo omnes octo librorum codices quorum ingens numerus quinto decimo saeculo scriptus est, derivati sunt. diversa origine fuit alius codex ante decimum saeculum constanti grammatici cuiusdam studio interpolatus, qui tum quattuor tantum libros cum sex epistulis libri

quinti continebat. ex hoc Florentinus codex et ante hunc, ut videtur, Riccardianus descriptus est; e Florentino deinde codices centum epistularum, quibus solis praeter illos quos modo dixi per maximam partem quinti decimi saeculi Itali utebantur, derivati sunt.

Ex his quattuor veteribus exemplaribus, e quibus eos libros quibus nunc utimur ductos esse dixi, si superesset illud quod primo loco posui, non dubito quin rationes criticae artis in Plinii epistulis multo et simpliciores et certiores futurae fuerint. nunc dubium esse non potest quin princeps locus debeat Mediceo codici (**M**) et coniuncto cum eo in quattuor primis libris Vaticano (**V**). quamquam illi quoque praeter apertos errores, qui neminem fallere possunt, vetere interpolandi studio, quod omnes Plinii libros occupavit, gravissima vitia traxerunt. ad haec autem diiudicanda in priore parte epistularum duo parati sunt libri, Florentinus (**F**) et Dresdensis (**D**), ut pauca Riccardiani excerpta nunc omittam. nam impressa exemplaria, propterea quod a Florentino codice pendent, in hac parte aut nullam aut exiguam auctoritatem habent.

Iam vero ex iis quae de stirpe librorum dicta sunt sequitur in iis locis, in quibus cum Mediceo et Vaticano codice vel hoc deficiente cum uno Mediceo Dresdensis consentit contra Florentinum codicem, eum consensum plurimum habere auctoritatis. tum enim Florentini codicis scriptura plerumque interpolatori debetur. cuius generis innumera sunt exempla, p. 49, 20 *sequuntur auditores actoribus similes conducti et redempti, manceps convenitur* **MVD** *sequuntur auditores auctoribus similes conveniuntur a conductis et redemptis* **F**: 75, 29 *dari sibi diem edi crimina postulabat* **D** *dari sibi idem et edi crimina postulabat* **MV** *dari sibi diem ad diluenda crimina postulavit* **F**: 99, 13 *Corneliam uestulium maximam* **MVD** *corneliam maximillam uestalcm* **F**: 102, 5 *sed prius accipe causas rogandi* **MVD** *sed prius accipe causas rogandi deinde ipsum quod peto* **F**: 106, 9 *ignosce, primum quod — non matura sed sera sunt, deinde quod rerum quas adsequi cupias praesumptio ipsa iucunda est* **MVD** *ignosce primum quia uotis suis amor plerumque praecurrit deinde quod — non matura sed sera sunt in summa quod uotis sqq.* **F**: vel leviora talia, p. 32, 15 *clarissimi civis, perinde felicitis* **MVD** *clarissimi civis et perinde felicitis* **F**: 40, 14 *digni sint modo* **MVD** *ut digni sint modo* **F**: 66, 16 *adstitit ei* **MVD** *adstitit enim ei* **F**: 83, 5 *ut non moriar* **MVD** *ne moriar* **F**: 107, 4 *magno cum labore, maiore cum fructu* **MVD** *magno cum labore sed maiore cum fructu* **F**. verum tamen propter

diversitatem originis fieri potuisse apparet ut in Florentino codice quaedam integra servarentur quae in ceteris vetere vitio corrupta erant. cuius rei documentum certissimum praebent supplementa lacunarum supra p. XV adnotata. deinde huc pertinent nomina eorum ad quos epistolae datae sunt, ubi cum olim duo nomina scripta essent, in Mediceo et Vaticano codice et paucis epistulis exceptis etiam in Dresdensi unum relictum, alterum in plurimis epistulis libri primi tertii quarti quinti ex Florentino et Riccardiano vel ex uno Riccardiano restitutum est: nam in secundo libro ne illi quidem defectum suppleverunt. sed praeterea paucissima eaque levia sunt vitia quae unius Florentini codicis ope sanantur, p. 49, 20 *nec inducuntur* **F** *nec ducuntur* **MVD** *nec inciduntur* **D**: 54, 4 *prospicit* **F** *possidet* **MVD**: 81, 1 *palma* **F** *palam* **MD** *palamq.* **V**: 115, 3 *occurrerit* **F** *occurrit* **D** *occurrat* **MV**: 128, 23 *longe longeque* **F** *longe lateque* **M** et Riccard. *longeque* **D**.

Contra ubi ad Florentini codicis scripturam Dresdensis accedit, horum auctoritate in corruptelae suspicionem inducuntur Mediceus et Vaticanus, sive negligentia librarii sive interpolatio in causa fuit. et negligentiae quidem gravissima exempla sunt lacunae Florentino et Dresdensi codice suppletæ, p. 92, 7 *obligabis Calvisium nostrum* om. **MV**, add. **FD**: 107, 22 *sanctiorem* om. **MV**, add. **FD**: 108, 22 *uel in excusationem uel etiam commendationem meam dixero* **D** *uel in excusationem meam dixero* **MV** *contigerit mihi uel in excusationem uel etiam commendationem meam dicere* **F**: 110, 23 *angor optimorum maritorum* om. **MV**, add. **FD**: 114, 10 *super haec occupatissimus* om. **MV**, add. **FD**: ib. 19 *recitantem* om. **MV**, add. **FD**. interpolatae scripturae exempla sunt haec, p. 33, 17 *exemplar aevi prioris* **FD** *exemplar uitae prioris* **MV**: 39, 5 *quam consuetudinem sequeris? eadem omnibus pono* **FD** *quam consuetudinem sequeris respondi eadem omnibus pono* **MV**: 56, 7 *maris uicinitate corruptus* **FD** *maris uicinitate salsus* **MV**: 62, 11 *lotus accubat* **FD** *illic accubat* **MV**: 87, 3 *sub quo militauerat* **FD** *sub quo legatus* **MV**. saepe etiam cum lacunis coniunctae sunt interpolationes, p. 54, 22 *ante cryptoporticum xystus uiolis odoratus: teporem solis infusi repercussu cryptoporticus auget, quae ut tenet solem* **F** *ante cryptoporticus auget quae ut tenet* **D** *ante cryptoporticum area quae ut tenet* **MV**: 130, 8 *inductis fistulis strepunt riui* **F** *inducti strepunt riui* **D** *dulces strepunt riui* **M**. hinc explicandae sunt variae librorum

corruptelae p. 4, 3 sqq. elegi autem haec, ut appareret, quam diversa haec optimorum codicum interpolatio esset ab ea quae Florentinum codicem et Riccardianum occupavit. nam cum in illis continuo studio vetus scriptura immutata sit, in his interpolatio et certis locis continetur et ita comparata est, ut partim ex glossis olim ad verba scriptoris explicanda adscriptis partim ex incerta et lacunosa vetustissimi exemplaris scriptura, quam coniectura suppleverat librarius, nova lectio orta esse videatur. pauca tamen inveniuntur, in quibus vel contra has rationes Medicei et Vaticani codicis scripturam sequendam esse sententiae verborum vel leges sermonis, quae plus valent quam auctoritas librorum, persuadent. huc refero haec, in quibus Dresdensis codex vel communem cum Florentino interpolationem traxit vel casu corruptus est, p. 34, 7 *uolui* **MV** *uolo* **FD**: 57, 4 *loquebantur* **MV** *iocabantur* **FD**: 68, 6 *minutissime scriptos* **MV** *minutissimis scriptos* **FD**: 103, 8 *copia studiosorum* **MV** *copia studiorum* **FD**. minus certa sunt haec, p. 4, 1 *nihil umquam* **MV** *nihil ante* **FD**: 102, 2 *intermisero* **MV** *laxauero* **FD**: 122, 4 *Annaeum Senecam Lucanum et proxime Verginium* **M** *Annaeum Senecam et proxime Verginium* **FD**: 126, 18 *prominulam* **M** *pro modo longam* **FD**. rarius etiam idem accidit in Dresdensi codice, ut reliquis corruptis unus veram scripturam servaret, p. 3, 7 *curatius* **D** *accuratius* **F** *cura (curam M)* *maiore* **MV**: 4, 2 *zelo* **D** *stilo* **F** *libro* **M**, om. **V**: 58, 12 *ut aliud auditores aliud iudices exigant* **D** *ut aliud iudices exigant* **MVF**. in talibus autem, quae per se dubitationem habent, etiam antiquissimarum editionum lectio in alterutram partem aliquid auctoritatis adferre solet.

In posteriore parte epistularum cum praeter Mediceum codicem nulli sint libri manu scripti nisi recentes octo librorum codices, proximum ab illo locum sibi vindicat Aldina editio (a), si modo in ea non exemplorum ante editorum lectio repetita, sed diversa ab his e codice prolata est. quare summam auctoritatem habere debent ea quae utriusque libri consensu firman-
 tur. et plurimi sunt loci, quorum scriptura cum antea et in scriptis et in impressis exemplaribus corruptissima ferretur, primum in Aldina editione emendata, postea Medicei codicis auctoritate confirmata est. dissentientibus autem illis sequitur ut recentes libri, ad quos iam edita exemplaria accedunt; quandoquidem ea in hac parte non poterant interpolatorum codicum opè corrigi, eandem auctoritatem de qua supra dictum est obtineant. nam ubi vel solus Dresdensis codex a Medicei partibus

stat vel cum his etiam princeps (p) et Romana (r) editio facit, ille consensus suspectam reddit Aldi fidem. ubi vero Aldina scriptura etiam in editis antea exemplaribus (s) invenitur, eam ex his potius quam e libro manu scripto petitam esse certum est: p. 170, 6 *ut ne Robusti quidem. experiamur* (*experamur* D) tamen MDp *utinam ne Robusto idem experiamur. tamen r utinam ne in Robusto idem experiamur. tamen* sa: 174, 17 *homo munificus et innoxie popularis* MDpr *homo munificus et innoxiae popularitatis* sa: 176, 7 *cuius in sinu fit* (*fluit* Dp) *cum maxime portus* MDp *cuius in sinu amphitheatrum r cuius in sinu portus uelut amphitheatrum* sa: 189, 2 *qui an omnino accusetur incertum est* Mr *quia nomino accusetur incertum* (*inertum* D) *est* Dp *qui quo nomine accusetur incertum est* sa. plura etiam coniectura eius qui Aldinam editionem curavit non praeuentibus aliis mutata sunt, quae maximam partem ad elocutionem et structuram verborum pertinent, in quo genere multa, quae minus usitate dicta esse videbantur, ab illo mutata sunt, ut p. 152, 3 *ut primum sibi aetas iudicare permisit* pro *ut primum sibi iudicare permisit*: 160, 1 *cunctatusque* pro *cunctatus*: 164, 28 *in siccis arenis detinebat* pro *siccis harenis detinebat*: 166, 7 *occurrebant* pro *occursabant*: ib. 14 *donec de auunculo nuntius ueniret* pro *donec de auunculo nuntius*: 169, 25 *iter fecisse* pro *iter peregissee*: 207, 16 *ut, siqua ex hoc inuidia erit, non tua tantum sit* pro *ut, siqua ex hoc inuidia, non tantum tua. sed quamvis manifesta huius modi exemplis plurimis interpolatio editionis sit, sunt tamen in quibus haec sola veram scripturam exhibeat: unde apparet in codice quo editor usus est quaedam quae in reliquis omnibus depravata sunt incorrupta fuisse, p. 205, 13 praecerat alae miliariae a praecerat alae militariae* Dr *praecerat alae militari* Mp: 235, 15 *nam quod de uiuente scriptum, de uiuente recitatum est, in defunctum quoque tamquam uiuentem adhuc editur a*, ubi *de uiuente recitatum* om. MDpr: 237, 17 *nisi esset generis eius, ut saepe incipere, saepe desinere uideatur a nisi esset generis eius ut saepe desinere uideatur* MDpr: 252, 6 *quibus aliter ignotus est a quibus alter ignotus est* MDpr. quamquam ea et pauca sunt et partim ita comparata, ut dubitari possit, utrum vera scriptura codici an coniecturae editoris debeatur.

Verum haec omnia, de quibus adhuc dictum est vix quemquam fallere possunt. magis ambigua sunt illa in quibus unus Mediceus codex a reliquorum lectione dissentit. nam cum multa ex principe editione ad eas quae proxime secutae sunt propagata

neque ab Aldo correctae sint, facile intellegitur horum consensu nihil nisi recentium librorum scripturam significari. quo fit ut in hac parte multo maior sit numerus eorum locorum, in quibus vera scriptura uni Mediceo libro debetur, quam in priore. cautione tamen opus esse in libro non solum vulgari librariorum negligentia sed etiam interpolatione archetypi corrupto ex iis quae supra ea de re dicta sunt apparet. quare in huius modi locis sola rerum ratione et generibus vitiorum, quibus codicem corruptum esse constat, iudicandum est, quid ex antiquiore fonte derivatum, quid pravis mutationibus inductum sit. utriusque generis pauca exempla ponam, verae scripturae haec, p. 134, 4 *ne a meis uerbis recedam* **M** *ne a forensibus uerbis recedam* **Dpra**; 150, 5 *uereor omnia imaginor omnia* **M** *uereor omnia* **Dpra**; 151, 1 *reconciliarent ac recomponerent* **M** *reconciliarent componerentque* **Dpra**; 152, 22 *gratum est quod nos requiris, gratum quod his fomentis adquiescis* **M** *gratum quod his fomentis adquiescis* **Dpra**; 177, 20 *ingens utrimque aduocatio, praeterea densa circumstantium corona* **M** *ingens utrimque aduocatorum et numerosa (aduocatorum uniuersa r) subsellia praestantium corona* **Dpra**: interpolatae scripturae haec, p. 132, 18 *non pati occidere* **Dpra** *posteris tradere* **M**; 146, 18 *summa consecuturus, si uirtutes eius maturuissent* **Dpra** *maxima consecutus amabam uirtutes eius maturitatemque* **M**; 163, 2 *inter quos tu talis extiteris* **Dpra** *inter quos tu talis moreris* **M**; 168, 7 *Bruttiano iustissimum integritatis testimonium redditum* **Dpra** *Bruttiano praemium integritatis iustissimum redditum.* eodem referre non dubitavi notabilem discrepantiam p. 164, 5 sqq.

Denique in reliquis libris raro accidere potuit ut ea quae in Mediceo codice et Aldina editione corrupta essent integra seruantur, quorum partim haud dubie coniectura inventa sunt, partim in levioribus quibusdam vitiis versantur, ut p. 169, 2 *productus* **Dr** *prouectus* **Mpa**: 182, 8 *acoribus* **D** *acrioribus* **Mpra**: 200, 3 *paratisque honoribus* **Dpr** *spiratisque honoribus* **M** *speratisque honoribus* **a**.

In octavo libro, in quo Mediceus codex et Aldina editio et in aliqua parte Romana soli testes scripturae relictii sunt, non minus suspensum inter Mediceam et Aldinam scripturam iudicium est. nam Romana editio praeter foedissima quidem editoris vitia cum Mediceo libro plerumque consentiens hanc solam fere utilitatem habet, quod ea collata certius de archetypo constat. quamvis autem haud dubie maior fides sit manu scripti

libri quam editi, multa tamen in illo quoque vitiose scripta sunt, quae e suo codice emendata exhibuit Aldus, in primis lacunae recte expletae, p. 210, 1; 26. 216, 9. 222, 26. 224, 24. 229, 8. 231, 15: praeterea alia et diversi generis vitia, in quibus non minus certa est Aldinae editionis lectio, p. 211, 16 *tam lata, quae denique tam poetica a tam lata (late M) denique tam poetica* Mr: 220, 13 *erat autem a erat ante* M: ib. 28 *suspecta uirtus a inspecta uirtus* M: 222, 32 *num ergo dubium est a num ergo durum est* M: 223 *qua ergo ratione potest a quae ratione potest* M: 225, 5 *Anio a ante* M: 229, 28 *seria iucundis anteferrem a seria iucundis simul ferrem* Mr: 230, 13 *quae causa recitandi fuit a quae causa retractandi fuit* Mr. aliis tamen exemplis satis multis non minus aperta deprehenditur Aldi vel potius Lucundi interpolatio, p. 213, 23 *nec expiata postea curia est M nec expiata postea ea iniuria est a*: 223, 19 *obtinuei quidem quod postulabam. nihilo minus tamen quaero, an postulare debuerim. quem ad modum obtinuei? M obtinuei — an postulare debuerim an abstinere. quemadmodum abstinuei is a et eodem fere modo* Budaeus: 225, 4 *sistere cogit M retro cogit a*: 226, 3 *ut qui de patre auo proauo quasi de orbo querantur M qui de illo uti de patre auo proauo quasi orbi quaerantur.* tam ancipiti igitur auctoritate cum bona et genuina cum falsis et suppositis in Aldina editione mixta sint, facile apparet interdum dubitari posse, quae fides illius testimonio contra Mediceum codicem habenda sit: cf. p. 214, 13. 224, 8. 225, 10. 230, 5.

In ultimis libri noni epistulis, quae in Mediceo codice scriptae non sunt, cum libri manu scripti et princeps editio valde corrupti sint, multa in Romana editione, alia in Aldina, pauca etiam, ut supra dixi, a Pomponio Laeto primum recte edita sunt. unde apparet bonis codicibus illos editores usos fuisse. praecipua tamen auctoritas propter multa et gravia codicum et antiquissimarum editionum vitia tribuenda est Aldinae editioni. quamquam in hac quoque cavendum est ne interpolationem editoris pro genuina codicis lectione amplectamur.

Propter varias et impeditas condiciones librorum, quibus Plinii epistolae nobis traditae sunt, uberius, quam in plerisque scriptoribus huius modi quaestiones tractare par est, haec exponenda esse putavi. nam cum et manu scripti libri antiqua interpolatione corrupti sint et ab editis exemplaribus ex aliqua parte fundamentum scripturae petendum sit, ambigua et lubrica discrepantium scripturarum existimatio est, nisi certis legibus

regatur, multaque in ea re ab iis qui has epistulas ediderunt vel in iis emendandis operam collocaverunt peccata sunt. eadem fuit causa, cur in apparatu critico magna discrepantium scripturarum moles componenda esset, taedii illa quidem plena, sed ad confirmandum iudicium omnino necessaria. nam praeter codices multis librariorum erroribus depravatos non solum lectiones veterum editionum, in quibus manu scripti libri adhibiti erant, principis Romanae Aldinae, exhibendae fuerunt, sed ne impressa quidem ante Aldum exemplaria negligi poterant. ex his princeps editio ut iustar codicis est, ita prae libris manu scriptis eius ordinis illam utilitatem habet, quod eius lectione indicata intellegitur, quem ad modum primum editae sint epistulae: nam ab hac reliquae editiones pendent. Romana editione, quamvis ea scripturam codicis eamque a Mediceo non multo diversam cum foedis mendis mixtam exhibeat, vel propterea careri non potuit, quod multa ex ea ad reliquas editiones propagata sunt. in hac tamen quaedam, in quibus levissimi editoris errores patebant, praeterii, et poterant etiam plura praeteriri. ex editionibus Pomponii Laeti, Beroaldi, Catanaei ea quae ad fidem Aldinae editionis constituendam pertinebant adscripta sunt: nam omnia indicari opus non fuit. itaque ubi tres editiones quas dixi cum principe et Romana, e quibus expressae sunt, et in octavo libro cum sola Romana consentiunt, illum consensum ipso silentio constare volui. neque in iis quae vel in principe vel in Romana editione levibus et apertis vitiis corrupta, in altera recte et sic ut ipse edidi exhibita sunt, si tres editiones emendatam lectionem secuntur, id ita esse indicatum est. sin communia utriusque exemplaris et in octavo libro unius Romani vitia in illis sic, ut verba a me exhibita sunt, correctae erant, illud addito asterisco (pr*) indicavi. ceterum quoniam in istis editionibus communi signo § usus sum, ubi illae inter se dissentiunt, eam tenui rationem, ut plerumque Pomponii Laeti scripturam ponerem eaque quae postea Beroaldus vel Catanaeus mutaverunt, nisi quidem eorum coniecturae longius propagatae erant, neglegerem vel nominibus adscriptis indicarem. ergo si duarum editionum p et r vel in octavo libro unius r discrepantia adnotata est, cum hac consentiunt §; si unius p vel unius r discrepantia adnotata est, cum ea quae emendatam et in textu exhibitam lectionem praebet consentiunt; si illarum scripturis additus est asteriscus (pr*), eam scripturam quae in textu exhibita est praebent: ea quae ipsarum editionum propria sunt nota § indicat. ita enim satis constare puto, quid prioribus

editoribus Aldus debuerit, quid ipse vel codicis auctoritate vel coniectura usus receperit. quamquam autem omnis fere editorum exemplarium usus posteriore parte epistularum continetur, tamen, cum ne in priore quidem sine incommodo praetermitti possent, eundem modum per omnem editionem tenui.

E codicum quoque scripturis multas omitti potuisse scio, si id ageretur ut levia et aperta vitia a gravioribus et dubiis discernentur. sed quoniam eligendi arbitrium a ratione instituti mei alienum et mihi certe in opere peragendo minus commodum erat, integram lectionis discrepantiam exhibere malui vel studui potius exhibere. nam vel acerrimo studio adhibito quam difficile sit adfirmare nihil praetermissum esse, norunt quicumque libros manu scriptos tractaverunt. in orthographia autem vocabulorum Florentini et Dresdensis codicis scriptura, quae nullam auctoritatem habet, paucis locis exceptis non indicata est; de Mediceo et Vaticano codice curavi ut in hoc quoque genere constaret, quandoquidem et accurate scriptos esse libros cognovi neque inutile esse censeo eius aetatis morem novisse. nam ex remota antiquitate repetere quidquid insolentiore modo in bonis codicibus scriptum est vel dum menda librariorum tollere studemus, eorum orthographiam quasi ab erroribus tutam tenere et in veterum scriptorum libros inducere pravi iudicii est. nimirum quid in hoc genere sibi permiserint librarii alioqui in communi archetypo describendo haud negligentes, collato inter se Mediceo et Vaticano codice plane perspicitur. itaque in ea parte editionis, in qua Mediceo codice uti licebat, minora quidem illa, in quibus neque certus neque constans veterum scriptorum usus erat, velut adsimilationem praepositionum modo expressam modo omissam, et de quibus nondum satis constat ad fidem optimi libri exegi, praesertim cum aliter vix repraesentari eius scriptura posset. in iis autem quae infimae aetatis librariis deberi probabile est veterem et certis testimoniis munitam rationem sequi quam barbariem noni vel decimi saeculi propagare malui.

Epistulae Plinii ad Traianum et Traiani ad Plinium uno codice manu scripto, quem circa annum 1500 in Gallia repertum esse, sed postea periisse supra dictum est, memoriae proditae sunt. sed ex eo codice partem epistularum eam, quae in hac editione est ab epistula una et quadragesima usque ad finem libri, primus edidit Hieronymus Avantius a. 1502, f. 1 *C. Plinii Junioris ad Traianum Epistole. 46. nuper reperte cum eiusdem responsis. Cum privilegio.*

f. 2 Colendo uirorum principi Bernardo Bembo Clarissimo equiti praestantissimo Doctore et optato Veronae praetori Hieronymus auantius Veronensis foelicitatem. Petri Leandri industria ex Gallia Plinii iunioris ad Traianum epistolas licet mancas deprauatasque habuimus: quas pro uirili mea castigatas impressorum beneficio emittendas censuimus: studiosorum quidem utilitati et Plinii dignitati sed tuo imprimis desiderio consulentes. Has enim ames neçesse est: cum secundi epistolas sic affingas: ut emuleris: quin unus uideris eorum sensibus satis facere posse: qui a Ciceronis (ut ita dicam) profluio et ab huius Plinii breuitate aequae abhorreant. Marinus enim sanctus integerrimus Veronae quaestor et eiusdem commodorum appetentissimus: idemque praestantibus uiris omnibus sed tibi inprimis plurimum addictus mihi nuper ostendit tuam ad Dantem nostrum cultissimum poetam epistolam doctam (Iuppiter) et bene eruditam. Ita probe uiuam uir clarissime: ut in eo stilo nil aptius nil elegantius nil magis decorum obtulit aetas nostra. Iam exactum Aurelii Pisaurensis iudicium uideo proboque: qui cum probitate Traianum: humanante [l. humanitate] Titum: amore patrio Regulum te referre enunciarit: tum ingenuis omnibus artibus te adeo pollere contendit: ut in questione relinquatur: quonam scripti genere maxime praestes. Quare litteris et litteratis est gratulandum. quando hoc tempore minime desint uiri principes: qui et philosophentur: et philosophorum consuetudine oblectentur. Sed comprimis Veronenses nostros beatissimos | (f. 2*) censeo. Quid enim per deum immortalem ultra sperare debeant ciues nostri doctrinarum amantissimi: te praectorem nacti optimum doctissimum et doctorum hominum studiosissimum? Cuius comitatem dexteritatem prudentiam iustitiam et religionem non modo ferrarienses Rauennatesque cognouerunt ac uenerati sunt. Verum liberalitatem pietatem et reliquas in te insignes uirtutes cum optimus quisque colat: tum maxime admirantur decantantque studiosorum ingenia: quos indies amas subleuas erigis foues et unice amplexaris: quantum debent tibi Dantis Florentini. uatis manes? Cum unus Rauennae iacentem putremque illius tumulum marmoreo et conspicuo monumento erexeris ac mirifice decoraueris. Accedit amplissimae gloriae tuae Petri filii Sapientia: qui paternis uestigiis incedens: iam omnibus studiis ornatissimus: antiquorum imprimis uatum maiestatem undecunque repraesentans: recentioribus longe praestat. Hinc praetor lectissime et ab uniuersa ciuitate nostra multis uotis exoptatissime optimo deo gratias habemus. Eundemque supplices imploramus: ut sanctissimo Venetorum Senatui eueniant bene optata. Cuius sa-

pienti consilio te praeside consul'issimo spectat'issimoque frui licebit. Ego deinde tantas tamque praeclaras patris ac filii dotes perspicuens suspiciensque utrique me mancipiolum addico indignum quidem: uerumtamen obsequentissimum fidissimum et singulari mea in Bembam domum obseruantia non aspernabilem. Demum ut ad secundum redeam: Cum uacabil: uel ut uacet: legas: uelim huius Epistolia. Catulli uerbum occurrit: non ut eum obiler molliam iam cantatissimum. Vale. Doctrinarum decus. in fine editionis f. 19 Epistolae Plinii Iunioris nouiter repertae Summaque diligentia Impresse per Ioannem de Tridino alias Tacuinum anno Incarnationis domini. M. CCCCII. die uero undecimo mensis Mai et cum priuilegio.

Exemplum editionis rarissimae quod est in bibliotheca Monacensi Carolus Halmius consueta et multis probata liberalitate mihi utendum concessit. Plinii epistulis numeri continui, quibus ordo epistularum significatur, cum brevibus rerum quae tractantur indicibus adscripti; Traiani epistolae spatiis relictis et maioribus litteris initialibus ab iis secretae; nomina autem Plinii et Traiani in inscriptionibus epistularum ommissa sunt. prima igitur epistula 41 hanc habet inscriptionem, *De lacu Nicomedensium Epistola XXVII*, ultima 121 hanc, *De diplomatibus LXXIII*. sed in epistula 58, cum secundum ordinem institutum inscribi debuisset numerus XXXVI, ille numerus cum solita argumenti indicatione errore editoris omissus et proximae Domitiani epistolae additus est. inde efficitur numerus epistularum, quae quidem inscriptionibus et continuis numeris significatae sunt, quadraginta sex, qui in prima pagina indicatus est. apographum autem quo editor usus est, quamquam initio mutilatum erat, tamen ex integro codice descriptum fuisse docet numerus XXVII primae epistolae adscriptus. nam epistolae Plinii, quae postea in initio libri ex eodem codice additae sunt, praeter epistolam XVII B, quae cum ea quae praecedat coniuncta legebatur, sunt numero viginti sex.

Paucis mensibus post easdem epistulas, quae ab Avantio editae erant, iterum edidit Philippus Beroaldus, qui postquam a. 1498 novem epistularum libros ediderat, a. 1502 et has et orationem Plinii eadem prorsus forma expressas adiecit, *Epistolae Plinii ad Traianum cum Panegyrico. Ex castigatione Philippi Beroaldi. PHILIPPUS BEROALDUS AD LECTOREM. Hae sunt Epistolae aliquot, quae nuperrime in lucem prodierunt, a Plinio Secundo ad Traianum Imperatorem et a Traiano ad Pli-*

nium scriptae in breuitate Laconica, quae in epistolico charactere haud parum habet concinnitudinis. Has proxime recognoui emaculatasque una cum Panegyrico imprimendos dedi Benedicto impressori bibliopolaeque elegantissimo. Quicquid id est, Lector, boni consule. in fine Bononiae apud Benedictum Hectoris die XXIV. Ianuarii M. D. II. *) secuta est deinde a. 1506 editio Catanaei, qui in epistula ad Ambrosium Maynum ei parti editionis quae huc pertinet praemissa de opera sua scribit haec, *Fatear tamen necesse est primum nobis in animo fuisse has intactas relinquere: et quia uno tantum exemplari praeter impressa nec illo admodum uetusto adiuti fuimus: et ne iccirco ansam maledicis obiurgandi daremus. Sed cum altius consyderauissemus nullam non quamlibet oblatrandi occasionem quamuis iniquam detractores aucupaturos: et puritatem latini sermonis in hoc opusculo intueremur: ex eiusque lectione multarum rerum commodum multos consecuturos: quibusque priorum stilus pressior: et emunctior non placuisset: posse hoc solutius: uel faciliore detineri: adhibuimus eam: quam potuimus diligentiam: et emendando: et interpretando sprete inuidorum maliuolentia. utraque autem editio ex Avantii exemplo ita expressa est, ut quaecumque mutata sunt coniecturis editorum tribuenda sint. nam quod Catanaeus manu scripto exemplari se adiutum esse adfirmat, fieri sane potuit ut apographum earundem schedarum, quibus Avantius usus erat, cum coniecturis quibusdam manu scriptis haberet; neque tamen quicquam ex meliore aliquo codicis apographo in editionem recepit, sed multa temere mutavit, pauca recte emendavit, quorum nihil est, quod facili coniectura inueniri non potuerit.*

Novam editionem duobus annis post Catanaeum paravit Aldus, qui primus et epistulas antea omissas edidit et totum librum tanquam decimum cum novem epistularum libris coniunxit. de hac editione dictum est supra p. XXI. sed quamquam Aldus non solum apographum codicis a Iucundo Veronensi factum sed etiam ipsum codicem se habuisse scribit, tamen ne huic quidem in iis epistulis quae antea editae erant maior fides habenda est quam Beroaldo vel Catanaeo, siquidem illas non ex novo apographo vel ex ipso codice de-

*) Falso olim creditum est Beroaldi editionem priorem esse quam Avantianam, propterea quod illa mense Ianuario, haec Maio eiusdem anni facta esse dicitur. errorem ex vetere annorum ratione, in qua a Kalendis Martiis menses computabantur, ortum aperuit Orellius hist. crit. epist. Plin. et Trai. p. 3.

nuo expressit, sed Avantii editionem partim ex Beroaldi et Catanaei exemplaribus partim novis coniecturis correctam repetivit. nam ea quae aliter in Aldina editione atque in illis exhibentur ita comparata sunt omnia, ut coniectura potius inventa quam e codice profecta esse existimanda sint. et plurima quidem in pravis et temerariis interpolationibus versantur, paucis locis leviora quaedam priorum editionum vitia probabiliter correctae sunt. quare ut in iis epistulis quae ab Avantio editae erant vix quicquam novi quod e codice petitus sit accessit, ita facile intellegitur in iis quarum omnis memoria ab Aldina editione petenda est multo minus accurate, quam ab Avantio factum erat, codicem expressum esse.

Denique ex iis qui post Aldum has epistulas ediderunt nemo novo codicis apographo usus est, sed Aldinam editionem omnes secuti sunt. unus Catanaeus in editione secunda a. 1518 descriptas de vetustissimo codice germanico plures ad Traianum epistulas se habuisse dixit; intellegit autem codicem in Gallia repertum: cf. p. XXIV. sed ne huic quidem adfirmationi plus tribuendum est, quam iis quae in priore editione scripserat. nam sicut in illa principem editionem expresserat, ita in hac Aldinam coniecturis vel suis vel doctorum virorum, quorum nomina l. c. appellavit, hic illic mutatam repetivit neque quicquam novi e codice protulit.

Pleraque ex his quae dixi J. C. Orellius in historia critica epistolarum Plinii et Traiani usque ad a. MDLII Turici a. 1833 edita accurate exposuit. quamquam is antiquissimis editionibus praeter Avantianam et Aldinam atque ipsi Aldinae maiorem quam par est auctoritatem tribuit. nam illud hac disputatione comprobare volui, omnem veteris scripturae memoriam in duabus editionibus quas dixi positam esse, in iis autem epistulis quas Avantius edidit huic uni fidem deberi, in iis quas postea Aldus adiecit illius editionem quamvis interpolatione editoris a codicis integritate deflexam sequendam esse. itaque utriusque editionis integram scripturam exhibui omissis quidem iis quae ad orthographiam spectant, in qua suum scribendi morem, non codicis scripturam editores secuti sunt. et quoniam posterior epistularum pars, sicut dixi, in Aldina editione ex principe expressa est, in discrepantia indicanda hac usus sum ratione, ut, ubi ambae editiones inter se consentirent, Aldinae editionis scriptura non indicaretur, sed una **A** littera, quam Avantianae notam esse volui, ille consensus indicaretur; ubi dissentirent, Aldinae scripturae a litte-

ram apponerem. praeterea siquid ex iis quae ab Aldo mutata sunt a Beroaldo vel Catanaeo inventum erat, ut intellexeretur, quid ille a prioribus editoribus accepisset, quid ipse novasset, horum quoque nomina adscripta sunt. ceterum et haec et quae praeterea e veteribus editionibus adnotata sunt coniecturae loco habenda esse apparet.

Ordinem epistularum restitui eum qui in antiquissimis editionibus fuit. nam hunc et in codice manu scripto fuisse probabile est, et temporum rationibus defendi nuper demonstravit Mommsenus Herm. v. III (a. 1869) p. 53. pravo autem invento primus, quod sciam, Henricus Stephanus a. 1581 veterem ordinem ita mutavit, ut eas epistulas, quibus rescriptae ab imperatore epistolae additae sunt, a reliqua parte segregaret et addita nova inscriptione epistularum Plinii et Traiani mutuarum in finem reiceret. quod exemplum deinde plurimi editores imitati sunt; non nulli etiam in utraque parte pauca mutaverunt. praeterea in ea re veterem rationem revocavi, quod, cum inde ab Aldi editione hae epistolae decimo libro comprehensae cum reliquis novem libris coniunctae essent, utramque collectionem per se posui. nam olim cum novem libris non coniunctum fuisse hunc testimonio constat Sidonii Apollinaris epist. IX 1. neque id codicis auctoritate, sed suo invento Aldum ita instituisse credo.

Ex orationibus Plinii una aetatem tulit, quam anno 100, cum consulatum iniret, in senatu, ut principi gratias ageret, habuit, postea a se retractatam, ut scribit epist. III 13 et 18, edidit. ea enim olim cum aliis orationibus eiusdem quidem argumenti, sed multo inferioris aetatis communi panegyricorum nomine comprehensa et in principio eius collectionis posita una cum illis propagata est. quis autem primus orationes collegerit vel quo tempore id factum sit, non constat. nam omnis illorum panegyricorum qui dicuntur memoria uno codice continetur, qui circa annum 1432 Maguntiae fuit, paucis annis post, ut videtur, studiis Italorum divulgatus est. hunc tum, cum Maguntiae erat, vidit Ioannes Aurispa, qui in epistula ad Iacobinum Thomasi Thebalduci Florentinum Basileae eo anno quem dixi, ut videtur, data de itinere per Germaniam facto scribens Maguntiae illos orationes se legisse narrat his verbis, *pero che io ho trovato in una bibliotheca a magunza un codice in luquale si e un panegyrico di plinio a traiano datu quale non lesse mai piu suave cosa. et in co-*

*dem codice sunt panegyrici aliorum autorum ad diversos caesares**). neque ante Aurispae aetatem vel Plinii orationem vel reliquos panegyricos a quoquam apud Italos commemorari inveni. codices autem qui nunc extant numero plurimi, sed omnes quinto decimo saeculo scripti, praeter paucas schedas rescriptas in Plinii oratione ex antiquo codice relictas, de quibus postea dicetur, ita inter se consentiunt, ut omnes ex uno exemplari tum primum invento descriptos esse appareat. quare nisi quis alium codicem Maguntino similem olim superfuisse credet, vel hunc vel apographum eius in Italiam travectum omnesque libros qui postea ibi scripti sunt ex eo originem duxisse probabile est.

In plurimis igitur codicibus Plinii oratio una cum reliquis panegyricis scripta est, sicut in vetere exemplari hae orationes repertae erant; in paucis etiam cum octo epistularum libris eodem fere tempore inventis coniuncta est. collatos autem cum editis exemplaribus partim mea partim amicorum opera habui hos, quorum index infra scriptus est. codex Vaticanus 3461 membr. fol. in prima scriptura multa vel superscriptis litteris vel varia lectione in marginibus adnotata recentiore manu correctae sunt. de aetate autem codicis erravit Fridericus Duebner mus. Rhen. noviss. v. III (a. 1845) p. 154, cum eum nescio quo auctore decimo saeculo scriptum esse diceret. non minus enim quam reliqui libri omnes quinto decimo saeculo scriptus est. quamquam paulo antiquior quam ceteri qui in Vaticana bibliotheca sunt visus est Henrico Brunnio et Augusto Wilmannsio, qui mea causa librum inspexerunt. idem olim indicavit is qui eius apographum fecerat in usum Schwarzii: cf. Plin. pan. ed. Schwarz p. 731. codex Wolfenbuttelanus Gud. 45 chart. fol. hoc ante me Arntzenius et Schwarzius usi sunt. codex Vindobonensis 48 olim Salisburgensis 1. c membr. fol. Florentiae a. 1468 scriptus: cf. Endlicher catal. cod. philol. latin. bibl. Palat. Vindob. p. 136. annus quem dixi post octo epistularum libros, qui panegyricum praecedunt, indicatus est hac subscriptione, *transcript. Florentiae. III°. idus ian. anno sa-*

*) Aurispae epistolam ab Augusto Wilmannsio in archivio Florentino inventam et mecum communicatam alio loco edam. nunc de tempore quo scripta est hoc addo. subscriptus est epistolae dies 4 Augusti non addito anno. sed anno 1432 epistolam scriptam esse inde maxime comprobatur, quod Aurispa se expectare scribit adventum Cardinalis S. Crucis, qui tum primum cum legatis Eugenii IV pontificis ad concilium Basileense, cui postea per aliquod tempus praefuit, profectus esse videtur.

lulis nostrae MDCCCLXVIII. Paulo .II°. Romae. pont. max. codex eleganter et accurate scriptus, qua arte tunc Florentini librarii utebantur, et picturis ornatus est. post primam scripturam pauca correctata sunt, e quibus quaedam eiusdem librarii manum referre videntur, quaedam alia manu scripta sunt. alium codicem Salisburgensem ab hoc diversum, nunc ipsum quoque Vindobonensem apud Endlicherum l. c. p. 137, habuit Schwarzius. codex Monacensis 309 chart. 4: cf. catalog. cod. lat. bibl. reg. Monac. l 1 p. 56. in hoc quoque pauca postea correctata sunt, nec certo ubique apparet, quid ab eodem librario correctum, quid postea additum sit. usus est eo Gronovius obs. IV 16. codex Caroliruhensis olim Durlacensis 36 membr. 4. fuit olim Schwarzii; postea ad Moerlium Norimbergensem eum delatum esse scribit laegerus in praefatione suae editionis panegyricorum. hi libri omnes cum reliquis panegyricis coniunctam habent Plinii orationem. codex Augustanus bibliothecae publicae 118 chart. fol. a. 1466 scriptus. continet Francisci Aretini scripta, deinde Plinii epistularum libros octo, panegyricum, librum de viris illustribus, qui tum vulgo Plinii nomine inscriptus ferebatur. in fine codicis annus quem dixi subscriptus est, *laus deo omnipotenti 1466*. codex Mediolanensis bibliothecae Braydensis A. D. XIV 40. 4, olim 'Monachorum congregationis sanctae Iustinae de padua'. continet panegyricum Plinii. apographum eius tum, cum Patavii erat, factum habuit Schwarzius. Vaticanum codicem me rogante excussit Wilmannsius. Caroliruhensem bis collatum habui a Francisco Eyssenhardt et ab Alfredo Holder, qui cum audivissent me novam editionem parare, liberaliter schedas suas ad me miserunt. reliquos partim domi habebam, dum editio paratur, partim scripturam olim excerpseram.

Sed neque in his libris quos dixi neque in aliis, quos ante me editores usurpaverunt, ea fide veteris exemplaris scriptura expressa est, ut ad eam investigandam unus aliquis certum ducem se praebeat. nam cum pro more illius aetatis, quae in corrigendis libris manu scriptis temerariam plerumque operam collocabat, statim post inventum, ut videtur, archetypum multa in vetere lectione mutata essent, per omnia apographa una cum plurimis librariorum erroribus etiam coniecturae doctorum hominum propagatae sunt. accuratius tamen quam reliquos scriptum inveni Vaticanum codicem; quamquam ne is quidem omni Italarum interpolatione vacat. hunc Wolfenbuttelerus ita sequitur,

ut eum ex Vaticano descriptum esse Schwarzius dixerit. sed cum liber quamvis negligentissime scriptus paucis tamen locis veram scripturam in Vaticano corruptam, quae quidem coniectura restitui non poterat, servaverit integram, qualis in aliis quoque libris invenitur, non hunc ex illo ductum, sed eundem codicem potius ab altero librario diligenter, ab altero neglegenter exscriptum esse dicemus. simili societate inter se conexi sunt duo libri Vindobonensis et Monacensis, quorum is est etiam in levissimis quibusdam erroribus consensus, ut ex eodem exemplo utrumque expressum esse plane appareat. quod exemplum ipsum quoque non ita graviter interpolatorum studio corruptum, a Vaticano tamen codice pro communi quidem omnium librorum origine satis diversum fuit et multa quae in illo corrupta erant recte scripta habuit. eandem fere scripturam, multis illam quidem interpolationibus depravatam, refert Mediolanensis codex. Augustanus autem et Caroliruhensis inter utramque lectionem incerti modo hanc modo illam secuntur, sed praeterea multa et diversi generis vitia traxerunt, quorum alia utriusque communia sunt, alia unius cuiusque propria. itaque duobus exemplis olim vetus archetypum descriptum est, quorum alterum nobis Vaticanus codex repraesentat, alterum, quod olim Florentiae fuisse subscriptio Vindobonensis libri docet, et huius et Monacensis lectio refert. reliqui utpote inscitia et ignavia librariorum vel temeritate interpolatorum depravati minorem fidem habent.

Haec sufficere credo ut et de iis codicibus quos ipse habui et de iis quos alii usurparunt recte indicetur. nam in certas classes distribuere libros quinto decimo saeculo ex uno archetypo descriptos neque tam propter diversitatem stirpis, quae nulla fere est, quam propter librariorum et interpolatorum menda in aliis frequentius, in aliis rarius admissa inter se dissentientes inane plerumque et parum fructuosum negotium est. primus autem Franciscus Puteolanus usus codice aliquo interpolato et Mediolanensi maxime simili orationem Plinii edidit una cum reliquis panegyricis adiecto Taciti libro de vita Agricolae et fragmento Petronii sine loci et anni indicio Mediolani, ut videtur, a. 1482. hanc editionem secuti sunt Beroaldus Catanaeus Aldus, qui proximis annis cum epistulis Plinii coniunctam orationem ediderunt et multa coniectura, non manu scriptorum librorum auctoritate mutaverunt. ne Ioannes Cuspinianus quidem, cuius opera correcti panegyrici editi sunt Viennae a. 1513, meliores codices, quam quibus nunc utimur, habuit; neque fal-

lere nos debent quae Georgius Cuspinianus, qui illam editionem curavit, de patruī studiis scripsit in epistula praemissa, *et quamquam iam ingens moliatur opus, de Consulibus ac Caesaribus Romanis, usque ad nostra saecula, quod ad finem iam pene deduxit, non intermittit tamen succisiuis horis, si quid interdum ocii nactus fuerit, quin deprauata emendet, ac mutilata restituat. Quod nuper in his Panegyricis ita diligenter, ita accurate praestitit, ut iam merito illi suos autores agnoscant. Nam praeter hoc, quod multa erant perperam in his elegantissimis orationibus inuersa ac corrupta, integras etiam chartas ille noster parens repperit, in uetustissimis suis exemplaribus, ac restituit. nam cum compluribus locis lacunae, quae in libris manu scriptis et ante editis esse videbantur, in Cuspiniani editione expletae sint, ea omnia quae ab illo addita erant ex integris istis chartis recepta esse temere creditum est et nunc etiam a plerisque creditur. igitur ut rectius de his iudicetur, adscribam exempla, in quibus ea quae Cuspinianus addidit uncis inclusa exhibui, p. 320, 16 cogitemus, [quam sit indignum,] si maius principibus praestemus obsequium. 336, 20 manet imperatori quae prior oris humanitas, [dextrae verecundia:] incedebas pedibus. 344, 5 vidimus delatorum agmen inductum pro vidimus delatorum iudicium, ubi inductum pro iudicium in non nullis codicibus legitur. 350, 1 ut si nihil rapuissent, [nihil detinuissent,] defuerint omnia. 354, 12 mali — nec timent nec timeantur: [vitiatorum poenitentiam expectas:] mederis erroribus. 360, 5 et dolores nostros et gaudia proferamus: [laetemur his quibus fruimur,] ingemiscamus illis quae patiebamur. 362, 7 nec ab ullis magis laudatur, quam quibus minime necesse est. [praeterea ut quisque factus est princeps exemplo, (immo princeps, extemplo) fama eius, incertum bona an mala, caeterum aeterna est.] non ergo perpetua principi fama, quae invitum manet, sed bona concupiscenda est. 365, 20 cum principem [quam simillimum esse privato, consulem] quam dissimillimum deceat. 373, 17 certus es te bene rem publicam [et ex utilitate animi] regere. 374, 31 cuius haec [intentio] est, ut nobiles et conservet et efficiat. quaedam sane ex his supplementis ita comparata sunt, ut boni codicis auctoritate restituta esse credere possimus. nam et lacuna corruptam esse scripturam apparet, et probabilis sententia a Cuspiniano restituta est. accedit quod leviora quoque vitia non nulla primus Cuspinianus recte correxit, ut p. 321, 6 aemuletur pro aemulemur, 323, 6 nutatione pro mutatione, 344, 6 non iter pro nouiter, 345, 14 perquam magna pro per quem magna, 351, 6 probabitur pro probiter*

359, 14 *per Capitolinum iter* pro *per Capitolium iter*, 384, 16 *usurpabant autem ita ut* pro *usurpabant autem ut*. verum ut ne ex his quidem quicquam est quod ille coniectura adsequi non potuerit, ita bonis quoque et per se minime suspectis supplementis fidem antiquitatis detrahit multo maior numerus reliquorum, de quibus dubitari nequit quin ab ipso editore inventa sint. deinde, quod summum in hac quaestione est, siquis vel unum aliquid ex iis quae Cuspinianus addidit ex libro manu scripto petatum neque ab interpolatore inventum esse credit, eum librum ab iis qui nunc supersunt prorsus diversa origine fuisse necesse est. qualem librum si Cuspinianus habuisset, multo plura profecto, quae certe non praetermisisset, eius ope emendare poterat. neque enim fieri potuit ut paucis locis plenior scripturam ex antiquo fonte ductam liber servaret, in aliis plurimis cum de reliquis vitiis tum de lacunis cum ceteris consentiret. quare certum est libro manu scripto, quem sane primus post principem editionem Cuspinianus adhibuit, non plus tribuendum esse, quam iis quibus nunc utimur, eaque quae ab illo mutata sunt non maiorem auctoritatem habere quam reliquorum editorum inventa. postea autem, nisi qui me fugerunt, manu scriptis libris usi sunt hi, Sichardus a. 1542, Livineius a. 1599, Gruterus a. 1607 et 1611, Gronovius obs. IV 16, Arntzenius a. 1738 et prae ceteris C. G. Schwarzius a. 1746. editionem Parisinam a. 1834 a Burnouffio factam, cui trium codicum Parisinorum discrepantia addita est, non vidi neque quaerendum de illis codicibus a reliquorum origine et condicione haud diversis putavi.

Itaque ex iis libris quorum mihi copia facta est tres, qui accuratius quam reliqui veterem scripturam referunt, Vaticanum Vindobonensem Monacensem, elegi, quorum integram discrepantiam exhiberem. Vaticani codicis scripturae (**A**) ea quae postea adscripta sunt (**A**²) addidi, quamquam eorum nulla auctoritas est: nam partim coniectura correctoris inventa, partim ex aliis apographis petita sunt. deinde Wolfenbittelani codicis scripturam (**a**), si memorabilis videbatur discrepantia, maxime si quid rectius in illo quam in Vaticano scriptum erat, adieci; praeterea autem illius rationem non habui. Vindobonensem et Monacensem, ut communis archetypi scriptura exprimeretur, ubi consentiunt una nota **B** complexus sum; ubi dissentiunt, Vindobonensis libri scripturae **b**, Monacensis **β** apposui. his addidi Augustanum (**c**) et Caroliruhensem (**d**), non quo aliis praesta-

rent, sed quod mihi tum, cum orationem Plinii epistulis addere constitui, parati erant. sed quia inutile erat integram scripturam librorum corruptorum et interpolatorum proponere, tum, cum libri quos in constituenda lectione secutus sum dissentiant, vel siquid praeterea memoria dignum esse videbatur, illorum ratio habita est. quare in iis quidem locis, in quibus propria quaedam unius reliquorum vitia adnotanda fuerunt, illos quoque cum textu quem exhibui consentire plerumque non adnotavi, sed ipso silentio intellegi volui; in reliquis ea tantum quae in adnotatione adscripta sunt sic legi in illis constat. his praesidiis autem iam satis munitam esse veteris scripturae cognitionem puto. nam ubi tres libri, quorum integra scriptura exhibita est, vel duo potius **A** et **B** inter se consentiunt, archetypi scripturam certo deprehendimus; ubi dissentiunt, illi testimonio quod auctoritate reliquorum confirmatur maiorem fidem deberi consentaneum est. quamquam fatendum est dubitationi haud raro locum relictum esse, maxime in levioribus illis, in quibus neque rerum rationibus neque legibus sermonis iudicium regitur, velut in collocatione verborum, in qua saepe ea est librorum discrepantia, ut quid in vetere codice scriptum fuerit omnino dici nequeat. praeterea pauca e codicibus olim ab editoribus usurpatis et ex Mediolanensi codice et ex antiquissimis editionibus, in primis Puteolani (5), adnotavi. in quibus omnibus vix quicquam invenitur, quod accuratius in illis quam in iis libris quos ipse secutus sum ex archetypo servatum sit, sed siquid recte scriptum est, coniecturae Italorum debetur.

Longius etiam persequi veteris scripturae memoriam paucis locis licuit beneficio trium schedarum rescriptarum (**R**), quas in codice Bobiensi, qui nunc est Ambrosianus ord. sup. E 147, una cum Frontonis et Symmachi et aliorum veterum scriptorum fragmentis Angelus Maius invenit earumque scripturas ab Arntzenii editione discrepantes edidit in Symmachi editione Mediolanensi a. 1815. Maii editionem cum fragmentis Frontonis repetiit Niebuhrius Berolini a. 1816, qui quae de codice Bobiensi variis locis a Maio dicta erant composuit praef. p. 34. de ea parte quae ad Frontonem pertinet nuper disputavit Naberus in prolegomenis novae editioni epistularum Frontonis praemissis. mihi accuratiorem notitiam eius partis quae ex Plinii oratione relicta est paravit industria et liberalitas Pauli Kruegeri, qui rogante Mommseno codicem accuratissime cum mea editione contulit et schedas suas liberalissime mecum communicavit.

hoc auctore usus discrepantiam scripturae adscripsi; pauca, quae in codice non satis certo apparebant, inclinatis litteris expressa sunt. de ipso codice autem repetam quae in commentatione his diebus in universitate Halensi edita 'de schedis Ambrosianis rescriptis panegyrici Plinii' disputavi. quattuor igitur membranarum folia vel duo foliorum paria, quae nunc in Ambrosiano codice numerantur p. 21. 22.—27. 28 et p. 361. 362.—367. 368, ex vetere Plinii codice relictæ sunt. sed ex his foliis unum p. 367. 368, quamquam id quoque ad eundem codicem pertinere apparet, vetere scriptura vacat. in reliquis tribus scripta sunt haec, f. 361. 362 *utroque optimus* p. 324, 13—326, 2 *tumultus fuisset*: f. 27. 28 *uerecundiae collegarum* p. 382, 8—383, 15 *principis atque*: f. 21. 22 *amicos parere* p. 388, 6—389, 11 *et ille qui*. in summis marginibus inscriptio orationis eadem manu scripta est ita, p. 361. 21. 27 *plinii secundi*, p. 362 *panegyricus*, p. 22. 28 *panegyricum*. quartum autem folium, propterea quod nihil in eo scriptum erat, non potuit nisi in principio codicis vel certe, si ante Plinii orationem alia scripta fuerunt, in principio orationis poni. praeterea de pristina membranarum compage nihil constat nisi hoc, inter bina folia utriusque paris quod relictum est quaterna folia, hoc est iterum bina foliorum paria, periisse. nam ab initio orationis usque ad eum locum, a quo primum folium incipit, praeter inscriptionem orationis in hac editione numerantur versus fere centum et quinquaginta. inter secundum autem et tertium folium desunt versus centum et undetriginta. atqui in singulis schedarum paginis in prima parte orationis fere undeviceni versus huius editionis scripti sunt, in postrema seni deni. ergo utroque loco ad ea quae desunt scribenda octonis paginis opus fuit. scripturam autem codicis ex eo genere quod semiunciale vulgo dicitur ad octavum vel septimum saeculum referendum esse existimavit Kruegerus. non recte, ut videtur, Maius, cum acta concilii Chalcedonensis, quae in chartis palimpsestis scripta sunt, septimo aut octavo saeculo tribuisset praef. Symm. p. XIII, antiquam scripturam 'medio saeculo sexto seriore esse non posse' adfirmaverat. ceterum Plinii fragmenta 'coaeva plane et ab eodem quo Symmachum amanuense scripta' esse dicit Maius. in uno codice igitur Plinii panegyricus et Symmachi orationes scriptae fuisse videntur. Symmachi autem eloquentiam olim propter simile dicendi genus cum eloquentia Plinii comparatam esse docet Macrobius sat. VI 7.

Codicem igitur, cuius paucae membranae quas dixi relictæ

sunt, ab eo in quo olim cum undecim panegyricis Plinii oratio scripta erat satis diversum fuisse vel ex his quae nunc supersunt intellegi potest. nam et vitia quaedam scripturae ex vetere panegyricorum codice ad omnia apographa propagata in Ambrosianis schedis non inveniuntur, et alia, quae recte scripta fuerunt in illo, propriis Ambrosianarum schedarum vitiis corrupta sunt. de utroque genere in commentatione supra indicata dictum est; nunc exempla maxime memorabilia in conspectu posuisse sufficiat, in quibus Ambrosianarum schedarum scripturam (R) cum ea quae codicum consensu firmatur (C) composui. melioris igitur scripturae in recentibus codicibus communi vitio corruptae exempla sunt haec, p. 325, 12 *imperatoris exordium* R *imperatoris exortum* C: 382, 11 *donec te saep. . .* (l. saepius) *consulem uideant* R *donec te consulem uideant* C: 383, 6 *praecibus* R *praesidiis* C: 383, 11 *non tu locupletando fisco operatus sedes* R *non locupletando fisco sedes* C: 388, 7 *reliquas uirtutes* R *alias uirtutes* C: ib. 8 *nec umquam tibi persuadeatur* R *nec umquam persuadeatur* C: 389, 1 *prosecutus es enim nec temperasti tibi quo minus exeunti in litore amplexus, in litore osculum ferres. stetit Caesar in illa amicitiae specula stetit praecatusque est abeunti prona maria* R *prosecutus enim nec te imperasti tibi quo minus exeunti in litore amplexus osculum ferres. stetit Caesar in illa amicitiae specula precatusque maria* C. ex iis autem quae in Ambrosiano codice corrupta, in reliquis integra sunt maxime commemoranda sunt exempla interpolationis, ut leviora omittam, haec, p. 324, 23 *quem diis simillimum inueneris* C *quem dignissimum inueneris* R: 382, 14 *quorum potes ipse uotorum compotes facias* C *hos quibus potes ip. . uotorum copotes facias* R: ib. 24 *incognitam quandam proximamque maiorem praesumo laetitiam quis enim tam modicello* (l. imbecillo) *ingenio, qui non tanto meliorem consulem speret* C *incognitam quondam proximamque maiorum praesumo laetitiam quis enim ex tam docili ingenio non — speret* R.

Ad auctoritatem codicum quibus nunc utimur, si quando inter se dissentiunt, accuratius definiendam diversa ab illis Ambrosiani libri recensio vix quicquam confert. sed ea quae, quia pariter in illis omnibus leguntur, in communi eorum archetypo sic scripta fuisse necesse est multis et gravibus vitiis laborare collatis Ambrosianis schedis docemur. quamquam eos qui non auctoritate librorum qui forte relictis sunt, sed ratione et iudicio prava a sanis discernere didicerunt non egere huius modi documento puto, ut

valde corruptum fuisse codicem cuius apographa habemus intellegant. deinde vero, quoniam ipsae Ambrosianae schedae cum aliis vitiis tum interpolatione depravatae sunt, neutram recensionem satis integram, sed multa iam antiquo tempore in Plinii oratione mutata esse apparet. in tam incerta igitur lectionis fide cum latus coniecturae campus apertus est, tum ad ipsam Plinii scripturam restituendam non satis firma parata sunt praesidia.

Postremo de inscriptione orationis monendum est panegyrici nomen, quod certe a Plinio scriptum non erat, praeter duos codices, quorum memoria relictæ est, inveniri etiam apud Sidorium Apollinarem epist. VIII 10. Plinius autem, si modo tum, cum orationem edebat, argumentum uno verbo indicare volebat, non poterat dicere nisi gratiarum actionem. nam et pro more illius aetatis orationes quas consules in honorem principis habere consueverant ita dictas esse constat, et ipse Plinius de sua oratione hac significatione usus est saepius, pan. c. 1. 2. 3. 90, epist. III 13, 1; 18, 1; eodemque nomine in panegyricorum collectione inscriptae sunt Eumenii et Mamertini orationes. quare et olim Theodorus Marcilius in Suet. Vespas. c. 2 et nuper Dierauerus apud Büdingerum *Untersuch. z. röm. Kaiser-gesch.* v. I p. 188 Plinii orationi hanc ipsam inscriptionem restitui voluerunt. retinui tamen panegyrici nomen, non quia usu traditum erat, sed quia illa aetate, ultra quam certa ratione producere emendationem non licet, ita inscriptam fuisse orationem constat.

Halis Saxonum mense Octobri a. 1869.

C. PLINI CAECILI SECUNDI
E P I S T U L A R U M
LIBRI NOVEN

M codex Medicus bibliothecae Laurentianae 47, 36 lib. I—VIII 26, 8

V codex Vaticanus 3864 lib. I—III

F codex Florentinus olim bibliothecae S. Marci 284 lib. I—V 6

D codex Dresdensis D 166 lib. I—VII. VIII

Riccard. scripturae codicis Riccardiani ex editione Cortii repetitae lib. I—V

p editio princeps a. 1471 lib. I—VII. VIII

r editio Romana I. Schurencri c. a. 1474 lib. I—VIII

harum scripturis ubi additus est asteriscus (pr*), errores editorum

in exemplaribus ante Aldum expressis correcti sunt

a editio Aldina a. 1508 lib. I—VIII

§ exempla ante Aldum expressa, ex quibus adhibita sunt haec,

editio Pomponii Laeti Romae a. 1490

editio Philippi Beroaldi Bononiae a. 1498

editio I. M. Catanaei Mediolani a. 1506

Ex § pauca adscripta sunt. librorum **MVFDpra** scriptura integra exhibita est ita,

I—III **MVFDpra**

I 8, 12, 23, 24 om. D

I 16, 1—20, 7 et III 1, 12—3, 5 om MV.

V 1—6 **MFDpra**

V 7—VII **MDpra**

VIII **Mra**

8, 3—18, 10 om. r

VIII 1—26, 8 **MDpra**

VIII 26, 8—40 **Dpra**

C. PLINI CAECILI SECUNDI EPISTULARUM

LIBER PRIMUS.

(a. 97)

I.

C. PLINIUS SEPTICIO SUO S.

Frequenter hortatus es ut epistulas, siquas paulo curatius 1
scripsissem, colligerem publicaremque. collegi non servato tem-
poris ordine (neque enim historiam componebam), sed ut quaeque
10 in manus venerat. superest ut nec te consilii nec me paeniteat 2
obsequii. ita enim fiet ut eas quae adhuc neglectae iacent requi-
ram, et siquas addidero, non supprimam. vale.

II.

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

15 Quia tardiorem adventum tuum prospicio, librum quem 1
prioribus epistulis promiseram exhibeo. hunc rogo ex consue-

EPISTULARĒ LIB. I | GAI PLINI SEPTICIO SUO SALUTEM **M** C
PLINIUS SEPTICIO SUO SALUTEM **V** FREQUENTER HORTATVS ES
PLINIVS. **S.** | SCDO SVO SALVTE **F** OPUS EPISTULARUM. C. PLINII
SE|CUNDI NOVOCOMENSIS ORATO|RIS CLARISSIMI. AD SEPTI-
TIUM. C. | PLINIUS SECUNDUS NOVOCOMĒSIS SEPTITIO SUO SA-
LUTEM DIC. **D** Caii Plinii Secundi Novicomensis Oratoris facundissimi
epistolarum Liber Primus incipit. C. Plinius Secundus Secundo suo. **S.** pl.
dicit **p** C. Plinii secundi Veronensis Oratoris clarissimi et Consularis Episto-
larum Liber primus foeliciter incipit. C. Plin. Secundus Secundo Sal' r
C. CAECILI PLINI SECVNDI EPIST. LIB. PRIMVS. C. Plin. Septicio.
S. **ε** PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER PRIMVS. C. PLINIVS
SECVNDVS SEPTITIO SVO SALVTEM **a**

I 7 epistolas quas **F** curatius **D** accuratius **F** pr *Catanaeus* **a** cura (cu-
ram **M**) maiore **MV** **ε**: cf. *IX 13, 10* 8 scripsissem **V** 10 uenerat r
te] e **D**, om. **V** 11 neglectae] nec lecte **F**

II 14 ARRIANO **V** **ε** **a** ARIANO **M** ADRIANO **Fr** ARRINIO **Dp**

tudine tua et legas et emendes, eo magis, quod nihil umquam
 2 peraeque eodem ζήλω scripsisse videor. temptavi enim imitari
 Demosthenen semper tuum, Calvum nuper meum, dumtaxat figuris
 orationis: nam vim tantorum virorum 'pauci quos aequus amavit'
 3 adsequi possunt. nec materia ipsa huic, vereor ne inprobe dicam, 5
 aemulationi repugnavit: erat enim prope tota in contentione
 dicendi. quod me longae desidiaie indormientem excitavit, si modo
 4 is sum ego qui excitari possim. non tamen omnino Marci nostri
 ληκύθουc fugimus, quotiens paulum itinere decedere non intem-
 pestivis amoenitatibus admonebamur: acres enim esse, non tristes 10
 5 volebamus. nec est quod putes me sub hac exceptione veniam
 postulare. nam quo magis intendam limam tuam, confitebor et
 ipsum me et contubernales ab editione non abhorrere, si modo
 6 tu fortasse errori nostro album calculum adieceris. est enim
 plane aliquid edendum, atque utinam hoc potissimum quod para- 15
 tum est! (audis desidiaie votum?) edendum autem ex pluribus
 causis, maxime quod libelli quos emisimus dicuntur in manibus
 esse, quamvis iam gratiam novitatis exuerint; nisi tamen auri-
 bus nostris bibliopolae blandiuntur. sed sane blandiantur, dum
 per hoc mendacium nobis studia nostra commendent. vale. 20

1 et legas et relegas et emendes a umquam peraeque MVς nu-
 quam precipne r ante peraeque FDpa 2 ζήλω a zelo Dp stilo F stillo r libro
 M. om. in lacuna, sed in marg. adscripto stillo V scripsisse M enim om. r

3 demosthenem (demostenen D) semper tuum calvum nuper meum dum-
 taxat figuris (figuris dumtaxat Fp) orationis FDpra demostenen semper
 tuum nuper meum dumtaxat figuris multis (οἷς pro multis recenti manu in
 litura V orationis s) MVς 4 nam vim tantorum uirorum Dpra nam vim
 s. materiam

tantam uerborum MVς Tantorum uirorum (om. nam vim) F pauci quos
 aequus amavit qui possunt MV pauci quos aequus amavit Iupiter adsequi
 possunt p pauci quos aequos (aequas ra) adsequi possunt Dra pauci equi-
 tius adsequi possunt lacuna in F post pauci relicta F Riccard. qui possunt
 Pomponius Laetus qui possum Beroaldus: Verg. Aen. VI 129 5 materiam
 MV ne] nec r 6 aemulatione MV 8 ego om. Dr qui] ut MVς

possum r Marci nostri (τὰc add. s) ληκύθουc fugimus Fsa Marci
 ληκύθουc fugimus D M. nostri (Marci nostri r) fugimus lacuna ante fugimus
 relicta pr marci no ibi (marci nos V) fugiamus MV: cf. Cic. ad Att. I 14, 2

9 quotiens paulum itinere decedere non intempestivis amoenitatibus
 admonebamur (submonebamur s) FDpsa ut etiam (ut iam r) paulum ite-
 nere cedendo intempestivis amoenitatibus submouemur MVr ut etiam pau-
 lum de itinere, cedendo non intempestivis amoenitatibus. submouemur
 coniecit Cortius 10 acres enim non tristes esse volebamus Fpr* acris

enim non tristius uolebam D 12 nam MVDsa non F immo p ita r
 incendam p confiteor r: confitebor Te ipsum et contubernales ab aedi-
 tione abhorreo F 13 modo tu FDpsa modo non MV nero tu r 14

nostro] non D 15 aliquid plane MVς 16 est om. r audias MV
 17 misimus D 19 bybliopolae M blandiuntur sed sane blandiantur

(blandiuntur M) dum MVsa blandiuntur sed (sit r) sane dum Fpr blan-
 diuntur dum D 20 nobis om. r commendantur D

III.

C. PLINIUS CANINIO RUFO SUO S.

Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae? quid suburbanum 1
 amoenissimum? quid illa porticus verna semper? quid platanon
 5 opacissimus? quid euripus viridis et gemmeus? quid subiectus
 et serviens lacus? quid illa mollis et tamen solida gestatio? quid
 balineum illud, quod plurimus sol implet et circumit? quid triclinia
 illa popularia, illa paucorum? quid cubicula diurna nocturna? pos-
 sident te et per vices partiuntur? an, ut solebas, intentione rei 2
 10 familiaris obeundae crebris excursionibus avocaris? si te possident,
 felix beatusque es; si minus, unus ex multis. quin tu (tempus 3
 est enim) humiles et sordidas curas aliis mandas et ipse te in
 alto isto pinguique secessu studiis adseris? hoc sit negotium
 tuum, hoc otium, hic labor, haec quies: in his vigilia,
 15 in his etiam somnus reponatur. effinge aliquid et exclude, 4
 quod sit perpetuo tuum. nam reliqua rerum tuarum post
 te alium atque alium dominum sortientur, hoc numquam tuum
 desinet esse, si semel coeperit. scio quem animum, quod hor- 5
 ter ingenium. tu modo enitere ut tibi ipse sis tanti, quanti
 20 videberis aliis, si tibi fueris. vale.

III.

C. PLINIUS POMPEIAE CELERINAE SOCRUI S.

Quantum copiarum in Otriculano, in Narniensi, in Carsu- 1
 lano, in Perusino tuo! in Narniensi vero etiam balineum. ex

III 2 RUFO *om.* **MV** 3 agit *om.* **r** comum tuum meaeque **D** com-
 muni tuae meaeque **pr*** deliciae **M** 4 amoenissimum uel quid **p**
 platanon **MVF** 5 platanum **D** platanus **pr** πλατάνων **a** 5 opacissima **r**
 eurippus **F** subiectus serviens **F** 6 tamen] tanti **p**, *om.* **D**
 gestatio] uectatio **D** 7 sol plurimus **r** 8 quid triclinia — cubicula **MVD** 9 quid
 triclinia illa uel popularia uel illa paucorum quid cubicula **p** quid triclinia
 illa popine quid eurippus quid cubicula **F** quid triclinia (triclina **r**) illa po-
 10 pularia illa paucorum quid popinae (poppin **r**) quid cubicula (cubilia illa **r**)
 ra 8 diurna nocturnaque **Dpra** possident ne te a: possident — parti-
 tiuntur *om.* **D** 10 si te possident **MVr** si possident **Fp** 11 a: te possident —
 enim *om.* **D** 11 sin minus **a** tempus est enim **MVr** 12 a tempus enim **F**
 ipse **p** 12 curas et aliis **r** 14 hoc otium *om.* **D** uigiliae **Dpr***
 15 aliquid] aliud **p** et *om.* **r** exclude **MVD** excede **psa** excede **Fr**
 16 poste alium **MV** 17 sorcientur **V** sortiuntur **D** numquam tuum de-
 sinet esse si semel coeperit **Fda** numquam desinet esse si semel coeperit
 tuum **MVs** numquam tuum desinet (tuum nunquam desinat **r**) esse si se-
 mel esse coeperit **pr** 18 hortor **r** orationis, *sed in marg. al. man.* hortor
F 19 enitere] conice **D** conice **p** ut tibi ipsi *G. H. Schaeferus*
 20 si ipse fueris **r**

III. 22 POMPEIAE CELERINAE **FDpra** CELERINAE **MV** 23 in

otriculano **pr*** in arniensi **p** carsulano **M** carsulano **V** cursulano **D**
 carsolano **Fp** carsolano **r** 24 in Arniensi uero balineum etiam **p**

epistulis meis (nam iam tuis opus non est) una illa brevis et
 2 vetus sufficit: non mehercule tam mea sunt quae mea sunt,
 quam quae tua. hoc tamen differunt, quod sollicitius et inten-
 3 tius tui me quam mei excipiunt. idem fortasse eveniet tibi, si-
 quando in nostra deverteris. quod velim facias, primum ut 5
 perinde nostris rebus ac nos tuis perfruaris, deinde ut mei ex-
 pergiscantur aliquando, qui me secure ac prope negligenter
 4 expectant. nam initium dominorum apud servos ipsa consuetu-
 dine metus exolescit; novitatibus excitantur probarique dominis
 per alios magis quam per ipsos laborant. vale.

10

V. (a. 97)

C. PLINIUS VOCONIO ROMANO SUO S.

1 Vidistine quemquam M. Regulo timidiorem humiliorem post
 Domitiani mortem? sub quo non minora flagitia commiserat
 quam sub Nerone, sed tectiora. coepit vereri ne sibi irascerer; 15
 2 nec fallebatur, irasebar. Rustici Aruleni periculum foverat,
 exultaverat morte, adeo ut librum recitaret publicaretque, in quo
 Rusticum insectatur atque etiam Stoicorum simiam appellat;
 3 adicit Vitelliana cicatrice stigmosum. agnoscis eloquentiam Re-
 guli. lacerat Herennium Senecionem, tam intemperanter qui- 20
 dem, ut dixerit ei Mettius Carus 'quid tibi cum meis mortuis?
 numquid ego Crasso aut Camerino molestus sum?' quos ille sub
 4 Nerone accusaverat. haec me Regulus dolenter tulisse credebat,
 ideoque etiam, cum recitaret librum, non adhibuerat. praeterea
 reminiscebatur, quam capitaliter ipsum me apud centumviros 25
 5 lacessisset. aderam Arrionillae, Timonis uxori, rogatu Aruleni
 Rustici; Regulus contra. nitebamur nos in parte causae sen-

2 sufficit D 3 quamque tua M quaq. tua V 4 accipiunt r
 eveniet et (etiam pr) tibi Dpr* 5 diuiteris Fpr deueneris D facias
 quam primum Dp 6 nos om. D 8 initium] .iti. corr. uitio D 9 me-
 tus in lacuna unius fere versus om. r 10 per se ipsos pra

V 12 VOCONIO ROMANO Fpra Romano MVD 13 quamquam marco
 regulo F dimidiorem M humilioremque rs 14 non] enim M

1 fragitia M comiserat V 15 tectior coepit D tectior accepit V 16 Rus
 rustici V 19 cicatrice stigmosum M cicatrices tismo (corr. tigno) sum
 V cicatrices tignos tum F 20 senetionem M 21 metius carus Ds me-
 tius canis p meius canusius r cum eis Fp 22 ego crasso MVDs ego
 aut crasso Fpra 23 dolenter Regulus p 24 ideoque FDpra eoque
 MV 25 me ipsum Fp apud (aput M) C. uiros MV 26 lacessissit
 MV arrionillae Mva arrionile F arionillae Ds arionule r aurionilae p
 .me.

27 sententiam & timodesti V

tentia Metti Modesti, optimi viri: is tunc in exilio erat, a Domitiano relegatus. ecce tibi Regulus 'quaero' inquit, 'Secunde, quid de Modesto sentias'. vides quod periculum, si respondissem 'bene', quod flagitium, si 'male'. non possum dicere aliud
 5 tunc mihi quam deos adfuisse. 'respondebo' inquam, 'si de hoc centumviri iudicaturi sunt'. rursus ille 'quaero quid de Modesto sentias'. iterum ego 'solebant testes in reos, non in damnatos
 6 interrogari'. tertio ille 'non iam quid de Modesto, sed quid de pietate Modesti sentias quaero.' 'quaeris' inquam 'quid sentiam: 7
 10 at ego ne interrogare quidem fas puto, de quo pronuntiatum est'. conticuit: me laus et gratulatio secuta est, quod nec famam meam aliquo responso, utili fortasse, inhonesto tamen, laeseram nec me laqueis tam insidiosae interrogationis involveram. nunc 8
 15 Fabium Iustum, rogat ut me sibi reconcilient. nec contentus, pervenit ad Spurinnam: huic suppliciter, ut est cum timet abiectissimus, 'rogo mane videas Plinium domi, sed plane mane (neque enim diutius ferre sollicitudinem possum), et quoquo modo efficias ne mihi irascatur'. evigilaveram: nuntius a Spurinna: 9
 20 'venio ad te'. 'immo ego ad te'. coimus in porticum Liviae, cum alter ad alterum tenderemus. exponit Reguli mandata, addit preces suas, ut decebat optimum virum pro dissimillimo, parce. cui ego 'dispicies ipse, quid renuntiandum Regulo putes: te 10

1 metti Fa meti M meeti D uecti p Metii r̄ Modesti] domestici D
 tunc] tum r erat a domitiano relegatus (relegatus V) MV̄sa erat
 "relegatus" a domiciano F erat relegatus a domitiano pr a domitiano erat
 relegatus D 2 inquit MF secundo p 5 tunc] tum Fpr* re-
 spondebo (respondeo r) inquam si MVD r respondebo (respondebam p) in-
 quam quid sentiam si Fp̄sa 6 centumviri] C. V. MV rursus ille om.
 V 7 sentiam D iterum — de Modesto in marg. adscripta habet M
 soleant D 9 sententias corr. sentias M quaero om. FDpra, add. MV̄s
 sententiam corr. sentiam M 10 ego interrogare quidem fas non puto
 r quidem est fas D 11 gratulatio] exultatio D 12 utilli V in-
 honeste V 14 consentia D caelium celerem MV 15 fabium iustum
 rogat MV̄Fsa rogat iustum fabium p fabium rusticum rogat r fabium ru-
 sticum iustum rogat D 16 uenit pr* simpliciter V subtiliter D
 timet] sim et D 17 rogo inquit (inquit F) mane Fpr plenum V
 18 nec enim Fp diutius ferre sollicitudinem pa diutius perferre sollici-
 tudinem F diutius sollicitudinem ferre MV̄s ferre diutius sollicitudinem Dr
 19 a] ait Fpr 20 uenio ad te Spurina p in porticum FDp Cata-
 naeus a in porticu MV̄rs; cf. V 1, 9 21 mandate caddit V 22 parce
 MVDsa parce iniquens Fpr 23 cui] cur p despicias MV quid
 renuntiandum regulo putes (putas F) MV̄Fsa quid regulo renuntiandum
 (nuntiandum D) putes Dr quid Regulo putes renunciandum p

decipi a me non oportet. exspecto Mauricum' (nondum ab exilio venerat): 'ideo nihil alterutram in partem respondere tibi possum, facturus quidquid ille decreverit: illum enim esse huius
 11 consilii ducem, me comitem decet'. paucos post dies ipse me Regulus convenit in praetoris officio: illuc persecutus secretum 5
 petit: ait timere se ne animo meo penitus haereret quod in centumvirali iudicio aliquando dixisset, cum responderet mihi et Satrio Rufo, 'Satrius Rufus, cui non est cum Cicerone aemulatio,
 12 et qui contentus est eloquentia saeculi nostri'. respondi nunc me intellegere maligne dictum, quia ipse confiteretur; ceterum 10
 potuisse honorificum existimari. 'est enim' inquam 'mihi cum Cicerone aemulatio, nec sum contentus eloquentia saeculi nostri:
 13 nam stultissimum credo ad imitandum non optima quaeque proponere. sed tu, qui huius iudicii meministi, cur illius oblitus es,
 in quo me interrogasti, quid de Metti Modesti pietate sentirem?' 15
 expalluit notabiliter, quamvis palleat semper, et haesitabundus 'interrogavi, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto.' vide hominis crudelitatem, qui se non dissimulet exuli nocere voluisse.
 14 subiunxit egregiam causam: 'scripsit' inquit 'in epistula quadam, quae apud Domitianum recitata est, 'Regulus omnium bipedum 20
 15 nequissimus''; quod quidem Modestus verissime scripserat. hic fere nobis sermonis terminus. neque enim volui progredi longius, ut mihi omnia libera servarem, dum Mauricus venit. nec me praeterit esse Regulum δυκκαθαίρετον: est enim locuples factiosus, curatur a multis, timetur a pluribus, quod plerumque fortius 25
 16 amore est. potest tamen fieri ut haec concussa labantur. nam

1 maricum **F**: 'membranae Riccardianae hic Mauricum, at infra Marius' enim

nondum ab **MVD Riccard.** a Nondum ab **F** nondum enim ab **pr** 2
 in alterutram partem **r** 3 quicquid **VF** 5 praetoris] pretonis **M** pictoris **r** illuc persecutus **MVF** 6 illuc me persecutus **D** illuc me persecutum **p**, *om.* **r** 6 inhaereret **r** 7 iudicio] officio **r** 8 satrio rufo satrius rufus **D** cui est cum Cicerone aemulatio et qui contentus non est *Beroaldus. inde* et cui est cum Cicerone aemulatio et qui contentus non est *coniecit Casaubonus* 11 potuisse] puto esse **D** puto **p** existimari enim

MVD pra existimare **F Riccard.** est enim mihi inquam cum **M** est mihi inquam cum **V** 12 nostro **M.** *om.* **D** 15 mitti *corr.* metti **V** metti **a** meetii **p** metii **r** 5 Modesti] domestici **D** 16 et *om.* **Fa** haesitabundus inquit (inquit **F**) interrogavi **Fpr** 17 tibi noceret **r** sed modesto **F** 18 credulitatem **D** dissimulet nocere homini exuli voluisse **pr*** 19 scribsit **MV** inquit epistolam quadam **Dpr** 21 quidem *om.* **r** verissime scripserat (scribserat **MV**) **MVF** 6 a scripserat verissime **Dpr** 23 maricus **F** 24 δυκκαθαίρετον **a** ΔΥΚΚΑΘΕΡΕΤΟΝ **MV** αὐκαθαίρετον **D** καθαίρετον ακατασθαίον *Pomponius Laetus* ακαθαίρετον *Beroaldus* ακαταπαλαίστον *Catanaeus, om.* **F** et in lacuna **pr** factio si curatur **r** 25 amore fortius **Fpr*** 26 concissa **F**

gratia malorum tam infida est quam ipsi. verum ut idem saepius dicam, expecto Mauricum. vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, et qui futura possit ex praeteritis providere. mihi et temptandi aliquid et quiescendi illo auctore ratio constabit. haec tibi scripsi, quia aequum erat te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaque verum etiam consilia cognoscere. vale.

VI.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

Ridebis, et licet rideas. ego ille quem nosti apros tres et quidem pulcherrimos cepi. ipse? inquis. ipse; non tamen ut omnino ab inertia mea et quiete discederem. ad retia sedebam: erat in proximo non venabulum aut lancea, sed stilus et pugillares: meditabar aliquid enotabamque, ut, si manus vacuas, ple- nas tamen ceras reportarem. non est quod contempnas hoc studendi genus: mirum est ut animus agitatione motuque corporis excitetur. iam undique silvae et solitudo ipsumque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. proinde cum venabere, licebit auctore me ut panarium et lagunculam sic etiam pugillares feras: experieris non Dianam magis montibus quam Minervam inerrare. vale.

VII.

C. PLINIUS OCTAVIO RUFO SUO S.

Vide in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem potestatis idemque regni dederis, quod Homerus Iovi optimo maximo, τῷ δ' ἑτέρον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἑτέρον δ' ἀνένευεν.

2 dicam saepius **MV** § expecto — prudens *om.* **D** maricum **F**
 prudens granis **r** 3 preuidere **rs** 4 ratio] non **r** 5 scripsi **M**
 quem equum **r** qui mecum **MV** 6 dicta factaque **D** 7 vale *om.* **F**

VI *adscripta est discrepantia codicis Monacensis Emmer. 641* 9 COR-
 NELIO TACITO **FD** *Monac.* pra TACITO **MV** 10 ego plinius ille
Fpr*a 11 excepi **r** tamen] tum **p** 13 erat in proxima *Riccard.*
 erant in proximo **Dpa** non uenabulum non lancea **p*** uenabulum non
 lancea **r*** stilus ac pugillares *Monac.* 14 aliqua adnotabamque **r** ali-
 qua enotabamque § aliquid enotabam **D** 16 agitatione **MVD** *Monac.* §
 a cogitatione **F** *Riccard.* pa cogitatione **r** hac agitatione *Sichardus* 17
 ipsum illud **MV** *Monac.* 19 deinde **r** 20 pugilares **M** et experieris
Monac. magis Dianam **pr*** 21 inerrore **V**

VII 23 OCTAVIO RUFO **FDpra** OCTAVIO **MV** 24 collocaueris **F**
 mihi quidem **F** *Riccard.* idem mihi **rs** 25 Iovi — ἀνένευεν *in lacuna om.*
D 26 τῷ — ἀνένευεν *in lacuna om.* **pr**, *add.* **MV** §a *et in libris al. man.*
F: *Hom. II. II* 250 ΕΔΩΚΕΝΟΤΙΑΤΗΡ·ΕΤΕΡΟΝΔΕ ΑΝΕΝΕΥCΕΝ **V**
 ANENEYYCENINAM ego **M**

2 nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere voto tuo possum. etenim sicut fas est mihi, praesertim te exigente, excusare Baeticis contra unum hominem advocationem, ita nec fidei nostrae nec constantiae, quam diligis, convenit adesse contra provinciam, quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam periculis 5
3 meis aliquando devinxerim. tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorum alterutrum petis, eligam id potius, in quo non solum studio tuo verum etiam iudicio satisfaciam. neque enim tanto opere mihi considerandum est, quid vir optimus in 4
4 praesentia velis, quam quid semper sis probaturus. me circa 10
idus Octobris spero Romae futurum eademque haec praesentem quoque tua meaque fide Gallo confirmaturum; cui tamen iam nunc licet spondeas de animo meo ἢ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρῦσι νεῦσε.
5 cur enim non usquequaque Homericis versibus agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris, quorum tanta cupiditate 15
ardeo, ut videar mihi hac sola mercede posse corrumpi ut vel 6
6 contra Baeticos adsim. paene praeterii quod minime praetercundum fuit, accepisse me caryotas optimas, quae nunc cum ficiis et boletis certandum habent. vale.

VIII.

20

C. PLINIUS POMPEIO SATURNINO SUO S.

1 Peroportune mihi redditae sunt litterae tuae, quibus flagitabas ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, cum ego id ipsum destinassem. addidisti ergo calcaria sponte currenti, pa-

1 ac re respondere **D** tuo voto **r** 2 sicut tibi fas **r** 4 nostrae
om. **D** 5 periculis etiam **pr*** 7 alterum **F** *Riccardianus* 'a prima manu'
pr* 9 tantopere **MVFpra** quid vir] quidum **D** in praesentiam **D**
10 sis om. **M** 11 octobres **MD** praesentem (praesente **Fp**) quoque
tua meaque fide (*Q. add. r*) gallo **FDpra** presentem causa tua atque (tua
.A. q. **V**) gallo **MV** praesentem causa tua Aquilio Gallo Pomponius Lactus
praesente Aquilio Gallo Catanaeus praesentem tuo Aquilio vel praesentem
tuo Gallo coniecit Cortius praesentem tuo meoque Gallo Gesnerus praesen-
tem quoque tuo Gallo *G. H. Schaeferus* 12 cui] eū **D** nunc iam **Fpa**
13 ἢ — νεῦσε **MVa** ἢ καὶ κυανέῃσιν (ἢ ἐκκυανέῃσιν **D**) ἐπ' ὀφρῦσι
νεῦσε **Kpovίων D** **Dg** et in litura al. man. **F**, in lacuna om. **pr**: *Hom.*
Il. A 528 14 cur enim om. **p** 15 quatinus **F** tu me tuis] tu uis **F**

Riccard. 16 adeo **V** uideam **r** sola hac **D** corrumpi posse **p**
18 accipisse **MV** cariotas **MVg** careotas **F** *Riccard.* ra careopas **D** ca-
reoptas **p** cum om. **MV** 19 boletis certandum habent **MVra** boletis
certam nūdu habent **F** boletis certamen habent **pg** boletis certam nūdū (om.
habent) in litura al. man. **D**

VIII *epistulae 8, 12, 23, 24 in D suo loco omissae et in fine codicis post IX, 40 collocatae sunt. quarum scriptura, quoniam ex F ducta est, discrepantia non est adscripta* 21 POMPEIO SATURNINO **Fpra** SATURNINO **MV**

22 peroportune **VF** tue littere **r** 23 scribtis **MV** 24 distinassem **MV**

riterque et tibi veniam recusandi laboris et mihi exigendi ver-
 recundiam sustulisti. nam nec me timide uti decet eo quod 2
 oblatum est nec te gravari quod depoposcisti. non est tamen
 quod ab homine desidioso aliquid novi operis expectes. petitu-
 5 rus sum enim ut rursus vaces sermoni, quem apud municipales
 meos habui bibliothecam dedicaturus. memini quidem te iam 3
 quaedam adnotasse, sed generaliter: ideo nunc rogo ut non tan-
 tum universitati eius adtendas, verum etiam particulas qua soles
 lima persequaris. erit enim et post emendationem liberum nobis
 10 vel publicare vel continere. quin immo fortasse hanc ipsam 4
 cunctationem nostram in alterutram sententiam emendationis
 ratio deducet, quae aut indignum editione, dum saepius retractat,
 inveniet, aut dignum, dum id ipsum experitur, efficiet. quam- 5
 quam huius cunctationis meae causae non tam in scriptis quam
 15 in ipso materiae genere consistunt. est enim paulo quasi glorio-
 sius et elatius: onerabit hoc modestiam nostram, etiamsi stilus
 ipse pressus demissusque fuerit, propterea quod cogimur cum de
 munificentia parentum nostrorum tum de nostra disputare. au- 6
 ceptus hic et lubricus locus est, etiam cum illi necessitas lenoci-
 20 natur. etenim si alienae quoque laudes parum aequis auribus
 accipi solent, quam difficile est obtinere ne molesta videatur
 oratio de se aut de suis disserentis? nam cum ipsi honestati
 tum aliquanto magis gloriae eius praedicationique invidemus
 atque ea demum recte facta minus detorquemus et carpimus,
 25 quae in obscuritate et silentio reponuntur. qua ex causa saepe 7
 ipse mecum, nobisne tantum, quidquid est istud, composuisse an
 et aliis debeamus? ut nobis, admonet illud, quod pleraque quae
 sunt agenda rei necessaria eadem peracta nec utilitatem parem
 nec gratiam retinent. ac ne longius exempla repetamus, quid 8
 30 utilius fuit quam munificentiae rationem etiam stilo prosequi?
 per hoc enim adsequebamur, primum ut honestis cogitationibus
 inmoraremur, deinde ut pulchritudinem illarum longiore tractatu

3 deposcisti r 5 aput V 6 bybliotheecam MV iam te pr*
 7 adnotasse MV notasse Fpra: cf. III 13, 5 8 quas soles Vp 9
 linea r 12 reducet p 13 dum et ipsum r experietur M 15 quasi
 om. p 16 et elatius MFr Catanaeus a et latius V§ et clarius p hoc]
 haec pr* 17 fuerat pressus demissusque a dimissusque Riccard, di-
 missusque V 19 et om. r illi om. r lenocinatur MVF Riccard. a
 lenocinetur pr 20 alienas r 21 optinere MVF ne moleste r N mo-
 lesta M 22 cum] est r 23 aliquando p 24 demum ea r 26 quic-
 quid (quidquid corr. quicquid M) est istud MVF§ quicquid est illud pr
 quicquid illud est a 27 ammonet F illud (istud a) quoque quod p§a
 29 ac ne M Beroaldus a at ne r aut ne Fp: aut ne longius al. man.
 detrita vetere scriptura V 32 dehinc r tractu p

pervideremus, postremo ut subitae largitionis comitem paenitentiam caveremus. nascebatur ex his exercitatio quaedam contem-
 9 nendae pecuniae. nam cum omnes homines ad custodiam eius natura restrinxerit, nos contra multum ac diu pensitatus amor liberalitatis communibus avaritiae vinculis eximebat, tantoque
 10 laudabilior munificentia nostra fore videbatur, quod ad illam non impetu quodam, sed consilio trahebamur. accedebat his causis, quod non ludos aut gladiatores, sed annuos sumptus in alimenta ingenuorum pollicebamur. oculorum porro et aurium voluptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant
 11 oratione quam reprimi: ut vero aliquis libenter educationis tedium laboremque suscipiat, non praemiis modo verum etiam ex-
 12 quisitis adhortationibus inpetrandum est. nam si medici salubres, sed voluptate carentes cibos blandioribus adloquiis prosequuntur, quanto magis decuit publice consulentem utilissimum munus, sed
 15 non perinde populare, comitate orationis inducere? praesertim cum evitandum haberemus ut quod parentibus dabatur et orbis probaretur, honoremque paucorum ceteri patienter et expectarent
 13 et mererentur. sed ut tunc communibus magis commodis quam privatae iactantiae studebamus, cum intentionem effectumque
 20 muneris nostri vellemus intellegi, ita nunc in ratione edendi veremur ne forte non aliorum utilitatibus, sed propriae laudi servisse videamur. praeterea meminimus, quanto maiore animo honestatis fructus in conscientia quam in fama reponatur. sequi enim gloria, non adpeti debet, nec si casu aliquo non sequatur,
 25 15 idcirco quod gloriam meruit minus pulchrum est. ii vero qui benefacta sua verbis adornant non ideo praedicare, quia fecerint, sed ut praedicarent fecisse creduntur. sic, quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recensente vanescit. ho-

1 uideremus r 2 ex iis F 4 pensitatur F pensitatum p 5 tan-
 tique laudabilior p tantoque laudatior r 9 ingeniorum r 10 adeo
 om. r 13 imperandum r 14 uoluptate carentes MV r 5a uoluptati parentes
 F Riccard. p blandioribus F blanditioribus p 16 non perinde MV 5 perinde
 non F Riccard. pra 17 ut quomodo parentibus dabatur et urbis procrearetur
 honorem r dabatur MV 5 datur Fpa 18 properetur honorumque Fp
 patienter et expectarent MV 5 patienter expectarent F Riccard. pra
 19 mererentur MFa mirerentur V mirarentur corrector codicis Vaticanus et
 Beroaldus incitarentur pr imitarentur Pomponius Laetus communibus]
 omnibus r 20 priuati F affectumque Iacobus Bononiensis Grut. lamp.
 I p. 692 21 uolebamus pr* 24 fructus honestatis pr* 25 nec
 si casu aliquo (aliqua a) V 5a nec si causa aliquo M ne si casu aliquo
 Fpr sequetur r 26 gloriam meruit M Catanaeus gloriameruit V 5 glo-
 riam non meruit Fpra pulchrum sit si uero r hii uero F 27 prae-
 dicare] praedicarem V praedicarent M 28 credantur r sic] si a
 29 gesserit pr recessente MV consulente Mommsenus

mines enim, cum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. ita, si silenda feceris, factum ipsum, si laudanda non sileas, ipse culparis. me vero peculiaris quaedam impedit ratio. etenim hunc ipsum sermonem non apud populum, sed apud decuriones habui, nec in propatulo, sed in curia. vereor ergo ut sit satis congruens, cum in dicendo adsentationem vulgi adclamationemque defugerim, nunc eadem illa editione sectari, cumque plebem ipsam, cui consulebatur, limine curiae parietibusque discreverim, ne quam in speciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam ad quos ex munere nostro nihil pertinet praeter exemplum velut obvia adsentatione conquirere. habes cunctationis meae causas; obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione sufficiet. vale.

VIII.

C. PLINIUS MINUCIO FUNDANO SUO S.

Mirum est quam singulis diebus in urbe ratio aut constet aut constare videatur, pluribus iunctisque non constet. nam si quem interroges 'hodie quid egisti?', respondeat 'officio togae virilis interfui, sponsalia aut nuptias frequentavi, ille me ad signandum testamentum, ille in advocationem, ille in consilium rogavit'. haec quo die feceris necessaria, eadem, si cotidie fecisse te reputes, inania videntur, multo magis, cum secesseris. tunc enim subit recordatio 'quot dies quam frigidis rebus absumpsi!' quod evenit mihi, postquam in Laurentino meo aut lego aliquid aut scribo aut etiam corpori vaco, cuius fulturis animus sustinetur. nihil audio quod audisse, nihil dico quod dixisse paeniteat: nemo apud me quemquam sinistris sermonibus carpit, ne-

2 si laudanda non sileas ipse culparis **MV** 5 si laudanda quod non sileas ipse culparis (culpatur **Fp**) **Fpra** 4 apud populum **V** ad populum **p** 5 decuriones **V** 6 ut sit **MVF Riccard.** 5a ne sit **pr Catanaeus** vulgi **F** 10 ex munere Nihil addito in marg. nostro **V** 11 velud **F**

ta
assentatione **r** 5 adsentatione **V** adsentatione **M** ostentatione **F Riccard.** pa
12 tamen in consilio **V** autoritas **V** 13 pro satione **F** sufficiet
MV 5 sufficit **F Riccard.** pra

VIII 15 MINUTIO FUNDANO **F Riccard.** pra FUNDANO **MVD**
16 constet] constat **V** 17 iunctisque **F Riccard.** a cunctisque **Dpr** cuncta-
que **MV** 20 ille ad invocationem **D** 21 rogavit] vocavit **pr*** haec
quo die **MVF** 5a ita haec quo die **p** ita et quo die **D** hoc quoque die **r**

21 te fecisse **r**: te *om. et in marg. post* cotidie *add.* **D** 23 qui dies **V** quo
dies **M** adsumpsi **MV** assumpsi **r** 25 uacuo **p** 27 nemo apud me
quemquam (quamquam **r**) **MVDpr** nemo me apud quemquam **F Riccard.** a

minem ipse reprehendo, nisi tamen me, cum parum commode scribo; nulla spe, nullo timore sollicitor, nullis rumoribus inquietor: mecum tantum et cum libellis loquor. o rectam sinceramque vitam, o dulce otium honestumque ac paene omni negotio pulchrius! o mare, o litus, verum secretumque 5 5 quam multa invenitis, quam multa dictatis! proinde tu quoque strepitum istum inanemque discursum et multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio, relinque teque studiis vel otio trade. 8 satius est enim, ut Atilius noster eruditissime simul et facetissime dixit, otiosum esse quam nihil agere. vale. 10

X.

C. PLINIUS ATTIO CLEMENTI SUO S.

1 Siquando urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime
2 floret. multa claraque exempla sunt; sufficeret unum, Euphrates philosophus. hunc ego in Syria, cum adulescentulus milita-
rem, penitus et domi inspexi amarique ab eo laboravi, etsi non
erat laborandum. est enim obviu et expositus plenusque hu-
3 manitate, quam praecipit. atque utinam sic ipse quam spem
tunc ille de me concepit impleverim, ut ille multum virtutibus
suis addidit! aut ego nunc illas magis miror, quia magis intel-
4 lego. quamquam ne nunc quidem satis intellego. ut enim de
pictore sculptore fictore nisi artifex iudicare, ita nisi sapiens
5 non potest perspicere sapientem. quantum tamen mihi cernere
datur, multa in Euphrate sic eminent et elucent, ut mediocriter

1 nisi tamen mecum **MVDp** nisi tamen cum **F Riccard.** nisi unum me cum **r̄sa** 2 nullis rumoribus **V** nullis timoribus **r** nullius rumoribus **ς**
3 cum libellis meis loquor **V** o rectam **Fr̄sa** rectam **MV** o regiam **D** o regina **p** 4 o dulce **FDpra** dulce **MV** atque pene **pr** 5 verum *om.* **D** μouceiov Beroaldus a et in litura al. man. **F** musion **D** **MOYCEΘ**-**THPON M** **MOYCEΘ** **THN V**, in lacuna *om.* **pr** 6 inuenit **r** 7 multos inep-
tos **Dr** 8 trade] tarde **p** 9 atilius **Dς** atillius **MV** attilius **Fpra** facitissime dixit melius est otiosum esse **M**

X 12 **ATTIO Fa** Atrio **pr** Arrio **ς**, *om.* **MVD**: cf. **IV** 2 13 nostra nō liberalibus **D** 14 sufficeret unum **MVFD Riccard.** **p** suffecerit unum **ra** suffecerit nobis unum **ς** 18 praecepit **D** ipse quam spem tunc ille de me **D Riccard.** **a** ipse quam spem tunc et de me **MV** ipse spem quam tunc ille de me **Fpr** spem ipse quam tunc ille de me **ς** 20 aut ego **M VD Riccard.** **ςa** at ego **Fpr** nunc illas magis miror **MVς** nunc illas miror **Fa** illas nunc miror **pr**: magis miror quia magis *om.* **D** 21 ne hunc *corr.* ne nunc **V** 22 sculptore **MVF Riccard.** **ςa** sculptore **Dpr** ita nisi sapiens **VFr̄sa** nisi ita sapiens **M** ita nisi sit sapiens **Dpr** 23 quantum tamen datur mihi in Euphrate cernere multa sic **ς** tamen mihi cernere datur **MV** tamen mihi datur cernere **Dpr** mihi tamen cernere datur **Fa** 24 multa *om.* **r** et] ut **r** educent **p**

quoque doctos advertant et adficient. disputat subtiliter graviter or-
 nate, frequenter etiam Platonice illam sublimitatem et lati-
 tudinem effingit. sermo est copiosus et varius, dulcis in primis,
 et qui repugnantes quoque ducat inpellat. ad hoc proceritas 6
 5 corporis, decora facies, demissus capillus, ingens et cana barba;
 quae licet fortuita et inania putentur, illi tamen plurimum vene-
 rationis adquirunt. nullus horror in cultu, nulla tristitia, mul-
 7 tum severitatis: reverearis occursum, non reformides. vitae san-
 ctitas summa, comitas par: insectatur vitia, non homines, nec
 10 castigat errantes, sed emendat. sequaris monentem attentus et
 pendens et persuaderi tibi, etiam cum persuaserit, cupias. iam 8
 vero liberi tres, duo mares, quos diligentissime instituit. socer
 Pompeius Iulianus, cum cetera vita tum vel hoc uno magnus
 et clarus, quod ipse provinciae princeps inter altissimas con-
 15 ditiones generum non honoribus principem, sed sapientia elegit.
 quamquam quid ego plura de viro, quo mihi frui non licet? an 9
 ut magis angar, quod non licet? nam distringor officio ut maximo
 sic molestissimo: sedeo pro tribunali, subnoto libellos, conficio
 tabulas, scribo plurimas, sed inlitteratissimas litteras. soleo non 10
 20 numquam (nam id ipsum quando contingit!) de his occupationi-
 bus apud Euphraten queri. ille me consolatur, adfirmat etiam
 esse hanc philosophiae et quidem pulcherrimam partem, agere
 negotium publicum, cognoscere, iudicare, promere et exercere
 iustitiam, quaeque ipsi doceant in usu habere. mihi tamen hoc 11
 25 unum non persuadet, satius esse ista facere quam cum illo dies
 totos audiendo discendoque consumere. quo magis te, cui vacat,
 hortor, cum in urbem proxime veneris (venias autem ob hoc
 maturius), illi te expoliendum limandumque permittas. neque 12

1 evertant **F Riccard.** 2 ornatē et (ac r5) frequenter etiam **Dpr**
 subtilitatem **r** 4 repugnantis **F Riccard.** ducat inpellat **MVa** dicat
 impellat **F Riccard.** ducat et impellat **Dpr** ad haec **pr** ad **D** 6 inana
 p putentur] videntur **r** 7 honor **D** in vultu **r5** multum severi-
 tas **M** 8 reuearis **F** occursum] ac cursum **p** scantitas **M** 9 co-
 mitas par **MV5a** comitas parum **D** par comitas **Fpr** uitta **MV** 10
 N
 attehtius **D** 11 pedens **V** prudens **F** persuaderi **MVD5** persuadere **F**
Riccard. pra persuaderit corr. persuaserit **F** 12 duo] duos **r** 13
 Pompei Iulianus **p** Iulianus Pompeius **r** vel om. **p** 14 princeps hunc
 inter **MV5** condiciones **MV** 16 quanquam **V** an — licet om. **D**
 20 quandoque corr. quando *Riccard.* quandoque *Catanaeus* contigit **Dr**
 21 euphraten **MVFD Riccard.** Euphratem pra queror **F Riccard.** p
 me om. **D** 22 hanc esse philosophiae et quidem **r** esse et hanc philoso-
 phiae quidem **D** quidem] quid **p** 23 promere] pro ratione **r** 24 hoc
 unum non persuadet hoc **r** 27 ab hoc **V** 28 expoliendum **FDpra** ex-
 tollendum **MV Pomponius Laetus** excolendum *Beroaldus* colendum *Catanaeus*

enim ego, ut multi, invideo aliis bono quo ipse careo, sed contra sensum quendam voluptatemque percipio, si ea quae mihi denegantur amicis video superesse. vale.

XI.

C. PLINIUS FABIO IUSTO SUO S.

5-

- 1 Olim mihi nullas epistulas mittis. nihil est, inquis, quod scribam. at hoc ipsum scribe, nihil esse quod scribas, vel solum illud unde incipere priores solebant, 'si vales, bene est; ego valeo:' hoc mihi sufficit; est enim maximum. ludere me putas?
2 serio peto. fac sciam quid agas, quod sine sollicitudine summa 10 nescire non possum. vale.

XII.

C. PLINIUS CALESTRIO TIRONI SUO S.

- 1 Iacturam gravissimam feci, si iactura dicenda est tanti viri amissio: decessit Corellius Rufus, et quidem sponte, quod dolo- 15 rem meum exulcerat. est enim luctuosissimum genus mortis
2 quae non ex natura nec fatalis videtur. nam utcumque in illis qui morbo finiuntur magnum ex ipsa necessitate solacium est, in iis vero quos arcessita mors aufert hic insanabilis dolor est,
3 quod creduntur potuisse diu vivere. Corellium quidem summa 20 ratio, quae sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quamquam plurimas vivendi causas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam auctoritatem, praeterea filiam uxorem nepotem sorores, interque tot pignora
4 veros amicos. sed tam longa, tam iniqua valetudine conflictata- 25 batur, ut haec tanta pretia vivendi mortis rationibus vincerentur. tertio et tricensimo anno, ut ipsum audiebam, pedum dolore

1 ego *om.* p bono **MV** bonum **FD** pra co....*corr. al. man.* contra **F** 2 voluptatumque **M** denegentur r

XI 5 FABIO IUSTO **F** *Riccard.* pra IUSTO **MVD** 6 mihi nullas **MVFD** *Riccard.* r5 nullas mihi pa 7 scribam] scribas p at hoc **Mpra**

ad hoc **V** aut hoc **D** at **F** 8 priores incipere **Fpr** 9 enim] mihi r

XII *ex D non adscripta est discrepantia scripturae: cf. supra ep. 8*

13 CALESTRIO TIRONI **Fpra** TIRONI **M** TYRONI **V** 14 feci **MV** ^{ta}sa

fero **Fpr** feroci *Riccard.* tanta **V** 15 et, equidem p 17 nefalis **V** nec facilis **M** 18 magna r ex ipsa] in ipsa p solatium **MVF**

19 in his **F** *Riccard.* p arcessita **M** accersita **VFpra** 20 potuisse diu **MVsa** posse diu **Fp** diu posse r 22 quamquam **V** 23 optimam con-

scientiam optimam famam **Fra** optimam famam optimam conscientiam *Catanaeus* optimam famam **MV** ⁱoptimam conscientiam p 24 postea r

sororesque inter r sorores praeterque *Mommseus* pignera *Riccard.*

25 ualitudine **VF** conflictabantur r 26 uiuendi precia r 27 ut

ipsum praedicantem audiebam *Sichardus*

correptus est. patrius hic illi: nam plerumque morbi quoque per
 successiones quasdam, ut alia, traduntur. hunc abstinencia 5
 sanctitate, quoad viridis aetas, vicit et fregit; novissime cum
 senectute ingravescentem viribus animi sustinebat, cum quidem 6
 5 incredibilis cruciatus et indignissima tormenta pateretur. iam
 enim dolor non pedibus solis, ut prius, insidebat, sed omnia
 membra pervagabatur. veni ad eum Domitiani temporibus in
 suburbano iacentem. servi e cubiculo recesserunt: habebat hoc 7
 moris, quotiens intrasset fidelior amicus; quin etiam uxor, quam-
 10 quam omnis secreti capacissima, digrediebatur. circumtulit ocu- 8
 los et 'cur' inquit 'me putas hos tantos dolores tam diu susti-
 nere? ut scilicet isti latroni vel uno die supersim'. dedisses
 huic animo par corpus, fecisset quod optabat. adfuit tamen
 deus voto, cuius ille compos, ut iam securus liberque moriturus,
 15 multa illa vitae, sed minora retinacula abruptit. increverat vale- 9
 tudo, quam temperantia mitigare temptavit, perseverantem con-
 stantia fugit. iam dies alter tertius quartus: abstinebat cibo.
 misit ad me uxor eius Hispulla communem amicum C. Geminium
 cum tristissimo nuntio, destinasse Corellium mori nec aut suis
 20 aut filiae precibus flecti, solum superesse me, a quo revocari
 posset ad vitam. cucurri: perveneram in proximum, cum mihi 10
 ab eadem Hispulla Iulius Atticus nuntiat nihil iam ne me qui-
 dem inpetraturum, tam obstinate magis ac magis induruisse.
 dixerat sane medico admoventi cibum κέκρικα, quae vox quan-
 25 tum admirationis in animo meo tantum desiderii reliquit. cogito
 quo amico, quo viro caream. implevit quidem annum septimum 11
 et sexagensimum, quae aetas etiam robustissimis satis longa
 est: scio. evasit perpetuam valetudinem: scio. decessit super-
 stitibus suis, florente re publica, quae illi omnibus suis carior

1 per . . ssiones *corr. al. man.* per successiones V 3 quoad V ξa
 quod ad *corr.* quoad M quod Fp qui quod r cum senectute MV F ξa eum
 senectute Riccard. p cum in senectute r 5 incredibilis F 6 dolor non
 pedibus solum ξ dolores non solum pedibus solis r 7 pervagabantur r
 8 habebat hoc MV Riccard. habebat enim hoc Fp Catanaeus habebant
 enim hoc r ξ habebatis hoc a 9 quin om. MV quanquam V 10
 omni p digradiebatur M 11 tandiu F 12 uno uel r 14 ut om. r
 15 abripit V ualitudo VF 16 mitigare consuevit tentavit p
 perseueranteam M 17 fregit Mommsenus diem alterum tertium quar-
 tum r 18 C. geminium Fpra C. germanum V G. germanium M: fortasse
 C. Geminum 19 suos *corr.* suis M 20 flecti Fpra inflecti MV ξ
 21 possit r 22 Actius r 23 imperaturum Fpr* magis atque magis
 r magis p 24 ΚΕΚΡΙΚΑ MV Riccard. ξa κέκρικα Beroaldus et in litura
 al. man. F, in lacuna om. pr 25 desiderii V 26 quo uiro quo amico r
 28 ualitudinem VF 29 omnibus carior MV ξ

12 erat: et hoc scio. ego tamen tanquam et iuuenis et firmissimi mortem doleo, doleo autem (licet me inbecillum putes) meo nomine. amisi enim, amisi vitae meae testem rectorem magistrum: in summa dicam quod recenti dolore contubernali meo
 13 Calvisio dixi, 'vereor ne negligentius vivam'. proinde adhibe 5 solacia mihi, non haec 'senex erat, infirmus erat' (haec enim novi), sed nova aliqua, sed magna, quae audierim numquam, legerim numquam. nam quae audiui, quae legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur. vale.

XIII.

10

C. PLINIUS SOSIO SENECONI SUO S.

1 Magnum proventum poetarum annus hic attulit: toto mense Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. iuvat me quod vigent studia, proferunt se ingenia hominum et ostentant, tamet-
 2 si ad audiendum pigre coitur. plerique in stationibus sedent 15 tempusque audiendi fabulis conterunt ac subinde sibi nuntuari iubent, an iam recitator intraverit, an dixerit praefationem, an ex magna parte evolverit librum: tunc demum ac tunc quoque lente cunctanterque veniunt; nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alii dissimulanter et furtim, alii simpliciter et 20
 3 libere. at hercule memoria parentum Claudium Caesarem ferunt, cum in palatio spatia retur audissetque clamorem, causam requisisse, cumque dictum esset recitare Nonianum, subitum recitanti
 4 inopinatumque venisse. nunc otiosissimus quisque multo ante rogatus et identidem admonitus aut non venit aut, si venit, queritur se 25
 5 diem, quia non perdiderit, perdisse. sed tanto magis laudandi probandique sunt quos a scribendi recitandique studio haec

1 scio tamen tanquam et iuuenis et firmissimi mortem **MV** scio ego tamen tanquam et (et *om.* **Fpr**) iuuenis et fortissimi (sanctissimi *r*) morte **Fpra** scio ego tamen tanquam iuuenis et firmissimi mortem **s** 2 doleo *semel scriptum habet M* 3 amisi posteriore loco *om.* **MVrs** meae vitae *p* 4 quod] quidem *p* 5 vereor ne negligentius **MV** 6 solatia **MF** 8 audiui] audii *Riccard.* legi] ligi *corr.* legi **V** elegi **M**

XIII 11 SOSIO SENECONI **Fpra** SOSIO **MV** SOSSIO **D** SUO *om.* **MV** 13 iuvat quod cum uigent *r* 15 *pi. gre* **V** 16 audiendi **MFra**, *corr. al. man.* audiendis **V** audiendis **Dp** ac *om.* *p* annuntiari iubent hic iam *r* 17 iubent *om.* **D** recitator] recitat quia **D** an iam dixerit *c*
Dr 18 tum demum **Fra** atunc **V** ac tum *r* 19 permanent usque ad finem sed ante finem *r* 20 simpliciter alii *p* 21 ad **M**, *corr.* at **V** 22 requisisset a 23 recitationi inopinatumque **D** 24 quisque] quis **D** quisquam *r* 25 et identidem admonitus *om.* **MV** *ausi* **V** 26 quia] quam *r*: quia non perdidit *Gierigius* 27 a *om.* **D** recitandistudio **V** retractandique studio *r*

auditorum vel desidia vel superbia non retardat. equidem prope nemini defui. erant sane plerique amici: neque enim est fere quisquam qui studia, ut non simul et nos amet. his ex causis 6 longius, quam destinaveram, tempus in urbe consumpsi. possum
5 iam repetere secessum et scribere aliquid quod non recitem, ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuisse, sed creditor. nam ut in ceteris rebus ita in audiendi officio perit gratia, si reposeatur. vale.

XIII.

C. PLINIUS IUNIO MAURICO SUO S.

Petis ut fratris tui filiae prospiciam maritum; quod merito 1 mihi potissimum iniungis. scis enim quanto opere summum illum virum suspexerim dilexerimque, quibus ille adolescentiam meam exhortationibus foverit, quibus etiam laudibus ut laudandus vi-
15 derer effecerit. nihil est quod a te mandari mihi aut maius aut 2 gratius, nihil quod honestius a me suscipi possit, quam ut eligam iuvenem, ex quo nasci nepotes Aruleno Rustico deceat. qui quidem diu quaerendus fuisset, nisi paratus et quasi pro-3 visus esset Minicius Acilianus, qui me ut iuvenis iuvenem (est
20 enim minor pauculis annis) familiarissime diligit, reveretur ut senem. nam ita formari a me et institui cupit, ut ego a vobis solebam. patria est ei Brixia ex illa nostra Italia, quae 4 multum adhuc verecundiae, frugalitatis atque etiam rusticitatis antiquae retinet ac servat. pater Minicius Macrinus, equestris 5

1 auditorum (auditores r) uel desidia **MVDr**5 auditorum desidia **F Riccard.** pa non tardat **D** prope nemini (memini **D**) defui erant **VD** pra prope memini defuerant **M** propero Nimis defui erant **F** 3 qui studia ut (uti **D**, om. r) non simul et nos amet **MVD Riccard.** r5a quinos (quin nos p) amet ut studia non simulet **Fp** his om. **D** 4 distinaueram **MV** 5 iam] etenim r repetere] recedere **D** non recitetur p ne om. **D** 6 fui adfui non aditor fuisse **D** 7 ita audiendi r 8 reponatur **D**

XIII 10 IUNIO MAURICO **Fa** Iunio Marico p Limico Marcio r MAURICO **MVD** 12 quantopere **MVFpra** 13 meam exhortationibus me foverit p 14 etiam] et pr laudibus laudandus affecerit **D** ut] et p 15 est quidem quod a te mihi mandari p aut satius nihil quod honestius **D** aut satius nihil quod honestius aut gratius r 16 quod om. **V** 17 aruleno (aruleno **Fa** arulino **D**) rustico **MVFDp**5 Rustico Autoleno r 18 qui] et **D** praeuis r 19 minicius **M** municius **V**5 minutius **Dra** Milicius **F Riccard.** Militius p acilianus **MVr**5a atilianus **D** aemilianus acelianus **F** aemilianus aclinus p iuvenem] inuenit r 20 diligit et reueretur p 21 nam ita a me institui **D** formari a me **MVF Riccard.** p informari a me r5 a me formari a 22 ex] et **M** 23 verecundiae multum fragalitatibus r atque etiam rusticitatis om. **Fpa** 24 minicius **M** minutius **Dra** minustius p municius **V**5 nimius **F** Macrinus om. **D**

ordinis princeps, quia nihil altius voluit: adlectus enim a divo
 Vespasiano inter praetorios honestam quietem huic nostrae am-
 6 bitioni dicam an dignitati constantissime praetulit. habet aviam
 maternam Serranam Proculam e municipio Patavino. nosti loci
 mores: Serrana tamen Patavinis quoque severitatis exemplum 5
 est. contigit et avunculus ei P. Acilius, gravitate prudentia fide
 prope singulari. in summa nihil erit in domo tota, quod non
 7 tibi tamquam in tua placeat. Aciliano vero ipsi plurimum vigoris
 industriae, quamquam in maxima verecundia. quaesturam tribu-
 natum praeturam honestissime percucurrit ac iam pro se tibi 10
 8 necessitatem ambiendi remisit. est illi facies liberalis multo
 sanguine, multo rubore suffusa, est ingenua totius corporis
 pulchritudo et quidam senatorius decor. quae ego nequaquam
 arbitror negligenda: debet enim hoc castitati puellarum quasi
 9 praemium dari. nescio an adiciam esse patri eius amplas facul- 15
 tates. nam cum imaginor vos, quibus quaerimus generum, si-
 lendum de facultatibus puto: cum publicos mores atque etiam
 leges civitatis intueor, quae vel in primis census hominum
 spectandos arbitrantur, ne id quidem praetereundum videtur.
 et sane de posteris et his pluribus cogitanti hic quoque in con- 20
 10 dicionibus deligendis ponendus est calculus. tu fortasse me putes
 indulsisse amoris meo supraque ista, quam res patitur, sustu-
 lisse. at ego fide mea spondeo futurum ut omnia longe ampliora,
 quam a me praedicantur, invenias. diligo quidem adolescentem
 ardentissime, sicut meretur; sed hoc ipsum amantis est, non 25
 onerare eum laudibus. vale.

XV.

C. PLINIUS SEPTICIO CLARO SUO S.

1 Heus tu promittis ad cenam nec venis! dicitur ius: ad assem
 2 inpendium reddes, nec id modicum. paratae erant lactucae sin- 30

1 antiquius *corr.* altius *Riccard.* enim *om.* Da 4 sarranam V
 procul a me municipio Fpa patavino M patavio VFa nosti] honesti p
 5 sarrana V patavis D 6 avunculus *Riccard.* avunculis D 8
 Atiliano r 9 industriam D quamquam V quaestura MV 10 per-
 currit r at iam r acia D 11 est etiam illi p est sibi D 12 robore
 M, *corr.* rubore V ingenua V 13 et quidem p quam — negligen-
 dam r 15 esse *om.* Fp 16 imaginum os D imaginor res r 18
 civitatis leges p 19 arbitratur r uideretur r 20 hic] his D
 conditionibus MV 21 diligendis V me putas p putas me r 22
 indulsisse F 23 ad ego M ut *om.* F *Riccard.* 24 invenio D
 26 honorare MD onorare V honorare r laudibus *om.* r vale *om.* D
 XV 28 SEPTICIO (SEPTITIO pa Septitio r) CLARO Fpra SEPTITIO
 MV SEPTIO D 29 Heus] Reus p fortasse dicitur 30 parati r

gulae, cochleae ternae, ova bina, alica cum mulso et nive (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quae periit in ferculo), olivae, betacei, cucurbitae, bulbi, alia mille non minus lauta. audisses comoedos vel lectorem vel lyristen vel, quae mea
 5 liberalitas, omnes. at tu apud nescio quem ostrea, vulvas, echi-3
 nos, Gaditanas maluisti. dabis poenas, non dico quas. dure fecisti: invidisti, nescio an tibi, certe mihi, sed tamen et tibi. quantum nos lusissemus, risissemus, studuissemus! potes appa-4
 ratius cenare apud multos, nusquam hilarius simplicius incautius.
 10 in summa experire, et nisi postea te aliis potius excusaveris, mihi semper excusa. vale.

XVI.

C. PLINIUS ERUCIO SUO S.

Amabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum, lau-1
 15 dabamque eius ingenium, etiam antequam scirem quam varium, quam flexibile, quam multiplex esset; nunc vero totum me tenet, habet, possidet. audiui causas agentem acriter et ardentem nec 2
 minus polite et ornate, sive meditata sive subita proferret. adsunt aptae crebraeque sententiae, gravis et decora constructio, sonan-
 20 tia verba et antiqua. omnia haec mire placent, cum impetu quodam et flumine pervehuntur, placent, si retractentur. senties 3
 quod ego, cum orationes eius in manus sumpseris, quas facile cuilibet veterum, quorum est aemulus, comparabis. idem tamen 4
 in historia magis satisfaciet vel brevitate vel luce vel suavitate
 25 vel splendore etiam et sublimitate narrandi. nam in contionibus

1 coeleae **F** halica **MVF** nive] uino **p** nam haec quoque **F**
Riccard. **p** 2 periit **MV** perit **FDpr** *Catanaeus* **a** 3 fericulo **D**
 oliuae betacei **MV** oliuae baetaci **D** oliuo laebeta **F** oliuae lebeta **p** oli-
 uulae baeticae **a** oliuae bethe **r** oliuae bethycae *Catanaeus* alia non mi-
 nus mille lauta audisse **D** 4 comoedos **M** comoedū, sed ū in litura *al.*
man. **V** comoedes **D** comedum **F** comoedum **pra** 5 omnis **F** ad **M**,
 corr. at **V** echinos **V** erchinos **r** 6 gaditanas *corr.* — nos *Riccard.*
 caditanas **D** gaditanos **Fpa** gaditana **MVr** 7 certe an mihi **D** 8 nos
 lusissemus] uoluissemus **D** risissemus **M** studuissemus *om.* **F** *Riccard.*
p 9 numquam **Fp** cautius **D** 10 te *om.* **D** 11 semper excuses **D**
 vale *om.* **D**

XVI 13 ERUCIO **MVF** **a** Erutio **pr** EURUCIO **D** Euritio *Catanaeus*
 16 flebile **D** nunc retomisisse idem pro cluentio (*p. 25, 24*) *omissis iis*
quae interposita sunt **MV**: 'deficient hic due carte' *recentiore manu adscrip-*
ptum est in marg. **V** me *om.* **r** 17 possidet **F** *Riccard.* **pa** possidetque
Dr **g** audii **F** audi **D** quasdam causas **Dr** **g** nec] non **D** 18 su-
 bita] sublata **p** 19 aptae **Fpra** acutae **D** **g** 21 peruehuntur **FD** *Riccard.*
p proueuntur **r** praeuehuntur **a** praeteruehuntur *Heusingerus* 23 est *om.*
r 24 in historia tibi magis **D** **g** vel suavitate *om.* **D** 25 etiam et
 sublimitate **Frg** etiam uel sublimitate **D** etiam sublimitate **pa**

idem qui in orationibus est, pressior tamen et circumscriptior
 5 et adductior. praeterea facit versus, quales Catullus aut Calvus,
 re vera quales Catullus aut Calvus. quantum illis leporis, dulce-
 dinis, amaritudinis, amoris! inserit sane, sed data opera, molli-
 bus levibusque duriusculos quosdam, et hoc quasi Catullus aut 5
 6 Calvus. legit mihi nuper epistulas; uxoris esse dicebat: Plantum
 vel Terentium metro solutum legi credidi. quae sive uxoris sunt,
 ut adfirmat, sive ipsius, ut negat, pari gloria dignus qui aut
 illa componat aut uxorem, quam virginem accepit, tam do-
 7 ctam politamque reddiderit. est ergo mecum per diem totum: 10
 eundem antequam scribam, eundem cum scripsi, eundem
 etiam cum remittor, non tamquam eundem lego. quod te quo-
 8 sque ut facias et hortor et moneo. neque enim debet operibus
 eius obesse quod vivit. an si inter eos quos nunquam vidimus
 floruisse, non solum libros eius verum etiam imagines conqui- 15
 reremus; eiusdem nunc honor praesentis et gratia quasi satietate
 9 languescit? at hoc pravum malignumque est, non admirari ho-
 minem admiratione dignissimum, quia videre, adloqui, audire,
 complecti, nec laudare tantum verum etiam amare contigit. vale.

XVII.

20

C. PLINIUS CORNELIO TITIANO SUO S.

1 Est adhuc curae hominibus fides et officium, sunt qui de-
 functorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab imperatore

1 idem qui in orationibus est *Riccard.* p idem qui in orationibus suis
 est **F** eadem quae in orationibus uis est **Dr̄sa** tamen **Dpra** tantum **F Riccard.**
 circumspectior r 2 praeterea] postea r uersus quales catullus
 aut caluus reuera quales catullus aut caluus **D** uersus quales (aut *add.* p)
 catullus (catulus *corr.* catullus **F**) aut caluus (*om.* reuera — Calvus) **Fpa**
 uersus quales Catullus meus aut Caluus (aut Bibaculus *Pomponius Laetus*)
r̄s: *cf.* II 17, 20 III 9, 37 3 ille lepores dulcedines amaritudines amo-
 res **D** 4 mollibus leuibusque duriusculos **D** (?) mollibus lenibusque du-
 riusculos *Gesnerus* mollius leniusque duriusculos (durius colos **Fr**) **Fpra**
 molliusculos leniusculosque duriusculos *Catanaeus* 6 Calvus] Bibaculus
Pomponius Laetus epistolas uxoris **Da** epistolas quas uxoris **F Riccard.**
 pr 8 ipsius negat **D** dignus qui **Dr̄sa** dignus est qui **Fp** 10 ergo]
 enim p 11 eundem scripsi (*om.* cum) **D** 12 etiam cum remittor **D̄sa**
 et cum remittor r etiam cum remitto **Fp** 14 an si **Dra** at si **Fp̄s**
 15 etiam *om.* r conquireremus **Fpa** conquiremus r requireremus **D̄s**
 16 et gratia **FD̄sa** et egra r et gloria p 17 languescet *vulgo* ad hoc

D et hoc **Fp** ^apuum ut videtur, *corr. al. man.* puum **F** paruum **D** est
om. **r̄s** 18 adloqui audire *om.* **F Riccard.** **pa**, *add.* **Dr̄s** 19 tantum]
 tamen r contigit **FD** contingit **pra**

XVII 21 CORNELIO TITIANO a *Riccardianus*, 'qui tamen in indice
 nominum, ad quos epistolae scriptae, libro I praefixo Cornelio solummodo
 agnoscit', CORNELIO ZITIANO **F** Cornelio Cithiano p ICCIANO **Dr̄s**
Ticiano Catanaeus 22 adhuc **D** hominibus curae p 23 Titinnius **r̄s**

nostro impetravit ut sibi liceret statuam L. Silani in foro ponere. pulchrum et magna laude dignum amicitia principis in hoc uti, 2 quantumque gratia valeas aliorum honoribus experiri. est omnino Capitoni in usu claros viros colere. mirum est qua religione, 3 quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, ubi potest, habeat. idem clarissimi cuiusque vitam egregiis carminibus exornat. scias ipsum plurimis virtutibus abundare, qui alie- 4 nas sic amat. redditus est L. Silano debitus honor; cuius immortalitati Capito prospexit pariter et suae. neque enim magis 10 decorum et insigne est statuam in foro populi Romani habere quam ponere. vale.

XVIII.

C. PLINIUS SÜETONIO TRANQUILLO SUO S.

Scribis te perterritum somnio vereri ne quid adversi in 1 actione patiaris, rogas ut dilationem petam et pauculos dies, certe proximum, excusem. difficile est, sed experiar: καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. refert tamen, eventura soleas an con- 2 traria somniare. mihi reputanti somnium meum, istud quod times tu egregiam actionem portendere videtur. susceperam causam 3 Iuni Pastoris, cum mihi quiescenti visa est socrus mea advoluta genibus ne agerem obsecrare. et eram acturus adulescentulus adhuc, eram in quadruplici iudicio, eram contra potentissimos civitatis atque etiam Caesaris amicos; quae singula excutere mentem mihi post tam triste somnium poterant. egi tamen 4 25 λογικάμενος illud

εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς.
nam mihi patria, et siquid carius patria, fides videbatur. pro-

1 nostrò om. D sillani F Sillani r5 Syllani pa 2 hoc] haec F
3 honoribus est experriri omnino D 4 claros uiros Dr5 claros Fpa
5 Cassiorum] cassionum F 6 potest] post D idem] item D 7 pluri-
bus pr* alienis D 8 L om. D Sillano r5 Syllano p Sylano a 9
pariter suae D

XVIII 13 SÜETONIO TRANQUILLO Fr5a TRANQUILIO D Septitio
Claro p 14 ne aliquid r 15 paucos D5 16 καὶ γάρ (ΚΑΙΚΑΡ F) —
ἐστιν FD Beroaldus a et enim somnium ex loue est r Pomponius Laetus, in
lacuna om. p: Hom. Il. A 63 17 an] aut r 19 tu] tuam D 20 iunii
FD Riccard. pa limi r Iulii Catanaeus cum] qua D 23 excutere mihi
mentem mihi p mihi excutere mentem r5 24 tñ n triste F iam triste r

25 λογικάμενος FD Catanaeus a animo reputans r, in lacuna om. p
26 εἰς (ei εἰς D) οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι (ἀμύνεσθαι Fa) περὶ πατρὸς
D5a et in litura al. man. F unum somnium optimum pugnare pro patria r,
in lacuna om. p: Hom. Il. M 243 27 nam mihi patria et si quid carius
patria fides pr nam mihi et siquid carius patria fides Fa nam mihi patria
fides D

spere cessit, atque adeo illa actio mihi aures hominum, illa
 5 ianuam famae patefecit. proinde dispice, an tu quoque sub hoc
 exemplo somnium istud in bonum veritas: aut si tutius putas
 illud cautissimi cuiusque praeceptum, 'quod dubites ne feceris',
 6 id ipsum rescribe. ego aliquam stropham inveniam agamque 5
 causam tuam, ut istam agere tu, cum voles, possis. est enim
 sane alia ratio tua, alia mea fuit. nam iudicium centumvirale
 differri nullo modo, istud aegre quidem, sed tamen potest. vale.

XVIII.

C. PLINIUS ROMATIO FIRMO SUO S.

10

1 Municeps tu meus et condiscipulus et ab ineunte aetate
 contubernalis, pater tuus et matri et avunculo meo, mihi etiam,
 quantum aetatis diversitas passa est, familiaris; magnae et gra-
 2 ves causae, cur suscipere augere dignitatem tuam debeam. esse
 autem tibi centum milium censum satis indicat, quod apud nos 15
 decurio es. igitur ut te non decurione solum verum etiam equite
 Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equestres facultates
 3 trecenta milia nummum. te memorem huius muneris amicitiae
 nostrae diuturnitas spondet: ego ne illud quidem admoneo, quod
 admonere deberem, nisi scirem sponte facturum, ut dignitate 20
 4 a me data quam modestissime, ut a me data, utare. nam solli-
 citius custodiendus est honor, in quo etiam beneficium amici
 tuendum est. vale.

XX.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

25

1 Frequens mihi disputatio est cum quodam docto homine et
 perito, cui nihil aeque in causis agendis ut brevitatis placet.

1 atque adeo Dr̄s atque ideo Fpa illam ianuam Dr̄ 2 discede r
 3 aut] an p 4 dubitas *Sichardus* 5 id] at D rescribere D
 aliquam ego r̄s 6 ut ipsam Dpra ut ista F *Riccard.* agere cum tu
 uoles a 8 istuc Fa aegere D

XVIII 10 ROMATIO FIRMO F *Riccard.* a Romano Firmo p ROMATIO
 D Romano r̄s 11 condiscipulus ab D 13 aduersitas D familiares
 D 14 causae cur] etiam cum r 15 centum milium censum Fp *Beroal-*
das a censum milium centum D̄s centum milium censum tricentum milium
 censeam r 17 equestres] equitis D̄s 19 ammoneo quod ammonere F
 20 scirem sponte te facturum *Riccard.* te scirem sponte facturum *vulgo*
 dignitate — utare Fa dignitate a me data quam modestissime (mo-
 destissima r) utare Dr̄s dignitate a me data utare p 23 tuendum est
 ualde uale D

XX 25 CORNELIO om. D̄s, add. Fpra 27 aeque nihil p

quam ego custodiendam esse confiteor, si causa permittat: alio-2
 qui praevaricatio est transire dicenda, praevaricatio etiam cursim
 et breviter attingere quae sunt inculcanda, infingenda, repetenda.
 nam plerisque longiore tractatu vis quaedam et pondus accedit, 3
 5 utque corpori ferrum, sic oratio animo non ictu magis quam
 mora imprimitur. hic ille mecum auctoritatibus agit ac mihi ex 4
 graecis orationes Lysiae ostentat, ex nostris Gracchorum Cato-
 nisque, quorum sane plurimae sunt circumcisae et breves: ego
 Lysiae Demosthenen, Aeschinen, Hyperiden multosque prae-
 10 terea, Gracchis et Catoni Pollionem, Caesarem, Caelium, in
 primis M. Tullium oppono, cuius oratio optima fertur esse quae
 maxima. et hercule ut aliae bonae res ita bonus liber melior est
 quisque, quo maior. vides ut statuas, signa, picturas, hominum 5
 denique multorumque animalium formas, arborum etiam, si modo
 15 sint decorae, nihil magis quam amplitudo commendet. idem
 orationibus evenit; quin etiam voluminibus ipsis auctoritatem
 quandam et pulchritudinem adicit magnitudo. haec ille multaque 6
 alia, quae a me in eandem sententiam solent dici, ut est in
 disputando inconprehensibilis et lubricus, ita eludit, ut contendat
 20 hos ipsos, quorum orationibus nitar, pauciora dixisse, quam edi-
 derint. ego contra puto: testes sunt multae multorum orationes 7
 et Ciceronis pro Murena, pro Vareno, in quibus brevis et nuda
 quasi subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur: ex
 his apparet illum permulta dixisse, cum ederet, omisisse. idem 8
 25 pro Cluentio ait se totam causam vetere instituto solum per-
 orasse et pro C. Cornelio quadriduo egisse; ne dubitare possi-
 mus quae per plures dies, ut necesse erat, latius dixerit postea
 recisa ac repurgata in unum librum, grandem quidem, unum

1 permittat **Fp** *Catanaeus* a permittit **Dr** 5 alioquin **Fpra** alioquin
D 2 etiam] est **r** 3 etiam breviter **r** sunt inculcanda **D** 5 sint in-
 culcanda **Fpa** sunt iudicanda **r** infingenda **D** 4 tractu **D** 5 ut-
 que] ut quod **p** ictu] situ **D** 7 orationis **r** orationibus **D** Catho-
 numque **r** 8 sane] in se **D** 9 demostenen **FD** *Riccard.* **r** demosthe-
 nem **p** 5a aeschinen **FD** *Riccard.* **ra** aeschinem **p** 5 hyperidem **Dpa**
 hypericlem *corr.* — en **F** periclem **r** 5 praeterea] postea **r** 10 caelium
 in primis **F** *Riccard.* **pa** caelium et inprimis **Dr** 5 12 aliae non bonae
 res **D** melior est (meliores **D**) quisque **D** *Riccard.* **a** quisque (quisquam **r**)
 melior est **Fpr** 13 picturas hominum denique pictorum multorum animalium
D picturas hominum deorumque, animalium *Mommsenus* 14 si sint modo **r**
 15 quam multitudo **D** 16 etiam] et **p** 18 in eadem **D** 20 hos omnes ipsos **r**
 rationibus **D** 22 pro murena et pro vareno **p** quasi nuda **p**
 24 permulta quae dixisset, cum *Mommsenus* omisse **D** 25 pro cluentio
D: *Cic. p. Cluent. 70, 199* ueteri **Fpr*** 26 pro C. cornelio **MVD** 5 pro
 cornelio **Fpa** 28 recisa ac repurgata **MVD** **p** 5 recisa ac purgata **Fa** incisa
 aut purgata **r**

9 tamen, coartasse. at aliud est actio bona, aliud oratio. scio
 non nullis ita videri. sed ego, forsitan fallar, persuasum habeo
 posse fieri ut sit actio bona quae non sit bona oratio, non posse
 non bonam actionem esse quae sit bona oratio. est enim oratio
 10 actionis exemplar et quasi ἀρχέτυπον. ideo in optima quaque 5
 mille figuras extemporales invenimus, in iis etiam quas tantum
 editas scimus, ut in Verrem, ‘artificem quem? quemnam? recte
 admones: Polyclitum esse dicebant’. sequitur ergo ut actio sit
 absolutissima quae maxime orationis similitudinem expresserit,
 si modo iustum et debitum tempus accipiat: quod si negetur, 10
 11 nulla oratoris, maxima iudicis culpa est. adsunt huic opinioni
 meae leges, quae longissima tempora largiuntur nec brevitatem
 dicentibus, sed copiam, hoc est diligentiam, suadent; quam prae-
 12 stare nisi in angustissimis causis non potest brevitatis. adiciam
 quod me docuit usus, magister egregius. frequenter egi, fre- 15
 quenter iudicavi, frequenter in consilio fui: aliud alios movet,
 ac plerumque parvae res maximas trahunt. varia sunt hominum
 iudicia, variae voluntates: inde qui eandem causam simul au-
 dierunt, saepe diversum, interdum idem, sed ex diversis animi
 13 motibus sentiunt. praeterea suae quisque inventioni favet et quasi 20
 fortissimum amplectitur, cum ab alio dictum est quod ipse prae-
 vidit. omnibus ergo dandum est aliquid quod teneant, quod
 14 agnoscant. dixit aliquando mihi Regulus, cum simul adessemus,
 ‘tu omnia quae sunt in causa putas exequenda, ego iugulum
 statim video, hunc premo’: premit sane quod elegit, sed in 25
 15 eligendo frequenter errat. respondi posse fieri ut genu esset
 aut talus, ubi ille iugulum putaret: ‘at ego’ inquam, ‘qui iugu-

1 ad **M**, corr. at **V** 2 fallar **MV Riccard.** a fallor **FDpr** 3 non
 posse non bonam **MV** 5a non posse autem non bonam (bona r) **Fpr** non
 posse bonam **D** 4 quae sit bona oratio **MVF Riccard.** 5a quae non sit
 bona oratio **Dp** quae si una oratio est r 5 exemplum **D** ΑΡΧΑΙΤΥ-
 ΠΟΝ **FD Riccard.**, om. r et in lacuna p 6 in is **F** in his **Dpra** 7 in
 Verrem] inuenirem **V** in ueterem r enumeraret **D**: Cic. in Verr. act. sec.
 IV 3, 5 artificem quem quemnam **MV** artificem quemnam **Riccard.**
 artificem quem nam **FDp** 5a artificem non r 8 polycletem pra policletem
F 9 maximae **MV** expressit **rs** 10 accipiat **MVD** 5a accipiet **F**
Riccard. acceperit **pr** negent r 11 orationis **Fa** 13 hoc est] hec
 etiam r 14 nisi ut in **D** 15 quod om. **D** frequenter egi om. **M**
 16 movit **D** monet r 17 ac] ut **pr*** maximas trahunt **MV** **Dr** 5
 maxime trahunt p maxime trahuntur **F Riccard.** a iudicia hominum **D**
 18 veritatis **V** nanct **D** 19 motibus animi r 21 fortissimam **Dr** am-
 plectitur **MVD** 5 complectitur **Fpra** 22 quod teneant aliquid p 23
 mihi om. **D** 25 eligit **FDra** 26 genu esset aut talus **MVD** 5a genu-
 isset aut sibi aut aliis **Fp** genu esset aut tibia aut talus r **Beroaldus**
 27 ille om. **F Riccard.** pra, add. **MVD** ad **M**, corr. at **V**

lum perspicere non possum, omnia pertempto, omnia experior,
 πάντα denique λίθον κινῶ, utque in cultura agri non vineas 16
 tantum verum etiam arbusta, nec arbusta tantum verum etiam
 campos curo et exerceo, utque in ipsis campis non far aut sili-
 5 ginem solam sed hordeum, fabam ceteraque legumina sero, sic
 in actione plura quasi semina latius spargo, ut quae provenerint
 colligam. neque enim minus inperspicua, incerta, fallacia sunt 17
 iudicium ingenia quam tempestatum terrarumque. nec me prae-
 terit summum oratorem Periclen sic a comico Eupolide laudari,

10 πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
 πειθῶ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χεῖλεσιν.
 οὕτως ἐκῆλει καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
 τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκρωμένοις.

verum huic ipsi Pericli nec illa πειθῶ nec illud ἐκῆλει brevitate 18
 15 vel velocitate vel utraque (differunt enim) sine facultate summa
 contigisset. nam delectare persuadere copiam dicendi spatium-
 que desiderat; relinquere vero aculeum in audientium animis is
 demum potest, qui non pungit, sed infigit. adde quae de eodem 19
 Pericle comicus alter,

20 ἥστραπτ', ἐβρόντα, συνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

non enim amputata oratio et abscisa, sed lata et magnifica et
 excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat ac miscet.

1 prospicere pr 2 πάντα denique 5a panta denique D tam denique
 F denique ΠΑΝΤΑ MV: πάντα, sicut reliqua graeca, in lacuna om. pr
 λίθον κινῶ 5a et in litura al. man. F ΛΙΘΟΝ ΚΕΙΝΩ MV Riccard. λάον
 κινῶ D in agri cultura a non vineas tantum uerum etiam campos
 MV non iunias uerum etiam campos r 6 latius semina MV 5 7 non
 enim r inperspicua et incerta Fp in prospicua et certa r fallatiaque
 D 8 iudicium M iudicium r ingenio V 9 periclen MVD Periclem
 pra hypericlen F laudari Eupolide r 10 πρὸς τοῦτο πειθῶ τις ἐπε-
 καθητο τοῖς χείλεσι οὕτως ἐκῆλει καὶ μόνος τῶν ῥητορῶν τὸ κέντρον κατε-
 λειπε τοῖς ἀκρωμένοις 5 ΠΡΟΚΛΕΓΕ (— ΤΕ M) ΛΥΤΟΥΤΩ (ΤΩΙ M)
 ΤΑΧΕΙ MV ΠΡΟΚΛΕΓΕΛΥΤΟΥΤΩΤΑΧΕΙ F πρὸς δέ γ' αὐ τοῦτω ταχ'
 εἰ a, om. D 11 ἐπικάθητο τοῖσι χεῖλεσιν a ΕΠΕΚΑΘΕΤΟ ΤΟΙΣ ΧΕΙΛΕΣΙΝ
 F ΕΙΠΙΚΗΕΤΟ ΤΟΙΣ ΕΙΡΗΜΑ·C·ΥΝ M ΕΙΠΙΚΑΙΕΤΟ ΤΟΙΣ ΕΙΡΕΜΙΑCΥΝ V
 ὑπεκάθητο τοῖσι ῥήμασιν D 12 οὕτως FDa CΥΝΑΤΟΣ M CΥΟΥΤΟΣ V
 ΡΕΤΟΡΩΝ V ΡΗΤΟΡΟΝ F 13 ἐγκατέλειπε D ΕΝΚΑΤΕΛΕΙΠΕ MV ΕΝ-
 ΚΑΤΕΛΙΠΕ F ἐγκατέλειπε a ἀκρουμένος D 14 hypericli F illa om.
 D ΠΕΙΘΩ MVD 5 ΠΙΘΩ Fa persuasio r ΕΚΗΛΕΙ M 5a ΕΚΕΛΕΙ V
 ΗΚΗΛΕΙ F βροντᾶν D demulcebat r 16 delectare] delicate D dicen-
 dique spatium r 17 desiderare, sed — arc in litura F is demum] idem
 D 18 pugnuit M adde quac aequae de D ad eque de r 19 hyper-
 icle F comicus alter] Aristoph. Acharn. 531 20 ἥστραπτεν — Ἑλλάδα in
 litura al. man. F ἥστραπτε ἐβροντε συνεκυκατε τὴν ἐλλάδα Pomponius Lae-
 tus ΗCΤΡΑΠΤΕ MVD συνεκύκα τὴν ἐλλάδα a συνεκύκατε πάντα D Be-
 roaldus 21 neque enim r oratio et] omnino sed r abscissa pra
 et magnifica om. D 22 fulgurat V denique om. V perturbat ad-
 miscet F

- 20 optimus tamen modus est. quis negat? sed non minus non servat modum qui infra rem quam qui supra, qui adstrictius quam
 21 qui effusius dicit. itaque audis frequenter ut illud 'immodice et redundanter', ita hoc 'ieiune et infirme'. alius excessisse materiam, alius dicitur non implese. aequae uterque, sed ille inbecillitate, hic viribus peccat; quod certe, etsi non limatioris,
 22 maioris tamen ingenii vitium est. nec vero, cum haec dico, illum Homericum ἀμετροεπῇ probō, sed hunc,
 καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίησιν·
 non quia non et ille mihi validissime placeat,
 παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως·
 si tamen detur electio, illam orationem similem nivibus hibernis, id est crebram et assiduam et largam, postremo divinam
 23 et caelestem, volo. at est gratior multis actio brevis. est, sed inertibus, quorum delicias desidiamque quasi iudicium respicere
 24 est breviter dicere, sed omnino non dicere. haec est adhuc sententia mea, quam mutabo, si dissenseris tu; sed plane cur dissentias explices rogo. quamvis enim cedere auctoritati debeam tuae, rectius tamen arbitror in tanta re ratione quam auctoritate
 25 superari. proinde si non errare videor, id ipsum quam voles brevi epistula, sed tamen scribe (confirmabis enim iudicium meum); si errare, longissimam para. num corrumpe te, qui tibi, si mihi accederes, brevis epistulae necessitatem, si dissentires, longissimae inposui? vale.

10

25

2 qui supra rem quam qui infra r quam supra D 4 redundanter
 M aliis excessisse p 5 non impleuisse dicitur r 6 quo certe a
 et sine limatioris r 8 illud homericum auespoene aprobo D ἀμετροεπῇ
 5a ΔΑΡΠΤΟΕΠΗ MV: litura est in F: Hom. Il. B 212 9 καὶ — χειμε-
 ρίησιν 5 et in litura al. man. F: Hom. Il. Γ 222 νιφάδεσσιν D ΕΟΙΚΤΑ
 N

M ΕΟΙΚΤΑ V ΧΕΙΜΕΡΙΗCINON quia M χειμερίοισιν non quia a χειμε-
 ρίοισιν non quia Catanaeus: non priore loco om. r 10 valdissime a 11
 παῦρα — λιγέως FDa5 ΛΑΔΑΜΑΔΑΛΙΤΩC M ΑΛΔΑΜΑΔΑΛΙΤΩC V: Hom.
 Il. Γ 214 12 illam orationem MVa illam illam orationem F illam (tamen
 add. p) plenam orationem Dpr 13 crebram assiduam Fpa assiduam
 sed et largam MV 14 at] ad MV est sed MVF Riccard. a est quidem
 sed Dp5 equidem sed r 15 quasi] quam r respuere F 16 satius
 breuiter MV 18 cur] quid D cum r 19 enim om. r cedere aucto-
 ritati debeam tuae MV5 cedere auctoritati tuae debeam Fa credere tuae
 auctoritati (auctoritati tuae r) debeam pr auctoritati tuae credere debeam
 D 20 re om. r 22 sed tamen om. Fp scribere V confirmabis
 MV Riccard. 5 confirmaveris Fpr confirmaris a confirma D 23 errare
 MV5 erraro D errauero F Riccard. pra num corrumpe MVFD Riccard. 5a
 non corrumpe p neu corrumpe r nam corrumpe Sichardus 24 dissentires]
 disseris D

XXI.

C. PLINIUS PLINIO PATERNO SUO S.

Ut animi tui iudicio sic oculorum plurimum tribuo; non quia 1
multum, ne tibi placeas, sed quia tantum quantum ego sapis:
5 quamquam hoc quoque multum est. omissis iocis credo decentes 2
esse servos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo: superest ut
frugi sint, quod de venalibus melius auribus quam oculis iudi-
catur. vale.

XXII.

C. PLINIUS CATILIO SEVERO SUO S.

Diu iam in urbe haereo, et quidem attonitus. perturbat me 1
longa et pertinax valetudo Titi Aristonis, quem singulariter et
miror et diligo. nihil est enim illo gravius, sanctius, doctius,
ut mihi non unus homo, sed litterae ipsae omnesque bonae ar-
tes in uno homine summum periculum adire videantur. quam 2
peritus ille et privati iuris et publici! quantum rerum, quantum
exemplorum, quantum antiquitatis tenet! nihil est quod discere
velis, quod ille docere non possit. mihi certe, quotiens aliquid
abditum quaero, ille thesaurus est. iam quanta sermonibus eius 3
4 fides, quanta auctoritas, quam pressa et decora cunctatio! quid
est quod non statim sciat? et tamen plerumque haesitat, dubitat
diversitate rationum, quas acri magnoque iudicio ab origine
causisque primis repetit, discernit, expendit. ad hoc quam par-4
cus in victu, quam modicus in cultu! soleo ipsum cubiculum
5 eius ipsumque lectum ut imaginem quandam priscae frugalitatis
aspicere. ornat haec magnitudo animi, quae nihil ad ostenta-5
tionem, omnia ad conscientiam refert recteque facti non ex po-
puli sermone mercedem, sed ex facto petit. in summa non facile 6
7 quemquam ex istis qui sapientiae studium habitu corporis prae-
ferunt huic viro comparabis. non quidem gymnasia sectatur

XXI 2 PLINIO *om.* MVD ς , *add.* F *Riccard.* pra 3 plurimum] pri-
mum V 4 ne] nec p non D 5 quamquam V est] et D 7 indi-
catur M

XXII 10 CATILIO SEUERO F *Catanaeus* a Catilio Senério p Catilio
Serenio r ς CATILIO MVD 11 iam] tam D 12 ualitudo VF singu-
lariter miror D 13 nihil enim est r 16 peritus ille et priuatus et
priuati F 17 discere MVD ς a doceri F *Riccard.* p 19 thesauratus D
iam] nam pr ei fi fides D 21 sciat] fiat F 23 extendit MV
ad haec pr 24 quam modicus in cultu *om.* MV 25 eius MV ς illius F
Riccard. pra, *om.* D electum M prisci fragilitatis r 26 hostenta-
tionem M 27 referet F 28 in summam MV 29 quemquam MVD ς
quis quemquam Fpa 30 viro *om.* r comparabis MVD ς comparauit
F *Riccard.* comperabit p compararit a

aut porticus nec disputationibus longis aliorum otium suumque delectat, sed in toga negotiisque versatur, multos advocacione, 7 plures consilio iuvat. nemini tamen istorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine etiam primo loco cesserit. mirareris, si interesses, qua patientia hanc ipsam valetudinem toleret, ut dolori 5 resistat, ut sitim differat, ut incredibilem febrium ardorem in- 8 motus opertusque transmittat. nuper me paucosque mecum, quos maxime diligit, advocavit rogavitque ut medicos consuleremus de summa valetudinis, ut, si esset insuperabilis, sponte exiret 9 e vita, si tantum difficilis et longa, resisteret maneretque: dan- 10 dum enim precibus uxoris, dandum filiae lacrimis, dandum etiam nobis amicis ne spes nostras, si modo non essent inanes, volun- 12 taria morte desereret. id ego arduum in primis et praecipua laude dignum puto. nam impetu quodam et instinctu praecurrere ad mortem commune cum multis, deliberare vero et causas eius 15 expendere, utque suaserit ratio, vitae mortisque consilium vel 11 suscipere vel ponere ingentis est animi. et medici quidem secunda nobis pollicentur: superest ut promissis deus adnuat tandemque me hac sollicitudine exsolvat; qua liberatus Laurentinum meum, hoc est libellos et pugillares studiosumque otium, repe- 20 tam. nunc enim nihil legere, nihil scribere aut adsidenti vacat 12 aut anxio libet. habes quid timeam, quid optem, quid etiam in posterum destinem: tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, invicem nobis, sed laetioribus epistulis scribe. erit confusioni meae non mediocriter solacium, si tu nihil quereris. vale. 25

XXIII.

C. PLINIUS POMPEIO FALCONI SUO S.

1 Consulis, an existimem te in tribunatu causas agere debere. plurimum refert, quid esse tribunatum putes, inanem umbram

1 aut porticus sectatur r^s alienum otium suumque D aliarum artium
siveque r 2 delectant r 3 adiuuat p 4 et primo loco p* quoquo
loco r* 5 qua sapientia D ipsam om. D ualitudinem VF 6 ar-
dorem febrium r immotus D 7 paucos qui mecum p 8 conferemus
'Riccard. a prima manu' 9 ualitudinis VF inxsuperabilis Dr^s exie-
ret V 10 si tantum MVFD Riccard. Catanaeus sin tantum a si tamen
pr 13 id ergo p* ideo r* 14 nam iam impetu D praecurrere r 16
inpendere V vitae om. V consilium suscipere Fpa 17 est om. D
18 nobis om. r^s tandemque hanc sollicitudinem Dr 19 exuat r 23
distinem MV 24 laetioribus MVFD^s latioribus pa lectionibus r
scripseris Confusioni F Riccard. 25 solatium MF queris r

XXIII ex D non adscripta est discrepantia scripturae: cf. supra ep. 8
27 POMPEIO FALCONI Fpra FALCONIO MV 28 Consulas an M
debere MVF Riccard. a decere pr 29 qui esse r putas p

et sine honore nomen, an potestatem sacrosanctam et quam in
ordinem cogi ut a nullo ita ne a se quidem deceat. ipse cum 2
tribunus essem, erraverim fortasse, qui me aliquid putavi, sed
tamquam essem, abstinui causis agendis: primum quod deforme
5 arbitrabar, cui adsurgere, cui loco cedere omnis oporteret, hunc
omnibus sedentibus stare; et qui iubere posset tacere quemcum-
que, huic silentium clepsydra indici; et quem interfari nefas
esset, hunc etiam convicia audire, et si inulta pateretur, iner-
tem, si ulcisceretur, insolentem videri. erat hic quoque aestus 3
10 ante oculos, si forte me appellasset vel ille cui adessem vel ille
quem contra, intercederem et auxilium ferrem, an quiescerem
sileremque et quasi eiurato magistratu privatum ipse me face-
rem. his rationibus motus malui me tribunum omnibus exhibere, 4
quam paucis advocatum. sed tu, iterum dicam, plurimum inter-5
15 est, quid esse tribunatum putes, quam personam tibi inponas,
quae sapienti viro ita aptanda est, ut perferatur. vale.

XXIII.

C. PLINIUS BAEBIO HISPANO SUO S.

Tranquillus, contubernalis meus, vult emere agellum, quem 1
20 venditare amicus tuus dicitur. rogo cures quanti aequum est 2
emat: ita enim delectabit emisse. nam mala emptio semper in-
grata, eo maxime, quod exprobrare stultitiam domino videtur.
in hoc autem agello, si modo adriserit pretium, Tranquilli mei 3
stomachum multa sollicitant, vicinitas urbis, opportunitas viae,
25 mediocritas villae, modus ruris, qui avocet magis quam distrin-
gat. scholasticis porro dominis, ut hic est, sufficit abunde 4

1 in ordine **Mr** 2 ne] nec **pr*** 3 qui me aliquid **Fp** § qui aliquid
r aliquid (*om.* qui me) **MV** qui me esse aliquem a 5 omnes **F** 6 que-
cumque r quaecumque **V** 7 chlepsydra **MV** indicare **MV** 8 conuitia
VF audire si **M** inulta *Beroaldus* a multa **MVFpr** 10 ante oculos
si **MVa** si ante oculos **F Riccard.** r *Catanaeus* sed ante oculos p si ante ocu-
los si *Pomponius Laetus* appellasse sed uel p 11 quem contra **MVFa**
contra quem **pr** intercederem, auxilium ferrem a intercederem, an auxilium
ferrem § an] aut p 12 eiurato **MVF** § a curato p euitato r ipsum
me r 13 mallui **MV** exhibere **MF** 14 interest] interesse r 15
quam personam **MV** § Tuam personam **Fpa** tu enim personam r: 'in *Ric-*
cardiano prima littera in Tuam non est sani coloris' tibi interponas r
16 praeferatur p §

XXIII *Ex D non adscripta est discrepantia scripturae: cf. supra ep. 8*
18 Baebio Hispano *Riccard.* BEBIO (BABIO a) HISPANO **Fp** *Catanaeus* a
Bellio Hispano r Bellio Vipsano § HISPANO **MV** SUO *om.* **MV** 19
Tranquillis **V** 20 aequum est **M** est aequum r 21 ingrata eo **MV** §
ingrata est eo **Fpra** 22 maximo **V** 23 autem *om.* r § mei pra
me. **V** me **MF** 24 oportunitas **MF** 25 auocet **MV Riccard.** § a ad-
uocet **F** aduocet **pr**

tantum soli, ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem unamque semitam terere omnisque viticulas suas nosse et numerare arbusculas possint. haec tibi exposui, quo magis scires, quantum esset ille mihi, ego tibi debiturus, si praediolum istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, ut paenitentiae locum non relinquat. vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI EPISTULARUM

LIBER SECUNDUS.

(a. 97—100)

10

I. (a. 97)

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

- 1 Post aliquot annos insigne atque etiam memorabile populi
Romani oculis spectaculum exhibuit publicum funus Vergini
Rufi, maximi et clarissimi civis, perinde felicis. triginta annis 15
2 gloriae suae supervixit: legit scripta de se carmina, legit histo-
rias et posteritati suae interfuit. perfunctus est tertio consulatu,
ut summum fastigium privati hominis inpleret, cum principis
3 noluisset. Caesares quibus suspectus atque etiam invisus virtu-

1 tantum] mihi p reuelare p reficere *MV*sa refigere *Fp* re-
figere *Riccard.* figere r per limitem unamque semitam *MV*sa per li-
mitem unam semitam *Fp* per unam limitem semitam r 2 uiticulas *MV*
nosse suas p suas nosce *M* 3 possit *MVr* 4 quantum esset ille
mihi *MV* quantum ille esset mihi *Fpra* quantum etiam ille mihi s
illud quod commodatur r

7 GAI PLINII CECILI SECUNDI EPISTULARUM LIBER PRIMUS
EXPLICIT EIUSDEM INCIPIT LIBER SECUNDUS *M* G. P̄ CECILII
SCDI EPLR LIB. I. EXPL. INCIP. SCD. V SECVNDI PLINII LIBER. I.
EPLARV EXPLICIT. INCIPIT SCDS FELICIT F C PLINII. SECUNDI.
NOUOCOMENSIS. EPISTULARUM, LIBER, PRIMUS. EXPLICIT. INCI-
PIT LIBER SECUNDUS *D* C. Plinii, S. Nouicomensis Liber primus Expl.
Incipit Secundus Liber feliciter p C. PLINII Secundi epistolarum liber II.
r C PLINII SECUNDI EPISTULARUM LIBER SECUNDUS a

I 12 Voconio Romano s 13 aliquod *V* etiam *om.* r s 14 ocu-
los r uergini *D* uerginii *F* Verginei p uirgini *Ma* uirginii *Vr*s 15
ciuis et perinde *Fpra* 16 carmina] garauna *MV* 17 posteritate *M*
19 caesaris *D* atque etiam — optimum *om.* *F Riccard.*

tibus fuerat evasit, reliquit incolumem optimum atque amicissimum, tamquam ad hunc ipsum honorem publici funeris reservatus. annum tertium et octogensimum excessit in altissima 4 tranquillitate, pari veneratione. usus est firma valetudine, nisi
 5 quod solebant ei manus tremere, citra dolorem tamen. aditus tantum mortis durior longiorque, sed hic ipse laudabilis. nam 5 cum vocem praepararet acturus in consulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat grandiore, et seni et stanti ipso pondere elapsus est. hunc dum sequitur colligitque, per leve et
 10 lubricum pavementum fallente vestigio cecidit coxamque fregit, quae parum apte collocata reluctante aetate male coiit. huius 6 viri exequiae magnum ornamentum principi, magnum saeculo, magnum etiam foro et rostris attulerunt. laudatus est a consule Cornelio Tacito: nam hic supremus felicitati eius cumulus
 15 accessit, laudator eloquentissimus. et ille quidem plenus annis 7 abiit, plenus honoribus, illis etiam quos recusavit: nobis tamen quaerendus ac desiderandus est ut exemplar aevi prioris, mihi vero praecipue, qui illum non solum publice quantum admirabar tantum diligebam; primum quod utrique eadem regio, municipia 8
 20 finitima, agri etiam possessionesque coniunctae, praeterea quod ille mihi tutor relictus adfectum parentis exhibuit. sic candidatum me suffragio ornavit, sic ad omnes honores meos ex secessibus accucurrit, cum iam pridem eius modi officiis renuntiasset, sic illo die, quo sacerdotes solent nominare quos dignissimos sacerdotio iudicant, me semper nominabat. quin etiam in hac 9
 25 novissima valetudine veritus ne forte inter quinqueviros crearetur, qui minuendis publicis sumptibus iudicio senatus constituerent, cum illi tot amici senes consularesque superessent, me

1 fuerat *om.* r atque amenissimum filium tamquam aliud hunc ipsum
 r 2 ipsum *om.* D 3 altissimos p 4 tranquillitate V pari] para D
 ualitudine VF 5 temere D 7 repararet D [conspectu r 9 haec

dum sequitur *Riccard.* hunc dum consequitur p 11 collocat^a V coiit
 Fga coit MVDp cohit r 13 etiam] et r 14 hic supremus (sup^pmus F)
 felicitati eius cumulus Fda hic eius supremus felicitati cumulus MV hic
 supremus cumulus felicitati (felicitatis p) eius pr hic eius sup^pmus felici-
 citati calculus s 16 abiit MVps a abit FD *Riccard.* obiit r 17 que-
 rendus F est nobis ut p aeni FDpra uitae MVs 18 non solum
 publice sed (uerum r) etiam priuatim quantum ra et corrector codicis *Va-*
tican 19 eadem utrique pr* regio *om.* F in fine versus et *Riccard.*
 20 finitima utrique agri pr* 21 tutor mihi pr*a 22 honoris MV
 exsecessibus V excessibus MF *Riccard.* ex successibus r 23 accucurrit
 MVF *Riccard.* a accurrit Dpr eius modi] eisdem r nuntiasset D
 24 quo] qua F nominavit r 25 etiam] et r 26 ualitudine VF
 ueritus p quinqueviros ipse crearetur p 28 cum ipse illi r
 consulares D

huius aetatis per quem excusaretur elegit, his quidem verbis,
 10 'etiam si filium haberem, tibi mandarem'. quibus ex causis
 necesse est tamquam iunaturam mortem eius in sinu tuo de-
 fleam; si tamen fas est aut flere aut omnino mortem vocare,
 11 qua tanti viri mortalitas magis finita quam vita est. vivit enim ⁵
 vivetque semper atque etiam latius in memoria hominum et ser-
 12 mone versabitur, postquam ab oculis recessit. volui tibi multa
 alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione de-
 fixus est: Verginium cogito, Verginium video, Verginium iam
 vanis imaginibus, recentibus tamen, audio, adloquor, teneo. ¹⁰
 cui fortasse cives aliquos virtutibus pares et habemus et habe-
 binus, gloria neminem. vale.

II.

C. PLINIUS PAULINO SUO S.

1 Irascor, nec liquet mihi an debeam, sed irascor. scis quam ¹⁵
 sit amor iniquus interdum, inpotens saepe, $\mu\kappa\rho\alpha\iota\tau\iota\omicron\varsigma$ semper.
 haec tamen causa magna est, nescio an iusta: sed ego, tam-
 quam non minus iusta quam magna sit, graviter irascor quod
 2 a te tam diu litterae nullae. exorare me potes uno modo, si
 nunc saltem plurimas et longissimas miseris. haec mihi sola ²⁰
 excusatio vera, ceterae falsae videbuntur. non sum auditurus
 3 'non eram Romae' vel 'occupatior eram': illud enim nec di-
 sinant, ut 'infirmior'. ipse ad villam partim studiis partim de-
 sidia fruor, quorum utrumque ex otio nascitur. vale.

III.

C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

1 Magna Isaeum fama praecesserat, maior inventus est. summa
 est facultas, copia, ubertas: dicit semper ex tempore, sed tam-
 quam diu scripserit. sermo graecus, immo atticus: praefationes

3 in om. r 4 flere Dpr fleri F Riccard. a flere V fieret M uocari a
 5 mortalitatis p 6 adque M 7 volui MVR5 nolo FD Riccard.
 pa 8 alia om. r una om. F 9 Verginium cogito om. MV uerginium
 ter F Vergineum ter p Virginium item ter r5a, bis MV et habebimus
 in marg. add. M 10 uariis p recentibus om. F 11 aliquos ciues Fpr
 II 14 PAULINO FDpra PAULINO NEPOTI MV5 Valerio Paulino
 Catanaeus 16 $\mu\kappa\rho\alpha\iota\tau\iota\omicron\varsigma$ 5a MEIKPAITIOC FD Riccard. me . IKPAITIOC
 M MEIK.... lacuna relicta V, in lacuna om. pr 17 et haec tamen r
 sed] sit D 19 a te et diu om. r exora me MV 22 non enim romae
 Mpr* illud] illum MV di MV dii FDpra 24 vale om. D
 III 27 Isaeum] 'De hoc Plinius Secundus ait, magna Isaeum fama
 processerat, maior inuentus est' schol. Iuven. III 74 isaeum FD
 maior] minor r est summa — ubertas om. D 29 scripserat D

tersae, graciles, dulces, graves interdum et erectae. poscit con-
 troversias plures, electionem auditoribus permittit, saepe etiam
 partes, surgit, amicitur, incipit: statim omnia ac paene pariter
 ad manum, sensus reconditi occurrant, verba, sed qualia! quae-
 5 sita et exulta. multa lectio in subitis, multa scriptio elucet.
 prooemiat apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit forti-
 3 ter, ornat excelsae, postremo docet, delectat, adficit; quid ma-
 xime, dubites: crebra ἐνθυμήματα, crebri syllogismi, circum-
 scripti et effecti, quod stilo quoque adsequi magnum est: incre-
 10 dibilis memoria, repetit altius quae dixit ex tempore, ne verbo
 quidem labitur. ad tantam ἔξιν studio et exercitatione pervenit: 4
 nam diebus et noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loqui-
 tur. annum sexagesimum excessit et adhuc scholasticus tantum 5
 est: quo genere hominum nihil aut sincerius aut simplicius aut
 15 melius. nos enim, qui in foro verisque litibus terimur, multam
 malitiae, quamvis nōlinus, addiscimus: schola et auditorium et 6
 ficta causa res inermis innoxia est, nec minus felix, senibus
 praesertim. nam quid in senectute felicius, quam quod dulcis-
 simum est in iuventa? quare ego Isaeum non disertissimum 7
 20 tantum verum etiam beatissimum iudico. quem tu nisi cognoscere
 concupiscis, saxeus ferreusque es. proinde si non ob alia nos- 8
 que ipsos, at certe ut hunc audias, veni. numquamne legisti
 Gaditanum quendam Titi Livi nomine gloriaque commotum ad
 visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse statimque, ut
 25 viderat, abisse? ἀφιλόκαλον, inlitteratum, iners ac paene etiam

1 tersae] inter se r graciles] gratiles V poscit] proponit Cata-
 naeus ponit Gisbertus Cuperus obs. III 20 2 promittit r saepe et pa-
 ratus surgit r saepe etiam imparatus exurgit s 3 partis FDpa ami-
 citur MVDs iam igitur F Riccard. ra iam ergo p 4 recondat V
 quaesta et exculpta D 5 multa priore loco om. MV subditis D sub . . itis
 F scribit M elucet] ducet D 6 prooemiat M V aperte ac pugnat M V
 7 quid] quod r s a 8 crebra ἐνθυμήματα Da crebra ΕΝΘΥΜΕΜΑΤΑ F cre-
 brae ΝΟΘΕΜΑΤΑ M crebrae ΝΟΘΕΜΗΤΑC V crebra ἐνθυμήματα καὶ νοή-
 ματα s crebra cum lacuna pr crebri om. Fa: crebri syllogismi circum-
 scripti et effecti 'ex glossa nata esse' coniecit G. H. Schaeferus circum-
 scribit M 11 ἔξιν] in D, in lacuna om. pr* 12 audit] laudit D 13
 sexagesimum M excelsit D 14 quo] quod D aut simplicius aut
 sincerius pa 15 enim] uero pr* 16 maliciae M nolumus Fpr*
 addissimus M auditorium et ficta MV Riccard. a auditorium ficta Fr
 auditorium (auditorum D) ut ficta Dps: auditorium ut ficta causa ita res
 inermis Calanaeus 19 Isaeum p s a isaeum FD ipse cum MV ipsum r
 20 uerum etiam dulcissimum et beatissimum r 21 nos quoque ipsos r 22
 at] ad M. corr. at V, om. F Riccard. ut audias huc ueni r numquam
 neglegisti M numquamne . . legisti V 23 liui FDpra gloria commo-
 tum r 24 uiscendum M 25 ἀφιλόκαλον D s a ΑΦΙΑΟΚΑΛΟΝ M ΑΦΙ-
 ΛΟΚΑΝΟΝ Riccard. ΑΦΙΑΟΚΑΝΟΝ et in marg. αφιλοκαλον rudem F, in
 lacuna om. Vpr inlitterarum V

turpe est non putare tanti cognitionem, qua nulla est iucundior,
 9 nulla pulchrior, nulla denique humanior. dices 'habeo hic quos
 legam non minus disertos'. etiam: sed legendi semper occasio
 est, audiendi non semper. praeterea multo magis, ut vulgo
 dicitur, viva vox adficit. nam licet acriora sint quae legas, 5
 altius tamen in animo sedent quae pronuntiatio, vultus, habitus,
 10 gestus etiam dicentis adfigit; nisi vero falsum putamus illud
 Aeschinis, qui cum legisset Rhodiis orationem Demosthenis ad-
 mirantibus cunctis, adiecisse fertur τί δέ, εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου
 ἠκούσατε; et erat Aeschines, si Demostheni credimus, λαμπρο- 10
 φωνότατος. fatebatur tamen longe melius eadem illa pronun-
 11 tiasse ipsum qui pepererat. quae omnia huc tendunt, ut audias
 Isaecum, vel ideo tantum, ut audieris. vale.

III.

C. PLINIUS CALVINAE SUAE S.

15

1 Si pluribus pater tuus vel uni cuilibet alii quam mihi de-
 buisset, fuisset fortasse dubitandum an adires hereditatem etiam
 2 viro gravem. cum vero ego ductus adfinitatis officio dimissis
 omnibus qui, non dico molestiores, sed diligentiores erant cre-
 ditor solus extiterim, cumque vivente eo nubenti tibi in dotem 20
 centum milia contulerim praeter eam summam, quam pater tuus
 quasi de meo dixit (erat enim solvenda de meo), magnum habes
 facilitatis meae pignus, cuius fiducia debes famam defuncti pu-
 doremque suscipere. ad quod te ne verbis magis quam rebus
 horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi fieri 25
 3 iubebo. nec est quod verearis ne sit mihi onerosa ista donatio.

1 iocundior VF 2 humanior res r 3 sed] si p 4 audiendō V
 praeterea om. a 6 pronuntiat D 9 adiecisse ferunt admirantibus et
 erat (om. cunctis) r τί δέ εἰ αὐτοῦ τοῦ (τοῦ om. 5) θηρίου ἀκηκόετε
 D 5 a τί δέ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου τὰυτα ῥήματα βοῶντος ἀκηκόετε *Sichardus*,
in lacuna om. p: cf. Hieron. ad Paulin. ep. 53 vol. 1 p. 272 ed. Vallars.
 ΘΗΡΟΥ MV 10 ΗΚΟΥΣΑΤΕ MV ΗΚΟΥΕΤΕ F ἠκούετε ἀκηκόετε
Riccard. ΛΑΜΠΡΟΦΩΝΟΤΑΤΟΣ M *Catanaeus* ΜΜΠΡΟΦΩΤΑΤΟΣ *et in*
marg. λαμπροφωνωτατος splendide et sonore uocis F NOC *lacuna*
relieta V MIN.... ΡΟΦΟΤΑΤΟΣ Riccard. μικροφωνότατος D μεγαλοφωνό-
 τατος *Beroaldus a, in lacuna om. pr: Demosth. de cor. § 313* 11 melius
 longe r 12 quippe pererat M 13 isaecum D i.saecum V ipsum r
 vale om. D

III 15 CALVINIAE Dpr* 16 alii quam mihi MVD 5 a aliquam mihi
Riccard. r alii quam etiam mihi p aliqua etiam mihi F 18 cum ego nero
 r cum uiro ego MV adductus pr* 20 cumque ego nubenti tibi MV
 in dote F 22 quasi demo D enim] autem r 24 ne te magis
 uerbis pr* 25 quicquid VF pater tuus mihi pr* fieri] ferri Fa
 26 iubebo MVF iubeo pra uidebo D nec] non r onerosa ista MD 5
 onerosa ista V ista onerosa pra ista honerosa F

sunt quidem omnino nobis modicae facultates, dignitas sumptuosa, reditus propter condicionem agellorum nescio minor an incertior. sed quod cessat ex reditu frugalitate suppletur, ex qua velut fonte liberalitas nostra decurrit: quae tamen ita temperanda est, 4
5 ne nimia profusione inarescat; sed temperanda in aliis, in te vero facile ei ratio constabit, etiamsi modum excesserit. vale.

V.

C. PLINIUS LUPERCO SUO S.

Actionem et a te frequenter efflagitatam et a me saepe 1
10 promissam exhibui tibi, nondum tamen totam: adhuc enim pars eius perpolitur. interim quae absolutiora mihi videbantur non 2
fuit alienum iudicio tuo tradi. his tu rogo intentionem scriben-
tis accommodes. nihil enim adhuc inter manus habui, cui maio-
rem sollicitudinem praestare deberem. nam in ceteris actionibus 3
15 existimationi hominum diligentia tantum et fides nostra, in hac etiam pietas subicietur. inde et liber crevit, dum ornare patriam et amplificare gaudemus, pariter et defensionis eius servimus et gloriae. tu tamen haec ipsa, quantum ratio exegerit, reseca. 4
20 quotiens enim ad fastidium legentium deliciasque respicio, intellego nobis commendationem et ex ipsa mediocritate libri petendam. idem tamen, qui a te hanc austeritatem exigo, cogor 5
id quod diversum est postulare, ut in plerisque frontem remittas. sunt enim quaedam adulescentium auribus danda, praesertim si materia non refragetur. nam descriptiones locorum, quae in hoc
25 libro frequentiores erunt, non historice tantum sed prope poetice prosequi fas est. quod tamen si quis extiterit qui putet nos 6
laetius fecisse, quam orationis severitas exigat, huius, ut ita

1 omnino nobis modicae **MVa** omnino modicae nobis **D** nobis omnino modicae **Fpr** 2 conditionem **MV** incertior me extimo sed **r** 3 suppleatur **r** ex qua velut e (ex **pr**) fonte **Fpr**: fortasse ex quo velut fonte: cf. III 20 extr. uelud **M** 5 professione corr. profusione **M** marcescat **p** 6 facile et ratio **FD** facile ratio **MVp** 5a facilis non **r**: cf. paneg. c. 38

V 9 Actione **p** frequenter et a te **pr** et a te] et a te **M** aetate **Riccard**. saepe] semper **pr** 10 non tamen **Fa** enim *om.* **D** 11 absolutior mihi videbatur **V** 12 tradi his tu rogo **MVD** traditum iri rogo **Fpr** traditum iri his tu rogo **Catanaeus** his tradi tu rogo **a** scribentis] exhibentis **r** 13 accommodes **V** 15 existimatione **M** 17 pariter et **MVD** pariterque et **Fpra** eius deseruimus **pr** 19 ad fastidium legentium **p** legentium ad fastidium **D** deliciasque **V** deliciasque **F** 20 commendationem libri et (et *om.* **r**) ex ipsa mediocritate (mediocriter **r**) petendam **pr*** et *om.* **F** 22 implevisque **M** 24 refringetur **p** descriptiones **MV** 27 laetius **MVD** laetius **Fpr** laetius **a** rationis **r** severitas] facultas **p** 5, *om.* **D**

dixerim, tristitiam reliquae partes actionis exorare debebunt. adnisi certe sumus ut quamlibet diversa genera lectorum per 7 plures dicendi species teneremus, ac sicut veremur ne quibusdam pars aliqua secundum suam cuiusque naturam non probetur, ita videmur posse confidere ut universitatem omnibus varietas 5 ipsa commendet. nam et in ratione conviviorum, quamvis a plerisque cibis singuli temperemus, totam tamen cenam laudare omnes solemus, nec ea quae stomachus noster recusat adimunt 9 gratiam illis quibus capitur. atque haec ego sic accipi volo, non tamquam adsecutum esse me credam, sed tamquam adsequi laboraverim; fortasse non frustra, si modo tu curam tuam admoveris 10 interim istis, mox iis quae secuntur. dices te non posse satis diligenter id facere, nisi prius totam actionem cognoveris. fateor: in praesentia tamen et ista tibi familiariora fient, et quaedam ex his talia erunt, ut per partes emendari possint. etenim 11 si avulsum statuae caput aut membrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam aequalitatemque deprehendere, posses tamen iudicare an id ipsum satis elegans esset. nec alia ex causa principiorum libri circumferuntur, 12 quam quia existimatur pars aliqua etiam sine ceteris esse perfecta. longius me provexit dulcedo quaedam tecum loquendi: 13 sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistula excedam. vale.

VI.

C. PLINIUS AVITO SUO S.

25

1 Longum est altius repetere, nec refert quem ad modum acciderit ut homo minime familiaris cenarem apud quendam, ut sibi videbatur, lautum et diligentem, ut mihi, sordidum simul 2 et sumptuosum. nam sibi et paucis opima quaedam, ceteris vilia et minuta ponebat. vinum etiam parvulis lagunculis in 30

1 actiones V debuerunt F debere r 2 adnisi] amici p ut] uti
 F quaelibet p* quilibet r* 4 probent r 5 conficere s 6 in rationem D in ratione ipsa pr* 8 solemus omnes pr* 9 illis a quibus
 Fp rapitur atque ego haec r 10 me esse MVs 12 interim istis
 mox iis (noxiiis r) rga interim mox iis p interemistis mox his MV interem-
 ptis mox is F inter .. (corr. al. man. interest) istis mox is D sequen-
 tur Fps 15 ex iis F ut per patres *p ut partes r* etsi enim p
 16 avulsum MVF aut aliquod membrum inspiciens r 17 aequalita-
 temque] qualitatem r 18 satis om. r 19 principia librorum rs 20
 quam] qua M etiam] et rs 23 epistola V
 VI. 27 homo] homini F 28 uidetur p 29 opima FDa opinia pr
 optima MVs 30 parvulis MV

tria genera discripserat, non ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi, aliud sibi et nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet), aliud suis nostrisque libertis. animadvertit qui mihi proximus recumbebat et an probarem interroga-
 5 vit. negavi. 'tu ergo' inquit 'quam consuetudinem sequeris?' 'eadem omnibus pono: ad cenam enim, non ad notam invito cunctisque rebus exaequo, quos mensa et toro aequavi.' 'etiamne libertos?' 'etiam: convictores enim tunc, non libertos puto.'
 10 et ille 'magno tibi constat.' 'minime.' 'qui fieri potest?' 'quia scilicet liberti mei non idem quod ego bibunt, sed idem ego quod liberti.' et hercule si gulae temperes, non est onero-
 15 sum quo utaris ipse communicare cum pluribus. illa ergo reprimenda, illa quasi in ordinem redigenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia quam aliena contumelia consulas. quorsus haec? ne tibi, optimae indolis
 iuveni, quorundam in mensa luxuria specie frugalitatis imponat. convenit autem amori in te meo, quotiens tale aliquid inciderit, sub exemplo praemonere, quid debeas fugere. igitur memento
 20 nihil magis esse vitandum, quam istam luxuriae et sordium novam societatem; quae cum sint turpissima discreta ac separata, turpius iunguntur. vale.

VII.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Here a senatu Vestricio Spurinnae principe auctore trium-
 25 phalis statua decreta est, non ita ut multis, qui numquam in acie steterunt, numquam castra viderunt, numquam denique tubarum sonum nisi in spectaculis audierunt, verum ut illis qui decus istud sudore et sanguine et factis adsequebantur. nam 2

1 discripserat D descripserat VFp5a discripserant M discrucerat r
 elegendi V 2 recusandi et aliud Fpra 3 animatuertit. una littera de-
 leta V 5 negavi om. MVR inquit MVF sequeris respondi eadem
 MV5 7 thoro et mensa r5 8 coniunctiores a tunc enim non r 9
 et om. Fa magni p* magis r* minime fieri potest potest quia F mi-
 nime. qui fieri potest? potest, quia Sichardus 11 quod et liberti et V
 si] sin F 12 quod utaris ipse V quo utaris tu tamen ipse r 13
 imprimenda r si] sic r 14 aliquando p 15 quorsum a 16 quo-
 rundam M immensa pra luxuriae M speciē F speciem pr* 19
 luxuriam r 20 turpissima ac discreta et separata F 21 coniu-
 gantur r

VII 24 here MV Riccard. in indice heri FDpra uestricio (uestritecio F)
 principe auctore spurinnae triumphalis Fp uestritio D 26 numquam
 in acie steterunt om. MV 27 turbarum p 28 sudore et sanguine] cf.
 Enn. trag. fr. v. 36 ed. Vahl. Cic. de off. I 18, 61 nam et Spurina r

Spurinna Brueterum regem vi et armis induxit in regnum ostentatoque bello ferocissimam gentem, quod est pulcherrimum 3 victoriae genus, terrore perdomuit. et hoc quidem virtutis praemium, illud solacium doloris accepit, quod filio eius Cottio, quem amisit absens, habitus est honor statuae. rarum id in 5 iuvene: sed pater hoc quoque merebatur, cuius gravissimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit. praeterea Cottius ipse tam clarum specimen indolis dederat, ut vita eius brevis et angusta debuerit hac velut immortalitate proferri. nam tanta ei sanctitas, gravitas, auctoritas etiam, ut posset senes illos 10 5 provocare virtute, quibus nunc honore adaequatus est. quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriae, dolori patris, verum etiam exemplo prospectum est. acuent ad bonas artes iuventutem adolescentibus quoque, digni sint modo, tanta praemia constituta, acuent principes viros ad 15 6 liberos suscipiendos et gaudia ex superstitionibus et ex amissis tam gloriosa solacia. his ex causis statua Cotti publice laetor, nec privatim minus. amavi consummatissimum iuvenem tam ardentem, quam nunc impatienter requiro. erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere, sub hac 20 7 consistere, praeter hanc commeare. etenim si defunctorum imagines domi positae dolorem nostrum levant, quanto magis hae quibus in celeberrimo loco non modo species et vultus illorum sed honor etiam et gloria refertur! vale.

VIII.

25

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

1 Studes, an piscaris, an venaris, an simul omnia? possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. nam lacus piscem, feras silvae, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secus-

1 bruceum r* brueterum p* breuetherum D ostentatque V ostentatioque D 2 pulcherrimum gentem uictoriae genus *expuncto v.* gentem M 3 praedomuit p 4 solatium V quod] qui p 5 statuarum id in iuvenes et D 9 ueluti Fpa proferri] perfrui p 10 ei] et M gravitas auctoritas sanctitas etiam pr* posses D 11 adaequatus — honore om. D 14 acuent] ac uenit M, om. D adolescentibus quoque ut digni Frs adolescentibus ut digni p 15 ueros M 16 et amissis rs 17 solatia M cottii Fsa Coctii p Coccii r 19 mihi pergratum D: mihi om. r 20 subinde intueri *in marg. add.* V 22 hae quibus Ds haec quibus MV eae quibus pa equibus F quibus r 23 specie sed uultus D 24 etiam om. pr

VIII 26 CANINIO SVO FDpa CANNINO MV Canimo Rufo r Caninio Rufo s 27 an *priore loco om.* r 28 lacus piscem FDsa laucus piscem V lacu piscem M lacus pisces pr 29 fera M feram r studii amicissimus D

sus adfatim suggerunt. sed sive omnia simul sive aliquid facis, 2
non possum dicere 'invideo'; angor tamen non et mihi licere
quae sic concupisco, ut aegri vinum balinea fontes. numquamne
hos artissimos laqueos, si solvere negatur, abrumpam? num-
quam, puto. nam veteribus negotiis nova aderescent, nec tamen 3
priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies
occupationum agmen extenditur. vale.

VIII.

C. PLINIUS APOLLINARI SUO S.

10 Anxium me et inquietum habet. petitio Sexti Eruci mei. 1
adficior cura et quam pro me sollicitudinem non adii quasi pro
me altero patior; et alioqui meus pudor, mea existimatio, mea
dignitas in discrimen adducitur. ego Sexto latum clavum a 2
Caesare nostro, ego quaesturam impetravi, meo suffragio per-
15 venit ad ius tribunatus petendi, quem nisi obtinet in senatu,
vereor ne decepissem Caesarem videar. proinde adnitendum est 3
mihi ut talem eum iudicent omnes, qualem esse princeps mihi
credidit. quae causa si studium meum non incitaret, adiutum
tamen cuperem iuvenem probissimum, gravissimum, eruditissi-
20 mum, omni denique laude dignissimum, et quidem cum tota
domo. nam pater ei Erucius Clarus, vir sanctus, antiquus, di- 4
sertus atque in agendis causis exercitatus, quas summa fide,
pari constantia nec verecundia minore defendit. habet avun-
culum C. Septicium, quo nihil verius, nihil simplicius, nihil
25 candidius, nihil fidelius novi. omnes me certatim et tamen ae- 5
qualiter amant, omnibus nunc ego in uno referre gratiam pos-
sum. itaque presso amicos, supplico, ambio, domos stationes-
que circumeo, quantumque vel auctoritate vel gratia valeam

1 suggerunt **MVD**sa suggerit **Fpr** aliud **r** facis **MVD**r facias
Fpsa 2 mihi uti licere **r** 3 aeger **Dpr*** balnea fontis **p** num-
quam hos **F** numquam hosne **p** 4 si *om.* **D** 5 nam ueteribus **MVD**g
nam in ueteribus **Fpra** aderescent noua **r** 6 tot nexibus quam ca-
tenis **r** 7 ostenditur **r**

VIII 10 et inquietum *corr. al. man., ut videtur*, et inquietum **V** Sexti
r Erutii **a** Euritii **pr*** 11 solitudinem **M** 12 alioquin **F** 13 in
discrimine **r** Sextio **r** 14 uenit **r** 15 tribunatum **MV** 16 uereor
(uerior **r**) in senatu **Fr** ne *om.* **Fa** est *om.* **r** 17 talem omnes eum
iudicent qualem eum esse **pr*** 19 cuperes **r** eruditissimum et omni **p**
20 omni *om.* **D** 21 ei **MVD** eius **Fpra** Erutius **a** Euritius **pr***
22 exercitus **Fa** summas pari **D** 24 septitium **FD** 26 in unum **p**
gratias **r** 27 presso **MVD** prehensio **pr** prendo **Fa** supplico *om.*
D stationes circumeo **pr*** 28 quantuncunque **r**

6 precibus experior; teque obsecro ut aliquam oneris mei partem
suscipere tanti putes. reddam vicem, si reposces, reddam et si
non reposces. diligeris, coleris, frequentaris: ostende modo velle
te, nec deerunt qui quod tu velis cupiant. vale.

X.

5

C. PLINIUS OCTAVIO SUO S.

1 Hominem te patientem vel potius durum ac paene crudelem,
2 qui tam insignes libros tam diu teneas! quousque et tibi et nobis
invidēbis, tibi maxima laude, nobis voluptate? sine per ora
hominum ferantur isdemque quibus lingua Romana spatiis per- 10
vagentur. magna et iam longa expectatio est, quam frustrari
3 adhuc et differre non debes. enotuerunt quidam tui versus et
invito te claustra sua refregerunt. hos nisi retrahis in corpus,
4 quandoque ut erroneos aliquem cuius dicantur invenient. habe
ante oculos mortalitatem, a qua adserere te hoc uno monumento 15
potes: nam cetera fragilia et caduca non minus quam ipsi ho-
mines occidunt desinuntque. dices, ut soles, 'amici mei vide-
5 rint'. opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam
laboriosos, ut tantum curae intentionisque suscipere et possint
et velint. sed dispice ne sit parum providum sperare ex aliis 20
6 quod tibi ipse non praestes. et de editione quidem interim ut
voles: recita saltem, quo magis libeat emittere, utque tandem
percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere praesumo.
7 imaginor enim qui concursus, quae admiratio te, qui clamor,
quod etiam silentium maneat; quo ego, cum dico vel recito, non 25

1 te quoque p *Catanaeus* oneris pra honeris FD muneris MVs
2 uices p reddam et si non reposces om. Dr 3 non reposces Fsa
non reposcis MV ne reposces p dilegeris MV frequentaberis r 4
qui id quod MV tu om. rs

X 6 OCTAVI D 8 qui tam] quod tamen r tenes D quiusque
et tibi V quousque tibi pr* tibi maxima laude nobis uoluptate MVF
tibi maximam (maxima a) laudem nobis uoluptatem rsa tibi maximas lau-
des nobis (nouis D) uoluptates Dp 10 iisdemque F romana lingua
pr* 11 etiam longa MVDa etiam longaque pr* etiam longaue F
expectationem quam D expectatione quam r 12 diferre MV enotue-
runt FDpa enotuerē rs enituerunt MV emicuerunt coniecit Cortius
13 sua MVD tua Fpra, om. s retrahis MVDps retrahes Fa retrahas r
14 errores V dicuntur MV inueniant Fa hebetante oculo
mortalitatem F hebetante oculos mortalitate r 15 a qua] ad quam D

hoc om. p uni M 17 desinuntque] desūq; F 18 optimos equidem
D tam laboriosos om. F 21 et de ditiones interim D 22 utque]
ut quod D ut quo r 23 pro te] prope MV 24 admiratur te r 25
quo ego Dpra quod ego MVF

minus quam clamore delector, sit modo silentium acre et intentum et cupidum ulteriora audiendi. hoc fructu tanto, tam parato desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare; quae cum modum excedit, verendum est ne inertiae et desidia⁸ vel etiam timiditatis nomen accipiat. vale.

XI. (a. 100)

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Solet esse gaudio tibi, siquid actum est in senatu dignum¹ ordine illo. quamvis enim quietis amore secesseris, insidet tamen² animo tuo maiestatis publicae cura. accipe ergo quod per hos dies actum est, personae claritate famosum, severitate exempli salubre, rei magnitudine aeternum. Marius Priscus accusanti-³ bus Afris, quibus pro consule praefuit, ommissa defensione iudices petiit. ego et Cornelius Tacitus, adesse provincialibus iussi,⁴ existimavimus fidei nostrae convenire notum senatui facere excessisse Priscum inmanitate et saevitia crimina quibus dari iudices possent, cum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepisset. respondit Fronto Catus depre-⁵ catusque est ne quid ultra repetundarum legem quaereretur, omniaque actionis suae vela, vir movendarum lacrimarum peritissimus, quodam velut vento miserationis implevit. magna⁶ contentio, magni utrimque clamores, aliis cognitionem senatus lege conclusam, aliis liberam solutamque dicentibus, quantumque admisisset reus, tantum vindicandum. novissime consul⁷ designatus Iulius Ferox, vir rectus et sanctus, Mario quidem iudices interim censuit dandos, evocandos autem quibus diceretur innocentium poenas vendidisse. quae sententia non prae-⁸ valuit modo, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola frequens, adnotatumque experimentis, quod favor et misericordia⁹ acres et vehementes primos impetus habent, paulatim consilio

1 acre] aure F 4 recedit p uenerandum D et desiae D 5 timiditatis D accipiat *corr.* — at M accipias D

XI. 7 ARINIO Dp 8 actum r^{sa} acti MVFDp 9 ordine illo dignum pr* ordine quamvis illo enim D recesseris r insidet MV 10 ergo accipe p per om. MV 12 excusantibus D 13 proconsule MV F^s proconsul Da proncons. pr 14 petiit MV r^{sa} petit FDp 18 accepisset MV 20 actiones MV uela uiro Fp ulauia D peritissimo p peritissimarum F 21 uento uelut r 22 alius V conditionem D sanatus M, om. r 23 consciussam D alius V quantum admisisset reus tamen iudicandum est r 25 Mario] maior D 26 censuit om. r c uocandos M 29 adnotumque Fa adnotatumque est p experimentis

quod pavor D experimentisque pavor p 30 uehementis V^e

7 et ratione quasi restincta considunt. unde evenit ut quod multi
clamore permixto tuentur nemo tacentibus ceteris dicere velit:
patescit enim, cum separaris a turba, contemplatio rerum quae
8 turba teguntur. venerunt qui adesse erant iussi, Vitellius Ho-
nорatus et Flavius Marcianus. ex quibus Honoratus trecentis 5
milibus exilium equitis Romani septemque amicorum eius ulti-
mam poenam, Marcianus unius equitis Romani septingentis mi-
libus plura supplicia arguebatur emisse: erat enim fustibus caesus,
9 damnatus in metallum, strangulatus in carcere. sed Honoratum
cognitioni senatus mors opportuna subtraxit, Marcianus inductus 10
est absente Prisco. itaque Tuccius Cerialis consularis iure sena-
torio postulavit ut Priscus certior fieret, sive quia miserabiliorem,
sive quia invidiosorem fore arbitrabatur, si praesens fuisset,
sive, quod maxime credo, quia aequissimum erat commune
crimen ab utroque defendi, et si dilui non potuisset, in utroque 15
10 puniri. dilata res est in proximum senatum, cuius ipse con-
spectus augustissimus fuit. princeps praesidebat; erat enim
consul: ad hoc Ianuarius mensis cum cetera tum praecipue sena-
torum frequentia celeberrimus: praeterea causae amplitudo aucta-
que dilatione expectatio et fama insitumque mortalibus studium 20
11 magna et inusitata noscendi omnes undique exciverat. imaginare
quae sollicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re in illo
coetu praesente Caesare dicendum erat. equidem in senatu non
semel egi, quin immo nusquam audiri benignius soleo, tunc me
12 tamen ut nova omnia novo metu permovebant. obversabatur praeter 25
illa quae supra dixi causae difficultas: stabat modo consularis, modo
13 septemvir epulonum, iam neutrum. erat ergo perquam onero-
sum accusare damnatum, quem ut premebat atrocitas criminis,
14 ita quasi peractae damnationis miseratio tuebatur. utcumque
tamen animum cogitationemque collegi, coepi dicere non minore 30

1 restricta r 3 patefecit r 4 turbate aguntur r 5 et Flavius
Marcianus ex quibus Honoratus *om.* **MV** Martianus *constanter* **Fpra**
Honoratus *om.* r 6 inimicorum **M** 7 septigentis **V VII** r 8 enim
cerialis (cereal^{is} **M**) fustibus **MV** fascibus a 10 mors] mora **D** oportu-
na **MF** introductus a 11 tuccius **VD** tuctius **F** ductius **M** tutius
pra cereal^{is} **Fpra** 12 siue quia miserabiliorem — fuisset *om.* r: siue
quia miserabiliorem *om.* s 13 arbitratur **D** 15 ab uno quoque r
delui **F** 16 dilata est res r ipse] tempore p 17 angustissimus
Dpr* 18 ad hoc **MVr**ga adhuc **FDp** mensis **V** 21 insitata *corr.*
al. man. inusitata **F** 23 caetu **M** in senatum **D** 24 audire **D**
25 omnia *bis scriptum* **D** premouebant r* perpraemonebant p* obuer-
sabatur **VF**sa obseruabatur **M** obuersabaturque **Dpr** 26 dixi *om.* **D**
statuat **D** 27 septemuiri **D** ergo **MVD**r s igitur **Fpa** 29 itaque si **D**
miseratio damnationis p* damnationis miserator r* tuebatur *om.* r

audientium adsensu quam sollicitudine mea: dixi horis paene
 quinque. nam duodecim clepsydris, quas spatiosissimas accepe-
 ram, sunt additae quattuor. adeo illa ipsa quae dura et adversa
 dicturo videbantur secunda dicenti fuerunt. Caesar quidem tan- 15
 tum mihi studium, tantam etiam curam (nimium est enim dicere
 sollicitudinem) praestitit, ut libertum meum post me stantem
 saepius admoneret, voci laterique consulerem, cum me vehe-
 mentius putaret intendi, quam gracilitas mea perpeti posset.
 respondit mihi pro Marciano Claudius Marcellinus. missus deinde 16
 senatus et revocatus in posterum: neque enim iam inchoari po-
 terat actio, nisi ut noctis interventu scinderetur. postero die 17
 dixit pro Mario Salvius Liberalis, vir subtilis dispositus acer
 disertus; in illa vero causa omnes artes suas protulit. respondit
 Cornelius Tacitus eloquentissime et, quod eximium orationi eius
 inest, *εμνῶς*. dixit pro Mario rursus Fronto Catus insigniter, 18
 utque iam locus ille poscebat, plus in precibus temporis quam
 in defensione consumpsit. huius actionem vespera inclusit, non
 tamen sic ut abrumperet. itaque in tertium diem probationes
 exierunt. iam hoc ipsum pulchrum et antiquum, senatum nocte
 20 dirimi, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus, con- 19
 sul designatus, vir egregius et pro veritate firmissimus, censuit
 septingenta milia quae acceperat Marius aerario inferenda, Mario
 urbe Italiaque interdicendum, Marciano hoc amplius Africa. in
 fine sententiae adiecit, quod ego et Tacitus iniuncta advocazione
 25 diligenter et fortiter functi essemus, arbitrari senatum ita nos
 fecisse, ut dignum mandatis partibus fuerit. adsenserunt con- 20
 sules designati, omnes etiam consulares usque ad Pompeium
 Collegam: ille et septingenta milia aerario inferenda et Mar-
 cianum in quinquennium relegandum, Marium repetundarum
 30 poenae, quam iam passus esset, censuit relinquendum. erant in 21

1 consensu **Dp** 2 duodecim] XXII p XX *Cataneus* decem *vulgo*
 clepsidrys **M** spaciosissime **F** speciosissimas **r** 3 audite **F** 4 qui-
 dem *om.* **p** mihi tantum **pr*****a** 5 etiam curam *corr.* curam etiam **D**
 curam etiam **pr** 8 incendi **r** 10 iam] tam **V** 11 actio nisi ut
 noctis **MVr** actionis ut. noctis **D** actio nisi noctis **Fpa** interuentus
 scinderentur **r** die *om.* **a** 12 sacer **F** 13 illa] ipsa **Dpr*** 14 et]
 ut **r** eius **MVDp** suae **r** 15 *om.* **Fa** 15 **CEMNOC MF**, in lacuna *om.*
pr 19 senatum *om.* **r** 20 dirimi **MDp** *Pomponius Laetus* dirimit **V** di-
 mitti **Fr Beroaldus a** reuocari **Dpr*** tertulus **V** 21 pro *om.* **F**
 22 septingenta] **CC r** acciperat **M** 24 quod] qui **p** tatitus **V**
 25 diligenter fortiterque **pr*****a** 26 adsenserit **D** 28 et **VCC** milia **r**
 milia quae acceperat Marius aerario **a** ferenda **r** 29 in] et **r** 30
 quam] **q** (*h. e.* quia) **F** consuit **D** erant utraque **D**

utraque sententia multi, fortasse etiam plures in hac vel solutiore vel molliore. nam quidam ex illis quoque qui Cornuto videbantur adsensi hunc, qui post ipsos censuerat, sequebantur. 22 sed cum fieret discessio, qui sellis consulum adstiterant in Cornuti sententiam ire coeperunt. tum illi qui se Collegae adnumerari patiebantur in diversum transierunt, Collega cum paucis relictus. multum postea de impulsoribus suis, praecipue de Regulo, questus est, qui se in sententia quam ipse dictaverat deseruisset. est alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum timeat. hic finis cognitionis amplissimae. 10 superest tamen λειτούργιον non leve, Hostilius Firminus, legatus Mari Prisci, qui permixtus causae graviter vehementerque vexatus est. nam et rationibus Marciani et sermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministerium commodasse stipulatusque de Marciano 15 quinquaginta milia denariorum probabatur, ipse praeterea accepisse sestertia decem milia, foedissimo quidem titulo, nomine unguentarii, qui titulus a vita hominis compti semper et pumicati non abhorrebat. placuit censente Cornuto referri de eo 24 proximo senatu: tunc enim, casu an conscientia, afuerat. habes 20 res urbanas; invicem rusticas scribe. quid arbusculae tuae, quid vineae, quid segetes agunt, quid oves delicatissimae? in summa, nisi aequae longam epistulam reddis, non est quod postea nisi brevissimam expectes. vale.

XII. (a. 100)

25

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

1 λειτούργιον illud, quod superesse Mari Prisci causae proxime scripseram, nescio an satis, circumcisum tamen et adrasum

2 quoque *om.* r 4 dissensio p 5 qui *om.* D 7 postea dedit impulsoribus Dp 8 se *om.* r 9 est alioquin (*aliqn* r) tam mobile ingenium Regulo pr* alioquin F 10 cogitationis V 11 λειτούργιον D 5 a λΙΤΟΥΡΓΙΟΝ *et in marg.* λειτουργιον negocium F ΜΠΟΥΡΤΙΟΝ MV, *om.* r *et in lacuna* p Firminus r Firmius a 12 marii Fpra 13 sermone quem ille Dpra sermoni quem ille F sermoneq. mille V sermone quae mille M 14 lepticitanorum MV 16 probatur MD 17 sextertium 5 decim MV 18 ungentari VD qui] quin D semper] per r puni-
cati D 20 casu incertum an Fpr afuerat MVD abfuerat Frga
affuerat p 22 segetes F agant *vulgo* deligatissimae M in sum-
mam MV 23 reddes *vulgo* nisi *om.* r 24 exceptes V VALE. ITEM
AD EUNDEM λΙΤΟΥΡΓΙΟΝ illud F

XII 26 ARRIANO MVrga ARRIO D Arrinio p 27 λειτούργιον Da
λΙΠΟΥΡΤΙΟΝ MV λΙΗΥΡΓΙΟΝ Riccard. *in indice, in lacuna om.* pr: illud
quod superesse λειτούργιον 5 mari VD marii Fpra mali M causa
D 28 adrasum MVDa abrasum Fpr

est. Firminus inductus in senatum respondit crimini noto. se-2
cutae sunt diversae sententiae consulum designatorum: Cornutus
Tertullus censuit ordine movendum, Acutius Nerva in sortitione
provinciae rationem eius non habendam. quae sententia tam-
5 quam mitior vicit, cum sit alioqui durior tristiorque. quid enim 3
miserius, quam exectum et exemptum honoribus senatoriis labore
et molestia non carere? quid gravius, quam tanta ignominia
adfectum non in solitudine latere, sed in hac altissima specula
conspiciendum se monstrandumque praebere? praeterea quid pu-4
10 blice minus aut congruens aut decorum, *quam* notatum a senatu
in senatu sedere ipsisque illis a quibus sit notatus aequari et
summotum a proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesse-
rat, de proconsulibus iudicare damnatumque sordium vel dam-
nare alios vel absolvere? sed hoc pluribus visum est. numerantur 5
15 enim sententiae, non ponderantur; nec aliud in publico consilio
potest fieri, in quo nihil est tam inaequale quam aequalitas ipsa.
nam cum sit impar prudentia, par omnium ius est. inplevi pro-6
missum priorisque epistulae fidem exsolvi, quam ex spatio tem-
poris iam recepissem te colligo: nam et festinanti et diligenti
20 tabellario dedi; nisi quid impedimenti in via passus est. tuae 7
nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris litteris,
quales istinc redire uberrimae possunt. vale.

XIII. (a. 98)

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

25 Et tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris, et 1
ego nemini libentius debeo. duabus ergo de causis a te potis-2
simum petere constitui, quod inpetratum maxime cupio. regis
exercitum amplissimum; hinc tibi beneficiorum larga materia:
longum praeterea tempus, quo amicos tuos exornare potuisti.

1 Firminus (*h. e.* Firminius) r 3 tertullius D in sortitionē D
6 exectum] exectum r exactum *Catanaeus* exutum P. *Faber semestr.* II
16 p. 266 labor et V laboribus et r 5 7 care D 8 in hac in altis-
sima specula conspiciendum se r 9 publice] subplice M publiceque D
10 quam *om.* MVFDpra, *add. Sichardus* notatum MVDrga notandum F
Riccard. p 11 illisque ipsis pr* ipsisque illisque ipsis F sit] sic p
et *om.* Fa 13 damnatum sordium p 14 sed hoc *om.* F 15 in publico
consilio fieri potest F in consilio publico fieri potest pr* 16 tam est r
18 priorique M 19 iam *om.* r recipisse te colligo MV recipisse
recolligo r recepissem colligo D nam festinanti pr 21 partis F re-
muneres Dpr* 22 istinc redire] istin credere M potest r vale
om. V

XIII 24 Cornelio Prisco 5 25 At tu F ut tu p auidissem M
27 imperatum V inpetrare r 29 praeterea] postea r

3 converte te ad nostros, nec hos multos. malles tu quidem multos; sed meae verecundiae sufficit unus aut alter, ac potius unus. 4 is erit Voconius Romanus. pater ei in equestri gradu clarus, clarior vitricus, immo pater alius: nam huic quoque nomini pietate successit. mater e primis citerioris Hispaniae: scis quod iudicium provinciae illius, quanta sit gravitas. ipse flamen proxime fuit. hunc ego, cum simul stude- 5 remus, arte familiariterque dilexi: ille meus in urbe, ille in secessu contubernalis, cum hoc seria, cum hoc iocos miscui. 6 quid enim illo aut fidelius amico aut sodale iucundius? mira in 10 7 sermone, mira etiam in ore ipso vultuque suavitas. ad hoc ingenium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in causis agendis: epistulas quidem scribit, ut Musas ipsas latine loqui 8 credas. amatur a me plurimum nec tamen vincitur. equidem iuvenis statim iuveni quantum potui per aetatem avidissime contuli et nuper ab optimo principe trium liberorum ius impetravi, 15 quod quamquam parce et cum delectu daret, mihi tamen, tamquam eligeret, indulxit. haec beneficia mea tueri nullo modo melius, quam ut augeam, possum, praesertim cum ipse illa tam grate interpretetur, ut, dum priora accipit, posteriora mereatur. 20 10 habes qualis, quam probatus carusque sit nobis, quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. in primis ama hominem: nam licet tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua; cuius esse eum usque ad intimam familiaritatem capacem quo magis scires, breviter tibi studia, 25

1 conuerte te *Sichardus* conuertere **MVFDpra** nec hos **MVD Riccard.** 2a nec hos quidem **Fpr** males *Heusingerus*: malles tu quidem multos *om.* r 2 ac potius **MVDp** 2a ad potius *Riccard.* aut potius **F** sed potius r 3 is] his **F** ei **MV** 5 eius r *plinii* **Fpa** et in *litura* *duarum litterarum al. man.* **D** 4 uicticus **F** huic quoque nomini pietate successit **MVD Riccard.** pr huius quoque nomine et pietati (pietate a) successit **Fa** 5 mater e primis citerioris **M** mater e primis (mater. E primis *Cat. a*) ipse citerioris **VFDpr** *Catanaeus* a mater e primis ipsa citerioris 5. 'in uno tantum codice legi sine verbo mater sic, c primis ipse citerioris Hispaniae' *Catanaeus* hispaniae Et scis **F** 6 iudium prouinciae **M** prouintiae iudicium p illius scis quanta **Dpra** 7 ipse flamen *vulgo ex Catanaei editione secunda, ut videtur:* ipse *om.* **MVFDpra** cf. *VI* 26, 1 hunc] *Habui* r 8 artem **M** incesse **F** **MV** 5 **M** 10 illo aut **MVD** 5 aut illo **Fpra** iocundius **V** 11 etiam in uultu suavitas p etiam] est r ad haec r 5 12 excelsum] excussum **Dp** 13 epistulis **M** 14 amaturi a me **M** 15 satim inueni **D:** statim *om.* **MV** 5 quam potui r: potui *om.* **M** 16 liberorum ei ius r 5a 17 quanquam **V** dilectu **MVD** 18 eligeret **FDpa** liceret **MVr** 5 19 ut] aut **M** ipsa illa r: ipse *om.* **D** 20 interpretentur r 21 pro genio **D** 22 exornes tua p 23 nam] ama **F Riccard.** amplissimum potest **F** nihil tamen amplius potes *om.* **MVD** 24 potes r 5a potest **F Riccard.** p usque in intimam **Fa**

mores, omnem denique vitam eius expressi. extenderem pre-
ces, nisi et tu rogari diu nolles, et ego tota hoc epistula fecis-
sem: rogat enim, et quidem efficacissime, qui reddit causas
rogandi. vale.

XIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Verum opinaris: dstringor centumviralibus causis, quae me 1
exercent magis quam delectant. sunt enim pleraeque parvae et
exiles: raro incidit vel personarum claritate vel negotii magni-
tudine insignis. ad hoc pauci cum quibus iuvet dicere: ceteri 2
audaces atque etiam magna ex parte adulescentuli obscuri ad
declamandum huc transierunt, tam irreverenter et temere, ut
mihi Atilius noster expresse dixisse videatur sic in foro pueros
a centumviralibus causis auspicari, ut ab Homero in scholis.
nam hic quoque, ut illic, primum coepit esse quod maximum
est. at hercule ante memoriam meam (ita maiores natu solent 3
dicere) ne nobilissimis quidem adulescentibus locus erat nisi
aliquo consulari producente: tanta veneratione pulcherrimum
opus colebatur. nunc refractis pudoris et reverentiae claustris 4
omnia patent omnibus, nec inducuntur, sed inrumpunt. sequun-
tur auditores actoribus similes, conducti et redempti: manceps
convenitur: in media basilica tam palam sportulae quam in tri-
clinio dantur: ex iudicio in iudicium pari mercede transitur.
inde iam non inurbane Κοφοκλείς vocantur [ἀπὸ τοῦ κοφῶς καὶ 5
καλείσθαι]: isdem latinum nomen inpositum est Laudiceni. et 6

2 noles p tota hoc MVFpr tota hae a hoc tota D 3 efficacis-
sume F Riccard.

XIII 7 dstringor MV 8 magisque delectant r pravae p 9
exilis M exillis V ex illis s 10 pauci MVDs perpauci Fpra in pauci
Riccard. cum quibus iuvet MVD cum quibus iuvat Fpa quibuscum iuvat s

11 adque M magna] magis r a declamando I. F. Gronovius

12 transierunt MVFD Riccard. r transeunt pga 13 atilius noster ut
mihi D attilius Fp* acilius r* 14 causi MV 16 est om. r ita

maiores natu solent MVFD Riccard. p maiores natu solebant r ita maiores
natu solebant Beroaldus maiores natu ita solebant a 17 adulescentibus

MVDs a adulescentulis F Riccard. pr 19 colebatur MVFD Riccard. p

celebrabatur ra 20 potent D nec inducuntur Fpra nec dueuntur MV
nec ineiduntur D 21 auctoribus F conducti et redempti manceps

(manipes s) convenitur in media MVDs convenitur a conductis et re-
demptis In media F conducti et redempti maneipes. convenitur (conuenit r)

a conductis et redemptis in media pra: 'Riccardianus vocem manipes igno-
rat' 22 basilica ubi tam a palmam p tryclinio M 24 κοφοκλείς

ἀπὸ τοῦ κοφῶς καὶ καλείσθαι vocantur (vocantur om. s) Ds vocantur praeced-
ente lacuna p, in lacuna om. r, κοφοκλείς vocantur (rell. om.) Catanaeus ΑΠΟ-

ΤΟΥΣΚΟΦΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΙΣΘΑΙ V ATCOTOYCOΦΩCCKAIKΛEICΘAI M
κοφός a 25 isdem] inde r est om. r laodiceni MVr

tamen crescit in dies foeditas utraque lingua notata. here duo
 nomenclatores mei (habent sane aetatem eorum qui nuper togas
 sumpserint) ternis denariis ad laudandum trahebantur. tanti
 constat ut sis disertissimus. hoc pretio quamlibet numerosa sub-
 sellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti cla-
 7 mores commoventur, cum mesochorus dedit signum. opus est
 8 enim signo apud non intellegentes, ne audientes quidem: nam
 plerique non audiunt, nec ulli magis laudant. siquando transi-
 bis per basilicam et voles scire quo modo quisque dicat, nihil
 est quod tribunal ascendas, nihil quod praebeas aurem; facilis
 10 divinatio: scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime.
 9 primus hunc audiendi morem induxit Largius Licinus, hactenus
 tamen ut auditores corrogaret: ita certe ex Quintiliano, prae-
 10 ceptore meo, audisse memini. narrabat ille 'adsectabar Domi-
 tium Afrum. cum apud centumviros diceret graviter et lente 15
 (hoc enim illi actionis genus erat), audit ex proximo inmodicum
 insolitumque clamorem. admiratus reticuit. ubi silentium factum
 11 est, repetit quod abruperat. iterum clamor, iterum reticuit, et
 post silentium coepit idem tertio. novissime quis diceret quaesi-
 vit: responsum est 'Licinus'. tum intermissa causa 'centumviri' 20
 12 inquit, 'hoc artificium periit.' quod alioqui perire incipiebat,
 cum perisse Afro videretur, nunc vero prope funditus extinctum
 et eversum est. pudet referre quae quam fracta pronuntiatione
 13 dicantur, quibus quam taetris clamoribus excipiantur. plausus
 tantum ac potius sola cymbala et tympana illis canticis desunt: 25
 ululatus quidem (neque enim alio vocabulo potest exprimi thea-

1 in dies crescit D here MV heri Fpra herb D 2 nomenclatores
 D nomendatores p* nomen latores r* togam r 3 sumpserint MVD
 sumpserunt Fpra 4 ut si disertissimus D ut diserti simus p deser-
 tissimus MV precio MV q; libet D quelibet r 5 ingens] ingenii D
 hic infiniti p 6 mesechorus pr μεσόχορος Catanaeus a dedit hoc
 signum p 7 ne] nec MV 8 ulli] illi p 10 quod tu praebeas pr
 11 qui prae ceteris laudabitur maxime pr qui laudatur maxime s 12
 largius MVDpr larcus F Riccard. a licinus MV licinius FD Riccard.
 pra 13 corrigaret V certe ex] sanc et r quintilliano F 14 au-
 disse me memini D audire memini s narrabat autem ille Dp ad-
 sectabar FDPsa adfectabat MV, om. r 15 cum (cum om. r) apud cen-
 tumviros diceret graviter FDPra cum aut centum grauitur M cum agen-
 tem grauitur V apud centumviros agentem grauitur s et lente] edente
 D 16 enim om. r s audit a cum audit s ex om. r 17 solitum-
 que F insolitum r ubi sibi silentium F 18 abrumperat expuncto m
 V 19 quesiit Fpr quaesit D 20 licinus MVD Licinius s Licentius
 Fpr tunc r s 21 inquit MF periit Catanaeus a perit MVFDpr
 alioquin F 24 taetris Mommsenus teneris MVFDpra 25 potius om. p
 26 ululatu MV

tris quoque indecora laudatio) large supersunt. nos tamen ad-
huc et utilitas amicorum et ratio aetatis moratur ac retinet.
veremur enim ne forte non has indignitates reliquisse, sed labo-
rem fugisse videamur. sumus tamen solito rariores, quod ini-
tium est gradatim desinendi. vale.

XV.

C. PLINIUS VALERIANO SUO S.

Quo modo te veteres Marsi tui? quo modo emptio nova? 1
placent agri, postquam tui facti sunt? rarum id quidem: nihil
enim aequae gratum est adeptis quam concupiscentibus. me 2
praedia materna parum commode tractant, delectant tamen ut
materna; et alioqui longa patientia occallui. habent hunc finem
adsiduae querellae, quod queri pudet. vale.

XVI.

C. PLINIUS ANNIANO SUO S.

Tu quidem pro cetera tua diligentia admones me codicillos 1
Aciliani, qui me ex parte instituit heredem, pro non scriptis
habendos, quia non sint confirmati testamento. quod ius ne 2
mihi quidem ignotum est, cum sit iis etiam notum, qui nihil
aliud sciunt. sed ego propriam quandam legem mihi dixi, ut
defunctorum voluntates, etiamsi iure deficerentur, quasi per-
fectas tuerer. constat autem codicillos istos Aciliani manu scri-
ptos. licet ergo non sint confirmati testamento, a me tamen 3
ut confirmati observabuntur, praesertim cum delatori locus non
sit. nam si verendum esset ne quod ego dedissem populus eri- 4
peret, cunctantior fortasse et cautior esse deberem. cum vero
liceat heredi donare quod in hereditate subsedit, nihil est quod
obstet illi meae legi, cui publicae leges non repugnant. vale.

1 indecora quoque F superest p 3 has] his D refugisse Si-
chardus 4 uideatur corr. al. man. uideamur M solito rariores Fpra
solitariiores D solito maiores MV

XV 7 VALERIO Fa 9 facti tui r parum V 10 adeptis M
12 et om. pra alioquin F occallui MVDsa hoc alui F inocallui Ric-
card. occallui aliis pr habes Dp 13 quaerele V quod queri pudet
om. D

XVI 15 ANNIANO MVDp5 ANNIO F Riccard. Catanaeus a Ammiano
r 16 cetera] certa r codicillos F 17 Aciliani Catanaeus a acilliani
MF ac illam V atilliani D atiliani p attiliani r 18 sint Fpa sunt MV
Dr5 ne quidem mihi r 19 his MVD 20 aliud om. r propriam]
proximam MV 21 iure deficerentur MVD Riccard. a iure deficerent Fpr
iura deficerent Sichardus 22 tuerer] uerer M codicillos F aciliani
M Catanaeus a acilliani V acilliani F atilliani D atiliani p actiliani r
manus M 24 ut om. D seruabuntur r 25 nam seuerendum M
26 cunctatior Fpra 27 subsidit D 28 cui om. F

XVII.

C. PLINIUS GALLO SUO S.

1 Miraris cur me Laurentinum vel, si ita mavis, Laureus
 meum tanto opere delectet: desines mirari, cum cognoveris
 2 gratiam villae, opportunitatem loci, litoris spatium. decem et 5
 septem milibus passuum ab urbe recessit, ut peractis quae agenda
 fuerint salvo iam et composito die possis ibi manere. aditur
 non una via: nam et Laurentina et Ostiensis eodem ferunt, sed
 Laurentina a quarto decimo lapide, Ostiensis ab undecimo re-
 linquenda est. utrimque excipit iter aliqua ex parte harenosum, 10
 3 iunctis paulo gravius et longius, equo breve et molle. varia hinc
 atque inde facies: nam modo occurrentibus silvis via coartatur,
 modo latissimis pratis diffunditur et patescit; multi greges ovium,
 multa ibi equorum bouum armenta, quae montibus hieme depulsa
 herbis et tepore verno nitescunt. villa usibus capax, non sum- 15
 4 ptuosa tutela. cuius in prima parte atrium frugi nec tamen
 sordidum; deinde porticus in D litterae similitudinem circum-
 actae, quibus parvula, sed festiva area includitur, egregium ad-
 versus tempestates receptaculum: nam specularibus ac multo 20
 5 magis imminentibus tectis muniuntur. est contra medias cavae-
 dium hilare, mox triclinium satis pulchrum, quod in litus ex-
 currit, ac siquando africo mare impulsus est, fractis iam et
 novissimis fluctibus leviter adluitur. undique valvas aut fenestras
 non minores valvis habet atque ita a lateribus, a fronte quasi
 tria maria prospectat; a tergo cavaedium, porticum, aream, 25
 porticum rursus, mox atrium, silvas et longinquos respicit mon-
 6 tes. huius a laeva retractius paulo cubiculum est amplum, de-

3 mauisi aurens M 4 tantopere V desines VD 5 oportunita-
 tem MVFD decem MV et om. MV 6 recessit MVFDpra; cf. V
 6, 2 7 salua M soluto vel absoluto Buchnerus 8 laurentiana M et
 Ostiensis — sed Laurentina om. MV fuerunt D 9 hostiensi ab p 10
 utrumque D utramque Cortius aliqua] aqua D 11 uinctis a iumentis
 r5 varia] grata D 12 adque M 14 ibi om. D bouum MV bouium
 D bouumque Fr5a bouumque p 15 tepore VF5a tempore MDpr piu-
 guescunt nitescunt r 16 tutela MV frugi] fungi p 17 in d litterae F
 inde litterae MVD Riccard. in O litterae pra similitudine MVp 18
 paruola MVD egregium aduersus MVR5 egregium hae (haec a ea Ric-
 card.) aduersum (aduersus D) FD Riccard. pa 19 specularibus F Ric-
 card. 22 mari F fractis iam et Fpra etiam fractis et D fractis simul
 et MV 23 aut] atque pr 24 ita om. Fa a posteriore loco om. F
 25 tria om. MV prospectant a tergo p prospectat ergo D prospectata
 ergo (corr. al. man. tergo) M cauendum Riccard. p cauendum F 26
 respicit] fortasse respicit

inde aliud minus, quod altera fenestra admittit orientem, occi-
 dentem altera retinet, hac et subiaccens mare longius quidem,
 sed securius intuetur. huius cubiculi et triclinii illius obiectu in-
 5 cluditur angulus, qui purissimum solem continet et accendit.
 hoc hibernaculum, hoc etiam gymnasium meorum est: ibi omnes
 silent venti exceptis qui nubilum inducunt et serenum ante
 quam usum loci eripiunt. adnectitur angulo cubiculum in hapsida 8
 curvatum, quod ambitum solis fenestris omnibus sequitur. pa-
 rietis eius in bibliothecae speciem armarium insertum est, quod
 10 non legendos libros, sed lectitandos capit. adhaeret dormitorium 9
 membrum transitu interiacente, qui suspensus et tubulatus con-
 ceptum vaporem salubri temperamento huc illuc digerit et mi-
 nistrat. reliqua pars lateris huius servorum libertorumque usibus
 detinetur, plerisque tam mundis, ut accipere hospites possint.
 15 ex alio latere cubiculum est politissimum; deinde vel cubiculum 10
 grande vel modica cenatio, quae plurimo sole, plurimo mari lu-
 cet; post hanc cubiculum cum procoetone, altitudine aestivum,
 munimentis hibernum: est enim subductum omnibus ventis.
 huic cubiculo aliud et procoeton communi pariete iunguntur.
 20 inde balinei cella frigidaria spatiosa et effusa, cuius in contra- 11
 riis parietibus duo baptisteria velut eiecta sinuantur, abunde ca-
 pacia, si mare in proximo cogites. adiacet unctorium, hypo-
 causton, adiacet propnigeon balinei, mox duae cellae magis
 elegantes quam sumptuosae: cohaeret calida piscina mirifica, ex

1 admittit orientem admittit occidentem p 2 hac et MVD haec et
 Fpra mare subiaccens r 3 sed] et r triclinii illius MVD illius triclinii
 pr 4 plurissimum D plurimum Monmsenus 5 hoc hibernaculum in marg.
 M meorum est] eorum D 7 erripuerit r hapsida MV apsida a absida
 r 8 haspida F Riccard. aspidia p, om. D 9 bybliothea MV armorum D
 10 letitandos F dormitorum membrum? transitu F dormitorium membrum
 et transitu pr* 11 qui suspensus et subulatus F Riccard. qui suspen-
 sus et turbulatus D qui suspensus et tabulatus Catanaeus a qui suspen-
 sus et (et om. p) sublatas pr quod suspensum et tabulatum MV 5
 qui suspensus publicis Sicardus et Modius novant. lect. 107 Grut. lamp.
 V p. 276 conceptus D uaporem conceptum r 12 huc illueque
 Fpr 14 mundus r possint. Et ex F Riccard. 15 est cubiculum r 5
 pollitissimum F potissimum MV 16 grande — 17 cubiculum om. D
 plurimo sole om. MV 17 cum om. r procoetone MVE Riccard. 5a
 proc..... corr. al. man. proceriore D proceriore pr 18 munimento p
 ventis om. F 19 cubiculum D aliud communi et prohetorini parietis
 r et om. p procoeton Fa procoetois MV proc..... corr. al. man.
 proceriori D proceriori p προκοιτων 5 20 balinei FD balnei MV 21
 duobus aptisteria D 22 si mare MVDr 5 sin mare Fp si nare Catanaeus
 si innare a unctorium hypocauston Fa unctuarium hypocauston (hypo-
 caustum p hippocastum r) Dpr unctaria immo hypocauston V unctaria
 IMMO HYPOcauston M unctuarium immo hypocaustum 5 23 propnigeon
 FDSa pronigeon V pronigaeon M propingeon p prophileon r ualieni D
 24 mirifica MVD 5 mirifice Fpra

12 qua natantes mare aspiciunt; nec procul sphaeristerium, quod
calidissimo soli inclinato iam die occurrit. hic turris erigitur,
sub qua diaetae duae, totidem in ipsa, praeterea cenatio, quae
latissimum mare, longissimum litus, villas amoenissimas prospici-
13 cit. est et alia turris: in hac cubiculum, in quo sol nascitur 5
conditurque: lata post apotheca et horreum: sub hoc triclinium,
quod turbati maris non nisi fragorem et sonum patitur, eumque
iam languidum ac desinentem; hortum et gestationem videt,
14 qua hortus includitur. gestatio buxo aut rore marino, ubi defi-
cit buxus, ambitur: nam buxus, qua parte defenditur tectis, ab- 10
unde viret; aperto caelo apertoque vento et quamquam longinqua
15 aspergine maris inarescit. adiacet gestationi interiore circumitu
vineae tenera et umbrosa nudisque etiam pedibus mollis et ce-
dens. hortum morus et ficus frequens vestit, quarum arborum
illa vel maxime ferax terra est, malignior ceteris. hac non de- 15
teriore quam maris facie cenatio remota a mari fruitur: cingi-
tur diaetis duabus a tergo, quarum fenestris subiacet vestibulum
16 villae et hortus alius pinguis et rusticus. hinc cryptoporticus
prope publici operis extenditur. utrimque fenestrae, a mari plu-
res, ab horto singulae, sed alternis pauciores. hae, cum serenus 20
dies et immotus, omnes, cum hinc vel inde ventis inquietus,
17 qua venti quiescunt, sine iniuria patent. ante cryptoporticum
xystus violis odoratus: teporem solis infusi repercussu crypto-
porticus auget, quae ut tenet solem, sic aquilonem inhibet sum-
movetque, quantumque calor ante tantum retro frigoris. simi- 25
liter africanum sistit atque ita diversissimos ventos alium alio

1 pheristeriom Fp speristerion r spheristerion s 2 hic] hinc p s
hic dies erigitur turris sub D 3 diaetae] zetae Dp quae] quam r
4 laetissimum M letissimum V amoenissimas villas Fpra prospicit
Fpra possidet MVD s 5 cubiculum quo p sol om. r 8 iam om. r s
ac] et MV s 9 qua] quia corr. qua V gestatio] gestio V defi-
ficit (defigit V) buxu MV 12 aspergine V 13 uinca a 14 hortum]
hor D 15 nel illa r est terra pr* a est malignior est ceteris M
ac non deteriori quam p ac non deterior quod r ac non deteriore quam s
16 a om. MV s cingitur FDpra vincitur MV 17 zetis Dpr* 18
pinguior Fp 19 operis instar extenditur a a om. MV s 20 for-
tasse ab horto pauciores, sed alternis singulae, h. e. ab horto singulae
fenestrae alternis vicibus ex adverso positae sunt sed alternis MV
D s et alternis F Riccard. et alterius p sed altius r et altius a haec cum
F 21 dies etiam motus MV uentis inquietus MVD uentis inquietus
(impetus r) Fpra 22 incuria MV ante — 24 tenet Fpra ante cryptop-
orticus auget quae ut tenet D ante cryptoporticum area quae ut tenet MV
cryptoporticus p 23 fusi r repercussi p repercussit r ex reper-
cussu s 24 summouetque D submouetque Fpra continetque MV 25
quantumcumque p 26 durissimos r alio a latere a

latere frangit et finit. haec iucunditas eius hieme, maior aestate.
nam aute meridiem xystum, post meridiem gestationis hortique 18
proximam partem umbra sua temperat, quae, ut dies crevit de-
crevitve, modo brevior modo longior hac vel illa cadit. ipsa 19
5 vero cryptoporticus tum maxime caret sole, cum ardentissimus
culmini eius insistit. ad hoc patentibus fenestris favonios ac-
cipit transmittitque nec umquam aëre pigro et manente ingra-
vescit. in capite xysti deinceps [cryptoporticus horti] diaeta 20
est, amores mei, re vera amores: ipse posui. in hac helioca-
10 minus quidem alia xystum, alia mare, utraque solem, cubiculum
autem valvis cryptoporticum, fenestra prospicit mare. contra 21
parietem medium zotheca perquam eleganter recedit, quae spe-
cularibus et velis obductis reductisve modo adicitur cubiculo,
modo aufertur. lectum et duas cathedras capit: a pedibus mare,
15 a tergo villae, a capite silvae: tot facies locorum totidem fene-
stris et distinguit et miscet. iunctum est cubiculum noctis et 22
somnia. non illud voces servulorum, non maris murmur, non
tempestatum motus, non fulgurum lumen ac ne diem quidem
sentit, nisi fenestris apertis. tam alti abditique secreti illa ratio,
20 quod interiaccens andron parietem cubuli hortique distinguit
atque ita omnem sonum media inanitate consumit. adplicitum 23
est cubiculo hypocauston perexiguum, quod angusta fenestra
suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effundit aut retinet.
procoeton inde et cubiculum porrigitur in solem, quem orientem
25 statim exceptum ultra meridiem oblicum quidem, sed tamen
servat. in hanc ego diaetam cum me recepi, abesse mihi etiam 24
a villa mea videor, magnamque eius voluptatem praecipue Sa-

1 iocunditas V eius] enim D 2 gestationis hortique VD gestatio-
nes hortique MFpa gestationis orti r gestationem ortique s 3 sua om.
F temperant MV ut dies crevit decrevitue (decrevitque p) ut dies
modo Dp decrevitque Fra 4 hac vel illa V Riccard. haec vel illa M
haec vel illac Fpra haec vel illa D 5 tunc maxime Fpr*a 6 eius] ei
D faonius F faonitis V 7 transiitque r aëre] aegre MV in-
grauascit F 8 deinceps] deinde D zeta Dpr* 9 amoris mei MVR
referta amore r ipsi D 10 soles Dp 11 prospicit (respicit F)
qua mare Fra 12 zotheca MVD r ziotheca F ziotheca Riccard. zeta p
diaeta Beroaldus a speculatoribus MVR 13 obductis recluditisue D
14 coepit p* caput r* 15 uillae] uiliae V 17 servulorum MV
non tempestatum M notempestatum V 18 fulgorum MV ac] hac F 20
parietemque ortique r 21 omnem somnum Dpr* 22 hypocaustum a
angust. (corr. ta) fenestr. (corr. — ra) F 23 ut ratio effundit proco-
heton r exegit MV s 24 procetō deinde ac cubiculum p 26 ego]
ergo pr zetam Dpr* recepi MVD s recipi Riccard. recipio Fpra
27 abilla mea F uoluptatem (uoluntatem MV) praecipue saturnalibus
MVR s uoluptatem ecce praecipue saturnalibus F Riccard. a uoluptatem ex
ea (ea in litura al. man.) praecipue saturnalibus D uoluptatem ecce satur-
nalibus praecipue p

turalibus capio, cum reliqua pars tecti licentia dierum festisque clamoribus personat: nam nec ipse meorum lusibus nec illi 25 studiis meis obstrepunt. haec utilitas, haec amoenitas deficitur aqua salienti, sed puteos ac potius fontes habet: sunt enim in summo. et omnino litoris illius mira natura: quocumque loco 5 moveris humum, obuius et paratus umor occurrit, isque sincerus 26 ac ne leviter quidem tanta maris vicinitate corruptus. suggerunt adfatim ligna proximae silvae: ceteras copias Ostiensis colonia ministrat. frugi quidem homini sufficit etiam vicus, quem una villa discernit: in hoc balinea meritoria tria, magna commodi- 10 tas, si forte balineum domi vel subitus adventus vel brevis 27 mora calfacere dissuadeat. litus ornant varietate gratissima nunc continua nunc intermissa tecta villarum, quae praestant multarum urbium faciem, sive mari sive ipso litore utare; quod non numquam longa tranquillitas molit, saepius frequens et 15 28 contrarius fluctus indurat. mare non sane pretiosis piscibus abundat, soleas tamen et squillas optimas egerit. villa vero nostra etiam mediterraneas copias praestat, lac in primis: nam illuc e pascuis pecora conveniunt, siquando aquam umbramve sectan- 29 tur. iustisne de causis iam tibi videor incolere, inhabitare, diligere secessum? quem tu nimis urbanus es nisi concupiscis. atque utinam concupiscas! ut tot tantisque dotibus villulae nostrae maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. vale.

XVIII.

C. PLINIUS MAURICO SUO S.

25

1 Quid a te mihi iucundius potuit iniungi, quam ut praeceptorem fratris tui liberis quaererem? nam beneficio tuo in

2 personat — lusibus *om.* V, *in marg. add.* M: *cf. infra v. 9* illi] illis Vp
 3 deficit r5 4 habent D 7 ne *om.* D corruptus FD *Riccard.* pa
 salsus MV5 etiam r 8 proxuma et siluae D 9 sufficit etiam personat.
 Nam ipse meorum lusibus uieus (*expunctis in M verbis* personat — lusibus)
 MV sufficit etiam lusibus uieus r 10 balinea F ualinea D balnea MV
 11 balineum F uallineum D balneum MV domi uel MVDpa domini
 uel F *Riccard.* r uel domini 5 12 ornatur r grauissima pa 13
 praestent F 14 siue mari (maris M) siue ipso litore MV5 siue ipso
 mari siue ipso litore Fpra siue ipso litore (*om.* siue mari) D 16 pre-
 ciosis M 17 et squillas MVD5a et esquillas F et exquillas p squillas
 r suggerit r5 18 etiam *om.* r copias] optimas MV praestet V
 19 e] enim r umbramque F 20 iam MVDr5 eum Fpa uideo
 p incolore M dirigere F 21 nimis] minus p es] quod r ad-
 que M: atque utinam concupiscas *om.* r 23 maxima *om.* D
 XVIII 25 MAURICO MVDr5a MARTIO F Mureio *Riccard.* Mario p
 26 mihi iucundius (iocundius V) MVD5 *Riccardianus in indice* iucundius (iucundius *corr.* iucundius F) mihi Fpra praeceptorum *corr.* — em F
 27 nam et beneficio pr in his scholam D

scholam redeo et illam dulcissimam aetatem quasi resumo: sedeo
inter iuvenes, ut solebam, atque etiam experior, quantum apud
illos auctoritatis ex studiis habeam. nam proxime frequenti
auditorio inter se coram multis ordinis nostri clare loquebantur:
intravi, conticuerunt; quod non referrem, nisi ad illorum magis
laudem quam ad meam pertineret, ac nisi sperare te vellem
posse fratris tui filios probe discere. quod superest, cum omnes
qui profitentur audiero, quid de quoque sentiam scribam effi-
ciamque, quantum tamen epistula consequi potero, ut ipse omnes
audisse videaris. debeo enim tibi, debeo memoriae fratris tui
hanc fidem, hoc studium, praesertim super tanta re. nam quid
magis interest vestra, quam ut liberi (dicerem tui, nisi nunc
illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur?
quam curam mihi, etiam si non mandasses, vindicassem. nec
ignoro suscipiendas offensas in eligendo praeceptore; sed oportet
me non modo offensas verum etiam simultates pro fratris tui
filiis tam aequo animo subire quam parentes pro suis. vale.

XVIII. (a. 100)

C. PLINIUS CERIALI SUO S.

Hortaris ut orationem amicis pluribus recitem. faciam, quia
hortaris, quamvis vehementer addubitem. neque enim me prae-
terit actiones quae recitantur impetum omnem caloremque ac
prope nomen suum perdere, ut quas soleant commendare simul
et accendere iudicium consessus, celebritas advocatorum, ex-
pectatio eventus, fama non unius actoris diductumque in partes
audientium studium, ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus
etiam, omnibusque motibus animi consentaneus vigor corporis.

4 adiutorio p inter se] inse V multis MVD multi Fpra multi
sed s loquebantur MVs iocubantur Riccard. iocabantur FDpra 5 non]
num p referam M 6 nisi sperarit. uellem F 7 omnis D 8 quid
de quoque VFDp sa quid de te quoque M quid de isde quoque Riccard.
quid de quoquo r 9 tamen om. r audisse omnes D 12 nostra
pr* liberi dicerentur tui F libere diceretur tui r 13 amares digni
Mva amare digno D amares. ut digni F amares et ut (ut om. Catanaeus)
digni ps amares et ut digno r illo patre (patri MV) te patruo MVFDa
illo patre et (te add. s) patruo rs illo patre patruoque p 14 curam
etiam (et r) si mihi non pr* uindicasse M 15 in eligendo — offensas
om. r 17 filis VD

XVIII 19 CERIALI Dpr*: inscriptione epistulae omissa Plinius cereali
suo sal' in marg. F 21 dubitem rs 22 recitentur Dpa calorem ac
p 23 perdere ut quas FDr sa perdere ut que V perderet que M per-
dere quas ut p solent r solet F 24 iudicium MVDr consensus
Fpr* 25 non minus p* minus non r* diductumque M deductum-
que Fr

3 unde accedit ut ii qui sedentes agunt, quamvis illis maxima ex
 parte supersint eadem illa quae stantibus, tamen hoc quod sedent
 4 quasi debilitentur et deprimantur. recitantium vero praecipua
 pronuntiationis adiumenta, oculi manus, praepediuntur. quo
 minus mirum est, si auditorum intentio relanguescit, nullis ex- 5
 5 trinsecus aut blandimentis capta aut aculeis excitata. accedit his
 quod oratio de qua loquor pugnax et contentiosa est. porro ita na-
 tura comparatum est, ut ea quae scripsimus cum labore etiam cum
 6 labore audiri putemus. et sane quotus quisque tam rectus auditor,
 quem non potius dulcia haec et sonantia quam austera et pressa 10
 delectent? est quidem omnino turpis ista discordia, est tamen,
 quia plerumque evenit ut aliud auditores aliud indices exigant,
 cum alioqui iis praecipue auditor adfici debeat, quibus idem, si
 7 foret iudex, maxime permoveretur. potest tamen fieri ut quam-
 quam in his difficultatibus libro isti novitas lenocinetur, novitas 15
 apud nostros: apud Graecos enim est quiddam quamvis ex di-
 8 verso non tamen omnino dissimile. nam ut illis erat moris leges,
 quas ut contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione
 convincere, ita nobis inesse repetundarum legi quod postulare-
 mus cum hac ipsa lege tum aliis colligendum fuit; quod nequa- 20
 quam blandum auribus inperitorum tanto maiorem apud doctos
 habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet.
 9 nos autem, si placuerit recitare, adhibitori sumus eruditissimum
 quemque. sed plane adhuc an sit recitandum examina tecum,
 omnisque quos ego movi in utraque parte calculos pone, idque 25
 elige, in quo vicerit ratio. a te enim ratio exigitur, nos excu-
 sabit obsequium. vale.

1 ut hii **F** ut hi **pa** quamvis illis **D** 5 mirum etsi **MV** inten-
 tio relanguescit **FD Riccard.** **pr** intentione languescit **MV Pomponius Lactus**
 a intentio languescit **Beroaldus** 6 blandimentis **M** aculeis **MVDrga**
 eculeis **p oculis F Riccard.** accedit his **MVD** his accedit **Fpra** 7 et
 contentiosa **Dra** et contemptiosa **F** et quasi contentiosa **MVg** et intentiosa
p 8 scribimus **V** cum labore etiam cum labore audiri **Fpra** cum la-
 bore etiam (sic *add. g*) audiri **MVDg** 12 quia **MV** qui **D** quae **F Riccard.**
 a quod **pr** ut aliud auditores aliud indices exigant **Dpa** ut aliud indices
 exigant aliud auditores **rg** ut aliud indices exigant **MVF** 13 alioqui his
MVg alioqui is **D** alioqui **F** alioquin **pr** alioqui a auditor] audi **V in**
fine versus 14 foret] forte **p** permouentur **r** permouetur **Pomponius Lae-**
tus a 15 in *om.* **D** 16 enim *om.* **r** ex aduerso **Vg** 19 inesse
MVD Riccard. **rga** esse **Fp** legi] lege **MV** 20 tum aliis **FDga** tum
 alis **MV** cum aliis **p** tum in aliis **r** 24 exanima **D** 25 quos] quis **MV**
 noui **Dr** id elige **r** 26 at enim **MV** a te uero **r** ratio *posteriore*
loco om. **p** exigitur **D** exigit **MV** exigitur **Fpg** exigere **r** excusauit **D**

XX.

C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Assem para et accipe auream fabulam, fabulas immo: nam 1
 me priorum nova admonuit, nec refert a qua potissimum inci-
 5 piam. Verania Pisonis graviter iacebat, huius dico Pisonis, quem 2
 Galba adoptavit. ad hanc Regulus venit. primum inpuidentiam
 hominis, qui venerit ad aegram, cuius marito inimicissimus,
 ipsi invisissimus fuerat. esto, si venit tantum: at ille etiam 3
 proximus toro sedit, quo die, qua hora nata esset interrogavit.
 10 ubi audiit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat
 digitos, computat; nihil: ut diu miseram expectatione suspen-
 dit, 'habes' inquit 'climactericum tempus, sed evades. quod ut 4
 tibi magis liqueat, haruspice consulam, quem sum frequenter
 expertus.' nec mora; sacrificium facit, adfirmat exta cum side- 5
 15 rum significatione congruere. illa, ut in periculo credula, poscit
 codicillos, legatum Regulo scribit: mox ingravescit: clamat mo-
 riens hominem nequam perfidum ac plus etiam quam periurum,
 qui sibi per salutem filii perierasset. facit hoc Regulus non 6
 minus scelerate quam frequenter, quod iram deorum, quos ipse
 20 cotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blae- 7
 sus, ille locuples consularis, novissima valetudine conflictabatur:
 cupiebat mutare testamentum. Regulus, qui speraret aliquid ex
 novis tabulis, quia nuper captare eum coeperat, medicos hor-
 tari, rogare quoquo modo spiritum homini prorogarent. post- 8
 25 quam signatum est testamentum, mutat personam, vertit ad-
 locutionem, isdemque medicis 'quousque miserum cruciatis? quid
 invidetis bona morte cui dare vitam non potestis?' moritur
 Blaesus, et tamquam omnia audisset, Regulo ne tantulum qui-

XX 2 *Omissa inscriptione epistolae Plinius calvisio suo sal' in marg. F*

3 et om. p 4 adnuit D 5 huius dico Pisonis om. r: Pisonis om.
 5 6 adobtauit V primum] prius r 7 uenerat r maritus r 8
 ipsi invisissimus om. MVR5, add. FDP *Catanaeus* a at] ad MV etiam
 ille r 9 quo] qua MV5 10 audiit MVF5 audiuit Dpa audit r labra
 agitat V labra magitat M 11 nihil ut diu FD nihil et diu r nihil diu
 MV5a nisi ut diu p nihil nisi ut diu *Catanaeus* suspendat p *Catanaeus*
 12 inquit MV 13 liceat D 14 cum desiderium D 16 cudicillos
 V codicellos F ingrauascit F moriens om. D 17 hominem MVD o
 hominem Fpra nequem V quam om. D 18 perierasset MV pe-
 rieras sed D peierasset Fpra periurasset *Cortius* hoc om. r 20 pueri
 in marg. add. M uelleius MFa ueleius V uella eos D Velleius p Vellius
 r5 21 ille om. D ualitudine MVF 24 rogari r quomodo V
 propagarent r 27 bona morte MV bonam mortem Dpra bona mortis F
Riccard. uitam dare M moriturus blaesus tamquam MV

9 dem. sufficiunt duae fabulae, an scholastica lege tertiam
 10 poscis? est unde fiat. Aurelia, ornata femina, signatura testa-
 mentum sumpserat pulcherrimas tunicas. Regulus cum venisset
 11 ad signandum, 'rogo' inquit 'has mihi leges'. Aurelia ludere
 hominem putabat, ille serio instabat: ne multa, coëgit mulierem 5
 aperire tabulas ac sibi tunicas quas erat induta legare: obser-
 vavit scribentem, inspexit an scripsisset. et Aurelia quidem
 vivit, ille tamen istud tamquam morituram coëgit et hic here-
 12 ditates, hic legata, quasi mereatur, accipit. ἀλλὰ τί διατείνο-
 μαι in ea civitate, in qua iam pridem non minora praemia, 10
 immo maiora, nequitia et improbitas quam pudor et virtus ha-
 13 bent? aspice Regulum, qui ex paupere et tenui ad tantas opes
 per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit, cum consuleret, quam
 cito sestertium sescenties impleturus esset, invenisse se exta
 14 duplicia, quibus portendi milies et ducenties habiturum. et ha- 15
 bebit, si modo, ut coepit, aliena testamenta, quod est impro-
 bissimum genus falsi, ipsis quorum sunt illa dictaverit. vale.

1 lege *om.* D 2 poscit M 4 rogo] ergo p inquit M V F has]
 habes M hominem ludere pr* 5 nec multa D pra 6 tunicis quas
 D tunica qua r servavit r 7 scripsisset M aureliæ M 8 istuc
 D et *om.* M V 5 9 quasi] quas F Riccard. ἀλλὰ τί διατείνομαι in
 lacuna *om.* pr* τί *om.* Fa ΔΙΑΤΕΙΝΟΜΑΙ V ΔΙΑΤΕΙΝΟΜΑΙ M 13
 flagitium r 14 sescentiens V impleturus F 15 duplicia M V D r 5 du-
 plicata F pa protendi D 17 falsis p dictauerint D

C. PLINI CAECILI SECUNDI
E P I S T U L A R U M
LIBER TERTIUS.

(a. 101)

I.

C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Nescio an ullum iucundius tempus exegerim, quam quo nu-
per apud Spurinnam fui, adeo quidem, ut neminem magis in
senectute, si modo senescere datum est, aemulari velim: nihil
10 est enim illo vitae genere distinctius. me autem ut certus si-
derum cursus ita vita hominum disposita delectat, senum prae-
sertim. nam iuvenes confusa adhuc quaedam et quasi turbata
non indecent; senibus placida omnia et ordinata conveniunt,
quibus industria sera, turpis ambitio est. hanc regulam Spu-
15 rinna constantissime servat; quin etiam parva haec, parva, si
non cotidie fiant, ordine quodam et velut orbe circumagit.
mane lectulo continetur, hora secunda calceos poscit, ambulat 4
milia passuum tria nec minus animum quam corpus exercet. si
adsunt amici, honestissimi sermones explicantur; si non, liber
20 legitur, interdum etiam praesentibus amicis, si tamen illi non
gravantur. deinde considit, et liber rursus aut sermo libro po-5
tior: mox vehiculum ascendit, adsumit uxorem singularis exempli
vel aliquem amicorum, ut me proxime. quam pulchrum illud, 6

G. PLINII CAECILI SECUNDI EPISTULARUM FINIT LIB. II.
EIUSDEM INCIPIT LIB. III. M C. P. SCDE EPLR finit liber sed' EIUSDE
INCIP LIB. III. V C. PLINII. SECUNDI. NOUOCOMESIS EPISTOLAR,
LIBER. SECUNDUS. EXPLICIT. INCIPIT. LIBER. III. FOELICITER
D Incipit liber Tertius feliciter p C. Plinius Secundi Nep. epistolarum
liber tercius r C. PLINII SECVNDI EPISTPLARVM LIBER TERTIVS
a, om. F

I 7 exegerim MV nuper et apud M 9 nichil est illo etenim F
nichil enim est illo p 10 genere uitae p 12 adhuc confusa Fpr*a
13 indicent MV ordinata] ornata V 14 sera] serua F Riccard. 15
qui etiam Fp parva posteriore loco om. Fp si non Dpra sin F si non
eo Riccard. sint MV 16 cottidie MV uelud orbe cif circumagit M
17 calecos om. r 18 milia passum tria et nec D mille pastria nec r
mille pas. nec s 19 adsint D sermones honestissimi r non om. r
liberi igitur D 20 illi tamen r 21 grauentur pr* deinde] de-
mum p considit MVD considet Fpra aut] ac r potior libro pr*
22 exemplo corr. —li M 23 uti me D

quam dulce secretum! quantum ibi antiquitatis! quae facta, quos viros audias! quibus praeceptis imbuare! quamvis ille hoc temperamentum modestiae suae indixerit, ne praecipere videatur. 7 peractis septem milibus passuum iterum ambulat mille, iterum residit vel se cubiculo ac stilo reddit. scribit enim, et quidem 5 utraque lingua, lyrica doctissime: mira illis dulcedo, mira suavitas, mira hilaritas, cuius gratiam cumulat sanctitas scribentis. 8 ubi hora balinei nuntiata est (est autem hieme nona, aestate octava), in sole, si caret vento, ambulat nudus. deinde movetur pila vehementer et diu: nam hoc quoque exercitationis genere 10 pugnat cum senectute. lotus accubat et paulisper cibum differt: interim audit legentem remissius aliquid et dulcius. per hoc omne tempus liberum est amicis vel eadem facere vel alia, si 9 malint. adponitur cena non minus nitida quam frugi in argento puro et antiquo: sunt in usu et Corinthia, quibus delectatur nec adficitur. frequenter comoedis cena distinguitur, ut voluptates quoque studiis condiantur. sumit aliquid de nocte et aestate: nemini hoc longum est; tanta comitate convivium tra- 10 hitur. inde illi post septimum et septuagensimum annum aurium oculorum vigor integer, inde agile et vividum corpus sola- 20 que 11 ex senectute prudentia. hanc ego vitam voto et cogitatione praesumo, ingressurus avidissime, ut primum ratio aetatis receptui canere permiserit. interim mille laboribus conteror, quorum mihi et solacium et exemplum est idem Spurinna. nam 12 ille quoque, quoad honestum fuit, obiit officia, gessit magistra- 25 tus, provincias rexit multoque labore hoc otium meruit. igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo, idque iam nunc apud te subsigno, ut, si me longius evehi videris, in ius voces ad hanc epistulam meam et quiescere iubeas, cum inertiae crimen effugero. vale.

30

2 audies r 3 induxerit Dr 4 passum D ambulabat M ambulabat r 5 residit MVD residet Fpra residat Riccard. ac] uel pr*
6 lyrica (et add. r) doctissime MVRs lyrica (et add. p) doctissima FDpa
mirabilis dulcedo MV 9 ambulabat M 11 cum in senectute p
lotus FDRsa locus p illic MV accubat] occupat p cibos MV
12 et dulcius aliquid D 13 facere] agere a 14 mallint MV frugi
argento r 15 in usu corinthia p 16 nec adficitur MVD Riccard. et
adficitur Fpra 18 trahiturque r 19 illi] ille M 20 oculorum uigor
MVD oculorumque uigor Fpra integerque r et inuidum D 23 quorum] qui horum F 24 solatium exemplum V 25 quoad] quod D
fuit — 64, 12 credere potes om. MV: multa desiderantur al. man. in
marg. add. M deficiunt hic due epl'e al. man. in marg. add. V officia]
offam p 26 igitur et eundem mihi cursum et eundem r5 29 ad om. D
30 vale om. D

II.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Quod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia 1
 suppeteret, id nunc iure videor a te meis petiturus. Arrianus 2
 5 Maturus Altinatum est princeps: cum dico princeps, non de
 facultatibus loquor, quae illi large supersunt, sed de castitate,
 iustitia, gravitate, prudentia. huius ego consilio in negotiis, 3
 iudicio in studiis utor: nam plurimum fide, plurimum veritate,
 plurimum intellegentia praestat. amat me, nihil possum arden- 4
 10 tius dicere, ut tu. caret ambitu: ideo se in equestri gradu te-
 nuit, cum facile posset ascendere altissimum. mihi tamen or-
 nandus excolendusque est. itaque magni aestimo dignitati eius 5
 aliquid adstruere inopinantis, nescientis, immo etiam fortasse
 nolentis, adstruere autem quod sit splendidum nec molestum.
 15 cuius generis quae prima occasio tibi, conferas in eum rogo; ha-
 bebis me, habebis ipsum gratissimum debitorem. quamvis
 enim ista non adpetat, tam grate tamen excipit, quam si con-
 cupiscat. vale.

III.

C. PLINIUS CORELLIAE HISPULLAE SUAE S.

Cum patrem tuum, gravissimum et sanctissimum virum, 1
 suspexerim magis an amaverim dubitem teque et in memoriam
 eius et in honorem tuum unice diligam, cupiam necesse est
 atque etiam, quantum in me fuerit, enitar ut filius tuus avo
 25 similis existat, equidem malo materno: quamquam illi paternus
 etiam clarus spectatusque contigerit, pater quoque et patruus
 inlustri laude conspicui. quibus omnibus ita demum similis 2
 adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum
 refert a quo potissimum accipiat. adhuc illum pueritiae ratio 3

II 2 Valerio Max. & Gauio Maximo *Catanaeus* 3 si *om.* D 4 ar-
 rianus maturus FD *Riccard.* ra arianus maturus p Arrianus Maturus &
 5 est *om.* r 8 iudicio] iudiciis r 9 nihil] uel r dicere ardentius
 p 10 dicere ut nitaret ambitum D 11 possit Dr ordinandus r 12
 extollendusque r 13 est *om.* r existimo Dr 13 nescientis] inscientis
 p 14 quid sit r 15 in cum conferas r 16 habebis me *om.* D 17
 non *om.* D appetet r excipit] accipit r 18 quasi si concupiscet r
 quasi concupiscat *Pomponius Laetus*

III 20 CORELLIAE Fa Coreliae *Catanaeus* CORNELIAE Dpr
 ISPULLAE F, *om.* D 21 virum *om.* r 22 teque in memoriam F *Ric-*
card. ra 23 et honorem r 24 diligam et cupiam r 24 atque *om.* r
 27 conspiciens D 28 adolescet Fpr adolescet a adolescit D

intra contubernium tuum tenuit, praeceptores domi habuit, ubi est erroribus modica vel etiam nulla materia. iam studia eius extra limen proferenda sunt, iam circumspiciendus rhetor latinus, cuius scholae severitas, pudor, in primis castitas constet. 4 adest enim adulescenti nostro cum ceteris naturae fortunaeque 5 dotibus eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lubrico aetatis non praeceptor modo sed custos etiam rectorque quaerendus est. 5 videor ergo demonstrare tibi posse Iulium Genitorem. amatur a me; iudicio tamen meo non obstat caritas hominis, quae ex iudicio nata est. vir est emendatus et gravis, paulo etiam hor- 10 ridior et durior, ut in hac licentia temporum. quantum eloquentia valeat pluribus credere potes; nam dicendi facultas aperta et exposita statim cernitur: vita hominum altos recessus magnasque latebras habet; cuius pro Genitore me sponsorem accipe. nihil ex hoc viro filius tuus audiet nisi profuturum, 15 nihil discet quod nescisse rectius fuerit nec minus saepe ab illo quam a te meque admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quae nomina et quanta sustineat. proinde faventibus dis trade eum praeceptori, a quo mores primum, mox eloquentiam discat, quae male sine moribus discitur. vale. 20

III. (a. 101)

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

1 Quamvis et amici quos praesentes habebam et sermones hominum factum meum conprobasse videantur, magni tamen 2 aestimo scire quid sentias tu. nam cuius integra re consilium 25 exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mire concupisco. cum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Tuscos exuecurrissem accepto, ut praefectus aerari, commeatu, legati provinciae Baeticae questuri de proconsulatu Caecili Clas- 3 sici advocatum me a senatu petierunt. collegae optimi meique 30 amantissimi de communis officii necessitatibus praelocuti execu-

1 in contubernium r intra contubernium D 2 erroribus vel modica vel nulla r vel erroribus modica vel etiam nulla *vulgo* 3 conferenda F Riccard. 5 formeque r 8 ergo] ego *Sichardus* amatum r 10 vir est om. r 11 licentiam D 14 pro genitore FDpra orogenitore V oragōnitore M me et sponsorem D 17 quibus imaginibus oneretur om. M V ornatur r 18 deinde D dis D diis M V Fpra 19 praeceptorioria. quo una littera deleta F 20 vale om. D

III 23 quos etiam praesentes r 24 cum probasse M magni] magis r 25 existimo pr* integra in re r 27 opus publicum r 28 tuscios D aerarii Fpra 29 caecilii Fpra 31 officit corr. officii M proloqui r

sare me et eximere temptarunt. factum est senatus consultum perquam honorificum, ut darer provincialibus patronus, si ab ipso me impetrassent. legati rursus inducti iterum me iam⁴ praesentem advocatum postulaverunt, inplorantes fidem meam, quam essent contra Massam Baebium experti, adlegantes patrocini foedus. secuta est senatus clarissima adsensio, quae solet decreta praecurrere. tum ego 'desino' inquam, 'patres conscripti, putare me iustas excusationis causas attulisse'. placuit et modestia sermonis et ratio. compulit autem me ad hoc⁵ consilium non solum consensus senatus, quamquam hic maxime, verum et alii quidam minores sed tamen numeri. veniebat in mentem priores nostros etiam singulorum hospitum iniurias voluntariis accusationibus exsecutos; quo deformius arbitrabar publici hospitii iura neglegere. praeterea cum recorderer, quanta⁶ pro isdem Baeticis superiore advocacy etiam pericula subissem, conservandum veteris officii meritum novo videbatur. est enim ita comparatum ut antiquiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules. nam quamlibet saepe obligati, siquid unum neges, hoc solum meminerunt, quod negatum est. duce⁷ bar etiam, quod decesserat Classicus amotumque erat, quod in eius modi causis solet esse tristissimum, periculum senatoris. videbam ergo advocacy meae non minorem gratiam, quam si viveret ille, propositam, invidiam nullam. in summa computa⁸ bam, si munere hoc iam tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, siquis incidisset quem non deberem accusare. nam cum est omnium officiorum finis aliquis, tum optime liberati venia obsequio praeparatur. audisti consilii mei motus:⁹

1 et om. D est om. p 3 iam me r 4 inplorantes] comprobantes D 5 experti contra Massam Baebium r patrocini MVD 6 senatus om. r 7 percurrere r inquam. p. c. putare MVD pra inquam reputare F Riccard. 8 causas accusationis r 9 autem om. r 11 verum etiam pa alii (ali D) quidam minores sed tamen numeri Dp alii quidam (quidem Catanaeus) minores sed tam (tamen r5) innumeri MVR5 alii quidem minoris sed tamen numeri Fa alii minores quidem sed tamen numeri vel alia minoris quidem sed tamen numeri Casaubonus 12 etiam] et r voluntariis (voluntaris D) accusationibus MD accusationibus voluntariis Fpra accusationibus (om. voluntariis) V 14 hospiti MVD officii p praeterea] postea r 15 superiore MVD5 priore Fra prior p 16 cum servandum F 17 ita natura comparatum Sichardus et codex Modii novant. lect. 107 Grut. lamp. V p. 277 subvertas a nisi] nec r 18 obligatis codex Modii 19 solum eminerunt V 20 quo decesserat pr* amotumque corr. amotumque M admotumque r 21 certissimum p 22 ergo] ego p advocacy M 24 iam om. Fa 25 accidisset r quem — cum est om. D non om. pr* 27 obsequioque paratur r consilium mei D

superest alterutra ex parte iudicium tuum, in quo mihi aequae iucunda erit simplicitas dissentientis quam conprobandis auctoritas. vale.

V.

C. PLINIUS BAEBIO MACRO SUO S.

5

1 Pergratum est mihi quod tam diligenter libros avunculi mei
2 lectitas, ut habere omnes velis quaerasque qui sint omnes. fun-
gar indicis partibus atque etiam quo sint ordine scripti notum
tibi faciam: est enim haec quoque studiosis non iniucunda co-
3 gnitio. 'de iaculatione equestri unus': hunc, cum praefectus 10
alae militaret, pari ingenio curaque composuit. 'de vita Pom-
poni Secundi duo', a quo singulariter amatus hoc memoriae
4 amici quasi debitum munus exsolvit. 'bellorum Germaniae
viginti', quibus omnia quae cum Germanis gessimus bella col-
legit. inchoavit, cum in Germania militaret, somnio monitus: 15
adstitit ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniae la-
tissime victor ibi periit, commendabat memoriam suam orabat-
5 que ut se ab iniuria oblivionis adsereret. 'studiosi tres', in sex
volumina propter amplitudinem divisi, quibus oratorem ab in-
cunabulis instituit et perficit. 'dubii sermonis octo': scripsit 20
sub Nerone novissimis annis, cum omne studiorum genus paulo
Gliberius et erectius periculosum servitus fecisset. 'a fine Aufidi
Bassi triginta unus'. 'naturae historiarum triginta septem',
opus diffusum, eruditum, nec minus varium quam ipsa natura.
7 miraris quod tot volumina multaque in his tam scrupulosa homo 25
occupatus absolverit: magis miraberis, si scieris illum aliquan-
diu causas actitasse, decessisse anno sexto et quinquagesimo,
medium tempus distentum impeditumque qua officiis maximis

1 iucunda aequae r 2 erat corr. erit V

V 5 BAEBIO om. M VFDpra: 'solus Riccardianus in indice ad Baebium
Macrum missam esse dicit' 7 qui sunt omnes V qui sint (om. omnes) s

8 iudicis pr* 9 haec quoque VFDra hoc quoque M hic quoque s
haec s 10 unius D 11 pomponii FDpra Q. Pomponii s 12 singu-
lariter est amatus MV s 13 amici om. r 16 adstitit enim ei Fp
astitit enim s 17 uictoriae ibi M perit commendat D 18 ab in-
iuriæ M 19 orationem MV ab cunabulis F 20 perfecit Fra scripsit
M 21 genus studiorum r 22 erectius Fpra rectius MVD Aufidii
r s a 23 naturae MVDr s a natura F naturam p naturalium Sichardus
24 diffusum et eruditum r 25 in iis F in is D 26 scires r ali-

i
quandou M aliquando r 28 distentum MVFs a disteritum D districtum
p destriatum r qua officiis Fps a qua officiis MV q; officiis D tam
officiis r

qua amicitia principum egisse. sed erat acre ingenium, incre-
 dibile studium, summa vigilantia. lucubrare Vulcanalibus inci-
 piebat, non auspicandi causa, sed studendi, statim a nocte multa,
 hieme vero ab hora septima, vel cum tardissime, octava, saepe
 5 sexta. erat sane somni paratissimi, non numquam etiam inter
 ipsa studia instantis et deserentis. ante lucem ibat ad Vespa-
 sianum imperatorem (nam ille quoque noctibus utebatur), inde
 ad delegatum sibi officium. reversus domum, quod reliquum
 temporis, studiis reddebat. post cibum saepe, quem interdum
 10 levem et facilem veterum more sumebat, aestate, siquid otii,
 iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat excerpebatque. nihil
 enim legit quod non excerperet: dicere etiam solebat nullum
 esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset. post
 11 solem plerumque frigida lavabatur: deinde gustabat dormiebat-
 15 que minimum: mox quasi alio die studebat in cenae tempus.
 super hanc liber legebatur, adnotabatur, et quidem cursim. me-
 mini quendam ex amicis, cum lector quaedam perperam pronun-
 tiasset, revocasse et repeti coëgissee, huic avunculum meum
 dixisse 'intellexeras nempe?' cum ille adnuisset, 'cur ergo revo-
 20 cabas? decem amplius versus hac tua interpellatione perdidimus.'
 tanta erat parsimonia temporis. surgebat aestate a cena luce, 13
 hieme intra primam noctis, et tamquam aliqua lege cogente.
 haec inter medios labores urbisque fremitum. in secessu solum 14
 balinei tempus studiis eximebatur: cum dico balinei, de interio-
 25 ribus loquor; nam dum destringitur tergiturque, audiebat aliquid
 aut dictabat. in itinere quasi solutus ceteris curis huic uni vaca- 15
 bat: ad latus notarius cum libro et pugillaribus, cuius manus
 hieme manicis muniebantur, ut ne caeli quidem asperitas ullum

1 quam amicitia **MVr** incredibili *corr.* — le **V** 2 vigilantia] in-
 stantia **D** lugubrare **M** a Vulcanalibus *Catanaeus* 3 statim nocte
 r* aestate a nocte p* 4 ab hora **Fpra** ad hora **D** hora **MV** tardissime
 ab hora octava p octava et sexta r octava (*om.* saepe sexta) 5
 parcessimi **D** et inter r etiam in **D** 6 deserentis **MVD** 5 disserentis r
 deferentis **Fa** differentis p 7 illo quoque **MV** 8 ad legatum p re-
 liquum **V** relicum **MD** reliquom *Riccard.* 9 quem] q; **D** 10 sumeturbat?
M si quid totius **M** si quid otio **D** 11 exercebatque **D** excerpebat r 5
 12 solebat horum nullum r 14 lauabatur a qua deinde pr* dormie-
 batque minimum **Dp** 5a, dedormiebatque minimum **MV** dormiebatque n mi-
 nimum **F** dormiebatque (*om.* minimum) r 17 pronuntiasset perperam r
 20 uersibus r 21 a luce Cena hyeme **F** 22 et tamquam **F Riccard.**
 pa sed tamquam **MVD** 5 si tamquam r coegente **VD** 23 laboris **D**
 fremitum **Dpra** fremitu **MF Riccard.** tremitu **V** in secessum **FD** in se-
 cessum secessu *Riccard.* 24 tempus — balinei *om.* **D** studii r 25
 dstringitur tergeturque **D** aliquid audiebat r 28 ne caeli **Fpra** nec
 aeli **M** nec caeli **VD**

studiis tempus eriperet; qua ex causa Romae quoque sella vehe-
 16 batur. repeto me correptum ab eo cur ambulare: 'poteras'
 inquit 'has horas non perdere'; nam perire omne tempus arbi-
 17 trabatur, quod studiis non inpenderetur. hac intentione tot ista
 volumina peregit electorumque commentarios centum sexaginta ⁵
 mihi reliquit, opisthographos quidem et minutissime scriptos;
 qua ratione multiplicatur hic numerus. referebat ipse potuisse
 se, cum procuraret in Hispania, vendere hos commentarios Largio
 Licino quadringentis milibus nummum, et tunc aliquanto pau-
 18 ciores erant. nonne videtur tibi recordanti quantum legerit, ¹⁰
 quantum scripserit, nec in officiis ullis nec in amicitia principis
 fuisse, rursus, cum audis quid studiis laboris inpenderit, nec
 scripsisse satis nec legisse? quid est enim quod non aut illae
 occupationes impedire aut haec instantia non possit efficere?
 19 itaque soleo ridere, cum me quidam studiosum vocant, qui, si ¹⁵
 comparer illi, sum desidiosissimus. ego autem tantum, quem par-
 tim publica partim amicorum officia dstringunt? quis ex istis
 qui tota vita litteris adsident collatus illi non quasi somno et
 20 inertiae deditus erubescat? extendi epistulam, cum hoc solum
 quod requirebas scribere destinassem, quos libros reliquisset: ²⁰
 confido tamen haec quoque tibi non minus grata quam ipsos
 libros futura, quae te non tantum ad legendos eos verum etiam
 ad simile aliquid elaborandum possunt aemulationis stimulis ex-
 citare. vale.

VI.

25

C. PLINIUS ANNIO SEVERO SUO S.

1 Ex hereditate quae mihi obvenit emi proxime Corinthium
 signum, modicum quidem, sed festivum et expressum, quantum

1 studiis *Cellarius* studii **MVFDpra** - quoque *om. D* 2 poteras in-
 quid non perdere perire enim arbitrabatur quia quid studiis non inpende-
 retur **V** poteras inquit horas non inpederetur **M** 4 inpertiretur **Fpra**
 6 mihi *om. p* minutissime **MVR** minutissimis **FD Riccard.** ⁿ **pa** 7 po-
 tuisse se *om. F* 8 se cum procuraret] secum probare **V** uendere in
 Hispania **r** largio **MVD Riccard.** **§** lartio **Fa** Larcio **p** Laertio **r** 9
 licino **MV** licinio **FD Riccard.** **pra** **CCCC** nummum **D** 11 quantum
 scripserit *om. MV* in anamicitia **M** principum **Catanaeus a** 12
 quid officiorum studiis **a** nec *priore loco om. r* 13 satis neglegisse
V aut illae **MVR** aut ille **Fa** aut illa **D** alia aut **p** 15 quidam] quidem
MV qui si] quasi **F Riccard.** 16 partim publica *om. D* 17 officia
 amicorum **Fpr*** 19 extende **p** cum hoc **FD Riccard.** **ra** quamvis hoc
MV **§** 21 tibi *om. r* non *om. D* ipsos] illos **r** 24 vale *om. D*

VI 26 ANNIO *om. MVFDpra: 'in indice epistolarum libro III praemis-
 misso Riccardianus Annium Severum vocat, illoque nomine Severum iterum
 ornat lib. V epist. 1. in ipso autem contextu illis membranarum sex epistolae
 I ad XI desunt'*

ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certe perquam exigu-
 um sapio: hoc tamen signum ego quoque intellego. est enim 2
 nudum nec aut vitia, siqua sunt, celat aut laudes parum ostentat:
 effingit senem stantem; ossa, muscoli, nervi, venae, rugae etiam
 5 ut spirantis apparent, rari et cedentes capilli, lata frons, contracta
 facies, exile collum, pendent lacerti, papillae iacent, venter re-
 cessit. a tergo quoque eadem aetas ut a tergo. aes ipsum, quan- 3
 tum verus color indicat, vetus et antiquum. talia denique omnia,
 ut possint artificum oculos tenere, delectare imperitorum. quod 4
 10 me quamquam tirunculum sollicitavit ad emendum. emi autem,
 non ut haberem domi (neque enim ullum adhuc Corinthium domi
 habeo), verum ut in patria nostra celebri loco ponerem, ac po-
 tissimum in Iovis templo: videtur enim dignum templo, dignum 5
 deo donum. tu ergo, ut soles omnia quae a me tibi iniunguntur,
 15 suscipe hanc curam et iam nunc iube basim fieri ex quo voles
 marmore, quae nomen meum honoresque capiat, si hos quoque
 putabis addendos. ego signum ipsum, ut primum invenero ali- 6
 quem qui non gravetur, mittam tibi vel ipse, quod mavis, ad-
 feram mecum. destino enim, si tamen officii ratio permiserit,
 20 excurrere isto. gaudes quod me venturum esse polliceor, sed 7
 contrahes frontem, cum adiecero ad paucos dies: neque enim
 diutius abesse me eadem haec quae nondum exire patiuntur. vale.

VII.

C. PLINIUS CANINIO RUFO SUO S.

25 Modo nuntiatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia 1
 finisse vitam. causa mortis valetudo. erat illi natus insanabilis 2
 clavus, cuius taedio ad mortem inrevocabili constantia decu-
 currit, usque ad supremum diem beatus et felix, nisi quod mi-
 norem ex liberis duobus amisit; sed maiorem melioremque
 30 florentem atque etiam consularem reliquit. laeserat famam suam 3

3 ostendat p 4 etiam] et p 5 spirantes r apperent D 6
 pupille F recessit uenter Fpr^a 9 ut possint ut artificum r arti-
 ficium D 10 quamquam] tanquam p sollicitavit demendum F sollici-
 tavit emendum r 11 ut non r adhuc ullum r 12 celebre F ac]
 et r 13 in om. r dignum templo om. r 14 omnia om. r 15 nunc
 iubeasim M fieri] fie D 18 maius MFD^a magis V maius r maius
 est p 19 enim si om. D 20 sed tamen contrahes r 21 adiecero p
 adiero D 22 abesse me sinunt eadem *Sichardus* nondum] non D
 VII 24 CANINIO FDP *Catanaeus* CANNIO MV^a Canimo r RUFO
 F^g Ruffo pr, om. MVDa 25 silius MV^g Sylius a silivius F silivius D
 Silus pr neapolitano MV 26 uitam finisse *Catanaeus* a 28 mi-
 norem — 29 sed om. F ex] e a 29 meliorem florentemque a 30 at-
 que om. Fa reliquid V

sub Nerone, credebatur sponte accusasse; sed in Vitelli amicitia
 sapienter se et comiter gesserat, ex proconsulatu Asiae gloriam
 reportaverat, maculam veteris industriae laudabili otio abluerat.
 4 fuit inter principes civitatis sine potentia, sine invidia: saluta-
 batur, colebatur multumque in lectulo iacens cubiculo semper non 5
 ex fortuna frequenti doctissimis sermonibus dies transigebat, cum
 5 a scribendo vacaret. scribebat carmina maiore cura quam in-
 genio, non numquam iudicia hominum recitationibus experiebatur.
 6 novissime ita suadentibus annis ab urbe secessit seque in Cam-
 pania tenuit, ac ne adventu quidem novi principis inde commo- 10
 7 tus est. magna Caesaris laus, sub quo hoc liberum fuit, magna
 illius, qui hac libertate ausus est uti. erat φιλόκαλος usque ad
 8 emacitatis reprehensionem. plures isdem in locis villas possidebat
 adamatisque novis priores neglegebat. multum ubique librorum,
 multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modo 15
 verum etiam venerabatur, Vergili ante omnes, cuius natalem
 religiosius quam suum celebrabat, Neapoli maxime, ubi moni-
 9 mentum eius adire ut templum solebat. in hac tranquillitate
 annum quintum et septuagensimum excessit, delicato magis cor-
 pore quam infirmo; utque novissimus a Nerone factus est consul, 20
 ita postremus ex omnibus quos Nero consules fecerat decessit.
 10 illud etiam notabile, ultimus ex Neronianis consularibus obiit
 quo consule Nero periit. quod me recordantem fragilitatis
 11 humanae miseratio subit. quid enim tam circumcisum, tam breve
 quam hominis vita longissima? an non videtur tibi Nero modo 25
 modo fuisse? cum interim ex iis qui sub illo gesserant consu-
 12 latum nemo iam superest. quamquam quid hoc miror? nuper
 L. Piso, pater Pisonis illius qui a Valerio Festo per summum
 facinus in Africa occisus est, dicere solebat neminem se videre
 13 in senatu quem consul ipse sententiam rogavisset. tam angustis 30

1 Vitellii r5 Vitellii pa 2 se comiter et sapienter r 3 reportavit
 r 4 salutabatur et colebatur multumque p salutabatur colebaturque mul-
 tum coniecit Cortius 6 frequenti FDpra praesenti MV transiebat M
 cum adscribendo a 10 amotus r 12 usus est uti MV erat
 ΦΙΛΟΚΑΛΟΣ FD5 erat ΦΙΛΟΚΑΛΟΝ V erata. ΦΙΛΟΚΑΛΟΛ M: φιλόκαλος
 in lacuna om. pr 13 emacitatis FDpra ciuitatis V cuntatis M rephensione
 F in om. r5 14 prioris D 16 uergilii MV uirgilii FD 17 quam suam
 F celebrat D 19 excessit MVD r5a decessit p ..cessit corr. al. man.
 decessit F deligato MV 23 periit Fpra perit MVD fragilitas D
 24 subiit pr tam breve om. V: tam breve — an non om. D 25 anne
 uidetur r modo modo MVD modo Fpra 26 ex iis Fp5a es his MVD
 ex illis r gesser F gessere pr* 27 iam nemo pr* hoc] haec
 pr 28 Piso pater om. M Festo] Sexto r

terminis tantae multitudinis vivacitas ipsa concluditur, ut mihi non venia solum dignae verum etiam laude videantur illae regiae lacrimae. nam ferunt Xerxen, cum innumensum exercitum oculis obisset, inlacrimasse, quod tot milibus tam brevis immineret
 5 occasus. sed tanto magis hoc quidquid est temporis futilis et 14
 caduci, si non datur factis (nam horum materia in aliena manu), certe studiis proferamus, et quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid quo nos vixisse testemur. scio te stimulis 15
 non egere; me tamen tui caritas evocat ut currentem quoque
 10 instigem, sicut tu soles me. ἀγαθὴ δ' ἔρις, cum invicem se mu-
 tuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. vale.

VIII.

C. PLINIUS SUETONIO TRANQUILLO SUO S.

Facis pro cetera reverentia, quam mihi praestas, quod tam 1
 15 sollicite petis ut tribunatum, quem a Neratio Marcello, claris-
 simo viro, impetravi tibi, in Caesennium Silvanum, propinquum
 tuum, transferam. mihi autem sicut iucundissimum ipsum te 2
 tribunum ita non minus gratum alium per te videre. neque
 enim esse congruens arbitror, quem augere honoribus cupias,
 20 huic pietatis titulis invidere, qui sunt omnibus honoribus pul-
 chriores. video etiam, cum sit egregium et mereri beneficia et 3
 dare, utramque te laudem simul adsecuturum, si quod ipse
 meruisti alii tribuas. praeterea intellego mihi quoque gloriae
 fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum amicos meos non
 25 gerere tantum tribunatus posse verum etiam dare. quare ego 4
 vero honestissimae voluntati tuae pareo. neque enim adhuc no-
 men in numeros relatum est, ideoque liberum est nobis Silva-

1 multitudinis tante r 2 digna a laudis r 3 xerxen **MVD**
 xersen **F** Xerxem **ςα** Xersem **pr** 5 tanto magis **FDpa** eo magis **MVrς**
 quicquid **VF** futilis temporis **D** temporis futilis **MV** et caducis
 non **MV** 6 in *om.* **D** 7 certe **FDpra** nos certe **Mς** noscere **V** stu-
 diis memoriam proferamus **rs** denegatur nobis **r** 9 me *om.* **F** 10
 me **ΔΓΑΘΗΔΕΡΙC** **Fςα** mea **αγαθη** **δερις** **D** me **ΑΤΛΘΗΔΕΡΙC** **M** mea **ΤΑΘΗ-**
ΔΕΡΙC **V**: ἀγαθὴ δ' ἔρις in lacuna *om.* **pr**: Hesiod. op. 24 11 vale *om.* **D**

VIII 13 SUETO TRANQUILLO SUO **F** TRANQUILLO SUO **MVD**
rsα Suetonio suo **p** 14 certa **r** 16 Caesennium a Caesenium **p** cesen-
 nium **MVFς** cessennium **D**, *om.* **r** 17 sicut est iucundissimum **Dpr***
 18 pro te **r** 19 agere **M** honoribus *om.* **MVr** 20 sunt (**ς F**) in *om.*
 gi
 nibus **Fp** 21 cum] quam **MVς** egrium **V** 23 ali **D** aliis **r** pro-
 pterea **V** 24 ex *om.* **D** 25 tribunatum **p** 26 vero *om.* **p**

num in locum tuum subdere; cui cupio tam gratum esse munus tuum, quam tibi meum est. vale.

VIII. (a. 101)

C. PLINIUS CORNELIO MINICIANO SUO S.

1 Possum iam perscribere tibi, quantum in publica provinciae
2 Baeticae causa laboris exhauserim. nam fuit multiplex actaque
est saepius cum magna varietate. unde varietas? unde plures
actiones? Caecilius Classicus, homo foedus et aperte malus, pro-
consulatum in ea non minus violenter quam sordide gesserat
3 eodem anno quo in Africa Marius Priscus. erat autem Priscus 10
ex Baetica, ex Africa Classicus. inde dictum Baeticorum, ut
plerumque dolor etiam venustos facit, non inlepidum ferebatur
4 'dedi malum et accepi.' sed Marium una civitas publice multique
privati reum peregerunt, in Classicum tota provincia incubuit.
5 ille accusationem vel fortuita vel voluntaria morte praevertit. 15
nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen: ut enim credibile
videbatur voluisse exire de vita, cum defendi non posset, ita
mirum pudorem damnationis morte fugisse quem non pudisset
6 damnanda committere. nihilo minus Baetica etiam in defuncti
accusatione perstabat. provisum hoc legibus, intermissum tamen 20
et post longam intercapedinem tunc reductum. addiderunt Baetici
quod simul socios ministrosque Classici detulerunt nominatimque
7 in eos inquisitionem postulaverunt. aderam Baeticis mecumque
Luceius Albinus, vir in dicendo copiosus ornatus; quem ego
cum olim mutuo diligerem, ex hac officii societate amare ardentius 25
8 coepi. habet quidem gloria, in studiis praesertim, quiddam ἀκοι-
νώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cum
uterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur; cuius et
magnitudo et utilitas visa est postulare ne tantum oneris singulis

1 subedere V cui om. D esse gratum M 2 est vale — 75, 15
diligenter om. MV: hic deest principium huius epistolae al. man. in marg.
add. V

VIII 4 CORNELIO MINICIANO (Minuciano Ricc.) F Riccardianus in
indice Cornelio Minutiano (Mimitiano p) pr MINICIANO D MINITIANO a
5 publica] re. p. p 6 acta est saepe r5 7 cum] quo D 12
etiam] et r venustos] uentos F 14 reum] rerum p 16 incredibile
r 22 detulere p 23 inquisitione r postulare p postularunt r
aderant D 24 luceius albinus D luc. ius (una littera, ut videtur, deleta)
albinus F Luceius Albinus a Lucius Albinus p Catanaeus L. Albinus r5
25 officii D 26 gloria Beroaldus a gloriam FDpr ἀκοινώνητον D Cu-
tanaeus a ἀκοινώνητον s ΑΚΟΙΝΟΝΟΗΤΟΝ et in marg. ακοινώνητον in-
communicabile F, in lacuna om. pr 28 iugo] ingenio p

actionibus subiremus. verebamur ne nos dies, ne vox, ne latera 9
 deficerent, si tot crimina, tot reos uno velut fasce complectere-
 mur; deinde ne iudicum intentio multis nominibus multisque
 causis non laxaretur modo verum etiam confunderetur; mox ne
 5 gratia singulorum collata atque permixta pro singulis quoque
 vires omnium acciperet; postremo ne potentissimi vilissimo quoque
 quasi piaculari dato alienis poenis elaberentur. etenim tum 10
 maxime favor et ambitio dominatur, cum sub aliqua specie se-
 veritatis delitescere potest. erat in consilio Sertorianum illud 11
 10 exemplum, qui robustissimum et infirmissimum militem iussit
 caudam equi — reliqua nosti. nam nos quoque tam numerosum
 agmen reorum ita demum videbamus posse superari, si per singulos
 carperetur. placuit in primis ipsum Classicum ostendere nocen- 12
 tem: hic aptissimus ad socios eius et ministros transitus erat,
 15 quia socii ministrique probari nisi illo nocente non poterant. ex
 quibus duos statim Classico iunximus, Baebium Probum et Fabium
 Hispanum, utrumque gratia, Hispanum etiam facundia validum.
 et circa Classicum quidem brevis et expeditus labor. sua manu 13
 reliquerat scriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque causa
 20 acceperat: miserat etiam epistulas Romam ad amiculum quandam
 iactantes et gloriosas, his quidem verbis, 'io io, liber ad te venio;
 iam sestertium quadragies redege parte vendita Baeticorum.' circa 14
 Hispanum et Probum multum sudoris. horum ante quam crimina
 ingrederer, necessarium credidi elaborare ut constaret ministe-
 25 rium crimen esse: quod nisi effecissem, frustra ministros pro-
 bassem. neque enim ita defendebantur ut negarent, sed ut ne- 15
 cessitati veniam precarentur: esse enim se provinciales et ad
 omne proconsulum imperium metu cogi. solet dicere Claudius 16
 Restitutus, qui mihi respondit, vir exercitatus et vigilans et
 30 quamlibet subitis paratus, numquam sibi tantum caliginis, tantum
 perturbationis offusum, quam cum praerepta et extorta defensionis

1 verebatur D nos] nobis F vox] nox Dp 2 reos] res r 3
 deinde iudicum F 4 lassaretur FDr̄sa lasseretur p etiam ne confun-
 deretur r 5 singulet conlata D 6 omnium vires reciperet r̄s po-
 tentissimili uilissimo D 7 elaborarentur D 8 seueritatis FD̄sa ser-
 uitutis p securitatis r 10 qui] quod r et infirmissimum Fa et firmis-
 simum Dpr 11 caudam equi Da caudā sequi, sed ā in litura F equi cau-
 dam pr tam] iam D 12 uidebamus F 16 fauium D 17 utrumque
 gratia Hispanum om. D iracundia r 18 circa Fp̄sa citra, ut videtur,
 D contra r 21 io io Fr̄sa is p, om. D hS XXXX redege D 22
 parte] praeda Mommsenus circa] cir D contra s 25 effecissem a fe-
 cissem FDpr ministros frustra p 26 enim om. p 27 se] si D
 31 offusum Dp effusum Fr̄sa quam cum praerepta FD quantum praerepta
 p quantum cum praerepta (praerepta r) r̄s quam cum ea praerepta a

- 17 suae cerneret in quibus omnem fiduciam reponebat. consilii
 nostri exitus fuit: bona Classici quae habuisset ante provinciam
 placuit senatui a reliquis separari, illa filiae, haec spoliatis relinqui.
 additum est ut pecuniae quas creditoribus solverat revocarentur.
 Hispanus et Probus in quinquennium relegati. adeo grave visum 5
 18 est quod initio dubitabatur an omnino crimen esset. post paucos
 dies Cluvium Fuscum, Classici generum, et Stilonium Priscum,
 qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusavimus dispari
 eventu: Prisco in biennium Italia interdictum, absolutus est
 19 Fuscus. actione tertia commodissimum putavimus plures congre- 10
 gare, ne, si longius esset extracta cognitio, satietate et taedio
 quodam iustitia cognoscentium severitasque languesceret; et
 alioqui supererant minores rei data opera hunc in locum reservati,
 excepta tamen Classici uxore, quae sicut implicita suspicionibus
 20 ita non satis convinci probationibus visa est. nam Classici filia, 15
 quae et ipsa inter reos erat, ne suspicionibus quidem haerebat.
 itaque cum ad nomen eius in extrema actione venissem, (neque
 enim ut initio sic etiam in fine verendum erat ne per hoc totius
 accusationis auctoritas minueretur) honestissimum credidi non
 21 premere immerentem, idque ipsum dixi et libere et varie. nam 20
 modo legatos interrogabam, docuissentne me aliquid quod re
 probari posse confiderent, modo consilium a senatu petebam,
 putaretne debere me, siquam haberem in dicendo facultatem, in
 iugulum innocentis quasi telum aliquod intendere; postremo
 totum locum hoc fine conclusi, 'dicet aliquis 'iudicas ergo?' ego 25
 vero non iudico, memini tamen me advocatum ex iudicibus datum.'
 22 hic numerosissimae causae terminus fuit, quibusdam absolutis,
 pluribus damnatis atque etiam relegatis, aliis in tempus aliis in
 23 perpetuum. eodem senatus consulto industria fides constantia nostra
 plenissimo testimonio comprobata est, dignum solumque par 30
 24 pretium tanti laboris. concipere animo potes quam simus fati-
 gati, quibus totiens agendum, totiens altercandum, tam multi

3 haec Dr̄ga ac Fp relinqui] reliqua r 6 dubitabatur Fpra ui-
 debatur D 7 cluivium fuscum D claudium fuscum Fps Clau Fuscum r
 Clauvium Fuscum a stilonium F stillonium Da Tilonium p Chilonium r̄s
 10 accusatione r̄s 12 et alioqui D alioqui (om. et) a alioqui corr.
 alioquin F alioquin pr 14 implicata D suspitionibus F 15 conuici
 D 16 ne] nec r suspitionibus FD 18 per hoc] pro hac r 20
 idque] ut quae D 21 quod reprobari p̄ga quod probari F quod re pro-
 bare r 23 putaretane D 24 intendere] inten D 26 vero] tamen r
 tamen ex me aduocatum iudicibus p 30 dignum solum parque p* dignum-
 que solum par r* 31 pretium Da pretio Fpr laboris tanti D
 potest D quam om. a 32 totiens priore loco om. D, posteriore om. r̄s

testes interrogandi sublevandi refutandi. iam illa quam ardua, 25
 quam molesta, tot reorum amicis secreto rogantibus negare, ad-
 versantibus palam obsistere! referam unum aliquid ex iis quae
 dixi. cum mihi quidam e iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo
 5 reclamarent, 'non minus' inquam 'hic innocens erit, si ego omnia
 dixero.' coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam 26
 offensas subierimus, dumtaxat ad breve tempus: nam fides in
 praesentia eos quibus resistit offendit, deinde ab illis ipsis suspi-
 citur laudaturque. non potui magis te in rem praesentem per-
 10 ducere. dices 'non fuit tanti: quid enim mihi cum tam longa 27
 epistula?' nolito ergo identidem quaerere quid Romae geratur.
 et tamen memento non esse epistulam longam quae tot dies,
 tot cognitiones, tot denique reos causasque complexa sit. quae 28
 omnia videor mihi non minus breviter quam diligenter perse-
 15 cutus. temere dixi 'diligenter': succurrit quod praeterieram, et
 quidem sero; sed quamquam praepostere, reddetur. facit hoc
 Homerus multique illius exemplo, est alioqui perdecorum, a me
 tamen non ideo fiet. e testibus quidam sive iratus, quod evo- 29
 catus esset invitus, sive subornatus ab aliquo reorum, ut accusa-
 20 tionem exarmaret, Norbanum Licinianum, legatum et inquisitorem,
 reum postulavit, tamquam in causa Castae (uxor haec Classici)
 praevaricaretur. est lege cautum ut reus ante peragatur, tunc 30
 de praevaricatore quaeratur, videlicet quia optime ex accusatione
 ipsa accusatoris fides aestimatur. Norbano tamen non ordo legis, 31
 25 non legati nomen, non inquisitionis officium praesidio fuit: tanta
 conflagravit invidia homo alioqui flagitiosus et Domitiani tem-
 poribus usus, ut multi, electusque tunc a provincia ad inquiren-
 dum, non tamquam bonus et fidelis, sed tamquam Classici inimicus.
 erat ab illo relegatus. dari sibi diem et edi crimina postulabat: 32

1 sublevandique et refutandi r5 2 tot eorum D 3 ex iis Fa ex
 his Dp ex omnibus r5 4 ex iudicibus pr gratiosissimi D 5 hic
 om. D erat D 6 ex his r quantasque offensas r5 8 qui resistunt
 r suspicetur D 9 non potui magis te Fa non potui (potuit r) te ma-
 gis pr5 non magis potui te D 10 fuit D *Catanaeus* a fui Fpr 11 gere-
 batur F 12 non esse D esse non Fa esse non esse p etiam non esse r5
 13 tot cognitiones (cogitationes r) tot dies r5 reos] res r com-
 plexa sit] complexas D complexa est 5 14 persecuto D 15 praeteriam
 D et quidem] equidem p. 16 quamquam potest recederetur facit F
 redditur V facere *corr. al. man.* facit M 17 alioquin F 18 non
 om. r fiet MVDa fiat Fpr 19 accusationes p 20 lacinianum Fp
 inquisitionem MV 21 reum] rerum Fp haec cai classici r 23 de
 praevaricatione r quia] qua F optime excusatione r optime accusa-
 tione 5 24 existimatur pr* 26 confraglavit M alioquin F aliqui
 D 27 electus tunc D electique tunc r 29 diem edi crimina D idem
 et edi crimina MV diem ad diluenda crimina Fpra postulabat MVD
 postulavit Fpr*a

neutrum impetravit, coactus est statim respondere; respondit,
 malum pravumque ingenium hominis facit ut dubitem confiden-
 33 ter an constanter, certe paratissime. obiecta sunt multa quae
 magis quam praevaricatio nocuerunt; quin etiam duo consulares,
 Pomponius Rufus et Libo Frugi, laeserunt eum testimonio, tam- 5
 quam apud iudicem sub Domitiano Salvi Liberalis accusatoribus
 34 adfuisset. damnatus et in insulam relegatus est. itaque cum
 Castam accusarem, nihil magis pressi, quam quod accusator eius
 praevaricationis crimine corruisset. pressi tamen frustra: accidit
 enim res contraria et nova, ut accusatore praevaricationis dam- 10
 35 nato rea absolveretur. quaeris quid nos, dum haec aguntur?
 indicavimus senatui ex Norbano didicisse nos publicam causam
 rursusque debere ex integro discere, si ille praevaricator pro-
 baretur, atque ita, dum ille peragitur reus, sedimus: postea Nor-
 banus omnibus diebus cognitionis interfuit eandemque usque ad 15
 36 extremum vel constantiam vel audaciam pertulit. interrogo ipse
 me an aliquid omiserim rursus, et rursus paene omisi. summo
 die Salvius Liberalis reliquos legatos graviter increpuit, tam-
 quam non omnes quos mandasset provincia reos peregissent,
 atque, ut est vehemens et disertus, in discrimen adduxit. pro- 20
 texti viros optimos eosdemque gratissimos: mihi certe debere se
 37 praedicant quod illum turbinem evaserint. hic erit epistulae
 finis, re vera finis; litteram non addam, etiamsi adhuc aliquid
 praeterisse me sensero. vale.

X.

25

C. PLINIUS VESTRICIO SPURINNAE SUO ET COTTIAE S.

- 1 Composuisse me quaedam de filio vestro non dixi vobis, cum
 proxime apud vos fui, primum quia non ideo scripseram, ut
 dicerem, sed ut meo amori, meo dolori satisfacerem; deinde quia

2 paruumque D 3 an VFD ξ a ac Mp, om. r 5 et libo VFpra et libro
 M edibo D 6 saluii Fpra 7 in om. MV 8 accusator] accusatio p 10
 ut accusare V damnato Casta rea r 11 rea solueretur Fp aguntur
 haec r 12 nos — 13 discere in marg. add. V 14 adque MV 15 tandem-
 que D eadem r 17 rursus priore loco om. r summo die om. MV
 18 increpauit Dr 19 non om. M 20 adque M protexit p 21 eos-
 que r 22 quod] et p erit om. F 23 re vera finis om. p etiamsi
 adhuc aliquid MVra etiamsi aliquid adhuc Fp etiam adhuc aliquid D
 etiamsi aliquid ξ

X 26 Vestric. Spurinnae Riccardianus in indice: VESTRICIO om. MV
 FDpra SPURINAE M SUO om. Dpr et Cocciae (Cociae p) suae
 pr et Cocciae ξ , om. F 28 quia] quidem M ideo] idis D scribse-
 ram M

te, Spurinna, cum audisses recitasse me, ut mihi ipse dixisti, quid recitassem simul audisse credebam. praeterea veritus sum 2 ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam gravissimi luctus reduxissem. nunc quoque paulisper haesitavi, id solum
 5 quod recitavi mitterem exigentibus vobis, an adicerem quae in aliud volumen cogito reservare. neque enim adfectibus meis uno 3 libello carissimam mihi et sanctissimam memoriam prosequi satis est, cuius famae latius consuletur, si dispensata et digesta fuerit. verum haesitanti mihi, omnia quae iam composui vobis exhiberem, 4
 10 an adhuc aliqua differrem, simplicius et amicus visum est omnia, praecipue cum adfirmetis intra vos futura, donec placeat emitte. quod superest, rogo ut pari simplicitate, siqua existimabitis ad-5 denda commutanda omittenda, indicetis mihi. difficile est hucusque 6 intendere animum in dolore, difficile: sed tamen ut sculptorem,
 15 ut pictorem, qui filii vestri imaginem faceret, admoneretis quid exprimere, quid emendare deberet, ita me quoque formate, regite, qui non fragilem et caducam, sed immortalem, ut vos putatis, effigiem conor efficere; quae hoc diuturnior erit, quo verior melior absolutior fuerit. valete.

XI.

C. PLINIUS IULIO GENITORI SUO S.

Est omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia 1 amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum ut vera ita supra meritum praedicatione circumfert. equidem, cum essent 2
 25 philosophi ab urbe summoti, fui apud illum in suburbano, et quo notabilius, hoc est periculosius, esset, fui praetor. pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, ut aes alienum exsol- veret contractum ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis

1 te *om.* **MV** 5 cum audisses **FDpra** cum audisset **V** cum audisse et **M** 3 in *om.* **MV** 5 quae] quod **r** 6 cogitare servare **D** 7 sanctissimam mihi et carissimam **rs** persequi **r** 8 est *om.* **D** consula- retur **D** 9 exhibere **F** 11 adfirmatis **F** inter uos **p** placeant **p** 13 indicetis **p**: indicetis. mihi difficile est, hucusque intendere animum in dolore, difficile et vobis, sed *Sichardus et codex Modii novant. lect. 107 Grut. lamp. V p. 277* hucusque — 14 difficile *om.* **MV** 14 animum in- tendere **r** in dolorem **p** sculptorem **Fa** sculptorem **Dpr** scriptorem **MV** 15 et pictorem **D** pictorem (*om.* ut) **rs** fili **V** 16 forma regite **F** 17 ut *om.* **r** 19 valete *Gierigius* vale **MVFDpa.** *om.* **rs**

XI 21 IULIO GENITORI **FDpra**: IULIO *om.* **MV** 22 nostro **M** 24 circumferet **p** 25 fui et apud **r** 26 quo notabilius hoc periculosius esset **Dp** quo notabilius hoc periculosiusque esset *Sichardus et codex Modii*
l. c. quo notabilius hoc et periculosius esset *Cortius* 28 magis ⁿ **V**

quibusdam et locupletibus amicis mutuatus ipse gratuitam dedi.
 3 atque haec feci, cum septem amicis meis aut occisis aut rele-
 gatis, occisis Senecione Rustico Helvidio, relegatis Maurico Gra-
 tilla Arria Fannia, tot circa me iactis fulminibus quasi ambustus
 mihi quoque inpendere idem exitium certis quibusdam notis
 4 augurarer. non ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, ut
 5 ille praedicat, credo, sed tantum effugisse flagitium. nam et C.
 Musonium, socerum eius, quantum licitum est per aetatem, cum
 admiratione dilexi et Artemidorum ipsum iam tum, cum in Syria
 tribunus militarem, arta familiaritate complexus sum, idque pri-
 mum non nullius indolis dedi specimen, quod virum aut sapien-
 tem aut proximum simillimumque sapienti intellegere sum visus.
 6 nam ex omnibus qui nunc se philosophos vocant vix unum aut
 alterum invenies tanta sinceritate, tanta veritate. mitto qua
 patientia corporis hiemes iuxta et aestates ferat, ut nullis labori-
 15 bus cedat, ut nihil in cibo, in potu voluptatibus tribuat, ut
 7 oculos animumque contineat. sunt haec magna, sed in alio; in
 hoc vero minima, si ceteris virtutibus comparentur, quibus
 meruit ut a C. Musonio ex omnibus omnium ordinum adsecta-
 8 toribus gener adsumeretur. quae mihi recordanti est quidem 20
 iucundum quod me cum apud alios tum apud te tantis laudibus
 cumulat, vereor tamen ne modum excedat, quem benignitas
 9 eius (illuc enim unde coepi revertor) solet non tenere. nam in
 hoc uno interdum vir alioqui prudentissimus honesto quidem sed
 tamen errore versatur, quod pluris amicos suos quam sunt arbi-
 25 tratur. vale.

2 atque haec **FDa** ad haec **MV** atque ita hoc **pr*** religatis **MV**
 3 senecione **V** eluidio religatis **V** etuidiore legatis **M** gratillia **MV**

4 quisiam bustus **V** quasi cum (*corr. com*) bustus **F** 5 notis] noctis
D 6 auguraretur **p*** auguraret **r*** eximiam **FDp** 5a nimiam **MV**
 minimam **r** 7 nam et] manet **D** g. musonium **MVF** 8 cum admi-
 ratione **FDpra** eademiratione **MV** 9 siria **MV** 10 militaris **D** id-
 que] itque **MV** idem **r** 13 quos nunc phylosophos **F** vix *om.* **D** 15
 hiemes uicit iuxta **r** hiemis iuxta et aetate ferat et nulli laboribus **D**
 18 certis uirtutibus comparemus **r** comparentur — 19 omnibus *om.* **F**
 19 Musanio **p** ex] et **r** affectatoribus **r** 21 iocundum **V** quod
 me cum *om.* **D** 22 tamen *om.* **r** 23 "reuerter" unde cepi **F** reuerter
 unde coepi **r** reuerter unde coepimus **p** solet non **MVD** 5 non solet
Fpra 24 vir *om.* **D** ali. qui *corr. al. man.* alioqui **V** aliqui **M** alio-
 quin **F** 25 plureis **a**

XII.

C. PLINIUS CATILIO SEVERO SUO S.

Veniam ad cenam: sed iam nunc paciscor sit expedita, sit 1
 parca, Socraticis tantum sermonibus abundet, in his quoque teneat
 5 modum. erunt officia antelucana, in quae incidere inpune ne 2
 Catoni quidem licuit, quem tamen C. Caesar ita reprehendit, ut
 laudet. describit enim eos quibus obuius fuerit, cum caput ebrii 3
 retexissent, erubuisse: deinde adicit 'putares non ab illis Cato-
 nem, sed illos a Catone deprehensos'. potuitne plus auctoritatis
 10 tribui Catoni, quam si ebrius quoque tam venerabilis erat?
 nostrae tamen cenae ut apparatus et impendii sic temporis mo- 4
 dus constet. neque enim ii sumus quos vituperare ne inimici
 quidem possint, nisi ut simul laudent. vale.

XIII. (a. 101)

15 C. PLINIUS VOCONIO ROMANO SUO S.

Librum quo nuper optimo principi consul gratias egi misi 1
 exigenti tibi, missurus, etsi non exegisses. in hoc consideres 2
 velim ut pulchritudinem materiae ita difficultatem. in ceteris
 enim lectorem novitas ipsa intentum habet, in hac nota vul-
 20 gata dicta sunt omnia; quo fit ut quasi otiosus securusque lector
 tantum elocutioni vacet, in qua satisfacere difficilius est, cum
 sola aestimatur. atque utinam ordo saltem et transitus et figurae 3
 simul spectarentur! nam invenire praeclare, enuntiare magnifice
 interdum etiam barbari solent, disponere apte, figurare varie
 25 nisi eruditis negatum est. nec vero adfectanda sunt semper 4
 elata et excelsa. nam ut in pictura lumen non alia res magis
 quam umbra commendat, ita orationem tam summittere quam
 attollere decet. sed quid ego haec doctissimo viro? quin potius 5

XII 2 CATILIO SEVERO SUO Fpr CATILIO (CATILO M CATILLO V)
 SUO MVDa: 'Riccardianus in contextu epistolarum nihil mutat (h. e. Catilio
 suo), at in indice Attilio Severo inscripsit'. 3 iam n̄ paciscor. Expedita
 sit. Parca F sit priore loco om. r 6 g. caesar Mv 7 scribit Casau-
 bonus eos om. r fuerit FD Riccard. 5a fuerat Mvr fuit p ebreii
 V ebri D 9 reprehensos Dp auctoritas F 11 impendi D sic] si
 F 12 ne] nec D

XIII 15 VOCONIO ROMANO Fp5 Riccardianus in indice: VOCONIO
 om. MVDra 17 in hoc] tamen hoc r5 19 ipsa novitas r in hac]
 hac r in hoc Sichardus 22 utinam] utin MV 23 et nuntiare D 24
 etiam om. r figurate r 25 adfectanda] adiecta F 26 elata] et
 lata D 28 ego] egi M haec] hoc F

illud, adnota quae putaveris corrigenda. ita enim magis credam cetera tibi placere, si quaedam displicuisse cognovero. vale.

XIII.

C. PLINIUS ACILIO SUO S.

1 Rem atrocem nec tantum epistula dignam Largius Macedo, 5
vir praetorius, a servis suis passus est, superbus alioqui dominus
et saevus et qui servisse patrem suum parum, immo nimium
2 meminisset. lavabatur in villa Formiana: repente eum servi
circumsistunt: alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus
et ventrem atque etiam, foedum dictu, verenda contundit; et 10
cum exanimem putarent, abiciunt in fervens pavementum, ut ex-
perirentur an viveret. ille, sive quia non sentiebat, sive quia
se non sentire simulabat, immobilis et extensus fidem peractae
3 mortis implevit. tum demum quasi aestu solutus effertur: exci-
piunt servi fideliores, concubinae cum ululatu et clamore con- 15
currunt. ita et vocibus excitatus et recreatus loci frigore sublatis
oculis agitatoque corpore vivere se, et iam tutum erat, confitetur.
4 diffugiunt servi; quorum magna pars comprehensa est, ceteri
requiruntur. ipse paucis diebus aegre focillatus non sine ultionis
5 solacio decessit, ita vivus vindicatus, ut occisi solent. vides quot 20
periculis, quot contumeliis, quot ludibriis sinus obnoxii; nec est
quod quisquam possit esse securus, quia sit remissus et mitis:
non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. verum haec
6 hactenus. quid praeterea novi? quid? nihil; alioqui subiungerem:
nam et charta adhuc superest, et dies feriatus patitur plura con- 25
texi. addam quod opportune de eodem Macedone succurrit. cum
in publico Romae lavaretur, notabilis atque etiam, ut exitus
7 docuit, ominosa res accidit. eques Romanus a servo eius ut
transitum daret manu leviter admonitus convertit se nec servum,

1 putaveris illa corrigenda M 2 si] sed r

XIII 4 ACILIO] 'Riccardianus in indice Pacilium vocat' 5 nec
tamen r epistolam V larcus Dr 6 est om. r aliqui D alio-
quin F 7 saenus VFp5a senus M servus Dr nimium MVFD mini-
mum pra 9 os] uos M 11 expirarentur D 13 se om. Fr5a
sentire non D 14 aestus solutus MV "solutus" aestu F 15 seruo corr.
servi M cum om. r 16 excitatos ut recreatus D frigore loci p
17 iam ut tum erat Dp 18 diffugiunt V 19 pauculis r aegre foci-
latus MVF Riccard. aegre refocillatus pra est refocillatus D 20 solatio
MV quod periculis quod contumeliis quod ludibriis M 21 sumus V
23 sed celere M 24 nihil] nisi p alioquin FD subiungere F 25
charta] quarta F Riccardianus patitur sibi plura r contexti V 26
addam quod adeo opportune r 29 leniter r

a quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam graviter palma percussit, ut paene concideret. ita balneum illi quasi per gradus quosdam primum contumeliae locus, deinde exitii fuit. vale.

XV.

C. PLINIUS SILIO PROCULO SUO S.

Petis ut libellos tuos in secessu legam, examinem an editione sint digni, adhibes preces, adlegas exemplum: rogas enim ut aliquid subsicivi temporis studiis meis subtraham, inpertiam tuis, adicis M. Tullium mira benignitate poetarum ingenia fovisse. sed ego nec rogandus sum nec hortandus: nam et poetice ipsam religiosissime veneror et te validissime diligo. faciam ergo quod desideras tam diligenter quam libenter. videor autem iam nunc posse rescribere esse opus pulchrum nec suppressendum, quantum aestimare licuit ex iis quae me praesente recitasti, si modo mihi non inposuit recitatio tua: legis enim suavissime et peritissime. confido tamen me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicii mei illarum delinimentis refringantur: hebetentur fortasse et paulum retundantur, evelli quidem extorquerique non possunt. igitur non temere iam nunc de universitate pronuntio, de partibus experiar legendo. vale.

XVI.

C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

Adnotasse videor facta dictaque virorum feminarumque alia clariora esse alia maiora. confirmata est opinio mea hesterno Fanniae sermone. neptis haec Arriae illius quae marito et solacium mortis et exemplum fuit. multa referebat aviae suae non

1 tacitus V palma Fpra palam MD palamq. V 2 conciderit D
 balneum F balienum D quasi om. r 3 exiti D
 XV. 5 SILIO om. MVFDpra: Riccardianus in indice Silium Proculum
 vocat 6 examinemque Sichardus editiones indigni M 8 subsicivi
 MVF Riccard. a subcivi D successivi p succisim r succisiui s subtra-
 ham et impertiam r 9 marcum tullium MV 10 ego rogandus sum
 nec cohortandus D sum aut hortandus r nam poetice F manet poe-
 ticem D 11 religiosissimam M te om. r 12 ualedissime M ualdissime
 Fa 12 autem om. p 13 rescribere esse om. F 14 aestimare licuit
 FD Catanaeus a existimare licuit pr est iam placuit MV s ex his MV
 Fpr 16 et peritissime om. MV 17 iudici VD delinimentis Fp s a
 delimmentis r delinimentis MVD refringantur VFD Riccard. ra refrigan-
 tur M restringantur p s 18 paulum MVD paululum Fpra euelli MV
 Dp s reuelli Fra extorqueri non p 19 nunc om. r s 20 experiar
 delegendo MV experior legendo r

XVI 23 feminarumque illustrium alia Sichardus 25 haec neptis r
 et solatium et exemplum mortis r

minora hoc, sed obscuriora; quae tibi existimo tam mirabilia
 3 legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. aegrotabat Caecina
 Paetus, maritus eius, aegrotabat et filius, uterque mortifere, ut
 videbatur: filius decessit eximia pulchritudine, pari verecundia,
 et parentibus non minus ob alia carus, quam quod filius erat. 5
 4 huic illa ita funus paravit, ita duxit exequias, ut ignoraret
 maritus: quin immo, quotiens cubiculum eius intraret, vivere
 filium atque etiam commodiorem esse simulabat ac persaepe
 interroganti quid ageret puer respondebat 'bene quievit, libenter
 5 cibum sumpsit'. deinde, cum diu cohibitae lacrimae vincerent 10
 prorumperentque, egrediebatur: tunc se dolori dabat: satiata
 siccis oculis composito vultu redibat, tamquam orbitatem foris
 6 reliquisset. praeclarum quidem illud eiusdem, ferrum stringere,
 perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere
 vocem immortalem ac paene divinam 'Paete, non dolet.' sed 15
 tamen ista facienti, ista dicenti gloria et aeternitas ante oculos
 erant: quo maius est sine praemio aeternitatis, sine praemio
 gloriae abdere lacrimas, operire luctum, amissoque filio matrem
 7 adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium mo-
 verat: fuerat Paetus in partibus et occiso Scriboniano Romam 20
 8 trahebatur. erat ascensurus navem: Arria milites orabat ut simul
 inponeretur. 'nempe enim' inquit 'daturi estis consulari viro
 servulos aliquos, quorum e manu cibum capiat, a quibus vestia-
 9 tur, a quibus calcietur: omnia sola praestabo.' non impetravit:
 conduxit piscatoriam nauculam ingensque navigium minimo 25
 secuta est. eadem apud Claudium uxori Scriboniani, cum illa
 profiteretur indicium, 'ego' inquit 'te audiam, cuius in gremio
 Scribonianus occisus est, et vivis?' ex quo manifestum est ei
 19 consilium pulcherrimae mortis non subitum fuisse. quin etiam,
 cum Thrasea, gener eius, deprecaretur ne mori pergeret interque 30

1 minora haec obscurioraque tibi D · obscuriora M 2 fuere p
 aegrotabat Caecina Paetus maritus eius om. F caecinna pra 3 maritus
 eius om. MV utrique r̄s 4 parique r̄s, om. M 7 quin immo et quo-
 tiens pa 9 interrogante D quiescit r 11 tunc MVD̄sa tum Fp
 tamen r 12 siccis] sicut p rediebat MV 13 illud quidem r
 eiusdem — 14 pugionem in marg. add. M 15 ac] ad F non dolet paete
 MV 16 ista facienti ista dicenti MVD ista facienti dicenti Fpa ista
 facienti dicentique r̄s 17 quo] quod MV aeternitatis sine praemio
 om. D 18 lacrimas abdere r amissoque (omissoque r) filio etiam ma-
 trem adhuc r̄s 19 in illyrico MVpr milyrico D illyrico Fa 20 et
 occiso MVD: et om. F Riccard. pra Scribaniano p 21 erat om. r
 arri D 22 inquit MVF uero M 23 servulos MV capiat
 uestiatur p 24 praestabo] praestavit D 25 nauculam V nauculam
 MFDpra nauigium] nauium D minimoque secuta est p 26 uxor D
 27 inquit MVF 28 occisus et uinis V 30 trasea F thraseam V

alia dixisset 'vis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum?', respondit 'si tam diu tantaque concordia vixerit tecum, quam ego cum Paeto, volo.' auxerat hoc responso curam 11 suorum, attentius custodiebatur: sensit et 'nihil agitis' inquit: 5 'potestis enim efficere ut male moriar, ut non moriar non potestis.' dum haec dicit, exiit cathedra adversoque parieti caput 12 ingenti impetu impegit et corruit. focilata 'dixeram' inquit 'vobis inventuram me quamlibet duram ad mortem viam, si vos facilem negassetis.' videntur haec tibi maiora illo 'Paete, non dolet', 13 10 ad quod per haec perventum est? cum interim illud quidem ingens fama, haec nulla circumfert. unde colligitur quod initio dixi, alia esse clariora alia maiora. vale.

XVII.

C. PLINIUS IULIO SERVIANO SUO S.

15 Rectene omnia, quod iam pridem epistulae tuae cessant? 1 an omnia recte, sed occupatus es tu? an tu non occupatus, sed occasio scribendi vel rara vel nulla? exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum, exime autem vel data opera tabellario misso: ego viaticum, ego etiam praemium dabo, nuntiet 20 mihi modo quod opto. ipse valeo, si valere est suspensum et 3 anxium vivere, expectantem in horas timentemque pro capite amicissimo quidquid accidere homini potest. vale.

XVIII. (a. 101)

C. PLINIUS CURIO SEVERO SUO S.

25 Officium consulatus iniunxit mihi ut rei publicae nomine 1 principi gratias agerem. quod ego in senatu cum ad rationem et loci et temporis ex more fecissem, bono civi convenientissi-

1 dixisset uis **MVD** dixisse tu is **F** dixisset tu uis pra 3 quam] quantum **r** 4 inquit **MVF** 5 ut non moriar **MVD** ne moriar **F** pra 6 exiliit r cathedrā **F** cathedram *Riccard.* pr^a capud **M** 7 et om. **D** refocillata *Catanaeus* inquit **MVF** 8 facilem] facere **F** 9 tibi haec r illo om. **MV** dolet at per quod ad hoc p 11 hoc nulla pr^a 12 alia esse clariora alia esse maiora r

XVII 14 **IVLIO** om. **MVFD** pra: '*Riccardianus in indice* Iulium Servianum vocat' **SERVIANO F** *Catanaeus* a **SEUERIANO** **MVp** 5 **PERVIANO** **Dr** 15 Rectene] Recte *Riccard.* epistolae **V** 16 an non omnia recte **r** 5a tu posteriore loco om. **r** 5 17 occasio] occupatio **D** raro r 19 miso **V** nuntiet mihi modo **MV** *Riccard.* nuntiet modo **FDp** 5a nuntia modo r 21 timentem pro **D** 22 quicquid **VF**

XVIII 24 **CURIO SEUERO SUO** **Fpr** **SEUERO SUO** **MVD** **SERVO** **SUO** a: '*Riccardianus in indice* Vivium Severum vocat' 25 officio p iniunxisti mihi **Dp** 26 quod] cum **D** 27 et priore loco om. **r** 5

mum credidi eadem illa spatiosius et uberius volumine amplecti,
 2 primum ut imperatori nostro virtutes suae veris laudibus com-
 mendarentur; deinde ut futuri principes non quasi a magistro,
 sed tamen sub exemplo praemonerentur, qua potissimum via
 3 possent ad eandem gloriam niti. nam praecipere qualis esse
 debeat princeps pulchrum quidem, sed onerosum ac prope superbum
 est; laudare vero optimum principem ac per hoc posteris velut
 e specula lumen quod sequantur ostendere idem utilitatis habet,
 4 adrogantiae nihil. cepi autem non mediocrem voluptatem, quod,
 hunc librum cum amicis recitare voluissem, non per codicillos, 10
 non per libellos, sed 'si commodum' et 'si valde vacaret' ad-
 moniti (numquam porro aut valde vacat Romae aut commodum
 est audire recitantem), foedissimis insuper tempestatibus, per
 biduum convenerunt, cumque modestia mea finem recitationi
 5 facere voluisset, ut adicerem tertium diem exegerunt. mihi 15
 hunc honorem habitum putem, an studiis? studiis malo, quae
 6 prope extincta refoventur. at cui materiae hanc sedulitatem
 praestiterunt? nempe quam in senatu quoque, ubi perpeti necesse
 erat, gravari tamen vel puncto temporis solebamus, eandem
 nunc et qui recitare et qui audire triduo velint inveniuntur, non 20
 quia eloquentius quam prius, sed quia liberius ideoque etiam
 7 libentius scribitur. accedet ergo hoc quoque laudibus principis
 nostri, quod res antea tam invisae quam falsa nunc ut vera ita
 8 amabilis facta est. sed ego cum studium audientium tum iudi-
 cium mire probavi: animadverti enim severissima quaeque vel 25
 9 maxime satisfacere. memini quidem me non multis recitasse
 quod omnibus scripsi, nihilo minus tamen, tamquam sit eadem
 omnium futura sententia, hac severitate aurium laetor, ac sicut
 olim theatra male musicos canere docuerunt, ita nunc in spem
 adducor posse fieri ut eadem theatra bene canere musicos do- 30

1 uerberius p complecti r 2 ut om. D 3 a om. VD 4 pos-
 sent uia r 5 niti in marg. add. V 6 hac prope F 7 aper hoc M hac
 per hoc F 8 utilitas F 9 adrogantiae MV 10 codicillos F 11 si
 commodum esset et r5 admonui MV 12 aut ualde raro uacat r5 13
 adire D 14 mea] ea corr. al. man. mea F recitatione p 15 exige-
 runt V mihi] nihil D 16 an studiis Malo F mallo MVD 17 at]
 ad MV 18 quam] qua MV 19 eandem MVF eadem Dpra 21 ideo-
 que etiam FDr5 ideo etiam MV ideoque pa 22 accedit r 25
 animaduerti Dpra anima ad uerti MV aduerti F seuerissima FDr5 a
 uerissima MVR 26 satis facerem M memini] ne nimini D non om.
 D 27 nihilo minus quamquam sit r nihilo minus tanquam sit s sit] si F
 28 hac] ac F 29 male canere musicos docuerunt p spem] specie p
 30 bene musicos canere r

ceant. omnes enim qui placendi causa scribunt qualia placere 10
 viderint scribent. ac mihi quidem confido in hoc genere materiae
 laetioris stili constare rationem, cum ea potius quae pressius et
 adstrictius quam illa quae hilarius et quasi exultantius scripsi
 5 possint videri arcessita et inducta: non ideo tamen segnius precor
 ut quandoque veniat dies (utinamque iam venerit!), quo austeris
 illis severisque dulcia haec blandaque vel iusta possessione dece-
 dant. habes acta mea tridui; quibus cognitis volui tantum te 11
 voluptatis absentem et studiorum nomine et meo capere, quan-
 10 tum praesens percipere potuisses. vale.

XVIII.

C. PLINIUS CALVISIO RUFO SUO S.

Adsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. praedia 1
 agris meis vicina atque etiam inserta venalia sunt. in his me
 15 multa sollicitant, aliqua nec minora deterrent. sollicitat primum 2
 ipsa pulchritudo iungendi, deinde quod non minus utile quam
 voluptuosum posse utraque eadem opera, eodem viatico invisere,
 sub eodem procuratore ac paene isdem actoribus habere, unam
 villam colere et ornare, alteram tantum tueri. inest huic com- 3
 20 putationi sumptus supellectilis, sumptus atriensium, topiariorum,
 fabrorum atque etiam venatorii instrumenti; quae plurimum refert
 unum in locum conferas, an in diversa dispergas. contra vereor 4
 ne sit incautum rem tam magnam isdem tempestatibus, isdem
 casibus subdere: tutius videtur incerta fortunae possessionum
 25 varietatibus experiri. habet etiam multum incunditatis soli caelique
 mutatio ipsaque illa peregrinatio inter sua. iam quod delibera- 5
 tionis nostrae caput est, agri sunt fertiles pingues aquosi, con-
 stant campis vineis silvis, quae materiam et ex ea redditum sicut
 modicum ita statum praestant. sed haec felicitas terrae inbe- 6

2 at mihi r^s 3 latioris pr* 5 arcessita D accersita MFpra ac-
 cersitate V inducta^c F segnius] secius *Heusingerus* 6 veniat] ueniet
 F *Riccard.* 7 dulcia haec] haec dubia r 8 te tantum Dr 9 et
 priore loco om. MV^s nomine meo r 10 praecipere p
 XVIII 12 CALVISIO (Clauisio p) RUFO Fpra: RUFO om. MVD
 Riccard. 14 adque M 15 sollicitat] sollicitant Dp 18 poene MV,
 om. p: paene sub isdem r accusatoribus V actionibus p 20 sumptus
 supellectilis om. D copiariorum D 21 adque M: atque et uenatoria
 instrumenta plurimum r etiam om. p uenatori D uenatorū V 22
 in unum locum p 23 isdem casibus om. MV 24 uiderentur corr. sec.
 man. uideretur *Riccard.* 25 iocunditatis V 26 ipsaque om. r inter
 sua MVD *Riccard.* r intersita Fp^sa quod iam D 27 capud M 28
 materiam et ex ea VFpra materiam ex ea M materiae D 29 statutum Fa

cillis cultoribus fatigatur. nam possessor prior saepius vendidit pignora, et dum reliqua colonorum minuit ad tempus, vires in posterum exhaustit, quarum defectione rursus reliqua creverunt. 7 sunt ergo instruendi eo pluris, quod frugi mancipiis: nam nec ipse usquam vinctos habeo nec ibi quisquam. superest ut scias 5 quanti videantur posse emi; sestertio tricies, non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum et hac paenuria colonorum et communi temporis iniquitate ut reditus agrorum sic etiam 8 pretium retro abiit. quaeris an hoc ipsum tricies facile colligere possimus? sum quidem prope totus in praediis, aliquid tamen 10 fenero, nec molestum erit mutuari; accipiam a socru, cuius arca 9 non secus ac mea utor. proinde hoc te non moveat, si cetera non refragantur, quae velim quam diligentissime examines. nam cum in omnibus rebus tum in disponendis facultatibus plurimum tibi et usus et providentiae superest. vale. 15

XX.

C. PLINIUS MESSIO MAXIMO SUO S.

1 Meministine te saepe legisse, quantas contentiones excitavit lex tabellaria quantumque ipsi latori vel gloriae vel reprehensionis attulerit? at nunc in senatu sine ulla dissensione hoc 20 idem ut optimum placuit: omnes comitorum die tabellas postulaverunt. excesseramus sane manifestis illis apertisque suffragiis licentiam contionum. non tempus loquendi, non tacendi modestia, 4 non denique sedendi dignitas custodiebatur. magni undique dissonique clamores, procurrebant omnes cum suis candidatis, multa 25 agmina in medio multique circuli et indecora confusio: adeo desciveramus a consuetudine parentum, apud quos omnia disposita moderata tranquilla maiestatem loci pudoremque retinebant. 5 supersunt senes, ex quibus audire soleo hunc ordinem comitio-

1 uendit r 2 attempus V in postremum MV 3 quorum MV
 desectione p creuerint D 4 instruendi complures frugi mancipis *Ca-*
tanaeus eo plures Fpa mancipis D 5 usquam] unquam D ibi]
 ipsi M 6 posse om. D 8 sic etiam] ita r 9 abiit] auit D 10
 proprie r 11 fenero M foenere r faenore VF fenore D foenore p 5a
 nec *superscriptum* habet F 12 ac (hac F) me auctor VF proinde] inde
 p 13 exanimis D 14 tum in] tam r 15 prudentiae r
 XX 17 Messio Maximo p MESIO MAXIMO Fr 5 MAXIMO MV Da
 Maesio (Maesio Maximo?) *Riccardianus in indice: cf. IV 25* 20 at] ad
 MV in senatus M 21 idem] quidem Fr 23 licentia F non tacendi
 FD pra nec tacendi V 5 nec non tacendi M 24 sedenti Fa magni
 denique et undique dissoni clamores r 5 25 candidis p 26 multaque
 circuli M multi circuli r 27 parentium D

rum: citato nomine candidati silentium summum; dicebat ipse
 pro se, explicabat vitam suam, testes et laudatores dabat vel
 eum sub quo militaverat vel eum cui quaestor fuerat vel utrumque,
 si poterat, addebat quosdam ex suffragatoribus: illi graviter et
 5 paucis loquebantur. plus hoc quam preces proderat. non num-6
 quam candidatus aut natales competitoris aut annos aut etiam
 mores arguebat. audiebat senatus gravitate censoria. ita saepius
 digni quam gratiosi praevalebant. quae nunc inmodico favore 7
 corrupta ad tacita suffragia quasi ad remedium decucurrerunt;
 10 quod interim plane remedium fuit: erat enim novum et subitum.
 sed vereor ne procedente tempore ex ipso remedio vitia nascentur. 8
 est enim periculum ne tacitis suffragiis inprudencia inrepat. nam
 quoto cuique eadem honestatis cura secreto quae palam? multi
 famam, conscientiam pauci verentur. sed nimis cito de futuris: 9
 15 interim beneficio tabellarum habebimus magistratus qui maxime
 fieri debuerunt. nam ut in reciperatoriis iudiciis sic nos in his
 comitiis quasi repente adprehensi sinceri iudices fuimus. haec 10
 tibi scripsi, primum ut aliquid novi scriberem, deinde ut non
 numquam de re publica loquerer, cuius materiae nobis quanto
 20 rarior quam veteribus occasio tanto minus omittenda est. et 11
 hercule quousque illa vulgaria 'quid agis? ecquid commode vales?'
 habeant nostrae quoque litterae aliquid non humile nec sordi-
 dum nec privatis rebus inclusum. sunt quidem cuncta sub unius 12
 arbitrio, qui pro utilitate communi solus omnium curas labo-
 25 resque suscepit; quidam tamen salubri temperamento ad nos
 quoque velut rivi ex illo benignissimo fonte decurrunt, quos et
 haurire ipsi et absentibus amicis quasi ministrare epistulis pos-
 sumus. vale.

2 uitam suam explicabat pa 3 sub quo militauerat FD pra sub quo
 legatus MV § cui quaestor MV F § a sub quo quaestor Dpr 5 paucis
 MV F § a parce Dp Beroaldus 6 conpeditoris F 9 decurrerunt p § a
 decurrunt r 12 increpat MD 13 cura] cum MV 14 pauci con-
 scientiam r 16 in utroque loco om. r reciperatoriis F Riccard. p reci-
 peratoris MVD recuperatoriis r § a iudiciis D 17 comitis D ad-
 prensi D 18 scripsi M scriberim MV 19 loquor r nobis om. r
 20 occassio V 21 eho quid agis Catanaeus ecquid commode § et quid
 commode MVD r eho quid commode F eho ecquid commode pa 22 quo-
 que nostrae Dr 26 benigno r 27 possimus r

XXI.

C. PLINIUS CORNELIO PRISCO SUO S.

1 Audio Valerium Martialem decessisse et moleste fero. erat
 homo ingeniosus acutus acer, et qui plurimum in scribendo et
 2 salis haberet et fellis nec candoris minus. prosecutus eram⁵
 viatico secedentem: dederam hoc amicitiae, dederam etiam ver-
 3 siculis quos de me composuit. fuit moris antiqui eos qui vel
 singulorum laudes vel urbium scripserant aut honoribus aut
 pecunia ornare; nostris vero temporibus ut alia speciosa et egregia
 ita hoc in primis exolevit. nam postquam desiimus facere lau-¹⁰
 4 danda, laudari quoque ineptum putamus. quaeris qui sint versi-
 culi quibus gratiam rettuli. remitterem te ad ipsum volumen,
 nisi quosdam tenerem: tu, si placuerint hi, ceteros in libro re-
 5 quires. adloquitur Musam, mandat ut domum meam Esquiliis
 quaerat, adeat reverenter:

15

sed ne tempore non tuo disertam
 pulses ebria ianuam videto:
 totos dat tetricae dies Minervae,
 dum centum studet auribus virorum
 hoc quod saecula posterique possint
 20 Arpinis quoque comparare chartis.
 seras tutior ibis ad lucernas:
 haec hora est tua, cum furit Lyaeus,
 cum regnat rosa, cum madent capilli:
 25 tunc me vel rigidi legant Catones.

6 meritone eum qui haec de me scripsit et tunc dimisi amicissime
 et nunc ut amicissimum defunctum esse doleo? dedit enim mihi
 quantum maximum potuit, daturus amplius, si potuisset. tametsi

XXI 2 CORNELIO PRISCO Fpr *Riccardianus in indice*: CORNELIO
 om. MVDa 4 et salis] et ialis D salis r5 5 habere V 6 sedentem
 D etiam om. r5 7 fuit] erat D antiqui] antiquis Fr5 uel qui
 r5 8 scribserant M scripserat r 9 ornare] donare r 10 desiimus
 Fpra desimus MVD desinimus s 12 rettuli (rei tuli V retuli F) remit-
 terem MVF5 retulerim mitterem Dr rettulerim remitterem pa 13 hii
 MV 14 esquiliis F esquilis MV esquillis D exquiliis pra 15 requirat
 adeat F requirat adeatque r quaerat adeatque s 16 sed] *Martial.* X
 19, 12 17 videto] uide M 18 totas D 21 Tarpinis V 22 tutiori-
 bus ad p 23 tua] qua F cum furit FDa cum fuit MV cum fuerit p
 dum furit r5 24 dum regnat rosa dum Dpr mandent p 26 de me]
 desne V scripsi p, om. D 27 ut om. M 28 maximum MVF
Riccard. 5a maxime pr maxime D

quid homini potest dari maius quam gloria et laus et aeternitas?
at non erunt aeterna quae scripsit: non erunt fortasse, ille tamen
scripsit tamquam essent futura. vale.

C. PLINI CAECILI SECUNDI

E P I S T U L A R U M

LIBER QUARTUS.

(a. 102—105)

I.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

10 Cupis post longum tempus neptem tuam meque una videre. 1
gratum est utrique nostrum quod cupis, mutuo mehercule. nam 2
invicem nos incredibili quodam desiderio vestri tenemur, quod
non ultra differemus; atque adeo iam sarcinulas alligamus festi-
naturi, quantum itineris ratio permiserit. erit una, sed brevis 3
15 mora: deflectemus in Tuscos, non ut agros remque familiarem
oculis subiciamus (id enim postponi potest), sed ut fungamur
necessario officio. oppidum est praediis nostris vicinum (nomen 4
Tiferni Tiberini), quod me paene adhuc puerum patronum
cooptavit, tanto maiore studio quanto minore iudicio. adventus
20 meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. in hoc 5

1 gloria et laus aeternitatis at r gloria laus et aeternitas harum At
F: et aeternitas harum *etiam Riccardianus* 2 at] ad MV tamen
scribsit M

4 C. (G. M) PLINI SECUNDI EPISTULARUM EXPLICIT. LIB. III.
EIUSDDEM INCIPIT LIBER QUARTUS (III V) MV C. PLINII. SE-
CUNDI. NOVOCOMENSIS. EPISTOLARVM. LIBER. TERTIVS. EXPLI-
CIT. INCIPIT. LIBER IIII. FOELICITER D C. Plinii Se. Novicomēsis
Liber Quartus Incipit p C. Plinii secundi epistolarum Liber Tertius expli-
cit. Incipit IIII. lege feliciter r C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM
LIBER QVARTVS a, om. F

I 9 FABATO PROSOCERO (Socero p) SUO p 5 a FATABO PROSO-
CERO SUO MV FABATO SUO D Prosocero suo r: *omissa inscriptione epi-
stulae Plinius baco prosocero suo in marg. F: 'Riccardianus in indice cor-
rupte Fabium vocat'* 13 differemus D adque M iam adeo r alli-
gamus M V F 5 a alliganimus D pr 14 ratio itineris p erit una M V F 5 a
erit enim D erit (erat r) enim una pr 17 prediis D 18 tiferni tiberini
M V 5 tifernum tiberinum F tiferali tiberini D trifernium tyberinum p Ti-
fernum Tiberinum ra poene M 20 celebrabat D

ego, ut referrem gratiam (nam vinci in amore turpissimum est), templum pecunia mea extruxi, cuius dedicationem, cum sit paratum, differre longius inreligiosum est. erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare constitui. subsistemus fortasse et sequenti; sed tanto magis viam ipsam corripiemus. 5 contingat modo te filiamque tuam fortes invenire! nam continget hilares, si nos incolumes receperitis. vale.

II.

C. PLINIUS ATTIO CLEMENTI SUO S.

1 Regulus filium amisit, hoc uno malo indignus, quod nescio 10 an malum putet. erat puer acris ingenii, sed ambigui, qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. hunc Regulus emancipavit, ut heres matris existeret; mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) foeda et insolita parentibus indulgentiae simulatione captabat. incredibile, sed Regulum cogita. 15 amissum tamen luget insane. habebat puer mannulos multos et iunctos et solutos, habebat canes maiores minoresque, habebat lusciniās, psittacos, merulas: omnes Regulus circa rogam trucidavit. nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. convenitur ad eum mira celebritate. cuncti detestantur oderunt, et quasi probent, quasi diligant, cursant frequentant, utque breviter quod 5 sentio enuntiem, in Regulo demerendo Regulum imitantur. tenet se trans Tiberim in hortis, in quibus latissimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupavit, ut est in summa avaritia 6 sumptuosus, in summa infamia gloriosus. vexat ergo civitatem 25 insaluberrimo tempore, et quod vexat solacium putat. dicit se velle ducere uxorem: hoc quoque, sicut alia, perverse: audies brevi nuptias lugentis, nuptias senis: quorum alterum immaturum,

1 nam] am D 3 ibi ergo Dp 4 quē et ui celebrare F quem et in ... celebrare Riccard. substitimus D 5 et sequenti MVFDs et sequenti die pa et subsequenti die r sedto magis D 6 tuam] iam D nam continget hilares MVD nam hilares certum est Fpra

II 9 ATTIO om. MVFDpra: 'Riccardianus in indice Attium Clementem vocat' 11 ingeni D 12 possit D 13 existeret] exisset Et r mancipatum Fpa emancipatum MVRs emancipatur D 14 homines MV 15 simulationē F 16 insane habebat Dpra insane et habebat deletō et M insane habet V habebat (om. insane) F Riccard. habebat lusciniās D 18 lucerinas spsittacos MV omnis FD 19 dolor

nec erat F nec dolore erat V ille] illud D 21 diligunt p 23 in ci
ortis quibus r portibus V 24 in summa avaritia] in summa infamia auaritia M in priore loco om. r 28 nuptias lugentis om. D nuptias posteriore loco om. pr

alterum serum est. unde hoc augurer quaeris: non quia adfirmat ipse, quo mendacius nihil est, sed quia certum est Regulum esse facturum quidquid fieri non oportet. vale.

III.

C. PLINIUS ARRIO ANTONINO SUO S.

Quod semel atque iterum consul fuisti similis antiquis, quod 1
proconsul Asiae, qualis ante te, qualis post te vix unus aut
alter (non sinit enim me verecundia tua dicere nemo), quod
sanctitate, quod auctoritate, aetate quoque princeps civitatis,
10 est quidem venerabile et pulchrum; ego tamen te vel magis in
remissionibus miror. nam severitatem istam pari iucunditate 2
condire summaeque gravitati tantum comitatus adiungere non
minus difficile quam magnum est. id tu cum incredibili quadam
suavitate sermonum tum vel praecipue stilo adsequeris. nam et 3
15 loquenti tibi illa Homericis senis mella profluere, et quae scribis
complere apes floribus et innectere videntur. ita certe sum ad-
fectus ipse, cum graeca epigrammata tua, cum iambos proxime
legerem. quantum ibi humanitatis venustatis, quam dulcia illa, 4
quam amantia, quam arguta, quam recta! Callimachum me vel
20 Heroden vel siquid his melius tenere credebam; quorum tamen
neuter utrumque aut absolvit aut attingit. hominemne Romanum 5
tam graece loqui? non medius fidius ipsas Athenas tam atticis
dixerim. quid multa? invideo Graecis, quod illorum lingua scribere
maluisti. neque enim coniectura eget, quid sermone patrio ex-
25 primere possis, cum hoc insiticio et inducto tam praeclara opera
perfeceris. vale.

1 affirmet p affirmes D 2 sed om. D 3 quicquid VF non
om. p

III 5 ARRIO om. MVFDpra: 'unicus Riccardianus in indice ad Adrianum Antoninum scriptam esse adserit': cf. IV 15. V 15 ANTONINO V5

NO

ANTONI M ANTONIO D ADRIANO Fpr HADRIANO a 6 semel] si-
mul Riccard. 7 unus altero non F Riccard. 9 aetate om. p ciui-
tatis es est r 10 te om. F 11 remissioribus Fr5 remissioribus p
iocunditate VF 12 condere D sumeque gravitate V comitatus D
adiungere om. D 13 incredibile D 14 praecipue V 15 et quae] at-
que D 16 floribus et nectare videntur Sichardus e floribus Hymettiis
nectare videntur Mommsenus sum reffectus Fa adfectus sum r5 17
tua om. D cum mimiambos D proxime] maxime p 19 quam aman-
tia MVDP5 quam antiqua F Riccard. a, om, r gallimachum F me
om. r 20 melius his r 22 tam priore loco om. MV fidius om. F
23 quod] quid D 25 cum (quom r tum p) in hoc Riccard. pr insiticio
FDpra instituto MV 26 perfectis p vale om. D

III.

C. PLINIUS SOSIO SENECONI SUO S.

1 Varisidium Nepotem validissime diligo, virum industrium,
 rectum, disertum, quod apud me vel potentissimum est. idem
 C. Calvisium, contubernalem meum, amicum tuum, arta propin- 5
 2 quitate complectitur: est enim filius sororis. hunc rogo semestri
 tribunatu splendidiorem et sibi et avunculo suo facias. obligabis
 me, obligabis Calvisium nostrum, obligabis ipsum, non minus
 3 idoneum debitorem, quam nos putas. multa beneficia in multos
 contulisti: ausim contendere nullum te melius, aequè bene unum 10
 aut alterum conlocasse. vale.

V.

C. PLINIUS SPARSO SUO S.

1 Aeschinen aiunt petentibus Rhodiis legisse orationem suam,
 2 deinde Demosthenis, summis utramque clamoribus. quod tanto- 15
 rum virorum scriptis contigisse non miror, cum orationem meam
 proxime doctissimi homines hoc studio, hoc adsensu, hoc etiam
 labore per biduum audierint, quamvis intentionem eorum nulla
 3 hinc et inde collatio, nullum quasi certamen accenderet. nam
 Rhodii cum ipsis orationum virtutibus tum etiam comparationis 20
 aculeis excitabantur; nostra oratio sine aemulationis gratia proba-
 batur. an merito, scies, cum legeris librum, cuius amplitudo
 4 non sinit me longiore epistula prae loqui. oportet enim nos in
 hac certe, in qua possumus, breves esse, quo sit excusatus
 quod librum ipsum, non tamen ultra causae amplitudinem, ex- 25
 tendimus. vale.

III 2 Sossio p *Catanaeus* a Socero r SENECONI om. M V F D pra:
 'Riccardianus ad Sossium Senecionem scriptam esse in indice dicit' 3 Va-
 risidium M V Pomponius Laetus Varisidum Riccardianus in indice Varisium
 D Calvisium Fpr Beroaldus a validissime pra, corr. naldissime F nal-
 disissime M V D 4 disertum rectum Barthius potentissimum M V D Ric-
 card. a potissimum Fpr idem g. calvisium M V idem calvisium Fa 5
 arte propinquitate complectitur C. est enim D 6 hunc rogo V F D pra
 hunc ergo M hunc ergo rogo Sichardus 7 splendorem D suo om. D
 obligabis Calvisium nostrum om. M V 11 vale om. D
 V 14 rodii D hrodiis M 16 scriptis (scribitis M) contigisse M V D
 contigisse scriptis F pra 18 quamvis hac intentione ert nulla D 19
 accenderat V 20 rhodi D rodi F hrodi M virtutibus orationum D
 23 sinet D epistola V proloqui r 24 esse breves p quo] quos p:
 quo — 25 extendimus om. M V D

VI.

C. PLINIUS IULIO NASONI SUO S.

Tusci grandine excussi, in regione Transpadana summa 1
 abundantia, sed par vilitas nuntiatur: solum mihi Laurentinum
 5 meum in reditu. nihil quidem ibi possideo praeter tectum et 2
 hortum statimque harenas, solum tamen mihi in reditu. ibi enim
 plurimum scribo nec agrum, quem non habeo, sed ipsum me
 studiis excolo; ac iam possum tibi ut aliis in locis horreum
 plenum sic ibi scrinium ostendere. igitur tu quoque, si certa 3
 10 et fructuosa praedia concupiscis, aliquid in hoc litore para. vale.

VII.

C. PLINIUS CATIO LEPIDO SUO S.

Saepe tibi dico inesse vim Regulo. mirum est quam efficiat 1
 in quod incubuit. placuit ei lugere filium; luget ut nemo: pla-
 15 cuit statuas eius et imagines quam plurimas facere; hoc omnibus
 officinis agit, illum coloribus, illum cera, illum aere, illum ar-
 gento, illum auro, ebore, marmore effingit. ipse vero nuper ad-2
 hibito ingenti auditorio librum de vita eius recitavit, de vita
 pueri: recitavit tamen; eundem in exemplaria mille transcriptum
 20 per totam Italiam provinciasque dimisit: scripsit publice ut a
 decurionibus eligeretur vocalissimus aliquis ex ipsis, qui legeret
 eum populo: factum est. hanc ille vim, seu quo alio nomine 3
 vocanda est intentio quidquid velis obtinendi, si ad potiora ver-
 tisset, quantum boni efficere potuisset! quamquam minor vis
 25 bonis quam malis inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράδος, λογισμὸς
 δὲ ὀκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, perversa
 confirmat audacia. exemplo est Regulus. inbecillum latus, os 4

VI 2 IULIO om. **MVFD**pra: 'Iulium Nasonem vocat Riccardiani index'
 NASONIO SUO **MV** 4 sed par utilitas **MVFa** sed par utilitas r
 sed parum utilitatis **Dps** mihi om. r 9 sic] sed **D**

VII 12 CATIO om. **MVFD**pra: 'Catium Lepidum Riccardianus in in-
 dice vocat' 13 effigiat a 15 eius statuas placuit p statuit corr.
 statuas **M** 16 illum argento auro ebore p *Catanaeus* illum argento illum
 auro illum ebore **rs** 17 aureo **M** uero et nuper **Fpra** 18 de vita
 pueri recitavit om. **Fr** 19 eundem in exemplaria **MVD** eundem librum
 exemplaria **F** eundem librum in exemplaria **pa** eundem librum uel in exem-
 plaria **rs** transcriptum mille **Fa** 20 demisit **F Riccard.** scribsit
M 21 diligeretur r deligeretur **s** 22 eum] cum **pr*** 23 quicquid
VF optinendi **MVFD** ad otiora **r*** adoptiora **p*** 24 effigere **M**
 25 ac si ut **MV** ac sicue est r ἀμαθία — φέρει **FDsa** **ΑΜΑΘΙΑ ΜΕΝ**

(MHN V) ΕΡΕΙ **MV**, in lacuna om. pr: *Thucyd. II 40* 27 os] ^o as **F**, om. **D**

confusum, haesitans lingua, tardissima inventio, memoria nulla, nihil denique praeter ingenium insanum; et tamen eo inprudencia
 5 ipsoque illo furore pervenit, ut orator habeatur. itaque Herennius Senecio mirifice Catonis illud de oratore in hunc e contrario vertit, 'orator est vir malus dicendi imperitus.' non me-
 6 hercule Cato ipse tam bene verum oratorem, quam hic Regulum expressit. habesne quo tali epistulae parem gratiam referas? habes, si scripseris, num aliquis in municipio vestro ex sodalibus meis, num etiam ipse tu hunc luctuosum Reguli librum ut circulator in foro legeris, ἐπάρας scilicet, ut ait Demosthenes,
 7 τὴν φωνὴν καὶ γεγηθῶς καὶ λαρυγγίζων. est enim tam ineptus, ut risum magis possit exprimere quam gemitum: credas non de puero scriptum, sed a puero. vale.

VIII. (a. 103. 104)

C. PLINIUS MATURO ARRIANO SUO S.

15

1 Gratularis mihi, quod acceperim auguratum: iure gratularis, primum quod gravissimi principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrum est, deinde quod sacerdotium ipsum cum priscum et religiosum tum hoc quoque sacrum plane et
 2 insigne est, quod non adimitur viventi. nam alia quamquam dignitate propemodum paria ut tribuuntur sic auferuntur, in hoc
 3 fortunae hactenus licet, ut dari possit. mihi vero illud etiam gratulatione dignum videtur, quod successi Iulio Frontino, principi viro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter sacerdotes nominabat, tamquam in locum suum cooptaret: quod
 4 nunc eventus ita comprobavit, ut non fortuitum videretur. te quidem, ut scribis, ob hoc maxime delectat auguratus meus, quod

1 conflatum D inuentio est memoria p 2 eo] ei p 3 illo] eo
 r provenit r ut orator habeatur MVD ut plurimis orator habeatur
 Fpr ut a plurimis orator habeatur *Catanaeus* a herenius MV 4 senicio M senitio V illud Catonis pr 7 epistolae V parem] partem p
 8 habes] omnes p scriberis M 9 meis om. p 10 circulator MV 5 a circulator Fpr circumlator D ΕΠΑΡΑΣ MV 5 etiapas D, om. F *Riccard.* pra Demosthenes] *de coron.* § 291 11 τὴν φωνὴν καὶ γεγηθῶς καὶ λαρυγγίζων 5a ΤΗΝΦΩΝΗΝ ΓΕΓΗΘΩC ΚΑΔΔΡΥΓΓΙΖΩΝ F ΤΗΝΦΩΝΗΝ ΕΤ (et V) ΓΕΓΗΘΩC ΕΤ (& V) ΜΡΥΤΙΤΙΖΩΝ MV τὴν φωνὴν εἰλελητῶς ἢ ἄραι μείζω D, in lacuna om. pr 12 uisum r: risum — gemitum om. MVD 13 scribturn M a] ad M

VIII 15 MATURO om. MVD pra: '*Riccardianus* in indice Matur. Arrianum vocat': cf. III 2, 1. IV 12 18 pulcrum M deinde quod MVD pra deinde cum F *Riccard.* 19 cum om. D relegiosum V tum] cum p 20 nam alia MVD pr nam cetera Fa quamquam — 21 paria om. F *Riccard.* 22 illud etiam MVD 5 etiam illud Fpa illud r 23 successu forntino M 24 niro] uero F nominationū corr. — nis F 25 sacerdotis MV coaptaret Fp 26 videatur *Barthius* 27 ob om. pra

M. Tullius augur fuit. laetaris enim, quod honoribus eius in-
sistam, quem aemulari studiis cupio. sed utinam, ut sacerdotium 5
idem, ut consulatum multo etiam iuvenior quam ille sum con-
secutus, ita senex saltem ingenium eius aliqua ex parte adsequi
5 possim! sed nimirum, quae sunt in manu hominum et mihi et 6
multis contigerunt, illud vero ut adipisci arduum, sic etiam
sperare nimium est, quod dari non nisi a dis potest. vale.

VIII.

C. PLINIUS CORNELIO URSO SUO S.

10 Causam per hos dies dixit Iulius Bassus, homo laboriosus 1
et adversis suis clarus. accusatus est sub Vespasiano a privatis
duobus; ad senatum remissus diu pependit, tandem absolutus
vindictatusque: Titum timuit ut Domitiani amicus, a Domitiano 2
relegatus est: revocatus a Nerva sortitusque Bithyniam rediit
15 reus, accusatus non minus acriter quam fideliter defensus. varias
sententias habuit, plures tamen quasi mitiores. egit contra eum 3
Pomponius Rufus, vir paratus et vehemens: Rufo successit Theo-
phanes, unus ex legatis, fax accusationis et origo. respondi 4
ego. nam mihi Bassus iniunxerat ut totius defensionis funda-
20 menta iacerem, dicerem de ornamentis suis, quae illi et ex ge-
neris claritate et ex periculis ipsis magna erant, dicerem de 5
conspiratione delatorum, quam in quaestu habebant, dicerem
causas quibus factiosissimum quemque, ut illum ipsum Theo-
phanen, offendisset. eundem me voluerat occurrere crimini quo
25 maxime premebatur. in aliis enim quamvis auditu gravioribus
non absolutionem modo verum etiam laudem merebatur, hoc 6
illum onerabat, quod homo simplex et incautus quaedam a pro-
vincialibus ut amicus acceperat: nam fuerat in eadem provincia

2 aemulari in studiis **Fpra** 3 idem ut consulatum **MVD** **r** idem
consulatum **F** idem et consulatum **pa** etiam] enim **V** iunior **r** 5
possim **FDpa** possem **MV** **r** possum **r** hominum ea et mihi **MV** 6 illud
uero ingenium adipisci ut arduum **r** adipisci **MV** 7 quod dari nisi a
diis non potest **pr** dis **D** diis **MVF** **a**

VIII 9 CORNELIO *om.* **MVFDpra**: 'Cornelium Ursum vocat *Riccardianus* in indice' 10 Iulius Bassus dixit **r** Iunius Bassus dixit *Pomponius Laetus* 12 a senatu **MV** tandemque **Fa** 13 vindictatusque **MVD**
vindictatusque est **Fpra** Domitiani amicus a *om.* **V** 14 bythiniam **M**
rediit **MV** **r** redit **FDpra** 16 quasi *om.* **Dp** 17 paratus] peritus **pr**
succedit **r** theofanes **MV** 18 fax acusatationis **MVF** *Riccard.* **r** **r** prin-
ceps acusatationis **Dp** princeps fax acusatationis **a** 19 nam] num **a**
ut *om.* **MV** 20 dicerem *om.* **D** et *om.* **MV** **r** 21 et *om.* **MV**
de] et **p** 23 theophanem **Fa** 24 quo] quod **V** 28 amicis **F** *Sichardus*
in eadem provincia **MVD** **r** in provincia eadem **Fpra**

quaestor. haec accusatores furta ac rapinas, ipse munera vocabat:
 7 sed lex munera quoque accipi vetat. hic ego quid agerem, quod
 iter defensionis ingrederer? negarem? verebar ne plane furtum
 videretur quod confiteri timerem. praeterea rem manifestam
 infitiamur arguentis erat crimen, non diluentis, praesertim cum reus 5
 ipse nihil integrum advocatis reliquisset. multis enim atque
 etiam principi dixerat sola se munuscula dumtaxat natali suo
 8 aut Saturnalibus accepisse et plerisque misisse. veniam ergo
 peterem? iugulassem reum, quem ita deliquisse concederem, ut
 servari nisi venia non posset. tamquam recte factum tuerer? 10
 9 non illi profuissem, sed ipse inprudens exitissem. in hac diffi-
 cultate placuit medium quiddam tenere: videor tenuisse. actionem
 meam, ut proelia solet, nox diremit. egeram horis tribus et dimidia,
 supererat sesquihora. nam cum e lege accusator sex heras, no-
 vem reus accepisset, ita diviserat tempora reus inter me et eum 15
 qui dicturus post erat, ut ego quinque horis, ille reliquis utere-
 10 tur. mihi successus actionis silentium finemque suadebat. temera-
 rium est enim secundis non esse contentum. ad hoc verebar ne
 me corporis vires iterato labore desererent, quem difficilius est
 11 repetere quam iungere. erat etiam periculum ne reliqua actio 20
 mea et frigus ut deposita et taedium ut resumpta pateretur.
 ut enim faces ignem adsidua concussione custodiunt, dimissum
 aegerrime reparant, sic et dicentis calor et audientis intentio
 continuatione servatur, intercapedine et quasi remissione langue-
 12 scit. sed Bassus multis precibus, paene etiam lacrimis obse- 25
 crabat implerem meum tempus. parui utilitatemque eius prae-
 tuli meae. bene cessit: inveni ita erectos animos senatus, ita
 recentes, ut priore actione incitati magis quam satiati videren-

1 ac rapinas **Da** et rapinas **MVpr** aut rapinas **F** 2 quoque munera **D**

5 deluentis **F** 6 integrum aduocatus **F** aduocatis integrum **rs** enim] etiam
D 7 principis **V** dixerat **V** dixerat **D** se sola **D** 8 accepisse
 saturnalibus **pr*** misisse **M** 9 iugulassem **MVrs** iugulasset **D** iugu-
 larem **F Riccard.** pra reliquisset **D**: deliquisset — 10 posset *in marg. add.* **V**
 12 quiddam (quoddam **r**) medium **pr*** 13 nox] nos **F** dimidia **D**
 14 sesquiora **MV** e lege **MFa** ex lege **Dpr** lege **V** accusator **M** 15
 accipisset **V** 18 contemptum **F** ne me **MVF Riccard.** a ne mox **Drs**
 ne me mox **p Catanaeus** 19 desererent **MVF Riccard.** a deficerent **Dpr**
 quem] quae **p** 21 et (et *om.* **rs**) frigus ut (ut *om.* **a**) deposita (de-
 posite **V**) et taedium ut (ut *om.* **a**) resumpta pateretur **MVDpra** ut frigus
 ui deposita taedium aut risum pateretur **F**: ut frigus ut deposita **Riccard.**
 'a man. sec.', deinde taedium et risum pateretur **Riccard.** 22 demissum
F Riccard. a 23 calore et **V** 24 intercapedine autem et **D** 25
 paene] multis **r** etiam] et **p** 26 eius *om.* **D** 27 inuenit ita **r**
 erectos] rectos **D** ereptos **F**

tur. successit mihi Luceius Albinus tam apte, ut orationes nostrae varietatem duarum, contextum unius habuisse credantur. respondit Herennius Pollio instanter et graviter, deinde Theophanes rursus. fecit enim hoc quoque, ut cetera, impudentissime, quod post duos et consulares et disertos tempus sibi et quidem laxius vindicavit. dixit in noctem atque etiam nocte inlatis lucernis. postero die egerunt pro Basso Homullus et Fronto mirifice: quantum diem probationes occuparunt. censuit Baebius Macer, consul designatus, lege repetundarum Bassum teneri, Caepio Hispo, salva dignitate iudices dandos: uterque recte. qui fieri potest, inquis, [ut uterque recte] cum tam diversa censuerint? quia scilicet et Macro legem intuenti consentaneum fuit damnare eum qui contra legem munera acceperat, et Caepio, cum putaret licere senatui, sicut licet, et mitigare leges et intendere, non sine ratione veniam dedit facto vetito quidem, non tamen inusitato. praevaluit sententia Caepionis, quin immo consurgenti ei ad censendum adclamatum est, quod solet residentibus. ex quo potes aestimare, quanto consensu sit exceptum, cum diceret, quod tam favorable fuit, cum dicturus videretur. sunt tamen ut in senatu ita in civitate in duas partes hominum iudicia divisa. nam quibus sententia Caepionis placuit, sententiam Macri ut rigidam duramque reprehendunt: quibus Macri, illam alteram dissolutam atque etiam incongruentem vocant; negant enim congruens esse retinere in senatu cui iudices dederis. fuit et tertia sententia: Valerius Paulinus adsensus Caepioni hoc amplius censuit referendum de Theophane, cum legationem renuntiasset. arguebatur enim multa in accusatione fecisse, quae illa ipsa lege, qua Bassum accusaverat, tenerentur. sed hanc sententiam consules, quamquam maximae parti senatus mire probabatur, non sunt persecuti. Paulinus tamen et iustitiae famam et constantiae

1 luceius albinus **MVD** luceius albinus *Riccard.* s lucius (lutius p) albinus **Fp** *Cataneus* L. Albenius **r** Lucetius Albinus **a** orationis *corr.* — nes **D** 2 uarietate **D** 3 Pallio **a** thophanes **M** 5 tempus ibit quidem **M** 6 nocte *om.* **pra** 7 Homullus **Fa** homulus **D** Nomulus **p** Romulus **r** titius homullus **MV** s: titius *om.* *Riccard.* 8 occupauerunt **pa** 10 Hispo] his **Dr** iudices dandos] iud. tandos **M** iudicandos **V** 11 inquis cum tam diuersa censuerint (censuerunt **rs**) quia (aqua **F**) scilicet **Fpra** inquis ut uterque recte quia scilicet **MV** inquis quia scilicet **D** 12 intuen consecretaneum **V** damnari **D** 13 acceperat. Coepio **rs** 17 ei *om.* **MV** 18 potes *om.* **p** existimare **pr** sit *om.* **r** 19 uidetur **MV** tamen] enim **r** 20 in ciuitate duas **a** hominum partis **r** 21 caepionis (caepitionis **V**) sententia **MV** 22 ut duram rigidamque **r** illam *om.* **r** 23 adque **M** 26 legatione *Riccard.* legationi **Fr** s 27 ille **r** 28 bassus **D** 29 probabitur **D** 30 cousientiae **D**

22 tulit. misso senatu Bassus magna hominum frequentia, magno
clamore, magno gaudio exceptus est. fecerat eum favorabilem
renovata discriminum vetus fama notumque periculis nomen et
23 in procero corpore maesta et squalida senectus. habebis hanc
interim epistolam ut πρόδρομον, expectabis orationem plenam 5
onustamque, expectabis diu: neque enim leviter et cursim, ut
de re tanta, retractanda est. vale.

X.

C. PLINIUS STATIO SABINO SUO S.

1 Scribis mihi Sabinam, quae nos reliquit heredes, Modestum 10
servum suum nusquam liberum esse iussisse, eidem tamen sic
adscripsisse legatum, 'Modesto, quem liberum esse iussi.' quaeris
2 quid sentiam. contuli cum peritis iuris: convenit inter omnes
nec libertatem deberi, quia non sit data, nec legatum, quia
servo suo dederit. sed mihi manifestus error videtur, ideoque 15
puto nobis, quasi scripserit Sabina, faciendum quod ipsa scripsisse
3 se credidit. confido accessurum te sententiae meae, cum religio-
sissime soleas custodire defunctorum voluntatem, quam bonis
heredibus intellexisse pro iure est. neque enim minus apud nos
4 honestas quam apud alios necessitas valet. moretur ergo in liber- 20
tate sinentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime
caverit. cavit enim quae heredes bene elegit. vale.

XI.

C. PLINIUS CORNELIO MINUCIANO SUO S.

1 Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? nondum 25
te putō audisse: est enim recens nuntius. praetorius hic modo
inter eloquentissimos causarum actores habebatur; nunc eo de-

2 fecerit **r** 4 maesta *corr.* maesta **M** 5 epistolam **V** ut ΠΡΟ-
ΔΡΟΜΟΝ **F** *Beroaldus* πρόδρομον **Da** ut ΥΠΥΟΔΡΟΜΟΝ **MV** ut a *lacuna*
post a relicta p ut *sequente lacuna* **r** 6 leviter ut cursim **D** breuiter et
cursim **r** 5

X 9 **STATIO** *om.* **MVFDpra**: 'Statium Sabinum *vocat Riccardianus in*
indice' 10 reliquid **V** 11 suum] meum **V** sic] se **r** 12 adscripsisse
MF esse liberum **r** 13 quid sententiam **D** cum peritis iuris **MV**
D 5 cum prudentibus **Fa** cum prudentibus cum peritis iuris (uiris **p**) **pr**
inter omnis nec libertate quia non **D** 16 scriberet **M** scripsisse **M**
17 se *om.* **V** te accessurum **r** 18 defunctorum voluntates custodire **r**
voluntatem **M** 19 neque — 20 valet *om.* **MVD**

XI 24 **CORNELIO MINUCIANO** **F** Cornelio Minutiano **p** **MINUCIANO**
MVD *Riccard.* a Minutiano **r** 5 25 Licinianum] 'Riccardianus in indice,
quo etiam principia epistolarum exhibere solet, Minicianum, in textu ipso vul-
gatam agnoscit' in *om.* **F** *Riccard.* 26 modo hic **MV** 5 27 eo]
ego **M**

cidit, ut exul de senatore, rhetor de oratore fieret. itaque ipse 2
in praefatione dixit dolenter et graviter 'quos tibi, Fortuna, ludos
facis? facis enim ex senatoribus professores, ex professoribus
senatores.' cui sententiae tantum bilis, tantum amaritudinis inest,
5 ut mihi videatur ideo professus, ut hoc diceret. idem, cum graeco 3
pallio amictus intrasset (carent enim togae iure quibus aqua et
igni interdictum est), postquam se composuit circumspexitque
habitum suum, 'latine' inquit 'declamaturus sum.' dices tristitia 4
et miseranda, dignum tamen illum, qui haec ipsa studia incesti
10 scelere macularit. confessus est quidem incestum, sed incertum 5
utrum quia verum erat, an quia graviora metuebat, si negasset.
fremeat enim Domitianus aestuabatque in ingenti invidia desti-
tutus. nam cum Corneliam, Vestalium maximam, defodere vivam 6
concupisset, ut qui inlustrari saeculum suum eius modi exem-
15 plis arbitraretur, pontificis maximi iure seu potius immanitate
tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in Regiam, sed
in Albanam villam convocavit. nec minore scelere quam quod
ulcisci videbatur absentem inauditamque damnavit incesti, cum
ipse fratris filiam incesto non polluisset solum, verum etiam
20 occidisset: nam vidua abortu periit. missi statim pontifices, qui 7
defodiendam necandamque curarent. illa nunc ad Vestam, nunc
ad ceteros deos manus tendens, multa, sed hoc frequentissime
clamitabat, 'me Caesar incestam putat, qua sacra faciente vicit,
triumphavit?' blandiens haec an inridens, ex fiducia sui an ex 8
25 contemptu principis dixerit dubium est: dixit, donec ad suppli-
cium, nescio an innocens, certe tamquam innocens, ducta est.
quin etiam cum in illud subterraneum demitteretur haesissetque 9
descendenti stola, vertit se ac recollegit, cumque ei manum

3 ex senatoribus professores ex professoribus senatores **MVD** 5 ex pro-
fessoribus senatores ex (et ex **r**) senatoribus professores **Fpr Catanaeus**
a 5 ideo **om. F** 8 inquit **MV** dices **MVD Riccard**, dicens **Fpra**
tristitia **Fpra tristitia MVD** 9 studia] tristitia **p** 10 est **om. p** incestum]
ingestum **M** 11 utrumque verum **pr*** an **om. D** 12 aestuabatque
in ingenti **FD** aestuabatque (aestuabatque **V**) ingenti **MVpra** insidia **r**
destitutus **MVF** 5a constitutus **Dpr** 13 uestalium maximam **MVD** 5 ma-
ximillam uestalem **F Riccard. pra** 14 concupisset **MVD** 5 cupisset **Fa**
concupisceret **p Catanaeus** ut] et ut **p** inlustrali **V** inlustraret **D**
exemplo **Fa** 16 reliquos pontificis **M** 17 minore quam quo duci uide-
batur scelere absentem **D** 19 filiam in incesto **D** 20 perit **D** statim **om.**
p 21 ad uestem **F** 22 sed haec **r** 5 23 quā sacra facientē **F** 24
an ridens **D** 26 tamquam innocens **MVD** tamquam nocens **Fpra** 27
in **om. F** subterraneum **MVD** subterraneum cubiculum **Fpra** dimit-
teretur **D** demitterentur **p** 28 descendenti stola **M** descendente scala **r**
cumque] cum **pr** manum carnifex **MVD** 5 carnifex manum **Fpra**

carnifex daret, aversata est et resiliuit foedumque contactum quasi plane a casto puroque corpore novissima sanctitate reiecit omnibusque numeris pudoris πολλήν πρόνοιαν ἔχχεν εὐσχήμων 10 πεσείν. praeterea Celer, eques Romanus, cui Cornelia obiciebatur, cum in comitio virgis caederetur, in hac voce perstiterat, 'quid 5 11 feci? nihil feci.' ardebat ergo Domitianus et crudelitatis et iniquitatis infamia: arripit Licinianum, quod in agris suis occultasset Corneliae libertam. ille ab iis quibus erat curae praemonetur, si comitium et virgas pati nollet, ad confessionem confugeret, 12 quasi ad veniam: fecit. locutus est pro absente Herennius Se- 10 necio tale quiddam, quale est illud κείται Πάτροκλος. ait enim 13 'ex advocatione nuntius factus sum: Licinianus recessit.' gratum hoc Domitiano, adeo quidem ut gaudio proderetur diceretque 'absolvit nos Licinianus.' adiecit etiam non esse verecundiae eius instandum: ipsi vero permisit, siqua posset, ex rebus suis raperet, 15 ante quam bona publicarentur, exiliumque molle velut praemium 14 dedit. ex quo tamen postea clementia divi Nervae translatus est in Siciliam, ubi nunc profitetur seque de fortuna praefationibus 15 vindicat. vides quam obsequenter paream tibi, qui non solum res urbanas verum etiam peregrinas tam sedulo scribo, ut altius 20 repetam. et sane putabam te, quia tunc afuisti, nihil aliud de Liciniano audisse, quam relegatum ob incestum. summam enim 16 rerum nuntiat fama, non ordinem. mereor ut vicissim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (solent enim quaedam notabilia incidere) perscribas: denique quidquid voles, dum modo 25 non minus longa epistula nuntia. ego non paginas tantum sed versus etiam syllabasque numerabo. vale.

1 aduersata pr resiliit pr resoluit D contactum MVDpr contagium F Riccard. a 2 plane om. F: plane quasi G. H. Schaeferus casto puroque corpore MVDsa casto corpore puroque Fpr 3 πολλήν — πεσείν om. p et in lacuna r, add. s: Eurip. *Hecub.* 569 ΕΥΧΗΜΩΝ MFD

ΕΥΧΗΜΩΝ V εὐσχήμων Beroaldus a 4 equos M 5 perstiterat F Beroaldus a persteterat MV persisterat corr. perstiterat D praestiterat pr quid feci nihil feci nihil feci D 6 et posteriore loco om. r 8 ab his FDPs praemoneretur F 9 uirgam pr* 10 senecio Fa senecio MV senecio D 11 κείται Πάτροκλος MVFsa καίται Νατρόκλος D, in lacuna om. pr: Hom. II. Σ 20 12 aduocata M factus sum Licinianus recessit adiecit etiam gratum hoc p recessit Licinianus Fa 13 proderetur MVD Pomponius Laetus a proderet r prodiret p Beroaldus 15 permisit r posset MVDpr possit Fa rapere MV 17 est om. Dr 21 afuisti MV abfuisti rsa adfuisti Fp affuisti D 24 quaedam notabilia MVs notabilia quaedam Fpra: quaedam om. D 25 quicquid VF quid r 26 lingua F epistola V nuntia MVD nunties Fpra sed uersus etiam MVDs sed etiam uersus Fpra

XII.

C. PLINIUS MATURO ARRIANO SUO S.

Amas Egnatium Marcellinum atque etiam mihi saepe com-
 mendas: amabis magis commendabisque, si cognoveris eius re-
 cens factum. cum in provinciam quaestor exisset scribamque,
 qui sorti obtigerat, ante legitimum salarii tempus amisisset, quod
 acceperat scribae daturus intellexit et statuit subsidere apud se
 non oportere. itaque reversus Caesarem, deinde Caesare auctore
 senatum consuluit, quid fieri de salario vellet. parva quaestio,
 sed tamen quaestio. heredes scribae sibi, praefecti aerari populo
 vindicabant. acta causa est: dixit heredum advocatus, deinde
 populi, uterque percommode. Caecilius Strabo aerario censuit
 inferendum, Baebius Macer heredibus dandum: obtinuit Strabo.
 tu lauda Marcellinum, ut ego statim feci. quamvis enim abunde
 sufficiat illi quod est et a principe et a senatu probatus, gau-
 debit tamen testimonio tuo. omnes enim qui gloria famaue
 ducuntur mirum in modum adsensio et laus a minoribus etiam
 profecta delectat. te vero Marcellinus ita veretur, ut iudicio tuo
 plurimum tribuat. accedit his quod, si cognoverit factum suum
 isto usque penetrasse, necesse est laudis suae spatio et cursu et
 peregrinatione laetetur. etenim nescio quo pacto, vel magis ho-
 mines iuvat gloria lata quam magna. vale.

XIII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

Salvum in urbem venisse gaudeo. venisti autem, siquando
 alias, nunc maxime mihi desideratus. ipse pauculis adhuc diebus

XII 2 MATURO *om.* MVDpra: *inscriptione epistulae omissa* plinius ar-
 riano suo salutem *in marg.* F: *‘Riccardianus in indice Matur. Arrianum*
vocat’ 3 mihi *om.* V s saepe commendas magisque commendabis si F
 Riccard. 4 recens eius Fa 5 provincia F 6 qui sorte F Beroaldus
 a cui sorti MV cui sorte D s qui forte r cui forte p salari tempus D
 tempus salarii p: salarii *om.* F 7 et statuit] constatuit p 9 uelit D
 parua (et parua pr) quaestio sed tamen quaestio heredes F Riccard.
 pra parua (et parua D) quaestio heredes MVD 10 aerari populo MV s
 aerario populo D aerario populoque Fpra 11 iudicabant pr* deinde
 populum D 12 caecilius strabo aerario VDr s caelius strabo aerario
 Fpa caecilius strabo tu lauda marcellinum aerario M 14 ut ego statim
 feci *om.* MVD, *add.* F Riccard. pra 15 et priore loco *om.* Dp 18 ita
 ueretur FD Riccard. pra ita reueretur MV ut] et D 19 cognorit p s
 cognouerat r 20 spatium V 21 etenim nescio MV Fpa enim nescio
 D nescio enim r s homines magis r s

XIII 24 *Inscriptione epistulae omissa* plinius tacito suo sal' *in marg.* F
 25 Saluum te in urbem pra 26 mihi maxime p adhuc pauculis p

in Tusculano commorabor, ut opusculum quod est in manibus
 2 absolvam. vereor enim ne, si hanc intentionem iam in fine inter-
 misero, aegre resumam. interim ne quid festinationi meae pereat,
 quod sum praesens petiturus hac quasi praeursoria epistula
 3 rogo. sed prius accipe causas rogandi. proxime cum in patria 5
 mea fui, venit ad me salutandum municipis mei filius praetextatus.
 huic ego 'studes?' inquam. respondit 'etiam'. 'ubi?' 'Mediolani.'
 'cur non hic?' et pater eius (erat enim una atque etiam ipse
 4 adduxerat puerum), 'quia nullos hic praeceptores habemus.' 'quare
 nullos? nam vehementer intererat vestra, qui patres estis', et 10
 opportune complures patres audiebant, 'liberos vestros hic potis-
 simum discere. ubi enim aut iucundius morarentur, quam in
 patria, aut pudicius continerentur, quam sub oculis parentum,
 5 aut minore sumptu, quam domi? quantulum est ergo collata
 pecunia conducere praeceptores, quodque nunc in habitationes, 15
 in viatica, in ea quae peregre emuntur (omnia autem peregre
 emuntur) inpenditis adicere mercedibus? atque adeo ego, qui
 nondum liberos habeo, paratus sum pro re publica nostra, quasi
 pro filia vel parente, tertiam partem eius quod conferre vobis
 6 placebit dare. totum etiam pollicerer, nisi timerem ne hoc munus 20
 meum quandoque ambitu corrumperetur, ut accidere multis in
 7 locis video, in quibus praeceptores publice conducuntur. huic
 vitio occurri uno remedio potest, si parentibus solis ius condu-
 cendi relinquatur isdemque religio recte iudicandi necessitate
 § collationis addatur. nam qui fortasse de alieno neglegentes, certe 25
 de suo diligentes erunt dabuntque operam ne a me pecuniam
 9 [non] nisi dignus accipiat, si accepturus et ab ipsis erit. proinde
 consentite, conspirete maioremque animum ex meo sumite, qui
 cupio esse quam plurimum quod debeam conferre. nihil honestius

2 in finem Fpra intermisero MVR5 laxauero FDpa 4 praecur-
 soria MVP5 praecursori D praeceptoris Fra epistola V 5 causas ro-
 gandi deinde ipsum quod peto proxime Fpra in om. F 6 fui] fuit F
 7 huc ego M ego huic p ubi om. r 8 adque M 9 quare nullus
 tam vehementer D 11 complures MFDR5 cum plures Vpa 12 aut
 priore loco om. r iocundius V in patria ... aut deletis aliquot verbis post
 patria F 13 pudicius MVFD Catanaeus a pudicitius pr parentur M 14 mi-
 nores sumptu M quantum D ergo om. MV 15 ducere r nunc
 habitationes D 16 omnia autem peregre emuntur om. FDpra, add. MV
 Riccard. s: cf. V 19, 8 17 addicere r adeo om. Fra 18 nundum
 Dp, corr. nondum F nostra] uestra D 20 ne] nisi r 21 ambitus p
 23 uno remedio occurri Fa 24 iisdem religio p 25 neglegentes V
 26 ne a me pecuniam MVDp ne eam pecuniam Fa ne eam a me pe-
 cuniam r5 27 non unciis inclusit Gesnerus nisi] fusi V et om. D
 ipsis] his pr 28 conspirete consentite pr* 29 honestius M

praestare liberis vestris, nihil gratius patriae potestis. educentur hic qui hic nascuntur statimque ab infantia natale solum amare frequentare consuescant. atque utinam tam claros praeceptores inducatis, ut finitimis oppidis studia hinc petantur, utque nunc
 5 liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum confluant!’ haec putavi altius et quasi a fonte repetenda, quo magis
 10 scires, quam gratum mihi foret, si susciperes quod iniungo. iniungo autem et pro rei magnitudine rogo ut ex copia studiosorum, quae ad te ex admiratione ingenii tui convenit, circumspicias praeceptores, quos sollicitare possimus, sub ea tamen
 15 condicionem, ne cui fidem meam obstringam. omnia enim libera parentibus servo: illi iudicent, illi eligant; ego mihi curam tantum et impendium vindico. proinde siquis fuerit repertus, qui
 ingenio suo fidat, eat illuc ea lege, ut hinc nihil aliud certum
 15 quam fiduciam suam ferat. vale.

XIII.

C. PLINIUS PATERNO SUO S.

Tu fortasse orationem, ut soles, et flagitas et expectas; at
 ego quasi ex aliqua peregrina delicataque merce lusus meos tibi
 20 prodo. accipies cum hac epistula hendecasyllabos nostros, quibus
 nos in vehiculo, in balineo, inter cenam oblectamus otium temporis. his iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, irasci-
 mur, describimus aliquid modo pressius modo elatius, atque ipsa
 varietate temptamus efficere ut alia aliis, quaedam fortasse om-
 25 nibus placeant. ex quibus tamen si non nulla tibi petulantiora
 paulo videbuntur, erit eruditionis tuae cogitare summos illos et gravissimos viros, qui talia scripserunt, non modo lascivia rerum sed ne verbis quidem nudis abstinuisse; quae nos refugimus, non

1 liberis] litteris r educentur **FD Riccard.** pra edocentur **MV** edocentur **Beroaldus** 2 hic *posteriore loco om.* pr* 3 adque **M** clareos **V** 4 ut finitimis **MV** ut in finitimis **FD** pa ut a finitimis r5: *fortasse* ut etiam finitimis oppidis hinc studia qui nunc aliena in loca ita lieni in hunc locum fiunt **D** hinc studia pr* 5 nostri p alieni] aliena r hunc in locum p 7 floret **V** susceperis **MV** 8 studiosorum **MV** studiosorum **FD** pra 9 ad te] apte **F** 10 ea] eadem p 11 conditione **MVF** 13 fuit p 14 ea lege **FD** pra ex lege **MV**

XIII 19 deligataque **V** 20 hac] haec **MV** epistola **V** hendecasyllabos **M** 21 in vehiculo uersuum commoditas in balneo p intra coenam r5 otio **D** 22 quaeremur p 23 modo pressius modo elatius **MV** 5 modo pressius modo latius **D** modo pressius modo altius a modo altius modo pressius **Fpr** adque **M** ipsa] eadem p 24 aliis alia pr* quaedam] quae **MV** 25 petulantiora paulo **MVD** 5 paulo petulantiora **Fpra** 27 scribserunt **M** non modo lascivia **MVFD** 5 a non modo a lascivia pr *Catanaeus*

5 quia severiores (unde enim?), sed quia timidiore sumus. scimus alioqui huius opusculi illam esse verissimam legem, quam Catullus expressit,

nam castum esse decet pium poetam
ipsum, versiculos nihil necesse est,
qui tum denique habent salem et leporem,
si sunt molliculi et parum pudici.

5

6 ego quanti faciam iudicium tuum, vel ex hoc potes aestimare, quod malui omnia a te pensitari quam electa laudari. et sane quae sunt commodissima desinunt videri, cum paria esse coe-
7 perunt. praeterea sapiens subtilisque lector debet non diversis conferre diversa, sed singula expendere nec deterius alio putare
8 quod est in suo genere perfectum. sed quid ego plura? nam longa praefatione vel excusare vel commendare ineptias ineptissimum est. unum illud praedicendum videtur, cogitare me has
9 nugas ita inscribere, 'hendecasyllabi', qui titulus sola metri lege
10 constringitur. proinde sive epigrammata sive idyllia sive eglogas sive, ut multi, poematia seu quod aliud vocare malueris licebit
11 voces, ego tantum hendecasyllabos praesto. a simplicitate tua peto ut quod de libello meo dicturus es alii mihi dicas; neque
12 est difficile quod postulo. nam si hoc opusculum nostrum aut potissimum esset aut solum, fortasse posset durum videri dicere
13 'quaere quod agas': molle et humanum est 'habes quod agas.' vale.

2 alioquin F Catullus] 16, 5 5 versiculo MV 6 tum denique
rꝑ tunc dēnique MVFDpa 8 existimare rꝑ 9 malui MV a te
omnia Dꝑ omnia apte r laudari] laudii D 10 parua D 11 sup-
tillisque M subillisque D debet non FDpra non debet MVꝑ 12 nec]
ne F alio MVDpr alios a aliud F id alio ꝑ 13 quid om. D 14
longa MVDꝑ longiore Fpra 15 me (me om. D) has nugas ita inscribere
hendecasyllabi Dp me has meas (meas om. r) nugas ita inscribere hende-
casyllabos MVrꝑ me has nugas meas inscribere hendecasyllabi a me has
nugas inscribere endecasyllabi F 16 solam et lege D 17 constringi-
tur MVDꝑa conscribitur Fpr idyllia MV Beroaldus edyllia p hedyllia D
dullia F dugtia Riccard. edullia a elezidria r eglogas MFD Riccard.
egloga V 18 poematia MV poemata Fpra poematica D siue quod
V sed quid r mallueris V 19 tantum] tamen r praesto om. MVr
20 ut om. Dpra alii MVFD aliis pra 21 est] erit D oposc-
ulum M opus Muretus var. lect. XVI 12 22 aut solum aut fortasse posset
durum videri diceret quaere quod agas dicere quere quid agas molle r
fortasse om. p dicere FDpa diceret MVꝑ 23 habes om. p

XV.

C. PLINIUS FUNDANO SUO S.

Siquid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Asinium Rufum 1
singulariter amo. est homo eximius et bonorum amantissimus.
5 cur enim non me quoque inter bonos numerem? idem Cornelium
Tacitum (scis quem virum) arta familiaritate complexus est.
proinde si utrumque nostrum probas, de Rufo quoque necesse 2
est idem sentias, cum sit ad coniectendas amicitias vel tenacis-
simum vinculum morum similitudo. sunt ei liberi plures. nam 3
10 in hoc quoque functus est optimi civis officio, quod fecunditate
uxoris large frui voluit eo saeculo, quo plerisque etiam singulos
filios orbitatis praemia graves faciunt; quibus ille despectis avi
quoque nomen adsumpsit. est enim avus, et quidem ex Saturio
Firmo, quem diliges ut ego, si ut ego propius inspexeris. haec 4
15 eo pertinent, ut scias quam copiosam, quam numerosam domum
uno beneficio sis obligaturus; ad quod petendum voto primum,
deinde bono quodam omine adducimur. optamus enim tibi omina- 5
murque in proximum annum consulatum: ita nos virtutes tuae,
ita iudicia principis augurari volunt. concurrunt autem ut sit 6
20 eodem anno quaestor maximus ex liberis Rufi, Asinius Bassus,
iuvenis (nescio an dicam quod me pater et sentire et dicere
cupit, adulescentis verecundia vetat) ipso patre melior. difficile 7
est ut mihi de absente credas, quamquam credere soles omnia,
tantum in illo industriae, probitatis, eruditionis, ingenii, studii,
25 memoriae denique esse, quantum expertus invenies. vellem tam 8
ferax saeculum bonis artibus haberemus, ut aliquos Basso prae-
ferre deberes: tum ego te primus hortarer moneremque circum-
ferres oculos ac diu pensitares, quem potissimum eligeres. nunc 9

XV 3 hoc certe iudicio **FD** pra hoc ex iudicio **M** ex iudicio **V** 5
numerum **V** 6 arta] aucta p 7 nostrum om. **D** 8 est ut idem **V** 5
coniectendas **V** 9 ei] et p 10 in om. **F** quoque] cum p
quod de fecunditate **V** 12 orbatis p dispectis **Dpr*** auihus quo-
que **M** 13 assummit **D** est enim est enim avus et quidem **D** est enim
et avus quod r 14 diligens **F** proprius **D** 15 eo] ego **VD** quam
ad numerosam **D** 18 consolatum **M** uirtutes (uirtutis **VDp**) tuae ita
iudicia **MVDp** uirtute tua iudicia **Fr** uirtuti tuae iudicia 5 uirtus tua et
iudicia a 19 sit] si a 20 Asinius] ^{si i} anus **M** 22 uerecunda p ipso
patre **V** ipso pat **M** 23 mihi ut r5 quamquam amicis credere soles
omnia *Reifferscheidius mus. Rhen. noviss. v. XV (a. 1860) p. 626* 24 in-
dustriae est r 25 inuenies] inuenis p 27 moraremque **V** 28 nun
uero **D** hunc uero p5

vero — sed nihil volo de amico meo adrogantius dicere, hoc
 solum dico, dignum esse iuvenem quem more maiorum in filii
 10 locum adsumas. debent autem sapientes viri, ut tu, tales quasi
 liberos a re publica accipere, quales a natura solemus optare.
 decorus erit tibi consuli quaestor patre praetorio, propinquis con- 5
 sularibus, quibus iudicio ipsorum, quamquam adulescentulus adhuc,
 11 iam tamen invicem ornamento est. proinde indulge precibus
 meis, obsequere consilio et ante omnia, si festinare videor,
 ignosce; primum quod in ea civitate, in qua omnia quasi ab
 occupantibus aguntur, quae legitimum tempus expectant non 10
 matura, sed sera sunt, deinde quod rerum quas adsequi cupias
 12 praesumptio ipsa iucunda est. revereatur iam te Bassus ut con-
 sulem, tu dilige illum ut quaestorem, nos denique utriusque
 13 vestrum amantissimi laetitia duplici perfruamur. etenim cum sic
 te, sic Bassum diligamus, ut et illum cuiuscumque et tuum quem- 15
 cumque quaestorem in petendis honoribus omni ope labore gratia
 simus iuvaturi, perquam iucundum nobis erit, si in eundem
 iuvenem studium nostrum et amicitiae meae et consulatus tui
 ratio contulerit, si denique precibus meis tu potissimum adiutor
 accesseris, cuius et suffragio senatus libentissime indulgeat et 20
 testimonio plurimum credat. vale.

XVI.

C. PLINIUS VALERIO PAULINO SUO S.

1 Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine: adhuc
 honor studiis durat. proxime cum dicturus apud centumviros 25
 essem, adeundi mihi locus nisi a tribunali, nisi per ipsos iudices

2 malorum V 3 loco *corr.* locum V tales quasi liberos a repu-
 blica accipere M V F tales a rep. liberos accipere pra tales quasi liberos
 accipere D tales quasi a re publica liberos accipere *Sichardus* 5 deco-
 rum r s decus p praetorio] praetore V 8 consilio] consulo p 9 pri-
 mum quod M V D p r primum quia votis suis amor plerumque praecurrit
 deinde quod F s a 10 occupationibus M V 11 deinde quod M V D p r in
 summa quod Fa 12 ipsa om. p te iam D basus V 13 dilige
 illum M V F s a diliges illum pr dilige ut illum D 14 vestrum] nostrum
 D duplici laetitia F p r * a perfruamur M 15 et tum quaecumque p
 16 omni ope (opere D) labore gratia M V D s omni ope (opere p) omni
 labore omni gratia F p r omni ope omni labore gratia a omni opera omni
 labore gratia *Sichardus* 17 iuvaturi M V F a adiuvaturi D p adiuturi r s
 18 iuvenem om. M V s meae] nostrae pr * 19 potissimus Fa 20 et
 suffragio senatus M V D senatus et suffragio F p r a et senatus suffragio s
 21 testimonii D

XVI 23 VALERIO PAULINO F p r a: VALERIO om. M V D 24 gan-
 deo meo gaude tuo gaude etiam V gaudeo meo gaudeo tuo gaudeo etiam
 s 26 adeundem mihi D

non fuit: tanta stipatione cetera tenebantur. ad hoc quidam²
ornatus adulescens scissis tunicis, ut in frequentia solet fieri,
sola velatus toga perstitit, et quidem horis septem. nam tam³
diu dixi magno cum labore, maiore cum fructu. studeamus ergo
⁵ nec desidiae nostrae praetendamus alienam. sunt qui audiant,
sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum
chartis elaboremus. vale.

XVII.

C. PLINIUS ASINIO GALLO SUO S.

¹⁰ Et admones et rogas ut suscipiam causam Corelliae absentis 1
contra C. Caecilium, consulem designatum. quod admones,
gratias ago; quod rogas, queror. admoneri enim debeo, ut sciam,
rogari non debeo, ut faciam quod mihi non facere turpissimum
est. an ego tueri Corelli filiam dubitem? est quidem mihi cum²
¹⁵ isto contra quem me advocas non plane familiaris, sed tamen
amicitia. accedit huc dignitas hominis atque hic ipse cui desti-³
natus est honor; cuius nobis hoc maior agenda reverentia est,
quod iam illo functi sumus. naturale est enim ut ea quae quis
adeptus est ipse quam amplissima existimari velit. sed mihi cogi-⁴
²⁰ tanti adfuturum me Corelli filiae omnia ista frigida et inania
videntur. obversatur oculis ille vir, quo neminem aetas nostra
graviorem sanctiorem subtiliorem tulit. quem ego cum ex admi-
ratione diligere coepissem, quod evenire contra solet, magis ad-
miratus sum, postquam penitus inspexi. inspexi enim penitus:⁵
²⁵ nihil a me ille secretum, non ioculare, non serium, non triste,
non laetum. adulescentulus eram, et iam mihi ab illo honor⁶
atque etiam, audebo dicere, reverentia ut aequali habebatur. ille
meus in petendis honoribus suffragator et testis, ille in inchoan-

1 ad hoc] atr quidem M 2 scissa toga — sola velatus tunica
Marklandus in Stat. silv. IV 9, 24 fieri sola om. F: fieri om. a 4 la-
bore sed maiore Fa

XVII 9 ASINIO om. MVDpra: inscriptione epistulae omissa plinius
sinio ga... (asinio gallo, ut videtur) suo salutem in marg. F: 'Riccar-
dianus in indice D. Ursinio Gallo inscribit' 10 et priore loco om. p
absentis corelliae causam Fpra absentis causam Corelliae s 11 G. caecilium MV
12 admoneri enim debeo ut sciam rogari non (non om. V)
debeo (debeo om. p) ut faciam MVFpa admoneri enim debeo rogari non
(non rogari s) ut faciam rs admoneri enim debeo ut faciam D 14 est
quidem mihi FDa est mihi quidem MVpr 15 familiaris MVFD Riccard.
familiaritas pra 16 atque hic FDpra ad hoc MVs 17 agenda FD
pra habenda MVs 19 ipsa ps aestimari F Riccard. a 20 me om.
p 21 observatur D 22 sanctiorem om. MV subtiliorem tulit MVDs
subtiliorem denique tulit Fpra 25 a me ille FDpa a me illi r ille a me
MV s 27 adque MV dicere etiam reuerentia pr* ut aequali MF
Da aut equali V ut ab aequali pr 28 suffragatori r ille inchoandis Dr

dis deductor et comes, ille in gerendis consiliator et rector, ille
denique in omnibus officiis nostris, quamquam et inbecillus et
7 senior, quasi iuvenis et validus conspiciebatur. quantum ille famae
meae domi, in publico, quantum etiam apud principem adstruxit!
8 nam cum forte de bonis iuvenibus apud Nervam imperatorem 5
sermo incidisset et plerique me laudibus ferrent, paulisper se
intra silentium tenuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat;
deinde gravitate quam noras 'necesse est' inquit 'parcius laudem
9 Secundum, quia nihil nisi ex consilio meo facit.' qua voce tri-
buit mihi quantum petere voto inmodicum erat, nihil me facere 10
non sapientissime, cum omnia ex consilio sapientissimi viri face-
rem. quin etiam moriens filiae suae (ipsa solet praedicare),
'multos quidem amicos tibi ut longiore vita paravi, praecipuos
10 tamen Secundum et Cornutum'. quod cum recorder, intellego
mihi laborandum ne qua parte videar hanc de me fiduciam pro- 15
11 videntissimi viri destituisse. quare ego vero Corelliae adero
promptissime nec subire offensas recusabo: quamquam non solum
veniam me verum etiam laudem apud istum ipsum, a quo, ut
ais, nova lis fortasse ut feminae intenditur, arbitror consecuturum,
si haec eadem in actione, latius scilicet et uberius, quam epistu- 20
larum angustiae sinunt, vel in excusationem vel etiam commen-
dationem meam dixero. vale.

XVIII.

C. PLINIUS ARRIO ANTONINO SUO S.

1 Quem ad modum magis adprobare tibi possum, quanto opere 25
mirer epigrammata tua graeca, quam quod quaedam latine
aemulari et exprimere temptavi? in deterius tamen. accidit hoc
primum inbecillitate ingenii mei, deinde inopia ac potius, ut'

1 ille *posteriore loco om.* D 2 quamquam] quam p 3 qua tum ille V
4 domū publico V domi quantum in publico *Sichardus* adstrinxit r 6
se *om.* D 7 intra] inter r 8 deinde *om.* MV inquit MVF 9 qua]
quia M 10 voto] uolo D me *om.* MV 11 sapientissime — consilio
om. D facere D 12 ipsa MVD ut ipsa Fpra 13 ut longiore MVD
in longiore Fpra 14 cum recorder MVDs dum recorder Fpra 15
prudentissimi r 16 descivisse F 17 tamquam D me non solum
ueniam MV 20 si haec MVFsa si hac Dpr lautius F epi-
stolarum V 21 vel in excusationem vel etiam commendationem meam
dixero D vel in excusationem meam dixero MV contigerit mihi vel in ex-
cusationem vel etiam (in *add. pra*) commendationem meam dicere Fpra

XVIII 24 ARRIO *om.* MVFDpra: 'Riccardianus in indice Arrium An-
toninum *vocat*' ANTONIO D ANTONI M 25 magis *om.* F 26 miror
Dpa latine aemulari MVDs aemulari latine Fpra 27 in deterius
tamen MVD Riccard. s in deterius quidem Fpra accedit p

Lucretius ait, egestate patrii sermonis. quod si haec, quae sunt 2
et latina et mea, habere tibi aliquid venustatis videbuntur, quan-
tum putas inesse iis gratiae, quae et a te et graece proferun-
tur? vale.

XVIII.

C. PLINIUS CALPURNIAE HISPULLAE SUAE S.

Cum sis pietatis exemplum fratremque optimum et aman- 1
tissimum tui pari caritate dilexeris filiamque eius ut tuam diligas
nec tantum amitae ei adfectum verum etiam patris amissi re-
10 praesentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cum cognoveris
dignam patre, dignam te, dignam avo evadere. summum est 2
acumen, summa frugalitas: amat me, quod castitatis indicium
est. accedit his studium litterarum, quod ex mei caritate con-
cepit: meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. qua illa solli- 3
15 citudine, cum videor acturus, quanto, cum egi, gaudio adficitur!
disponit qui nuntient sibi, quem adsensum, quos clamores exci-
tarim, quem eventum iudicii tulerim. eadem, siquando recito,
in proximo discreta velo sedet laudesque nostras avidissimis
auribus excipit. versus quidem meos cantat etiam formatque 4
20 cithara, non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est
optimus. his ex causis in spem certissimam adducor perpetuam 5
nobis maioremque in dies futuram esse concordiam. non enim
aetatem meam aut corpus, quae paulatim occidunt ac senescunt,
sed gloriam diligit. nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis 6
25 praeceptis institutam, quae nihil in contubernio tuo viderit nisi
sanctum honestumque, quae denique amare me ex tua praedica-

1 Lucretius] I 832 patri sermonis D haec quae sunt et latina
MVD haec et quae sunt latina pa haec quae sunt latina Fr 5 2 ne-
tustatis Dr 3 his gratiae MV gratiae eis r 5 quae et a te MV 5a
quae a te r qua ea etate D quae mihi et a te F Riccard. p Catanaeus
praeferuntur p

XVIII 6 CALPURNIAE om. MVFDpra: 'Riccardianus in indice Cal-
purniam Hispullam vocat' ISISPULLAE MV 7 fratremque et opti-
mum et r 5 9 amitae ei (eius D) adfectum uerum etiam patris amissi
repraesentes (repraesentis M) MVD amitae (amice r) ei (eius Fa) uerum
etiam patris amissi affectum (effectum a) repraesentes Fpra 10 dubio
M 11 auo suadere D 12 fragilitas r* fragilitas p* 16 nuntiet MV
17 iudici D recitem Dpr* 18 inproximum Fpa discreto
(corr. —ta) uelo M discereta uelo V audissimum D 19 cantat etiam
formatque MVD 5 cantat etiam (et p) forma (format r) atque Fpr cantat
formatque a 20 aliquod docente M sed amare F 26 honestum-
que] honestum MV amarem ex tua V praelectione MV

7 tione consueverit. nam cum matrem meam parentis loco vere-
reris, me a pueritia statim formare, laudare talemque, qualis
8 nunc uxori meae videor, ominari solebas. certatim ergo tibi
gratias agimus, ego quod illam mihi, illa quod me sibi dederis,
quasi invicem elegeris. vale. 5

XX.

C. PLINIUS NONIO MAXIMO SUO S.

1 Quid senserim de singulis tuis libris notum tibi, ut quemque
perlegeram, feci: accipe nunc quid de universis generaliter iudi-
2 cem. est opus pulchrum, validum, acre, sublime, varium, elegans, 10
pulum, figuratum, spatiosum etiam et cum magna tua laude
diffusum, in quo tu ingenii simul dolorisque velis latissime vectus
3 es. horum utrumque invicem adiumento fuit. nam dolori subli-
mitatem et magnificentiam ingenium, ingenio vim et amaritu-
dinem dolor addidit. vale. 15

XXI.

C. PLINIUS VELIO CERIALI SUO S.

1 Tristem et acerbum casum Helvidiarum sororum! utraque
2 a partu, utraque filiam enixa decessit. adficio dolore, nec tamen
supra modum doleo: ita mihi luctuosum videtur, quod puellas 20
honestissimas in flore primo fecunditas abstulit. angor infantium
sorte, quae sunt parentibus statim et dum nascuntur orbatæ,
3 angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. nam
patrem illarum defunctum quoque perseverantissime diligo, ut
actione mea librisque testatum est; cui nunc unus ex tribus 25
liberis superest domumque pluribus adminiculis paulo ante fun-
4 datam desolatus fulcit ac sustinet. magno tamen fomento dolor
meus adquiescet, si hunc saltem fortem et incolumem paremque

1 loco] uice **MV** 5 uenereris me **F Riccard.** uenerere me **pra** uerere
me **D** dilexeris meque **MV** dilexeris me 5 uenerarere me quoque **Casaubo-**
nus 2 laudareque talem r 4 illam] illa **D** 5 eligeres **MV**

XX 7 Nonio Maximo **pr** **NOVIO MAXIMO F MAXIMO MVDa:**
'*Riccardianus in indice Novium vocat*' 8 tuis libris **MVD** 5 libris
tuis **Fpra** quemquam **pr*** 9 quid *om.* **D** 11 laude] lauda **M** 12
in quo tui ingenii r inquitū ingenii **V** uectus es horum **MD** 5 uectus
est horum **V** uectus es et horum **Fpra** 13 fuit] fecit **V**

XXI 17 VELIO CERIALI **Fpra** CERIALI **Riccard.** CERIALI **MVD**
18 heluidiarum **MFr** 5a heruidiarum **V** Heluidiarum p heluiarum **D** 19

a *om.* **V** filiam *om.* r 20 luctuosam **M** 21 flore] ore a fecunditatis
corr. -tas **V** 22 orabatae **D** 23 angor optimorum maritorum *om.*
MV 27 fulgit **MV** 28 adquiescit **D** et *om.* **MV** paremque ut illi **D**

illi patri, illi avo fortuna servaverit. cuius ego pro salute, pro moribus hoc sum magis anxius, quod unicus factus est. nosti 5 in amore mollitiam animi mei, nosti metus; quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam de quo plurimum spero. vale.

XXII.

C. PLINIUS SEMPRONIO RUFO SUO S.

Interfui principis optimi cognitioni in consilium adsumptus. 1 gymnicus agon apud Viennenses ex cuiusdam testamento celebrabatur: hunc Trebonius Rufinus, vir egregius nobisque amicus, 10 in duumviratu tollendum abolendumque curavit: negabatur ex auctoritate publica fecisse. egit ipse causam non minus feliciter 2 quam diserte. commendabat actionem quod tamquam homo Romanus et bonus civis in negotio suo mature et graviter loquebatur. cum sententiae perrogarentur, dixit Iunius Mauricus, quo 3 15 viro nihil firmitus, nihil verius, non esse restituendum Viennensibus agona: adiecit 'vellem etiam Romae tolli posset.' constanter, inquis, et fortiter. quidni? sed hoc a Maurico novum non 4 est. idem apud imperatorem Nervam non minus fortiter. cenabat Nerva cum paucis: Veiento proximus atque etiam in sinu re- 20 cumbebat: dixi omnia, cum hominem nominavi. incidit sermo 5 de Catullo Messalino, qui luminibus orbatus ingenio saevo mala caecitatis addiderat: non verebatur, non erubescibat, non miserebatur; quo saepius a Domitiano non secus ac tela, quae et ipsa caeca et improvida feruntur, in optimum quemque contor- 25 quebatur. de huius nequitia sanguinariisque sententiis in commune omnes super cenam loquebantur, cum ipse imperator 'quid

1 illi patri *om.* **MV** 2 hoc *om.* **MV** 4 de quo] cui **Dp**
XXII 6 SEMPRONIO RUFO **Fpra**: SEMPRONIO *om.* **MVD Riccard.**

8 celebratur **MV** 9 trebinus **V** nouisque amicis **D** 10 in
duumviratu tollendum **MVDs** in duumviratu suo tollendum **Fpa** in in duum-
viratu tollendum suo **r** 11 non minus] nominis **p** 12 quod quamquam
r 13 et mature et grauitur **pr** 14 perrogarentur **VFD Riccard.** a pro-
rogarentur **Mpr** rogarentur **s** Iunius] iuuenis **D** 16 agonem **D**
uellem *om.* **D** tolli posset Roma (Rome **r**) **pr*** possit **V** 17 inquis]
iniquis **p** hoc a maurico **MV** hoc maurico **Fsa** hoc fortiter maurico **Dpr**
novum] nouum **MV** 18 imperatorem neruam **MVDs** neruam impera-
torem **Fpra** non minus forte *Riccard.* forte (*om.* non minus) **Fr** 19
ueiento **MDsa** uelento **V** uegento **Fpr** recumbebat proximus atque etiam
in sinu **pr*** adque **M** 21 catulo **ra**, *om.* **F** mesallino **D** orbatus
Fa orbis **Dpr** captus **MVs** 22 nonne rubescat **D** miserabatur **pr**
23 quo *om.* **Fa** quae ipsa **r** 24 optimum] oppidum **F** contorquebat
F Riccard. **p Beroaldus** 25 sanguinarique sententia **D** 26 cum ipse
MVDrs Tum ipse **Fpa**

putamus passurum fuisse, si viveret?' et Mauricus 'nobiscum ce-
7 naret.' longius abii, libens tamen. placuit agona tolli, qui mores
Viennensium infecerat, ut noster hic omnium. nam Viennensium
vitia intra ipsos residunt, nostra late vagantur, utque in corpo-
ribus sic in imperio gravissimus est morbus qui a capite diffun- 5
ditur. vale.

XXIII.

C. PLINIUS POMPONIO BASSO SUO S.

1 Magnam cepi voluptatem, cum ex communibus amicis cognovi
te, ut sapientia tua dignum est, et disponere otium et ferre, ha- 10
bitare amoenissime et nunc terra nunc mari corpus agitare,
multum disputare, multum audire, multum lectitare, cumque plu-
2 rimum scias, cotidie tamen aliquid addiscere. ita senescere oportet
virum qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexit
3 totumque se rei publicae, quam diu decebat, obtulerit. nam et 15
prima vitae tempora et media patriae, extrema nobis impertire
debemus, ut ipsae leges monent, quae maiorem annis otio red-
4 dunt. quando mihi licebit, quando per aetatem honestum erit
imitari istud pulcherrimae quietis exemplum? quando secessus
mei non desidiae nomen, sed tranquillitatis accipient? vale. 20

XXIII.

C. PLINIUS FABIO VALENTI SUO S.

1 Proxime cum apud centumviros in quadruplici iudicio di-
xissem, subiit recordatio egisse me iuvenem aequae in quadruplici.
2 processit animus, ut solet, longius: coepi reputare, quos in hoc 25
iudicio, quos in illo socios laboris habuissem. solus eram qui
in utroque dixissem: tantas conversiones aut fragilitas mortali-
3 tatis aut fortunae mobilitas facit. quidam ex iis qui tunc egerant

1 et om. Fp 4 residunt M V F Riccard. pra resident D

XXIII 8 POMPONIO BASSO SUO Fpa Pomponio suo Basso r Pom-
ponio Basso s BASSO SUO. MVD 9 coepi MV 11 amoenissime M
corpus om. D 13 scis r aliquid adisci recta senescere D oportet
uirum ita senescere MV s 15 obtulerit VF 16 impertire Drsa impe-
tire MV impartire p imperare F Riccard. 17 maiorem annis otio (anni
socio M) M V F D Riccard. rp maiorem annis LX ocio Catanaeus a 20
accipiant V

XXIII 22 Fabio Valenti suo pr FABIO SUO F VALENTI SUO
MVDa 23 in quadruplici iudicio om. F Riccard. 24 subit a aequi
D 26 laboris socios rs 27 in utrūque D conuersationes MV
mortis aut fortunae mobilitas mouet facit D 28 mobilitas fortunae pr*
ex his M V F D

decesserunt, exulant alii, huic aetas et valetudo silentium suasit,
 hic sponte beatissimo otio fruitur, alius exercitum regit, illum
 civilibus officiis principis amicitia exemit. circa nos ipsos quam
 multa mutata sunt! studiis processimus, studiis periclitati sumus
 5 rursusque processimus: profuerunt nobis bonorum amicitiae, bo-
 norum obfuerunt iterumque prosunt. si computes annos, exiguum
 tempus, si vices rerum, aevum putes. quod potest esse docu-
 6 mento nihil desperare, nulli rei fidere, cum videamus tot varie-
 tates tam volubili orbe circumagi. mihi autem familiare est
 7 omnes cogitationes meas tecum communicare isdemque te vel
 10 praeceptis vel exemplis monere, quibus ipse me moneo; quae
 ratio huius epistolae fuit. vale.

XXV.

C. PLINIUS MESSIO MAXIMO SUO S.

15 Scripseram tibi verendum esse ne ex tacitis suffragiis vitium
 aliquod existeret. factum est. proximis comitiis in quibusdam
 tabellis multa iocularia atque etiam foeda dictu, in una vero
 pro candidatorum nominibus suffragatorum nomina inventa sunt.
 excanduit senatus magnoque clamore ei qui scripsisset iratum
 20 principem est comprecatus. ille tamen fefellit et latuit, fortasse
 etiam inter indignantes fuit. quid hunc putamus domi facere,
 3 qui in tanta re tam serio tempore tam scurriliter ludat, qui de-
 nique omnino in senatu diçax et urbanus et bellus est? tantum
 4 licentiae pravis ingeniis adicit illa fiducia, 'quis enim sciet?'.
 25 poposcit tabellam, stilum accepit, demisit caput, neminem vere-
 tur, se contemnit. inde ista ludibria scaena et pulpito digna.

1 decesserunt exulant alii **D**pra recesserunt exulant alii **F** *Riccard.*
 decesserunt alii exulant alii **MV** 2 alius] aliis **M** regit] legit **D** 3
 amicitiae **V** 4 studiis processimus *om.* p 5 profuerunt nobis (nouis **D**)
 bonorum amicitiae bonorum obfuerunt **D** *Riccard.* a profuerunt bonis bo-
 norum amicitiae bonorum defuerunt **MV** profuerunt nobis amicitiae bono-
 rum et obfuerunt **Fpr** 6 iterumqui **D** 7 aevum putes] computes **MV**
 quod potest] quot post **V** documento **Ma** dicumerito **D** 8 nulli rei
 fidere decere *G. H. Schaeferus* 10 communicarem sdemque **V** isdem-
 que — 12 monere *om.* **D** 11 me *om.* **D** 12 epistolae **V**

XXV 14 MESIO MAXIMO pra MESIO NOMIMO **F** Metio (Messio
Catanaeus) Maximo: MESSIO *om.* **MVD** *Riccardianus 'in contextu': 'Ric-*
cardianus in indice Maesium vocat'. 15 scribseram **M** tibi *om.* r
 uerecundum **D** ne extractis **Fa** 16 existere. **V** 17 iacularia **V**
 adque **M** 19 ei qui **MVa** et qui **FD** *Riccard.* p in eum qui r s scribsis-

set **M** scripsissem **D** 21 quod hunc **V** quo hunc **D** 22 seris **D** tam
posteriore loco om. pr scurriliter **M** laudat **D** ludit *Sichardus* 24 in-
 genis **M** 25 tabellam **MV** tabellas **Dpra** tabulas **F** dimisit **Dpr***
 capud **M** 26 se] sed **Dpr** condemnit **M**

5 quo te vertas? quae remedia conquiras? ubique vitia remediis fortiora. ἀλλὰ ταῦτα τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς μελήσει, cui multum cotidie vigiliarum, multum laboris adiecit haec nostra iners et tamen effrenata petulantia. vale.

XXVI.

C. PLINIUS MAECILIO NEPOTI SUO S.

1 Petis ut libellos meos, quos studiosissime couparasti, legendos recognoscendosque curem. faciam. quid enim suscipere
2 libentius debeo, te praesertim exigente? nam cum vir gravissimus doctissimus disertissimus, super haec occupatissimus, maximae
3 provinciae praefuturus, tanti putes scripta nostra circumferre tecum, quanto opere mihi providendum est ne te haec pars sarcinarum tamquam supervacua offendat? adnitar ergo, primum
ut comites istos quam commodissimos habeas, deinde ut reversus invenias quos istis addere velis. neque enim mediocriter me
ad nova opera tu lector hortaris. vale.

XXVII.

C. PLINIUS POMPEIO FALCONI SUO S.

1 Tertius dies est, quod andivi recitantem Sentium Augurinum cum summa mea voluptate, immo etiam admiratione. poematia
appellat. multa tenuiter, multa sublimiter, multa venuste, multa
2 tenere, multa dulciter, multa cum bile: aliquot annis puto nihil generis eiusdem absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut
3 amor eius aut quod ipsum me laudibus vexit. nam lemma sibi

2 ἀλλὰ ταῦτα τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς μελήσει *Beroaldus* ἀλλὰ ταῦτα τῶν περὶ ἡμᾶς μελήσει *duabus litteris post περὶ deletis* D ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἄλλω μελήσει a ΛΜΑΤΑΤΩΥΠΕΡΗCΜΑCΕΕΙ M ΛΑΛΤΥΛΥΤΑΤΟΝΙ-ΠΕΡΕΜΑCΜΕΑΝCΕΙ F, in lacuna om. Vpr: ΤΥΑΓΙΑ pro ταῦτα *exhibet Riccardianus* 3 addicit r nostra om. p iners et tamen D iners sed tamen F 5a iners et tam r inter se tam MV iners et (om. tamen) p

XXVI 6 omissa est epistula in F. *Riccardianus in ipsa serie hanc epistolam omisit, in indice tamen Maecil. Nepoti scriptam esse adserit.* MAECILIO om. MVDpra Neroni r 7 legendos recognoscendosque MV recognoscendos emendandosque Dpra 8 suscipere libentius Dpra libentius suscipere MV 10 disertissimus M super haec occupatissimus om. MV 11 tante V 12 tecum est quantopere p quantopere MV 14 commendatissimos D 15 uelis istis addere pr* istis] istos M

XXVII 18 Pompeio Falconi *Riccardianus in indice* POMPEIO SUO F FALCONI SUO MVDpra 19 recitantem om. MV 5 20 poematia MV 5 poemata F *Riccard.* a poemati r poematica Dp 21 tenuiter] enuiter MV 22 tenere corr. temere M tenerrime r aliquod V 23 absolutius] ab se lucidius r 24 amore eius D quod] aliquod V me ipsum Fpra euexit vulgo lema MV

sumpsit, quod ego interdum versibus ludo. atque adeo iudicii mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus versus occurrerit (nam ceteros teneo), et iam explicui.

canto carmina versibus minutis,

4

5 his olim quibus et meus Catullus
et Calvus veteresque. sed quid ad me?

unus Plinius est mihi priores:

mauult versiculos foro relicto

et quaerit quod amet putatque amari.

10 ille o Plinius, ille quot Catones!

i nunc, quisquis amas, amare noli.

vides quam acuta omnia, quam apta, quam expressa. ad hunc 5
gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publi-
caverit, exhibebo. interim ama iuvenem et temporibus nostris
15 gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. vivit cum
Spurinna, vivit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utrique
contubernalis est. possis ex hoc facere coniecturam, quam sit 6
emendatus adulescens, qui a gravissimis senibus sic amatur. est
enim illud verissimum,

20 γινώσκων ὅτι

τοιοῦτός ἐστιν, οἷσπερ ἦδεται συνών.

vale.

1 adque adeo **M** iudicii] iudici **V** 2 ipso *om.* **rs** 3 occurrerit
Fpra occurrit **D** occurrat **MV** 5 meis **V** 6 Calvus] catullus **D**
quid] quidem **r** 7 unus] unius **V** prioris **MV** 9 putatque amari
Dpr putatque amare **MVF Riccard.** a iuuatque amare **s** probatque amari
Casaubonus: cf. IX 33, 6 10 ille o plinius ille **MVD** illos plinius ille
rs ille plinius ille **Fpa** quot Catones, i nunc *Barthius* quod (quid **pr**)
catones i nunc **MDpra** quod catone. Si nunc **F** quod catones in hunc **V**
11 quisquis amas **MDs** quisque amas **V** quisqui sapias *Riccard.* quisquis
sapias **Fpr** qui sapias **a** 12 expressa] ex. *ps.* **sa** **M** 13 ut *om.* **D**
14 exhibeo **MV** iuvenem] iuuentē **F** nostri **F** 15 gratulare si pro
F Riccard. **pr*** cum spurinā **D** cumpuriūna **MV** 16 antonipio **V**
18 sic ornatur amaturque **rs** 20 γινώσκων (TEINΩΣΚΩΝ **M**) — συνών
MD ΓΕΙΓΝΩΣΚΩΝΩΤΙ ΤΟC ΕCΤΙΝ ΟΙCΠΕΡ ΗΔΕΤΑΙ CYNΩΝ *et in marg.*
γινώσκων οτι τοιοῦτος ἐστιν οἷσπερ ἦδεται συνών **F** γινώσκων ὅτι τοιοῦ-
τός ἐστιν ἕκαστος οἷσπερ ἦδεται συνών (συνών **a**) **sa**, *lacuna relicta om.* **Vp**
et sine indicio lacunae r. versus sunt Euripidis saepius ab aliis scriptoribus
citati, cf. Nauck fragm. trag. graec. p. 490 21 ΕΤΙΝ **M** οἷσπερ **D**
22 vale *om.* **VF**

XXVIII.

C. PLINIUS VIBIO SEVERO SUO S.

1 Herennius Severus, vir doctissimus, magni aestimat in bi-
 bliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Corneli Ne-
 potis et Titi Cati, petitque, si sunt istic, ut esse credibile est, 5
 2 exscribendas pingendasque delegem. quam curam tibi potissimum
 iniungo, primum quia desideriiis meis amicissime obsequeris,
 deinde quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor
 studiosorum, postremo quod patriam tuam omnesque qui nomen
 3 eius auxerunt ut patriam ipsam veneraris et diligis. peto autem 10
 ut pictorem quam diligentissimum adsumas. nam cum est arduum
 similitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima est imita-
 tionis imitatio. a qua rogo ut artificem, quem elegeris, ne in
 melius quidem sinas aberrare. vale.

XXVIII. (a. 105)

15

C. PLINIUS ROMATIO FIRMO SUO S.

1 Heia tu, cum proxime res agentur, quoquo modo ad iudi-
 candum veni: nihil est quod in dextram aurem fiducia mei dor-
 2 mias: non inpune cessatur. ecce Licinius Nepos praetor, acer
 et fortis et praetor, multam dixit etiam senatori. egit ille in 20
 senatu causam suam, egit autem sic ut deprecaretur. remissa
 3 est multa; sed timuit, sed rogavit, sed opus venia fuit. dices
 'non omnes praetores tam severi.' falleris: nam vel instituere
 vel reducere eius modi exemplum non nisi severi, institutum
 reductumve exercere etiam lenissimi possunt. vale. 25

XXVIII 2 *Riccardianus in indice Vibium Severum vocat*. IUBIO
 SEUERO F Iulio Senero suo pr SEUERO SUO VDa SEUERO M 3 in
 bybliotheca sua pondere V 4 cornelii nepotis MVp^a Corneliae Nepotis r
 corneli^e nepoti^e F Riccard. 5 cati MV Catii s atti D atii p Actii r

Cassii *Catanaeus* a catilli F catilli Riccard. si petitque sunt M istic ut]
 isti cui V 6 delege D delegere r 9 studiosorum om. D quod] quo
 F Riccard. omnisque D 10 autem om. pr* 12 effingere — difficil-
 lima om. D difficillima (difficillime V) estimationis imitatio VF Riccard.
 13 a qua rogo MVF^a quare rogo Dpr eligeris MV 14 qui-
 dam V

XXVIII 16 ROMATIO FIRMO *Riccardianus in indice*: ROMATIO MVD
 ROMANO Fpra 17 Heia MVs Hea Riccard. Eia FDpra proximae res
 MV proximo res D agantur D 18 est om. MV dextram M fidu-
 ciam mei D 19 Nepos] ne V praetor acer et fortis et praetor (prae-
 cor M) MVD praetor acer et fortis s praetor acer et fortis uir Fpra
 20 multam etiam dixit senatori pr 21 ut retractaretur D 23 nam in-
 stituere MV 25 reductum uero exercere MV reductumne exercere om-
 nem r lenissimi MVD Riccard. pra leuissimi Fa

XXX.

C. PLINIUS LICINIO SURAE SUO S.

Attuli tibi ex patria mea pro munusculo quaestionem altis-
 1 sima ista eruditione dignissimam. fons oritur in monte, per 2
 5 saxa decurrit, excipitur cenatiumcula manu facta: ibi paulum
 retentus in Larium lacum decedit. huius mira natura: ter in die
 statis auctibus ac diminutionibus crescit decrescitque. cernitur 3
 id palam et cum summa voluptate deprehenditur. iuxta re-
 cumbis et vesceris atque etiam ex ipso fonte (nam est frigidis-
 10 sinus) potas; interim ille certis dimensisque momentis vel subtra-
 hitur vel adsurgit. anulum seu quid aliud ponis in secco, ad- 4
 luitur sensim ac novissime operitur, detegitur rursus paulatinque
 deseritur: si diutius observes, utrumque iterum ac tertio videas.
 spiritusne aliquis occultior os fontis et fauces modo laxat, modo 5
 15 includit, prout inlatus occurrit aut decessit expulsus? quod in 6
 ampullis ceterisque generis eiusdem videmus accidere, quibus
 non hians nec statim patens exitus. nam illa quoque, quam-
 quam prona atque vergentia, per quasdam obluctantis animae
 moras crebris quasi singultibus sistunt quod effundunt. an quae 7
 20 oceano natura, fonti quoque, quaque ille ratione aut inpellitur
 aut resorbetur, hac modicus hic umor vicibus alternis supprimi-
 tur vel egeritur? an ut flumina quae in mare deferuntur adver- 8
 santibus ventis obvioque aestu retorquentur, ita est aliquid quod
 huius fontis excursum repercutiat? an latentibus venis certa 9

XXX 2 Licinio Surae *Catanaeus* a SURAE MVD⁵ Surrae pr LICINIO
 F *Riccardianus* quidem in indice ad Licinium Suram scriptam esse ait episto-
 lam, in contextu vero plane ut *Mediceus* 3 tibi om. F 4 ista om. MV
 5 excipitur om. F cenatiumcula V paululum pra 7 stasis MV
 Dpra statutis F statuis *Riccard.* ac] aut MV 9 adque M frigidis-
 sinus MVDa frigidus Fpr frigidus si *Riccard.* 10 putas M momentis ut
 subtrahitur D 13 iterum atque tertio pr 14 occultioris fontis et faucis
 D 15 prout inlatus (in latus pa) occurrit (incurrit Fa) aut decessit FDpa
 aut in latus occurrit aut decedit MV aut in latus occurrit aut decessit r
 prout illatus occurrit aut decedit *Beroaldus* prout aut illatus occurrit aut
 decedit G. H. Schaeferus 17 extus F quamquam] quam D 18 at-
 que] et pr*a urgentia MV luctantis V 19 crebras M an] aut
 F 20 illa Dp rationes aut inpellit aut resorbet r 21 hac] ac *corr.*
 hac F ac p supprimitur uel egeritur Fp supprimitur uel geritur a sup-
 primitur et egeritur Dr subprimitur erigitur M supprimitur erigiturque V
 supprimitur erigiturque et egeritur 5: cf. V 6, 37. VIII 20, 9 22 an
 ut] aut an ut r 23 aestua D aliquid V 24 excursu F *Riccard.*
 repercutiat MVF *Riccard.* per momenta repercutiat Dpra

mensura, quae dum colligit quod exhauserat, minor rivus et
 10 pigrior, cum collegit, agilior maiorque profertur? an nescio
 quod libramentum abditum et caecum, quod cum exinanitum
 est, suscitatur et elicit fontem, cum repletum, moratur et strangulat?
 11 scrutare tu causas (potes enim), quae tantum miraculum effi- 5
 ciunt: mihi abunde est, si satis expressi quod efficitur. vale.

1 minor riuus et pigrior cum **MVF Riccard.** 5 minor est riuus et pigrior
 is cum **pr** minor riuus est et pigrior cum **a** minor est et pigrior cum **D**
 2 collegit] colligit **MVFp** nescio quidem **r** 3 exinanitum esuscitat **V**
 4 eligit **M** repletum **MVD** 5 repletur **F Riccard.** pra 6 C. PLINII
 CAECILII SECUNDI EPISTULARUM FINIT LIBER III V

C. PLINI CAECILI SECUNDI EPISTULARUM

LIBER QUINTUS.

(a. 105. 106)

I.

C. PLINIUS ANNIO SEVERO SUO S.

Legatum mihi obvenit modicum, sed amplissimo gratius. 1
cur amplissimo gratius? Pomponia Galla exheredato filio Asudio
Curiano heredem reliquerat me, dederat coheredes Sertorium Se-
10 verum, praetorium virum, aliosque splendidos equites Romanos.
Curianus orabat ut sibi donarem portionem meam seque praeiu-2
dicio iuvarem; eandem tacita conventionem salvam mihi pollice-
batur. respondebam non convenire moribus meis aliud palam, 3
aliud agere secreto, praeterea non esse satis honestum donare
15 et locupleti et orbo, in summa non profuturum ei, si donassem,
profuturum, si cessissem, esse autem me paratum cedere, si
inique exheredatum mihi liqueret. ad hoc ille 'rogo cognoscas.' 4
cunctatus paulum 'faciam' inquam: 'neque enim video cur ipse
me minorem putem, quam tibi videor. sed iam nunc memento
20 non defuturam mihi constantiam, si ita fides duxerit, secundum
matrem tuam pronuntiandi.' 'ut voles' ait: 'voles enim quod 5
aequissimum.' adhibui in consilium duos quos tunc civitas nostra

1 G. PLINI CAECILI SEC. SS. EPISTOLARUM FINIT LIBER. IIII.
EIUSDEM INCIPIT LIBER V M C. PLINII. SECUNDI. NOVOCOMEN-
SIS. EPISTOLARUM. LIBER. QUARTUS. EXPLICIT. INCIPIT. LI-
BER. V. foeliciter D Liber C. Plinii epistolarum Quintus Incipit p C.
Plinii Secundi Liber quartus explicat. Incipit Liber Quintus lege foeliciter
r C. PL. SECUNDI EPISTOLARVM LIBER QVINTVS a, om. F

I 6 Annio Severo suo Riccard. SEUERO SUO MDpra ANNIO SUO
F 8 pompania D Galla] Gratilla s asudio FD asidio M Assudio
pra 10 virum] utrum p equites Romanos splendidos Fa 11 Curia-
nus filius Sichardus sibi] si D 12 eadem taca conventionem D 15
in summam M 18 cuntater r faciam] facias D neque] que D
ipse om. p 20 defuturam inconstantiam r si] sit M 21 ait] aut D
22 adhibuit M

spectatissimos habuit, Corellium et Frontinum. his circumdatus
 6 in cubiculo meo sedi: dixit Curianus quae pro se putabat: re-
 spondi paucis ego (neque enim aderat alius qui defunctae pudor-
 em tueretur): deinde secessi et ex consilii sententia 'videtur'
 inquam, 'Curiane, mater tua iustas habuisse causas irascendi 5
 tibi.' post hoc ille cum ceteris subscripsit centumvirale iudicium,
 7 non subscripsit mecum. adpetebat iudicii dies. coheredes mei
 componere et transigere cupiebant, non diffidentia causae, sed
 metu temporum. verebantur quod videbant multis accidisse, ne
 8 ex centumvirali iudicio capitis rei exirent. et erant quidam in 10
 illis quibus obici et Gratillae amicitia et Rustici posset. rogant
 9 me ut cum Curiano loquar. convenimus in aedem Concordiae.
 ibi ego 'si mater' inquam 'te ex parte quarta scripsisset
 heredem, num queri posses? quid si heredem quidem instituis-
 set ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut non amplius apud 15
 te quam quarta remaneret? igitur sufficere tibi debet, si exhe-
 redatus a matre quartam partem ab heredibus eius accipias,
 10 quam tamen ego augebo. scis te non subscripsisse mecum et
 iam biennium transisse omniaque me usu cepisse. sed ut te co-
 heredes mei tractabiliorem experiantur, utque tibi nihil abstu- 20
 lerit reverentia mei, offero pro mea parte tantundem.' tuli
 11 fructum non conscientiae modo verum etiam famae. ille ergo
 Curianus legatum mihi reliquit et factum meum, nisi forte
 12 blandior mihi, antiquum notabili honore signavit. haec tibi
 scripsi, quia de omnibus quae me vel delectant vel angunt non 25
 aliter tecum quam mecum loqui soleo; deinde quod durum
 existimabam te amantissimum mei fraudare voluptate quam ipse
 13 capiebam. neque enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit,
 an iis quae honeste fecisse me credo testificatio quaedam et
 quasi praemium accedat. vale.

1 expectatissimos F corellium MF Corelium pr Correlium a cor-
 nelium D 2 curianianus D 3 nec enim pr 4 deinde decessi p
 consili D 5 curiani D iustas] multas p5 6 illi M suscripsit M
 ascripsit r 7 non subscripsit (suscripsit M) mecum MD mecum non
 subscripsit Fpra mei] me D 9 metu ipsorum temporum r5 10
 quidam ex illis r5 11 possent D 12 me om. pr curiano D con-
 unienimus r 13 ego] ergo D 14 num] non p si om. p 15 ita]
 ista D 16 si] se r exhereditas F 18 ego om. M subscripsisse
 M 19 iam om. pa omniaque mea suscepisse F, om. M 20 abstu-
 leris F 21 mei] me D 23 et factum et factum meum D 24 antiquum
 MD antiquorum Fpra nobili M honore] more pr 25 vel priore loco om.
 pr 28 capiam D nec enim p ut] quod p 29 his MD me om. D

II.

C. PLINIUS CALPURNIO FLACCO SUO S.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum 1
ponere nec urbis copiis ex Laurentino nec maris tam turbidis
5 tempestatibus possum. recipies ergo epistulas steriles et simpli-2
citer ingratas ac ne illam quidem sollertiam Diomedis in per-
mutando munere imitantes. sed quae facilitas tua, hoc magis
dabis veniam, quod se non mereri fatentur. vale.

III.

C. PLINIUS TITIO ARISTONI SUO S.

10 Cum plurima officia tua mihi grata et iucunda sunt, tum 1
vel maxime quod me celandum non putasti fuisse apud te de
versiculis meis multum copiosumque sermonem eumque diver-
sitate iudiciorum longius processisse, extitisse etiam quosdam
15 qui scripta quidem ipsa non inprobarent, me tamen amice sim-
pliciterque reprehenderent, quod haec scriberem recitaremque.
quibus ego, ut augeam meam culpam, ita respondeo: facio non 2
numquam versiculos severos parum, facio, et comoedos audio
et specto mimos et lyricos lego et Sotadicos intellego; aliquando
20 praeterea rideo, iocor, ludo, utque omnia innoxiae remissionis
genera breviter amplectar, homo sum. nec vero moleste fero 3
hanc esse de moribus meis existimationem, ut qui nesciunt talia
doctissimos gravissimos sanctissimos homines scriptitasse me
scribere mirentur. ab illis autem quibus notum est, quos quan-4
25 tosque auctores sequar, facile impetrari posse confido ut errare
me, sed cum illis sinant, quorum non seria modo verum etiam
lulus exprimere laudabile est. an ego verear (neminem viven-5
tium, ne quam in speciem adulationis incidam, nominabo), sed
ego verear ne me non satis deceat quod decuit M. Tullium,

II 2 Calpurnio Flacco *Riccardianus in indice* CALPURNIO SUO F
FLACCO SUO MDpra 4 urbis] ullis Catanaeus ruris Gruterus 6 Dio-
medis om. M intmutando M 7 imitantis FDpr

III 10 Titio Aristoni *Riccardianus in indice*, 'in contextu vero, ut ceteri
codices, ille quidem nude Aristoni suo': TITIONI SUO F ARISTONI SUO
MDpra 11 tum] tunc D 13 eumque] eum F 15 ipsa probarent M

16 haec MFD Catanaeus a hoc pr recitarem quibus r. 18 facio
et comoedias audio Dp5 facio et comoedias audeo r facio nam et comoe-
dias audio MF Riccard. a facio etiam comoedias et audio vel facio iambos,
comoedias audio coniecit Cortius 19 Sotadicos coniecit Catanaeus² socra-
ticos MFDpra satyricos 5 20 ludo iocor D innoxia p 21 am-
plectas D 22 extimationem D 23 scripsisse me scribere remirentur
D 26 lusus etiam p

C. Calvum, Asinium Pollionem, M. Messalam, Q. Hortensium, M. Brutum, L. Sullam, Q. Catulum, Q. Scaevolam, Ser. Sulpicium, M. Varronem, Torquatum, immo Torquatos, C. Memmum, Lentulum Gaetulicum, Annaeum Senecam, Annaeum Lucanum et proxime Verginium Rufum, et si non sufficiunt ⁵ exempla privata, divum Iulium, divum Augustum, divum Nervam, Tiberium Caesarem? Neronem enim transeo, quamvis sciam non corrumpi in deterius quae aliquando etiam a malis, sed honesta manere quae saepius a bonis fiunt, inter quos vel praecipue numerandus est P. Vergilius, Cornelius Nepos et ¹⁰ prius Accius Enniusque. non quidem hi senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus. recito tamen, quod illi an fecerint nescio. etiam: sed illi iudicio suo poterant esse contenti, mihi modestior constantia est, quam ut satis absolutum putem ¹⁵ quod a me probetur. itaque has recitandi causas sequor, primum quod ipse qui recitat aliquanto acrius scriptis suis auditorum reverentia intendit, deinde quod de quibus dubitat quasi ²⁰ ex consilii sententia statuit. multa etiam a multis admonetur, et si non admoneatur, quid quisque sentiat perspicit ex vultu oculis nutu manu murmure silentio; quae satis apertis notis iudicium ab humanitate discernunt. atque adeo, sicui forte eorum qui interfuerunt curae fuerit eadem illa legere, intellegit me quaedam aut commutasse aut praeterisse, fortasse etiam ex suo ²⁵ iudicio, quamvis ipse nihil dixerit mihi. atque haec ita disputo, quasi populum in auditorium, non in cubiculum amicos advo-

1 pollionem **FD**pra polionem **M** messallam **p** quintum hortensium **MD** 2 syllam **Fpra** sillam **D** Q. Catullum **r** ser. sulpicium **Fpra** seruium sulpicium **MD** 3 M. Varronem *Mommseus* uarronem **MF** **Dpra** memium **F** 4 C. Lentulum, Getulicum **s** annaeum senecam lucanum **M** Anneum (Aneum **r**) Senecam et Lucanum **r5** annaeum senecam **FDpa** Annaeum Senecam, Luceium *Catanaeus*² 5 uirginium **pr** ruffum **p** 6 neruum **M** 7 tiberium caesarem **MD** Ti. caesarem **Fa** T. Caesarem **p5** Titum Caesarem **r** 8 sciam] scientia **r** aliquando etiam a malis **Da** aliquando etiam malis **M** aliquando etiam malis **F** etiam a malis aliquando **p5** etiam in aliis aliquando **r** 9 honestam manere **M** mansere **D** fiunt *om.* **D** 10 est *om.* **r5** uirgilius **Fpr** 11 accius enniusque **M** actius enniusque **D** ennius acciusque **Fa** ennius actiusque **pr** 12 an etiam fecerint nescio sed **r** an fecerint nescio sed **5a** 13 illi in iudicio **r** 14 constantia] conscientia *Casaubonus: cf. V 12, 4* est *om.* **D** 16 aliquanto **MF** *Catanaeus* a aliquando **Dpr** 17 reuerentiam **Mpr** *Riccard.* 18 consili **D** a *om.* **D** 19 et si non admoneatur *ic* **om.** **D** perspexit **M** percipit **D** 20 nutu manu **MD** *Riccard.* pra nutu manuum **F** nutu manuum motu *Sichardus* 22 curae fuerit *om.* **M** intellegit **F** 23 aut commutasse *om.* **D** fortasse et etiam **D** 24 quamvis] quam **D** atque haec ita disputo **F** *Riccard.* a sed haec ita disputo **M** atque ita dispositio **D** atque ita hoc disputo **pr**

carim, quos plures habere multis gloriosum, reprehensioni nemini fuit. vale.

III. (a. 105)

C. PLINIUS IULIO VALERIANO SUO S.

5 Res parva, sed initium non parvae. vir praetorius Sollers 1
a senatu petiit ut sibi instituere nundinas in agris suis permitte-
retur: contra dixerunt legati Vicetinarum: adfuit Tuscilius No-
minatus: dilata causa est. alio senatu Vicetini sine advocato 2
intraverunt, dixerunt se deceptos, lapsine verbo, an quia ita
10 sentiebant. interrogati a Nepote praetore, quem docuissent,
responderunt quem prius: interrogati, an tunc gratis adfuisset,
responderunt sex milibus nummum: an rursus aliquid dedissent,
dixerunt mille denarios. Nepos postulavit ut Nominatus indu-
ceretur. haecenus illo die. sed quantum auguror, longius res 3
15 procedit. nam pleraque tacta tantum et omnino commota latis-
sime serpunt. erexi aures tuas. quam diu nunc oportet, quam 4
blande roges ut reliqua cognoscas! si tamen non ante ob haec
ipsa veneris Romam spectatorque malueris esse quam lector. vale.

V.

C. PLINIUS NONIO MAXIMO SUO S.

20 Nuntiatum mihi est C. Fannium decessisse, qui nuntius me 1
gravi dolore confudit, primum quod amavi hominem elegantem
disertum, deinde quod iudicio eius uti solebam. erat enim acu-
tus natura, usu exercitatus, veritate promptissimus. angit me 2
25 super ista casus ipsius: decessit veteri testamento, omisit quos

1 multis om. F 2 vale om. F

III 4 Iulio Valeriano suo *Riccardianus in indice* IULIO F UALE-
RIANO SUO MDpra 5 non parvae MD non paruum Fpra vir] A
uir a sollers pra 6 petiit M Catanaeus a petit FDpr in agris suis
nundinas pra 7 vicetinarum legati Fpra tuscilius Drsa tuscilius
M tuscillus Fp nominatus dilato senatu D 9 an antiqui ita *Riccard.*
10 interrogatio nepote M: interrogati a Nepote praetore quem docuis-
sent responderunt om. F *Riccard.* 11 quem prius Catanaeus a Qui prius
F que prius D quod prius pr: quem prius — 12 responderunt om. M ad-
fuisset Beroaldus a adfuissent FDpr 15 procedit MD procedet Fpra
tacta Schefferus tacita MFpra iacta D 16 nunc] non r q (h. e. quia
vel qui) blande F 18 malueris M

V 20 Nonio Maximo *Riccardiani index*: MAXIMO SUO MDpra *in scrip-
tione epistulae omitta plinius* maximo suo *in marg.* F 21 Nuntia-
tum mihi est M Nuntiatum mihi D Nunciatur (Nonciatur F) mihi F *Ric-
card.* pra g. fannium F 22 gravi me pra confudit M primum
quia p hominem om. r elegantem et disertum pra 23 natura acu-
tus Fpra 24 varietate p ubertate *Mohmsenus* 25 vetere D omisit M

maxime diligebat, prosecutus est quibus offensior erat. sed hoc
 utcumque tolerabile, gravius illud, quod pulcherrimum opus in-
 3 perfectum reliquit. quamvis enim agendis causis distringeretur,
 scribebat tamen exitus occisorum aut relegatorum a Nerone et
 iam tres libros absolverat, subtiles et diligentes et latinos atque 5
 inter sermonem historiamque medios, ac tanto magis reliquos
 4 perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur. mihi
 autem videtur acerba semper et immatura mors eorum qui im-
 mortale aliquid parant. nam qui voluptatibus dediti quasi in
 diem vivunt vivendi causas cotidie finiunt; qui vero posteros 10
 cogitant et memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors
 non repentina est, ut quae semper inchoatum aliquid abruptat.
 5 Gaius quidem Fannius quod accidit multo ante praesensit. visus
 est sibi per nocturnam quietem iacere in lectulo suo compositus
 in habitum studentis, habere ante se scrinium (ita solebat): 15
 mox imaginatus est venisse Neronem, in toro resedis-
 sisse primum librum quem de sceleribus eius ediderat eumque
 ad extremum revolvisse, idem in secundo ac tertio fecisse, tunc
 6 abisse. expavit et sic interpretatus est, tamquam idem sibi fu-
 turus esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi, et fuit idem. 20
 7 quod me recordantem miseratio subit, quantum vigiliarum, quan-
 tum laboris exhauserit frustra. occursant animo mea mortali-
 tas, mea scripta. nec dubito te quoque eadem cogitatione ter-
 8 reri pro istis quae inter manus habes. proinde dum suppetit
 vita, enitatur ut mors quam paucissima quae abolere possit 25
 inveniatur. vale.

VI.

C. PLINIUS DOMITIO APOLLINARI SUO S.

1 Amavi curam et sollicitudinem tuam, quod, cum audisses
 me aestate Tuscos meos petiturum, ne facerem suasisti, dum 30

1 offensior M 3 reliquid M 4 occisorum D 5 adque M 7
 hi] in M 8 sors D 9 in diem] in die r 11 suis D 12 quae] qui
 M abruptant M 13 Gaius (Caius a. C. MDpr) quidem Fannius MD
 Riccard. pra g. fannius quidem F multum D 15 in habitum F in ha-
 bitu, una littera deleta D in habitu Mpra ita solebat MF Riccard. ra
 ita ut solebat Dps 16 est om. Dpr resedis- MD Riccard. pr sedisse
 Fa promississe D 17 librum primum p quem] quoniam p cum-
 que M 18 revolvisse Dpra revolvisset M voluisse F Riccard. evolvisse
 Cortius 19 abisse Mr 21 misera r 22 animum D 23 nec quo-
 que dubito te quoque r quoque] cum p 24 pro istis] possitis D

VI. 28 DOMITIO om. MFDpra: 'Riccardianus in indice Domitium
 Apollinarem vocat' 29 quod] qui ps audisses majestate F 30 pe-
 tituros D

putas insalubres. est sane gravis et pestilens ora Tuscorum 2
 quae per litus extenditur; sed hi procul a mari recesserunt, quin
 etiam Appennino, saluberrimo montium, subiacent. atque adeo 3
 ut omnem pro me metum ponas, accipe temperiem caeli, re-
 5 gionis situm, villae amoenitatem; quae et tibi auditu et mihi
 relatu iucunda erunt. caelum est hieme frigidum et gelidum: 4
 myrtos oleas, quaeque alia adsiduo tepore laetantur, aspernatur
 ac respuit; laurum tamen patitur atque etiam nitidissimam pro-
 fert, interdum, sed non saepius quam sub urbe nostra, necat.
 10 aestatis mira clementia: semper aër spiritu aliquo movetur; fre- 5
 quentius tamen auras quam ventos habet. hinc senes multi: 6
 videas avos proavosque iam iuvenum, audias fabulas veteres
 sermonesque maiorum, cumque veneris illo, putes alio te sae-
 culo natum. regionis forma pulcherrima: imaginare amphi- 7
 15 theatrum aliquod inmensum et quale sola rerum natura possit
 effingere. lata et diffusa planities montibus cingitur, montes
 summa sui parte procera nemora et antiqua habent. frequens 8
 ibi et varia venatio. inde caeduae silvae cum ipso monte de-
 scendunt. has inter pingues terrenique colles (neque enim facile
 20 usquam saxum, etiam si quaeratur, occurrit) planissimis cam-
 pis fertilitate non cedunt opimamque messem serius tantum, sed
 non minus percoquunt. sub his per latus omne vineae porri- 9
 guntur unamque faciem longe lateque contextunt; quarum a fine
 imoque quasi margine arbusta nascuntur. prata inde campi- 10
 25 que: campi, quos non nisi ingentes boves et fortissima aratra
 perfringunt: tantis glaebis tenacissimum solum, cum primum
 prosecatur, adsurgit, ut nono demum sulco perdometur. prata 11
 florida et gemmea trifolium aliasque herbas teneras semper et

1 est] et p 3 adque M 6 est] et D erant r 7
 myrtos oleas Dpra myrto stiliis M mistas oleas F adsiduo tepore M
 assiduo tempore D aestiuo tepore Catanaeus a aestiuo tempore (tēpore F)
 F Riccard. pr 8 ac respuit Ma et respuit FDpr Larum F adque
 M 9 negat F Riccard. 10 aër om. M frequenter D 11 hic M
 multi MF Riccard. a multos Dpr 12 audias] aut in M 13 cum
 ueneris p s quomodo ueneris r illo om. D te alio pr 14 imaginari
 D 15 et om. D 17 procera nemora] progenera more F habens D

18 caeduae MFra caedae Riccard. crebrae Dp s ipso mente M monte
 ipso p s 19 facilius quam M 20 plenissimis r 21 optimamque p 22
 percoquunt r s a percoquunt D Riccard. percoquunt F decoquunt M percoquit
 p omnes p 23 unaque facie F Riccard. r 24 ambusta F Riccard.
 26 tantis] is M cum primum prosecatur MFD Catanaeus a cum pro-
 secatur pr 27 ut om. D demum nono p s demum nouo r perdoma-
 tur D 28 florida FDpra frigida M et gemmea MDr s a et gemme F
 et gemma p et iemme Riccard. semperque molles pr

molles et quasi novas alunt: cuncta enim perennibus rivis nutriuntur. sed ubi aquae plurimum, palus nulla, quia devexa terra, quidquid liquoris accepit nec absorbit, effundit in Tiberim. medios ille agros secat, navium patiens, omnesque fruges devehit in urbem, hieme dumtaxat et vere; aestate summittitur immensique fluminis nomen arenti alveo deserit, autumno resumit. magnam capies voluptatem, si hunc regionis situm ex monte prospexeris. neque enim terras tibi, sed formam aliquam ad eximiam pulchritudinem pictam videberis cernere: eâ varietate, ea descriptione, quocumque inciderint oculi, reficietur. villa in colle imo sita prospicit quasi ex summo: ita leniter et sensim elivo fallente consurgit, ut, cum ascendere te non putes, sentias ascendisse. a tergo Appenninum, sed longius habet: accipit ab hoc auras quantilibet sereno et placido die, non tamen acres et immodicas, sed spatio ipso lassas et infractas. magna sui parte meridiem spectat aestivumque solem ab hora sexta, hibernum aliquanto maturius quasi invitat in porticum latam et prominulam. multa in hac membra, atrium etiam ex more veterum. ante porticum xystus in plurimas species distinctus concisusque buxo; demissus inde pronusque pulvinus, cui bestiarum effigies invicem adversas buxus inscripsit: acanthus in plano mollis et paene dixerim liquidus. ambit hunc ambulatio pressis varieque tonsis viridibus inclusa; ab his gestatio in modum circi, quae buxum multiformem humilesque et retentas manu arbusculas circumit. omnia maceria munietur: hanc gradata buxus operit et subtrahit. pratum inde non minus natura quam superiora illa arte visendum: campi deinde porro multaue alia prata et arbusta. a capite porticus triclinium excurrit: valvis xystum desinentem et protinus pratum

2 sed ubi **MDa** sed ibi **pri bi F** 3 accipit **pr** teberim **M** 4 omnisque **FDpr** 6 deserat **M** reassumit **p** reassumunt **r** 8 respexeris **D** 9 ad eximiam **MDpra** et eximiam **Riccard.** eximiamque **F** uidebis **r** 10 descriptione **M** reficiuntur **pr** 11 uilla] utilia **D** prospici **p** leniter **Beroaldus** leniter **MFDpra** 13 sententias **D** appenninum **M** 14 quaslibet **r** sereno et et placido **M** 15 sed] et **D** ipso **om. M** 16 sole **F** 17 aliquanto] aliquod **r** 18 prominulam **M** pro modo longam **FDpra: fortasse** pro modo villae longam in haec **F** in hoc **r** 19 in plurimas species distinctus concisusque buxo **MD** concisus in plurimas species distinctusque (distinctus **F**) buxo **Fpra** 20 pulvinusque cui **r** 21 aduersa **M** 23 tunsis **F** 24 quam buxum **r** humilesque et **e a** retantes **M** humilisque retentas **r** humilesque et retonsas **vulgo** 25 materia **r** matheria **F** 26 gradata] grata **r** non inde **r** 28 multa quae alia **D** multa alia **F** a **om. F Riccard.** porticum **D**

multumque ruris videt, fenestris hac latus xysti et quod prosilit villae, hac adiacentis hippodromi nemus comasque prospectat. contra mediam fere porticum diaeta paulum recedit, cingit areo-
 20 lam, quae quattuor platanis inumbratur. inter has marmoreo labro aqua exundat, circumiectasque platanos et subiecta platanis
 21 leni aspergine fovet. est in hac diaeta dormitorium cubiculum, quod diem clamorem sonum excludit, iunctaque ei cotidiana amicorumque cenatio: areolam illam, porticum [aliam] eadem-
 22 que omnia quae porticus aspicit. est et aliud cubiculum a proxima
 10 xima platano viride et umbrosum, marmore excultum podio tenuis, nec cedit gratiae marmoris ramos insidentesque ramis aves imitata pictura: fonticulus in hoc, in fonte crater; circa
 23 sipunculi plures miscent iucundissimum murmur. in cornu porticus amplissimum cubiculum triclinio occurrit; aliis fenestris
 15 xystum, aliis despicit pratum, sed ante piscinam, quae fenestris servit ac subiacet, strepitu visuque iucundam: nam ex edito de-
 24 siliens aqua suscepta marmore albescit. idem cubiculum hieme tepidissimum, quia plurimo sole perfunditur. cohaeret hypo-
 25 causton, et si dies nubilus, inmisso vapore solis vicem supplet. inde apodyterium balinei laxum et hilare excipit cella frigida-
 20 ria, in qua baptisterium amplum atque opacum. si natare latius aut tepidius velis, in area piscina est, in proximo puteus, ex quo possis rursus adstringi, si paeniteat teporis. frigidariae
 26 cellae conecitur media, cui sol benignissime praesto est; caldariae magis: prominet enim. in hac tres descensiones, duae
 25 in sole, tertia a sole longius, a luce non longius. apodyterio 27

1 hoc latus **M** 2 hac adiacentis **MD** ac adiacentis **Fpra** heliodromi p
 heliodrome **D** 3 diaeta **MFga** zeta **Dp** directa r paulum] parum **pr**
 rescidit **F Riccard.** 4 quae *om.* **D** in has marmore labro exundat

aqua circumiectasque **D** 6 lentaspergine **M** diaeta **MFga** zeta **Dpr**
 7 iunctaque ei (et **D**) cotidiana amicorumque cenatio **FDa** iunctaque
 et cotidiana amicorum cenatio quae **M** iunctaque quotidiana amicorum
 coenatio **pr** 8 areolam illam porticum aliam eademque **M** areolam illam
 porticus alia eademque **Fpra** areola illa eademque **D** 9 proxima **M** 10 ex-
 culptum **rg** 11 nec] ne **D** gratiae] genere **r** 12 pictura et fonticulus
Riccard. pictura cui subest fonticulus *Cataneus* fonticulus (fonti cuius **D**
 fonticulis **r**) in hoc in fonte **MDr** fonticulus in hoc fonte **Fpga** 14 cu-
 biculum a triclinio **M Riccard.** triclinio **D** 15 dispicit **M** piscina **s**
 16 iucundam **M** iucunda **FDpra** 20 apodyterion **Fr** frigida **M** 21 bapti-
 sterium] sphaeristerium **Dp** adque **M** 22 in area piscina est *om.* a pro-
 xumo **M** 23 possit **D** temporis **pr*** 24 benignissima **r** est praesto **p**
 25 prominent **Mpr** descensiones **MFga** disensiones **Dp** disensiones **r**
 26 a sole longius a luce non longius **MDp** a sole a luce non longius **r** a
 sole non longius **F Riccard.** a

superpositum est sphaeristerium, quod plura genera exercita-
tionis pluresque circulos capit. non procul a balineo scalae,
quae in cryptoporticum ferunt, prius ad diaetas tres. harum
alia areolae illi, in qua platani quattuor, alia prato, alia vineis
28 imminet diversasque caeli partes ut prospectus habet. in summa
cryptoporticu cubiculum ex ipsa cryptoporticu excisum, quod
hippodromum vineas montes intuetur. iungitur cubiculum ob-
vium soli, maxime hiberno. hinc oritur diaeta, quae villae hip-
29 podromum adnectit. haec facies, hic usus a fronte. a latere
aestiva cryptoporticus in edito posita, quae non aspicere vineas, 10
sed tangere videtur: in media tricladium saluberrimum adflatum
ex Appennini vallibus recipit: post latissimis fenestris vineas,
30 valvis aequae vineas, sed per cryptoporticum, quasi admittit. a
latere tricladii, quod fenestris caret, scalae convivio utilia secre-
tione aditu suggerunt. in fine cubiculum, cui non minus iucun- 15
dum prospectum cryptoporticus ipsa quam vineae praebent.
subest cryptoporticus subterraneae similis; aestate incluso frigore
31 riget contentaque aëre suo nec desiderat auras nec admittit. post
utramque cryptoporticum unde tricladium desinit incipit porticus,
ante medium diem hiberna, inclinato die aestiva. hac adveniunt 20
diaetae duae, quarum in altera cubacula quattuor, altera tria, ut
32 circumit sol, aut sole utuntur aut umbra. hanc dispositionem
amoenitatemque tectorum longe longeque praecedit hippodro-
mus. medius patescit statimque intrantium oculis totus offertur;
platanis circumitur: illae hedera vestiuntur, utque summae suis 25
ita imae alienis frondibus virent: hedera truncum et ramos per-
errat vicinasque platanos transitu suo copulat: has buxus in-
teriacet: exteriores buxos circumvenit laurus umbraeque plata-

1 phaeisterium MD 2 non procul MDr nec procul Fp̄sa
balieno D balienos M 3 cryptoporticum M 4 alia prato vineis r
5 imminet diversasque Mr̄s imminent diversasque F Riccard. a minet
diuer imminet diversasque D iminet diuersis diversasque p prospect-
tus] profectus r 6 ipso p 8 hinc colitur F: hinc — villae om.
M diaeta F̄sa zeta Dpr 9 hic] hinc D usus] uisus r̄s
10 aestiva] estimo r 11 tricladium D 12 appennini M appen-
nini FDpra accipit Dpr 14 tricladii D tricladio M paret D
utilia] ut illa M utillia D secretior M 15 aditu Pomponius Laetus
ambitu MFDpa ambitus r 17 subest] sub isto r 18 contemptaque F
aëre om. D 19 tricladium D 20 hac] haec D 21 in latera M
cubila D 22 aut sole utuntur om. D 23 tectorum al. man. in litura
D longe longeque F longe lateque M Riccard. r̄s late longeque a lon-
geque Dp longe vulgo 24 intrantium] in transitum D effertur D
25 edera M 26 imae] me D hederarumcum M edera trunculum F
Riccard. et] ut r 28 exterioris D blatanorum M

norum suam confert. rectus hippodromi limes in extrema parte³³
 hemicyclo frangitur mutatque faciem: cypressis ambitur et te-
 gitur, densiore umbra opacior nigriorque; interioribus circulis
 (sunt enim plures) purissimum diem recipit. inde etiam rosas³⁴
⁵ effert umbrarumque frigus non ingrato sole distinguit. finito
 vario illo multipliceque curvamine recto limiti redditur, nec huic
 uni: nam viae plures intercedentibus buxis dividuntur. alibi³⁵
 pratulum, alibi ipsa buxus intervenit in formas mille descripta,
 litteras interdum, quae modo nomen domini dicunt, modo arti-
¹⁰ ficis: alternis metulae surgunt, alternis inserta sunt poma, et
 in opere urbanissimo subita velut inlati ruris imitatio. medium
 spatium brevioribus utrinque platanis adornatur: post has acan-³⁶
 thus hinc inde lubricus et flexuosus, deinde plures figurae plura-
 que nomina. in capite stibadium candido marmore vite prote-
¹⁵ gitur, vitem quattuor columellae Carystiae subeunt. ex stibadio
 aqua, velut expressa cubantium pondere, sipunculis effluit, ca-
 vato lapide suscipitur, gracili marmore continetur atque ita oc-
 culte temperatur, ut impleat nec redundet. gustatorium gra-³⁷
 viorque cena margini inponitur, levior naucularum et avium
²⁰ figuris innatans circumit. contra fons egerit aquam et recipit:
 nam expulsa in altum in se cadit iunctisque hiatibus et absor-
 betur et tollitur. e regione stibadii adversum cubiculum tantum
 stibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo. marmore splen-³⁸
 det, valvis in viridia prominet et exit, alia viridia superioribus
²⁵ inferioribusque fenestris suspicit despicitque. mox zothecula

1 rectus hic hippodromi (hypodromi **F**) limes **Fpra** 2 hemicyclo **pr**
 3 opacior **MF** 4 plurissimum **F** etiam *om.* **pr** rosa **r** 5 effert **M** 6
 limiti *Cataneus* **a** limite **F** limite **MDpr**ⁱ nec huic uni **M** *Beroaldus* **a**
 ne huic uni **Fpr** nec huic **D** 7 nam viae] *mauiq* **M** nam me **r**
 8 descripta **D** descripta **MFpra** 9 litteras **MD** litteris **Fpra** quae]
 quo **M** dicunt *om.* **r** 10 metulae surgunt **MFdp** metulae exurgunt
 s metulae exurgunt **r** uiticulae surgunt *Sichardus* 11 veluti **D** medium
 in spatium **Fpra** 12 brevibus **M** acanthus **M** 13 hinc inde *om.*
F plures figurae plurae nomina capite **D** 14 stipadium **M**
 15 caristiae **M** subeunt ex stebadio **M** subeunt e stibadio **pra**
 subeunte stibadio **D** subeunt stibadio s subeunt Extibadiu **F** 16 aquae
D expressa **D** sipunculis **F** 17 suspicitur **r** gratili **D**: gracili
 marmore continetur *om.* **F** adque **M** 18 temperatur **MFrs** uerbe-
 ratur **D** uerberatum **p** retundet **M** redundet et **D** 19 cena **D** cenam **M**
 cenatio **Fpra** naucularum **M** naucularum **D** naucularum **Fpra** 20 egerit]
 efficit **r** 21 hiatibus] partibus **M** adsorbetur **D** 22 stibadii] stibadi **D**
 stipadi **M** 23 marmore **MDr** a marmore **Fpsa** 24 et exit **MDa** et texit
Frs texit **p** alia uiridis a superioribus inferioribusque **MFa** superioribus
 atque inferioribus **pr** superioribusque **D** 25 suspicit despicitque mox zethaccula reful-
 tecula (diactula *sa*) refugit **pra** suscipit despicitque mox zethaccula reful-

refugit quasi in cubiculum idem atque aliud. lectus hic et undique fenestrae, et tamen lumen obscurum umbra premente.
 39 nam laetissima vitis per omne tectum in culmen nititur et ascendit. non secus ibi quam in nemore iaceas, imbrem tantum
 40 tam quam in nemore non sentias. hic quoque fons nascitur⁵ simulque subducitur. sunt locis pluribus disposita sedilia e marmore, quae ambulatione fessos ut cubiculum ipsum iuvant. fonticuli sedilibus adiacent. per totum hippodromum inducti fistulis strepunt rivi et qua manus duxit secuntur: his nunc illa viridia, nunc haec, interdum simul omnia lavantur. vitassem iam dudum¹⁰ ne viderer argutior, nisi proposuissem omnes angulos tecum
 41 epistula circumire. neque enim verebar ne laboriosum esset legenti tibi quod visenti non fuisset, praesertim cum interquiescere, si liberet, depositaque epistula quasi residere saepius posset. praeterea indulsi amoris meo: amo enim quae maxima ex¹⁵
 42 parte ipse inchoavi aut inchoata percolui. in summa (cur enim non aperiā tibi vel iudicium meum vel errorem?) primum ego officium scriptoris existimo ut titulum suum legat atque identidem interroget se, quid coeperit scribere, sciatque, si materiae immoratur, non esse longum, longissimum, si aliquid arcessit²⁰
 43 atque attrahit. vides quot versibus Homerus, quot Vergilius arma, hic Aeneae, Achillis ille, describat; brevis tamen uterque est, quia facit quod instituit. vides ut Aratus minutissima etiam sidera consecetur et colligat; modum tamen servat: non enim
 44 excursus hic eius, sed opus ipsum est. similiter nos, ut parva²⁵ magnis, cum totam villam oculis tuis subicere conamur, si nihil inductum et quasi devium loquimur, non epistula quae de-

get D suscipit quae mox zothecula refugit M suscipit. Quem exodio thec-
 cula refugit F 1 qua quasi D adque M lectulus p⁵ hic] hinc p
 3 lectissima D 4 abscondit D ibi om. D iaceas] iaceri M tantum]
 tamen r⁵ 6 sedile marmoreum quod M 8 sedilibus] sedibus pr inductis
 fistulis strepunt Fpra inducti strepunt D dulces strepunt M 10 haec
 om. F lavantur MDr⁵ iuvantur Fa laetantur p 11 omnis FD 12
 circumire] concurrere r ne] nec D 13 tibi legenti pr visenti] ut
 absenti D absenti p 14 si libesceret D 15 inclusi p meo amoris M
 maxime D 16 aut om. D in summam M: in summa — 17 primum
 om. F enim om. p 17 meum om. p primo ego r 18 extimo D
 ut om. Da adque M et pr 19 interroget si quid M interroges si quod
 D 20 demoratur F arcessit M accersit Fsa accessit Dr accersit p
 21 adque M quod quod versibus *deleto priore* quod M quod uer-
 gilius M quot uirgilius FDpr 22 hic aeneae ae achillis ille M hic
 Aeneae ille Achillis r⁵ describat M 23 vides ut om. D 24 conse-
 cratur et colligit D 25 excursus] est cursus D similiter nos (nos om.
 p) ut parua magnis MFpa similiter nos ut ex parua magnis D similiter
 ut nos parua magnis comparemus r⁵ 26 conemur M 27 devium] deum D

scribit, sed villa quae describitur magna est. verum illuc unde
 coepi, ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior
 fuero in hoc in quod excessi. habes causas, cur ego Tuscos⁴⁵
 meos Tusculanis, Tiburtinis Praenestinisque praeponam. nam
⁵ super illa quae rettuli altius ibi otium et pinguius eoque secu-
 rius: nulla necessitas togae, nemo arcessitor ex proximo: pla-
 cida omnia et quiescentia, quod ipsum salubritati regionis ut
 purius caelum, ut aër liquidior accedit. ibi animo, ibi corpore
 maxime valeo. nam studiis animum, venatu corpus exerceo.
¹⁰ mei quoque nusquam salubrius degunt: usque adhuc certe ne-⁴⁶
 minem ex iis quos eduxeram mecum (venia sit dicto) ibi amisi.
 di modo in posterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco ser-
 vent. vale.

VII.

C. PLINIUS CALVISIO RUFO SUO S.

¹⁵ Nec heredem institui nec praecipere posse rem publicam¹
 constat. Saturninus autem, qui nos reliquit heredes, quadran-
 tem rei publicae nostrae, deinde pro quadrante praeceptionem
 quadringentorum milium dedit. hoc, si ius aspicias, inritum,
²⁰ si defuncti voluntatem, ratum et firmum est. mihi autem de-²
 functi voluntas (vereor quam in partem iuris consulti quod sum
 dicturus accipiant) antiquior iure est, utique in eo quod ad
 communem patriam voluit pervenire. an, cui de meo sester-³
 tium sedecies contuli, huic quadringentorum milium paulo am-
²⁵ plius tertiam partem ex adventicio denegem? scio te quoque
 a iudicio meo non abhorrire, cum eandem rem publicam ut

1 illud **M** 3 fuerit in hoc quod es excessi **D** quod] quo **Fpr** ego]
 ergo **M** tunicos *deleta* i littera **M** 4 tulculanis **M** praenestinisque meis
 praeponam **Fpra** praenestinis meis praeponam \S 5 eoque] atque **M** 6
 arcessitor **D** accersitor **MFra** accersitur **p** ex] **c** **F** 7 ipsum] tum **D**,

om. **p** salubritati **D** salubritate **MFp** \S salubertate **r** 10 meoque **F**
 11 ex his **MDpr** quoque seduxeram **D** uenia sit dicto (dictu **p**)
 ibi amisi **MFpa** uenias id dicti ibi amissi **D** uenia sibi dictum amisi **r**
 uenia sit dicto amisi \S 12 di **M** dii **Fpra**, om. **D** posterom **M**

VII 15 RUFO om. **MDpra**: 'Riccardianus in indice ad Calpurnium Ru-
 fum scriptam esse ait' 18 deinde pro quadrante **MD** \S deinde quadran-
 tem **p** deinde de quadrante **r** perceptionem **r** 19 ius] uis **p** inri-
 tum sed defuncti uoluntas uereor **M** 21 sim **Dp** 22 antiquiore iure
M 23 de meo sestertium sedecies **Ma** de meo his edicies **D** de meo his
 adiciens **pr** de meo sex decies adiciens \S de meo undecies adiciens *Ca-*
tanaeus de meo sestertium undecies *vulgo: cf. Momms, Herm. III (a. 1868)*
p. 101 Ztschr. f. Rechtsgesch. a. 1867 p. 314 24 huic qua quadringen-
 torum milium **M**: huic quadringenta milia *Sichardus* 25 aduentitio **M**
 26 eadem **D**

4 civis optimus diligas. velim ergo, cum proxime decuriones con-
trahentur, quid sit iuris indices, parce tamen et modeste;
deinde subiungas nos quadringenta milia offerre, sicut praece-
perit Saturninus. illius hoc munus, illius liberalitas; nostrum
5 tantum obsequium vocetur. haec ego scribere publice supersedi,
primum quod memineram pro necessitudine amicitiae nostrae,
pro facultate prudentiae tuae et debere te et posse perinde meis
ac tuis partibus fungi; deinde quia verebar ne modum, quem
tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistula non
6 viderer. nam sermonem vultus, gestus, vox ipsa moderatur; 10
epistula omnibus commendationibus destituta malignitati inter-
pretantium exponitur. vale.

VIII.

C. PLINIUS TITINIO CAPITONI SUO S.

1 Suades ut historiam scribam, et suades non solus: multi 15
hoc me saepe monuerunt, et ego volo, non quia commode
facturum esse confidam (id enim temere credas nisi expertus),
sed quia mihi pulchrum in primis videtur non pati occidere
quibus aeternitas debeatur aliorumque famam cum sua exten-
2 dere. me autem nihil aequae ac diuturnitatis amor et cupido 20
sollicitat, res homine dignissima, eo praesertim qui nullius sibi
3 conscius culpa posteritatis memoriam non reformidet. itaque
diebus ac noctibus cogito, 'siqua me quoque possim tollere
humo': id enim voto meo sufficit, illud supra votum, 'victor-
que virum volitare per ora. quamquam o!' sed hoc satis est, 25

2 sit] si D indices Ma dices Dpr dicas 5 parce] pacce D 3
CCCC millium p offerre om. Dp praecepit p 4 liberalitas MDsa
liberalitatis pr nostrum om. Dp 5 tantum Ma tam D tamen pr 6
nostrae — prudentiae om. Dpr 7 perinde meis ac tuis partibus Msa
fieri de (de om. r) meis actibus partibus Dpr 8 quem tibi Ma tibi quem
Dpr 12 exponit p

VIII 14 TITINIO om. MDpra: 'Riccardianus in indice ad Titinium
Caepionem mittit'. ad Tacitum scriptam epistulam indicare videtur Sidonius
Apollinaris IIII 21, namque et antiquitus cum Gaius Cornelius Gaio Se-
cundo paria suasisset, ipse postmodum quod iniunxit arripuit 15 solum
D multa r 16 hoc me Ma me hoc Dpr mōuere D non om. D
17 confidam M confido Dpra id om. D 18 non pati (non n pati D)
occidere Dpra posteris tradere M 19 cum ex sua extendere M 20
amor et cupido Ma amoris cupido Dp et amoris cupido r5 21 homine
dignissime o praesertim M homine (homines D) dignissimae praesertim
Dp homine (eo homine a) dignissima praesertim r5a 23 siqua] Verg.
georg. III 8 quoque] quom p 24 humo] homo D sufficis r 25
quamquam] Verg. Aen. V 195 o om. M sed hoc satis est quod a sed
hoc satis est et quod M sed satis est quod Dpr

quod prope sola historia polliceri videtur. orationi enim et car-4
mini parva gratia, nisi eloquentia est summa; historia quoquo
modo scripta delectat. sunt enim homines natura curiosi et
quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculis
5 etiam fabellisque ducantur. me vero ad hoc studium impellit
domesticum quoque exemplum: avunculus meus idemque per 5
adoptionem pater historias et quidem religiosissime scripsit. in-
venio autem apud sapientes honestissimum esse maiorum vesti-
gia sequi, si modo recto itinere praecesserint. cur ergo cunctor? 6
10 egi magnas et graves causas: has, etiamsi mihi tenuis ex iis
spes, destino retractare, ne tantus ille labor meus, nisi hoc
quod reliquum est studii addidero, mecum pariter intercidat.
nam si rationem posteritatis habeas, quidquid non est pera-7
ctum, pro non inchoato est. dices 'potes simul et rescribere
15 actiones et componere historiam.' utinam! sed utrumque tam
magnum est, ut abunde sit alterum efficere. unodevicensimo 8
aetatis anno dicere in foro coepi, et nunc demum quid prae-
stare debeat orator, adhuc tamen per caliginem video. quid, si 9
huic oneri novum accesserit? habet quidem oratio et historia multa
20 communia, sed plura diversa in his ipsis quae communia viden-
tur. narrat illa, narrat haec, sed aliter: huic pleraque humilia
et sordida et ex medio petita, illi omnia recondita splendida
excelsa conveniunt: hanc saepius ossa musculi nervi, illam tori 10
quidam et quasi iubae decent: haec vel maxime vi amaritudine
25 instantia, illa tractu et suavitate atque etiam dulcedine placet:
postremo alia verba, alius sonus, alia constructio. nam pluri-11
mum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit an ἀγώνισμα; quorum

1 pollicenri M enim om. r 5 carmini est parva a 4 qualibet
pr ut qui M p̄sa utque Dr 5 ad om. r 6 quoque om. D pr 7
adeptionem D scribit M 8 sapientis M pr 9 cur ergo cunctor M
cui ergo cunctor a cur enim cunctor D cur enim cum tot pr interim cum
tot 5 10 ex eis a ex his MD pr 12 pariter] paratus r 14 pro non
inchoato est M sa pro non inchoatum D pr 16 unodevicensimo M un-
deuicesimo D pra 17 coepit nunc M demum] denique r quid] qui-
dem r 19 habet D pra habere M habent 5 20 communia sed plura
r sa communia sunt sed plura D communia sunt plura p: communia sed
plura diversa in his ipsis quae om. M quae communis D 21 huic]
hinc p humilat sordida M 23 tori] tor D 24 iube Mr 5 tubae
D pa ui in amaritudine r 25 adque M placent M 27 ut Thu-
cydides ait κτῆμα sit an ἀγώνισμα a ut hucydides rei hi hm misit ana-
TONIEM et in marg. c' thucydides M ut hucidides item asyntana gonisma
D ut thucydides ait item asinta nagonisma p ut Thucidides ait item Sint
anagonisma r ut Thucidides ait ῥῆμα καὶ ἀγώνισμα Pomponius Laetus ut
Thucidides ait ῥῆμα sit an ἀγώνισμα Beroaldus: Thucyd. I 22

alterum oratio, alterum historia est. his ex causis non addu-
cor ut duo dissimilia et hoc ipso diversa, quod maxima, con-
fundam misceamque, ne tanta quasi colluvione turbatus ibi fa-
ciam quod hic debeo; ideoque interim veniam, ne a meis verbis
12 recedam, advocandi peto. tu tamen iam nunc cogita quae po-
tissimum tempora aggrediar. vetera et scripta aliis? parata in-
quisitio, sed onerosa collatio: intacta et nova? graves offensae,
13 levis gratia. nam praeter id quod in tantis vitiis hominum
plura culpanda sunt quam laudanda, tum, si laudaveris, parcus,
si culpaveris, nimius fuisse dicaris, quamvis illud plenissime, 10
14 hoc restrictissime feceris. sed haec me non retardant: est enim
mihi pro fide satis animi. illud peto, praesternas ad quod hor-
taris eligasque materiam, ne mihi iam scribere parato alia rur-
sus cunctationis et morae iusta ratio nascatur. vale.

VIII. [XXI.] (a. 105)

C. PLINIUS RUFO SUO S.

15

1 Descenderam in basilicam Iuliam, auditurus quibus proxima
2 comperendinatione respondere debebam. sedebant iudices, de-
cemviri venerant, obversabantur advocati, silentium longum,
tandem a praetore nuntius. dimittuntur centumviri, eximitur 20
dies, me gaudente, qui numquam ita paratus sum, ut non
3 mora laeter. causa dilationis Nepos praetor, qui legibus quaerit.

1 est his ex causis **Ma** et ex his causis **Dpr** ex his causis **§** adducor
M§a abducor **Dpr** 2 ipsa r quod **Dp§a** quo **M** quidem r confundam
om. r 3 misceam ne tanta **D** 4 ideoque interim veniam et (ut a) ne **Ma**
quae interim ueniet ne **Dp** sed interim ueniet ne r sed interim ueniam ne
Catanaeus a meis uerbis **M** a forensibus uerbis **Dpra** 5 aduocandum
r iam nunc **Dpa** immo nunc **M** nunc r§ cogita quae potissimum tem-
pora (temporum r) **Dpra** cogitaque potissimum quo tempore **M** 6 aggre-
diar **Mra** aggrediamur **Dp§** aliis] mallis **M** 7 sed] set **M** grauis
M 8 gratiam **M** nam praeter id quod **M** nam praeterii quod a hanc
praeterea quod **Dp** praeterea quidem r praeterea quod § praetereo quod
Gruterus: cf. paneg. c. 59 extr. 9 tum] tu *Mommсенus* 10 quamvis —
feceris *om.* p 11 hoc restrictissime *om.* **M:** *cf. infra* 14 sed haec]
haec autem p retardant **Ma** tardant **Dpr** 12 mihi profunde satis cum
illud r praesternas **Ma** praestruas p§ prostruas r praestuas **D:** *cf. pa-
neg. c. 31* 13 iam a eam **M** tam **Dpr** 14 cunctationis] cum **M** nasca-
tur hoc strictissime uale **M**

VIII. *Proximas epistulas hoc ordine dispositas habent* **Dpra**, 8. 21.
15. 10—14. 16—20. 9. *Medicei codicis ordo, quem restitui, etiam in Riccardiano fuisse videtur: cf. ep. 15. 21* 16 **RUFO om.** **M** 18 decemviri **MDpr**
centumviri **§a** 19 obuersabant a aduocati **M§a** aduocatis **Dpr** 20
dimittitur Cum eximitur r 22 mora laeter **Ma** moraliter **Dp** morer r§
causas r praetor **Dpra** preter **M** praetor des. § qui legi de muneribus
praeponerat *Sichardus et 'membranae' Modii novant. lect. 51 Grut. lamp. V p. 136, unde qui lege de muneribus quaerit coniecerunt Modius et Casaubonus*

proposuerat breve edictum: admonebat accusatores, admonebat
 reos exsecuturum se quae senatus consulto continerentur. sube-
 rat edicto senatus consultum: hoc omnes, qui quid negotii ha-
 berent, iurare prius quam agerent iuebantur nihil se ob ad-
 5 vocationem cuiquam dedisse promisisse cavisse. his enim verbis
 ac mille praeterea et venire advocaciones et emi vetabantur.
 peractis tamen negotiis mittebatur pecuniam dumtaxat decem
 milium dare. hoc facto Nepotis commotus praetor qui centum-5
 viralibus praesidet, deliberaturus an sequeretur exemplum, inopi-
 natum nobis otium dedit. interim tota civitate Nepotis edictum 6
 carpitur laudatur. multi 'invenimus qui curva corrigeret. quid?
 ante hunc praetores non fuerunt? quis autem hic est, qui emen-
 det publicos mores?' alii contra 'rectissime fecit: initurus ma-
 gistratum iura cognovit, senatus consulta legit, reprimit foe-
 15 dissimas pactiones, rem pulcherrimam turpissime venire non
 patitur.' tales ubique sermones, qui tamen alterutram in par-7
 tem ex eventu praevalebunt. est omnino iniquum, sed usu re-
 ceptum, quod honesta consilia vel turpia, prout male aut pro-
 spere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. inde ple-
 20 rumque eadem facta modo diligentiae modo vanitatis, modo
 libertatis modo furoris nomen accipiunt. vale.

X. [XI.]

C. PLINIUS SUETONIO TRANQUILLO SUO S.

Libera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta 1
 25 tua communibus amicis spoponderunt. appellantur cotidie et
 flagitantur, ac iam periculum est ne cogantur ad exhibendum

1 praeposuerat p 2 exsecutorum ^v M senatus consulto — edicto
 om. D 3 edicto | senatus consultum ... | tionem cuiquam *trium fere ver-*
suum spatio post senatus consultum relicto M qui quid negotii haberent
 a quisquis negotium haberet Dpr 4 agerent a agere Dpr 6 ad-
 vocaciones] aduocationis Dpr* et] set M emi] enim r
 uetabantur MDpa uetebatur r uetabatur s 7 peractis — mittebatur
 om. Dp permittebatur Mr permittebantur a mittebat s 8 qui om.
 r 9 praesidet Dpra praesidebat M 11 quid] quod M 14 iura re-
 cognouit *Catanaeus* foedissimas Ma nouissimas Dpr 17 iniquum s a
^v
 iniquom M iniquom r inimicum Dp 18 aut] aũ D 19 ita om. p
 probantur Ma procedunt Dpr reprehenduntur ^v M 20 modo diligentiae
 modo uanitatis om. Dpr

X 23 SUETONI SUO M, TRANQUILLO SUO Dpra: *'integrum nomen*
Suetonium Tranquillum exhibet in indice Riccardianus' 25 et flagitantur
 Dpra efflagitantur M et efflagitantur s

2 formulam accipere. sum et ipse in edendo haesitator, tu tamen
 meam quoque cunctationem tarditatemque vicisti. proinde aut
 rumpe iam moras aut cave ne eosdem istos libellos, quos tibi
 hendecasyllabi nostri blanditiis elicere non possunt, convicio
 3 scazontes extorqueant. perfectum opus absolutumque est nec
 iam splendescit lima, sed atteritur. patere me videre titulum
 tuum, patere audire describi legi venire volumina Tranquilli
 mei. aequum est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex
 te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. vale.

XI. [XII.]

10

C. PLINIUS CALPURNIO FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Recepi litteras tuas, ex quibus cognovi speciosissimam te por-
 ticum sub tuo filii tui nomine dedicasse, sequenti die in por-
 tarum ornatum pecuniam promississe, ut initium novae liberali-
 2 tatis esset consummatio prioris. gaudeo primum tua gloria, 15
 cuius ad me pars aliqua pro necessitudine nostra redundat;
 deinde quod memoriam soceri mei pulcherrimis operibus video
 proferri; postremo quod patria nostra florescit, quam mihi a
 3 quocumque excoli iucundum, a te vero laetissimum est. quod
 superest, deos precor ut animum istum tibi, animo isti tempus 20
 quam longissimum tribuant. nam liquet mihi futurum ut per-
 acto quod proxime promisisti inchoes aliud. nescit enim semel
 incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem usus ipse com-
 mendat. vale.

XII. [XIII.]

25

C. PLINIUS TERENTIO SCAURO SUO S.

1 Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, advocavi
 aliquos, ut vererer, paucos, ut verum audirem. nam mihi du-

1 sum et ipse **Mr**sa summe ipse **D** sume ipse **p** haesitator tu ta-
 men **Ma** haesitator tuosa tamen **Dpr** haesitator tu o si tamen **g** haesitator
 tu mora tamen *Sichardus* 3 iam *om.* **Dpr** eosdem istos **Mpr** eosdem
 eistos **D** eos de me istos **r** eosdem illos a 4 convicio **Ma** conviciis **g**
 conuitiosiu' **D** cum (quom **r**) uitiosius **pr** 5 extorqueant **Mra** extorquent
Dp perfectam *corr.* — um **M** 6 splendescet **r** lima **Dp**sa luna **r**,

om. **M** 8 aequom **M** nos *om.* **r** 9 qua] que **r**

XI 11 Calpurn. Fabato *Riccardianus in indice*: CALPURNIO *om.* **MD**
 pra IABATO **M** 12 Recepi **MD**sa. ecepi **r** Praecepti *Riccardianus in*
indice Acepi **p** *Catanaeus* speciosissimam te **Dpra** te speciosissimam **M**

13 filique **D** 14 promississe **M** nouae **MDa** sequentis *Sichardus*
in marg., om. **pr** 16 nostra *om.* **Dpr** 18 mihi et a quocumque **rs**
 22 proxime **MDa** maxime **pr**

XII 26 TERENTIO *om.* **MDpra**: *Riccardianus in indice* Terentium Scau-
 rum *nominat* 28 uererer **Dpra** reuererer **M** audire **D** mihi **MDa**
 hic **pr**

plex ratio recitandi, una, ut sollicitudine intendar, altera, ut
 admonear, siquid forte me ut meum fallit. tuli quod pete-²
 bam, inveni qui mihi copiam consilii sui facerent. ipse prae-
 terea quaedam emendanda adnotavi. emendavi librum, quem
⁵ misi tibi. materiam ex titulo cognoscēs, cetera liber explicabit,³
 quem iam nunc oportet ita consuescere, ut sine praefatione in-
 tellegatur. tu velim quid de universo, quid de partibus sentias⁴
 scribas mihi. ero enim vel cautior in continendo vel constan-
 tior in edendo, si huc vel illuc auctoritas tua accesserit. vale.

XIII. [XIII.] (a. 105)

C. PLINIUS VALERIANO SUO S.

Et tu rogas et ego promisi, si rogasses, scripturum me l
 tibi, quem habuisset eventum postulatio Nepotis circa Tuscii-
 lium Nominatum. inductus est Nominatus, egit ipse pro se nullo
¹⁵ accusante. nam legati Vicetinorum non modo non presserunt
 eum, verum etiam sublevarunt. summa defensionis, non fidem²
 sibi in advocatione, sed constantiam defuisse; descendisse ut
 acturum atque etiam in curia visum, deinde sermonibus ami-
 corum perterritum recessisse: monitum enim ne desiderio sena-
²⁰ toris non iam quasi de nundinis, sed quasi de gratia fama
 dignitate certantis tam pertinaciter, praesertim in senatu, repu-
 gnaret, alioqui maiorem invidiam quam proxime passurum. erat³
 sane prius, a paucis tamen, adclamatum exeunti. subiunxit
 preces multumque lacrimarum: quin etiam tota actione homo in
²⁵ dicendo exercitatus operam dedit ut deprecari magis (id enim
 et favorabilius et tutius) quam defendi videretur. absolutus est⁴
 sententia designati consulis Afrani Dextri, cuius haec summa,
 melius quidem Nominatum fuisse facturum, si causam Vicetino-

1 intendar MD incendar pra alt aut admonear M 2 siquid forte
 me ut meum Mrsa si quia forte me ut mecum Dp 3 consuli sui D con-
 silii tui r 4 librumque misi Mommsenus 5 tibi misi rs explicavit
 D 6 ita om. a

XIII 12 Et priore loco om. p 13 circa] contra rs 15 nam legati
 M etenim legati Dpra non modo precesserunt r 16 sublevarunt M
 sublevarunt Dpra 17 in aduocationem D 18 adque M 19 per-
 territum om. Dpr ne om. r desideras M 20 non iam quasi Da non
 quasi Ms nimiam quasi p minime quasi r denundinis M gratia]
 gloria rs 22 quam om. Dpr passurum M passurus Dpra 23 a
 paucis tamen M tamen paucis Dpr tamen a paucis Catanaeus a exeun-
 tis p 25 id enim fauorabilius rs 27 designato D afrani (Afranii
 Cat.) dextri MD Catanaeus a afrani dextra p Afranii Dexter r summa
 sententia melius r

rum eodem animo quo susceperat pertulisset; quia tamen in hoc
 genus culpae non fraude incidisset nihilque dignum animadver-
 sione admisisse convinceretur, liberandum, ita ut Vicetinis quod
 5 acceperat redderet. adsenserunt omnes praeter Fabium Aprum.
 is interdicendum ei advocacionibus in quinquennium censuit, et 5
 quamvis neminem auctoritate traxisset, constanter in sententia
 mansit: quin etiam Dextrum, qui primus diversum censuerat,
 prolata lege de senatu habendo iurare coëgit e re publica esse
 6 quod censuisset. cui quamquam legitimae postulationi a quibus-
 dam reclamatum est. exprobrare enim censenti ambitionem vide- 10
 batur. sed prius quam sententiae dicerentur, Nigrinus, tribunus
 plebis, recitavit libellum disertum et gravem, quo questus est
 venire advocaciones, venire etiam praevaricationes, in lites coiri
 et gloriae loco poni ex spoliis civium magnos et statos reditus.
 7 recitavit capita legum, admonuit senatus consultorum: in fine 15
 dixit petendum ab optimo principe ut, quia leges, quia senatus
 8 consulta contemnerentur, ipse tantis vitiis mederetur. pauci
 dies, et liber principis severus et tamen moderatus: leges ipsum,
 est in publicis actis. quam me iuvat quod in causis agendis
 non modo pactione dono munere verum etiam xeniis semper 20
 9 abstinui! oportet quidem quae sunt inhonesta non quasi illicita,
 sed quasi pudenda vitare; iucundum tamen, si prohiberi publice
 10 videas quod numquam tibi ipse permiseris. erit fortasse, immo
 non dubie huius propositi mei et minor laus et obscurior fama,
 cum omnes ex necessitate facient quod ego sponte faciebam. 25
 interim fruor voluptate, cum alii divinum me, alii meis rapinis,
 meae avaritiae occursum per ludum ac iocum dictitant. vale.

3 ita ut uicetinis **Ma** ita uicentinis **Dpr** ita tamen ut Vicetinis **g**
 4 praeter fabium aprum is **M** praeter Flaviu[m] Aprum is a praeter lacru-
 mis **Dp** praeterquam Lacerius **r** praeterquam Licinius is **g** 5 in[ter] inter-
 dicendum **M** aduocationibus **Ma** aduocationi **Dp** aduocatione **rg** 7
 primum a 8 prolata **Ma** perlata **Dpr** e rep. esse **Ma** eripuisse **Dp**
 e. re. p. erripuisse **r** e re. p. fuisse **Beroaldus** 10 exprobrae **M** exprobare
D censenti — priusquam *om.* **Dp** 11 sententiam **Dp** nigrius **M** 13
 etiam] et **rg** coire **M** 14 statos reditus **Ma** statutos reditus **pr** statutos
 reditus reditus **D** 15 senatus consultorum] senatus consulti **M** 16
 optimos *corr.* — mo **M** 17 vitiis *om.* **Dp** 18 moderatus] moratus **M**
 legis **M** 20 non modo *om.* **r** pactione **M** 21 pactionē **Dp** pactioem
r xenis **D** 21 illicita sed quasi *om.* **M** 22 pudenda **Ma** iubenda
Dpr publice **M** 23 erit *om.* **M** 26 ali utroque loco **D** 27 ac iocum
Ma acceptum **Dpr**

XIII. [XV.]

C. PLINIUS PONTIO SUO S.

Secesseram in municipium, cum mihi nuntiatum est Cor-
 nutum Tertullum accepisse Aemiliae viae curam. exprimere
 5 non possum, quanto sim gaudio adfectus et ipsius et meo no-
 mine; ipsius, quod, sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe
 remotus, debet tamen ei iucundus honor esse ultro datus; meo,
 quod aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium, post-
 quam par Cornuto datum video. neque enim augeri dignitate
 10 quam aequari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid
 sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis
 expressius? quod mihi cognitum est non fama, qua aliqui optima
 et meritissima fruitur, sed longis magnisque experimentis. una
 15 diligimus, una dileximus omnes fere quos aetas nostra in utro-
 que sexu aemulandos tulit; quae societas amicitiarum artissima
 nos familiaritate coniunxit. accessit vinculum necessitudinis
 20 publicae. idem enim mihi, ut scis, collega quasi voto petitus
 in praefectura aerarii fuit, fuit et in consulatu. tum ego qui
 vir et quantus esset altissime inspexi, cum sequeretur ut magistrum,
 25 ut parentem vererer; quod non tam aetatis maturitate quam
 vitae merebatur. his ex causis ut illi sic mihi gratulor, nec
 privatim magis quam publice, quod tandem homines non ad
 pericula, ut prius, verum ad honores virtute perveniunt. in in-
 finitum epistulam extendam, si gaudio meo indulgeam. prae-
 30 vertor ad ea quae me agentem hic nuntius apprehendit. eram
 cum prosocero meo, eram cum amita uxoris, eram cum amicis
 diu desideratis, circumibam agellos, audiebam multum rusticarum
 querellarum, rationes legebam invitae et cursim (aliis enim char-
 tis, aliis sum litteris initiatus), coeperam etiam itineri me prae-

XIII 2 Pontio r^e 3 Secesseram MD Beroaldus a. ecesseram r Re-
 cesseram p 4 accepisse M viae] uitae a et primere M 5 gau-
 deo pr^e et ipsius et meo nomine licet ab omni M 6 quod sit licet
 a quod scilicet Dps quod. s. r quod Catanaeus 7 ei] et M esse honor a
 ultra r 8 magisque delectat r 9 dignitatem pr 10 quid autem r 11
 in om. a exemplum M 13 sed] et Dp 14 diligimus] diligamus
 p in om. a 17 potius r 18 aerarii fuit et Ma aerarii (aerari D)
 fuit et Dpr tum ego Dpra cum eo M 19 inspexi Dpra inspexeram
 M 20 ut parentem uererer quod Dpra aut parentem uerererque quod
 t
 M 21 merebamur M mihi] mi M 22 quod om. pr 24 gaudeo r
 praeuertor Ma praeuertam Dpr 26 eram postremo loco om. r5
 28 querellarum rusticarum p cursim r5a cursum corr. cursim M causis
 Dp aliis enim chartis Mr5a malis enim chartis Dp 29 aliis om. Dpr^e
 etiam in itineri M

9 parare. nam includor angustiis commeatus eoque ipso, quod delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. cupio te quoque sub idem tempus Campania tua remittat, ne quis, cum in urbem rediero, contubernio nostro dies pereat. vale.

XV. [X.]

5

C. PLINIUS ARRIO ANTONINO SUO S.

1 Cum versus tuos aemulor, tum maxime quam sint boni exerior. ut enim pictores pulchram absolutamque faciem raro nisi in peius effingunt, ita ego ab hoc archetypo labor et decido.
2 quo magis hortor ut quam plurima proferas quae imitari omnes 10 concupiscant, nemo aut paucissimi possint. vale.

XVI.

C. PLINIUS MARCELLINO SUO S.

1 Tristissimus haec tibi scribo Fundani nostri filia minore defuncta. qua puella nihil umquam festivius, amabilius nec 15
2 modo longiore vita, sed prope immortalitate dignius vidi. nondum annos quattuordecim impleverat, et iam illi anilis prudentia, matronalis gravitas erat, et tamen suavitas puellaris cum
3 virginali verecundia. ut illa patris cervicibus inhaerebat! ut nos amicos paternos et amanter et modeste complectebatur! ut 20
nutrices, ut paedagogos, ut praeceptores pro suo quemque officio diligebat! quam studiose, quam intellegenter lectitabat! ut parce custoditeque ludebat! qua illa temperantia, qua patientia, qua
4 etiam constantia novissimam valetudinem tulit! medicis obsequabatur, sororem, patrem adhortabatur ipsamque se destitutam 25
5 corporis viribus vigore animi sustinebat. duravit hic illi usque ad extremum nec aut spatio valetudinis aut metu mortis infra-

2 quoque] quom p 3 ne quisquam cum M
XV 6 ARRIO om. MDpra: *legitur autem haec epistola in ms. Mediceo post XV, i. e. XIV huius editionis, 'quo loco eum et Riccardiani index sistit, qui praeterea ad Arrium Antoninum scriptam esse dicit'* 9 nisi impeius M
ab] ob Dr archetypo D labor et decido r5 laboro et decido MDp labore decido a 11 aut] autem r vale om. M

XVI 14 Tristulimus haec p filia minore Da filiā more M filia minor pr filia minor est vulgo 15 qua] qui r nec] enim r 16 longiori D prope immortalitate a prope ima mortalitate M paene immortalitate Dpr 17 anno XIII M impleuerat Ma expleuerat Dpr anilis Mr5a talis Dp 18 motronalis D 19 illa om. r5 20 complectabatur D 21 ut paedagogos MDp et pedagogos r5a 22 ut parce custoditeque ludebat om. M 23 laudebat D qua patientia om. Dpr 25 patrem Ma partim Dpr 26 corporis sui uiribus a

etus est, quo plures gravioresque nobis causas relinqueret et desiderii et doloris. o triste plane acerbumque funus! o morte 6 ipsa mortis tempus indignius! iam destinata erat egregio iuveni, iam electus nuptiarum dies, iam nos vocati. quod gaudium quo 7
 5 maerore mutatum est! non possum exprimere verbis, quantum animo vulnus acceperim, cum audiui Fundanum ipsum, ut multa luctuosa dolor invenit, praecipientem, quod in vestes margarita gemmas fuerat erogaturus, hoc in tus et unguenta et odores impenderetur. est quidem ille eruditus et sapiens, ut qui se ab 8
 10 ineunte aetate altioribus studiis artibusque dediderit; sed nunc omnia quae audiit saepe, quae dixit aspernatur expulsisque virtutibus aliis pietatis est totus. ignoscas, laudabis etiam, si 9 cogitaveris quid amiserit. amisit enim filiam quae non minus mores eius quam os vultumque referebat totumque patrem mira
 15 similitudine exscripserat. proinde siquas ad eum de dolore tam 10 iusto litteras mittes, memento adhibere solacium, non quasi castigatorium et nimis forte, sed molle et humanum. quod ut facilius admittat multum faciet medii temporis spatium. ut 11
 20 patitur atque ultro requirit, sic recens animi dolor consolationes reicit ac refugit, mox desiderat et elementer admotis adquiescit. vale.

XVII.

C. PLINIUS SPURINNAE SUO S.

25 Scio quanto opere bonis artibus faveas, quantum gaudium 1 capias, si nobiles iuvenes dignum aliquid maioribus suis faciant:

1 causas nobis pr 2 desiderii D o morte M morte (om. o) Dpra
 3 erat om. p 4 iam electus nuptiarum dies om. M nos aduocati
 pr 5 merorem D 6 audi D fundanum Mrsa fundanium Dp
 ipsum om. Dpr 7 margarita M margaritas Dpra 8 in tus et unguenta
 M in tura et unguenta a in tura et in unguenta Dpr 9 se in abeunte r
 10 abtioribus D artibusque Mrsa altiusque Dp 11 quae audiit saepe
 quae dixit M quae audiit saepeque dixit a quae audiit querit saepe quae
 dixit r5 quaerit saepe quae dixit Dp uirtutibus aliis M Beroaldus a
 uirtutibus et aliis r uirtutibus et talis Dp 12 pietatis est totus ignoscas
 Mrsa pietas est cui signos Dp pietatis est totus et talis est pietas cui
 ignoscas Catanaeus laudabis] laudaueris s 13 amiserit] amisit p
 14 mores eius Msa mores oris eius r formam oris eius Dp reuerebat D
 15 exscribserat M de dolore tam iusto litteras Ma de dore tan ius
 litteras D de dolore litteras pr 16 adhibere Mrsa habere Dp sola-
 tium M 17 castigatorium M castigaturum Dpr castigatorum a 18 fa-
 ciet Mrsa fauet Dps medi D 20 adque M sic] si M conso-
 reicit
 lationes ac M 21 elementer MDa uehementer pr ad mortis D
 XVII 25 quanto opere MDa Riccardianus in indice quantopere pr
 gaudii p s

quo festinantius nuntio tibi fuisse me hodie in auditorio Cal-
 2purni Pisonis. recitabat κατατεριμῶν eruditam sane luculen-
 tamque materiam. scripta elegis erat fluentibus et teneris et
 enodibus, sublimibus etiam, ut poposcit locus. apte enim et
 varie nunc attollebatur, nunc residebat: excelsa depressis, exilia 5
 3plenis, severis iucunda mutabat, omnia ingenio pari. commen-
 dabat haec voce suavissima, vocem verecundia: multum sangui-
 nis, multum sollicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis.
 etenim nescio quo pacto magis in studiis homines timor quam
 4fiducia decet. ne plura, quamquam libet plura, quo sunt pul- 10
 chriora de iuvene, rariora de nobili: recitatione finita multum
 ac diu exosculatus adolescentem, qui est acerrimus stimulus mo-
 nendi, laudibus incitavi, pergeret qua coepisset lumenque, quod
 5sibi maiores sui praetulissent, posteris ipse praeferret. gratu-
 latus sum optimae matri, gratulatus et fratri, qui ex auditorio 15
 illo non minorem pietatis gloriam quam ille alter eloquentiae
 tulit: tam notabiliter pro fratre recitante primum metus eius,
 6mox gaudium eminuit. di faciant ut talia tibi saepius nuntiem!
 faveo enim saeculo, ne sit sterile et effetum, mireque cupio ne
 nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum nisi imagines 20
 habeant, quae nunc mihi hos adolescentes tacite laudare ad-
 hortari, et quod amborum gloriae satis magnum est, agnoscere
 videntur. vale.

1 nuntios **M** auditorio r adiutorio **D** 2 KATACTEPICMΩN **Ma**
 tactae pigmon **D** tacte pingmon **p** apte πεινίον *Pomponius Laetus* ερωτο-
 πεινίον *Catanaeus, om.* r 3 scripta elegis erat **D** *Catanaeus* scriptae
 (scripte r) legis erat **pra** scripta leges erant **M** fluentibus et teneris
Ma fluentibus it teneris **D** fluentibus teneris **pr** 4 sublimibus etiam ver-
 bis ut **ς** poposcit locus **Ma** poscit locus **rs** poscit loco **Dp** apte **Ma**
 alte **Dp** alto r altae **ς** 5 varie sententiae (variae sententiae **ς**) nunc
 attollebantur nunc residebant **rs** 7 uocem uerecundia **Ma** uoce uere-
 cundia **D** uoce uerecunda **pr** 8 magna ortam ornamenta *deleto v.* ortam
M recitatis **D** recitantitis **p** 9 timore **D** 10 docet **D** sunt] sum
D pulchriora de iuvene rariora de nobili (de nob' **M**) recitatione finita
Ma pulchriora de iueneratione de nobili recitatione fine fini de iuene
 ratiore de nobile recitatione finita **D** pulchriora de ni ueneratiore de no-
 bili recitatione fine fini finita **p** pulchriora de ueneratione rariora de iuene
 nobile recitatione finita r pulchriora de iuene nobili rariora de nobis re-
 citatione finita **ς** 12 monendis **M** 13 quod sui maiores praetulissent
rs 14 ipse **M** ipsis *vulgo, om.* **Dpra** 15 fratris **D** ex auditorio **Mra**
 in auditorio **pς** auditorio **D** 17 tulit **Ma** rettulit **D** retulit **pr** iam
 nobiliter a 18 di **D** dii **Mpra** ut alia **M** 19 sterile et effetum **M**
 sterile et effoetum a sterile et effectum **D** sterile effetum **ς** 21 tacite
pra tacitae **D** tacitos **M** 22 agnoscere **Mra** adagnoscere **D** id cognos-
 scere **p** cognoscere **ς**

XVIII.

C. PLINIUS CALPURNIO MACRO SUO S.

Bene est mihi, quia tibi bene est. habes uxorem tecum, 1
 habes filium; frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amoe-
 5 nissima. neque enim dubito esse amoenissimam, in qua se
 composuerat homo felicior, ante quam felicissimus fieret. ego 2
 in Tuscis et venor et studeo, quae interdum alternis, interdum
 simul facio; nec tamen adhuc possum pronuntiare, utrum sit
 difficilius capere aliquid an scribere. vale.

XVIII.

C. PLINIUS PAULINO SUO S.

Video quam molliter tuos habeas, quo simplicius tibi con- 1
 fitebor qua indulgentia meos tractem. est mihi semper in ani- 2
 mo et Homericum illud πατήρ δ' ὥς ἥπιος ἦεν et hoc nostrum
 15 'pater familiae'. quod si essem natura asperior et durior,
 frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zosimi, cui tanto
 maior humanitas exhibenda est, quanto nunc illa magis eget.
 homo probus officiosus litteratus; et ars quidem eius et quasi 3
 inscriptio comoedus, in qua plurimum facit. nam pronuntiat
 20 acriter, sapienter, apte, decenter etiam; utitur et cithara pe-
 rite, ultra quam comoedo necesse est. idem tam commode ora-
 tiones et historias et carmina legit, ut hoc solum didicisse videat-
 4 tur. haec tibi sedulo exposui, quo magis scires quam multa 4.
 unus mihi et quam iucunda ministeria praestaret. accedit longa
 25 iam caritas hominis, quam ipsa pericula auxerunt. est enim 5

XVIII 2 Calpurnio Macro *Riccardianus in indice* MACRO Dpsa Marco
 r SPURINNAE M 4 frontibus M viridibus Ma viribus D auribus p
 ruribus rs 5 neque — amoenissimam om. M 7 quae interdum alter-
 nis interdum simul M quae interdum alternis et interdum simul a quae in-
 terdum simul Dpr 8 adhuc] et huc M

XVIII 12 quo] quos r confitebor tibi rs 14 et *priore loco om.*
 Dps: *Homer. Odys. B 47. 234* πατήρ δ' ὥς ἥπιος ἦεν et hoc Dpsa ΠΑ-
 ΤΗΡΡΩCΙΤΙΟCHENET hoc M et hoc *graecis in lacuna omissis* pr no-
 strum] numerum r 15 familias a dubior D 17 quanto nunc (nunc
om. a) illa magis eget homo Ma quanto nunc utilior humanitas iam agisse
 (agi se p) et homo Dp quanto nunc minor uendibilitas iam agitur. Est
 homo r quanto nunc maior uenit debilitas aegrotanti. est homo *Catanaeus*
 quanto nunc utilior humanitas aegrotanti. est homo *Sichardus* 18 probus
 et officiosus (et *add. s*) litteratus prs 19 inscriptio comoedus MDsa
 inscriptor comoedus p inscriptio in comedus r 20 et *om. pr* 21 co-
 moedo] cōmede D commode orationes sa comode orationes r comode
 orationis D commode et orationes p commode rationes M 24 praestarent
 D accedit MDps accedat r accedit huc a 25 est enim ita natura
 Mr est enim a natura a est enim natura Dps

ita natura comparatum, ut nihil aequè amorem incitet et accen-
 dat quam carendi metus, quem ego pro hoc non semel patior.
 6 nam ante aliquot annos, dum intente instanterque pronuntiat,
 sanguinem reiecit atque ob hoc in Aegyptum missus a me post
 longam peregrinationem confirmatus rediit nuper; deinde dum 5
 per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tus-
 7 sicula admonitus rursus sanguinem reddidit. qua ex causa de-
 stinavi eum mittere in praedia tua, quae Foro Iuli possides.
 audiavi enim te saepe referentem esse ibi et aëra salubrem et
 8 lac eius modi curationibus accommodatissimum. rogo ergo scri- 10
 bas tuis ut illi villa, ut domus pateat, offerant etiam sumptibus
 9 eius, siquid opus erit; erit autem opus modico. est enim tam
 parcus et continens, ut non solum delicias verum etiam neces-
 sitates valetudinis frugalitate restringat. ego proficiscenti tan-
 tum viatici dabo, quantum sufficiat eunti in tua. vale. 15

XX.

C. PLINIUS URSO SUO S.

1 Iterum Bithyni: breve tempus a Iulio Basso, et Rufum
 Varenum proconsulem detulerunt, Varenum, quem nuper ad-
 2 versus Bassum advocatum et postularant et acceperant. inducti 20
 in senatum inquisitionem postulaverunt. Varenus petiit ut sibi
 quoque defensionis causa evocare testes liceret: recusantibus
 Bithynis cognitio suscepta est. egi pro Vareno non sine eventu:

2 patior] facio p 3 nam] non D aliquod M pronuntiaret r̄s
 4 reiecit r adque M 5 rediit Mr̄sa redit Dp 6 continuos pra co-
 tinuos D cotidianos M nimis om. Dpr imperat' uoci D imperatus
 uoci p 7 admonitus Ma admonetur Dp̄s admouetur r rursus sangui-
 nem reddidit Mr̄sa ausus sanguinem reddit Dp 8 possides] possided
 M 9 audi D esse ibi et aera MDa esse tibi aera p esse ibi aerem
 r̄s salubrem et in huius modi a 10 accommodatissimum M accom-
 modissimum D 11 ut domus MDa ut illi domus p illi domus r̄s 12 si
 quod Dp̄s autem] enim r tam om. pr 14 frugalitatem Dr 15
 sufficiat eunti M sufficit et eunti Dpr sufficit eunti a

XX 18 Iterum bithyni breue tempus Dpra Fieret in bytheni breui
 tempus M Iterum Bythini post breue tempus *Catanaeus*: Feriati Bithyni
 breue tempus; a Iulio Basso Rufum *Mommsenus* et] etiam *Catanaeus*
 rufum Dpa 19 proconsulem detulerunt r̄sa proconsule tetulerunt M
 quem proconsulem detulerunt p quem proconsulem detulerunt proconsulem
 detulerunt D nuper om. Dpr 20 advocatum om. p 21 postulaue-
 runt tum uarenus Dpr petit MDpra 22 quoque Dr̄sa undique M
 quom p: cf. VI 29, 11 causa euocare Mr̄sa causae uocare p cause uo-
 care D causa uocare r 23 egi pro Mr̄s egi ego pro a ei pro Dp

non sine Mr̄sa non nisi Dp ^v euento M

nam bene an male, liber indicabit. in actionibus enim utram-
que in partem fortuna dominatur: multum commendationis et
detrahit et adfert memoria, vox, gestus, tempus ipsum, postremo
vel amor vel odium rei: liber offensis, liber gratia, liber et se-
cundis casibus et adversis caret. respondit mihi Fonteius Magnus, 4
unus ex Bithynis, plurimis verbis, paucissimis rebus. est ple-
risque Graecorum, ut illi, pro copia volubilitas: tam longas tam-
que frigidas periodos uno spiritu quasi torrente contorquent.
itaque Iulius Candidus non invenuste solet dicere aliud esse 5
eloquentiam, aliud loquentiam. nam eloquentia vix uni aut
alteri, immo, si M. Antonio credimus, nemini, haec vero
quam Candidus loquentiam appellat multis atque etiam impuden-
tissimo cuique maxime contingit. postero die dixit pro Varenio 6
Homullus callide acriter culte, contra Nigrinus presse graviter
ornate. censuit Acilius Rufus, consul designatus, inquisitionem
Bithynis dandam; postulationem Varenii silentio praeteriit. haec
forma negandi fuit. Cornelius Priscus consularis et accusatori- 7
bus quae petebant et reo tribuit vicitque numero. impetravi-
mus rem nec lege comprehensam nec satis usitatam, iustam
tamen. quare iustam, non sum epistula exsecuturus, ut desi- 8
deres actionem. nam si verum est Homericum illud,

τὴν γὰρ αἰοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἢ τις ἀκούοντες νεωτάτῃ ἀμφιπέληται,

1 indicabit r₅ indicabit Mpa indicavit D 3 detrabit Dpra deicit M
4 amor Msa amorem Dpr liber et secundis casibus Ma et liber
secundis casibus r₅ et liber et (et om. p) secundis gratia casibus Dp
5 respondit Msa et respondit Dpr Fonteius Magnus s 6 plurimis
Msa pluribus Dpr paucissimis] suacissimis D sanctissimis p est —
volubilitas Ma est plerisque Graecorum ut cito copia volubilitas r est ple-
risque graecorum ut cito (cito p) copia volubilis Dp mos est plerisque
Graecorum, ut sit illis pro copia volubilitas s 8 frigidas Mr₅ rigidas
Dpa perihodos M contorquent] torquente M 9 aliud loquentiam
nam eloquentia om. M 10 uni aut alteri immo si Marco Antonio credi-
mus a uni aut alteri notā immo notam si m. antonino credimus M unis
aut alteri iam nō simus antoni credamus D uni aut alteri iam non sumus
antonii (ut add. s) credamus pr: cf. Cic. de or. I 21, 94. orat. 5, 18
12 multum a adque M 13 contingit Dpra contigit M 14 homullus
MDsa homulus p homilius r callide sa callidie r calide M calde Dp
presse] prae se p 16 praeteriit Msa praeterit Dpr 17 Cornelius
Priscus consularis et accusatoribus a cornelius sertorius consularis accu-
satoribus M cornelius priscus actoribus Dpr 18 vicitque] nec cuique M
impetrauimus pra imperauimus D impetraueram M 19 rem nec lege
a rem lege M rem negleget D rem negligenter pr usitatam Ma suis
tantum Dpr subsistentem Beliallus 20 sum] summa D 21 Homeri-
cum] Odys. A 351 22 τὴν — ἀμφιπέληται a τὴν γὰρ ΔΟΙΔΗΔΙΖΑΜΕΝ
ΕΠΙΚΛΕΙΟΥΟΛΑΝΘΡΩΠΟΥΣΑΤΗΛΑΜΦΙΠΕΝΙΤΑΙ M, in lacuna om. Dpr τω
ουτι χρη μύθον οφείλγειν (Il. Π 631) Catanaeus 23 ἢ τις] ἢπερ a

providendum est mihi ne gratiam novitatis et florem, quae oratiunculam illam vel maxime commendat, epistulae loquacitate praecerpam. vale.

XXI. [VIII.]

C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

5

- 1 Varie me adfecerunt litterae tuae. nam partim laeta partim tristia continebant: laeta, quod te in urbe teneri nuntiant; 'nollem' inquis, sed ego volo: praeterea quod recitaturum statim ut venissem pollicebantur; ago gratias, quod expector. 10
2 triste illud, quod Iulius Valens graviter iacet: quamquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus aestimetur, cuius interest 3 quam maturissime inexplicabili morbo liberari. illud plane non triste solum verum etiam luctuosum, quod Iulius Avitus decessit, dum ex quaestura redit, decessit in nave, procul a fratre 4 amantissimo, procul a matre, a sororibus. nihil ista ad mortuum pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur, pertinent ad 15 hos qui supersunt. iam quod in flore primo tantae indolis juvenis extinctus est, summa consecuturus, si virtutes eius maturuissent! quo ille studiorum amore flagrabat! quantum legit, 5 quantum etiam scripsit! quae nunc omnia cum ipso sine fructu 20 6 posteritatis abierunt. sed quid ego indulgeo dolori? cui si frenos remittas, nulla materia non maxima est. finem epistulae faciam: ut facere possim etiam lacrimis, quas epistula expressit! vale.

1 providendum a prodendum M a te providendum Dpr apud te providendum Catanaeus florem illum quae p quae] quē D 2 illam] meam a commendat Ma commendat Dpr 3 praecerpam Ma praeteream Dp praeterea r perdam s

XXI 'Hanc epistolam ad finem libri reicit Mediceus. etiam in Riccardiani indice ultimo loco ponitur'. 6 partim lata r, om. D 7 laeta posteriore loco om. r 8 mollem Mr praeterea] popterea Catanaeus quod] quidem r 10 Iulius] silivius M 11 illius] Iulius p cuius interest Msa, om. Dpr 13 auitus decessit decessit dum M, sed decessit priore loco in fine paginae scripto et deleto 14 decessit autem in naui a in naue M in nauē D in nauem p in naui r s 17 iam quod MDps iam quidem ra 18 est om. r s summa — maturuissent Dpra maxima consecutus amabam uirtutes eius maturitatemque M 19 quo] quod Dp flagrabat M 21 abierunt Ma adierunt D aruerunt pr et 'membranae' Modii novant. lect. 122 Grut. lamp. V p. 312 cui] qui Dr 23 expressit epistola Dpr

C. PLINI CAECILI SECUNDI E P I S T U L A R U M

LIBER SEXTUS.

(a. 106. 107)

I.

C. PLINIUS TIRONI SUO S.

5 Quam diu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requi-
rebam; postquam ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multo ma-
gis, seu quod ipsa loca in quibus esse una solemus acrius me
10 tui commonent, seu quod desiderium absentium nihil perinde
ac vicinitas acuit, quoque propius accesseris ad spem fruendi,
hoc impatientius careas. quidquid in causa, eripe me huic tor-2
mento: veni, aut ego illuc unde inconsulte properavi revertar
vel ob hoc solum, ut experiar an mihi, cum sine me Romae
15 coeperis esse, similes his epistulas mittas. vale.

II.

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Soleo non numquam in iudiciis quaerere M. Regulum: nolo 1
enim dicere desiderare. cur ergo quaero? habebat studiis 2

1 EPISTULARUM· EXPLICIT. LIB. V. INCIPIT LIBER VI M C.
PLINII . SECUNDI . NOVOCOMESIS . EPISTOLARVM . LIBER . QUINTUS
. EXPLICIT . INCIPIT . LIBER SEXTUS . D Liber Sextus Epistolarum
Plinii Incipit p C. Plinii secundi liber Quintus explicit. Incipit Sextus
lege feliciter r C. PL. SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SEXTVS a

I 9 seu quod ipsa Ma ex quo ipsa Dps quam ipsa r me tui com-
monent Msa me tui commouerit r metus commouent Dp mentem commo-
uent Sichardus 10 nihil] mihi M proinde r 11 accesserit D fouendi
M 12 careas Ma capias D enipias pr 13 unde inconsulte Ma unde
consulte Dp unde consulto rs

II 18 in iudiciis D M regulum Mrs Marcum Regulum a meum re-
gulum Dp 19 ergo] ego r

honorem, timebat, pallebat, scribebat, quamvis non posset ediscere. illud ipsum, quod oculum modo dextrum modo sinistrum circumlineabat, dextrum, si a petitore, alterum, si a possessore esset acturus, quod candidum splenium in hoc aut in illud supercilium transferebat, quod semper haruspices consulebat de actionis eventu, a nimia superstitione, sed tamen et
3 a magno studiorum honore veniebat. iam illa perquam iucunda una dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros corrogabat. quid enim iucundius, quam sub alterius invidia quam diu velis et in alieno auditorio quasi deprehensum commode
4 dicere? sed utrumque se habent ista, bene fecit Regulus quod est mortuus; melius, si ante. nunc enim sane poterat sine malo publico vivere sub eo principe, sub quo nocere non poterat.
5 ideo fas est non numquam eum quaerere. nam postquam obiit ille, increbuit passim et invaluit consuetudo binas vel singulas clepsydras, interdum etiam dimidias, et dandi et petendi. nam et qui dicunt egisse malunt quam agere et qui audiunt finire quam iudicare. tanta negligentia, tanta desidia,
6 tanta denique irreverentia studiorum periculorumque est. an nos sapientiores maioribus nostris, nos legibus ipsis instiores,
7 quae tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? hebetes illi et supra modum tardi, nos apertius dicimus, celerius intellegimus, religiosius iudicamus, quia paucioribus clepsydris
8 praecipitamus causas, quam diebus explicari solebant? o Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas quod fidei paucissimi praestant! equidem quotiens iudico, quod vel saepius facio, quam dico, quantum quis plurimum postulat aquae do. etenim teme-

1 posset ediscere **Dpr** posse te discere **M** posset dediscere *Catanaeus a quod vulgo receptum et cum sequentibus illud ipsum etc. coniunctum est*

3 si posteriore loco *om.* **r** 4 splenium **p** aut in illud **M** aut illud **Dpra**
5 transferebat **Mrsa** transferebam **D** transferebas **p** aruspices **M**

6 actiones **M** animi superstitione **M** animi superstitione **Dpra** anili superstitione *Casaubonus* et a magno **Ma** et magno **Dpr** ex magno *Catanaeus* 7 iam **Mrsa** tam **Dp** perquam] quam **r** 8 quod posteriore loco *om.* **p** 9 quid enim **Ma** quid enimque **D** quid denique **pr** quam sub alterius invidia *om.* **D** 11 sed utrumque **pr*** habet **p** 13 vivere] dicere **D** 14 ideoque fas **rs** 15 obiit ille **Ma** obiit illa **r** abiit illa **Dps** 16 clepsydras **M** clepsybras **D** clipsyderas **r** etiam **MD** et **pra** 17 nam et qui **MDsa** nam qui **pr** mallunt **M** 18 finire **rs** tanta negligentia desidia **Dp** 19 est *om.* **D** 21 quae tot horas quae tot dies **a** tot perendinationes **p** 22 illi et et supra modum tardius nos **r** 23 quia] qui **Dp** clepsydris **M** clepsideris **r** clepsydra **Dp** 24 praecipitamus **D** quam diebus **MDsa** quae diebus **pr** o regulus **Dp** 25 qui iam ambitione **a** optinebas **M** fidem **Dp** 26 iudicio **D** 27 quantum — existimo **Ma** quantum qui plurimum postulat atque docet

rarium existimo divinare, quam spatiosa sit causa inaudita, tempusque negotio finire, cuius modum ignores, praesertim cum primam religioni suae iudex patientiam debeat, quae pars magna iustitiae est. at quaedam supervacua dicuntur. etiam: sed satius est et haec dici, quam non dici necessaria. praeterea an
 5 sint supervacua, nisi cum audieris, scire non possis. sed de his melius coram, ut de pluribus vitiis civitatis. nam tu quoque amore communium soles emendari cupere quae iam corrigere difficile est. nunc respiciamus domos nostras. ecquid
 10 omnia in tua recte? in mea novi nihil. mihi autem et gratiora sunt bona, quod perseverant, et leviora incommoda, quod ad-suevi. vale.

III.

C. PLINIUS VERO SUO S.

15 Gratias ago, quod agellum quem nutrici meae donaveram colendum suscepisti. erat, cum donarem, centum milium nummum; postea decrescente reddito etiam pretium minuit, quod nunc te curante reparabit. tu modo memineris commendari tibi
 20 a me non arbores et terram, quamquam haec quoque, sed musculum meum; quod esse quam fructuosissimum non illius magis interest, quae accepit, quam mea, qui dedi. vale.

IIII.

C. PLINIUS CALPURNIAE SUAE S.

Numquam sum magis de occupationibus meis questus, quae
 25 me non sunt passae aut proficiscentem te valetudinis causa in Campaniam prosequi aut profectam e vestigio subsequi. nunc enim praecipue simul esse cupiebam, ut oculis meis crederem, quid viribus, quid corpusculo adparares, ecquid denique seces-

enim temerarium existimo **D** quam tu qui plurimum postulat atque docet temerarium enim existimo **p** quantum quis plurimum temporis postulat tantum do ei qui docet temerarium enim existimo **rs** 3 primum *Sichardus* religioni **M**a religionis **Dpr** 4 iustitia est **M** sed satius est et **MD**sa sed et satius est et **p** sed satius et **r** 7 quoque] quom **p** 8 amore communium **MDpa** amor communium civiuū **r** amore communium cinium **s** amore communi *Sichardus* in more communi *Casaubonus* amore communi omnium *Mommsenus* emendare **p** 9 domos nostras **MDa** nostras **p** nostra **rs** et quid **Dpr** 10 in tuis recte in meis **rs** autem gratiora **p** 11 quod adsuevi **M**sa sed adsuevi **Dpr**

III 15 nutrice **M** 16 suscepi **D** erat **MDa** et erat **pr** cum darem **D** 17 redditum **r** pretium] pretiam **M** 18 reparabat **D**

IIII 25 valetudinis **M** 26 campania **D** profecta **D** 28 adparares **M** adpareres **a** acquirerer **Dps** acquires **r** ecquid **M** equi **D** et qui pra

sus voluptates regionisque abundantiam inoffensa transmitteres.
 3 equidem etiam fortem te non sine cura desiderarem: est enim
 suspensum et anxium de eo quem ardentissime diligas interdum
 4 nihil scire: nunc vero me cum absentiae tum infirmitatis tuae
 ratio incerta et varia sollicitudine exterret. vereor omnia, ima-
 ginor omnia, quaeque natura metuentium est, ea maxime mihi
 5 quae maxime abominor fingo. quo inpensius rogo ut timori
 meo cotidie singulis vel etiam binis epistulis consulas. ero enim
 securior, dum lego, statimque timebo, cum legero. vale.

V.

10

C. PLINIUS URSO SUO S.

1 Scripseram tenuisse Varenum ut sibi evocare testes liceret;
 quod pluribus aequum, quibusdam iniquum et quidem pertinaci-
 ter visum, maxime Licinio Nepoti, qui sequenti senatu, cum
 de rebus aliis referretur, de proximo senatus consulto disseruit
 15 2 finitamque causam retractavit. addidit etiam petendum a con-
 sulis ut referrent sub exemplo legis ambitus de lege repetun-
 darum, an placeret in futurum ad eam legem adici ut, sicut
 accusatoribus inquirendi testibusque denuntiandi potestas ex ea
 3 lege esset, ita reis quoque fieret. fuerunt quibus haec eius
 oratio ut sera et intempestiva et praepostera displiceret, quae
 20 omissa contra dicendi tempore castigaret peractum cui potuisset
 4 occurrere. Inventius quidem Celsus praetor tamquam emenda-
 torem senatus et multis et vehementer increpuit. respondit
 5 Nepos rursusque Celsus: neuter contumeliis temperavit. nolo
 25 referre quae dici ab ipsis moleste tuli, quo magis quosdam e
 numero nostro inprobavi, qui modo ad Celsum modo ad Ne-
 potem, prout hic vel ille diceret, cupiditate audiendi cursita-
 bant, et nunc quasi stimularent et accenderent, nunc quasi

1 voluptatis M inoffensam r inoffensa ualeitudine *Sichardus in marg.*
 4 me cum Mrsa aequum D cum p 5 uariae D exterret] exercet
Marklandus epist. crit. p. 115 imaginor omnia M, om. Dpra 6 me-
 tuentum M 7 quae abominor pr fingor M 8 singulis quotidie pr
 consulis D 9 lego] legam pr

V 13 aequom M iniquom M et quidam p* et quod r* 15 re-
 fertur Dr 17 ambitum M 18 sicuti accusatoribus inquirendi ita reis
 testibusque r 19 testibus qui M 20 ita] ut p quoque] quom p
 22 omissa] comissio r 23 Inventius] Viventium p Iubentius *Catanaeus*

emendator r 24 uehementis M increpuit] incre D 26 dici] diu r
 27 nostro] isto M 28 cursitabant Mrsa cursitatem D cursitantem p cur-
 sitarent *Catanaeus*

reconciliarent ac recomponerent, frequentius singulis, ambobus
interdum propitium Caesarem, ut in ludico aliquo, precabantur.
mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod sunt alter alteri 6
quid pararent indicati. nam et Celsus Nepoti ex libello respon-
dit et Celso Nepos ex pugillaribus. tanta loquacitas amicorum, 7
ut homines iurgaturi id ipsum invicem scierint, tamquam con-
venisset. vale.

VI.

C. PLINIUS FUNDANO SUO S.

10 Siquando, nunc praecipue cuperem esse te Romae, et sis 1
rogo. opus est mihi voti laboris sollicitudinis socio. petit ho-
nores Iulius Naso, petit cum multis, cum bonis, quos ut glo-
riosum sic est difficile superare. pendeo ergo et exerceor spe, 2
adficior metu et me consularem esse non sentio: nam rursus
15 mihi videor omnium quae decucurri candidatus. meretur hanc 3
curam longa mei caritate. est mihi cum illo non sane paterna
amicitia (neque enim esse potuit per meam aetatem); solebat
tamen vixdum adulescentulo mihi pater eius cum magna laude
monstrari. erat non studiorum tantum verum etiam studioso-
rum amantissimus ac prope cotidie ad audiendos, quos tunc ego
20 frequentabam, Quintilianum, Niceten Sacerdotem ventitabat, vir
alioqui clarus et gravis et qui prodesse filio memoria sui debeat.
sed multi nunc in senatu quibus ignotus ille, multi quibus no- 4
tus, sed non nisi viventes reverentur. quo magis huic omissa
25 gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma, ipsi

1 reconciliarent ac re omponerent **M** reconciliarent componerentque
Dpra 2 interdum **Mr** 5a indum **D** nidum **p** ludrico **D** precabantur
Mpr peccabantur **D** precarentur **a** 3 quod] quidem **p** 4 quid] quod
D 5 loquacitatis **r** 6 purgaturi **M** invicem] uicem **r** scierint
Mr 5 scirent **Dpa** conuenisset **Ma** conuenissent **Dpr**

VI 9 FUNDANO **Mpa** FUNDANIO **Dr** 5 11 petit honores iulius
naso petit cum multis **Dpra** petit naso cum multis **M**, unde petit Iulius
Naso, petit cum multis *coniecit Cortius* 12 gloriosus **D** 13 exerceor
spe afficior metu **Dpra** exerceor atque adficior metu **M** exerceor spe atque
afficior metu *vulgo ex Catanaei editione secunda* 14 et me *om.* **r** non
esse **r** 5 nam *om.* **Dpr** 15 decucurri **D** 5a decurri **Mpr** 16 longam
ei caritatem **Dp** 17 potuit esse **a** 18 laudet nostrari **M** 19 mon-
strare **Dp** non studiorum tantum uerum etiam studiorum **a** studio-
sorum] studio suorum **D** 20 tunc] nunc **r** 21 frequentabam **M** 5a fre-
quentabat **D** frequentabar **p** frequentabatur **r** quintilianum niceten
(Niceam **r** et Niceam **s**) sacerdotem uentitabat **Mr** 5a, *om.* **Dp** 22 clarus
ac grauis **pr** debeat] deat **r** 23 notus *om.* **M** 24 uiuentis **D** 25
ipsi enitendum ipsi elaborandum est **Mr** 5 ipsi enitendum et laborandum
est **a** ipsi elaborandum est **Dp**

5enitendum, ipsi elaborandum est. quod quidem semper, quasi
 provideret hoc tempus, sedulo fecit: paravit amicos, quos para-
 verat coluit, me certe, ut primum sibi iudicare permisit, ad
 6amorem imitationemque delegit. dicenti mihi sollicitus adsistit,
 adsidet recitanti: primis etiam et cum maxime nascentibus 5
 opusculis meis interest, nunc solus, ante cum fratre, cuius nu-
 7per amissi ego suscipere partes, ego vicem debeo implere. doleo
 enim et illum immatura morte indignissime raptum et hunc
 optimi fratris adiumento destitutum solisque amicis relictum.
 8quibus ex causis exigo ut venias et suffragio meo tuum iungas. 10
 permultum interest mea te ostentare, tecum circumire. ea est
 auctoritas tua, ut putem me efficacius tecum etiam meos amicos
 9rogaturum. abrumpe, siqua te retinent: hoc tempus meum,
 hoc fides, hoc etiam dignitas postulat. suscepi candidatum, et
 suscepisse me notum est: ego ambio, ego periclitor: in summa, 15
 si datur Nasoni quod petit, illius honor; si negatur, mea re-
 pulsa est. vale.

VII.

C. PLINIUS CALPURNIAE SUAE S.

1 Scribis te absentia mea non mediocriter adfici unumque 20
 habere solacium, quod pro me libellos meos teneas, saepe etiam
 2in vestigio meo conloces. gratum est quod nos requiris, gra-
 tum quod his fomentis adquiescis: invicem ego epistulas tuas
 lectito atque identidem in manus quasi novas sumo; sed eo
 3magis ad desiderium tui accendor. nam cuius litterae tantum 25
 habent suavitatis, huius sermonibus quantum dulcedinis inest!
 tu tamen quam frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet,
 ut torqueat. vale.

2 praevideret § 3 sibi aetas iudicare a ad amorem imitationem-
 que M §a ad amorem rem imitationemque Dp amorem imitationemque r
 4 sollicitus MD sollicite pra 5 primis M primus Dpra et tum maxime
 r 6 opusculis M cum fratre M §a cum patre Dp 11 mea te osten-
 tare Dp §a me adeos tentare M in ea re te ostentare r tecum circumi-
 rae est M et cum circuire ea est D et tum circuire ea est pra et mecum
 circuire. ea est Sichardus 12 me] ne Dp meos om. r 15 in sum-
 mam M

VII 21 solatium M saepe etiam M § saepe enim Dpra 22 gra-
 tum est quod nos requires gratum quod M gratum quod (om. gratum est
 quod nos requiris) Dpra gratum est quod nos requiris, quod vulgo ex Ca-
 tanaci editione secunda 24 adque M eo] ego r 27 quam frequen-
 tissime M frequentissime Dpra me ita D

VIII.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Atilium Crescentem et nosti et amas. quis enim illum 1
spectatior paulo aut non novit aut non amat? hunc ego non ut
5 multi, sed artissime diligo. oppida nostra unius diei itinere 2
dirimuntur: ipsi amare invicem, qui est flagrantissimus amor,
adulescentuli coepimus. mansit hic postea nec refrixit iudicio,
sed invaluit. sciunt qui alterutrum nostrum familiarius intuen-
tur. nam et ille amicitiam meam latissima praedicatione cir-
10 cumfert, et ego prae me fero, quanta sit mihi curae modestia
quies securitas eius. quin etiam cum insolentiam cuiusdam tribuna- 3
tum plebis inituri vereretur idque indicasset mihi, respondi
οὐ τίς ἐμεῦ ζῶντος. quorsus haec? ut scias non posse Atilium
me incolumi iniuriam accipere. iterum dices 'quorsus haec?' 4
15 debuit ei pecuniam Valerius Varus: huius est heres Maximus
noster, quem et ipse amo, sed coniunctius tu. rogo ergo, 5
exigo etiam pro iure amicitiae, cures ut Atilio meo salva sit
non sors modo verum etiam usura plurium annorum. homo
est alieni abstinentissimus, sui diligens, nullis quaestibus susti-
20 netur, nullus illi nisi ex frugalitate reditus. nam studia, qui- 6
bus plurimum praestat, ad voluptatem tantum et gloriam exer-
cet. gravis est ei vel minima iactura, quia reparare quod ami-
seris gravius est. exime hunc illi, exime hunc mihi scrupu- 7
lum: sine me suavitate eius, sine leporibus perfrui. neque
25 enim possum tristem videre, cuius hilaritas me tristem esse non
patitur. in summa nosti facetias hominis, quas velim adten- 8
das ne in bilem et amaritudinem vertat iniuria. quam vim

VIII 3 Atilium MD 5a Atilium r Ottilium p illum M 5a illo Dpr 5
ardentissime coniecit Cortius 6 ipse D qui est Ma cum est Dpr 7
adulescentuli om. M mansit hic postea nec (neque s) refrixit M 5a man-
sit hic postea hic neque refrixit r mansit hic postea hic neque frixit Dp
9 latissime a 10 quanta MDpr quam a 12 nerentur r iudi-
casset D 13 οὐ τίς ἐμεῦ ζῶντος D 5 OYTIC EMOI PΩONTOC M οὐ τίς
ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο, τοὶ κοίτης παρὰ νηυὶ βαρείας χεῖ-
ρας ἐποίειν a, in lacuna om. pr: Hom. Il. A 85 Atilium r 16 et] ut r
ergo] ego r 17 iure] tū rē M Attilio r 18 uerum etiam MD 5
sed etiam pa 19 nullis] nullum p 20 illi nisi om. p reditur D
21 uoluntatem p 22 gravis est ei Ma et grauis est ei Dpr quia re-
parare Da et quia reparare pr quam reparare M reparare (om. quia)
Mommseus quod amiseris Ma quod amiserit Dpr 23 grauius est M
5a grauius Dpr eximie priore loco r 25 tristem me r 26 facetias]
facias D hominis] eius p quas uel inadtendas M 27 bilem aut
amaritudinem pr

habeat offensus, crede ei quam in amore habet. non feret
 9 magnum et liberum ingenium cum contumelia damnum. verum
 ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam iudicabo,
 sed non tamquam pro mea, hoc est gravius, irascar. quamquam
 quid denuntiationibus et quasi minis ago? quin potius, ut coe- 5
 peram, rogo, oro des operam ne ille se, quod validissime ve-
 reor, a me, ego me neglectum a te putem. dabis autem, si
 hoc perinde curae est tibi, quam illud mihi. vale.

VIII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

10

1 Commendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem
 mihi? quid si me ipsum? fero tamen et ignosco. eundem enim
 commendassem tibi, si te Romae morante ipse afuissem. habet
 2 hoc sollicitudo, quod omnia necessaria putat. tu tamen cen-
 seo alios roges; ego precum tuarum minister adiutor particeps 15
 ero. vale.

X. (a. 106)

C. PLINIUS ALBINO SUO S.

1 Cum venissem in socrus meae villam Alsiensem, quae ali-
 quando Rufi Vergini fuit, ipse mihi locus optimi illius et ma- 20
 ximi viri desiderium non sine dolore renovavit. hunc enim
 incolere secessum atque etiam senectutis suae nidulum vocare
 2 consueverat. quocumque me contulisset, illum animus, illum
 oculi requirebant. libuit etiam monumentum eius videre, et
 3 vidisse paenituit. est enim adhuc imperfectum, nec difficultas 25
 operis in causa modici ac potius exigui, sed inertia eius cui
 cura mandata est. subit indignatio cum miseratione, post de-
 cimum mortis annum reliquias neglectumque cinerem sine titulo,
 sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria per-

1 ei quam **MDa** ei quem **p** eam quam **r5** non ferret **p** 2 cum
 contumelia damni **M** 3 iudicabo *vulgo* 6 ualidissime **Dpr** ualidissime
Ma 7 neglectum **M** dabis autem **Mr5a** daut autem **D** stabit aut **p**
 si hoc perinde curae est **D5a** si hoc perinde cura est **M** si haec perinde
 cura est **pr**

VIII 12 quid **Mr5a** quod **Dp** 15 particeps *om.* **p**

X *Adscripta est discrepantia codicis Monacensis Emmerami 641* 18 in-
 scriptio epistulae omisa est in **r** 19 Alliensens **r** aliquando **Dpra** ali-
 quandiu **M** *Monacensis* 20 Verginii **pa** Virginii **r5** 21 hanc *corr.*
 hunc *Monacensis* 22 incolere **p5a** incolore **D** in calore **r** colere **M**
Monacensis: cf. II 17, 29 23 consuerat **a** 28 neglectumque **M** sine
 titulo *om.* **Dpr** 29 tacere **p** memoria *om.* *Monacensis* perua-
 gatur **r**

vetetur. at ille mandaverat caveratque ut divinum illud et in-4
mortale factum versibus inscriberetur,

hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam
imperium adseruit non sibi sed patriae.

5 tam rara in amicitiiis fides, tam parata oblivio mortuorum, ut 5
ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere omniaque here-
dum officia praesumere. nam cui non est verendum quod vi-6
demus accidisse Verginio? cuius iniuriam ut indigniorem sic
etiam notiozem ipsius claritas facit. vale.

XI.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

O diem laetum! adhibitus in consilium a praefecto urbis, 1
audivi ex diverso agentes summae spei, summae indolis iuven-
nes, Fuscum Salinatorem et Ummidium Quadratum, egregium
15 par nec modo temporibus nostris sed litteris ipsis ornamento
futurum. mira utrique probitas, constantia salva, decorus ha-2
bitus, os latinum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingeni-
um, iudicium aequale. quae singula mihi voluptati fuerunt at-
que inter haec illud, quod et ipsi me ut rectorem, ut magi-
30 strum intuebantur et iis qui audiebant me aemulari, meis in-
stare vestigiis videbantur. o diem (repetam enim) laetum no-3
tandumque mihi candidissimo calculo! quid enim aut publice
laetius, quam clarissimos iuvenes nomen et famam ex studiis
petere, aut mihi optatius, quam me ad recta tendentibus quasi
25 exemplar esse propositum? quod gaudium ut perpetuo capiam 4
deos oro: ab isdem teste te peto ut omnis qui me imitari tanti
putabunt meliores esse quam me velint. vale.

1 at] ad M illud et immortale a illum et inmortale M illud etiam
immortale Dpr 6 etiam om. p 7 presumetur p non est] nomē D
uideamus Monacensis 8 Virginio r5 9 ipsius] eius p

XI 13 audiui Mr5 audii pa audi D agentis D 14 ummidium D
nummidium M numidium p Vinidium r Numidium Vinidium s Tummidium
a 16 utrique Ma utriusque pr uteriusque D 17 latinum Ma lanum
corr. planum D planum pr 18 fuerint Dp adque M 19 quod et
ipsi me ut Ma quod ipsum me ut D5 quod ipsum ut p quod ipsum quod
ut r magistratum pr* 20 et his qui M et ii qui a et qui Dr etiam
qui p5 21 reptam D notandum mihi a 24 aut] autem r me
aut ad M tenentibus p 25 canam M 26 ab iisdem teste te peto
Ma adisdem testes peto D ac eosdem testes peto pr

XII.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Tu vero non debes suspensa manu commendare mihi quos
 tuendos putas. nam et te decet multis prodesse et me susci-
 2 pere quidquid ad curam tuam pertinet. itaque Vettio Prisco ⁵
 quantum plurimum potuero praestabo, praesertim in harena
 3 mea, hoc est apud centumviros. epistularum quas mihi, ut
 ais, aperto pectore scripsisti oblivisci me iubes: at ego nulla-
 rum libentius memini. ex illis enim vel praecipue sentio,
 quanto opere me diligas, cum sic exegeris mecum, ut solebas ¹⁰
 4 cum tuo filio. nec dissimulo hoc mihi iucundiores eas fuisse,
 quod habebam bonam causam, cum summo studio curassem
 5 quod tu curari volebas. proinde etiam atque etiam rogo ut
 mihi semper eadem simplicitate, quotiens cessare videbor (vide-
 bor dico, numquam enim cessabo), convicium facias, quod et ¹⁵
 ego intellegam a summo amore proficisci, et tu non meruisse
 me gaudeas. vale.

XIII.

C. PLINIUS URSO SUO S.

1 Umquamne vidisti quemquam tam laboriosum et exercitum ²⁰
 quam Varenum meum? cui quod summa contentione impetra-
 2 verat defendendum et quasi rursus petendum fuit. Bithyni se-
 natus consultum apud consules carpere ac labefactare sunt ausi
 atque etiam absenti principi criminari: ab illo ad senatum re-
 missi non destiterunt. egit Claudius Capito inreverenter magis ²⁵
 quam constanter, ut qui senatus consultum apud senatum accu-
 3 saret. respondit Catus Fronto graviter et firme. senatus ipse

XII 4 te *om.* Dp et me] ad me Dp 5 tuam curam r5 bettio MD
 Bittio a Vectio r5 Betticio p 6 potero r5 8 obliuisti M me *om.*
 p ad ego M 9 vel] quod r 10 sic aegeris s 12 curassem] cu-
 rasse D 13 etiam atque (adque M) etiam Ma etiam Dpr 14 cessare
 uideor a videbor dico M, *om.* Dpra 15 cessabo cessabo M

XIII 19 *Inscriptio epistulae omissa est in p* 20 Umquamne]. mquam
 r tam laboriosum et exercitum Ma tam laboriosum exercitum p laborio-
 sum tam (*corr.* tam laboriosum) exercitum D tam laboriosum tam exerci-
 tum r5 21 quod] qui r 23 apud M ac] et a 24 absente principe
Pomponius Laetus ab] ad D 25 egit Msa tegit Dpr capite p
 magis] magna p 26 ut qui senatusconsultum apud senatum accusaret D
Beroaldus a ut qui per senatusconsultum apud senatum accusaret pr ut qui
 senatum accusaret M ut qui ipsum senatusconsultum apud senatum accu-
 saret *Sichardus* 27 catus fronto M fronto catus Dpra ipse] ipsi p

mirificus: nam illi quoque qui prius negarant Vareno quae pe-
tebat eadem danda, postquam erant data, censuerunt: singulos 4
enim integra re dissentire fas esse, peracta quod pluribus pla-
cuisset cunctis tuendum. Acilius tantum Rufus et cum eo 5
septem an octo, septem immo, in priore sententia persevera-
runt. erant in hac paucitate non nulli quorum temporaria gra-
vitas vel potius gravitatis imitatio ridebatur. tu tamen aestima, 6
quantum nos in ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi
praelusio atque praecursio has contentiones excitavit. vale.

XIII.

C. PLINIUS MAURICO SUO S.

Sollicitas me in Formianum. veniam ea condicione, ne quid 1
contra commodum tuum facias; qua pactione invicem mihi ca-
veo. neque enim mare et litus, sed te, otium, libertatem se-
15 quor: alioqui satius est in urbe remanere. oportet enim omnia 2
aut ad alienum arbitrium aut ad suum facere: mei certe stomachi
haec natura est, ut nihil nisi totum et merum velit. vale.

XV.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

Mirificae rei non interfuisti: ne ego quidem; sed me recens 1
fabula excepit. Passennus Paulus, splendidus eques Romanus
et in primis eruditus, scribit elegos. gentilicium hoc illi: est
enim municeps Properti atque etiam inter maiores suos Proper-
tium numerat. is cum recitaret, ita coepit dicere, 'Prisce, 2
25 iubes'. ad hoc Iavolenus Priscus (aderat enim, ut Paulo ami-

1 quoque] quaeque p negarent pr* 3 esse] est r 4 tantum
rufus Mra tantum rusus D tamen rursus p tantum rursus s 5 priori
Dpr perseuerare Dp 6 erant om. Dpr temporaria Mpsa tempora-
lia D temporalis r 8 quantum nos in ipsa pugna certaminis maneat Dpa
quantum proelium quanta pugna certamini maneat M quantum nos in ipsa
pugna prelii et certaminis maneat rs 9 adque M has] hac r

XIII 11 *Inscriptio epistulae omissa est in p* 12 ea condicione Mrga
ex condicione Dp 13 pactine D peractione p 14 sed te otium liber-
tatem Ma sed te otium et libertatem Drs sed otium et libertatem p Si-
chardus et 'membranae' Modii novant, lect. 51 Grut. lamp. V p. 136

XV 19 ROMANO MDra Voconio Romano s: *inscriptio epistulae omissa
est in p* 20 rei] re D non interfuisti ne ego quidem Ma interfuistine?
ego quidem Dpr sed me recens fabula excepit Ma sed me recens (om.
fabula excepit) Dpr sed moerens s 21 Passennus Hauptius Berichte d.
sachs. Ges. d. Wiss. I (a. 1849) p. 263 passennius D passenius Mpa Pas-
sienus rs 22 elegos centilicium D eligo scentilicium p 23 Propertii
rsa adque M maiores] mares D 24 is om. D 25 iavolenus
Dpa Iavolenus rs uolennus M

cissimus) 'ego vero non iubeo'. cogita qui risus hominum, qui
 3 ioci. est omnino Priscus dubiae sanitatis, interest tamen offi-
 ciis, adhibetur consiliis atque etiam ius civile publice respondet:
 4 quo magis quod tunc fecit et ridiculum et notabile fuit. in-
 terim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. tam 5
 sollicite recitaturis providendum est non solum ut sint ipsi sani,
 verum etiam ut sanos adhibeant. vale.

XVI.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

1 Petis ut tibi avunculi mei exitum scribam, quo verius tra- 10
 dere posteris possis. gratias ago: nam video morti eius, si ce-
 2 lebretur a te, inmortalem gloriam esse propositam. quamvis
 enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, me-
 morabili casu quasi semper victurus occiderit, quamvis ipse
 plurima opera et mansura condiderit, multum tamen perpetui- 15
 3 tati eius scriptorum tuorum aeternitas addet. equidem beatos
 puto quibus deorum munere datum est aut facere scribenda aut
 scribere legenda, beatissimos vero quibus utrumque. horum in
 numero avunculus meus et suis libris et tuis erit. quo libentius
 4 suscipio, deposco etiam quod iniungis. erat Miseni classemque 20
 imperio praesens regebat. nonum Kal. Septembres hora fere
 septima mater mea indicat ei apparere nubem inusitata et
 5 magnitudine et specie. usus ille sole, mox frigida, gustaverat
 iacens studebatque: poscit soleas, ascendit locum ex quo maxime
 miraculum illud conspici poterat. nubes, incertum procul in- 25
 tuentibus ex quo monte (Vesuvium fuisse postea cognitum est),
 oriebatur, cuius similitudinem et formam non alia magis arbor

1 qui ioci est omnino **MD** *Catanaeus* a quotiens omnino **p** qui ioci
 quotiens omnino **r** 3 adhibetur **Mr** *sa* adhibebitur **D** adhibitis **p**
 conciliis **r** adque **M** 4 et ridiculum notabile **p** 5 alieno deleratio
M 7 adhibebant **D**

XVI 9 *Inscriptio epistolae omissa est in p* 13 ut urbis *Casaubonus*
 15 plurima opera et mansura condiderit multum tamen **Ma** plurima tamen
Dp plurima scripserit tamen **r** 19 meus est et suis **r** 21 nonum Kal.
 septembres hora fere septima **M** nonum Kal. hora fere septima **Dp** No-
 uember Calend' hora fere septima **r** Kl. nouembris hora fere septima **s**
 nono Kal. sept. hora diei fere septima **a** a. d. VIII Kalend. Septembres
 hora fere septima *G. H. Schaeferus* 22 inusitata **Dpra** inuisitatam **M**
 23 et sp̄e surgit illo ut esole solet mox frigida gustata iacens studebat
 usus ille sole mox frigida gustauerat iacens studebatque **r** et specie surgit
 ille ut e sole solebat frigida gustata iacens enim studebat **s** frigidam
 gustauerat *Sichardus* 24 poscit **Ma** poposcit **Dpr** 25 nubes incertum
Mr *sa* nubes (nube **D**) et incertum **Dpr** 26 ueluvium **D**

quam pinus expresserit. nam longissimo velut trunco elata in 6
 altum quibusdam ramis diffundebatur, credo, quia recenti spiritu
 evecta, dein senescente eo destituta aut etiam pondere suo victa
 in latitudinem vanescebat: candida interdum, interdum sordida
 5 et maculosa, prout terram cineremve sustulerat. magnum pro- 7
 piusque noscendum, ut eruditissimo viro, visum. iubet libur-
 nicam aptari: mihi, si venire una vellem, facit copiam: re-
 spondi studere me malle, et forte ipse quod scriberem dederat.
 egrediebatur domo: accipit codicillos Rectinae † Tasci inminente 8
 10 periculo exterritae (nam villa eius subiacebat, nec ulla nisi na-
 vibus fuga): ut se tanto discrimini eriperet orabat. vertit ille 9
 consilium et quod studioso animo inchoaverat obit maximo.
 deducit quadriremes, ascendit ipse non Rectinae modo sed
 multis (erat enim frequens amoenitas orae) laturus auxilium.
 15 properat illuc unde alii fugiunt rectumque cursum, recta guber- 10
 nacula in periculum tenet, adeo solutus metu, ut omnia illius mali
 motus, omnis figuras, ut deprenderat oculis, dictaret enotaret-
 que. iam navibus cinis incidebat, quo propius accederent, cali- 11
 dior et densior, iam pumices etiam nigrique et ambusti et fracti
 20 igne lapides, iam vadum subitum ruinaque montis litora obstan-

1 elata **Ma** flata **Dp** eflata **r** efflata § 2 quia **M**sa quod **D** et **pr**
 3 dein **MDr**§ deinde **pa** aut etiam **M**sa ut etiam **Dpr** 4 latitudi-
 nem **M**sa altitudinem **Dpr** euanescebat **Cortius** 5 maculos **M** 6 ut]
 id *Casaubonus* uisum est iubet **r** 8 forte] soste **D** 9 egreditur *Ca-*
saubonus accepit **Dpr** rectine tasci (rectine casc **D** Rectinae Nasci **a**)
 imminenti periculo exterritae **MDa** retine irasci imminenti periculo exterritae
p Recine Itacesie imminente periculo exterritae **r** rectina imminente peri-
 culo exterrita §. *corrupta librorum scriptura nomen mulieris indicari videtur.*
de uxore Caesii Bassi, quem ipsum ardente Vesuvio cum villa sua ustum esse
tradit schol. Pers. sat. 6, 1, cogitavit Hermolaus Barbarus castigat. Pin. init.,
eumque secuti Gesnerus et Gierigius scripserunt accepit codicillos Rectinae
 Bassi (Rectinae Caesii Bassi *Gierigius*) imminenti periculo exterritae (nam
 villa eius subiacebat — fuga) — orabat. *Catanaeus* Retinae de nomine
 villae subiectae Miseno] accipiens edidit accepit codicillos. Retinae classarii
 imminente periculo exterriti (nam villa ea subiaccebat — fuga) — orabant.
 inde accepit codicillos. Retinae classis imminenti periculo exterrita (nam
 uilla ei subiacebat — fuga) — orabat *coniecit Cortius*. accipit codicillos.
 Retina Caesii Bassi imminenti periculo exterriti, nam villa Vesuvio sub-
 iacebat, nec ulla nisi navibus fuga: — orabat *Iahnus in Pers. sat. 6, 1*

10 uille^a eius **M** 11 discrimine *Catanaeus* **a** uestit **D** non uertit §
 12 inchoauerat **Mpr** inchoaueret **D** inchoabat **a** 13 quadariremes **M**
 non rectine modo **M**sa non rectine modum **Dp** uero recina modo uentante
r 14 orae] orat **Dp** laturus] laurus **M** 15 unde alii fugiunt **M**sa
 alii unde fugiunt **p** alium de fugiunt **D** unde alii confestim fugiunt **r**
 recta] rectaque **pr** 16 solutos **r** 17 deprenderat **Mr** deprehenderat
Dpsa 18 cicinis **D** incidebat **Ma** inciderat **Dpr** accederent **a** ac-
 cederet **Dpr** accenderent **M** 19 punices **M** nigrique ambusti **Dp**
 fracti] faucti **r**

tia. cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut
 ita faceret momenti 'fortes' inquit 'fortuna iuvat, Pomponianum
 12 pete.' Stabiis erat, diremptus sinu medio (nam sensim circum-
 actis curvatisque litoribus mare infunditur): ibi, quamquam non-
 dum periculo adpropinquante, conspicuo tamen et cum cresceret 5
 proximo, sarcinas contulerat in naves certus fugae, si contra-
 rius ventus resedisset. quo tunc avunculus meus secundissimo
 invectus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur, utque
 timorem eius sua securitate leniret, deferri in balineum iubet:
 lotus accubat, cenat aut hilaris aut, quod aeque magnum, similis 10
 13 hilari. interim e Vesuvio monte pluribus in locis latissimae
 flammae altaque incendia relucebant, quorum fulgor et claritas
 tenebris noctis excitabatur. ille agrestium trepidatione ignes
 relictos desertasque villas per solitudinem ardere in remedium
 formidinis dictitabat. tum se quieti dedit et quievit verissimo 15
 quidem somno. nam meatus animae, qui illi propter amplitu-
 dinem corporis gravior et sonantior erat, ab iis qui limini ob-
 14 versabantur audiebatur. sed area ex qua diaeta adibatur ita
 iam cinere mixtisque pumicibus oppleta surrexerat, ut, si lon-
 gior in cubiculo mora, exitus negaretur. excitatus procedit 20
 15 seque Pomponiano ceterisque qui pervigilaverant reddit. in com-
 mune consultant, intra tecta subsistant an in aperto vagentur.
 nam crebris vastisque tremoribus tecta nutabant et quasi emota
 sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur.
 16 sub dio rursus quamquam levium exesorumque pumicum casus 25
 metuebatur; quod tamen periculorum collatio elegit. et apud

1 cunctatus Mr̄s cunctati D cunctanti p cunctatusque a 2 momenti
 D inquit M 3 petit r stabiis erat M̄sa stabit erat D stabit errat
 p Scriba is erat r. Stabiis is erat diremptus sinu medio (nam — infunditur
 ibi): quamquam Mommsenus diremptus MDa diremit pr̄ denuit s̄ per-
 ueneratque Catanaeus 4 curvatisque Mr̄sa turbatisque Dp mare in-
 funditur M̄sa in mare infunditur r maxima re infunditur p maxima in re
 infunditur D 8 consulatur M 9 deferri se in balineum sa 10 lo-
 tus] locus D acubat M cenat aut hilaris MD coenat atque hilaris
 pra coenatque hilaris Sickingius quod aeque magnum MDp quod est
 aeque magnum ra quod aeque magnum est s̄ 11 pluribus in locis M
 pluribus locis Dpra 12 altaque MD atque pra 13 tenebras noctis
 excipiebat r tenebras noctis pellebat s̄ ignes relictos MD ignis relictas
 pra igni relictas Beroaldus 14 nullas] nullas r 15 dictitabat M̄sa dictabat
 Dpr tamen se quiete dedit r 16 quidem MD s̄ equidem pra 17 ab
 his Dr̄s 18 diaeta ra dieta M̄s zeta Dreta p adibatur] habebatur r
 19 cinerem p missisque a pumicibus p 20 mora esset exitus Ca-
 tanaeus a 21 pervigilauerant M pervigilarant Dpra 22 consultant an
 intra a in aperta r 23 nutabant r 24 huc] hunc M 25 sub dio
 p s̄ sub die M sub diuo ra sub deo D pumicum pa 26 metuebatur p
 tamen] tantum r periculorum a periculorum M malorum Dpr collo-
 catio D eligit Mr̄

illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. cervicalia capitibus inposita linteis constringunt: id munimentum adversus incidentia fuit. iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorque, quam tamen faces multae variaque lumina solabantur. placuit egredi in litus et ex proximo aspicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc vastum et adversum permanebat. ibi super abiectum linteum recubans semel atque iterum frigidam poposcit hausitque. deinde flammae flammarumque praenuntius odor sulphuris alios in fugam vertunt, excitant illum. innitens servulis duobus adsurrexit et statim concidit, ut ego colligo, crassiore caligine spiritu obstructo clausoque stomacho, qui illi natura invalidus et angustus et frequenter aestuans erat. ubi dies redditus (is ab eo quem novissime viderat *erat tertius*), corpus inventum integrum, inlaesum opertumque, ut fuerat indutus: habitus corporis quiescenti quam defuncto similior. interim Miseni ego et mater — sed nihil ad historiam, nec tu aliud quam de exitu eius scire voluisti. finem 22 ergo faciam. unum adiciam, omnia me quibus interfueram quaeque statim, cum maxime vera memorantur, audieram persecutum. tu potissima excerpes. aliud est enim epistulam aliud historiam, aliud amico aliud omnibus scribere. vale.

XVII.

C. PLINIUS RESTITUTO SUO S.

Indignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio cepi, 1
25 non possum mihi temperare quo minus apud te, quia non contingit coram, per epistulam effundam. recitabatur liber abso-

3 decidentia a 4 quam tamen MDa quam p quamquam r5 multae variaque D5a multa et variaque M multae quam varia p multaque varia r 5 solabantur Cortius et codex Laurentianus 47, 34 solebantur MD solebant pr soluebant 5a et e proximo a 6 ecquid a et quid MDp quid r5 iam om. M 7 adiectum Dp recubans semel atque (adque M) Ma recubasse mei atque D recubasse meratque p recubans sed itaque r5 8 frigidam D5a frigidam aquam Mpr flammarumque] flammarum p 9 odor sulphuris (sulfuris a) alios M5a odor sulphuri (sulphuri p) sed alios Dp odor sulphuris Sed alii r 10 innitens servulis M innixus servis Dpra 11 colligo M coniecto Dpra 12 invalidus iangustus M frequenter aestuans M frequenter interaestuans Dpa frequenter intus aestuans r5 13 novissimae M erat om. MDpra, add. Mommse-nus inuentum est integrum a 15 quam om. M 18 me] e Dp interfuerat p 19 audieram M5 audiueram a audierat D audieram vera r audierat vera p audiueram vere vulgo 20 potissimum Dp

XVII 24 indignatunulam corr. indignatiunculam M 25 contingit Mra contigit Dp5 26 absolutissimus M

lutissimus: hunc duo aut tres, ut sibi et paucis videntur, deserti
 surdis mutisque similes audiebant. non labra diduxerunt, non
 moverunt manum, non denique adsurrexerunt, saltem lassitu-
 dine sedendi. quae tanta gravitas? quae tanta sapientia? quae
 immo pigritia, adrogantia, sinisteritas ac potius amentia, in
 hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relin-
 quas ad quem tamquam amicissimum veneris? disertior ipse es? tanto
 magis ne invideris: nam qui invidet minor est. denique sive
 plus sive minus sive idem praestas, lauda vel inferiorem vel
 superiorem vel parem: superiorem, quia, nisi laudandus ille, non
 potes ipse laudari; inferiorem aut parem, quia pertinet ad
 tuam gloriam quam maximum videri quem praecedis vel exae-
 quas. equidem omnes qui aliquid in studiis faciunt venerari
 etiam mirarique soleo. est enim res difficilis ardua fastidiosa
 et quae eos a quibus contemnitur invicem contemnat: nisi forte
 aliud iudicas tu. quamquam quis uno te reverentior huius
 operis, quis benignior aestimator? qua ratione ductus tibi po-
 tissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium
 maxime poteram. vale.

XVIII.

20

C. PLINIUS SABINO SUO S.

1 Rogas ut agam Firmanorum publicam causam; quod ego,
 quamquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. cupio
 enim et ornatissimam coloniam advocacy officio et te gratis-
 simo tibi munere obstringere. nam cum familiaritatem nostram,
 ut soles praedicare, ad praesidium ornamentumque tibi sumpse-
 ris, nihil est quod negare debeam, praesertim pro patria pe-
 tenti. quid enim precibus aut honestius piis aut efficacius
 amanti? proinde Firmanis tuis ac iam potius nostris obliga
 fidem meam; quos labore et studio meo dignos cum splendor 30

1 et] ex M uiderentur p 2 diduxere D deduxerunt M 3 mo-
 nere D non denique Ma denique non Dpr assurrexere D 7 tam-
 quam amicissimus a ipse es M5a ipse est Dpr 8 minor est] mino-
 rem Dp 9 praestat p 10 parem] partem M ille Ma ile est Dpr
 11 non potes ipse non laudari a parem] partem M 13 omnis D
 15 a quibus — 17 benignior om. M inuicem contemnat Dpr iterit a in-
 terimit Aldus² dedignatur vulgo 17 qui benignior p aestimator a
 aestimatur Mr atestatur D attestatur p attestator s 19 poteram] opta-
 ram Marklandus ep. crit. p. 48

XVIII 23 pluribus p distractus r5 24 ornatissimam M 28 pii
 Barthius

ipsorum tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est optimos esse, inter quos tu talis extiteris. vale.

XVIII.

C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

5 Scis tu accessisse pretium agris, praecipue suburbanis? 1
causa subitae caritatis res multis agitata sermonibus: proximis
comitiis honestissimas voces senatus expressit, 'candidati ne con-
vivuntur, ne mittant munera, ne pecunias deponant'. ex quibus 2
duo priora tam aperte quam immodice fiebant, hoc tertium,
10 quamquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homullus 3
deinde noster, vigilanter usus hoc consensu senatus, sententiae
loco postulavit ut consules desiderium universorum notum prin-
cipi facerent peterentque, sicut aliis vitiis huic quoque provi-
dentia sua occurreret. occurrit: nam sumptus candidatorum, 4
15 foedos illos et infames, ambitus lege restrinxit: eosdem patri-
monii tertiam partem conferre iussit in ea quae solo contine-
rentur, deforme arbitratus, et erat, honorem petituros urbem
Italiamque non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo quasi
peregrinantes habere. concursant ergo candidati: certatim quid- 5
20 quid venale audiunt emptitant quoque sint plura venalia effi-
ciunt. proinde si paenitet te Italicorum praediorum, hoc ven- 6
dendi tempus tam hercule quam in provinciis comparandi, dum
iidem candidati illic vendunt, ut hic emant. vale.

XX.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

25 Ais te adductum litteris quas exigenti tibi de morte avun- 1
culi mei scripsi cupere cognoscere, quos ego Miseni relictus

1 hoc] hic r optimos] opismos D 2 esse] sese Dp tu om. r
extiteris Dpra moreris M
XVIII 4 NERONI D 5 Scin tu *Gierigius* 7 honestissimas uoces
Ma honestissima uoce Dpr senatui Da nec conuenienter nec ne mit-
tant D 9 duo] diu p aperte] apte p quam modice Dp 10 ho-
mullus Ma homulus Dpr C. Homullus *Pomponius Laetus* 11 uigilanter
usus M s uigilat rursus Dp uigilans rursus r usus uigilanter a 13 vitiis]
ut eis M 14 occurreret] occurrere M occurrit nam sumptus Msa
occurrit sumptus Dp occurritque sumptus r 15 foedos Mrsa frigidus Dp
infames ambitus, lege *Mommsenus* habitus leges Dp patrimonio
M 16 continentur Drs 17 et] ut sa 18 pro patria] propriam r
sed pro] sed de Dr aut] autem r sabulo p 19 peregrinantis D
20 quoque sint plura MDpr quoque sint pluris s ut sint quoque plura
a 22 hercules D comparandis D 23 idem MD illic uendunt ut hic
emant Msa illic uendant illic emant r illic uendunt (om. ut hic emant) Dp
XX 25 TACITO] Tanto p 27 relictus Msa littus Dp, om. r

(id enim ingressus abruperam) non solum metus verum etiam casus pertulerim. 'quamquam animus meminisse horret, incipiam'. profecto avunculo ipse reliquum tempus studiis (ideo enim remanseram) inpendi: mox balineum, cœna, somnus in-
 3 quietus et brevis. praecesserat per multos dies tremor terrae
 4 minus formidolosus, quia Campaniae solitus. illa vero nocte
 5 ita invaluit, ut non moveri omnia sed verti crederentur. inrum-
 6 pit cubiculum meum mater: surgebam invicem, si quiesceret,
 7 excitaturus. residimus in area domus, quae mare a tectis mo-
 8 dico spatio dividebat. dubito constantiam vocare an impruden-
 9 tiam debeam (agebam enim duodevicesimum annum): posco
 10 librum Titi Livi et quasi per otium lego atque etiam, ut coepe-
 11 ram, excerpo. ecce amicus avunculi, qui nuper ad eum ex
 12 Hispania venerat, ut me et matrem sedentes, me vero etiam
 13 legentem videt, illius patientiam, securitatem meam corripit.
 14 nihil segnius ego intentus in librum. iam hora diei prima, et
 15 adhuc dubius et quasi languidus dies: iam quassatis circum-
 16 iacentibus tectis, quamquam in aperto loco, angusto tamen,
 17 magnus et certus ruinae metus. tum demum excedere oppido
 18 visum: sequitur vulgus attonitum, quodque in pavore simile
 19 prudentiae, alienum consilium suo praefert ingentique agmine
 20 abeuntis premit et inpellit. egressi tecta consistimus. multa
 21 ibi miranda, multas formidines patimur. nam vehicula quae
 22 produci iusseramus, quamquam in planissimo campo, in con-
 23 trarias partes agebantur ac ne lapidibus quidem fulta in eodem
 24 vestigio quiescebant. praeterea mare in se resorberi et tremore
 25 terrae quasi repelli videbamus. certe processerat litus multa-
 26 que animalia maris siccis harenis detinebat. ab altero latere

2 quamquam] *Verg. Aen. II 12* 4 enim om. pa 6 quia cam-
 paniae solitus illa (ille Dp) uero nocte ita (iam D) invaluit ut non moveri
 omnia sed uerti (sed euerti a) crederentur Dpra q (h. e. quia) campanie
 non solum castella uerum etiam oppida non moveri omnia sed uerti cre-
 debantur M qui Campaniae non solum castella verum etiam oppida uexare
 solitus: illa uero nocte ita invaluit, ut non moveri omnia sed euerti cre-
 derentur *vulgo ex Catanæi editione secunda* quia Campaniae solitus: illa
 uero nocte ita invaluit, ut non solum castella, uerum etiam oppida omnia
 non moveri, sed everti crederentur N. Heinsius in *Ovid. metam. VII 492*
 7 irrumpit cubiculum psa irumpit cubilum r inrupit cubiculum D inuasit
 in cubiculum M 9 residimus M resedimus Dpra 10 vocare] rogare
 pr* an imprudentiam om. r 12 titi liui M T. liui D Titi Liui pra
 adque M 14 sedentes D 16 nihilo secius *Heusingerus* iam *priore*
loco om. r quassatis] quassata omnia M 19 certus et magnus pr
 metus] motus Dps 20 quodque Mrsa quoque D quom p 23 multa
 formidine M 25 partis D 26 risorberi M 27 repelli] reuelli M
 processerat Mrsa praecesserat Dpr 28 siccis harenis MDps siccis et
 arenis r in siccis arenis a

nubes atra et horrenda ignei spiritus tortis vibratisque discursibus rupta in longas flammarum figuras dehiscebat: fulguribus illae et similes et maiores erant. tum vero idem ille ex Hispania amicus acrius et instantius 'si frater' inquit 'tuus, tuus avunculus vivit, vult esse vos salvos; si periit, superstites voluit. proinde quid cessatis evadere?' respondimus non commissuros nos ut de salute illius incerti nostrae consuleremus. non moratus ultra proripit se effusoque cursu periculo aufertur. nec multo post illa nubes descendere in terras, operire maria: cinxerat Capreas et absconderat, Miseni quod procurrit abstulerat. tum mater orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem; posse enim juvenem, se et annis et corpore gravem bene morituram, si mihi causa mortis non fuisset. ego contra, salvum me nisi una non futurum: dein manum eius amplexus addere gradum cogo. paret aegre incusatque se, quod me moretur. iam cinis, adhuc tamen rarus: respicio; densa caligo tergis imminabat, quae nos torrentis modo infusa terrae sequebatur. 'deflectamus' inquam, 'dum videmus ne in via strati comitantium turba in tenebris obteramur'. vix consideramus, et nox, non qualis in lunis aut nubila, sed qualis in locis clausis lumine extincto. audires ululatus feminarum, infantum quiritatus, clamores virorum: alii parentes, alii liberos, alii coniuges vocibus requirebant, vocibus noscitabant: hi suum casum, illi suorum miserabantur: erant qui metu mortis mortem precarentur: multi ad deos manus tollere, plures nusquam iam deos ullos aeternamque illam et novissimam noctem mundo interpretabantur. nec defuerunt qui fictis mentitisque terroribus vera pericula augerent. aderant qui Miseni illud ruisse, illud ardere falso, sed credentibus nuntiabant. paulum reluxit, quod non dies nobis, sed adventantis ignis indicium videbatur. et ignis quidem longius substitit, tenebrae rursus, cinis rursus multus et gravis.

1 tortis **Ma** portis **Dp** porrectis **rg** 2 fulguribus **M** fulgoribus **Dpra**
 3 ille idem **pra** 4 inquit tuus avunculus **Dp** 5 perit **pr** 7
 illius] eius **a** consulerimus **r** 10 misen quod **M** 11 orare *om.* **r**
 14 dein **M** deinde **Dpra** 15 incusaque **M** se *om.* **p** 16 rarus tamen
M 17 quae nō torentis **D** 19 obteramur **Dpsa** obterramur **r** operiamur **M**
 vix consideramus] uia et serueramus **r** uix uiam deserueramus
g inlunis] lunis **r** 20 aut] et **p** lucis *corr.* locis **M** 21 infantum
M infantum **Dpra** 23 uocibus noscitabant *om.* **p** hii **M** illi]
 alii **D** miserebantur **p** 25 aeternam quae **M** aeternumque **D** 27
 mentisque **D** meritisque **r** 29 initiabant **D** paululum **pr** quod]
 quidem **p** 31 tenebrae rursus cinis rursus multus et gravis **Ma** tenebrae
 rursus cinis multum (multus **g**) et grauis **rg** tenebrae rursus tumultus gra-
 nis **Dp**

hunc identidem adsurgentes excutiebamur; operti alioqui atque
 17 etiam oblisi pondere essemus. possem gloriari non gemitum
 mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidisse,
 nisi me cum omnibus, omnia mecum perire misero, magno ta-
 18 men mortalitatis solacio credidissem. tandem illa caligo tenuata 5
 quasi in fumum nebulamve discessit: mox dies verus, sol etiam
 effulsit, luridus tamen, qualis esse, cum deficit, solet. occur-
 sabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia altoque cinere
 19 tamquam nive obducta. regressi Misenum curatis utcumque
 corporibus suspensam dubiamque noctem spe ac metu exegimus. 10
 metus praevalerat: nam et tremor terrae perseverabat, et pleri-
 que lymphati terrificis vaticinationibus et sua et aliena mala
 20 ludificabantur. nobis tamen ne tunc quidem, quamquam et ex-
 pertis periculum et expectantibus, abeundi consilium, donec
 de avunculo nuntius. haec nequaquam historia digna non seri- 15
 pturus leges et tibi, scilicet qui requisisti, imputabis, si digna
 ne epistula quidem videbuntur. vale.

XXI.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

1 Sum ex iis qui mirantur antiquos, non tamen, ut quidam, 20
 temporum nostrorum ingenia despicio. neque enim quasi lassa
 2 et effeta natura nihil iam laudabile parit. atque adeo nuper
 audiui Vergilium Romanum paucis legentem comoediam ad
 exemplar veteris comoediae scriptam tam bene, ut esse quan-
 3 doque possit exemplar. nescio an noris hominem. quamquam 25
 nosse debes: est enim probitate morum, ingenii elegantia, ope-

1 itentidem **M** excuciebamur **p** alioqui atque (adque **M**) etiam
Ma alioqui decima **D** alioquin etiam **p** alio quia de celo **r** alioqui atque
 de caelo **g** 2 obliti **D** 5 solatio **M** cecidissem **r** 6 decessit **a**
 dies verus **M** dies vere **a** dies (*om.* verus) **Dpr** 7 defecit **D** occursa-
 bat **M** occurrebant **a** 9 ingressi **D** 10 dubiamque noctem **MDp** **g** du-
 biamque noctemque **r** dubiamque mentem **a** spem metu **D** exigimus
Dra 11 perseverabat] praeservabat **D** 12 lymphati **M** 13 et ex-
 pertis periculum et expectantibus **Ma** expertis periculum et ea spectan-
 tibus **Dpr** 14 adeundi **Dp** 15 nuntius ueniret haec **a** nos scriptu-
 ros **Dp** 17 vale *om.* **D**

XXI 19 Caninio Rufo **g** 20 Sum ex iis qui mirantur *G. H. Schaeferus*
Sum (Cum **p.** um **r**) ex iis (ex his **M** ex eis **Dpr**) qui mirer **MDpra**
 sum ego is qui mirer *Gierigius coll. 1, 2, 3* 21 respicio **D** quasi *om.*
Dp 22 effeta] affecta **D** ut nihil iam laudabile pariat *Sichardus*
 iam **Ma** tam **Dpr** adque ideo **M** 23 audiui **g** audii **ra** audi **MDp**
 Verginium **a** ad exemplar veteris comoediae *om.* **M** 25 an noris
Mr **ga** minoris **D** mireris **p** 26 nosce debemus **D**

rum varietate monstrabilis. scripsit mimiambos tenuiter argute 4
venuste atque in hoc genere eloquentissime (nullum est enim
genus quod absolutum non possit eloquentissimum dici); scripsit
comoedias Menandrum aliosque aetatis eiusdem aemulatus:
5 licet has inter Plautinas Terentianasque numeres. nunc pri- 5
mum se in vetere comoedia, sed non tamquam inciperet, osten-
dit. non illi vis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo,
non dulcedo, non lepos defuit: ornavit virtutes, insectatus est
vitia, fictis nominibus decenter, veris usus est apte. circa me 6
10 tantum benignitate nimia modum excessit, nisi quod tamen
poetis mentiri licet. in summa extorquebo ei librum legendum- 7
que, immo ediscendum mittam tibi: neque enim dubito futurum
ut non deponas, si semel sumpseris. vale.

XXII.

15

C. PLINIUS TIRONI SUO S.

Magna res acta est omnium qui sunt provinciis praefuturi, 1
magna omnium qui se simpliciter credunt amicis. Lustricius 2
Bruttianus cum Montanium Atticinum, comitem suum, in multis
flagitiis deprendisset, Caesari scripsit. Atticinus flagitiis addi-
dit ut quem deceperat accusaret. recepta cognitio est: fui in
20 consilio: egit uterque pro se, egit autem carptim et κατὰ κε-
φάλαιον, quo genere veritas statim ostenditur. protulit Brut- 3
tianus testamentum suum, quod Atticini manu scriptum esse
dicebat: hoc enim et arcana familiaritas et querendi de eo
25 quem sic amasset necessitas indicabatur. enumeravit crimina 4

1 scripsit mimiambos pra scribsit mimos .i. ambo M scribit eim iam-
bos D 2 adque M utque Barthius 3 scribsit M 5 terentinasque M
6 ueteri Dpr incipiat r 7 illi vis] illius Dp non granditas
non subtilitas om. M 8 lepus M 9 aperte D circa me tantum be-
nignitate nimia modum Msa circa me tantum benignitate nimium modum
pr circa meum benignitate tantum nimium modum D 10 nisi tamen
quod petis r tamen] tant D 11 extorquebat ei r 12 nec enim M
XXII 16 sunt in prouintiis D profuturi p 17 lustricius M lustricus
Dpra bruttianus Msa bructianus Dp brutianus r montanium MDr
montanum p Catanaeus a atticinum Mpa acticinum D attacinum r
Attacinum Beroaldus 19 deprendisset M deprehendisset pra depraehe-
disse D caesari Msa caesar Dpr scribsit M atticinus Ma actici-
nius D atticinum p attacinium r Attacinus s Attacinus Beroaldus ad-
didit MD Beroaldus a addidis r additis ps 20 cognitio est Mpsa cog-
nitioe D cognitione r fui om. r 21 κατὰ κεφάλαιον a κατὰ κεφαλα Ca-
tanaeus κατὰ κεφάλαιον D κατὰ κεφάλαιον, Pomponius Laetus, om. M et lacuna
relicta pr 22 protulit bruttianus (bructianus D) testamentum suum MDsa
protulit bructianus ut testamentum suum p protulit ut brutianus testamen-
tum r 23 Atticini pa Attacini rs actinici D attici M 24 arcana Dp
25 quem] quoniam p indicabat Mr enumeravit Msa et numeravit Dpr

foeda manifesta, quae ille cum diluere non posset, ita regressit, ut, dum defenditur, turpis, dum accusat, sceleratus probaretur. corrupto enim scribae servo interceperat commentarios intercederatque ac per summum nefas utebatur adversus amicum criminis suo. fecit pulcherrime Caesar: non enim de Bruttiano, sed statim de Atticino perrogavit. damnatus et in insulam relegatus: Bruttiano iustissimum integritatis testimonium redditum, quem quidem etiam constantiae gloria secuta est. nam defensum expeditissime accusavit vehementer nec minus acer quam bonus et sincerus apparuit. quod tibi scripsi, ut te sortitum provinciam praemonerem, plurimum tibi credas nec cuiquam satis fidas, deinde scias, siquis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultionem; qua tamen ne sit opus etiam atque etiam attende. neque enim tam iucundum est vindicari, quam decipi miserum. vale.

15

XXIII.

C. PLINIUS TRIARIO SUO S.

1 Inpense petis ut agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioqui et famosam. faciam, sed non gratis. 'qui fieri potest' inquis 'ut non gratis tu?'. potest: exigam enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio: peto atque etiam paciscor ut simul agat Cremutius Ruso. solitum hoc mihi etiam in pluribus claris adulescentibus factitatum. nam mire concupisco bonos iuvenes ostendere foro, adsignare famae. 3 quod si cui, praestare Rusoni meo debeo vel propter natales ipsius vel propter eximiam mei caritatem; quem magni aestimo 4 in isdem iudiciis, ex isdem etiam partibus conspici audiri. oblige me, oblige ante quam dicat: nam cum dixerit, gratias ages.

1 manifesta. Quae ille M manifesta quae ille Drsa manifesta quae illa p possit pr* regressit *Sichardus* recessit Ma se gessit Drs regressit p 3 intercederatque Msa incideratque Dpr inspexeratque *Mommseus* 5 enim om. Dp bruttiano Msa bructiano p brutiano Dr 6 atticino Mpa acticino D Attacinio rs Attacino *Catanaeus* perrogavit Mpa prorogavit D pronunciavit rs in om. M 7 bruttiano Msa bructiano Dp brutiano r iustissimum integritatis testimonium Dpra premium integritatis iustissimum M 8 gloriae D 11 ne cuiquam Dp 12 si quis Mrsa si quid D quod si quis p 13 opus] huius Dp adque M 14 neque enim tam Msa neque tam r quae tam Dp vindicare quam decepi r

XXIII 17 TRIARIO Msa TRIANO Dr Friano p 18 causam agam p 19 faciam om. p qui fieri — gratis om. M 20 tu? potest *Sichardus* tu potes MDpra 21 adque M 22 agat om. D rufo r 23 claris] gladiis Dp 25 rufoni r 26 mei om. p existimo in hisdem studiis et hisdem etiam partibus D 27 in om. a 28 dicat Msa dicam Dpr

spondeo sollicitudini tuae, spei meae, magnitudini causae suffecturum. est indolis optimae, brevi producturus alios, si interim productus fuerit a nobis. neque enim cuiquam tam clarum statim ingenium, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat. vale.

XXIII.

C. PLINIUS MACRO SUO S.

Quam multum interest a quo quid fiat! eadem enim facta claritate vel obscuritate facientium aut tolluntur altissime aut humillime deprimuntur. navigabam per Larium nostrum, cum senior amicus ostendit mihi villam atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet: 'ex hoc' inquit 'aliquando municeps nostra cum marito se praecipitavit.' causam requisivi. maritus ex diutino morbo circa velanda corporis ulceribus putrescebat: uxor ut inspiceret exegit; neque enim quemquam fidelius indicaturum, possetne sanari. vidit, desperavit: hortata est ut moreretur co-mesque ipsa mortis, dux immo et exemplum et necessitas fuit. nam se cum marito ligavit abiicitque in lacum. quod factum est ne mihi quidem, qui municeps, nisi proxime auditum est, non quia minus illo clarissimo Arriae facto, sed quia minor ipsa. vale.

XXV.

C. PLINIUS HISPANO SUO S.

Scribis Robustum, splendidum equitem Romanum, cum Atilio Scauro, amico meo, Oriculum usque commune iter peregis-
se, deinde nusquam comparuisse: petis ut Scaurus veniat nosque, si potest, in aliqua inquisitionis vestigia inducat. veniet; vereor ne frustra. suspicor enim tale nescio quid Robusto

1 sollicitudine **M** spei magnae meae **p** suffecturum **MDa** suffecturus **r** satisfactorum **p** 2 optimi **r** interim productus **Dr** interim proeuctus **Mp** 3 a ingenium est ut **a** 5 commendator contingat **D**

XXIII 7 MACRO **MD** 8 a quo quid] quid a quoque **MDpra** quid a quo *Casaubonus* 11 adque **M** 13 causam *om.* **p** requisii **pa** 15 nec enim **D** indicaturum **MDr** 16 indicaturum **p** *Catanaeus* a 16 possetne sanari uidit desperavit **Ma** possetne sanari desperavit **p** posset nec sanari desperavit **D** uidit: sanari desperavit (*om.* possetne) **r** 20 ariae **D** minor est ipsa **a**

XXV 23 HISPANO **D** Vipsano **g** 24 Scribis **M** 25 a Scribit **Dpr** robustus splendidus eques romanus **p** cum] tum **D** 25 attilio **Dr** Scauro **Dpr** Caro **a**: Scauro — usque *om.* **M** peregis **MDp** 26 pergis **r** fecisse **a** 26 nunquam **D** scaurus **M** 27 scaurus **r** carus **Dpa** 27 inquisitiones **M** ueniet **Ma** ueniat **Dpr** 28 suspicet enim tale nescio qui **D**

3 accidisse, quale aliquando Metilio Crispo, municipi meo. huic
 ego ordinem inpetraueram atque etiam proficiscenti quadraginta
 milia nummum ad instruendum se ornandumque donaueram,
 nec postea aut epistulas eius aut aliquem de exitu nuntium ac-
 4 cepi. interceptusne sit a suis an cum suis dubium: certe non 5
 ipse, non quisquam ex servis eius apparuit, ut ne Robusti qui-
 5 dem. experiamur tamen, arcessamus Scaurum: demus hoc tuis,
 demus optimi adolescentis honestissimis precibus, qui pietate
 mira, mira etiam sagacitate patrem quaerit. di faveant, ut
 sic inueniat ipsum, quem ad modum iam cum quo fuisset in- 10
 venit! vale.

XXVI.

C. PLINIUS SERVIANO SUO S.

1 Gaudeo et gratulor quod Fusco Salinatori filiam tuam de-
 stinasti. domus patricia, pater honestissimus, mater pari laude; 15
 ipse studiosus, litteratus, etiam disertus, puer simplicitate, com-
 mitate iuuenis, senex gravitate. neque enim amore decipior.
 2 amo quidem effuse (ita officiis, ita reverentia meruit), iudico
 tamen, et quidem tanto acrius, quanto magis amo, tibi, ut
 qui exploraverim, spondeo habiturum te generum, quo melior 20
 3 fingi ne voto quidem potuit. superest ut avum te quam matu-
 rissime similitum sui faciat. quam felix tempus illud, quo mihi
 liberos illius, nepotes tuos, ut meos vel liberos vel nepotes, ex
 vestro sinu sumere et quasi pari iure tenere continget! vale.

2 ordinem **M** ordines **Dpra** adque **M** quadringenta a 3 ordi-
 nandumque **Dr** 4 epistola r aut *posteriore loco om.* **D** 5 interceptus
 nece sit **pr*** a] an **M** cum suis non dubium certe non ipse, quis-
 quam a 6 ut ne robusti quidem experiamur (experamur **D**) tamen **MDp**
 utinam ne Robusto idem experiamur tamen r utinam ne in Robusto idem
 experiamur, tamen *Beroaldus* a 7 arcessamus a accersamus **Mps** accer-
 samur **D** accersemus r Carum a 8 pietatem ira mira etiam **M** pieta-
 tem mira etiam **Dpr** pietate mira etiam **sa** pietate summa, mira etiam
Sichardus 9 dii faueant **Dpa**: *fortasse* di faciant 10 inueniant ipsum
M inuenit] inueni a 11 vale *om.* **D**

XXVI 14 destinasti **M** 16 ipse **Mr** ipse est **Dpsa** etiam disertus
 (desertus **M**) puer simplicitate **Msa** etiam disertus etiam puer (puer *om.* **p**)
 simplicitate **Dpr** 18 effuse et ita a officiis **M** iudico *Beroaldus* iu-
 dicio **MDpra** 19 et quidem] equidem **D** tibi **Ma** tibi quidem **Dpr**
 20 te *om.* **D** 21 fungi r 22 similitum **M** simillimum **Dpra** 23
 illius uel nepotes tuos p 24 vestro] nostro **D** continget **M** contingat
 a contingeret **pr** contigerit **D**

XXVII.

C. PLINIUS SEVERO SUO S.

Rogas ut cogitem, quid designatus consul in honorem principis censeas. facilis inventio, non facilis electio; est enim ex
 5 virtutibus eius larga materia: scribam tamen vel, quod malo, coram indicabo, si prius haesitationem meam ostendero. dubito num idem tibi suadere quod mihi debeam. designatus ego consul omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationi: abstinui; non tamquam liber et constans, sed tamquam intellegens principis nostri, cuius videbam hanc esse praecipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. recordabar etiam plurimos honores pessimo cuique delatos, a quibus hic optimus separari non alio magis poterat quam diversitate censendi; quod ipsum non dissimulatione et silentio praeterii, ne forte
 15 non iudicium illud meum, sed oblivio videretur. hoc tunc ego: 4 sed non omnibus eadem placent, ne conveniunt quidem. praeterea faciendi aliquid non faciendive ratio cum hominum ipsorum tum rerum etiam ac temporum condicione mutatur. nam recentia opera maximi principis praebent facultatem nova magna
 20 vera censendi. quibus ex causis, ut supra scripsi, dubito an idem nunc tibi quod tunc mihi suadeam. illud non dubito, debuisse me in parte consilii tui ponere, quid ipse fecissem. vale.

XXVIII.

C. PLINIUS PONTIO SUO S.

25 Scio, quae tibi causa fuerit impedimento quo minus praecurrere adventum meum in Campaniam posses. sed quamquam

XXVII 3 Rogas me ut p 4 censeo a non] nam p 5 scribam tamen uel quod malo (mallo M) coram indicabo Mr s tam uel quod malo quodam indicabo Dp tamen quod sentiam indicabo a 7 num] non r suadere] suadebo Dp 8 specie] spem p 9 tamen quam corr. tamquam priore loco M 10 uidebant D 11 nihil quasi MDa nil quasi s nihil quam p non quasi r decernerem M Catanaeus a decerneret Dpr recordabar] uel recordabatur r 12 pessime Dp optimis p 13 non alio modo magis a 16 ne conueniunt quidem Gesnerus nec conueniunt quidem MDpra 17 faciendi aliquid non faciendive ratio M faciendi aliquid non faciendi (non faciendive s) uera ratio r s faciendi aliquid uel non faciendi uera ratio a faciendi uera ratio Dp ipsorum hominum r s 18 condicione mutatur Mr Catanaeus conditionem initur D conditio nunciatur p conditio mutatur s condicione initur a 19 maxime M 21 quod] quid D 22 in parte M in partes Dpra quod ipse fecissem Sichardus
 XXVIII 24 SUO om. M 25 praecurrere minus D 26 quamquam] unquam M

absens, totus huc migrasti: tantum mihi copiarum qua urbana-
rum qua rusticarum nomine tuo oblatum est, quas omnis in-
2 probe accepi tamen. nam et tui ut ita facerem rogabant, et
verebar ne et mihi et illis irascereris, si non fecissem. in po-
sterum, nisi adhibueritis modum, ego adhibebo; et iam tuis de- 5
nuntiavi, si rursus tam multa attulissent, omnia relatu-
3 ces oportere me tuis rebus ut meis uti: etiam; sed perinde illis
ac meis parco. vale.

XXVIII.

C. PLINIUS QUADRATO SUO S.

10

1 Avidius Quietus, qui me unice dilexit et, quo non minus
gaudeo, probavit, ut multa alia Thraseae (fuit enim familiaris)
ita hoc saepe referebat, praecipere solitum suscipiendas esse
causas aut amicorum aut destitutas aut ad exemplum pertinen-
2 tes. cur amicorum, non eget interpretatione: cur destitutas? 15
quod in illis maxime et constantia agentis et humanitas cerne-
retur: cur pertinentes ad exemplum? quia plurimum referret,
3 bonum an malum induceretur. ad haec ego genera causarum,
ambitiose fortasse, addam tamen claras et inlustres. aequum
est enim agere non numquam gloriae et famae, id est suam 20
causam. hos terminos, quia me consulisti, dignitati ac vere-
4 cundiae tuae statuo. nec me praeterit usum et esse et haberi
optimum dicendi magistrum: video etiam multos parvo ingenio,
5 litteris nullis, ut bene agerent agendo consecutos. sed et illud, 25
quod vel Pollionis vel tamquam Pollionis accepi, verissimum ex-
terior, 'commode agendo factum est ut saepe agerem, saepe
agendo ut minus commode', quia scilicet adsiduitate nimia fa-

1 huc] hoc **D** qua urbanarum qua rusticarum **M^{Dr}** tam urbanarum
quam rusticarum **p^{ga}** 2 improle **D** improbe quidem *Sichardus* 3 nam
et tui **M** nam me tui **pra** nam me tu **D** rogabant ut verebar ne mihi **D**
4 irasceres **Dr** 5 adhibueritis **M** adhibueris **D^{pra}** et iam *om.* **r^g**
6 tam multa talissent omnia relatu-
8 ac meus **D**

XXVIII 11 Ouidius **p** et cui non minimum gaudeo **a** 12 ut] et
M 13 saepe ut referebat **p** praecipere solitum **M^{ga}** praecipere sole-
bat **pr** praecipere ferebat solebat **D** 14 ad *om.* **M** 17 pertinentis
MD 17 referret **MD^p** referet **a** refert **r^g** 18 an bonum an malum **p**
induceretur **MD^{ra}** duceretur **p** diceretur **g** 19 aequum est enim **M**
aequum enim est **D^{pra}** 20 famae id ē suam causam hos terminos quia
me consulisti dignitati **M** famae idem dignitati **D^{pra}** 22 statuto **D**
usum et esse **M** id usum esse **D^{pr}** usum esse **g** usitatum esse **a** 24 sed
et illos uel pollionis accepi **D^p** 25 pollionis *utroque loco* **M** 27 ut mi-
nus commode **M^{ga}** tum est ut minus commode **Dr** tamen est ut minus com-
mode **p**

cilitas magis quam facultas nec fiducia, sed temeritas paratur. nec vero Isocrati quo minus haberetur summus orator offecit, 6 quod infirmitate vocis, mollitia frontis ne in publico diceret impediatur. proinde multum lege scribe meditare, ut possis, 5 cum voles, dicere; dices, cum velle debebis. hoc fere temperamentum ipse servavi. non numquam necessitati, quae pars 7 rationis est, parui. egi enim quasdam a senatu iussus, quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraseae divisione, hoc est ad exemplum pertinentes. adfui Baeticis contra Baebium Massam: 8 10 quaesitum est, an danda esset inquisitio; data est. adfui rursus isdem querentibus de Caecilio Classico: quaesitum est, an provinciales ut socios ministrosque proconsulis plecti oporteret; poenas luerunt. accusavi Marium Priscum, qui lege repetun- 9 darum damnatus utebatur clementia legis, cuius severitatem 15 inmanitate criminum excesserat; relegatus est. tuitus sum Iulium Bassum ut incustoditum nimis et incautum ita minime malum; iudicibus acceptis in senatu remansit. dixi proxime 11 pro Vareno postulante ut sibi invicem evocare testes liceret; impetratum est. in posterum opto ut ea potissimum iubeam, 20 quae me deceat vel sponte fecisse. vale.

XXX.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Debemus mehercule natales tuos perinde ac nostros celebrare, cum laetitia nostrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia 2 et cura hic hilares, istic securi sumus. villa Camilliana, quam 2 in Campania possides, est quidem vetustate vexata; ea tamen quae sunt pretiosiora aut integra manent aut levissime laesa

2 socrati **M** offecit **p** *Catanaeus* a effecit **MDr** 3 ne in publico quidem diceret **p** 4 scribe] scrib. **D** 5 dices] dicas *Cortius* 6 servavit **Dr** necessitate **D** quae pars pars rationis **M** 7 egit **Dr** quae tertio in numero fuerunt *Casaubonus* 8 exilia traseae (trhascac **p**) divisiones **Dp** ad *om.* r 9 baebium massam **M** 10 baebium bassum **Dpr** 10 rursus isdem **M** rursus iisdem **ga** rursus idem **Dr** rursus idem **p** 11 quaerentibus **D** 13 poenas **M** luere **D** marium **Dp** 14 marci **M** marinum **r** 16 nimis et incautum a nimis **J** (*h. e.* et) incautum **M** nimis reatum **D** nimis et cautum **pr** et minus cautum **s** 18 evocare **Ma** uocare **Dpr** 19 imperatum **Dr** ut ea **Ma** ut inam **D** ut (*om.* ea) **pr** 20 iubeam quae **Mpa** iubarq, **D** iubeatur **q** (*h. e.* quam) **r** iubeant quod **s**

XXX 22 PROSOCERO *om.* **Mpa**, *add.* **Dr** 23 mehercules **D** notales **D** nostros celebrare cum **M** 24 ex suis **D** 25 Camiliana **p** Camiliani a 26 ea tamen a et tamen **Dpr** tamen **M** 27 preciosior **p**

3 sunt. attendemus ergo ut quam saluberrime reficiantur. ego
videor habere multos amicos, sed huius generis, cuius et tu
4 quaeris et res exigit, prope neminem. sunt enim omnes togati
et urbani. rusticorum autem praediorum administratio poscit
durum aliquem et agrestem, cui nec labor ille gravis nec cura
5 sordida nec tristis solitudo videatur. tu de Rufo honestissime
cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. quid tamen nobis ibi
praestare possit ignoro, velle plurimum credo. vale.

XXXI.

C. PLINIUS CORNELIANO SUO S.

10

1 Evocatus in consilium a Caesare nostro ad Centum Cellas
2 (hoc loco nomen) magnam cepi voluptatem. quid enim iucun-
dus, quam principis iustitiam gravitatem comitatem in secessu
quoque, ubi maxime recluduntur, inspicere? fuerunt variae
cognitiones et quae virtutes iudicis per plures species experi- 15
3 rentur. dixit causam Claudius Ariston, princeps Ephesiorum,
homo munificus et innoxie popularis: inde invidia et a dissi-
millimis delator inmissus: itaque absolutus vindicatusque est.
4 sequenti die audita est Gallita adulterii rea. nupta haec tri-
buno militum honores petituto et suam et mariti dignitatem 20
centurionis amore maculaverat: maritus legato consulari, ille
5 Caesari scripserat. Caesar excussis probationibus centurionem
exactoravit atque etiam relegavit. supererat crimini, quod
nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis. sed mari-
tum non sine aliqua reprehensione patientiae amor uxoris re- 25
tardabat, quam quidem etiam post delatum adulterium domi
6 habuerat, quasi contentus aemulum removisse. admonitus ut
perageret accusationem peregit invitus. sed illam damnari

1 attendemus Dpr attendimus M (?) a 2 uideo r 3 res exigens Dp
5 neque labor a 6 sollicitudo r honestissimo Dp 7 nobis ibi
praestare possit Mr5 noui sibi praestare poscit Dpa 8 credo Dpra scio M
XXXI 10 CORNELIANO Mr *Catanaeus* a CORNELLIANO D Corelliano
5 Cornelio p 11 in om. D concilium M 12 hoc loco nomen magnam
cepi Ma hoc longo nomine maximam cepi Dp hoc loco nomen longe ma-
ximam cepi r5 13 secussu M 14 quoque] quo r *ut videtur* ubi
haec maxime recluduntur a ubi maxime animi recluduntur *Reifferscheidius*
mus. rhein. noviss. v. XV (a. 1860) p. 636 15 cogitationes pr* reperi-
rentur D 16 ariston Mp5 ariston Dra 17 innoxiae popularitatis 5a
et ab dissimillimis a et dissimillimis dissimilis M et ad dissimillimum
Dp et a dissimilibus r5 19 est post audita om. r Gallita *Mommu-*
senus Galita *Catanaeus* galitia M gallitta D galitta pr5 22 Caesari]
caesaris Mr excussit Dp 23 adque M superat r 26 quam qui-
dem etiam] quamquam r 28 illam om. M damnare r

etiam invito accusatore necesse erat: damnata et Iuliae legis poenis relicta est. Caesar et nomen centurionis et commemorationem disciplinae militaris sententiae adiecit, ne omnis eius modi causas revocare ad se videretur. tertio die inducta co-
 5 gnitio est multis sermonibus et vario rumore iactata, Iuli Tironis codicilli, quos ex parte veros esse constabat, ex parte falsi dicebantur. substituebantur crimini Sempronius Senecio, eques 8 Romanus, et Eurythmus, Caesaris libertus et procurator. heredes, cum Caesar esset in Dacia, communiter epistula scripta
 10 petierant ut susciperet cognitionem. susceperat: reversus diem 9 dederat, et cum ex heredibus quidam quasi reverentia Eurythmi omitterent accusationem, pulcherrime dixerat 'nec ille Polyclitus est nec ego Nero.' indulserat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto consederat auditurus. a parte 10
 15 heredum intraverunt duo omnino: postulaverunt, aut omnes heredes agere cogere, cum detulissent omnes, aut sibi quoque desistere permitteretur. locutus est Caesar summa gravitate, 11 summa moderatione, cumque advocatus Senecionis et Eurythmi dixisset suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur, 'non curo'
 20 inquit, 'an isti suspicionibus relinquuntur, ego relinquer'. dein 12 conversus ad nos, 'ἐπιτήκατε quid facere debeamus: isti enim quaeri nolunt, quod sibi licuerit non accusare'. tum ex consilii sententia iussit denuntiari heredibus omnibus, aut agerent aut singuli adprobarent causas non agendi; alioqui se vel de
 25 calumnia pronuntiaturum. vides quam honesti, quam severi dies, 13 quos iucundissimae remissiones sequebantur. adhibebamur co-

4 causa Dp tertia D 5 iuli tironis codicilli MDp Iulii Tironis (Tyronis 5a) codicillis r5a de Iulii Tironis codicillis *vulgo e coniectura Casauboni* 7 Sempronius] semiro Conius D semironius p 9 caesare esset Dp in Dacia 5a in dacta D inde data r inde acta p in patia M
 10 cognitionem susceperat om. M diem dederat M diem dixerat Dp
 11 ex om. M eurythmi omitterent M eurythmo (Eurithio r) mitterent Dpr Eurythmo remitterent 5 Eurythmi remitteret a 13 polyclitus Mp policitus D pollicitus r Polyeletus Beroaldus a indulserat r induxerat D 14 temporis Dp a parte] aperte Dp 15 postulaverunt ut omnes Dps postularunt ut omnes a postulauerunt omnes Mr 16 quoque] cum p 18 cumque] cum p senecionis D senetionis r eurythmi r 19 relinqui reos nisi Dpra relinquuntur nisi M audiretur p
 20 inquit M dein Ma deinde Dpr 21 ΕΠΙΤΗΚΑΤΑΙ M ἐπιτήκατε D5 κατατήκατε Catanaeus ἐπιτήκαθε a om. in lacuna pr 22 quaeri uolunt M queri uolunt Dpra: queri uolunt, quod sibi non licuerit non accusare Gesnerus queri uolunt, quod sibi non licuerit accusare G. H. Schaeferus tum] tamen Dp consilii] consulis pr 23 aut agerent Dr5a ut agerent Mp 24 adprobarent Ma adprouocarent Dp probarent r5 non om. r 26 remissionis Dp adhibeamur r

tidie cenae: erat modica, si principem cogitares. interdum
 acroamata audiebamus; interdum iucundissimis sermonibus nox
 14 ducebatur. summo die abeuntibus nobis (tam diligens in Cae-
 sare humanitas) xenia sunt missa. sed mihi ut gravitas cogni-
 tionum, consilii honor, suavitas simplicitasque convictus, ita 5
 15 locus ipse periucundus fuit. villa pulcherrima cingitur viridis-
 simis agris, imminet litori, cuius in sinu fit cum maxime portus.
 huius sinistrum brachium firmissimo opere munitum est, dextrum
 16 elaboratur. in ore portus insula adsurgit, quae inlatum vento
 mare obiacens frangat tutumque ab utroque latere decursum 10
 navibus praestet. adsurgit autem arte visenda: ingentia saxa
 latissima navis provehit: contra haec alia super alia deiecta
 ipso pondere manent ac sensim quodam velut aggere constru-
 17 untur. eminet iam et apparet saxeum dorsum inactosque
 fluctus in immensum elidit et tollit. vastus illie fragor canum- 15
 que circa mare. saxis deinde pilae adicientur, quae procedente
 tempore enatam insulam imitentur. habebit hic portus et iam
 habet nomen auctoris eritque vel maxime salutaris. nam per
 longissimum spatium litus inportuosum hoc receptaculo utetur.
 vale.

20

XXXII.

C. PLINIUS QUINTILIANO SUO S.

1 Quamvis et ipse sis continentissimus et filiam tuam ita in-
 stitueris, ut decebat tuam filiam, Tutili neptem, cum tamen sit
 nuptura honestissimo viro, Nonio Celeri, cui ratio civilium of- 25
 ficiorum necessitatem quandam nitoris inponit, debet secundum

1 coena **Dp** cogites **r**sa 2 acroamata **Mr** ἀκροάματα a acromata
 p s arromata **D** 3 tam **Ma** quam **Dpr** 4 humanitas fuit a exenia

v

p cognitionem **M** 6 periundus **D** 7 in sinu fit (fluit **Dp**) cum ma-
 xime portus **MDp** *Sichardus* in sinu Amphitheatrum **r** in sinu portus vel-
 ut Amphitheatrum **sa** in sinu quam maximus portus velut amphitheatrum
vulgo: cf. Rutil. Namat. de red. I 239 molibus aequoreum concluditur am-
 phitheatrum 8 opere remunitum **D** 9 portus *om.* **sa** quae inlatum
 pra quem inlatum **M** quae in lacum **D** quae inflatum *Mommsenus* 11 in-
 gentia] ingenda **D** 12 contra *uncis inclusit Gesnerus*, prouehit contra:
 haec *Cortius* deiecta **Msa** deleta **p** deleta **r** 13 manet **r**
 sensum **D** uelut quodam **D** 14 eminet iam **Msa** eminentia et
Dpr saxeum dorsum **Dpra** os saxeum **M** 15 in *om.* **r** ille **D** 16
 adiciuntur **sa** procedenti **Dpr** 17 habebit hic portus etiam habet
 nomen **Mp** habebit hic portus habet (habebit **r**) etiam nomen **Dr** habebit
 hic portus et nomen a hic portus habet etiam nomen **s** 18 vel *om.* **rs**
 19 inportuosum **Dpra** inestuosum **M**

XXXII 24 decebat tuam **MD** decebat filiam tuam pra tutili
Mp tutilii **r**sa tutilli **D** tamen] tum **D** sit *om.* **r**

condicionem mariti veste comitatu augeri; quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen et instruitur. te porro animo 2 beatissimum, modicum facultatibus scio. itaque partem oneris tui mihi vindico et tamquam parens alter puellae nostrae con- 5 fero quinquaginta milia nummum, plus collaturus, nisi a verecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse confiderem ne recusares. vale.

XXXIII.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

10 'Tollite cuncta' inquit 'coeptosque auferte labores.' 1
seu scribis aliquid seu legis, tolli auferri iube et accipe orationem meam, ut illa arma, divinam (num superbius potui?), re vera ut inter meas pulchram: nam mihi satis est certare mecum. est haec pro Attia Viriola, et dignitate personae et 2
15 exempli raritate et iudicii magnitudine insignis. nam femina splendide nata, nupta praetorio viro, exheredata ab octogenario patre intra undecim dies, quam illi novercam amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. sedebant 3
centum et octoginta iudices (tot enim quattuor consiliis colli-
20 guntur): ingens utrimque advocatio et numerosa subsellia, praeterea densa circumstantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. ad hoc stipatum tribunal, atque etiam ex su- 4
periore basilicae parte qua feminae qua viri et audiendi, quod

1 conditionem MD condiciones pra ueste comitatu augeri quibus non quidem augetur dignitas ornatur tamen et instruitur rga ueste comitatu quibus non quidem augetur dignitas ornatur tamen et instruit' M ueste comitateque decorari quibus — instruitur *codex Pragensis* uti veste comitatu quibus — instruitur *Mommsenus* ueste comitatu quibus non quidem agitur dignitas ornatus tamen instrui Dp ueste comitatu, quibus non quidem (quidem *om.* *Sichardus*) augetur dignitas, ornatur tamen, instrui *Sichardus*, *Gruterus e codice Palatino* 4 vindico mihi r5 5 nisi] nihil p 6 impetrare r posses D

XXXIII 10 Tollite] *Verg. Aen. VIII 439* inquit M 12 ut illa MDpr ut illi ga dinam *Sichardus et Casaubonus* diuina MDpra num] suum Dp 13 pulchra Dp 14 attia M actia Dr5 accia a arria p uiriola Mpr uiriola D Variola ga 16 praetorio uiro M5 praetori uiro Dpra octoginario M 17 quam illi novercam amore captus M quam ille novercam ei amore captus Dp5a quasi ille novercam ei captus r 18 quadruplici M 19 centum et octoginta iudices M iudices centum et octoginta Dpra colliguntur Mr5 conscribuntur D *Catanaeus* a 20 aduocatio et numerosa subsellia praeterea densa circumstantium M aduocatum et (et *om.* 5) numerosa subsellia praestantium Dp5a aduocatum uniuersa subsellia praestantium r 21 laudatissimum r 22 adque M 23 quod difficile et quod facile uisendi a quod difficile et facile uisendi M quod difficile et uisendi r5 quod difficile (difficile D) uisendi Dp quod erat difficile et uisendi *Sichardus*

difficile, et, quod facile, visendi studio imminebant. magna expectatio patrum, magna filiarum, magna etiam novercarum. 5 secutus est varius eventus. nam duobus consiliis vicimus, totidem victi sumus. notabilis prorsus et mira eadem in causa, isdem iudicibus, isdem advocatis, eodem tempore tanta diversitas accidit casu, non quod casus videretur. victa est noverca, ipsa 6 heres ex parte sexta, victus Suberinus, qui exheredatus a patre singulari inpudentia alieni patris bona vindicabat, non ausus sui 7 petere. haec tibi exposui, primum ut ex epistula scires quae ex oratione non poteras; deinde (nam detegam artes) ut orationem 10 libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio videreris: quam, sit licet magna, non despero gratiam brevissimae 8 impetraturam. nam et copia rerum et arguta divisione et narratiunculis pluribus et eloquendi varietate renovatur. sunt multa (non auderem nisi tibi dicere) elata, multa pugnacia, multa subtilia. 9 intervenit enim acribus illis et erectis frequens necessitas computandi ac paene calculos tabulamque poscendi, ut repente 10 in privati iudicii formam centumvirale vertatur. dedimus vela indignationi, dedimus irae, dedimus dolori et in amplissima 11 causa, quasi magno mari, pluribus ventis sumus vecti. in summa 20 solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem, iterum dicam, ut inter meas ὑπὲρ Κτησιφώντος esse: an vere, tu facillime iudicabis, qui tam memoriter tenes omnes, ut conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. vale.

XXXIII.

25

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

1 Recte fecisti quod gladiatorum munus Veronensibus nostris promisisti, a quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. inde etiam

1 imminebat M 2 etiam om. r5 4 notabilis prorsus res et r5
 5 isedem aduocatis D accidat p 6 casu non quod casus uideretur
 M casu quod (quid r quidem p) non casus uideretur D pra casu quod non
 casus uidetur s casu quidem, sed non ut casus uideretur *Sichardus*
 ipsa om. r 7 heredes M suberinus Ma suberinus r5 suberrimus p
 subberimus D Suburranus *Catanaeus* a patre M sa patre Dr parte p
 8 non ausus sui M sa non ausus suis Dp tum ausus fui r 9 ex oratore
 p 10 artesis ut r 11 uideris D 12 quam] quem p 13 impe-
 tratura D narraciuncula Dp 14 plusibus et eloquentii M 15 pugna-
 tia MD pugnancia pra 16 enim om. r5 18 centumuirale Ma centum-
 uiralem Dpr 19 in om. D 20 enecti r5 21 quidem D 22 iterum
 dicam ut inter meas ὑπὲρ Κτησιφώντος esse D sa et graecis in lacuna omis-
 sis pr iterum dicam praecipiam ut inter meas esse M iterum dicam prae-
 cipiam, ut inter meas, ὡς ὑπὲρ Κτησιφώντος esse vulgo ex *Catanaei edi-*
tione secunda 23 an vere] annuere D
 XXXIII 27 fecistis M quod] qui r gladiatorum M sa gladia-
 torium Dpr 28 olim] dum p susciperis D

uxorem carissimam tibi et probatissimam habuisti, cuius memo-
 riae aut opus aliquod aut spectaculum atque hoc potissimum
 quod maxime funeri debebatur. praeterea tanto consensu roga-2
 baris, ut negare non constans, sed durum videretur. illud quo-
 5 que egregie, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti.
 nam per haec etiam magnus animus ostenditur. vellem Africa-3
 nae, quas coemerat plurimas, ad praefinitum diem occurrissent:
 sed licet cessaverint illae tempestate detentae, tu tamen meruisti
 ut acceptum tibi fieret, quod quo minus exhiberes non per te
 10 stetit. vale.

1 et probatissimam *om.* a 2 aut opus — 3 debebatur *M* a aut (a te r s)
 opus aliquod maxime funebre debeatur (uideatur *D*) *D* p r adque *M*
 3 rogaueris *D* 4 quoque] quom p 5 egregium *Sichardus* 7 accur-
 rissent r 8 illa p detentae *M* s a detenta *D* p detactae r instruisti
 r 9 quo *om.* r exhiberis r

C. PLINI CAECILI SECUNDI E P I S T U L A R U M

LIBER SEPTIMUS.

(a. 107)

I.

5

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

1 Terret me haec tua tam pertinax valetudo, et quamquam te
temperantissimum noverim, vereor tamen ne quid illi etiam in
2 mores tuos liceat. proinde moneo patienter resistas: hoc lauda-
3 bile, hoc salutare. admittit humana natura quod suadeo. ipse 10
certe sic agere sanus cum meis soleo, 'spero quidem, si forte
in adversam valetudinem incidero, nihil me desideraturum vel
pudore vel paenitentia dignum; si tamen superaverit morbus,
denuntio ne quid mihi detis nisi permittentibus medicis sciatis-
que, si dederitis, ita vindicaturum, ut solent alii quae negantur.' 15
4 quin etiam cum perustus ardentissima febre, tandem remissus
unctusque acciperem a medico potionem, porrexi manum utque
5 tangeret dixi admotumque iam labris poculum reddidi. postea

1 EXPLICITUS LIB. SEXTUS INCIP. LIBER SEPTIMUS M C. PLI-
NII. SECUNDI. NOVOCOMENSIS. EPISTOLARVM. LIBER. SEXTUS.
EXPLICIT. INCIPIT. SEPTIMVS. D C. Plinii Secundi epistolarum liber
VI explicit incipit septimus lege feliciter r C. Plinii Novicomensis liber
septimus epistolarum incipit p C. PL. SECUNDI EPISTOLARVM LIBER
SEPTIMVS a

I 6 GEMINO M GEMINIO Dr̄s RESTITUTO a: *inscriptio epistolae*
omissa est in p 7 tam om. p te temperantissimum M te temperatissi-
mum Dpa te quam temperatissimum r̄s 8 ille r 9 suos Dp re-
sistat r 13 patientia a 14 detis M desit Dpr detur ga sciantque
si dederint r̄s 15 solent aliqua negant qui etiam perustus p quae]
qui r 16 febr̄i a 17 uictusque D utque (utque M) tangeret Mr̄s
ut quem tangeret D utque me tangeret p ut tangeret a

cum vicensimo valetudinis die balineo praepararer mussantesque medicos repente vidissem, causam requisivi. responderunt posse me tuto lavari, non tamen omnino sine aliqua suspicione. 'quid' 6 inquam 'necesse est?' atque ita spe balinei, cui iam videbar 5 inferri, placide leniterque dimissa ad abstinentiam rursus non secus ac modo ad balineum animum vultumque composui. quae 7 tibi scripsi, primum ut te non sine exemplo monerem, deinde ut in posterum ipse ad eandem temperantiam adstringerer, cum me hac epistula quasi pignore obligassem. vale.

II.

C. PLINIUS IUSTO SUO S.

Quem ad modum congruit ut simul et adfirmes te adsiduis 1 occupationibus impediri et scripta nostra desideres, quae vix ab otiosis impetrare aliquid perituri temporis possunt? patiar ergo 2 15 aestatem inquietam vobis exercitamque transcurrere et hieme demum, cum credibile erit noctibus saltem vacare te posse, quae-ram, quid potissimum ex nugis meis tibi exhibeam. interim 3 abunde est, si epistulae non sunt molestae; sunt autem, et ideo breviores erunt. vale.

III.

C. PLINIUS PRAESENTI SUO S.

Tantane perseverantia tu modo in Lucania, modo in Cam- 1 pania? 'ipse enim' inquis 'Lucanus, uxor Campana'. iusta causa longioris absentiae, non perpetuae tamen. quin ergo aliquando 2 25 in urbem redis? ubi dignitas honor amicitiae tam superiores quam minores. quousque regnabis? quousque vigilabis cum voles, dormies quam diu voles? quousque calcei nusquam, toga feriata, liber totus dies? tempus est te revisere molestias nostras vel 3 ob hoc solum, ne voluptates istae satietate languescant. saluta

1 uincensimo M 2 medico repetente p requisii a inquisiui D
3 aliqua] alia Dp 5 leniterque pra leniterque D leniterque M di-
missa abstinentiam M 8 ipsi M cum me om. Dpr 9 obligauissem
a, om. Dp

II 11 Fabio Iusto s 12 simul] simu M affirmares D 13 im-
pedire ut scripta D 14 aliquod Dp petituri D possunt om. Dp 15
nobis s a exercitatumque r hiemem Dp 16 posses D 17 ex nu-
gis si meis D 18 non sunt tibi molestae rs ideo] uel eo p 19
erunt om. rs

III 21 Crescentio Praesenti s 23 Campana] Campania pr* 26
quousque regnabis M quousque regna uis a, om. Dpr cum] dum r
28 totos dies a te om. a

paulisper, quo sit tibi iucundius salutari, terere in hac turba, ut te solitudo delectet. sed quid imprudens quem revocare conor retardo? fortasse enim his ipsis admoneris ut te magis ac magis otio involvas, quod ego non abrumpi, sed intermittere volo. ut enim, si cenam tibi facerem, dulcibus cibis acres acutosque micerem, ut obtusus illis et oblitus stomachus his excitaretur, ita nunc hortor ut iucundissimum genus vitae non nullis interdum quasi acoribus condias. vale.

III.

C. PLINIUS PONTIO SUO S.

10

1 Ais legisse te hendecasyllabos meos; requiris etiam, quem ad modum coeperim scribere, homo, ut tibi videor, severus, ut
2 ipse fateor, non ineptus. nunquam a poetice (altius enim repetam) alienus fui; quin etiam quattuordecim natus annos graecam tragoediam scripsi. qualem? inquis. nescio; tragoedia vocabatur. mox, cum e militia rediens in Icaria insula ventis detinerer, latinos elegos in illud ipsum mare ipsamque insulam feci. expertus sum me aliquando et heroo, hendecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis, haec causa est. legebantur in Laurentino mihi libri Asini Galli de comparatione patris et Cicero-
4 nis: incidit epigramma Ciceronis in Tironem suum. dein, cum meridie (erat enim aestas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, coepi reputare maximos oratores hoc studii
5 genus et in oblectationibus habuisse et in laude posuisse. intendi animum contraque opinionem meam post longam desuetudinem perquam exiguo temporis momento id ipsum, quod me ad scribendum sollicitaverat, his versibus exaravi,
6 cum libros Galli legerem, quibus ille parenti ausus de Cicerone dare est palmamque decusque,

1 sit tibi Ma tibi sit Dpr in haec uerba D 2 reuocare Pomponius Laetus euocare MDpra 3 his] is D admoneris om. D 4 ego rumpi D 5 cenam tibi Ma tibi coenam Dpr 6 exercitaretur r 8 acoribus D, cod. Pal. Gruteri, Srichardus acrioribus Mpra

III 13 fateor Msa fatior r patior Dp 14 fui om. Dp quin Msa qui

Dpr 15 scripsi M uocatur a 16 in caria M 18 et hero hendecasyllabis M etero (hetero p) hendecasyllabis Dp et habeo endecasyllabis r heroico at hendecasyllabis Catanaeus et heroico hendecasyllabis a 19 hic] hinc D haec causae et D hae causae et p 20 libri asini (Asinii ra) galli Mra Asinii Galli libri s libri asiani galli D asiani galli libri p 21 incidit epigramma Ciceronis in marg. add. M deinde ps 22 ne obreperet p 23 studii] studio r studendi D 24 laudibus D 25 consuetudinem D 27 his versibus — 28 parenti om. M 28 ille] ipse p 29 ausus de Cicerone dare est Casaubonus ausus de cicerone daret Dpr

lascivum inveni lusum Ciceronis et illo
spectandum ingenio, quo seria condidit et quo
humanis salibus multo varioque lepore
magnum ostendit mentes gaudere virorum.
5 nam queritur, quod fraude mala frustratus ananitem
paucula cenato sibi debita savia Tiro
tempore nocturno subtraxerit. his ego lectis,
cur post haec, inquam, nostros celamus amores
nullumque in medium timidi damus atque fatemur
10 Tironisque dolos, Tironis nosse fugaces
blanditias et furta novas addentia flammas?
transii ad elegos; hos quoque non minus celeriter explicui: ad- 7
didi iambos facilitate corruptus. deinde in urbem reversus so-
dalibus legi. probaverunt. inde plura metra, siquid otii, maxime 8
15 in itinere temptavi. postremo placuit exemplo multorum unum
separatim hendecasyllaborum volumen absolvere, nec paenitet.
legitur, describitur, cantatur etiam et a Graecis quoque, quos 9
latine huius libelli amor docuit, nunc cithara nunc lyra perso-
natur. sed quid ego tam gloriose? quamquam poetis furere con- 10
20 cessum est: et tamen non de meo, sed de aliorum iudicio lo-
quor, qui sive iudicant sive errant, me delectant. unum precor,
ut posterius quoque aut errent similiter aut iudicent. vale.

V.

C. PLINIUS CALPURNIAE SUAE S.

25 Incredibile est quanto desiderio tui tenear: in causa amor 1
primum, deinde quod non consuevimus abesse. inde est quod
magnam noctium partem in imagine tua vigil exigo, inde quod
interdiu quibus horis te visere solebam ad diaetam tuam ipsi

ausus de Cicerone dare a Rursus de cicerone daret **M**, quod probavit *Bur-*
mannus in Verg. georg. II 260, plausus de Cicerone daret *Pontanus in*
Macrob. saturn. VII 15 versu de Cicerone daret *Cortius* prorsus de Cicerone
daret *Titzius* 1 lascivium r inuenit usum **Dp** 5 male **D** frustra-
tus **M** 6 cenatu **D** cenatio r 9 nullique *Casaubonus* timida **Dp**
adque **M** 10 nosce a 12 transii **M** *Catanaeus* transi **Dpra** 13 iam-
bos *Monmsenus Herm. III p. 105* alios **Mr** *sa* altos **Dp** in urbe deinde
D 14 pronauerunt **D** inde] dein a oti maxime in *sa* otii ac ma-
xime in **M** otii maxime si in **Dpr** 17 etiam et a graecis **MD** et tam et
a graecis p etiam graecis *rs* etiam a graecis *Catanaeus* etiam et graecis
a 19 tam gloriose **MDpa** tum furiose r tam furiose *s* poetis furere
a poetis frueri **M** poetis fuere **D** furere poetis p poetis quoque furere *rs*
21 delectat **M** 22 autem iudicent r

V 24 Calpurnio suo p 27 magna noctium partem **D** magnam partem
noctium a uigil exigo inde quod **Msa** uigilem exigo inde quod **Dr** uigi-
lem. exigo tamen quod p

me, ut verissime dicitur, pedes ducunt, quod denique aeger et maestus ac similis excluso a vacuo limine recedo. unum tempus
 2 his tormentis caret, quo in foro amicorum litibus conteror. aestima tu, quae vita mea sit, cui requies in labore, in miseria
 curisque solacium. vale.

5

VI.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

1 Rara et notabilis res Varenio contigit, sit licet adhuc dubia.
 Bithyni accusationem eius ut temere inchoatam omisisse narran-
 tur. narrantur dico? adest provinciae legatus, attulit decretum 10
 concilii ad Caesarem, attulit ad multos principes viros, attulit
 2 etiam ad nos, Varenii advocatos. perstat tamen idem ille Magnus;
 quin etiam Nigrinum, optimum virum, pertinacissime exercet.
 per hunc a consulibus postulabat ut Varenus exhibere rationes
 3 cogeretur. adsistebam Varenio iam tantum ut amicus et tacere 15
 decreveram. nihil enim tam contrarium, quam si advocatus a
 senatu datus defenderem ut reum, cui opus esset ne reus vide-
 4 retur. cum tamen finita postulatione Nigrini consules ad me
 oculos retulissent, 'scietis' inquam 'constare nobis silentii nostri
 rationem, cum veros legatos provinciae audieritis.' contra Ni- 20
 grinus 'ad quem missi sunt?'. ego 'ad me quoque; habeo decre-
 5 tum provinciae.' rursus ille 'potest tibi liquere.' ad hoc ego
 'si tibi ex diverso liquet, potest et mihi quod est melius liquere.'
 6 tum legatus Polyaeus causas abolitae accusationis exposuit po-
 stulavitque ne cognitioni Caesaris praecudicium fieret. respondit 25
 Magnus iterumque Polyaeus. ipse raro et breviter interlocutus
 7 multum me intra silentium tenui. accepi enim non minus inter-

1 aeger et maestus **Ma** egerer mestus **D** aeger metus **p** aeger metu
 r5 aeger mente *Sichardus* 2 ac] et r5a cedo a 3 in foro amico-
 rum **M** in foro et amicorum **Dpra** contereor **D** 5 solatium est a

VI 8 contigit Varenio a 9 narrantur narrantur dico adest **Mr5** nar-
 rantur dico adest **Dpa** narrantur. de eo adest *Sichardus* 12 aduocatus
M praestat **pa** ille idem r5 Magius *Catanaeus* 13 pertinacissi-
 mum a 17 ut reum] et reum **p** et rerum **D** esset etiam ne **Dr** 20
 cum] sum **Dp** provinciae] prout uitae **D** prout in te **p** contra nigri-
 num **pr** 21 quoque] cum **p** decretum] dicere tum **M** 22 ad hoc
 ego si tibi *om.* **M** 23 liquet] libet **p** quod est melius liquere tum le-
 gatus **Ma** quod est melius causa loquetur legatus **r** quod est melius (si
add. 5) causa liqueret legatus (leganus **D**) **Dp5** quod est melius in causa
 liquere. tum legatus *Sichardus* 24 polienus **Dpr** 25 cognitione **p5** 26
 Magius *Catanaeus* iterum quae **M** interdumque **D** polianus **p** Polienus
 5 27 me intra silentium tenui **M** intra silentium tenui (tenus **Dp** tenui
 me 5) **Dpr5** me in silentio tenui a

dum oratorium esse tacere quam dicere, atque adeo repeto me quibusdam capitulis reis vel magis silentio quam oratione accuratissima profuisse. mater amisso filio (quid enim prohibet, quamquam alia ratio scribendae epistolae fuerit, de studiis disputare?)
 5 libertos eius eosdemque coheredes suos falsi et veneficii reos detulerat ad principem iudicemque inpetraverat Iulium Servianum. defenderam reos ingenti quidem coetu: erat enim causa notissima, praeterea utrimque ingenia clarissima. finem cognitioni quaestio inposuit, quae secundum reos dedit. postea mater adiit
 10 principem, adfirmavit se novas probationes invenisse. praeceptum est Suburano ut vacaret finitam causam retractanti, siquid novi adferret. aderat matri Iulius Africanus, nepos illius oratoris, quo audito Passienus Crispus dixit 'bene mehercule, bene: sed quo tam bene?'. huius nepos, iuvenis ingeniosus, sed [non]
 15 parum callidus, cum multa dixisset adsignatumque tempus inpleisset, 'rogo' inquit, 'Suburane, permittas mihi unum verbum adicere.' tum ego, cum omnes me ut diu responsurum intuerentur, 'respondissem' inquam, 'si unum illud verbum Africanus adiecisset, in quo non dubito omnia nova fuisse.' non facile me
 20 repeto tantum adsensum agendo consecutum, quantum tunc non agendo. similiter nunc et probatum et exceptum est, quod pro Vareno hactenus non tacui. consules, ut Polyaenus postulabat, omnia integra principi servaverunt, cuius cognitionem suspensus expecto. nam dies ille nobis pro Vareno aut securitatem et

1 oratorium esse **M** 2a oratorium est **D** oratorium esse et **p** oratorum esse **r** adque **M** quibusdam me a me quibus **D** 2 accuratissime a 3 praefuisse **p** 5 liberto **D** falsi ut veneficii a venefici **D** reus **p** reo **D** 6 detulerit a servianum **MDp** Catanaeus a suburanum **r** Semianum **s** 8 fine **r** 9 quae om. **M** adit a 11 suburano **Mpra** suburbano **D** Semiano **s** Serviano **Catanaeus** retractandi **Dpr*** 12 nepos (nepus **M**) illius oratoris **Ma** nepos iulius oratoris **D** nepos Iulii oratoris **pr** 13 auditu **r** mehercule] et hercules **D** me haeredem **p** 14 sed quo a sed qd (h. e. quod) **M** sed quid **D** sed quidem **pr** sed quid hoc **s** huius nepus **M** Iulius Nepos a sed parum **Catanaeus** et non parum **rs** 15 callidus pra callus **D** gallus **M** cum ulta **D** 16 suburane **Mra** suburano **Dp** Semiane **s** Serviane **Catanaeus** permittis **r** unum uerbum **Mrs** unum uersum **Dpa** 17 adicere **Dpr** dicere **Ma**. negavit ille vel simile quiddam post adicere excidisse suspicatur Mommsenus 18 unum illud uerbum **Mrs** unum illum uersum **Dpa** 20 tantum — non agendo **MDr** tantum adsensum in agendo consecutum quantum tunc non agendo **s** tantum consecutum adsensum agendo quantum non agendo a tantum iam adsensum agendo (rell. om.) **p** 22 hactenus tacui *Sichardus et 'membranae' Modii novant. lect. 92 Grut. lamp. V p. 241* hactenus non egi **G. H. Schaeferus** polyanus **p** Polienus **s** 23 principes **M** servarentur **p** 24 expeto **D** expectet **p** securitatem nobis et **r**

otium dabit aut intermissum laborem renovata sollicitudine iniunget. vale.

VII.

C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

1 Et proxime Prisco nostro et rursus, quia ita iussisti, gra- 5
tias egi, libentissime quidem. est enim mihi periucundum quod
viri optimi mihiq[ue] amicissimi adeo cohaesistis, ut invicem vos
2 obligari putetis. nam ille quoque praecipuam se voluptatem ex
amicitia tua capere profitetur certatque tecum honestissimo cer-
tamine mutuae caritatis, quam ipsum tempus augebit. te ne- 10
gotiis distineri ob hoc moleste fero, quod deservire studiis non
potes. si tamen alteram litem per iudicem, alteram, ut ais, ipse
finieris, incipies primum istic otio frui, deinde satiat[us] ad nos
reverti. vale.

VIII.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

15

1 Exprimere non possum, quam iucundum sit mihi quod Sa-
turninus noster summas tibi apud me gratias aliis super alias
2 epistulis agit. perge ut coepisti virumque optimum quam fa-
miliarissime dilige, magnam voluptatem ex amicitia eius per- 20
3 cepturus, nec ad breve tempus. nam cum omnibus virtutibus
abundat, tum hac praecipue, quod habet maximam in amorē
constantiam. vale.

VIII.

C. PLINIUS FUSCO SUO S.

25

1 Quaeris, quem ad modum in secessu, quo iam diu frueris,
2 putem te studere oportere. utile in primis, et multi praecipunt,
vel ex graeco in latinum vel ex latino vertere in graecum. quo
genere exercitationis proprietas splendorque verborum, copia
figurarum, vis explicandi, praeterea imitatione optimorum si- 30

VII 5 Ut proxime p 6 mihi om. Dpr 7 mihiq[ue] Ma uirique Dpr
8 potuetis D 10 quam] cum p 12 potest r ut ais ipse Ma ut
ais tu ipse r[eg] ut ipse Dp
VIII 19 epistulas D utrumque p 22 abundet a hac]
hic p
VIII 25 Tusco p Cornelio Fusco s 26 frueris M[er]sa fueris Dpr
27 utile in primis et multi praecipunt Ma utili mihi primum et multi prae-
ceperunt D utile mihi primum et multis (multos r) praecipue erit pr
28 vertere om. p 30 mutatione r

milia inveniendi facultas paratur. simul quae legentem fefellis-
 sent transferentem fugere non possunt. intellegentia ex hoc et
 iudicium acquiritur. nihil offerit quae legeris hactenus, ut rem 3
 argumentumque teneas, quasi aemulum scribere lectisque con-
 5 ferre ac sedulo pensitare, quid tu, quid ille commodius. magna
 gratulatio, si non nulla tu, magnus pudor, si cuncta ille melius.
 licebit interdum et notissima eligere et certare cum electis.
 audax haec, non tamen improba, quia secreta contentio: quam 4
 quam multos videmus eius modi certamina sibi cum multa laude
 10 sumpsisse, quosque subsequi satis habebant, dum non desperant,
 antecessisse. poteris et quae dixeris post oblivionem retractare, 5
 multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere.
 laboriosum istud et taedio plenum, sed difficultate ipsa fructuo- 6
 sum, recalescere ex integro et resumere impetum fractum omis-
 15 sumque, postremo nova velut membra peracto corpori intexere
 nec tamen priora turbare. scio nunc tibi esse praecipuum stu- 7
 dium orandi; sed non ideo semper pugnacem hunc et quasi bel-
 latorium stilum suaserim. ut enim terrae variis mutatisque se-
 minibus, ita ingenia nostra nunc hac nunc illa meditatione
 20 recoluntur. volo interdum aliquem ex historia locum adprehen- 8
 das, volo epistulam diligentius scribas. nam saepe in oratione
 quoque non historica modo sed prope poetica descriptionum ne-
 cessitas incidit, et pressus sermo purusque ex epistulis petitur.
 fas est et carmine remitti, non dico continuo et longo (id enim 9
 25 perfici nisi in otio non potest), sed hoc arguto et brevi, quod
 apte quantas libet occupationes curasque distinguit. lusus vocan- 10
 tur; sed hi lusus non minorem interdum gloriam quam seria
 consequuntur. atque adeo (cur enim te ad versus non versibus
 adhorter?)

30 ut laus est cerae, mollis cedensque sequatur 11
 si doctos digitos iussaque fiat opus,

1 paraturi pr* 2 intellegenti Dp 4 quasi erulum D 6 si non
 nulla tu Mr et codices Modii novant. lect. 92 Grut. lamp. V p. 242, non nulla
 tum Dp si nonnulla tum sa 7 cum om. D 9 uidemus om. p 10
 quosque Mrsa quos D quousque p habebunt r 11 poterunt et quae
 dixerunt r 12 detinere a plura] multa Dp 16 tibi] te Dp 17
 bellorum Dp 18 terra p 19 illa Mr illac Dpa medietatem p
 21 scribas, uolo carmina. nam s in oratione quoque rs in orationes
 quoque MDa in oratione quos p 22 non historica modo sed prope poe-
 tica descriptionum (descriptione D) MDa non historia modo sed proprie
 poetica descriptione p non historicae (historice r) modo sed prope poeticae
 (poetice r) descriptionis rs et codex Modii l. c. 25 profici r 26 quanta-
 libet occupationis D distinguit p uocatur D 30 laus] laetus p
 cerae] caesare Dp 31 fiat] fingat rs

et nunc informet Martem castamve Minervam,
 nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum;
 utque sacri fontes non sola incendia sistunt,
 saepe etiam flores vernaque prata iuvant:
 sic hominum ingenium flecti ducique per artes
 non rigidas docta mobilitate decet.

12 itaque summi oratores, summi etiam viri sic se aut exercebant
 13 aut delectabant, immo delectabant exercebantque. nam mirum
 est ut his opusculis animus intendatur remittatur. recipiunt enim
 amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem, omnia denique 10
 14 quae in vita atque etiam in foro causisque versantur. inest his
 quoque eadem quae aliis carminibus utilitas, quod metri neces-
 sitate defuncti soluta oratione laetamur et quod facilius esse con-
 15 paratio ostendit libentius scribimus. habes plura etiam fortasse,
 quam requirebas, unum tamen omisi; non enim dixi, quae le- 15
 genda arbitrarer: quamquam dixi, cum dicerem quae scribenda.
 tu memineris sui cuiusque generis auctores diligenter eligere.
 16 aiunt enim multum legendum esse, non multa. qui sint hi, adeo
 notum probatumque est, ut demonstratione non egeat; et alioqui
 tam immodice epistulam extendi, ut, dum tibi quem ad modum 20
 studere debeas suadeo, studendi tempus abstulerim. quin ergo
 pugillares resumis et aliquid ex his vel istud ipsum quod coe-
 peras scribis? vale.

X.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

25

1 Quia ipse, cum prima cognovi, iungere extrema quasi avulsa
 cupio, te quoque existimo velle de Vareno et Bithynis reliqua
 2 cognoscere. acta causa hinc a Polyaeo, inde a Magno. finitis
 actionibus Caesar 'neutra' inquit 'pars de mora queretur: erit
 3 mihi curae explorare provinciae voluntatem.' multum interim 30

1 castamque a 4 prava a iuvant M^ers lauant pa lauant D 5
 homines D flecti ingenium rs 7 sumi etiam M 9 enim om. rs
 11 in vita] ad uitam Dp quoque his D 12 quae om. p 13 defuncti
 Barthius et Gesnerus deuincti Dpra deuinctis M 17 tum memineris M
 sui quosque generis Cortius elegere M 18 aiunt enim non
 multum legendum esse sed multa a 19 probatumque M prouocatumque
 Dpra pervulgatumque G. H. Schaeferus 20 epistulam extendi MDr^s
 epistola mea tendi p epistola me extendi a 22 resumis Dps resummis
 r resumes M sumis a aliquid D

X 28 hinc] huic D inde magno Dp inde a Magio Catanaeus 29
 caesar Mrsa coeterum D ea aetas p inquit (inquit M) pars de mora
 Mrsa inquis per isdem ora D inquis pro iisdem hora p quaereretur p

Varenus tulit. etenim quam dubium est, an merito accusetur qui an omnino accusetur incertum est? superest ne rursus provinciae quod damnasce dicitur placeat agatque paenitentiam paenitentiae suae. vale.

XI.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Miraris quod Hermes, libertus meus, hereditarios agros, 1
quos ego iusseram proscribi, non expectata auctione pro meo
quincunce ex septingentis milibus Corelliae addixerit. adicis hos
10 nongentis milibus posse venire ac tanto magis quaeris, an quod
gessit ratum servem. ego vero servo: quibus ex causis, accipe. 2
cupio enim et tibi probatum et coheredibus meis excusatum esse,
quod me ab illis maiore officio iubente secerno. Corelliam cum 3
summa reverentia diligo, primum ut sororem Corelli Rufi, cuius
15 mihi memoria sacrosancta est, deinde ut matri meae familiaris-
simam. sunt mihi et cum marito eius, Minicio Iusto, optimo 4
viro, vetera iura; fuerunt et cum filio maxima, adeo quidem, ut
praetore me ludis meis praesederit. haec, cum proxime istic fui, 5
indicavit mihi cupere se aliquid circa Larium nostrum possidere.
20 ego illi ex praediis meis quod vellet et quanti vellet obtuli ex-
ceptis maternis paternisque: his enim cedere ne Corelliae qui-
dem possum. igitur cum obvenisset mihi hereditas, in qua prae- 6
dia ista, scripsi ei venalia futura. has epistulas Hermes tulit
exigentique ut statim portionem meam sibi addiceret paruit.
25 vides, quam ratum debeam habere quod libertus meus meis mo-
ribus gessit. superest ut coheredes aequo animo ferant sepa- 7
ratim me vendidisse quod mihi licuit omnino non vendere. nec
vero coguntur imitari meum exemplum: non enim illis eadem 8
cum Corellia iura. possunt ergo intueri utilitatem suam, pro qua
30 mihi fuit amicitia. vale.

2 qui an omnino **Mr** quia nomino **Dp** qui quo nomine **sa** inertum
D 4 vale *om.* **D**

XI 6 PROSOCERO *om.* p 9 ex **Ma** et **Dpr**, *om.* **g** Corelliae — 10
posse *om.* **D** adicis] addiciei **r** hos nongentis milibus posse venire **M**
posse eos nongentis (nouingentis **r**) milibus venire pra 11 gesserit a 13
vivente secerno **D** vivente socero **p** cum] enim **r** 14 Corellii **pa** 15
deinde ut matri **pra** deinde matri **M** deinde mihi ut matri **D** 16 minicio
iusto **M** militio iusto **D** Minutio iusto a minutio fusco **rg** fusco milite **p**
18 praesederis **D** 19 larium fecisti nostrum **Dp** 21 paternis maternis-
que **pa** corelliae **D** 23 tulit *om.* **Dp** 24 adiceret **Dr** 25 debeam
habere **M** habere debeam **Dpra** 27 vendicasse **D** quod a mihi **D** quo
mihi **p** omnino non vendere **Ma** omnino vendere **pr** omnem non ven-
dere **D** 29 corellia **D** iura sunt. possunt a

XII.

C. PLINIUS MINICIO SUO S.

1 Libellum formatum a me, sicut exegeras, quo amicus tuus,
 immo noster (quid enim non commune nobis?), si res posceret,
 uteretur, nisi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id
 2 est disperdendi, haberes. habebis tamen, an emendandi nescio,
 utique disperdendi. ὑμεῖς γὰρ οἱ εὖζηλοι optima quaeque detra-
 3 hitis. quod si feceris, boni consulam. postea enim illis ex aliqua
 occasione ut meis utar et beneficio fastidii tui ipse laudabor, ut
 in eo quod adnotatum invenies et superscripto alio explicitum.
 4 nam cum suspicarer futurum ut tibi tumidius videretur, quoniam
 est sonantius et elatius, non alienum existimavi, ne te torqueres,
 addere statim pressius quiddam et exilium vel potius humilium et
 5 peius, vestro tamen iudicio rectius. cur enim non usquequaque
 tenuitatem vestram insequar et exagitem? haec, ut inter istas
 6 occupationes aliquid aliquando rideres; illud serio, vide ut mihi
 viaticum reddas, quod impendi data opera cursore dimisso. ne
 tu, cum hoc legeris, non partes libelli, sed totum libellum in-
 probabis negabisque ullius pretii esse, cuius pretium reposce-
 ris. vale.

20

XIII.

C. PLINIUS FEROCI SUO S.

1 Eadem epistula et non studere te et studere significat. ae-
 nigmata loquor. ita plane, donec distinctius quod sentio enun-

XII 2 MINICIO M MINUTO D Minutio pra 3 excut exegeras M
 sicut egeras Dp 4 non enim r5 commune M si reposceret a 5
 nisi] nisi D ne tempus emendandi eum nescio utique disperdendi ha-
 beres optima quaeque detrahitis *lacuna post haberes relicta* r eum
 (eum M) id est disperdendi M5a nescio utique disperdendi Dp 7 disper-
 dendi (disperandi D) ὑμεῖς γὰρ (γὰρ om. a) οἱ εὖζηλοι optima quaeque de-
 trahitis D5a *et graecis in lacuna omissis* p disperdendi si optima quaeque
 detraxeris M disperdendi (ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι), optima quaeque si detra-
 xeris *vulgo ex Catanaei editione secunda* 9 fastidi M ut in eo quod
 adnotatum inuenies Ma ut in eo quoque adnotatum inuenies Dp ut in eo
 quod annotandum annotatum (ānotādum ā no tm r) quoque inuenies r5
 unumquodque annotatum inuenies I. F. Gronovius tu meo, quod adnotatum
 inuenies *Barthius . fortasse* utique in eo quod adnotatum inuenies 10
 superscripto (superscriptum p) aliter explicitum MDpr superscripto aliter
 explicetur a superscripto alio recte explicitum *Barthius* 11 timidus D
 quoniam] quod *Catanaeus* 12 torqueris M 13 adderes p quod-
 dam D 14 uestro tamen M *Beroaldus* a uel tamen D uos tamen p uel
 tuo r 15 nostram D insequar et (et om. Dp) exagitem haec ut MD
 pa insequar exagitemque ut r5 16 ideo ut Dp 17 impendi data
 opera M5a impendi (impendit p) operam Dpr 18 hoc cum D legeres
 a improbares negaresque a 19 reposceres a

XIII 23 et non studere te (te om. p) et studere Mpr et te (te om. a)
 studere et non studere Da significata a 24 planae M

tiem. negat enim te studere, sed est tam polita, quam nisi a² studente non potest scribi: aut es tu super omnes beatus, si talia per desidia[m] et otium perficis. vale.

XIII.

5

C. PLINIUS CORELLIAE SUAE S.

Tu quidem honestissime, quod tam inpense et rogas et exigis 1
ut accipi iubeam a te pretium agrorum non ex septingentis mi-
libus, quanti illos a liberto meo, sed ex nongentis, quanti a
publicanis partem vicesimam emisti. invicem ego et rogo et²
10 exigo ut non solum quid te, verum etiam quid me deceat aspi-
cias patiarisque me in hoc uno tibi eodem animo repugnare,
quo in omnibus obsequi soleo. vale.

XV.

C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

15

Requiris quid agam. quae nosti: distringor officio, amicis 1
deservio, studeo interdum, quod non interdum, sed solum sem-
perque facere, non audeo dicere rectius, certe beatius erat. te 2
omnia alia quam quae velis agere moleste ferrem, nisi ea quae
agis essent honestissima. nam et rei publicae suae negotia cu-
20 rare et disceptare inter amicos laude dignissimum est. Prisci 3
nostri contubernium iucundum tibi futurum sciebam. noveram
simplicitatem eius, noveram comitatem: eundem esse, quod mi-
nus noram, gratissimum experior, cum tam iucunde officiorum
nostrorum meminisse eum scribas. vale.

25

XVI.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Calestrum Tironem familiarissime diligo et privatis mihi et 1
publicis necessitudinibus inPLICITUM. simul militavimus, simul 2

1 quam **M** quae pa quod **Dr** 5 2 es tu] estus **M**

XIII 5 CORELLIAE a CORRELLIAE **M** CORELIAE **D**pr 8 non-
ingentis r 9 parte **M** 10 etiam] et r 11 patiarisque me in hoc
Mpa patiaris in hoc r patrisque in hoc **D** patiaris me in hoc *Beroaldus*
codem] eo r

XV 15 quae nosti **M**psa quae nosti **D** quid nosti r: quo nosti di-
stringor officio *Sichardus* destringor **M** 17 facere] facio r dicere
ut rectius r te omnia alia **M****D**pr et alia omnia a 18 uellis **M** uelles
5 ferre pa 19 rei publicae suae negotia curare et disceptare **M**rs a
rei publicae suae negotiis (nego **D**) et disceptare **D**p rei publicae servire
negotiis et disceptare *vulgo e codice Palatino Gruteri* 21 tibi] mihi **D**p
22 quo minus **D**p 23 cum tam **M**sa quem tam r quo iam **D** quom p
24 eum scribas **M**psa cum scribas r conscribas **D**

XVI 26 SOCERO a, om. p 27 Palestrium p. alestrum r familia-
rissimum **D**p mihi etiam publicis **D**

quaestores Caesaris fuimus. ille me in tribunatu liberorum iure
 praecessit, ego illum in praetura sum consecutus, cum mihi Cae-
 sar annum remisisset. ego in villas eius saepe secessi, ille in
 3 domo mea saepe convaluit. hic nunc pro consule provinciam
 Baeticam per Ticinum est petiturus. spero, immo confido facile
 4 me impetraturum ut ex itinere deflectat ad te, si voles vindicta
 liberare quos proxime inter amicos manumisisti. nihil est quod
 verearis ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire
 5 non erit longum mea causa. proinde nimiam istam verecundiam
 pone teque quid velis consule. illi tam iucundum quod ego,¹⁰
 quam mihi quod tu iubes. vale.

XVII.

C. PLINIUS CELERI SUO S.

1 Sua cuique ratio recitandi; mihi, quod saepe iam dixi, ut,
 2 siquid me fugit, ut certe fugit, admonear. quo magis miror quod¹⁵
 scribis fuisse quosdam qui reprehenderent quod orationes omnino
 3 recitarem; nisi vero has solas non putant emendandas. a quibus
 libenter requisierim, cur concedant, si concedunt tamen, histo-
 riam debere recitari, quae non ostentationi, sed fidei veritatique
 componitur, cur tragoediam, quae non auditorium, sed scaenam²⁰
 et actores, cur lyrica, quae non lectorem, sed chorum et lyram
 4 poscunt. at horum recitatio usu iam recepta est. num ergo cul-
 pandus est ille qui coepit? quamquam orationes quoque et nostri
 5 quidam et Graeci lectitaverunt. supervacuum tamen est recitare
 quae dixeris. etiam, si eadem omnia, si isdem omnibus, si sta-²⁵
 tim recites. si vero multa inseras, multa commutes, si quosdam

1 caesarea M 2 constitutus Dr 4 proconsule Mrꝑ proconsuli Dp
 proconsul a 5 facile me] facillime D 6 ut om. Dpr at te M 8
 illi molestum hoc M urbem r 9 nimis istam Dp 10 iucundum
 quod ego quam mihi quod tu iubes Ma iucundum quam mihi quod tu iubes
 Dpꝑ iucundum quod ego quasi mihi tu iubes r

XVII 13 Nonio Celeri ꝑ 14 ratio est recitandi rꝑ ut si quid
 MDꝑa ut si qui p ut quid r 15 ut certe fugit Ma ut cur te fugit p ut
 quarte fugit D certe me fugit r ut certe me fugit *Catanaeus* admoneat
 p 16 rependerent M omnino om. D 17 recitare nisi has r 18
 requisierim Mrꝑ requisieris Dp requisieram a 19 deberi r hostenta-
 tionis M ostentationis Dp 20 auditorum r schaenam M 21 actores
 Ma actor et Dr actionem et p actorem et ꝑ 22 poscuntur ad horum M
 iam] nam D num] non p 23 cepit M coeperit pr quamquam
 orationes quoque (quoque om. ꝑ) et nostri quidam (quidem pꝑ) et graeci
 Mpꝑa quamquam orationes quamquam et nostri quidam graeci D quam-
 quam orationes nostri quidem graeci r 25 etiam] nam p si eadem
 omnia si isdem Dpr si eadem si isdem M si eadem omnia iisdem a om-
 nibus statim D 26 inseras Mpꝑ inferas Dra commutas D committes r

novos, quosdam eosdem, sed post tempus adsumas, cur minus
 probabilis sit causa recitandi quae dixeris quam edendi? sed
 difficile est ut oratio, dum recitatur, satisfaciat. iam hoc ad
 laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi. nec
 5 vero ego, dum recito, laudari, sed dum legor, cupio. itaque
 nullum emendandi genus omitto. ac primum quae scripsi mecum
 ipse pertracto; deinde duobus aut tribus lego; mox aliis trado
 adnotanda notasque eorum, si dubito, cum uno rursus aut al-
 10 terno pensito; novissime pluribus recito, ac siquid mihi credis,
 tunc acerrime emendo. nam tanto diligentius quanto sollicitius
 intendo. optime autem reverentia pudor metus iudicant, idque
 adeo sic habe. nonne, si locuturus es cum aliquo quamlibet
 docto, uno tamen, minus commoveris, quam si cum multis vel
 indoctis? nonne, cum surgis ad agendum, tunc maxime tibi
 15 ipse diffidis, tunc commutata, non dico plurima, sed omnia cu-
 pis? utique si latior scaena et corona diffusior: nam illos quoque
 sordidos pullatosque reveremur. nonne, si prima quaeque inpro-
 bari putas, debilitaris et concidis? opinor, quia in numero ipso
 est quoddam magnum conlatumque consilium, quibusque singulis
 20 iudicii parum, omnibus plurimum. itaque Pomponius Secundus
 (hic scriptor tragoediarum), siquid forte familiarior amicus tol-
 lendum, ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat 'ad populum
 provoco', atque ita ex populi vel silentio vel adsensu aut suam
 aut amici sententiam sequebatur. tantum ille populo dabat. recte
 25 an secus, nihil ad me. ego enim non populum advocare, sed
 certos electosque soleo, quos intuear, quibus credam, quos de-
 nique et tamquam singulos observem et tamquam non singulos
 timeam. nam quod M. Cicero de stilo, ego de metu sentio. 13
 timor est timor emendator asperrimus. hoc ipsum, quod nos re-

1 novos M ζ a tuos Dpr 3 iam] nam p ζ 4 rationem recitandi D
 6 ac] nunc D quae] quem p 8 adnotandasque eorum M aut cum
 altero pr 9 credis tunc om. D, tunc om. p 10 quanto sollicitius om.
 M 11 autem optime p 12 habet r si locuturus es Ma si locutu-
 rus esses D ζ sic locuturus esses r locuturus esses p quamlibet Mpa
 quenlibet D quantumlibet r ζ 13 uno] uiro r ζ quam si cum M ζ a
 quam cum Dpr 14 nonne M ζ a ne. Dr nec p tum maxime ζ a 15
 diffides M tum commutata a dico om. Dpr 16 schaena M 17
 pollutosque M 18 putes Dpr 19 est] es D 21 hic om. Dpr tol-
 lendum Mr ζ a tollet dum D tolleret dum p 26 certos obiectosque r
 denique et iam quam Dp 28 de me sentio M 29 timor est timor emen-
 dator MDa timor (amor r) est emendator pr: post timor est excidisse vide-
 tur aliquid ex iis quae de stilo pluribus locis dixit Cicero, de or. I 33, 150
 stilus optimus et praestantissimus dicendi effector ac magister, ad fam.
 VII 25 stilus est dicendi opifex acerrimus vulgo ex Catanaei editione
 secunda

citatuŕos cogitamus, emendat; quod auditorium ingredimur, emen-
 14 dat; quod pallemus, horrescimur, circumspicimus, emendat. pro-
 inde non paenitet me consuetudinis meae, quam utilissimam
 exerior, adeoque non deterreor sermunculis istorum, ut ultro
 15 te rogem monstres aliquid quod his addam. nihil enim curae 5
 meae satis est. cogito, quam sit magnum dare aliquid in manus
 hominum, nec persuadere mihi possum non et cum multis et
 saepe tractandum quod placere et semper et omnibus cupias. vale.

XVIII.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

10

1 Deliberas mecum, quem ad modum pecunia, quam muni-
 cipibus nostris in epulum obtulisti, post te quoque salva sit.
 honesta consultatio, non expedita sententia. numeres rei publi-
 cae summam? verendum est ne dilabatur. des agros? ut publici
 2 neglegentur. equidem nihil commodius invenio, quam quod ipse 15
 feci. nam pro quingentis milibus nummum, quae in alimenta
 ingenuorum ingenuarumque promiseram, agrum ex meis longe
 pluris actori publico mancipavi: eundem vectigali inposito re-
 3 cepi, tricena milia annua daturus. per hoc enim et rei publicae
 sors in tuto nec reditus incertus, et ager ipse propter id, quod 20
 vectigal large supercurrit, semper dominum, a quo exerceatur,
 4 inveniet. nec ignoro me plus aliquanto quam donasse videor
 erogavisse, cum pulcherrimi agri pretium necessitas vectigalis
 5 infregerit. sed oportet privatis utilitatibus publicas, mortalibus
 aeternas anteferre, multoque diligentius muneri suo consulere 25
 quam facultatibus. vale.

1 cogitamus emendo **Dp** ingreditur **p** 2 circumspicimus **Mpa** cir-
 cumspicimur **D** quod circumspicimus **r** 4 ideoque **p** 5

XVIII 10 CANINIO **MDa** Canino **p** Caminio **r** Cannio Rufo **5** 12 optu-
 listi **M** te *om.* **p** quoque *om.* **r** 14 uerecundum **M** delabatur **a** des agros
Ma de sacris **r** ad sacros **Dp** 5 ut publici neglegentur **a** ut publica negle-
 gentur **M** ut publice neglegenter **Dpr** ut publice negligantur **5** 15 co-
 modius (*commodius* **5**) nihil **r** 16 pro *om.* **Dpr** 17 ingenuorum inge-
 nuarumque **Ma** ingenuorum quae **D** ingenuorum **pr** 18 auctori **D**
 publico publica mancipavit **r** publico publice mancipavi **5** praecepi **a**
 20 ipse ager **r** 5 quod *om.* **p** 21 vectigal **M** vectigali **Dpra** exer-
 ceatur **MD** 5 a exercebatur **p** exercentur **r** 22 inuenit **D** me plus **D** 5
 romae plus **M** nec plus **p** melius **a** 23 erogavisse] cavisse **a** pulcher-
 mae rei praetium **M** 25 aeternas *om.* **r** multosque **pa**

XVIII.

C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Angit me Fanniae valetudo. contraxit hanc, dum adsidet 1
 Iuniae virgini, sponte primum (est enim adfinis), deinde etiam
 5 ex auctoritate pontificum. nam virgines, cum vi morbi atrio 2
 Vestae coguntur excedere, matronarum curae custodiaeque man-
 dantur. quo munere Fannia dum sedulo fungitur, hoc discrimine
 implicita est. insident febres, tussis increscit, summa macies, 3
 summa defectio: animus tantum et spiritus viget Helvidio marito,
 10 Thrasea patre dignissimus; reliqua labuntur meque non metu
 tantum verum etiam dolore conficiunt. doleo enim feminam ma- 4
 ximam eripi oculis civitatis nescio an aliquid simile visuris. quae
 castitas illi! quae sanctitas! quanta gravitas! quanta constantia!
 bis maritum secuta in exilium est, tertio ipsa propter maritum
 15 relegata. nam cum Senecio reus esset, quod de vita Helvidi 5
 libros composuisset, rogatumque se a Fannia in defensione di-
 xisset, quaerente minaciter Mettio Caro, an rogasset, respondit
 'rogavi', an commentarios scripturo dedisset, 'dedi', an sciente
 matre, 'nesciente'; postremo nullam vocem cedentem periculo
 20 emisit. quin etiam illos ipsos libros, quamquam ex necessitate 6
 et metu temporum abolitos senatus consulto, publicatis bonis
 servavit, habuit tulitque in exilium exilii causam. eadem quam 7
 iucunda, quam comis, quam denique, quod paucis datum est,
 non minus amabilis quam veneranda! eritne quam postea uxo-
 25 ribus nostris ostentare possimus? erit a qua viri quoque fortitu-
 dinis exempla sumamus, quam sic cernentes audientesque mire-
 mur, ut illas quae leguntur? ac mihi domus ipsa nutare con- 8
 vulsaque sedibus suis ruitura supra videtur, licet adhuc posteros

XVIII 3 contraxit hanc dum **Ma** contraxit dudum **D** quam contraxit
 dudum **p** quam contraxit dum **rs** 4 enim *om.* **D** adfinis] necessitas
 r 5 atrio **MDa** in atrio **p** ex atrio **rs** 6 discedere **D** 8 insident
 febres **Ma** insidens febres **D** insidens febris **p** insiliens febris **r** in-
 crescit **Mra** incresis **D** orexis **p** 9 heluudio **D** 10 dignissimis **r**
 dignissima **a** non metu tantum **Dpra** non tantum cura **M** 11 maxi-
 mam feminam **a** 12 uisuris **Ma** uisurus **Dpr** 13 illi **Dga** illis **r** illius
 p: illi quae sanctitas *om.* **M** quanta gravitas] que grauitas **rs** 15
 heluidii pra heluuidii **D** 17 mettio **Ma** metio **Dpr** 18 rogavi com-
 mentarios **r** scripturos **p** 20 quamquam] quos **M** 21 consulto] cen-
 suit **M** 24 erit, nequam **a** erit quam **M** erat ne quam **Dpr** erat, nec
 quam **s** erit sane quam *Sichardus* 25 nostris *om.* **M** a qua] a quo **r**
 26 quam sic cernentes **M** *s* quae sic cernentes **a** quam si cernentes **Dp**
 quam secernentes **r** miramur *Sichardus* 27 ac in domus ipsa mutare
 r 28 liceat **p**

habeat. quantis enim virtutibus quantisque factis adsequentur
 9 ut haec non novissima occiderit? me quidem illud etiam adfligit
 et torquet, quod matrem eius, illam (nihil possum inlustrius di-
 cere) tantae feminae matrem, rursus videor amittere, quam haec,
 ut reddit ac refert nobis, sic auferet secum neque et novo pa-
 10 riter et rescisso vulnere adficiet. utramque colui, utramque di-
 lexi; utram magis, nescio, nec discerni volebant. habuerunt
 officia mea in secundis, habuerunt in adversis. ego solacium re-
 legatarum, ego ultor reversarum; non feci tamen paria atque
 eo magis hanc cupio servari, ut mihi solvendi tempora super-
 11 sint. in his eram curis, cum scriberem ad te; quas si deus ali-
 quis in gaudium verterit, de metu non querar. vale.

XX.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

1 Librum tuum legi et quam diligentissime potui adnotavi quae 15
 commutanda, quae eximenda arbitrarer. nam et ego verum di-
 cere adsuevi et tu libenter audire. neque enim ulli patientius
 2 reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. nunc a te
 librum meum cum adnotationibus tuis expecto. o iucundas, o
 pulchras vices! quam me delectat quod, siqua posteris cura 20
 nostri, usquequaque narrabitur, qua concordia simplicitate fide
 3 vixerimus! erit rarum et insigne duos homines aetate dignitate
 propemodum aequales, non nullius in litteris nominis (cogor
 enim de te quoque parcius dicere, quia de me simul dico), al-
 4 terum alterius studia fovisse. equidem adolescentulus, cum iam 25
 tu fama gloriaque floreret, te sequi, tibi 'longo sed proximus
 intervallo' et esse et haberi concupiscebam. et erant multa cla-
 rissima ingenia; sed tu mihi (ita similitudo naturae ferebat) ma-
 5 xime imitabilis, maxime imitandus videbaris. quo magis gaudeo
 quod, siquis de studiis sermo, una nominamur, quod de te lo- 30

1 adsequenter M 2 etiam illud r s 3 et torquet om. r 5 reddi Dp
 auferet M s auferat Dpra 6 rescisso M afficiat r 8 in se-
 cundis habuerunt om. M solatium Dpra socius M relegatarum pra
 relagaturum M relegaturum D 9 ultor] ultro M atque] at D 11
 quas si M s a quae si Dp quis si r

XX 18 a om. D 22 et om. Dpr* aetate dignitate MDa dignitate
 et eate r dignitate et aetate s aetate p 23 aequales M s a equalis r
 aequali Dp nonnulli in p: non nullius in litteris nominis om. M 25
 iam tu fama gloriaque floreret Ma iam tua (iam tum D) fama gloriaque
 floreret Dpr 26 longo] Verg. Aen. V 320 28 ita] ista r maxime
 imitabilis om. M 30 unus nominamur Dp quod de te loquentibus] et
 ego de te tu de me loquentibus r s

quentibus statim occurro. nec desunt qui utrique nostrum praeferantur. sed nos, nihil interest mea quo loco, iungimur: nam mihi primus qui a te proximus. quin etiam in testamentis debes adnotasse: nisi quis forte alterutri nostrum amicissimus, eadem legata et quidem pariter accipimus. quae omnia huc spectant, ut invicem ardentius diligamus, cum tot vinculis nos studia, mores, fama, suprema denique hominum iudicia constringant. vale.

XXI.

C. PLINIUS CORNUTO SUO S.

Pareo, collega carissime, et infirmitati oculorum, ut iubes, consulo. nam et huc tecto vehiculo undique inclusus quasi in cubiculo perveni, et hic non stilo modo verum etiam lectionibus difficulter, sed abstineo solisque auribus studeo. cubicula obductis velis opaca nec tamen obscura facio. cryptoporticus quae ad opertis inferioribus fenestris tantum umbrae quantum luminis habet. sic paulatim lucem ferre condisco. balineum adsumo, quia prodest, vinum, quia non nocet, parcissime tamen: ita adsuevi, et nunc custos adest. gallinam, ut a te missam, libenter accepi; quam satis acribus oculis, quamquam adhuc lippus, pinguissimam vidi. vale.

XXII.

C. PLINIUS FALCONI SUO S.

Minus miraberis me tam instantanter petisse ut in amicum meum conferres tribunatum, cum scieris quis ille qualisque. possum autem iam tibi et nomen indicare et describere ipsum, postquam polliceris. est Cornelius Minicianus, ornamentum regionis meae seu dignitate seu moribus. natus splendide abundat facultatibus,

1 occurro **Ma** occurris **Dr** occurrit **p** nec] ne **D** 2 sed nonnihil **p** *Catanaeus* sed nihil *Sichardus* nam mihi primus qui a te proximus a nam mihi primus (*rell. om.*) **M** nam in hoc primus quia te proximus **Dpr** nam in hoc primus quia tu proximus et ego proximus quia tu primus 3 quin] qui **p** 4 adnotas **M** alteruti **M** alteruter **p** eadem — accipimus *om.* **Dpr**

XXI 10 Pareo] Marco **p** infirmati **MD** ut *om.* **D** 11 huc] tunc a undique inclusus quasi in cubiculo *om.* **D** 12 proueni **r** 14 obscurę **M** quoque] quaeque **Dpr*** 16 habent **sa** sic *om.* a luce fere **D** assumo et prodest **Dr** 17 unum non nocet **Dpr** 18 adest] adhesi **Dp** 19 oculisque quamquam **r** adhaec **D** 20 lippis **r** **sa**

XXII 24 qui ille **D** 26 cornelius minicianus **M** Cornelius Minitianus **pa** Cornelius Micianus **r** Cornelius Minucianus **s** cornelium minutianum **D** Cornelius Munitius Acilianus *Catanaeus* 27 sed dignitate **pr***

amat studia ut solent pauperes. idem rectissimus iudex, fortis-
3 sinus advocatus, amicus fidelissimus. accepisse te beneficium
credes, cum propius inspexeris hominem omnibus honoribus,
omnibus titulis (nihil volo elatius de modestissimo viro dicere)
parem. vale.

5

XXIII.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Gaudeo quidem esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere
Tironi possis, sed ut perseveres esse tam fortis, rogo ne tibi
contra rationem aetatis tantum laboris iniungas. quin immo de- 10
nuntio ut illum et domi et intra domum atque etiam intra cu-
2 biculi limen expectes. etenim cum a me ut frater diligatur, non
debet ab eo quem ego parentis loco observo exigere officium,
quod parenti suo remisisset. vale.

XXIII.

15

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

1 Ummidia Quadratilla paulo minus octogensimo aetatis anno
decessit, usque ad novissimam valetudinem viridis atque etiam
2 ultra matronalem modum compacto corpore et robusto. decessit
honestissimo testamento: reliquit heredes, ex besse nepotem, ex 20
tertia parte neptem. neptem parum novi, nepotem familiaris-
sime diligo, adulescentem singularem nec iis tantum quos san-
3 guine attingit inter propinquos amandum. ac primum conspicuus
forma omnes sermones malignorum et puer et iuvenis evasit:
intra quartum et vicensimum annum maritus, et si deus adnuis- 25
set, pater. vixit in contubernio aviae delicatae severissime et
4 tamen obsequentissime. habebat illa pantomimos fovebatque effu-
sius, quam principi feminae convenit. hos Quadratus non in
5 theatro, non domi spectabat; nec illa exigebat. audiavi ipsam,

1 iudex fortissimus *om. M* 2 fidelissimus amicus *pa* 3 omnibus
honoribus titulis *p* 4 volo] *ualeo D*

XXIII 7 PROSOCERO *om. Dp* 8 occurrit *M* 11 domi] *comi M*
adque *M* etiam *om. Dpr*

XXIII 16 GEMINO *M* GEMINIO *Dpra* 17 Ommidia *p* mmidia *r*
Commidia *M* Valmidia *D* Numidia *a* quadratilla *M* 18 valetudinem
M adque *M*: atque ultra matronale etiam modum *D* 19 compacido *M*
20 et desse nepotem ex tertia parte Nepotem Nepotem parum *D* 21 parum]
parum *a* 22 nec is *p* nec his *MD* sanguine] sane *D* 23 attingit
r amandus *pr** 25 martius *D* 26 avia elica seuerissime *M* 27
fovebat effusius *rs* 28 quam] quem *D* convenit *M* conveniret *Dpra*

29 non domi spectabat *Msa* non domo spectabat *Dp* non in domo ex-
spectabat *r* audiui *M* audiui *a* audi *pr* aut *D*

cum mihi commendaret nepotis sui studia, solere se, ut feminam in illo otio sexus, laxare animum lusu calculorum, solere spectare pantomimos suos; sed cum factura esset alterutrum, semper se nepoti suo praecepisse, abiret studeretque; quod mihi non
 5 amore eius magis facere quam reverentia videbatur. miraberis, 6 et ego miratus sum: proximis sacerdotalibus ludis productis in commissione pantomimis, cum simul theatro ego et Quadratus egrederemur, ait mihi 'scis me hodie primum vidisse saltantem aviae meae libertum?'. hoc nepos. at hercule alienissimi homines 7
 10 in honorem Quadratillae (pudet me dixisse honorem) per adulationis officium in theatrum cursitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur ac deinde singulos gestus dominae cum canticis reddebant; qui nunc exiguissima legata, theatri operae corollarium, accipient ab herede, qui non spectabat. haec, quia soles, 8
 15 siquid incidit novi, non invitus audire; deinde, quia iucundum est mihi quod ceperam gaudium scribendo retractare. gaudeo enim pietate defunctae, honore optimi iuvenis, laetor etiam quod domus aliquando C. Cassi, huius qui Cassianae scholae princeps et parens fuit, serviet domino non minori. implebit enim illam 9
 20 Quadratus meus et decebit rursusque ei pristinam dignitatem celebritatem gloriam reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille consultus. vale.

XXV.

C. PLINIUS RUFO SUO S.

25 O quantum eruditorum aut modestia ipsorum aut quies operit 1 ac subtrahit famae! at nos eos tantum dicturi aliquid aut lecturi timemus, qui studia sua proferunt, cum illi qui tacent hoc amplius praestent, quod maximum opus silentio reverentur. exper-

1 commendares D commendarat p foemina in otio illo p 3 cum factura esset M ζ a cum facturas esset r cum facturus esset p cum in facturis esset D 6 proximus p 9 at hercule Ma ab hercule r hercule p at hercules D at mehercule ζ 10 in honore Dp pudet me dixisse honorem quod est adulationis officium I. F. Gronovius in Tac. ann. I 16 11 plaudebant om. Dpr, add. M ζ a 13 corolarium M corelarium r 14 ad heredes D spectabat] suscipiebat p haec quia MDp haec scripsi quia a hec scripsi primum quia r ζ quorsum haec? quia codex Modii novant. lect. 92 Grut. lamp. V p. 242 quorsum scribebam haec? Sichardus 15 non intuitus M 16 mihi quod MDa in hoc quod p mihi in hoc quod r ζ ceperam Ma ceperim pr coeperim D ζ 17 honore defunctae D 18 c. cassi r ζ g. cassi M c. cassii Dpa 19 fuit om. Dp implebit M ζ a implevit Dpr 20 et decebit Ma et decedit p et decessit D et excedet r ζ ei Ma et Dpr 21 celebritatemque reddet M XXV 26 ac] et a lectituri M 27 sua om. p hoc] hos p 28 reuenter D

2tus scribo quod scribo. Terentius Iunior, equestribus militiis
 atque etiam procuratione Narbonensis provinciae integerrime
 functus, recepit se in agros suos paratisque honoribus tranquil-
 3lissimum otium praetulit. hunc ego invitatus hospitio ut bonum
 patrem familiae, ut diligentem agricolam intuebar, de his locu- 5
 turus, in quibus illum versari putabam; et coeperam, cum ille
 4me doctissimo sermone revocavit ad studia. quam tersa omnia!
 quam latina! quam graeca! nam tantum utraque lingua valet,
 ut ea magis videatur excellere, qua cum maxime loquitur. quan-
 tum ille legit! quantum tenet! Athenis vivere hominem, non in 10
 5villa putes. quid multa? auxit sollicitudinem meam effecitque
 ut illis quos doctissimos novi non minus hos seductos et quasi
 6rusticos verear. idem suadeo tibi: sunt enim ut in castris sic
 etiam in litteris nostris plures cultu pagano, quos cinctos et
 armatos, et quidem ardentissimo ingenio, diligenter scrutatus 15
 invenies. vale.

XXVI.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

1 Nuper me cuiusdam amici languor admonuit optimos esse
 nos, dum infirmi sumus. quem enim infirmum aut avaritia aut 20
 2libido sollicitat? non amoribus servit, non adpetit honores, opes
 negligit et quantulumcumque ut relicturus satis habet. tunc deos,
 tunc hominem esse se meminit, invidet nemini, neminem mi-
 ratur, neminem despicit ac ne sermonibus quidem malignis aut
 3attendit aut alitur: balinea imaginatur et fontes. haec summa 25
 curarum, summa votorum, mollemque in posterum et pinguem,
 si contingat evadere, hoc est innoxiam beatamque destinat vitam.
 4possum ergo quod plurimis verbis, plurimis etiam voluminibus
 philosophi docere conantur ipse breviter tibi mihiq[ue] praecipere,
 ut tales esse sani perseveremus, quales nos futuros profitemur 30
 infirmi. vale.

1 quod scribo *om.* D militis D 2 adque M prouintia D 3
 recipit M paratisque Dpr spiratisque a 4 uitatus D
 8 quam latina] tam latina r5 9 uidentur r qua cum maxime Ma qua
 tum maxime r5 quam quum maxime D quam maxime p 10 homine p
 11 quid multam p 12 illis] illos D 14 cunctos Dp 15 diligenter Mr
 diligentius Dp5a

XXVI 20 simus p aut avaritia aut ambitio aut libido *Gierigius*
 21 opes] spes M 23 tum hominem r5 24 malignus a 25 alitur]
 aliter p 27 beatamque] deo tamquam D 28 ergo] ego ra pluribus
 uerbis pluribus etiam r5a 31 infirmi *om.* M

XXVII.

C. PLINIUS SURAE SUO S.

Et mihi discendi et tibi docendi facultatem otium praebet. 1
 igitur perquam velim scire, esse phantasmata et habere propriam
 5 figuram numenque aliquod putes, an inania et vana ex metu
 nostro imaginem accipere. ego ut esse credam in primis eo ducor, 2
 quod audio accidisse Curtio Rufo. tenuis adhuc et obscurus ob-
 tinenti Africam comes haeserat: inclinato die spatiabatur in por-
 ticu: offertur ei mulieris figura humana grandior pulchriorque:
 10 perterrito Africam se, futurorum praenuntiam, dixit; iturum enim
 Romam honoresque gesturum atque etiam cum summo imperio
 in eandem provinciam reversurum ibique moriturum. facta sunt 3
 omnia. praeterea accedenti Carthaginem egredientique nave
 eadem figura in litore occurrisset narratur. ipse certe implicitus
 15 morbo, futura praeteritis, adversa secundis auguratus, spem sa-
 lutis nullo suorum desperante proiecit. iam illud nonne et magis 4
 terribile et non minus mirum est, quod exponam ut accepi? erat 5
 Athenis spatiosa et capax domus, sed infamis et pestilens. per
 silentium noctis sonus ferri et, si attenderes acrius, strepitus
 20 vinculorum longius primo, deinde e proximo reddebatur: mox
 apparebat idolon, senex macie et squalore confectus, promissa
 barba, horrenti capillo: cruribus compedes, manibus catenas ge-
 rebat quatiebatque. inde inhabitantibus tristes diraeque noctes 6
 per metum vigilabantur: vigiliam morbus et crescente formidine
 25 mors sequebatur. nam interdiu quoque, quamquam abscesserat
 imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorque causis
 timoris timor erat. deserta inde et damnata solitudine domus

XXVII 2 Surrae suo p SURRAE SUAEE D 3 Ut mihi p 4 phas-
 mata *Casubonus* et habere Ma sed habere Dp seu habere r5 pro-
 priam] aliquam p 5 nomenque M putes an inania et vana Ma putes
 inane sed vanam D putes inane sed uariam p putes inane seu uanam r5
 putes an inanem et uariam *Sichardus* 6 inprimis educor M Cartio
 r 7 quaestori obtinenti Africam *coniecit Mommsenus Herm. III p. 107*
coll. Tac. ann. XI 21 9 offerebatur M 10 iturum enim romam
 Ma et uenturum romam Dp tirium enim uenturum Romam r et iturum enim
 et uenturum Romam s 11 gestorum D adque M 12 moraturum p
 13 naue MDp5 nauem ra 15 secundis auguratur M 17 accipi M
 18 per] post r: per silentium — strepitus om. M 20 deinde e pro-
 ximo M deinde proximo Dpra 21 senex idolon a 23 inde habitanti-
 bus r diraeque Ma duraeque Dpr 24 vigiliam om. a 25 interdium
 r 26 inhaerebat pa longiorque (longior D) causis timoris timor erat
 Dpr longiorque causis timor erat M longiorisque caussa timoris timor erat
 a 27 solitudini N. *Heinsius in Ovid. rem. 301*

totaque illi monstro relicta; proscribebatur tamen, seu quis emere,
 7 seu quis conducere ignarus tanti mali vellet. venit Athenas
 philosophus Athenodorus, legit titulum auditoque pretio, quia
 suspecta vilitas, percunctatus omnia docetur ac nihilo minus,
 immo tanto magis conducit. ubi coepit advesperascere, iubet 5
 sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillares stilum lumen;
 suos omnes in interiora dimittit, ipse ad scribendum animum
 oculos manum intendit, ne vacua mens audita simulacra et
 8 inanes sibi metus fingeret. initio, quale ubique, silentium noctis,
 dein concuti ferrum, vincula moveri: ille non tollere oculos, non 10
 remittere stilum, sed offirmare animum auribusque praetendere:
 tum crebrescere fragor, adventare et iam ut in limine, iam ut
 intra limen audiri: respicit, videt agnoscitque narratam sibi effi-
 9 giem. stabat innuebatque digito similis vocanti: hic contra ut
 paulum expectaret manu significat rursusque ceris et stilo in- 15
 cumbit: illa scribentis capiti catenis insonabat: respicit rursus
 idem quod prius innuentem nec moratus tollit lumen et sequitur.
 10 ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis: postquam deflexit in
 aream domus, repente dilapsa deserit comitem: desertus herbas
 11 et folia concerpta signum loco ponit. postero die adit magistra- 20
 tus, monet ut illum locum effodi iubeant. inveniuntur ossa in-
 serta catenis et implicita, quae corpus aevo terraeque putrefactum
 nuda et exesa reliquerat vinculis: collecta publice sepeliuntur.
 12 domus postea rite conditis manibus caruit. et haec quidem ad-
 firmantibus credo; illud adfirmare aliis possum. est libertus mihi 25
 non inlitteratus: cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat:
 is visus est sibi cernere quendam in toro residentem admoventemque
 capiti suo cultros atque etiam ex ipso vertice amputan-
 tem capillos. ubi inluxit, ipse circa verticem tonsus, capilli
 13 iacentes reperiuntur. exiguum temporis medium, et rursus simile 30
 aliud priori fidem fecit. puer in paedagogio mixtus pluribus

1 seu quis emere *om.* **Dp** 3 athenodrus **p** quia] et **D** 4 su-
 spectabilitas **M** 6 sibi prima **M** stelum **M** 9 initio quale ubique
Ma initioque ubique **Dp** inicioque quale ubique **rs** noctis *om.* **p** 10
 deinde **pra** 11 auribusque manum pretendere **rs** acriusque pertendere
Marklandus in Stat. sib. II 5, 23 12 etiam ut in limine **M** etiam ut
 limine **Dp** et in limine **r** etiam in limine **s** etiam ac iam ut in limine **a**
 15 paululum **pa** 20 concera **M** adid **M** 21 inueniunt **pr** 22
 implicata **D** aevo] aceruo **D** 23 exeossa **D** reliquerant **M** 24 et
 hoc quasi affirmantibus **r** 25 mihi non inlitteratus **M.** cum **Dp** mihi
 Marcus non illitteratus, cum *Catanaeus* 26 lecto eodem **D** 27 residen-
 temque capiti **D** residentem capiti **p** 28 cultro **r** adque **M** 30 et
om. **p** 31 in paedagio **ps** in praedagio **D** e paedagogio *Lipsius exc. in*
Tac. ann. XV 59

dormiebat: venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo cubantemque detonderunt et qua venerant recesserunt. hunc quoque tonsum sparsosque circa capillos dies ostendit. nihil notabile secutum, nisi forte quod non fui reus, futurus, si Domitianus, sub quo haec acciderunt, diutius vixisset. nam in scrinio eius datus a Caro de me libellus inventus est; ex quo coniectari potest, quia reis moris est summittere capillum, recisos meorum capillos depulsi quod imminere periculi signum fuisse. proinde rogo eruditionem tuam intendas. digna res est quam diu multumque consideres, ne ego quidem indignus cui copiam scientiae tuae facias. licet etiam utramque in partem, ut soles, disputes, ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertumque dimittas, cum mihi consulendi causa fuerit ut dubitare desinerem. vale.

XXVIII.

C. PLINIUS SEPTICIO SUO S.

Ais quosdam apud te reprehendisse, tamquam amicos meos ex omni occasione ultra modum laudem. agnosco crimen, amplector etiam. quid enim honestius culpa benignitatis? qui sunt tamen isti qui amicos meos melius norint? sed ut norint, quid invident mihi felicissimo errore? ut enim non sint tales, quales a me praedicantur, ego tamen beatus, quod mihi videntur. igitur ad alios hanc sinistram diligentiam conferant, nec sunt parum multi qui carpere amicos suos iudicium vocant: mihi numquam persuadebunt ut meos amari a me nimium putem. vale.

1 dormiebat M narratur r in] ut D 4 futurus om. Dp 5
haec acciderunt Ma haec acciderint p hoc accidit D hoc acciderat r
in scrinio Mrga in crine D in crimen p 6 a caro Mga acro D acer pr
7 quia moris reis est r meorum] in eorum Dp 8 depulsi quod
Mg depulsi quod r depulsisse quod a depulsis quid Dp 10 ne om. Dp
sententiae Drg 12 incertumque om. M 13 desinerent r

XXVIII 15 SEPTICIO Dpr 16 quosdam me apud te reprehendisse
Casabonus respondisse r tamquam amicos M tanquam si amicos Dpr
quod amicos a 18 etiam] et r qui sunt tamen isti Mga qui sunt isti
Dpr 19 melius me norint Casabonus me melius norint Mommsenus
sed ut norint om. Dpr quid invident Mra quid invidet Dp qui invidet
s 20 felicissimo errore Ma felicissimo errorem Dpr sunt p
quales Ma ut Drg, om. p 21 predicentur r uidetur Dpr 22 nec
sunt parum multi qui Ma nec sunt parum qui D nec sciant parum qui p
nec sunt pauci qui rg 24 meos] meus r nimium putem ra nimium
autem M nimis unquam putem Dps

XXVIII.

C. PLINIUS MONTANO SUO S.

1 Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris quod,
 2 nisi legeris, non potes credere. est via Tiburtina intra primum
 lapidem (proxime adnotavi) monimentum Pallantis ita inscriptum, 5
 'huic senatus ob fidem pietatemque erga patronos ornamenta
 praetoria decrevit et sestertium centies quinquagies, cuius honore
 3 contentus fuit.' equidem numquam sum miratus quae saepius a
 fortuna quam a iudicio proficiscerentur; maxime tamen hic me
 titulus admonuit, quam essent mimica et inepta quae interdum 10
 in hoc caenum, has sordes abicerentur, quae denique ille furcifer
 et recipere ausus est et recusare atque etiam ut moderationis
 4 exemplum posteris prodere. sed quid indignor? ridere satius, ne
 se magnum aliquid adeptos putent qui huc felicitate perveniunt,
 ut rideantur. vale. 15

XXX.

C. PLINIUS GENITORI SUO S.

1 Torqueor quod discipulum, ut scribis, optimae spei amisisti.
 cuius et valetudine et morte impedita studia tua quidni sciam?
 cum sis omnium officiorum observantissimus, cumque omnes quos 20
 2 probas effusissime diligas. me huc quoque urbana negotia per-
 secuntur: non desunt enim qui me iudicem aut arbitrum faciant.
 3 accedunt querellae rusticorum, qui auribus meis post longum
 tempus suo iure abutuntur. instat et necessitas agrorum locan-
 dorum perquam molesta: adeo rarum est invenire idoneos con- 25
 4 ductores. quibus ex causis precario studeo, studeo tamen: nam
 et scribo aliquid et lego. sed cum lego, ex comparatione sentio,

XXVIII 3 Videbis p deinde ridebis *om.* Dpr 4 est] et D 6
 obsidem Dp ergo r 7 pretaria M 9 quam a iudicio M quam iu-
 dicio Dpr quam a iudice a 10 inimica pra 11 in hoc caenum has
 sordes M in hoc cenum in has sordes a in cenum in has sordes Dpr
 abicerentur M abicerentur sa adicerentur Dp addicerentur r quae deni-
 que Ma quid denique Dpr 13 prodere Ma proderet ps proderit D pro-
 didisset r ridere] reddere p satius est ne a 14 aliquid sa
 adeptis D felicitatis rs 15 ut redeant p

XXX 17 GENITORI] MONTANO M 19 ualitudine M studia *om.*
 r quidni sciam M quid nesciam Dpra 21 huc quoque psa hoc quo-
 que MDr prosecuntur r 22 non desunt enim Ma non debuit sunt
 enim Dpr non desunt sunt enim s me aut iudicem aut a aut] ut r
 faciant Ma faciunt Dpr 23 accendunt M 24 abutuntur] aducuntur
 D 25 molestia D 26 precario Dpra raro M nam *om.* M

quam male scribam, licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Helvidi orationi Demosthenis κατὰ Μει-
 δίου confers, quam sane, cum componerem illos, habui in ma-
 nibus, non ut aemularer (inprobum enim ac paene furiosum),
 5 sed tamen imitarer et sequerer, quantum aut diversitas ingeniorum,
 maximi et minimi, aut causae dissimilitudo pateretur. vale.

XXXI.

C. PLINIUS CORNUTO SUO S.

Claudius Pollio amari a te cupit, dignus hoc ipso, quod cupit, 1
 10 deinde quod ipse te diligit. neque enim fere quisquam exigit
 istud, nisi qui facit. vir alioqui rectus, integer, quietus ac paene
 ultra modum, siquis tamen ultra modum, verecundus. hunc, cum 2
 simul militarem, non solum ut commilito inspexi. praeerat alae
 miliariae: ego iussus a legato consulari rationes alarum et co-
 15 hortium excutere ut magnam quorundam foedamque avaritiam,
 negligentiam parem, ita huius summam integritatem, sollicitam
 diligentiam inveni. postea promotus ad amplissimas procurationes, 3
 nulla occasione corruptus ab insito abstinentiae amore deflexit:
 numquam secundis rebus intumuit, numquam officiorum varietate
 20 continuam laudem humanitatis infregit eademque firmitate animi
 laboribus suffecit, qua nunc otium patitur. quod quidem pau-
 lisper cum magna sua laude intermisit et posuit, a Corellio nostro
 ex liberalitate imperatoris Nervae emendis dividendisque agris
 adiutor adsumptus. etenim qua gloria dignum est summo viro
 25 in tanta eligendi facultate praecipue placuisse? idem quam re-5
 verenter, quam fideliter amicos colat, multorum supremis iudiciis,
 in his Anni Bassi, gravissimi civis, credere potes, cuius memo-
 riam tam grata praedicatione prorogat et extendit, ut librum de

1 animum] amicum D facis Dp 2 helvidii MDpra demo-
 stenisi orationi r κατὰ Μειδίου Dσα KATAMEALOC M, in lacuna
 om. pr 3 componeretur r 5 quantum aut Ma tantum aut D tan-
 tum ut p tantum quantum ut r tantum quantum aut s 6 pateret p

XXXI 9 Plaudius p polio M 12 siquis tamen ultra modum
 om. r 14 miliariae a militariae Dr militari Mp s rationis D ra-
 tionem a 17 procurationis D 20 continua laude D 21 suffecit Mσα
 sufficit Dpr qua] que r 22 correllio...stro M 23 libertate D 25 tantę
 legendi M placuit sed idem M 26 fideliter M iudiciis D 27 in
 his Anni Bassi a in his hanni bassi M musani bassi D Musanii Bassi p
 Musanni Bassi r tum Musonii Bassi s in his Musonii Bassi vulgo cla-
 rissimi r civis] cibis M potes MDσα potest pr 28 tam
 gratam grata Dp

vita eius (nam studia quoque sicut alias bonas artes veneratur)
 6 ediderit. pulchrum istud et raritate ipsa probandum, cum ple-
 7 riſque hactenus defunctorum meminerint, ut querantur. hunc ho-
 minem adpetentissimum tui, mihi crede, complectere, adpre-
 hende, immo et invita ac sic ama, tamquam gratiam referas. 5
 neque enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio
 qui prior coepit. vale.

XXXII.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Delector iucundum tibi fuisse Tironis mei adventum: quod 10
 vero scribis oblata occasione proconsulis plurimos manumissos,
 unice laetor. cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus
 augeri, maxime tamen civium numero: id enim oppidis firmis-
 2 simum ornamentum. illud etiam me, non ut ambitiosum, sed
 tamen iuvat, quod adicis te meque et gratiarum actione et laude 15
 celebratos. est enim, ut Xenophon ait, ἡδιστον ἀκουσμα ἔπαινος,
 utique si te mereri putes. vale.

XXXIII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

1 Auguror, nec me fallit augurium, historias tuas immortales 20
 2 futuras; quo magis illis, ingenue fatebor, inseri cupio. nam si
 esse nobis curae solet ut facies nostra ab optimo quoque artifice
 exprimatur, nonne debemus optare ut operibus nostris similis

1 eius de uita p arteis bonas a 2 edidit r: ediderit — 3
 querantur om. M istud et raritate ipsa a studet raritate ipsa D
 studet uarietate ipsa p scilicet raritate ipsa r scilicet stili uarietate s
 3 defunctorum ut meminerint querantur D 4 ad potentissimum D
 tui M s a tu D pr 5 et om. D gratias D 6 sed remunerandus
 om. D pr

XXXII 9 PROSOCERO om. r s 10 meis M 12 unice] unie M uince
 r nostram s a nostram M, om. D pr 15 adicis te meque et M adicis
 se mequae et D adicis meque et a accidisse meque et p adiecisse meque
 et r adicis me quoque s actione et laude celebratos M actionem ut
 laude celebratos D pr actione ut laude celebratum s 16 est enim ut
 Xenophon ait ἡδιστον ἀκουσμα ἔπαινος utique a est enim Xenophai Thaie
 τήλους iv ἔπαινος utique D est enim ut xenopho ait nos utique M est
 (et est r) enim Xenophai (Xenophon ait r) utique lacuna ante utique relicta
 pr est enim Xenophon ait ἔπαινος utique s: Xenoph. memor. II 1, 31 τοῦ
 δὲ πάντων ἡδιστου ἀκούσματος, ἐπαίνου ἑαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, cf. Xenoph.
 Hier. 1, 14 17 si te mereri M s a sit emereri p sic emereri D sic te-
 mereri r

XXXIII 22 solet curae D quoque] quoquo r 23 nostris om. D pr

tui scriptor praedicatorque contingat? demonstro ergo, quamquam 3
diligentiam tuam fugere non possit, cum sit in publicis actis,
demonstro tamen, quo magis credas iucundum mihi futurum, si
factum meum, cuius gratia periculo crevit, tuo ingenio, tuo
5 testimonio ornaveris. dederat me senatus cum Herennio Sene-
cione advocatum provinciae Baeticae contra Baebium Massam
damnatoque Massa censuerat ut bona eius publice custodirentur.
Senecio, cum explorasset consules postulationibus vacaturos, con-
venit me et 'qua concordia' inquit 'iniunctam nobis accusationem
10 exsecuti sumus, hac adeamus consules petamusque ne bona dis-
sipare sinant quorum esse in custodia debent'. respondi 'cum 5
simus advocati a senatu dati, dispice num peractas putes partes
nostras senatus cognitione finita.' et ille 'tu quem voles tibi termi-
15 cio tuo, et hoc recenti; ipse et natus ibi et quaestor in ea fui.'
tum ego 'si fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te, ut, si qua 6
ex hoc invidia, non tantum tua.' venimus ad consules, dicit 7
Senecio quae res ferebat, aliqua subiungo. vixdum conticueramus,
et Massa questus Senecionem non advocati fidem, sed inimici
20 amaritudinem inplesse, impietatis reum postulat. horror omnium: 8
ego autem 'vereor' inquam, 'clarissimi consules, ne mihi Massa
silentio suo praevaricationem obiecerit, quod non et me reum
postulavit.' quae vox et statim excepta et postea multo sermone
celebrata est. divus quidem Nerva (nam privatus quoque atten- 9
25 debat his quae recte in publico fierent) missis ad me gravissimis
litteris non mihi solum verum etiam saeculo est gratulatus, cui

1 ergo **MDp** ego r itaque a 2 non possit cum sit in **Ma** non possum
in **Dpr** 3 credam r 4 gratio **D** crevit **M**sa credit **Dpr** tuo ingenio **M**
Catanaeus a suo ingenio **Dpr** tuo testimonio ornaueris (ornaueris *om.* s)
dederat me senatus cum Herennio Senecione (senecione **M**) **M**sa tuo testi-
monio dederat me senatus Senetione r tuo testimonio senetione **Dp** 7
damnato quam est massa **D** damnato quam etiam Massa p censuerat
Msa consueverat **Dpr** 8 senetio **D** 9 qua] quasi **Dp** 10 dissipari
Mpra dissipari **D**: dissipari sinant, quae iam in custodia esse deberent
Casanbonus 11 cum] cui a 12 simus **M**s sumus **Dpra** a *om.* **Dp**
despice **Mr** 13 finita] finitas **Dp**s et ille et tu **D** terminum tibi
corr. tibi terminum **M** 14 cui cum nulla provincia r 15 fuit a
16 sequare ut si qua ex hac r 17 invidia non tantum tua **M** invidia
non tua tantum r s invidia erit non tua tantum sit a invidia non tua tan-
tum sequar te **Dp** 18 senetio **D** 19 et *om.* p senetionem **D**
inimici **Ma** inimicitiam **D** inimicitiae p s inimicitia r 20 reum] rerum
Dp 22 suo *om.* p et *om.* **Dpr** 23 postulet a uox est statim pr
24 nam **M**sa iam **Dpr** quoque **Ma** quod r s quae p, *om.* **D** 25
his] is r s quac — ad me *om.* **Dpr** in publico **M** in publicum a
missis a missus **M**

10 exemplum (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. haec, utcumque se habent, notiora clariora maiora tu facies: quamquam non exigo ut excedas actae rei modum. nam nec historia debet egredi veritatem, et honeste factis veritas sufficit. vale.

1 contigisset M ζ a contigisse Dpr 2 notiora maiora clariora tu r ζ
 tu tu facies M 3 excedas actae rei modum M ζ a excedat acte rei
 modum r excedat acerra ei modum D excedat cera modum p nam *om.*
 Dpr nec] haec M

C. PLINI CAECILI SECUNDI E P I S T U L A R U M

LIBER OCTAVUS.

(a. 108. 109)

I.

C. PLINIUS SEPTICIO SUO S.

Iter commodè explicui, excepto quod quidam ex meis ad-1
versam valetudinem ferventissimis aestibus contraxerunt. Encol-2
pius quidem lector, ille seria nostra, ille deliciae, exasperatis
10 faucibus pulvere sanguinem reiecit. quam triste hoc ipsi, quam
acerbum mihi, si is cui omnis ex studiis gratia inhabilis studiis
fuerit! quis deinde libellos meos sic leget, sic amabit? quem
aures meae sic sequentur? sed di laetiora promittunt: stetit san-3
guis, resedit dolor. praeterea continens ipse, nos solliciti, me-
15 dici diligentes. ad hoc salubritas caeli, secessus, quies tantum
salutis quantum otii pollicentur. vale.

II.

C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Alii in praedia sua proficiscuntur, ut locupletiores rever-1
20 tantur, ego, ut pauperior. vendideram vindemias certatim ne-

1 EPISTOLARUM EXPLICIT LIBER VII C. PLINI CAECILI INCIPIT
LIBER VIII M C. PL. SECUNDI EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS a
C. Pl. Secundi Liber Octavus explicuit Incipit Nonus. lege foeliciter *octavo*
libro post nonum posito r. octavus liber epistularum omissus est in Dp

1 6 Septio suo r* 7 INTER M exceptoque qdā r* 8 ualitu-
dinem M Encolpus r 9 quidem lector ille Ma quidem ille r quidem
ille lector ille s 10 pulveres M sanguine r* 11 aceruum M si is
cui omnis ex studiis gratia a sit cui omnis ex studiis gratia si Mr 12
que aures meos subsequenter r 13 meae om. M sed dii laetiora pro-
mittunt Ma sed dulciora promittunt r sed dulciora promittunt medici s

II 18 Caluino r

gotiatoribus ementibus. invitabat pretium, et quod tunc et quod
 2 fore videbatur. spes fefellit. erat expeditum omnibus remittere
 aequaliter, sed non satis aequum. mihi autem egregium in primis
 videtur ut foris ita domi, ut in magnis ita in parvis, ut in
 alienis ita in suis agitare iustitiam. nam si paria peccata, pares
 3 etiam laudes. itaque omnibus quidem, ne quis mihi non donatus
 abiret, partem octavam pretii quo quis emerat concessi; deinde
 iis qui amplissimas summas emptionibus occupaverant separatim
 consului. nam et me magis iuverant et maius ipsi fecerant dam-
 4 num. igitur iis qui pluris quam decem milibus emerant ad illam
 communem et quasi publicam octavam addidi decumam eius sum-
 5 mae, qua decem milia excesserant. vereor ne parum expresserim;
 apertius calculos ostendam. siqui forte quindecim milibus eme-
 rant, hi et quindecim milium octavam et quinque milium de-
 6 cimam tulerunt. praeterea, cum reputarem quosdam ex debito
 aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse, nequa-
 quam verum arbitrabar, quos non aequasset fides solutionis, hos
 7 benignitate remissionis aequari. rursus ergo iis qui solverant
 eius quod solverant decimam remisi. per hoc enim aptissime et
 in praeteritum singulis pro cuiusque merito gratia referri, et in
 20 futurum omnes cum ad emendum tum etiam ad solvendum alluci
 8 videbantur. magno mihi seu ratio haec seu facilitas stetit, sed
 fuit tanti. nam regione tota et novitas remissionis et forma lau-
 datur. ex ipsis etiam, quos non una, ut dicitur, pertica, sed
 distincte gradatimque tractavi, quanto quis melior et probior,
 25 tanto mihi obligatior abiit, expertus non esse apud me ἐν δὲ ἡ
 τιμῇ ἡμὲν κακὸν ἡδὲ καὶ ἐχθρόν. vale.

1 pretium — 2 videbatur *om.* Mr, *add.* a 2 fore *vulgo e Catanaei edi-*
tione secunda, ut videtur, forte a erat Msa erit r 3 autem] aut r
 4 videretur M 6 donatis M: *cf. Verg. Aen. V 305* 8 his Mr em-
 tionibus M 9 consui M iuenerant M fecerant Msa facerent r
 10 his M 11 communem rem et r decumam] decumauimus r 12
 qua (quā) r decem milia excesserant Mr quae decem milia excesserat *Ca-*
tanaeus a 13 calculos a calculo Mr 14 hi] duo r, *om. Beroaldus*
 et V milium extulerunt r et V milium decem extulerunt s 17 aequasset]
 equa r 18 aequari a aequare Mr his M 19 eius quod soluerant
om. M, add. ra per] pro r 22 haec *om.* r 24 'Plinius VIII *epist.*
Ex his etiam — 26 abiit' Budaens *annot. in pandect. f 105 v. ed. Ascens.*
a. 1516 sed distincte Budaens a sed destinate r distincte M 25
 tractauit r 26 abit a ἐν — ἐχθρόν *om.* Mr, *add. a: Hom. Il. I 319*
 27 κακὸν ἡδὲ καὶ ἐχθρόν *G. H. Schaeferus* κακὸς ἡδὲ καὶ ἐχθρός a

III.

C. PLINIUS SPARSO SUO S.

Librum quem novissime tibi misi ex omnibus meis vel maxime placere significas. est eadem opinio cuiusdam eruditissimi. quo magis adducor ut neutrum falli putem, quia non est credibile utrumque falli et quia tamen blandior mihi. volo enim proxima quaeque absolutissima videri, et ideo iam nunc contra istum librum faveo orationi quam nuper in publicum dedi, communicaturus tecum, ut primum diligentem tabellarium invenero. erexi expectationem tuam, quam vereor ne destituat oratio in manus sumpta. interim tamen tamquam placituram, et fortasse placebit, expecta. vale.

IIII.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Optime facis quod bellum Dacicum scribere paras. nam quae tam recens, tam copiosa, tam lata, quae denique tam poetica et quamquam in verissimis rebus tam fabulosa materia? dices inmissa terris nova flumina, novos pontes fluminibus iniectos, insessa castris montium abrupta, pulsum regia, pulsum etiam vita regem nihil desperantem; super haec actos bis triumphos, quorum alter ex invicta gente primus, alter novissimus fuit. una, sed maxima difficultas, quod haec aequare dicendo arduum immensum, etiam tuo ingenio, quamquam altissime adsurgat et amplissimis operibus increseat. non nullus et in illo labor, ut barbara et fera nomina, in primis regis ipsius, graecis versibus non resultent. sed nihil est quod non arte curaue, si non potest vinci, mitigetur. praeterea, si datur Homero et mollia vocabula et graeca ad levitatem versus contrahere, extendere, inflectere, cur tibi similis audentia, praesertim non delicata sed necessaria, non detur? proinde iure vatum invocatis dis et inter deos ipso,

III 4 placare M 6 quia tñ blandior r quia tam blandior *Sichardus*
8 fauco orationem r foueo orationem § in publico r

IIII 14 Cannio Rufo *Pomponius Laetus* Caninio Rufo *Catanaeus* 15
namque tam Mr 16 tam lata quae denique tam a tam lata denique
tam r tam late denique tam M 17 in verissimis rebus a in venerissimis
rebus M verissimis in rebus r 18 terras M pontes] fontes r 19
abrupta pulsum regia M 21 iniuncta r* 23 assurgit r* 24 amplissimis] amplissime a 26 sed nihil est a nihil est Mr nihil tamen est
Catanaeus 28 ad bonitatem uersus r 29 similis audentia praesertim
Ma sil' praesertim r simile audenti praesertim § delegata r 30 non
detur Mr negetur a diis ra inter deos ipso *Beroaldus* a inter deos
ipsos r inter eos ipso M

cuius res opera consilia dicturus es, immitte rudentes, pande
 vela, ac siquando alias, toto ingenio vehere. cur enim non ego
 6 quoque poetice cum poeta? illud iam nunc paciscor: prima quae-
 que ut absolveris, mittito, immo etiam ante quam absolvas, sicut
 7 erunt recentia et rudia et adhuc similia nascentibus. respondebis
 non posse perinde carptim ut contexta, perinde inchoata placere
 ut effecta. scio: itaque et a me aestimabuntur ut coepta, spe-
 ctabuntur ut membra extremamque limam tuam opperientur in
 serinio nostro. patere hoc me super cetera habere amoris tui
 8 pignus, ut ea quoque norim, quae nosse neminem velles. in
 summa potero fortasse scripta tua magis probare laudare, quanto
 illa tardius cautiusque, sed ipsum te magis amabo magisque lau-
 dabo, quanto celerius et incautius miseris. vale.

V.

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

15

1 Grave vulnus Macrinus noster accepit: amisit uxorem sin-
 gularis exempli, etiam si olim fuisset. vixit cum hac triginta
 novem annis sine iurgio, sine offensa. quam illa reverentiam
 marito suo praestitit, cum ipsa summam mereretur! quot quan-
 tasque virtutes ex diversis aetatibus sumptas collegit et miscuit!
 20 2 habet quidem Macrinus grande solacium, quod tantum bonum
 tam diu tenuit: sed hinc magis exacerbatur, quod amisit. nam
 3 fruendis voluptatibus crescit carendi dolor. ero ergo suspensus
 pro homine amicissimo, dum admittere avocamenta et cicatricem
 pati possit, quam nihil aequae ac necessitatis ipsa et dies longa
 25 et satietas doloris inducit. vale.

1 consilio r* dictaturus es a 2 ego quoque poeticum poema illud
 iam paciscor prima quaeque absolueris immo etiam r 4 mittito M mitte
 a 5 recentia si rudia si adhuc a 7 itaque a me existimabuntur r
 cepta M 12 magisque] magis a

V 15 GEMINIO Catanaeus a 16 noster om. r uxore M 17 uixit
 om. r 19 quod quantitasque M 20 sumptas M s a sup sequente quattuor
 litterarum lacuna r 21 solatium M 22 hinc Mr hoc a magis orba-
 tur r 23 fruendis a fruendi Mr fruendi s ero om. Mr, 'Plinius libro
 nono episto. ero ergo — 26 inducit' Budaeus annot. in pandect. f. 110 v.
 ed. Ascens. a. 1516 24 admittere avocamenta M admittere advocamenta
 ra amittere avocamenta —, 'quo in loco in omnibus exemplaribus advoca-
 menta corrupte pro avocamenta legitur' Budaeus, 'advocamentum pro avoca-
 mento apud eundem ad Geminum libro nono: qui tamen in antiquis octavus in-
 scribitur Ero ergo — pati possit' idem f. 170 25 longa om. r et Bu-
 daeus 26 dolor a

VI.

C. PLINIUS MONTANO SUO S.

Cognovisse iam ex epistula mea debes adnotasse me nuper 1
monumentum Pallantis sub hac inscriptione, 'huic senatus ob
5 fidem pietatemque erga patronos ornamenta praetoria decrevit et
sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit.'
postea mihi visum est pretium operae ipsum senatus consultum 2
quaerere. inveni tam copiosum et effusum, ut ille superbissimus
titulus modicus atque etiam demissus videretur. conferant se
10 misceantque, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numan-
tini, sed hi proximi, Marii, Sullae, Pompeii, nolo progredi lon-
gius; infra Pallantis laudes iacebunt. urbanos qui illa censuerunt 3
putem an miseros? dicerem urbanos, si senatum deceret urba-
nitas; miseros, sed nemo tam miser est, ut illa cogatur. ambitio
15 ergo et procedendi libido. sed quis adeo demens, ut per suum,
per publicum dedecus procedere velit in ea civitate, in qua hic
esset usus florentissimae dignitatis, ut primus in senatu laudare
Pallantem posset? mitto quod Pallanti servo praetoria ornamenta
offeruntur; quippe offeruntur a servis: mitto quod censent non 4
20 exhortandum modo verum etiam compellendum ad usum aureo-
rum anulorum; erat enim contra maiestatem senatus, si ferreis
praetorius uteretur. levia haec et transeunda; illa memoranda, 5
quod nomine Pallantis senatus, nec expiata postea curia est,
Pallantis nomine senatus gratias agit Caesari, quod et ipse cum
25 summo honore mentionem eius prosecutus esset et senatui facul-
tatem fecisset testandi erga eum benivolentiam suam. quid enim 6
senatui pulchrius, quam ut erga Pallantem satis gratus videretur?
additur 'ut Pallas, cui se omnes pro virili parte obligatos faten-
tur, singularis fidei, singularis industriae fructum meritissimo
30 ferat.' prolatos imperii fines, redditos exercitus rei publicae cre-

VI 3 epistola M 7 pretium operae Mr operae pretium s pretium curae
a 9 adque M etiam om. r dimissus r* conferant se misceant-
que non dico illi a conferantque se non dico illi M conferuntque se non
illi r conferant se non illi *Catanaeus* 10 Numantini s a nummantini M
numantici r 11 sed hii Mr* sullae M s sille r Syllae a pompeii Ma
12 iacebant r* censuerant r 13 dicerem — 14 miseros om. r deceret]
diceret M 14 ut ad illa cogatur s 15 ut aut per suum aut per publicum
a 16 velit M s vult r uellet a 18 omitto a 19 a servis] asseruis M
20 exorandum r 23 nec expiata — senatus om. r postea ea iniuria est a
25 esset] est r 26 suam om. Mr 28 omnis r obligatos faten-
tur a obligatos faterentur M obligatus fateretur r 29 fide a 30 pro-
latus r*

7 das. adstruitur his 'cum senatui populoque Romano liberalitatis
 gratior repraesentari nulla materia possit, quam si abstinentis-
 simi fidelissimique custodis principalium opum facultates adiuuare
 contigisset'. hoc tunc votum senatus, hoc praecipuum gaudium
 populi, haec liberalitatis materia gratissima, si Pallantis facul- 5
 8 states adiuuare publicarum opum egestionem contingeret. iam quae
 sequuntur, voluisse quidem senatum censere dandum ex aerario
 sestertium centies quinquagies, et quanto ab eius modi cupidi-
 tatibus remotior eius animus esset, tanto impensius petere a pu-
 9 blico parente ut eum compelleret ad cedendum senatui. id vero 10
 deerat, ut cum Pallante auctoritate publica ageretur, Pallas ro-
 garetur ut senatui cederet, ut illi superbissimae abstinentiae
 Caesar ipse advocatus esset, ne sestertium centies quinquagies
 sperneret. spreuit, quod solum potuit tantis opibus publice ob-
 10 latis adrogantius facere, quam si accepisset. senatus tamen id 15
 quoque similis querenti laudibus tulit, his quidem verbis: sed
 cum princeps optimus parensque publicus rogatus a Pallante
 eam partem sententiae quae pertinebat ad dandum ei ex aerario
 sestertium centies quinquagies remitti voluisset, testari senatum,
 etsi libenter ac merito hanc summam inter reliquos honores ob 20
 fidem diligentiamque Pallanti decernere coepisset; voluntati tamen
 principis sui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quo-
 11 que re obsequi. imaginare Pallantem velut intercedentem senatus
 consulto moderantemque honores suos et sestertium centies quin-
 quagies ut nimium recusantem, cum praetoria ornamenta tam- 25
 12 quam minus recepisset: imaginare Caesarem liberti precibus vel
 potius imperio coram senatu obtemperantem (imperat enim liber-
 tus patrono, quem in senatu rogat): imaginare senatum usque-
 quaque testantem merito libenterque se hanc summam inter re-
 liquos honores Pallanti coepisse decernere et perseveraturum 30

1 astituitur iis r Romano om. Mr, add. a 2 gratior 5a gratiae Mr
 possit a 6 opum Ma rerum r iam quae sequuntur? voluisse etc. G.
 H. Schaeferus 7 senatum censore dandum et erario PP's centies quin-
 quagies et quantum r 9 impensius preterea publico parente ut eum
 compellere r impensius petere ut compelleret Catanaeus 10 vero om. a

11 publica auctoritate r 13 Caesar ipse patronus ipse aduocatur ne
 a Caesar ipse patronus aduocaretur ne vulgo 15 adrogantius facere M5a
 arrogantius faceret r arrogantius fecit vulgo 18 pertinebat ex erario ad
 dandum ei sestertium r 19 centies quinquagies sestertium a 20 etsi
 libenter r et se libenter Ma summam M5a sententiam r 21 Pallan-
 tis a coepisset Catanaeus coepisse Ma cepisse r 22 principis sui cui
 imaginare Pallantem velut intercedentem senatus re obsequio imaginare
 consulto r cui nulla re a cui nulla re Aldus² 26 minus] munus r*

libertini r* 27 imperat enim om. r 30 perseueraturum fuisse
 M5 perseueratur fuisse r perseueraturum fuisse se a

fuisse, nisi obsequeretur principis voluntati, cui non esset fas
 in ulla re repugnare. ita ne sestertium centies quinquagies
 Pallas ex aerario ferret, verecundia ipsius, obsequio senatus opus
 fuit in hoc praecipue non obsecuturi, si in ulla re putasset fas
 5 esse non obsequi. finem existimas? mane dum et maiora accipe: 13
 'utique cum sit utile principis benignitatem promptissimam ad
 laudem praemiaque merentium inlustrari ubique, et maxime iis
 locis quibus incitari ad imitationem praepositi rerum eius curae
 possent, et Pallantis spectatissima fides atque innocentia ex-
 10 emplo provocare studium tam honestae aemulationis posset, ea
 quae X. Kal. Februarias, quae proximae fuissent, in amplissimo
 ordine optimus princeps recitasset senatusque consulta de iis
 rebus facta in aere inciderentur, idque aes figeretur ad statuam
 loricatam divi Iulii? parum visum tantorum dedecorum esse cu- 14
 15 riam testem: delectus est celeberrimus locus, in quo legenda
 praesentibus, legenda futuris proderentur. placuit aere signari
 omnes honores fastidiosissimi mancipii, quosque repudiasset quos-
 que, quantum ad decernentis pertinet, gessisset. incisa et in-
 sculpta sunt publicis aeternisque monumentis praetoria ornamenta
 20 Pallantis, sic quasi foedera antiqua, sic quasi sacrae leges. tanta 15
 principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius — quid dicam
 nescio, ut vellent in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam,
 patientiam Caesar, humilitatem senatus. nec puduit rationem
 turpitudini obtendere, egregiam quidem pulchramque rationem,
 25 ut exemplo Pallantis praemiorum ad studium aemulationis ceteri
 provocarentur. ea honorum vilitas erat, illorum etiam quos Pallas 16
 non dedignabatur. inveniebantur tamen honesto loco nati qui
 peterent cuperentque quod dari liberto, promitti servis videbant.
 quam iuvat quod in tempora illa non incidi, quorum sic me, 17

1 esset] est r 2 ne sestertium M⁵a me sestertium r 3 ex aerario referret a 4 si in ulla re M si nulla re r si in nulla re a 5 putasset M⁵ 6 principi Mr 7 praemia merentium r 8 ubique et maxime iis locis a 9 ubi et maxime his locis Mr 10 ubi et maximis locis s 11 propositi r* 12 cura a 13 adque M 14 possit r 15 ea quae X K. febrarias M 16 eaque X cal. february r 17 eaque ante X Cal. February s 18 eaque quarto Kal. February a 19 proxime ra 20 ordinē M 21 senatus consultum de his rebus facta in ere inciderentur idque effingeretur r 22 S. C. de his rebus facta in aes inciderentur idque adfigerent s 23 de his rebus a 24 in quo legenda M⁵a incolenda r 25 proderetur r* 26 fastidiosissimi quoque mancipii repudiasset r 27 fastidiosissimi quoque mancipii quos repudiasset s 28 insculpta a 29 antiqua si quasi r* 30 tanta senatus om. Mr, add. a 31 ut vellent a si vellent Mr 32 puduit] potuit r 33 turpitudini — rationem om. r 34 utilitas r 35 non dignabatur Catanaeus 36 promittis servis videbantur r 37 promitti servis videbatur s

tamquam illis vixerim, pudet! non dubito similiter adfici te. scio quam sit tibi verus et ingenuus animus: ideo facilius est ut me, quamquam indignationem quibusdam in locis fortasse ultra epistolae modum extulerim, parum doluisse quam nimis credas. vale.

5

VII.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

1 Neque ut magistro magister neque ut discipulo discipulus (sic enim scribis), sed ut discipulo magister (nam tu magister, ego contra; atque adeo tu in scholam revocas, ego adhuc Sa-
2 turnalia extendo) librum misisti. num potui longius hyperbaton facere atque hoc ipso probare eum esse me, qui non modo magister tuus sed ne discipulus quidem debeam dici? sumam tamen personam magistri exseramque in librum tuum ius quod dedisti eo liberius, quod nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo 15 te ulciscaris. vale.

VIII.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

1 Vidistine aliquando Clitumni fontem? si nondum (et puto nondum; alioqui narrasses mihi), vide, quem ego (paenitet tar-
2 ditatis) proxime vidi. modicus collis adsurgit antiqua cupresso nemorosus et opacus: hunc subter exit fons et exprimitur pluribus venis, sed inparibus, eluctatusque quem facit gurgitem lato gremio patescit purus et vitreus, ut numerare iactas stipes
3 et relucentis calculos possis. inde non loci devexitate, sed ipsa 25 sui copia et quasi pondere inpellitur. fons adhuc et iam amplissimum flumen atque etiam navium patiens, quas obvias quoque et contrario nisu in diversa tendentes transmittit et perfert,

1 adfeci M 2 uerus *Beroaldus* uiuus *Mra* ideoque a 3 indignationem *ga* indignatione *Mr* 4 quam] quod *r** 5 credatur *r*

VII 9 nam tu magister *om.* *Mr*, *add.* a 10 adque M 11 extento M num potui M non potui *ra* 12 adque M me *om.* a modo *om.* *r* 13 tamen *om.* a 14 quod] quo a 15 misurus M

VIII 19 clitumnum fontem *Mra* 20 narrasse *r** vide *om.* *Mr* 21 cupressu *ra* 22 fons exit a 23 eluctatusque — patescit M eluctatus quem facit gurgitem lato gremio patefacto *r* eluctatusque facit gurgitem qui lato gremio patescit a 24 purus] parus M 27 adque M quas obvias quoque — 227, 10 amplissimos hortos *om.* *r* non *indicata lacuna*: navium patiens hic mutilus Codex. eodem quo emerat (227, 10) *Beroaldus*

adeo validus, ut illa qua properat ipse, quamquam per solum
planum, remis non adiuvetur, idem aegerrime remis contisque
superetur adversus. iucundum utrumque per iocum ludumque 4
fluitantibus, ut flexerint cursum, laborem otio, otium labore variare.
5 ripae fraxino multa, multa populo vestiuntur, quas perspicuus
amnis velut mersas viridi imagine adnumerat. rigor aquae cer-
taverit nivibus, nec color cedit. adiacet templum priscum et 5
religiosum: stat Clitumnus ipse amictus ornatusque praetexta:
praesens numen atque etiam fatidicum indicant sortes. sparsa
10 sunt circa sacella complura totidemque di. sua cuique veneratio,
suum nomen, quibusdam vero etiam fontes. nam praeter illum
quasi parentem ceterorum sunt minores capite discreti; sed flu-
mini miscentur, quod ponte transmittitur. is terminus sacri pro- 6
fanique. in superiore parte navigare tantum, infra etiam natare
15 concessum. balineum Hispellates, quibus illum locum divus
Augustus dono dedit, publice praebent, praebent et hospitium.
nec desunt villae, quae secutae fluminis amoenitatem margini
insistunt. in summa nihil erit ex quo non capias voluptatem. 7
nam studebis quoque; leges multa multorum omnibus columnis,
20 omnibus parietibus inscripta, quibus fons ille deusque celebratur.
plura laudabis, non nulla ridebis; quamquam tu vero, quae tua
humanitas, nulla ridebis. vale.

VIII.

C. PLINIUS URSO SUO S.

25 Olim non librum in manus, non stilum sumpsi; olim nescio 1
quid sit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, iu-
cundum tamen nihil agere, nihil esse: adeo multa me negotia
amicorum nec secedere nec studere patiuntur. nulla enim studia 2
tanti sunt, ut amicitiae officium deseratur, quod religiosissime
30 custodiendum studia ipsa praecipiant. vale.

1 quamquam] tanquam a 2 adiuventur *I. F. Gronovius* 4 fluui-
tantibus a 6 velut] ut M imagine] *Marklandus epist. crit.*
p. 55 in Stat. silv. II 3, 16 9 adque M 10 complura M dii M dei
a 11 fontis M 14 tantum infra etiam *om. M, add. a* 16 publice
praebent praebent hospitium M publice praebent et hospitium a 18 in
summi M capias] captes a 19 quoque et leges a
VIII 28 secedere] sedere a 29 sunt *om. M, add. a*

X.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

1 Quo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc tristior
audies neptem tuam abortum fecisse, dum se praegnantem esse
puellariter nescit ac per hoc quaedam custodienda praegnantibus 5
omittit, facit omittenda. quem errorem magnis documentis ex-
2 piavit in summum periculum adducta. igitur ut necesse est gra-
viter accipias senectutem tuam quasi paratis posteris destitutam,
sic debes agere dis gratias, quod ita tibi in praesentia prone-
potes negaverunt, ut servarent neptem, illos reddituri, quorum 10
nobis spem certiores haec ipsa quamquam parum prospere ex-
3 plorata fecunditas facit. isdem nunc ego te quibus ipsum me
hortor moneo confirmo. neque enim ardentius tu pronepotes,
quam ego liberos cupio, quibus videor a meo tuoque latere pro- 15
num ad honores iter et audita latius nomina et non subitas ima-
gines relicturus. nascantur modo et hunc nostrum dolorem gaudio
mutent. vale.

XI.

C. PLINIUS HISPULLAE SUAE S.

1 Cum adfectum tuum erga fratris filiam cogito etiam materna 20
indulgentia molliorem, intellego prius tibi quod est posterius
nuntiandum, ut praesumpta laetitia sollicitudini locum non re-
linquat. quamquam vereor ne post gratulationem quoque in metum
redeas atque ita gaudeas periculo liberatam, ut simul quod pe-
2 riclitata sit perhorrescas. iam hilaris, iam sibi, iam mihi reddita 25
incipit refici transmissumque discrimen convalescendo metiri.
fuit alioqui in summo discrimine, inpune dixisse liceat, fuit nulla
sua culpa, aetatis aliqua. inde abortus et ignorati uteri triste
3 experimentum. proinde, etsi non contigit tibi desiderium fratris
amissi aut nepote eius aut nepte solari, memento tamen dilatum 30

X 2 PROSOCERO *om.* M 5 praegnationibus a 6 documentis] de-
trimentis *Catanaeus*² 9 diis Ma 12 facunditas a 13 *Plinius igitur*
ad prosocerum lib. nono episto. Neque enim — 17 mutant. *Verum haec epistola*
et aliae non paucae in codicibus impressis non leguntur: nos integrum ferme
Plinium habemus: primum apud Parisios repertum opera Iucundi sacerdotis: ho-
minis antiquarii Archilectique famigerati? Budaeus annot. in pandect. f. 32 v.
ed. Ascens. a. 1516 14 uideor a meo *Budaeus* uideor meo M uideo a
meo a 15 nomina] omnia M

XI 19 ISPVLLAE a 25 iam hilaris iam sibi a hilaris iam sibi M
hilaris iam, iam sibi *Cortius* 26 conualescendo remetiri a 27 alioquin
summo M 30 aut nepte *om.* M, *add.* a

magis istud quam negatum, cum salva sit ex qua sperari potest. simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud feminas venia. vale.

XII.

C. PLINIUS MINICIANO SUO S.

5 Hunc solum diem excuso: recitaturus est Titinius Capito, 1
quem ego audire nescio magis debeam an cupiam. vir est opti-
mus et inter praecipua saeculi ornamenta numerandus: colit
studia, studiosos amat fovet provehit, multorum qui aliqua con-
ponunt portus sinus gremium, omnium exemplum, ipsarum de-
10 nique litterarum iam senescentium reductor ac reformator. domum 2
suam recitantibus praebet, auditoria non apud se tantum beni-
gnitate mira frequentat; mihi certe, si modo in urbe, defuit num-
quam. porro tanto turpius gratiam non referre, quanto honestior
causa referendae. an, si litibus tererer, obstrictum esse me cre- 3
15 derem obeunti vadimonia mea, nunc, quia mihi omne negotium,
omnis in studiis cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti
in quo obligari ego, ne dicam solo, certe maxime possum? quod- 4
si illi nullam vicem, nulla quasi mutua officia deberem, sollici-
tarer tamen vel ingenio hominis pulcherrimo et maximo et in
20 summa severitate dulcissimo vel honestate materiae. scribit exitus
inlustrium virorum, in his quorundam mihi carissimorum. videor 5
ergo fungi pio munere, quorumque exequias celebrare non licuit,
horum quasi funebribus laudationibus, seris quidem, sed tanto
magis veris interesse. vale.

XIII.

C. PLINIUS GENIALI SUO S.

Probo quod libellos meos cum patre legisti. pertinet ad pro- 1
fectum tuum a disertissimo viro discere, quid laudandum, quid
reprehendendum, simul ita institui, ut verum dicere adsuescas.
30 vides quem sequi, cuius debeas implere vestigia. o te beatum! 2
cui contigit vivum atque idem optimum et coniunctissimum ex-
emplar, qui denique eum potissimum imitandum habes, cui na-
tura esse te simillimum voluit. vale.

2 uenia est a

XII 5 Tittinius a tinus M 8 multorumque qui M 9 gremium
G. II. Schaeferus praemium Ma 12 in urbe est defuit a 14 referenda
a terrerer a 15 obeunti ad uadimonia a omne negotium in
otio, omnis Reifferscheidius mus. rhen. noviss. v. XV (a. 1860) p. 636 17
in qua M solo Catanneus² soleo Ma 20 materia a 21 in iis a
22 ergo] ego M 23 funeribus a

XIII 28 addisertissimo M 31 vivum I. F. Gronovius unum Ma adque M

XIII.

C. PLINIUS ARISTONI SUO S.

1 Cum sis peritissimus et privati iuris et publici, cuius pars
 senatorium est, cupio ex te potissimum audire, erraverim in
 senatu proxime necne, non ut in praeteritum (serum enim),⁵
 2 verum ut in futurum, siquid simile inciderit, erudiar. dices 'cur
 quaeris quod nosse debebas?'. priorum temporum servitus ut alia-
 rum optimarum artium sic etiam iuris senatorii oblivionem quan-
 3 dam et ignorantiam induxit. quotus enim quisque tam patiens,
 ut velit discere quod in usu non sit habiturus? adde quod diffi-¹⁰
 cile est tenere quae acceperis, nisi exerceas. itaque reducta
 libertas rudes nos et inperitos deprehendit; cuius dulcedine ac-
 4 censi cogimur quaedam facere ante quam nosse. erat autem
 antiquitus institutum ut a maioribus natu non auribus modo
 verum etiam oculis disceremus quae facienda mox ipsi ac per¹⁵
 5 vices quasdam tradenda minoribus haberemus. inde adulescentuli
 statim castrensibus stipendiis imbuebantur, ut imperare parendo,
 duces agere, dum secuntur, adsuescerent: inde honores petitori
 adsistebant curiae foribus et consilii publici spectatores autem quam
 6 consortes erant. suus cuique parens pro magistro, aut cui parens²⁰
 non erat, maximus quisque et vetustissimus pro parente. quae
 potestas referentibus, quod consentibus ius, quae vis magistra-
 tibus, quae ceteris libertas, ubi cedendum, ubi resistendum, quod
 silendi tempus, quis dicendi modus, quae distinctio pugnantium
 sententiarum, quae executio prioribus aliquid addentium; omnem²⁵
 denique senatorium morem, quod fidissimum praecipiendi genus,
 7 exemplis docebantur. at nos iuvenes fuimus quidem in castris;
 sed cum suspecta virtus, inertia in pretio, cum ducibus aucto-
 ritas nulla, nulla militibus verecundia, nusquam imperium, nus-
 quam obsequium, omnia soluta, turbata atque etiam in contra-³⁰

XIII 2 ARISTONIO SUO M 3 pars] par a 7 debebas I. F. Grono-
 vius debeas Ma 'De quo tempore Plin. in epist. ita inquit (221, 2) Perspexi-
 mus curiam: sed curiam trepidam et elinguem: cum dicere quod velles
 periculosum: quod nolles miserum esset. Et ibidem Priorum — 9 induxit'
 Budaeus annot. in pandect. f. 52 v. ed. Ascens. a. 1518 9 ignorantiam M
 et Budaeus ignorationem a 13 'Idem libro nono ad Aristonem (sed in epi-
 stola manuscripta quae vulgo non reperitur ut et aliae non paucae) de iure se-
 natorio loquens ita inquit. Erat — 25 addentium' Budaeus f. 54 autem]
 ante M 16 quasdam om. Budaeus 21 erat om. M maximus] proximi-
 mus Mommsenus 22 quod ius consentibus quae Budaeus 24 silentii
 Budaeus a qui dicendi Budaeus 26 fidelissimum a praecipiendi
 vulgo percipiendi Ma 27 ad nos M 28 cum inspecta M 30 ad-
 que M

rium versa, postremo obliviscenda magis quam tenenda. iidem 8
 prospeximus curiam, sed curiam trepidam et elinguem, cum
 dicere quod velles periculosum, quod nolles miserum esset. quid
 tunc disci potuit, quid didicisse iuvat, cum senatus aut ad otium
 5 summum aut ad summum nefas vocaretur et modo ludibrio modo
 dolori retentus numquam seria, tristitia saepe censeret? eadem 9
 mala iam senatores, iam participes malorum multos per annos
 vidimus tulimusque, quibus ingenia nostra in posterum quoque
 hebetata fracta contusa sunt. breve tempus (nam tanto brevius 10
 10 omne quanto felicius tempus), quo libet scire quid simus, libet
 exercere quod scimus. quo iustius peto, primum ut errori, siquis
 est error, tribuas veniam, deinde medearis scientia tua, cui sem-
 per fuit curae sic iura publica ut privata, sic antiqua ut recentia,
 sic rara ut assidua tractare. atque ego arbitror illis etiam, qui- 11
 15 bus plurimarum rerum agitatio frequens nihil esse ignotum pa-
 tiebatur, genus quaestionis quod adfero ad te aut non satis
 tritum aut etiam inexpertum fuisse. hoc et ego excusator, si
 forte sum lapsus, et tu dignior laude, si potes id quoque docere,
 quod in obscuro est an didiceris. referebatur de libertis Afrani 12
 20 Dextri consulis, incertum sua an suorum manu, scelere an ob-
 sequio perempti. hos alius ('quis?' inquis: ego: sed nihil refert)
 post quaestionem supplicio liberandos, alius in insulam relegan-
 dos, alius morte puniendos arbitrabatur. quarum sententiarum
 tanta diversitas erat, ut non possent esse nisi singulae. quid 13
 25 enim commune habet occidere et relegare? non hercule magis
 quam relegare et absolvere: quamquam propior aliquanto est
 sententiae relegantis quae absolvit, quam quae occidit (utraque
 enim ex illis vitam relinquit, haec adimit), cum interim et qui
 morte puniebant et qui relegabant una sedebant et temporaria
 30 simulatione concordiae discordiam differebant. ego postulabam 14
 ut tribus sententiis constaret suus numerus nec se brevibus in-
 dutiis duae iungerent. exigebam ergo ut qui capitali supplicio
 adficiendos putabant discederent a relegante nec interim contra

1 idem M 6 conseret M 10 quo] quod a 11 exercere quod scimus
Reifferscheidius mus. rhen. noviss. v. XV (a. 1860) p. 636 exercere quod sumus
 Ma quo] quod a error] erroris a 12 mediaris M cui superfuit
 a 13 curae] cura M 14 adque M 19 an didiceris] adridiceris M
 addidiceris *Mommseus* Referebatur — 222, 8 censentium *Budaevs l. c.*
 de] di M Afranii a 21 alius, quis? inquis: ego *Cortius* alius inquis
 ego M alius quis ego a aliquis ego *Budaevs* 25 et relegare et non a
 religare M 26 religare M quamquam] quam M 27 sententia reli-
 gatis M quae absolverit a quae solvit *Budaevs* 28 reliquit *Budaevs*
 29 religabant M 32 ergo] ego M

absolventis mox dissensuri congregarentur, quia parvulum re-
 15 ferret, an idem displiceret quibus non idem placuisset. illud
 etiam mihi permirum videbatur eum quidem qui libertos relegan-
 dos, servos supplicio adficiendos censuisset coactum esse dividere
 sententiam, hunc autem qui libertos morte multaret cum rele- 5
 gante numerari. nam si oportuisset dividi sententiam unius, quia
 res duas comprehendebat, non reperiebam quem ad modum posset
 16 iungi sententia duorum tam diversa censentium. atque adeo per-
 mitte mihi sic apud te tamquam ibi, sic peracta re tamquam
 adhuc integra, rationem iudicii mei reddere quaeque tunc carptim 10
 17 multis obstrepentibus dixi nunc per otium iungere. fingamus
 tres omnino iudices in hanc causam datos esse, horum uni pla-
 cuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolvi. utrumne
 sententiae duae collatis viribus novissimam periment, an sepa-
 ratim una quaeque tantundem quantum altera valebit, nec magis 15
 poterit cum secunda prima conecti, quam secunda cum tertia?
 18 igitur in senatu quoque numerari tamquam contrariae debent
 quae tamquam diversae dicuntur. quodsi unus atque idem et
 perdendos censeret et relegandos, num ex sententia unius et
 perire possent et relegari? num denique omnino una sententia 20
 19 putaretur quae tam diversa coniungeret? quem ad modum igitur,
 cum alter puniendos, alter censeat relegandos, videri potest una
 sententia, quia dicitur a duobus, quae non videretur una, si ab
 uno diceretur? quid? lex non aperte docet dirimi debere sen-
 tentias occidentis et relegantis, cum ita discessionem fieri iubet, 25
 'qui haec sentitis, in hanc partem, qui alia omnia, in illam
 partem ite, qua sentitis'? examina singula verba et expende:
 'qui haec sentitis', hoc est qui relegandos putatis: 'in hanc par-
 20 tem', id est in eam in qua sedet qui censuit relegandos. ex quo
 manifestum est non posse in eadem parte remanere eos qui inter- 30
 ficiendos arbitrantur. 'qui alia omnia': animadvertis, ut non
 contenta lex dicere 'alia' addiderit 'omnia'. num ergo dubium
 est alia omnia sentire eos qui occidunt quam qui relegant? 'in
 illam partem ite, qua sentitis': nonne videtur ipsa lex eos qui

1 parvulum M 3 permirum mihi *Budaeus* 7 reperiebam M 8
 adque M 11 fingamus — 27 qua sentitis *Budaeus l. c.* 12 in hanc
 causa M 13 religari M 14 sentiae M periment *Budaeus* perimant
 M prement a 18 adque M 20 religari M una omnino *Budaeus*
 23 quia] quae *Budaeus* a 24 quid] quod M 25 relegantes M 26 in
 hanc — 27 qua sentitis *om. M* 28 qui haec sentitis *G. H. Schaeferus*
 qui haec censetis *Ma* 32 dubium] durum M 34 illam parte M

dissentiunt in contrariam partem vocare, cogere, impellere? non consul etiam, ubi quisque remanere, quo transgredi debeat, non tantum sollemnibus verbis sed manu gestuque demonstrat? at 21 enim futurum est ut, si dividantur sententiae interficientis et 5 relegantis, praevaleat illa quae absolvit. quid istud ad censentes? quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare ne fiat quod est mitius. oportet tamen eos qui puniunt et qui relegant absolventibus primum, mox inter se comparari. scilicet ut in spectaculis quibusdam sors aliquem seponit ac servat, qui 10 cum victore contendat, sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, et ex duabus sententiis eam quae superior extiterit tertia expectat. quid, quod prima sententia conprobata 22 ceterae perimuntur? qua ergo ratione potest esse non unus atque idem locus sententiarum, quarum nullus est postea? planius 23 repetam. nisi dicente sententiam eo qui relegat illi qui puniunt capite initio statim in alia discedant, frustra postea dissentient ab eo cui paulo ante consenserint. sed quid ego similis docenti? 24 cum discere velim, an sententias dividi, an iri in singulas oportuerit. obtinui quidem quod postulabam; nihilo minus tamen 20 quaero, an postulare debuerim. quem ad modum obtinui? qui ultimum supplicium sumendum esse censebat, nescio an iure, certe aequitate postulationis meae victus, omissa sententia sua accessit releganti; veritus scilicet ne, si dividerentur sententiae, quod alioqui fore videbatur, ea quae absolvendos esse censebat 25 numero praevaleret. etenim longe plures in hac una quam in duabus singulis erant. tum illi quoque qui auctoritate eius tra- 25 hebantur transeunte illo destituti reliquerunt sententiam ab ipso auctore desertam secutique sunt quasi transfugam quem ducem sequebantur. sic ex tribus sententiis duae factae, tenuitque ex 26 30 duabus altera tertia expulsa, quae, cum ambas superare non posset, elegit ab utra vinceretur. vale.

2 consul] consulere a non tantantū lemnibus M 3 ad enim M:
 at enim — 12 expectat *Budaeus* l. c. 7 metius *corr.* mitius M
 qui morte puniunt *Budaeus* 8 ab absolventibus M 11 eum qui M
 12 exierit *Budaeus* a quid] quod *corr.* quid M comparata M 13
 peremuntur quae ratione M esse nunc unus *G. H. Schaeferus* adque
 M 15 religat M 16 discedunt a 19 optinui Ma: optimum quidem
 — 31 ninceretur *Budaeus* 20 debuerim. quemadmodum abstinnit is
 qui *Budaeus* debuerim an abstinere. Quemadmodum abstinnit is qui a
 optinui M 22 certae M 23 accesset M ne si] nisi M 24 quae
 soluendos M 29 ex tribus] ex duabus *Budaeus* 30 alterā tertiā M

XV.

C. PLINIUS IUNIORI SUO S.

1 Oneravi te tot pariter missis voluminibus; sed oneravi pri-
 mum, quia exegeras, deinde quia scripseras tam graciles istie
 vindemias esse, ut plane scirem tibi vacaturum, quod vulgo di- 5
 2 citur, librum legere. eadem ex meis agellis nuntiantur. igitur
 mihi quoque licebit scribere quae legas, sit modo unde chartae
 emi possint; quae si scabrae bibulaeve sint, aut non scribendum,
 aut necessario quidquid scripserimus boni malive delebimus. vale.

XVI.

10

C. PLINIUS PATERNO SUO S.

1 Confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, et qui-
 dem iuvenum. solacia duo nequaquam paria tanto dolori, solacia
 tamen: unum facilitas manumittendi; videor enim non omnino
 inmaturos perdisse quos iam liberos perdidici: alterum, quod 15
 permitto servis quoque quasi testamenta facere eaque ut legitima
 2 custodio. mandant rogantque quod visum; pareo ut iussus: divi-
 dunt, donant, relinquunt, dumtaxat intra domum: nam servis
 3 res publica quaedam et quasi civitas domus est. sed quamquam
 his solaciis adquiescam, debilitor et frangor eadem illa huma- 20
 nitate, quae me ut hoc ipsum permitterem induxit. non ideo
 tamen velim durior fieri. nec ignoro alios eius modi casus nihil
 amplius vocare quam damnum eoque sibi magnos homines et
 sapientes videri. qui an magni sapientesque sint nescio, homines
 4 non sunt. hominis est enim adfieri dolore, sentire, resistere tamen 25
 5 et solacia admittere, non solaciis non egere. verum de his plura
 fortasse quam debui, sed pauciora quam volui. est enim quae-
 dam etiam dolendi voluptas, praesertim si in amici sinu defleas,
 apud quem lacrimis tuis vel laus sit parata vel venia. vale.

XVII.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

1 Num istie quoque inmite et turbidum caelum? hic adsiduae
 tempestates et crebra diluvia. Tiberis alveum excessit et demis-

XV 4 scripserat *corr.* — as **M** 6 nunciantur **M** 8 quae — scriben-
 dum *om. M, add. a et fortasse haec non auctoritate codicis, sed coniectura*
lucundi recepta sunt, ut Plinius de palimpsestis locatus scripserit sit modo unde
 chartae emi possint, aut necessario quidquid scripserimus boni malive de-
 lebimus. 9 maliue deleuimus a mali uidebimus **M**

XVI 15 quod] cum a 17 pareo ocyus. suis diuidunt a 24 sapien-
 tes videri qui an magni *om. M, add a* 25 dolore] dolere **M**

sioribus ripis alte superfunditur: quamquam fossa, quam provi-
 dentissimus imperator fecit, exhaustus, premit valles, innatat
 campis, quaque planum solum, pro solo cernitur. inde quae solet
 flumina accipere et permixta devehere velut obvius sistere cogit
 5 atque ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit. Anio,³
 delicatissimus amnium ideoque adiacentibus villis velut invitatus
 retentusque, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, et
 fregit et rapuit: subruit montes et decidentium mole pluribus
 locis clausus, dum amissum iter quaerit, impulit tecta ac se
 10 super ruinas evexit atque extulit. viderunt quos excelsioribus⁴
 terris illa tempestas deprehendit alibi divitum apparatus et gra-
 vem suppellectilem, alibi instrumenta ruris, ibi boves aratra recto-
 res, hic soluta et libera armenta atque inter haec arborum
 truncos aut villarum trabes atque culmina varie lateque fluitan-
 15 tia. ac ne illa quidem loca malo vacaverunt, ad quae non ascen-⁵
 dit amnis. nam pro amne imber adsiduus et deiectis nubibus
 turbines, proruta opera, quibus pretiosa rura cinguntur, quassata
 atque etiam decussa monimenta. multi eius modi casibus debi-
 litati obruti obtriti et aucta luctibus damna. ne quid simile⁶
 20 istic pro mensura periculi vereor teque rogo, si nihil tale, quam
 maturissime sollicitudini meae consulas; sed et si tale, id quo-
 que nunties. nam parvulum differt, patiaris adversa an expectes;
 nisi quod tamen est dolendi modus, non est timendi. doleas
 enim quantum scias accidisse, timeas quantum possit accidere. vale.

25

XVIII.

C. PLINIUS RUFINO SUO S.

Falsum est nimirum quod creditur vulgo, testamenta homi-
 num speculum esse morum, cum Domitius Tullus longe melior
 apparuerit morte quam vita. nam cum se captandum praeberisset,²
 30 reliquit filiam heredem, quae illi cum fratre communis, quia
 genitam fratre adoptaverat. prosecutus est nepotes plurimis iu-
 cundissimisque legatis, prosecutus etiam proneptem. in summa
 omnia pietate plenissima, ac tanto magis, quoniam inexpectata

XII 4 sistere] retro a 5 Anio] ante M, unde Anien coniecit Cortius
 6 villis] illis M 7 inumbratur et fregit a umbratur fregit M 10 evexit
 a eiecit M viderunt hi quos — tempestas non deprehendit a 13 adque
 M 14 atque culmina om. M, add. a 15 ne illa quidem mala vacaverunt
 que M 16 deieci a 18 adque M 20 nihil tale est quam a 22
 parvulum] paulum M 24 vale om. M

XVIII 32 etiam proneptem a 33 magis expectata M magis inex-
 spectata Cortius

3 sunt. ergo varii tota civitate sermones: alii fictum ingratum in-
 memorem loquuntur seque ipsos, dum insectantur illum, turpis-
 simis confessionibus produnt, ut qui de patre avo proavo quasi
 de orbo querantur: alii contra hoc ipsum laudibus ferunt, quod
 sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere pro mo- 5
 ribus temporum prudentia est. addunt etiam non fuisse ei liberum
 alio testamento mori; neque enim reliquisset opes filiae, sed red-
 4 didisse quibus auctus per filiam fuerat. nam Curtilius Mancina
 perosus generum suum Domitium Lucanum (frater is Tulli), sub
 ea condicione filiam eius, neptem suam, instituerat heredem, si 10
 esset manu patris emissam. emiserat pater, adoptaverat patruus,
 atque ita circumscripto testamento consors frater in fratris po-
 testatem emancipatam filiam adoptionis fraude revocaverat, et
 5 quidem cum opibus amplissimis. fuit alioqui fratribus illis quasi
 fato datum ut divites fierent invitissimis a quibus facti sunt. quin 15
 etiam Domitius Afer, qui illos in nomen adsumpsit, reliquit
 testamentum ante decem et octo annos nuncupatum adeoque
 postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscribenda cura-
 6 verit. mira illius asperitas, mira felicitas horum: illius asperitas,
 qui numero civium excidit quem socium etiam in liberis habuit; 20
 felicitas horum, quibus successit in locum patris qui patrem abs-
 7 tulerat. sed haec quoque hereditas Afri ut reliqua cum fratre
 quaesita transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex asse
 heres institutus praelatusque filiae fuerat, ut conciliaretur. quo
 laudabilius testamentum est, quod pietas fides pudor scripsit, in 25
 quo denique omnibus adfinitatibus pro cuiusque officio gratia
 8 relata est, relata et uxori. accepit amoenissimas villas, accepit
 magnam pecuniam uxor optima et patientissima ac tanto melius
 de viro merita, quanto magis est reprehensa quod nupsit. nam
 mulier natalibus clara, moribus proba, aetate declivis, diu vidua, 30
 mater olim, parum decore secuta matrimonium videbatur divitis
 senis ita perdit morbo, ut esse taedio posset uxori, quam iu-

1 tota] tata M 3 produnt qui de illo uti de patre avo proavo quasi
 orbi quaerantur a 4 quaerantur M 5 quos — 6 est] quod sic pro mo-
 ribus temporum est M 7 filiae] ille M 8 Curtilius Mancina *Casaubonus coll. Tac. annal. XIII 56* curtius mancia M Curtius Mancipia a 9
 is] est a tullii M sub ea condicione ut filiam — institueret a 10
 condicione M 11 emiserat] emisera M 12 in patris potestate eman-
 te
 cipatam a potestatem M 13 et quidem cum opibus amplissimis om.
 M 16 in numen a 17 decem et octo M octo et decem a 18 ut pa-
 tres — curauerint M 20 excidit *Casaubonus* 23 fratris] fratres M
 31 decora M

venis sanusque duxisset. quippe omnibus membris extortus et 9
 fractus tantas opes solis oculis obibat ac ne in lectulo quidem
 nisi ab aliis movebatur. quin etiam (foedum miserandumque dictu)
 dentes lavandos fricandosque praebebat: auditum frequenter ex
 5 ipso, cum quereretur de contumeliis debilitatis suae, digitos se
 servorum suorum cotidie lingere. vivebat tamen et vivere vole- 10
 bat, sustentante maxime uxore, quae culpam inchoati matrimonii
 in gloriam perseverantia verterat. habes omnes fabulas urbis: 11
 nam sunt omnes fabulae Tullus. expectatur auctio. fuit enim
 10 tam copiosus, ut amplissimos hortos eodem quo emerat die in-
 struxerit plurimis et antiquissimis statuis: tantum illi pulcherri-
 morum operum in horreis, quae neglegebat. invicem tu, siquid
 istic epistula dignum, ne gravare. nam cum aures hominum 12
 novitate laetantur, tum ad rationem vitae exemplis erudimur. vale.

XVIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Et gaudium mihi et solacium in litteris, nihilque tam laetum 1
 quod his laetius, nihil tam triste quod non per has minus triste.
 itaque et infirmitate uxoris et meorum periculo, quorundam vero
 20 etiam morte turbatus ad unicum doloris levamentum studia con-
 fugi, quae praestant ut adversa magis intellegam, sed patientius
 feram. est autem mihi moris quod sum daturus in manus ho- 2
 minum ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. proinde
 si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistula accipies,
 25 quia vereor ne ipse ut tristis parum intenderim. imperare enim
 dolori ut scriberem potui, ut vacuo animo laetoque non potui.
 porro ut ex studiis gaudium, sic studia hilaritate proveniunt. vale.

XX.

C. PLINIUS GALLO SUO S.

30 Ad quae noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, 1
 ea sub oculis posita neglegimus, seu quia ita natura comparatum,
 ut proximorum incuriosi longinqua sectemur, seu quod omnium

4 auditum est frequenter ab ipso a 5 quereretur de M se om. a
 6 lingere a 8 in gloria perseuerantiam M 9 nam sunt uenales
 tabulae Tulli a auctior M 10 emerat instruxit r 12 neglegebat M
 neglegebatur a 13 istic om. a ne grauari M ne grauari r ne gra-
 uare scribere s ne grauari scribere a 14 laetentur Sichardus
 XVIII 18 nihil om. Mr, add. a per has sit minus s 20 unum r
 confugio a 23 examinare M 24 intende librum meum quem r in-
 tende in librum meum quem s 25 ipsi a

rerum cupido languescit, cum facilis occasio, seu quod differimus
 tamquam saepe visuri quod datur videre, quotiens velis cernere.
 2 quaecumque de causa, permulta in urbe nostra iuxtaque urbem
 non oculis modo sed ne auribus quidem novimus, quae si tu-
 lisset Achaia, Aegyptos, Asia aliave quaelibet miraculorum ferax 5
 3 commendatrixque terra, audita perlecta lustrata haberemus. ipse
 certe nuper quod nec audieram ante nec videram audiui pariter
 et vidi. exegerat prosocer meus ut Amerina praedia sua inspi-
 cerem. haec perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus no-
 4 mine Vadimonis: simul quaedam incredibilia narrantur. perveni 10
 ad ipsum. lacus est in similitudinem iacentis rotae circumscriptus
 et undique aequalis: nullus sinus, obliquitas nulla, omnia di-
 mensa, paria et quasi artificis manu cavata et excisa. color cae-
 rulo albidior, viridi * or et pressior, sulphuris odor saporque me-
 5 dicatus, vis qua fracta solidantur. spatium modicum, quod tamen 15
 sentiat ventos et fluctibus intumescat. nulla in hoc navis (sacer
 enim), sed innatant insulae, herbidae omnes harundine et iunco,
 quaeque alia fecundior palus ipsaque illa extremitas lacus effert.
 sua cuique figura ac modus: cunctis margo derasus, quia fre-
 quenter vel litori vel sibi inlisae terunt terunturque. par omni- 20
 bus altitudo, par levitas; quippe in speciem carinae humili radice
 6 descendunt: haec ab omni latere perspicitur eademque suspensa
 pariter et mersa. interdum iunctae copulataeque et continenti
 similes sunt, interdum discordantibus ventis digeruntur, non
 7 numquam destitutae tranquillitate singulae fluitant. saepe mi- 25
 nores maioribus velut cumbulae onerariis adhaerescunt, saepe
 inter se maiores minoresque quasi cursum certamenque desumunt;

XX 1 languescit *om.* r occasio est seu a 2 saepe *om.* r nideri
 r 3 in nostra urbe r* 5 Aegyptus aliaque quaelibet a 6 lustrataque
 a 7 audiui] audii a 8 exegerat socer r 10 Vadmonis r* 11 cir-
 cumscriptus Ma conscriptis r conscriptus § 12 aequalis] aequa M 13
 quasi aurificis r* color caeruleo albidior, viridior et pressior sulphuris,
 odor saporque medicatus *Gesnerus* caeruleo § a 14 niriidior et pres-
 sior M uiridior et preciosior r et pressior (*om.* viridior) a viridiore pressior
Barthius. fortasse viridi austerior et pressior vel viridi pressior sulphuris
 M § sulphur' r sulphure a 15 spacium M 16 sacer enim est sed a 17
 innatant M § a artane r haerbide omnes (herbidae montes r) harun-
 dine et iunco Mr herbidac tectae harundine et iunco § herbidac omnes
 harundine et iunco tectae a herbidae omnes harundine et iunco textae
Casaubonus e coniectura Lectii 19 figura ut modus a figura uel modus
 M § figura uel modis r figura ut motus *Casaubonus e coniectura Lectii*
 20 littori *Catanaeus* a litore Mr 22 descendunt M eadem aqua pariter
 suspensa et mersa a 23 continentis similes ennt a 25 destituta et
 (*et om.* §) tranquillitate singule fluctuant, r 26 cymbulae a corbule r
 adherescent r* 27 se *om.* r

rursus omnes in eundem locum adpulsae qua steterunt promo-
vent terram et modo hac modo illa lacum reddunt auferuntque
ac tum demum, cum medium tenere, non contrahunt. constat 8
pecora herbas secuta sic in insulas illas ut in extremam ripam
5 procedere solere nec prius intellegere mōbile solum, quam litori
abrepta quasi inlata et inposita circumfusum undique lacum pa-
veant; mox quo tulerit ventus egressa, non magis se descendisse
sentire, quam senserint ascendisse. idem lacus in flumen egeri- 9
tur, quod, ubi se paulisper oculis dedit, specu mergitur atque
10 conditum meat, ac siquid, antequam subduceretur, accepit, ser-
vat et profert. haec tibi scripsi, quia nec minus ignota quam 10
mihi nec minus grata credebam. nam te quoque, ut me, nihil
aeque ac naturae opera delectant. vale.

XXI.

15

C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Ut in vita sic in studiis pulcherrimum et humanissimum 1
existimo severitatem comitatemque miscere, ne illa in tristitiam,
haec in petulantiam excedat. qua ratione ductus graviora opera 2
lusibus iocisque distinguo. ad hos proferendos et tempus et lo-
20 cum opportunissimum elegi, utque iam nunc adsuescerent et ab
otiosis et in trichinio audiri, Iulio mense, quo maxime lites in-
terquiescunt, positis ante lectos cathedris amicos collocavi. forte 3
accidit ut eodem die mane in advocationem subitam rogarer,
quod mihi causam prae loquendi dedit. sum enim deprecatus ne
25 quis ut inreverentem operis argueret, quod recitaturus, quam-
quam et amicis et paucis, id est iterum amicis, foro et negotiis
non abstinuissem. addidi hunc ordinem me et in scribendo se-
qui, ut necessitates voluptatibus, seria iucundis anteferrem ac
primum amicis, tum mihi scriberem. liber fuit et opusculis 4

1 in eundem locum a in locum M in loco r steterē r 2 illa] illac ra 3 ac tum demum r ac dum demum M auctum demum a non trahuntur Mr 4 in extremam procedere solere prius in tellure mōbile r 5 litore a 6 quas inlata et inposita M quasi in rate posita Mommsenus pauent a 7 se descendisse a se discendisse M sed descen- disse r se descendisse sentiant Catanaeus 8 sentire quam senserint ascendisse om. Mr, add. a in flumen egerit a in flumine gerit M in flumen erigitur r 9 specu emergitur r* 11 quia om. r quae s
XXI 17 aestimo a 18 excedat M excidat r procedat a 22 ante lectos s a ante lecto r antellectos M conuocaui Catanaeus 23 eodem] eo a 24 proloquendi r 25 ut inreuerenti M 26 id est iterum Ma id ē iterum r idem iterum s vulgo idem interim Barthius 27 me et in scri- bendo a me in scribendo Mr 28 anteferrem a simul ferrem Mr prae- ferrem Catanaeus 29 scribere a

varius et metris. ita solemus, qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere. recitavi biduo: hoc adsensus audientium exegit: et tamen ut alii transeunt quaedam imputantque quod transeant, sic ego nihil praetereo atque etiam non praeterire me dico. lego enim omnia, ut omnia emendem, quod contingere 5 non potest electa recitantibus. at illud modestius et fortasse reverentius; sed hoc simplicius et amantius. amat enim qui se sic amari putat, ut taedium non pertimescat. et alioqui quid praestant sodales, si conveniunt voluptatis suae causa? delicatus ac similis ignoto est qui amici librum bonum mavult audire quam 10 facere. non dubito cupere te pro cetera mei caritate quam maturissime legere hunc adhuc musteum librum. leges, sed retractatum, quae causa recitandi fuit; et tamen non nulla iam ex eo nosti. haec vel emendata postea vel, quod interdum longiore mora solet, deteriora facta quasi nova rursus et rescripta cognoscas. 15 nam plerisque mutatis ea quoque mutata videntur, quae manent. vale.

XXII.

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

1 Nostine hos qui omnium libidinum servi sic aliorum vitiis 20 irascuntur, quasi invideant, et gravissime puniunt quos maxime imitantur? cum eos etiam qui non indigent clementia ullius nihil magis quam lenitas deceat. atque ego optimum et emendatissimum existimo qui ceteris ita ignoscit, tamquam ipse cotidie 3 peccet, ita peccatis abstinet, tamquam nemini ignoscat. proinde 25 hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitae genere teneamus, ut nobis implacabiles simus, exorabiles istis etiam qui dare veniam nisi sibi nesciunt, mandemusque memoriae quod vir mitissimus et ob hoc quoque maximus, Thrasea, crebro dicere solebat, 'qui vitia odit, homines odit.' quaeris fortasse, quo commotus haec 30

1 sacietatis M 3 ut alii quaedam reputant que quod transeat sit nil praetereo r ut alii quaedam imputant quae transeant sic nil praetereo Beroaldus 4 adque M 5 dico Mr testor a 6 ad illud M 8 et om. a: et alio quicquid praestant r* 9 sodalis M deligatus r 12 adhuc] adhuc r at hunc s leges sa legis Mr retractum r retractatum s 13 recitandi a retractandi Mr retrectandi s 14 haec emendata postea ut quod Mr longiore mora sa longiori mora r longiora mora M longior mora Mommsenus 15 cognoscere r 16 mutata om. r

XXII 19 GEMINO M GEMINIO ra 22 clementia M 23 atqui ego Catanaeus 24 ita ignoscat Beroaldus 25 abstinet a abstineat Mr 30 homines non odit Casaubonus fortasse quaeris a quo commotus haec scribam M quod commotus scribam r quo commotus scribam s quod commotus hoc scribam a

scribam. nuper quidam — sed melius coram; quamquam ne tunc 4
quidem. vereor enim ne id quod inprobo insectari carpere referre
huic quod cum maxime praecipimus repugnet. quisquis ille, qua-
liscumque, sileatur, quem insignire exempli nihil, non insignire
5 humanitatis plurimum refert. vale.

XXIII. (a. 108. 109)

C. PLINIUS MARCELLINO SUO S.

Omnia mihi studia, omnes curas, omnia avocamenta exemit, 1
excussit, eripuit dolor, quem ex morte Iuni Aviti gravissimum
10 cepi. latum clavum in domo mea induerat: suffragio meo adiu-
tus in petendis honoribus fuerat: ad hoc ita me diligebat, ita
verebatur, ut me formatore morum, me quasi magistro uteretur.
rarum hoc in adolescentibus nostris. nam quotus quisque vel 3
aetati alterius vel auctoritati ut minor cedit? statim sapiunt,
15 statim sciunt omnia, neminem verentur, imitantur neminem at-
que ipsi sibi exempla sunt. sed non Avitus, cuius haec praeci-
pua prudentia, quod alios prudentiores arbitrabatur, haec prae-
cipua eruditio, quod discere volebat. semper ille aut de studiis 4
aliquid aut de officiis vitae consulebat, semper ita recedebat ut
20 melior factus, et erat factus vel eo quod audierat vel quod om-
nino quaesierat. quod ille obsequium Serviano, exactissimo viro, 5
praestitit! quem legatum tribunus ita et intellexit et cepit, ut
ex Germania in Pannoniam transeuntem non ut commilito, sed
ut comes adsectorque sequeretur. qua industria, qua modestia
25 quaestor consulibus suis (et plures habuit) non minus iucundus
et gratus quam utilis fuit! quo discursu, qua vigilantia, hanc

1 nuper *om.* a 2 ne id quod inprobo insectari carpere referre huic
quod cum maxime praecipimus repugnet *I. F. Gronovius* ne id, quod im-
probo, eos sectari, carpere, referre, huic quod quammaxime praecipimus
repugnet a ne id quod inprobo eos sectari carpere fere huic quod cum ma-
xime praecipimus repugnet (praecipuus repugnat) *Mr* ne id quo inprobo
eos sectari uidear: ad haec carpere quodcumque maxime praeceperis re-
pugnat *Catanaeus* 4 exempli nihil *Msa* exempli nisi r exempli (*om.* nihil)
Catanaeus exempli nonnihil *Casaubonus*

XXIII 8 .Minima mihi r* aduocamenta r 9 Iunii *Mra* gra-
vissimum] gravissimi hominis s 10 coepi *Msa* in domū meā r* gra-
meo] mō (*h. e.* modo) r* 11 ita me diligebat *M* ita diligebat r ita me
dilexerat a 12 formatorē *M* 13 in *om.* a 14 etatir aetate *corr.* —ti
M aetate sa auctoritati *M* auct r auctoritate sa cedit *M* 15 ne-
minem uerentur, imitantur neminem a neminem imitantur (*rell. om.*) *Mr*
16 praecipua erat prudentia r 22 ita et intellexit et cepit *M* ita dilexit
et cepit r ita et intellexit et excepit a 24 adsectorque a adsectorque
Mommsenus qu.a industria *M* 25 et pluribus habuerit r pluribus ha-
bitus s 26 utilis *Mr* usui a

ipsam aedilitatem, cui praereptus est, petiit! quod vel maxime
 6 dolorem meum exulcerat. obversantur oculis cassi labores et in-
 fructuosae preces et honor quem meruit tantum: redivit animo ille
 latus clavus in penatibus meis sumptus, redeunt illa prima, illa
 7 postrema suffragia mea, illi sermones, illae consultationes. ad-
 5 ficior adulescentia ipsius, adficio necessitudinum casu. erat illi
 grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum virginem ac-
 ceperat, erat filia, quam paulo ante sustulerat. tot spes, tot
 8 gaudia dies unus in adversa convertit. modo designatus aedilis,
 recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, 10
 viduam uxorem, filiam pupillam ignaram [avi] patris reliquit.
 accedit lacrimis meis quod absens et independentis mali nescius
 pariter aegrum, pariter decessisse cognovi, ne gravissimo dolori
 9 tempore consuescerem. in tantis tormentis eram, cum scriberem
 haec, scriberem sola: neque enim nunc aliud aut cogitare aut 15
 loqui possum. vale.

XXIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

1 Amor in te meus cogit, non ut praecipiam (neque enim
 praeceptore eges), admoneam tamen, ut quae scis teneas et ob- 20
 2 serves, aut nescire melius. cogita te missum in provinciam
 Achaïam, illam veram et meram Graeciam, in qua primum hu-
 manitas, litterae, etiam fruges inventae esse creduntur; missum
 ad ordinandum statum liberarum civitatum, id est ad homines
 maxime homines, ad liberos maxime liberos, qui ius a natura 25
 datum virtute, meritis, amicitia, foedere denique et religione
 3 tenuerunt. reverere conditores deos et numina deorum, reverere

1 praereptus s̄a praeruptus *corr.* praereptus **M** preceptus **r** 2 exul-
 cerat] uicerat a cassi **M** s̄ Cassii **r** passi a infructuosi **r*** 5 adficio
 adulescentia ipsius *om.* **r** 6 necessitudine **r** erat ille a 9 in diversa
 a 11 uxorem **M** ignaram aui patris **Mr** ignaramque patris a igna-
 ram aui ignaram patris s̄ ignaram sui patris *Cortius* 12 et pendentis **r***
 14 tempore **M** timore a ipse **r** cum scriberem haec scriberem sola
 neque **M** cum haec scriberem sola neque **r** cum haec scriberem. solare ne-
 que s̄ cum scriberem haec neque a

XXIII 21 aut nescire melius **Mr** aut scias melius *Catanaeus* a 22
 meram] neram **r** in qua primum] ubi a humanitatis littere et fru-
 ges **r** 24 statum liberarum ciuitatum, id est ad homines maxime liberos,
 qui ius a statum id est ad homines maxime homines ad liberos maxime
 liberos quod ius **M** statum id est ad homines maxime liberos qui ius **r**
 27 conditores deos et nomina deorum **M** conditores deos numina deorum a,
om. **r**, conditores deos nomina heroum *I. F. Gronovius*

gloriam veterem et hanc ipsam senectutem, quae in homine venerabilis, in urbibus sacra. sit apud te honor antiquitati, sit ingentibus factis, sit fabulis quoque. nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione decerpseris.

5 habe ante oculos hanc esse terram quae nobis miserit iura, quae 4 leges non victis, sed petentibus dederit, Athenas esse quas adeas, Lacedaemonem esse quam regas; quibus reliquam umbram et residuum libertatis nomen eripere durum ferum barbarum est. vides a medicis, quamquam in adversa valetudine nihil servi ac 5

10 liberi differant, mollius tamen liberos clementiusque tractari. recordare, quid quaeque civitas fuerit, non ut despicias, quod esse desierit: absit superbia asperitas. nec timueris contemptum. 6 an contemnitur qui imperium, qui fasces habet, nisi humilis et sordidus et qui se primus ipse contemnit? male vim suam po-

15 testas aliorum contumeliis experitur, male terrore veneratio adquiritur, longeque valentior amor ad obtinendum quod velis quam timor. nam timor abit, si recedas; manet amor, ac sicut ille in odium hic in reverentiam vertitur. te vero etiam atque etiam 7 (repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum ac tibi ipsum

20 interpretari, quale quantumque sit ordinare statum liberarum civitatum. nam quid ordinatione civilius? quid libertate pretiosius? porro quam turpe, si ordinatio eversione, libertas servitute mutetur! accedit quod tibi certamen est tecum: onerat te quaesturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam revexisti, onerat

25 testimonium principis, onerat tribunatus, praetura atque haec ipsa legatio quasi praemium data. quo magis nitendum est ne 9 in longinqua provincia quam suburbana, ne inter servientes quam liberos, ne sorte quam iudicio missus, ne rudis et incognitus quam exploratus probatusque humanior melior peritior fuisse vi-

1 gloria **M** in homine uenerabili sacra est. sit apud te **r** 2 sacra est sit **a** antiquitati **r** (?) *Cortius* antiquitatis **M** *sa* 3 sit in fabulis **a** 4 nihil etiam ex iactatione **M** nihil ex cuiusdam iactatione **r** nihil ex cuiusquam iactatione *sa* 6 non uictis sed petentibus dederit **M** non inuitis sed petentibus dederit **r** non uicta sed petentibus dederit **a** non uicta acceperit, sed petentibus dederit *Sichardus* 7 laacedemonem **M** 8 barbarumque est *sa* 9 ualitudine **M** 11 quid quaque **a** fuerat **r** 12 desierat **s** 13 nisi humilis **M** *s* nisi qui humilis **a** nisi mobilis **r** 14 potestas] portas **r*** 15 adquir.... longeque *cum litura quinque litterarum* **M** 16 optinendum **M** 17 ac] at **r** 18 uertatur **a** 19 ipsum] ipsi **r** 20 quantumcūque **r*** 21 ciuitatum **a** 22 si] sit **r*** 23 accepi quod **r*** 24 ex bythinnia **M** in Bithinnia **r** optima reuixisti **r** optime rexisti **s** 25 tribunatus praetura] principatus praeterea **r** 26 nitendum] interdum **r** intendendum **s** in longinquam prouinciā quam suburbanam **a** in longinqua prouincia quam in suburbana **r** in longinquas prouincias quam in suburbana **s** 28 sorte **a** forte **M** **r**

dearis; cum sit alioqui, ut saepe audisti, saepe legisti, multo de-
10 formius amittere quam non adsequi laudem. haec velim credas,
quod initio dixi, scripsisse me admonentem, non praecipientem;
quamquam praecipientem quoque. quippe non vereor in amore
ne modum excesserim. neque enim periculum est ne sit nimium 5
quod esse maximum debet. vale.

1 audiisti a 3 scripsisse M me om. r 6 vale om. M. vale. Cai
Plinii Secundi Nepotis Epistolarum Liber explicit Finis. Laus Deo r

C. PLINI CAECILI SECUNDI
E P I S T U L A R U M
LIBER NONUS.

I.

5 C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Saepe te monui ut libros quos vel pro te vel in Plantam, 1
immo et pro te et in illum (ita enim materia coge-
suiſti quam maturissime emitteres; quod nunc praecipue morte
eius audita et hortor et moneo. quamvis enim legeris multis 2
10 legendosque dederis, nolo tamen quemquam opinari defuncto
demum inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. ſalva ſit tibi con- 3
ſtantiae fama. erit autem, ſi notum aequis iniquisque fuerit non
poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam
paratam editionem morte praeventam. ſimul vitabis illud οὐχ
15 ὁcίν φθιμένοισιν. nam quod de vivente ſcriptum, de vivente re- 4
citatum eſt, in defunctum quoque tamquam viventem adhuc

1 EPISTULARUM. LIB. VIII FINITUS INCIPIT LIB VIII. M C.
PL. SECYNDI EPISTOLARVM LIBER NONVS a. C. PLINII. SECYNDI.
NOVOCOMENSIS. EPISTOLARUM. LIBER. SEPTIMVS. EXPLICIT.
INCIPIT. OCTAVVS D C. Plinii Nouicomensis epistolarum liber septi-
mus explicit incipit octauus p C. Pl. Secundi Epistolarum Liber Septimus
explicit. Incipit Liber Octauus r. octavo libro epistularum in Dp omisso, in
r post nonum posito, nonus pro octavo numeratus est in Dpr, in quibus hoc
ordine positae sunt huius libri epistulae, 1. 2. 6. 7. 9. 12. 17. 21. 24. 25. 30.
31. 32. 3. 4. 5. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 18. 19. 20. 22. 23. 26. 27. 38. 29.
33—40. epistula 16 omissa est in Dpr

I 6 Saepe monui M plantam Ma platam Dp Plateram r Blateram
5 9 enim om. M legeres Dp 10 tamen om. M de defuncto D
11 incolomi M constantiae fama Mr5 constantia et fama a constantia
Dp 13 scribenda a 14 praeventam et simaluitabis illa DoYXOCIH
ΦΘΑΜΕΝ oleinam quod M οὐχ ὁcίν (ὁcί D ὁcιoc 5) φθιμένοισι D5a οὐχ
ὁcιον φθιμένοισι λοιδορεῖν Catanaeus, in lacuna om. pr: Hom. Od. X 412
15 de vivente recitatum om. MDpr, add. a

editur, si editur statim. igitur, siquid aliud in manibus, interim differ: hoc perface, quod nobis, qui legimus, olim absolutum videtur. sed iam videatur et tibi, cuius cunctationem nec res ipsa desiderat et temporis ratio praecedit. vale.

II.

5

C. PLINIUS SABINO SUO S.

1 Facis iucunde, quod non solum plurimas epistulas meas
verum etiam longissimas flagitas; in quibus parrior fui, partim
quia tuas occupationes verebar, partim quia ipse multum distrin-
gebar plerumque frigidis negotiis, quae simul et avocant animum 10
2 et comminuunt. praeterea nec materia plura scribendi dabatur.
neque enim eadem nostra condicio quae M. Tulli, ad cuius ex-
emplum nos vocas. illi enim et copiosissimum ingenium et par
ingenio qua varietas rerum qua magnitudo largissime suppetebat.
3 nos quam angustis terminis claudamur, etiam tacente me per- 15
spicis, nisi forte volumus scholasticas tibi atque, ut ita dicam,
4 umbraticas litteras mittere. sed nihil minus aptum arbitramur,
cum arma vestra, cum castra, cum denique cornua tubas sudorem
5 pulverem soles cogitamus. habes, ut puto, iustam excusationem,
quam tamen dubito an tibi probari velim. est enim summi amo- 20
ris negare veniam brevibus epistulis amicorum, quamvis scias
illis constare rationem. vale.

1 si editur *om.* **Dpr**, *add.* **Ma** siquid aliud **Mr** **sa** si quid aliquid
D si aliquid **r** interim differ **M** differ interim **sa** differt interim **Dr** dif-
feret interim **p** 2 profice **r** 3 ne res ipsa desyderet etiam horis ratio
praecedit **a** 4 et mortis ratio *vulgo*

II 7 non solum epistulas uerum etiam plurimas flagitas **M** 8 par-
cior] partior **Mr** partim propter tuas occupationes partim **s** 9 uere-
bar **Ma**, noui **p**, *om.* **Dr** distringebat **r** 10 simul] plerumque **Dpr** et
auocans animum comminuunt **Dr** 12 nostra] mea **rs** conditio **M**
tullii **Dpra** 13 nos *om.* **Dpr** enim *om.* **p** ingenium et par ingenio
qua varietas rerum qua magnitudo **N. Heinsius in Valer. Flacc. Argon.** V 85
ingenium qua uarietas rerum qua magnitudo **M** ingenium et ingenio quae
uarietas rerum quae magnitudo **Dp** ingenium et ingenio uarietas rerum
magnitudo (magnitudine **s**) **rs** ingenium et par ingenio materia quanta
uarietas rerum quam magnitudo **a**. ingenium et ingenio qua varietas rerum
qua magnitudo *ex libro manu scripto protulit Modius novantiq. lect. 92 Grut.*
lamp. V p. 242, quod defendit I. F. Gronovius observ. III 12 14 largissime]
clarissime **r** subpetebat **M** 16 scolasticas tibi adque **M** tibi *om.*
p 18 cum arma uestra cum castra cum denique **M** cum arma uestra
cum castra denique **Dsa** cum armaturam cum castra denique **p** cum arma
cum castra uestra denique **r** 19 pulueres **p**, *om.* **M** 20 est **Mr** **sa** eat
D erat **p** enim tibi summi **M** 21 breuius **D** sciam **M**

III.

C. PLINIUS PAULINO SUO S.

Alius aliud, ego beatissimum existimo qui bonae mansurae-1
 que famae praesumptione perfruitur certusque posteritatis cum
 5 futura gloria vivit. ac mihi nisi praemium aeternitatis ante oculos,
 pingue illud altumque otium placeat. etenim omnes homines 2
 arbitror oportere aut immortalitatem suam aut mortalitatem co-
 gitare, et illos quidem contendere eniti, hos quiescere remitti
 nec brevem vitam caducis laboribus fatigare, ut video multos
 10 misera simul et ingrata imagine industriae ad vilitatem sui per-
 venire. haec ego tecum, quae cotidie mecum, ut desinam me-3
 cum, si dissenties tu; quamquam non dissenties, ut qui semper
 clarum aliquid et immortale meditare. vale.

III.

C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Vererer ne inmodicam orationem putares, quam cum hac 1
 epistula accipies, nisi esset generis eius, ut saepe incipere, saepe
 desinere videatur. nam singulis criminibus singulae velut causae
 continentur. poteris ergo, undecumque coeperis, ubicumque de-2
 20 sieris, quae deinceps sequentur et quasi incipientia legere et
 quasi cohaerentia meque in universitate longissimum, brevissi-
 mum in partibus iudicare. vale.

V.

C. PLINIUS TIRONI SUO S.

25 Egregie facis (inquiri enim), et persevera, quod iustitiam 1
 tuam provincialibus multa humanitate commendas; cuius prae-

III 3 aliud] alium a 5 uinet D ac mihi nisi M hac mihi nisi r ac
 nihil nisi p^{sa} hac nihil nisi D at mihi nisi *codices Modii novantiq. lect.*
Grut. lamp. V p. 29 praemium] primum p^s 6 illut M etenim M^{sa}
 haec enim Dpr 8 eniti *om.* Dp hos quiescere remitti Ma hos quie-
 scere non remitti pr hos .N. quiescere non remitti D 10 miserat simul
 et in te grata Dr ad utilitatem Ma ad utilitatem Dpr ad mortalitatem
 Catanaeus sui pervenire] superuenire r 11 tecum] tanquam Dpr
 mecum] metum *utroque loco* p 12 si dissenties tu (tu *om.* r^s) quamquam
 non dissenties ut qui r^{sa} si dissenties ut qui MDp 13 meditare M me-
 diter D mediteris r meditaris Catanaeus meditare a meditetur p vale *om.* M
 III 16 Vereor Dr qua cum haec D 17 accepisses a esses D
 saepe incipere *om.* MDpr, *add.* a 18 nam singulis — 19 continentur
om. M 19 poteris ergo undecumque ubicumque desinere deinceps quae
 quae sequentur M undecumque coeperis a ut coeperis Dpr 21 me
 quoque in universitate M neque universitate r

V 25 inquire p persevera MDp^s perseuero ra perseuere Boethornius
 26 prouocantibus D

cipua pars est honestissimum quemque conplecti atque ita a minoribus amari, ut simul a principibus diligere. plerique autem, dum verentur ne gratiae potentium nimium impertire videantur, sinisteritatis atque etiam malignitatis famam consequuntur. a quo vitio tu longe recessisti. scio; sed temperare mihi non possum quo minus laudem similis monenti, quod eum modum tenes, ut discrimina ordinum dignitatumque custodias; quae si confusa turbata permixta sunt, nihil est ipsa aequalitate inaequalius. vale.

VI.

C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

10

1 Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete transmisi. 'quem ad modum' inquis 'in urbe potuisti?'. circenses erant, quo genere spectaculi ne levissime quidem teneor. nihil novum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. quo magis miror tot milia virorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, insistentes curribus homines videre. si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, esset ratio non nulla: nunc favent panno, pannum amant, et si in ipso cursu medioque certamine hic color illuc, ille huc transferatur, studium favorque transibit, et repente agitadores illos, equos illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. tanta gratia, tanta auctoritas in una vilissima tunica, mitto apud vulgus, quod vilius tunica, sed apud quosdam graves homines; quos ego cum recordor in re inani frigida adsidua tam insatiabiliter desiderare, capio aliquam voluptatem, quod hac voluptate non capior. ac per hos dies libentissime otium meum in litteris conloco, quos alii otiosissimis occupationibus perdunt. vale.

1 completi M adque ita M at ita D 2 diligere p dedicare D
autem] aut D 3 ne] ut Dp nimium om. Dpr impertiri p 4 ad-
que M 6 eum] quum D 7 confusa et permixta Dpr 8 sint a
ipsa aequalitate inaequalius Ma aequalitate ipsa inaequalius p 5 aequali-
tate ipsa inaequalius ipsa r aequalitate inaequalius D vale om. M
VI 11 incundum Dp 12 transmissi M 13 circensens M ciresens
D spectandi p 14 nihil novum om. r 16 cupere om. Dpa 17
tamen uelocitate Dp traherentur et si et rationum nonnulla fauent D
18 fauet p amat D 19 si om. a cursu medioque certamine M Ca-
tanaeus a cursum mediocri certamine D cursu non mediocri certamine pr
20 transiit ra 22 relinquent Dra relinquunt M relinquet p 5 23
quod] quidem p tunica sed M 5 tunicas et Dp tunica et sed r tunica est
sed a 25 assidue G. H. Schaeferus tam] tamen p desideret r
26 non om. p capiar pra hos] hoc M 27 meum om. M

VII.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

Aedificare te scribis. bene est: inveni patrociniū; aedifico 1
 enim iam ratione, quia tecum. nam hoc quoque non dissimile,
 5 quod ad mare tu, ego ad Larium lacum. huius in litore plures 2
 villae meae, sed duae maxime ut delectant ita exercent. altera 3
 inposita saxis more Baiano lacum prospicit, altera aequae more
 Baiano lacum tangit. itaque illam tragoediam, hanc appellare
 comoediam soleo; illam, quod quasi cothurnis, hanc, quod quasi
 10 socculis sustinetur. sua utrique amoenitas et utraque possidenti
 ipsa diversitate iucundior. haec lacu propius, illa latius utitur: 4
 haec unum sinum molli curvamine amplectitur, illa editissimo
 dorso duos dirimit: illic recta gestatio longo limite super litus
 extenditur, hic spatiosissimo xysto leniter inflectitur: illa fluctus
 15 non sentit, haec frangit: ex illa possis despicere piscantes, ex
 hac ipse piscari hamumque de cubiculo ac paene etiam de lectulo
 ut e naucula iacere. hae mihi causae utrique quae desunt ad-
 struendi ob ea quae supersunt. sed quid ego rationem tibi? apud 5
 quem pro ratione erit idem facere. vale.

VIII.

C. PLINIUS AUGURINO SUO S.

Si laudatus a te laudare te coepero, vereor ne non tam 1
 proferre iudicium meum quam referre gratiam videar. sed licet
 videar, omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen

VII 3 te] ut M aedifico] aedificatio D 4 nam om. Dpr dissi-
 mule r* dissimulo p* 6 meae uillae pr uillae me *Casaubonus* maxime
 ut M ut maxime Dpra ita om. p 7 baiano Msa baitano Dp Britanno
 r prospicit — 8 lacum om. M aequae a neque Dpr quoque s 8 baiano
 sa baitano Dp Britano r 9 cothurnis hanc quod quasi om. M 10 soc-
 culis Mr s oculis Dpa sustentur a et utraque possidenti M *Catanaeus*
 et utranque possidenti a et utranque possidentis D et utrique (utrimque p)
 possidentis pr s 12 unum sinum Ma illum unum Dp illum unum sinum r s
 illa — 13 gestatio Ma ille ditissimo dorso duos diripuit ille retia gestatio
 D illae ditissimo dorso diripiunt illic retro gestatio p illa ex editissimo
 dorso duos dirimit hic recta gestatio r s 13 limite] mitte D 14 hic spa-
 tiosissimo (illic spatiosissimo r) xysto leniter inflectitur Mra, om. Dp illic
 spatiosissimus xystus leniter inflectitur *Pomponius Laetus* hic speciosissimo
 xysto leniter inflectitur *Mommsenus* 16 ipse] ipsa p de cubiculo ac
 paene etiam de lectulo M e cubiculo ac paene etiam lectulo Dpra 17
 naucula M naucula Dpra hae] haec Dp utrique quae (qua r) de-
 sunt Drga utrique quae desinit p utique dest M 18 sed quid sa et quid
 M etsi quid Dp et si quod r

VIII 21 AUGURINO Ma AUGURI Dpr 22 non tam ne corr. ne
 non tam D 23 proferre] perferre D preferre r 24 tamen] tam D

illa de nobis. accidit hoc una eademque de causa. nam et tu, quae de amicis, optime scribis et ego, quae de me, ut optima lego. vale.

VIII.

C. PLINIUS COLONO SUO S.

5

- 1 Unice probō, quod Pompei Quintiani morte tam dolenter ad-
ficeris, ut amissi caritatem desiderio extendas; non ut plerique,
qui tantum viventes amant seu potius amare se simulant ac ne
simulant quidem, nisi quos florentes vident. nam miserorum non
secus ac defunctorum obliviscuntur. sed tibi perennis fides tanta- 10
2 que in amore constantia, ut finiri nisi tua morte non possit. et
hercule is fuit Quintianus, quem diligere deceat ipsius exemplo.
felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. iam illa
quanta probitas in ore! quanta in sermone cunctatio! quam pari
libra gravitas comitasque! quod studium litterarum! quod iudi- 15
cium! qua pietate cum dissimillimo patre vivebat! quam non
obstabat illi quo minus vir optimus videretur, quod erat opti-
3 mus filius! sed quid dolorem tuum exulcero? quamquam sic
amasti iuvenem, ut hoc potius quam de illo sileri velis; a me
praesertim, cuius praedicatione putas vitam eius ornari, me- 20
moriā prorogari ipsamque illam qua est raptus aetatem posse
restitui. vale.

X.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

- 1 Cupio praeceptis tuis parere. sed aprorum tanta penuria est, 25
ut Minervae et Dianae, quas ais pariter colendas, convenire non

1 illa de nobis **MDr** illa quae de nobis *Catanaeus* a illa quod nobis
p5 accedit a eademque causa **D** tu om. p 2 optime] optimis
a ego quae de me **M** *Catanaeus* a ego de me quae pr ego de me **D**
ut ego lego a optima lego **M** ut puto optima lego **Dp5** ut puto optime
lego r

VIII 5 COLONO **M** COLONI **Dpra** 6 Pompeii pa Quintiani]
quim ita sui **D** 8 ac ne simulant om. **Dp** 9 nisi quos **M5** nisi quod
Dpra 10 sed] et **D** at p 11 finiri **M5a** finire **Dpr** et hercules is
Da 12 diligere deceat **Ma** diligere deceat r diligit liceat **D** diligere lice-
bat p5 diligere decebat *Catanaeus* exemplo ipsius a 13 illa] illi r5
15 libro **D** quod studium litterarum quod indicium **Ma** quod indi-
cium quod studium litterarum r5 quod studium litterarum (om. quod indi-
cium) **Dp** 16 patre **Ma** parente **Dpr** quam non **MDp** *Beroaldus*
cum non r *Pomponius Laetus* a 17 uir optimus filius uideretur r 18
quid] quod r tuum] suum **D** 19 iuvenem **MDr** iuuentem p5a quam
om. **M** 21 illam in qua r5 est om. **D** 22 vale om. **M**

X 26 quas ais] quias **M**

possit. itaque Minervae tantum serviendum est, delicate tamen,²
 ut in secessu et aestate. in via plane non nulla leviora statim-
 que delenda ea garrulitate, qua sermones in vehiculo seruntur,
 extendi. his quaedam addidi in villa, cum aliud non liberet.
⁵ itaque poemata quiescunt, quae tu inter nemora et lucos com-
 modissime perfici putas: oratiunculam unam alteram retractavi.³
 quamquam id genus operis inamabile, inamoenum magisque la-
 boribus ruris quam voluptatibus simile. vale.

XI.

10

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

Epistulam tuam iucundissimam accepi, eo maxime, quod 1
 aliquid ad te scribi volebas, quod libris inseri posset. obveniet
 materia, vel haec ipsa quam monstras vel potior alia. sunt enim
 in hac offendicula non nulla: circumfer oculos, et occurrent.
¹⁵ bibliopolas Lugduni esse non putabam, ac tanto libentius ex 2
 litteris tuis cognovi venditari libellos meos, quibus peregre ma-
 nere gratiam, quam in urbe collegerint, delector. incipio enim
 satis absolutum existimare, de quo tanta diversitate regionum
 discreta hominum iudicia consentiunt. vale.

20

XII.

C. PLINIUS IUNIORI SUO S.

Castigabat quidam filium suum, quod paulo sumptuosius equos 1
 et canes emeret. huic ego iuvene digresso 'heus tu, numquamne
 fecisti quod a patre corripiri posset? fecisti dico? non interdum
²⁵ facis quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari gra-

1 possint D delicata p 2 et aestate etate r laeviora M 3
 delenda ea garrulitate M^{sa} delendea garrulitate D delenda a garrulitate
 p delende ea a garrulitate r in vehiculo seruntur Ma vehiculo feruntur
 pr vehiculo seruntur s nihilo feruntur D 4 in uillam a cum] cam M
 5 quiescent M accrescent Mommsenus 6 perfici] perspicere r 7 id
 genus M^{sa} et genus Dpr inamabile inamoenum Ma et inamabile et
 inamoenum r^s et infamabile et amoenum D et in fama uile et amoenum p
 XI 10 GEMINO Mp GEMINIO Dr^{sa} 11 iucundissimam accepi
 M iucundissimam recepi D^{sa} iucundissime recepi pr 12 a te M libros
 corr. —is M possit p obuenerat pa 13 potior alia M^{sa} potiora
 alia Dpr 14 in hac ^{sa} in hanc M, om. Dpr circumfero pa 15 by-
 bliopolas M lugduni D ex tuis litteris pr 16 venditari ibi libellos
 Mommsenus quibus M^{sa} qui Dpr 17 in urbes p collegerint Ma
 collegerunt r^s legerint Dp delector om. Dpr, add. M^{sa} 19 discrepata
 a dissentiunt p desentiunt D

XII 21 IUNIO M 22 quidem D 23 emerit Dpr emerat Beroaldus
 aleret Marklandus in Stat. silv. V 3, 209 24 possit a 25 tu filius] in
 filios D

vitae reprehendat? non omnes homines aliquo errore ducuntur?
 2 non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? haec tibi admonitus
 inmodicae severitatis exemplo pro amore mutuo scripsi, ne quando
 tu quoque filium tuum acerbius duriusque tractares. cogita et
 illum puerum esse et te fuisse atque ita hoc, quod es pater, 5
 utere, ut memineris et hominem esse te et hominis patrem. vale.

XIII.

C. PLINIUS QUADRATO SUO S.

1 Quanto studiosius intentiusque legisti libros quos de Helvidi
 ultione composui, tanto impensius postulas ut perscribam tibi 10
 quaeque extra libros quaeque circa libros, totum denique ordinem
 2 rei, cui per aetatem non interfuisti. occiso Domitiano statui
 mecum ac deliberavi esse magnam pulchramque materiam in-
 sectandi nocentes, miseros vindicandi, se proferendi. porro inter
 multa scelera multorum nullum atrocius videbatur, quam quod 15
 in senatu senator senatori, praetorius consulari, reo iudex manus
 intulisset. fuerat alioqui mihi cum Helvidio amicitia, quanta
 potuerat esse cum eo qui metu temporum nomen ingens pares-
 3 que virtutes secessu tegebat, fuerat cum Arria et Fannia, quarum
 altera Helvidi noverca, altera mater novercae. sed non ita me 20
 iura privata ut publicum fas et indignitas facti et exempli ratio
 4 incitabat. ac primis quidem diebus redditae libertatis pro se
 quisque inimicos suos, dumtaxat minores, incondito turbidoque
 clamore postulaverat simul et oppresserat. ego et modestius et
 constantius arbitratus immanissimum reum non communi tem- 25
 porum invidia, sed proprio crimine urgere, cum iam satis pri-
 mus ille impetus defremisset et languidior in dies ira ad iustitiam
 redisset, quamquam tum maxime tristis amissa nuper uxore, mitto
 ad Anteiam (nupta haec Helvidio fuerat), rogo ut veniat, quia

1 reprehendat M s̄a reprehendas Dpr 2 alios Dr 3 pro amore
 Ma amore r̄s more Dp 4 acerbius duriusque Ma durius acerbiusque Dpr
 cognita M 5 adque M hoc om. p et hominem esse te M ho-
 minem te esse a te hominem esse Dpr

XIII 8 QUADRATA M 9 helvidii Dpra 10 tibi quae extra libros
 totum denique M 12 ocisio r otioso D 14 se] seu M sed p 17
 quanta potuerat — 19 Arria om. D 18 pareis uirtutes a 19 tegebat
 M s̄a legebat pr 20 Helvidii nouerca s̄a heluidi mouerca M heluidio
 nouerca Dpr sed non ita M Catanaeus a sed ita Dpr 21 facti exempli
 p 22 ac primum Dp 23 turpidoque M 24 postulauerant simul et
 oppresserant M 25 arbitratum D arbitratus sum r̄s 26 urgere M
 iam] tamēn D primus ille M ille primus Dpra 27 defremisset M
 deferuisset Dpra deferuisset s̄ 29 ad anteiam D s̄a ad anteiam M
 Adanteiam r ante iam p haec nupta p

me recens adhuc luctus limine contineret. ut venit, 'destinatum 5
est' inquam 'mihi maritum tuum non inultum pati. nuntia Ar-
riae et Fanniae' (ab exilio redierant): 'consule te, consule illas,
an velitis adscribi facto, in quo ego comite non egeo; sed non
5 ita gloriae meae faverim, ut vobis societate eius invidiam.' per-
fert Anteia mandata, nec illae morantur. opportune senatus intra 6
diem tertium. omnia ego semper ad Corellium rettuli, quem
providentissimum aetatis nostrae sapientissimumque cognovi; in
hoc tamen contentus consilio meo fui, veritus ne vetaret: erat
10 enim cunctantior cautiorque. sed non sustinui inducere in ani-
mum quo minus illi eodem die facturum me indicarem quod an
facerem non deliberabam, expertus usu de eo quod destinaveris
non esse consulendos quibus consultis obsequi debeas. venio in 7
senatum, ius dicendi peto, dico paulisper maximo adsensu. ubi
15 coepi crimen attingere, reum destinare, adhuc tamen sine no-
mine, undique mihi reclamari. alius 'sciamus, quis sit de quo
extra ordinem referas'; alius 'quis est ante relationem reus?';
alius 'salvi simus, qui supersumus.' audio inperturbatus, inter-8
ritus: tantum susceptae rei honestas valet tantumque ad fiduciam
20 vel metum differt, nolint homines quod facias, an non probent.
longum est omnia quae tunc hinc inde iacta sunt recensere.
novissime consul 'Secunde, sententiae loco dices, siquid volueris.' 9
'permiseras' inquam 'quod usque adhuc omnibus permisisti.'
resido: aguntur alia. interim me quidam ex consularibus amicis 10
25 secreto curatoque sermone quasi nimis fortiter incauteque pro-

1 me regens p moerens D ad hoc r lumine Dr continetur D 3
fanniae abitis ascripto facto p fannio abitis adscripto facto (rell. om.) D ab
exilio redierant sa ab exilio redibant Mr ab exilio enim redierant Cata-
naeus illa. an M 4 egeo] ego D 5 ita] tam Dpr .. fuerim D
nobis r societate eius M societate ius D societatis ius pr societatem
eius a perfert Anteia sa perfert antea M perfer tanta p profer tanta
D perfert Adanteie r 7 semper ego Dpr Cornelium p 8 peruden-
tissimum r prudentissimum p s aetatisque nostrae sapientissimum p
cognoui hoc tamen contentus in consilio a 9 veritus enetaret D veritus
hebetaret p 10 cunctantior Dpr non] nihil D induceret Dp 11
eadem die Dp me] ne M indicarem om. Dp quod ante facere r
12 destinaveris M 13 debes Dp 15 coepi ad crimen a 16 decla-
mari D sciamus Dsa scimus p, om. Mr quis sit M qui sit sa quid
sit Dpr 17 quis est] qui est p an ex raelatione M 18 simus] su-
mus Dps inperturbatus Ma interturbatus pr intus turbatus D inturbatus
s 19 suscepit rei r tantumque] tantum a 20 differi M 21 iacta
Dpra facta M iactata Catanaeus 22 Secunde r sa secundae MDp dices
M Beroaldus a diceris r dies D diei p 23 permiseris s inquam (un-
quam D) quod usque adhuc MDpa nunquam quod hucusque r inquam
huc usque quod s 24 interea me a amicis om. r s 25 accuratoque
s sermoni pr* incauteque D

gressum corripit, revocat, monet ut desistam; adiecit etiam 'no-
 11 tabilem te futuris principibus fecisti'. 'esto' inquam, 'dum ma-
 lis'. vix ille discesserat, rursus alter 'quid audes? quo ruis?
 quibus te periculis obicis? quid praesentibus confidis, incertus
 futurorum? lacescis hominem iam praefectum aerarii et brevi 5
 consulem, praeterea qua gratia, quibus amicitiiis fultum?' nomi-
 nat quendam, qui tunc ad orientem amplissimum et famosissimum
 12 exercitum non sine magnis dubiisque rumoribus obtinebat. ad
 haec ego 'omnia praecepi atque animo mecum ante peregi, nec
 recuso, si ita casus attulerit, luere poenas ob honestissimum 10
 13 factum, dum flagitiosissimum ulciscor.' iam censendi tempus.
 dicit Domitius Apollinaris, consul designatus, dicit Fabricius
 Veiento, Fabius Maximinus, Vettius Proculus, collega Publici
 Certi, de quo agebatur, uxoris meae, quam amiseram, vitricus,
 post hos Ammius Flaccus. omnes Certum nondum a me nomina- 15
 tum ut nominatum defendunt crimenque quasi in medio relictum
 14 defensione suscipiunt. quae praeterea dixerint, non est necesse
 narrare; in libris habes. sum enim cuncta ipsorum verbis perse-
 15 cutus. dicunt contra Avidius Quietus, Cornutus Tertullus: Quie-
 tus, iniquissimum esse querellas dolentium excludi, ideoque Ar- 20
 riae et Fanniae ius querendi non auferendum, nec interesse,
 16 cuius ordinis quis sit, sed quam causam habeat: Cornutus, datum
 se a consulibus tutorem Helvidi filiae petentibus matre eius et
 vitrico; nunc quoque non sustinere deserere officii sui partes, in
 quo tamen et suo dolori modum inponere et optimarum femina- 25
 rum perferre modestissimum adfectum, quas contentas esse ad-
 monere senatum Publici Certi cruentae adulationis et petere, si

1 desistam] sistam M adiecit M adiicit s adiecit a adigit Dpr 2
 te] me M fecisti om. M esto] est Dp 3 quo] cur a 4 confides
 M incertis p 5 iam hominem r 6 nomina quae magnis dubiisque
 (rell. om.) M 7 tunc ra tum Ds cum p et famosissimum om. Dpr,
 add. a 8 rumoribus Ma sermonibus Dpr ad om. M 9 omnia ego
 r: Verg. Aen. VI 105 percepi Dsa adque M ante om. r 10
 casus tulerit G. H. Schaeferus ob Msa ad Dpr 11 flagitiosissimum
 factum ulciscor a ulciscar rs 12 consul] quos Dp dici p, om. rs
 fabricius (fabritius Dpa) ueiento MDpa Fabius Veiento rs 13
 fabius maximinus M fabius postumius Dpr Fabius Posthumus a uectius
 proculus pra bittius proculus M uitinus proculus D publicii pra publi-
 tii D 14 uxoris meae Mr uxoris autem meae Dpsa 15 Certum] certe
 Dr 16 ut nominatum om. Dpr in medium Dp relictum] rectum D
 19 Avidus p, om. M Tertullus r Quietus posteriore loco om. Dpra,
 add. M 23 se a om. r Helvidii pra 25 tamen] tum D et suo] ei suo
 Dp 26 perferre] proferre r ferre a 27 publicii certi pra publicum
 certi D cruentae adulationis Dpa certientē adulationis M cruenti adu-
 latoris rs

poena flagitii manifestissimi remittatur, nota certe quasi censoria inuratur. tum Satrius Rufus medio ambiguoque sermone 'puto' 17 inquit 'iniuriam factam Publicio Certo, si non absoluitur: nominatus est ab amicis Arriae et Fanniae, nominatus ab amicis 5 suis. nec debemus solliciti esse: iidem enim nos, qui bene sentimus de homine, et iudicaturi sumus: si innocens est, sicut et spero et malo et, donec aliquid probetur, credo, poteritis absolvere.' haec illi, quo quisque ordine citabantur. venit ad me: 18 consurgo, utro initio quod in libro est, respondeo singulis. mirum 10 qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint qui modo reclamabant: tanta conversio vel negotii dignitatem vel proventum orationis vel actoris constantiam subsecuta est. finio: 19 incipit respondere Veiento: nemo patitur: obturbatur, obstrepitur, adeo quidem ut diceret 'rogo, patres conscripti, ne me cogatis 15 inplorare auxilium tribunorum.' et statim Murena tribunus 'permitto tibi, vir clarissime Veiento, dicere.' tunc quoque reclamatur. inter moras consul citatis nominibus et peracta disces- 20 sione mittit senatum ac paene adhuc stantem temptantemque dicere Veientonem reliquit. multum ille de hac (ita vocabat) 20 contumelia questus est Homérico versu

ὦ γέρον, ἧ μάλα δὴ σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

non fere quisquam in senatu fuit, qui non me complecteretur, 21 exoscularetur certatimque laude cumlaret, quod intermissum iam diu morem in publicum consulendi susceptis propriis simultati- 25 bus reduxissem, quod denique senatum invidia liberassem, qua flagrabat apud ordines alios, quod severus in ceteros senatoribus solis dissimulatione quasi mutua parceret. haec acta sunt ab- 22

1 flagitii] facti M certe MD Certo pra quasi censura r 2 tum] dum D pote inquit M 3 corto D 4 ab amicis Arriae et Fanniae nominatus om. M 5 suis om. Dp idem enim nos Ma idem et nos Dp idem enim et nos r5 6 et iudicaturi M iudicaturi Dp5a iudicaturi r sicut (sicuti a) et spero et malo Dpra sicut spero et mallo M 7 probatur p* probaretur r* poteris r 8 haec illi a hoc illi Dpr haec ille M cita- batur r 10 qui modo reclamabant om. M 11 tanto conuersi M 12 finio] Fannio r 13 incipit M5a incepti pr incepti D 14 rogo om. D 15 Murena] munera D tribunus om. r 16 nir clarissime uciento MD 5a Fabriti Veiento p Veiento r tum quoque D5 tum quo p 17 per- acta] parata p dissensione Dpr 18 stantem] statim M 19 reliquid M relinquit pa ille multum r ita uocitabat a 20 homericon uersu ΩΤΕΡΟΝΗΜΑΔΔΗC ΕΝΕΟΥ ΤΕΙΡΟΥCΙ ΜΑΧΗΤΑΙΝΟ fere M 21 ὦ γέρον — μαχηταί Catanaeus a ὦ γέρον σε νέοι τείρουσι μάχη D ὦ γέρον τάλα σε νέοι τείρουσι 5, in lacuna om. pr: Hom. Il. Θ 102 22 me non Dpr 23 laudem a laudes 5 tam diu Dpr 24 simulatibus M 25 quid deni- que r liberasset r 26 in coeteris D 27 mutua M5a mutus pr nutu D

sente Certo: fuit enim seu tale aliquid suspicatus sive, ut excusabatur, infirmus. et relationem quidem de eo Caesar ad se-
 23 natum non remisit; obtinui tamen quod intenderam. nam collega
 Certi consulatum, successorem Certus accepit, planeque factum
 est quod dixeram in fine, 'reddat praemium sub optimo principe, 5
 quod a pessimo accepit.' postea actionem meam, utcumque po-
 24 tui, recollegi, addidi multa. accidit fortuitum, [sed non tam-
 quam fortuitum, quod editis libris Certus intra paucissimos dies
 25 implicitus morbo decessit. audivi referentes hanc imaginem menti
 eius, hanc oculis oberrasse, tamquam videret me sibi cum ferro 10
 imminere. verane haec adfirmare non ausim; interest tamen ex-
 26 emplī ut vera videantur. habes epistulam, si modum epistolae
 cogites, libris quos legisti non minorem; sed inputabis tibi, qui
 contentus libris non fuisti. vale.

XIII.

15

C. PLINIUS TACITO SUO S.

1 Nec ipse tibi plaudis, et ego nihil magis ex fide quam de
 te scribo. posteris an aliqua cura nostri nescio; nos certe me-
 remur ut sit aliqua, non dico ingenio (id enim superbum), sed
 studio et labore et reverentia posterorum. pergamus modo itinere 20
 instituto, quod ut paucos in lucem famamque provexit, ita mul-
 tos e tenebris et silentio protulit. vale.

XV.

C. PLINIUS FALCONI SUO S.

1 Refugeram in Tuscis, ut omnia ad arbitrium meum facerem. 25
 at hoc ne in Tuscis quidem: tam multis undique rusticorum libellis
 et tam querulis inquietor, quos aliquanto magis invitus quam

1 fuit] abfuit a 2 et relationem — remisit Ma et relationis (rala-
 tionis D) quidem de eo caesar adsit Dp et relationi quidem de eo Caesar
 adfuit r5 3 optinui Mp optimi D 4 succensorem r 5 dixerim p
 praemium] primum p 6 pessima D potui et recollegi r 7 addidi
 M5a addidit Dpr 8 quod deditis Dp 9 audi a menti Mr5 mentis
 Dpa 10 oberrasse r5a oberrasset M inesse Dp uideret me sibi cum
 ferro imminere M uideret Heluidium respondere mihi (mihi om. D) Dpra
 11 tamen] enim a 12 si modo epistolae Dr si modo epistola p si modo
 epistolam 5 13 cogitas pr libros quos Dp

XIII 18 posteris quibus an M nostri om. Dp 19 ingenio — studio
 om. Dp id est enim r5 sed studio sed labore a 20 reuerentiā M
 posterum Da 21 famamque Mpa fama Dr5 22 e tenebris r5a
 et tenebris Mp in tenebris D

XV 24 FALCONI] MALLIANO M 26 ad hoc M quidam r
 27 et tam querulis MDpa et querulis 5 et querelis r

meos lego; nam et meos invitus. retracto enim actiunculas quas-
dam, quod post intercapedinem temporis et frigidum et acerbum
est. rationes quasi absente me negleguntur. interdum tamen
equum conscendo et patrem familiae hactenus ago, quod aliquam
partem praediorum, sed pro gestatione percurro. tu consuetu-
dinem serva nobisque sic rusticis urbana acta perscribe. vale.

XVI.

C. PLINIUS MAMILIANO SUO S.

Summam te voluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere
venandi non miror, cum historicorum more scribas numerum
iniri non potuisse. nobis venari nec vacat nec libet: non vacat,
quia vindemiae in manibus; non libet, quia exiguae. devehimus
tamen pro novo musto novos versiculos tibi iucundissime exi-
genti, ut primum videbuntur defervisse, mittemus. vale.

XVII.

C. PLINIUS GENITORI SUO S.

Recepi litteras tuas, quibus quereris taedio tibi fuisse quam-
vis lautissimam cenam, quia scurrae cinaedi moriones mensis
inerrabant. vis tu remittere aliquid ex rugis? equidem nihil tale
habeo, habentes tamen fero. cur ergo non habeo? quia nequa-
quam me ut inexpectatum festivumve delectat, siquid molle a
cinaedo, petulans a scurra, stultum a morione profertur. non
rationem, sed stomachum tibi narro. atque adeo quam multos
putas esse, quos ea quibus ego et tu capimur et ducimur partim
ut inepta partim ut molestissima offendant! quam multi, cum
lector aut lyristes aut comoedus inductus est, calceos poscunt

1 ratiunculas a 2 post] potest M frigidum] enim r serum s
3 rationes quasi absente me Ma rationes quasi absente Dp rationesque
quasi absente rs ratiocinationes quasi absente a 4 ago] ego D quod
aliquam partem praediorum sed om. D

XVI omissa est epistula in Dpr 8 MAMELIANO M 9 cupiosis-
simo M 10 miror] minor M 11 non vacat — 12 non libet om. M, add. a
12 devehimus M devehimus a 13 tibi quos a

XVII 17 AEcepi p Acepi vulgo 18 caenaedi M moriones D
19 ex nugis M equidem Ma siquidem Dpr 20 habentes — habeo om.
D ergo] ego p 21 ut et inexpectatum rs ut expectatum D festi-
uoni ne delectat D 22 merione D 23 adque M 24 quos ea Ma quos
aeque ea Drs quos ego et tu quibus ego et tu capimur et ducimur Msa
quibus ego capimur et ducimur D quibus ego et tu (ego et tu om. p) ca-
pimus et dicimus pr partim ut inepta rsa partim ut ineptam D partim
inepta Mp 25 molestissimam offendam quam quum multa lector D
offendam p 26 lyristis M

aut non minore cum taedio recubant, quam tu ista (sic enim
4 appellas) prodigia perpersus es! demus igitur alienis oblectatio-
nibus veniam, ut nostris inpetremus. vale.

XVIII.

C. PLINIUS SABINO SUO S.

5

1 Qua intentione, quo studio, qua denique memoria legeris
libellos meos, epistula tua ostendit. ipse igitur exhibes negotium
tibi, qui elicis et invitas ut quam plurima communicare tecum
2 velim. faciam; per partes tamen et quasi digesta, ne istam ip-
sam memoriam, cui gratias ago, adsiduitate et copia turbem 10
oneratamque et quasi oppressam cogam pluribus singula, poste-
rioribus priora dimittere. vale.

XVIII.

C. PLINIUS RUSONI SUO S.

1 Significas legisse te in quadam epistula mea iussisse Ver- 15
ginium Rufum inscribi sepulcro suo
hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam
imperium adseruit non sibi sed patriae.
reprehendis quod iusserit, addis etiam melius rectiusque Fron-
tinum, quod vetuerit omnino monumentum sibi fieri, meque ad 20
2 extremum quid de utroque sentiam consulis. utrumque dilexi,
miratus sum magis quem tu reprehendis, atque ita miratus, ut
non putarem satis umquam posse laudari, cuius nunc mihi subeunda
3 defensio est. omnes ego qui magnum aliquid memorandumque
fecerunt non modo venia verum etiam laude dignissimos iudico, 25
si immortalitatem, quam meruere, sectantur victurique nominis
4 famam supremis etiam titulis prorogare nituntur. nec facile

1 recubant a recusant M cubant Dpr ista] ita M 2 appello M
XVIII 6 legeres pr* 7 ipsi igitur a 8 qui elicis sa qui eligis
Mr qui delegis D quid deligis p invitas] mittas D nutas p 9 istam
ipsam Msa iam ipsam Dpr 11 onera tanquam et quasi p posteriobus
M vale om. M

XVIII 14 RVSONI a RUSONIO M RUFONI Dpr 15 in quadam
epistula] VI 10 iussisses p uerginium D uirginium Mrs uerginum pa

16 sed pulchro M 19 addis etiam] addi sententiam D fontinum M 20
meque om. r 21 sentio r 22 quem] quam Dp adque ita miratus M
miratus atque ita a atque miraris Dpr mirarisque vulgo adeoque miratus
Sichardus et 'membranae' Modii novant. lect. 12 Grut. lamp. V p. 40 23
laudari posse a nunc] nō D 24 defensio M aliquod Catanaeus a
26 uicturumque r 27 fama D

quemquam nisi Verginium invenio, cuius tanta in praedicando
 verecundia, quanta gloria ex facto. ipse sum testis, familiariter 5
 ab eo dilectus probatusque, semel omnino me audiente provectum
 ut de rebus suis hoc unum referret, ita secum aliquando Clu-
 5 vium locutum, 'scis, Vergini, quae historiae fides debeat:
 proinde siquid in historiis meis legis aliter ac velis, rogo igno-
 scas'. ad hoc ille 'tunc ignoras, Cluvi, ideo me fecisse quod
 feci, ut esset liberum vobis scribere quae libuisset?'. age dum, 6
 hunc ipsum Frontinum in hoc ipso in quo tibi parciore videtur
 10 et pressior comparemus. vetuit extrui monumentum: sed quibus
 verbis? 'impensa monumenti supervacua est: memoria nostri du-
 rabit, si vita meruimus.' an restrictius arbitraris per orbem
 terrarum legendum dare duraturam memoriam suam, quam uno
 in loco duobus versiculis signare quod feceris? quamquam non 7
 15 habeo propositum illum reprehendendi, sed hunc tuendi. cuius
 quae potest apud te iustior esse defensio, quam ex conlatione
 eius quem praetulisti? meo quidem iudicio neuter culpandus, 8
 quorum uterque ad gloriam pari cupiditate, diverso itinere con-
 tendit, alter, dum expetit debitos titulos, alter, dum mavult
 20 videri contempsisse. vale.

XX.

C. PLINIUS VENATORI SUO S.

Tua vero epistula tanto mihi iucundior fuit, quanto longior 1
 erat, praesertim cum de libellis meis tota loqueretur; quos tibi
 25 voluptati esse non miror, cum omnia nostra perinde ac nos
 ames. ipse cum maxime vindemias, graciles quidem, uberiores 2
 tamen quam expectaveram, colligo; si colligere est non num-
 quam decerpere uvam, torculum invisere, degustare de lacu mu-

1 quemquam] quem r uirginium M uerginio D in praedicandi
 Dr in praecando M 3 prouectus M prouentum r 4 referret M 5 a re-
 ferre Dpr cluuium M 5a eluuium p elunium r diuinum D 5 fides om. D
 6 uelis M uelles Dpra 7 ad hoc ille tunc ignoras cluui M ad hoc
 tu eluuiio cluui cluui nec tu ignoras D ad haec tu o eluui eluui o eluui
 nec tu ignoras p ad hoc tu o Cluui (Cluni r) tu ne tu ignoras r 5 at hoc
 seculum Cluui ne tu ignoras a ad hoc sic illum, Cluui nae tu ignoras *vulgo*
 8 uobis M 5a nobis Dpr agendum hunc D 9 tibi partior M par-
 tior tibi pr 11 impensi D 12 uitam p 5a 13 legenda M uno]
 unam D 15 cuiusque potest p 5a cuius quam potest r 16 quam] qua
 D 17 neuter culpandus Ma neuter quidem culpandus Dpr neuter cul-
 pandus est *Catanaeus* 19 debitus r alter mauult p

XX 25 miror] minor M 26 cum maxime MDpa cum absim r cum
 absis 5 28 degustare M gustare pra mustare D

stum, obrepere urbanis, qui nunc rusticis praesunt meque notariis et lectoribus reliquerunt. vale.

XXI.

C. PLINIUS SABINIANO SUO S.

1 Libertus tuus, cui suscensere te dixeras, venit ad me ad-
volutusque pedibus meis tamquam tuis haesit. flevit multum,
multum rogavit, multum etiam tacuit, in summa fecit mihi
fidem paenitentiae. vere credo emendatum, quia deliquisse se
2 sentit. irasceris, scio, et irasceris merito, id quoque scio: sed
tunc praecipua mansuetudinis laus, cum irae causa iustissima est. 10
3 amasti hominem et, spero, amabis: interim sufficit ut exorari
te sinas. licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus ex-
cusatus facies. remitte aliquid adulescentiae ipsius, remitte la-
crimis, remitte indulgentiae tuae: ne torseris illum, ne torseris
4 etiam te. torqueris enim, cum tam lenis irasceris. vereor ne 15
videar non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero.
iungam tamen tanto plenius et effusius, quanto ipsum acrius
severiusque corripui destricte minatus numquam me postea ro-
gaturum. hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. nam
fortasse iterum rogabo, impetrabo iterum: sit modo tale ut ro- 20
gare me, ut praestare te deceat. vale.

XXII.

C. PLINIUS SEVERO SUO S.

1 Magna me sollicitudine adfecit Passenni Pauli valetudo, et
quidem plurimis iustissimisque de causis. vir est optimus, ho- 25

1 urbanus p urbani a meque notariis M meque et notariis r5
XXI 5 succenseret dixeras D 6 fleuit multum multum rogavit Ma
fleuit multum rogavit Dpr fleuit multum multumque rogavit *vulgo* 7
etiam] et D 8 poenitentiae fidem pr 9 id quoque scio Msa idque
quod scio pr idque scio D 10 tunc praecipua Ma tunc quoque praeci-
pua pr tunc quaeque praecipua D cum] cui D irae causa iustissima
est a irae causa causa iustissima est M irae causae iustissimae sunt Dpr
11 sufficis a 12 sines D 13 remitte aliquid adulescentiae ipsius
om. M 14 tuae *om.* Dpra ne torseris illum ne torseris etiam te
torqueris enim Ma ne torseris etiam te torqueris D ne torseris etiam ne
torquearis p illum ne torseris etiam te torqueris enim r5 16 non ro-
gare sed cogere si (ipse *add.* r5) precibus Mrsa non rogare si cogere
ipse precibus p rogare se cogere ipse praecibus D 18 districte r5
20 impetrabo iterum M iterum impetrabo Dpra sit] si D ut rogare
me ut praestare te Ma ut rogare me et te id praestare r5 ut rogarem et
ut praestare p ut rogarem et egit praestare D

XXII 24 adfacit M passieni Mpr passienim D Passenis a: *cf.* VI
15, 1 ualitudo M 25 iustissimisque M uir] uiae p

nestissimus, nostri amantissimus. praeterea in litteris veteres
 aemulatur, exprimit, reddit, Propertium in primis, a quo genus
 ducit, vera suboles eoque simillima illi, in quo ille praecipuus.
 si elegos eius in manus sumpseris, leges opus tersum molle 2
 5 iucundum et plane in Properti domo scriptum. nuper ad lyrica
 deflexit, in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum effin-
 git: putes, siquid in studiis cognatio valet, et huius propinquum.
 magna varietas, magna mobilitas: amat ut qui verissime, dolet
 ut qui inpatientissime, laudat ut qui benignissime, ludit ut qui
 10 facetissime, omnia denique tamquam singula absolvit. pro hoc 3
 ego amico, pro hoc ego ingenio non minus aeger animo, quam
 corpore ille, tandem illum, tandem me recepi. gratulare mihi,
 gratulare etiam litteris ipsis, quae ex periculo eius tantum di-
 scrimen adierunt, quantum ex salute gloriae consequuntur. vale.

XXIII.

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Frequenter agenti mihi evenit ut centumviri, cum diu se intra 1
 iudicium auctoritatem gravitatemque tenuissent, omnes repente
 quasi victi coactique consurgerent laudarentque; frequenter e 2
 20 senatu famam, qualem maxime optaveram, rettuli: numquam
 tamen maiorem cepi voluptatem, quam nuper ex sermone Cor-
 neli Taciti. narrabat sedisse secum circensibus proximis equitem

1 nostri amantissimus honestissimus Dpr ueteres (ueteris D) emu-
 lationes exprimit Dp 3 soboles MDpra eoque] teque p 4 si ele-
 gos] lego Dp in manus M in manu Dpr in manum a 5 in properti
 (in Propertii a) domo scriptum Ma in propertium idque optimo (optime p)
 scriptum Dp peropertium idque optime scriptum r Propertianum ideoque
 optime scriptum s in Propertii modos scriptum Alanus in loca aliquot Cice-
 ronius Dublinii a. 1863 p. 24 6 effingi putes Dpra effingit potest M 7
 cognitio r propinquum Dra propinquus Ms propinque p 8 mollitas
 Dp 9 laudat ut qui benignissime om. D 10 facitissime M 11 pro
 hoc ego amico, pro hoc ego ingenio Cortius pro hoc aequo amico pro hoc
 aequo ingenio M pro hoc ego amico pro hoc ingenio Da ego pro hoc (ego
 hoc pro rs) amico pro hoc ingenio pr non minus aequo sanus animo
 M quam corpore ille (ille om. M) tandem illum tandem me recepi Ma
 quam corpore illum tandem me (tandem ad me p) recepi Dpr: quam cor-
 pore. tandem illum modo se recipi gratulare, gratulare etiam litteris s
 12 gratulare mihi om. Dpr 13 ipsis] ipsius a 14 adiere ps adiero r

XXIII 17 uenit a 18 iudicium Beroaldus iudicium MDpra tenuis-
 sent] At rennuissent r omnes] omnia Dp 20 captaueram M 21
 maiorem tamen D cornelii Dpra 22 narrabat sedisse secum Circen-
 sibus proximis equitem Ro. hunc a narrabat sedisse circensibus proximis
 eq. R. (proximis equi. ro. p proximum eq. R. r) hunc Dpr narrabat sedisse
 se cum quodam circensibus proximis hunc M narrabat enim Circensibus
 sedisse proximum equiti Ro. hunc s

Romanum: hunc post varios eruditosque sermones requisisse 'Italicus es an provincialis?': se respondisse 'nosti me, et quidem
 3 ex studiis': ad hoc illum 'Tacitus es an Plinius?'. exprimere non
 possum, quam sit iucundum mihi, quod nomina nostra quasi
 litterarum propria, non hominum, litteris redduntur, quod uter- 5
 que nostrum his etiam ex studiis notus, quibus aliter ignotus
 4 est. accidit aliud ante pauculos dies simile. recumbebat mecum
 vir egregius, Fadius Rufinus, super eum municeps ipsius, qui
 illo die primum venerat in urbem; cui Rufinus demonstrans me
 5 'vides hunc?'. multa deinde de studiis nostris. et ille 'Plinius 10
 est' inquit. verum fatebor, capio magnum laboris mei fructum.
 an, si Demosthenes iure laetatus est, quod illum anus Attica
 ita noscitavit, οὐτός ἐστι Δημοκθένης, ego celebritate nominis
 6 mei gaudere non debeo? ego vero et gaudeo et gaudere me dico.
 neque enim vereor ne iactantior videar, cum de me aliorum iu- 15
 dicio, non meum profero, praesertim apud te, qui nec ullius
 invides laudibus et faves nostris. vale.

XXIII.

C. PLINIUS SABINIANO SUO S.

1 Bene fecisti, quod libertum aliquando tibi carum reducen- 20
 tibus epistulis meis in domum, in animum recepisti. iuvabit hoc
 te: me certe iuvat, primum quod te tam tractabilem video, ut
 in ira regi possis, deinde quod tantum mihi tribuis, ut vel
 auctoritati meae pareas vel precibus indulgeas. igitur et laudo
 et gratias ago. simul in posterum moneo ut te erroribus tuorum, 25
 etsi non fuerit qui deprecetur, placabilem praestes. vale.

1 post vario eruditoque sermones **M** Italicus] licus **r** 2 me
 equidem **M** 3 es *om.* **Dp** 4 quam] quem **M** nomina] omnia
D 5 utrique **p** 6 ex studiis quasi notus **r** aliter **a** alter **MDpr**
 7 paucos **p** mecum *hoc loco om.* **M** 8 fadius **M** fabius **Dpr** fidius **a**
 9 illo die mecum primum **M** venerat *om.* **a** in urbe **M** cui *om.*
Dpr 10 de *om.* **r** 11 mei laboris **pr** 12 demosthenis **M** quod]
 quid **M** illum anus **Msa** illum manus **Dpr** 13 noscitavit **MDps** nos
 notavit **r** demonstravit **a** οὐτός ἐστι (**ECTIN M**) Δημοκθένης **MDsa**,
in lacuna om. **pr** celebritates **D** 14 et *priore loco om.* **rs** 16 prae-
 fero **Dpr** illius **a**

XXIII 21 in domum animum **a** 22 te tantum tractabilem **D** te
 talem **a** 23 quod tantum pra quod tanta **D** quum tantum **M** tribuis]
 tribus **M** 24 igitur laudo **M** 25 ut terroribus **D** uter errori-
 bus **M**

XXV.

C. PLINIUS MAMILIANO SUO S.

Quereris de turba castrensiū negotiorum, et tamquam summo 1
otio perfruare, lusus et ineptias nostras legis, amas, flagitas
5 meque ad similia condenda non mediocriter incitas. incipio enim 2
ex hoc genere studiorum non solum oblectationem verum etiam
gloriam petere post iudicium tuum, viri eruditissimi gravissimi
ac super ista verissimi. nunc me rerum actus modice, sed tamen 3
distingit: quo finito aliquid earundem camenarum in istum be-
10 nignissimum sinum mittam. tu passerulis et columbulis nostris
inter aquilas vestras dabis pennas, si tamen et sibi et tibi pla-
cebunt; si tantum sibi, continendos cavea nidove curabis. vale.

XXVI.

C. PLINIUS LUPERCO SUO S.

15 Dixi de quodam oratore saeculi nostri, recto quidem et sano, 1
sed parum grandi et ornato, ut opinor, apte 'nihil peccat, nisi
quod nihil peccat.' debet enim orator erigi, attolli, interdum 2
etiam effervescere, efferri ac saepe accedere ad praeceps. nam
plerumque altis et excelsis adiacent abrupta: tutius per plana,
20 sed humiliter et depressius iter: frequentior currentibus quam
reptantibus lapsus, sed his non labentibus nulla, illis non nulla
laus, etiamsi labantur. nam ut quasdam artes, ita eloquentiam 3
nihil magis quam ancipitia commendant. vides qui per funem
in summa nituntur quantos soleant excitare clamores, cum iam
25 iamque casuri videntur. sunt enim maxime mirabilia quae ma- 4
xime insperata, maxime periculosa, utque Graeci magis expri-

XXV 2 MAMILIAO M MILIANO D Manuliano r 4 perfluare M
nostris D 5 me ad D enim om. Dpr 6 studiorum ut grauiissimi nunc
me rerum (rell. om.) M 7 grauiissimi eruditissimi a 9 destringit M ca-
menam D in istum eundem benignissimum sinum p 11 uestras dabis
pra nostras dabis D nostras de alib; M pinnas D et sibi et tibi
placebunt a sibi et tibi placebunt M et sibi placebunt Dpr et tibi place-
bunt s 12 continendas M

XXVI 14 LUPERCO M 18 efferri] hec ferri M ac saepe M s
aut saepe Dpr ad preces p 19 altis excelsis r s titius M per]
pro r 20 iter] item pa frequenter D 21 receptantibus r sed
his Ma et his Dpr non habentibus Dr nulla illis non nulla laus
Mr s nulla laus illis nonnulla a nulla illis non nulla uis Dp 23 quam
om. Dr ancipita r qui per funem Ma qui funem D qui fune pr 24
nitantur M cum iamque casuri M 25 videntur om. Dp mirabilea M
26 insperata M inspectata a expectata Dpr inexpectata s graece Dpr

munt, παράβολα. ideo nequaquam par gubernatoris est virtus, cum placido et cum turbato mari vehitur: tunc admirante nullo inlaudatus ingloriosus subit portum; at cum stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus et dis maris 5 proximus. cur haec? quia visus es mihi in scriptis meis ad- notasse quaedam ut tumida, quae ego sublimia, ut improba, quae ego audentia, ut nimia, quae ego plena arbitrabar. plurimum 6 autem refert, reprehendenda adnotes an insignia. omnis enim advertit quod eminent et extat; sed acri intentione diiudicandum est, inmodicum sit an grande, altum an enorme. atque ut Ho- 10 merum potissimum attingam, quem tandem alterutram in partem potest fugere ἀμφὶ δὲ κάλιπυξεν μέγας οὐρανός, ἡέρι δ' ἔγχοc 7 ἐκέκλιτο et totum illud οὔτε θαλάσσης κύμα τόσον βοάα? sed opus est examine et libra, incredibilia sint haec et inania an magnifica et caelestia. nec nunc ego me his similia aut dixisse aut 15 posse dicere puto: non ita insanio; sed hoc intellegi volo, laxandos esse eloquentiae frenos nec angustissimo gyro ingeniorum 8 impetus refringendos. at enim alia condicio oratorum, alia poetarum. quasi vero M. Tullius minus audeat. quamquam hunc

1 παράβολα] que grandi sunt subiecta discrimini *sequente lacuna* r πα-
ράδοξα quae grandi sunt subiecta discrimini *Catanaeus*, in lacuna om. p,
sicut reliqua quae graece scripta sunt nequa compar pr nequaquam compar
5 2 et cum Mra aut cum Dps turbido D admirante nullo
Ma inlaudante nullo D laudante nullo pr 3 inlaudatur M ingloriosus
M inglorius Dpra ad cum M curuatur Ma turbatur Dp *Catanaeus*
labat r5 4 clarius a 5 cur haec quia uisus es (est p) pa quur hoc
quia uisus est D haec quia uisus es M cur hoc uisus est r5 cur haec uisus
es *Catanaeus* 6 quaedam ut tumida quae ego sublimia ut (aut a) improba
quae ego audientia (audentia *Aldus*²) ut (aut a) nimia Ma quaedam (quen-
dam D) ut tumida quaedam ut sublimia aut improba audienti aut nimia
Dpr 7 arbitrabar ut plurimum p 8 reprehenda M 9 iudicandum
est Dpr 10 inmodicum sit Mpa an modicum sit D an inmodicum sit
r5 adque M 11 tandem] tantundem Dpr alteram M 12
ΛΜΦΛΔΕCΜΞΕΝΜΕΤΑΛΩΥΡΑΝΟCΗΕΡΙΑΕΝΧΟCΕΚΔΙΤΟ M βράχε δ' εὐρεία
χθών ἀμφι — οὐρανός *Catanaeus*: ἀμφι — ἐκέκλιτο et οὔτε — βοάα in la-
cunis om. r: *Homer. Il. Φ 358. E 356* οὐρανός περὶ δὲ χθών ἐκέ-
κλιτο οὔτε κύματος ὄμβρον sed opus D 13 illud δοΥΤΕΘΑΛΑCCHC
ΚΥΜΑΤΟCCONΒΟΑ sed M illud οὔτι θαλάσσης κύματος κυβολαί. Sed a
illud ὡc δ' ὅτε χεῖμαρροι ποταμοὶ κατ' ὄρεcφι βέοντες ἐc μισγάγκειαν κυ-
βάλετον ὄμβριμον ὕδωρ κρουάνων ἐκ μεγάλων κοίλης ἐντοcθε χαράδρης *Ca-*
tanaeus: *Hom. Il. Ξ 394* 14 examine et libra incredibilia r5a examine
incredibilia Dp examine et libra inquit incredibilia M examine et libra in-
quam incredibilia *Cortius* sint haec M5a sunt haec Dpr et inania
an magnifica et caelestia Ma et inania (et immania p) ac magnifica coe-
lestia Dp an immania an magnifica an caelestia r5 15 nec] ne a
ego me his similia Ma ego mei similia Dp ego similia r ego me ei simi-
lia 5 16 puto] peto D hoc] ita M nolo p 17 eloquentiae] cle-
mentiae D frenos alia enim alia conditio (*rell. om.*) M 19 tullium D

omitto: neque enim ambigi puto. sed Demosthenes ipse, ille norma oratoris et regula, num se cohibet et comprimit, cum dicit illa notissima ἄνθρωποι μισοὶ καὶ κόλακες καὶ ἀλάστορες, et rursus οὐ λίθοις ἐτείχιχα τὴν πόλιν οὐδὲ πλίνθοις ἐγὼ, et statim 5 οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὐβοίαν προβαλέσθαι πρὸ τῆς Ἀττικῆς; et alibi ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νῆ τοὺς θεοὺς ἐκείνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων? iam quid auden- 9 tius illo pulcherrimo ac longissimo excessu, νόημα γάρ? quid haec, breviora superioribus, sed audacia paria, τότε ἐγὼ μὲν τῷ 10 Πύθωνι θρακυνομένῳ καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ὑμῶν? ex eadem nota όταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τις ὥσπερ οὗτος ἰσχύει, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν παῖγμα ἅπαντα ἀνεχαίτιζε καὶ διέ- luce. simile his ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δίκαιοις, et ibidem cū τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προδεδώκας, Ἀριστόγειτον, μάλ- 15 λον δ' ἀνήρηκας ὄλω. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἔχωκας λιμένας καὶ προβόλων ἐνέπληκας, πρὸς τούτους ὀρμίζου. et dixerat tούτῳ

1 ambigi poto **M** ambi puto **D** 2 num se **MD** § a non se pr co-
hibet et comprimit **Ma** cohibet cum (tum r) primum **Dpr** cohibet et com-
primit tum primum § 3 **ANOPΩΠΟΙ ΜΙΑΡΟΙ ΚΟΛΔΚΑΙΑΔΟCTOPEΤ** rur-
sus **M** ἄνθρωποι καὶ * (h. e. lacuna relicta) et rursus **D** et rursus *graecis in*
lacuna omissis r ἄνθρωποι καὶ πόλει et rursus § ἄνθρωποι μισοὶ καὶ κό-
λακες et rursus *Catanaeus: Demosth. de coron. § 296. 'quantum in graecis*
Secundo contulerimus, uel una hac epistola cognosci liberum unicuique. nam De-
mosthenem et Aeschinīs pleraque legimus, ut loca unde essent excerpta indica-
remus et in integram ac ueram lectionem restitueremus' Cat., h. e. Catanaeus, quem
editores secuti sunt 4 **ΟΥΛΙΘΙCETΙΧΙCΑΤΗΝΘΑΕΗΑΙΝΘΟΛCETΩ** et **M**
ἐτείχιχεται τὴν πόλιν οὐδὲν * et **D**: οὐ λίθοις — 257, 3 et alia *om. r. De-*
mosth. de coron. § 299 et statim **ΟΥΚΕΚΚΛΕΙΝΘΛΛΑΤ ΤΗΝΕΥΒΟΤΑΝ**
ΠΡΟΒΑΛΕΩΔΙΠΡΟΤΗC ΑΤΤΙΚΗC **M** et statim οὐκεκτῆμαθα ἀλλὰ τὴν
εὐβοίαν προβαλέσθαι πρὸ τῆς ἀττικῆς **D** et statim ταῦτα προβαλόμεν ἐγὼ
πρὸ τῆς ἀττικῆς ὅσον ἦν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ δυνατόν *Cat.* et statim *om.*
p: Demosth. de coron. § 301 5 προβαλόμεν a 6 et alibi **ΕΤΩ**
ΔΕΘΙΜΑΙΜ. FINIT EPISTULARUM LIBER. UIII. M et alibi ἐγὼ ὤμην
ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι νῆ τοὺς θεοὺς ἐκ οἴνο * ἐν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμέ-
νων **D** et alibi *om. p: Demosth. Philipp. 1 § 49* μὲν *om. Cat.* 7 quid
audentius **D Cat.** quid audientibus **pa** 8 ac longissimo *om. Dps* νό-
ημα] *Demosth. de fals. leg. § 259* 9 pari * ἐγὼ μὲν τῷ ἐπὶ θρακυνομένῳ
καὶ νομῳ * et eadem **D: Demosth. de coron. § 136** 10 καθ' ἡμῶν a καθ'
ὑμῶν οὐκ εἶξα οὐδ' ὑπεχώρησα ἀλλ' ἀναστάς ἀντίειπον καὶ τὰ τῆς πόλεως
δίκαια οὐχὶ προῦδωκα *Cat.* 11 όταν] *Demosth. Olynth. 2 § 9* πονηρίας *
πάφασις καὶ μικρὸν παῖγμα πάντα ἀνεσχύωτηζε καὶ διέλυσεν **D** *tic om.*
§ a 13 simile his ταχυνομένοις ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει * et **D: Demosth.**
in Aristog. 1 § 28. simile his πόλεως δὲ συνθήκη κοινὴ καθ' ἣν πᾶσι προσή-
κει ζῆν τοῖς ἐν τῇ πόλει *Cat.* 14 ibidem εἰς ταῦτα ἔλαιον προήλω-
κας ἀριστόγειτον * et **D: Demosth. in Aristog. 1 § 84.** προῦδωκας **§ a**
15 μὴ — 16 ὀρμίζου *om. Cat.* ἔχωκας] ἐάλωκας a 16 προσβολῶν a
dixerat τοῦ δὲ οὐδένα ὀρῶ τῶν πόνων * ἐπάληκας πρὸς τοῖς ὀρμίζουσι τοῦ-
των τῶν βασιλέων ὄντα ἀλλὰ πάντα ἄνω κρινὰ φάραγγας βάραθρα **D: De-**
mosth. in Aristog. 1 § 76. et dixerat δέδοικα — παιδοτριβεῖν ἀσθενῆς μὲν γάρ
πᾶς ἔστιν ὁ πονηρὸς δεinceps τούτῳ — βάραθρα nec satis *Cat.*

δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα. et deinceps δέδοικα μὴ δόξητέ τις τὸν αἰὲ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν, nec satis οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα ὑμῖν οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιοῦτους ἐν αὐτοῖς 5 μοςχεύητε, ad hoc εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας καὶ παλιγκάπηλος καὶ μεταβολεύς et mille talia, ut praeteream quae ab Aeschine 10 θαύματα, non ῥήματα vocantur. in contrarium incidi: dices hunc quoque ob ista culpari. sed vide, quanto maior sit qui reprehenditur ipso reprehendente, et maior ob haec quoque. in aliis 10 enim vis, in his granditas eius elucet. num autem Aeschines ipse his quae in Demosthene carpebat abstinuit? χρή γὰρ τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν δὲ ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ. alio loco ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι. iterum alio ἄλλ' ἐγκαθήμενοι καὶ 15 ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἀκροαεὶ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς παρανόμους λόγους. quod adeo probavit, ut repetat, ἄλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς

2 δέδοικα μὴ δόξητέ τις τῶνδε βουλομένα τινα * ἴσον ἐν τῇ πολει παιδοτρίβειν **D**: *Demosth. in Aristog. 1 § 7* 3 παιδοτρίβειν ἀσθενὴς μὲν γὰρ ἐστὶ πᾶς ὁ πονηρὸς καθ' ἑαυτὸν nec satis **a** 4 οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑμῶν λαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα ὑμῖν οἰκοδομῆσαι καὶνὰ * τοὺς τοιοῦτους ἐν αὐτοῖς μοιχεύεσθαι (adhuc *add. al. mun.*) * πονηρίας καὶ παλιν καὶ μεταβολεύς **D**: *Demosth. in Aristog. 1 § 48* προγόνους ἡμῶν ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦθ' ἡμῖν *Cat.* 5 ὑμῖν *om.* **a** 6 μοςχεύητε (μωσχεύεται *Cat.*) ἀλλὰ τοῦταντίον ἵν' ἀνείργητε (εἰρηνῆται *Cat.*) καὶ κολάζητε καὶ μηδεὶς ζηλοῖ μὴδ' ἐπιθυμεῖ κακίας adhuc *Cat.* **a**: adhuc **p** εἰ δέ] *Demosth. in Aristog. 1 § 46* καὶ παγκάπηλος *Cat.* 8 θαυματοποιὰ ῥήματα vocant **D**: *Aesch. in Ctesiph. § 167* dices *Cat.* **a** dicens **Dp** hunc quoque ob ista culpari **a** hunc (huc **p**) quoque ab ista culparis **Dp** haec quoque ab isto culpari **s** 10 ob hoc quoque **a** ob haec **ps** ob hoc **D** 11 his **D** iis **pa** 12 in demosthenem **p** χρή γὰρ ὡς ἄνδρες ἀθηναῖοι τὸ αὐτὸ *Cat.*, *om.* **D**: *Aesch. in Ctesiph. § 16* 13 μὲν *om.* **D** 14 ἀφείν νόμος ἑτέραν ὁ ῥήτωρ **D** ὁ ῥήτωρ τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρή δίδοναι τὴν ψήφον οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ alio *Cat.* **a** alio loco est ita ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ φωτὶ iterum **D** alio loco ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν (ἐπὶ *Cat.*) τῷ ψηφίσματι πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πεντατάλαντα τοὺς πρέσβεις ἀξίων τοὺς ὑπείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ καλλίᾳ δίδοναι ὅτι δὲ ἀληθῇ λέγῳ ἀφελὼν τὸν πομπὸν καὶ τὰς τριῆρεις καὶ τὴν ἀλαζονίαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀνάγκωθι iterum *Cat.* **a** alio loco *om.* **p**: *Aesch. in Ctes. § 101* 15 alio ἄλλὰ ἀνακαθήμενοι κακινὰ ῥέμβονται * παρανόμους λόγους quod adeo probavit ut repetat ἄλλως πέραν ταῖς * iam illam **D** alio ἄλλὰ καθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἀκροαεὶ ἡλαύνετε χυτονεῖς τοὺς παρανόμους λόγους. quod adeo probavit ut repetat ἄλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς εἰς τὸν πράγματός αὐτοῦ δρομέοις ἀδυνατα iam illa **s** alio (loco *add. Cat.*) καὶ μὴ ἔατε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιίστασθαι, quod adeo probavit, ut repetat ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ ἐν τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε iam (an **a**) illa *Cat.* **a** ἄλλ' ἐγκαθήμενοι] *Aesch. in Ctes. § 206* 17 ἄλλ' ὥσπερ] *Aesch. in Timarch. § 176*

ἵπποδρομίαις εἰς τὸν τοῦ πράγματος αὐτὸν δρόμον εἰσελαύνετε.
iam illa custoditius pressiusque, cū dē ἔλκοποιεῖς, ἢ συλλαβόντες
ὡς ληστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα, et alia?
expecto ut quaedam ex hac epistula, ut illud 'gubernacula ge- 13
5 munt' et 'dis maris proximus', isdem notis quibus ea de quibus
scribo confodias. intellego enim me, dum veniam prioribus peto,
in illa ipsa quae adnotaveras incidisse. sed confodias licet, dum
modo iam nunc destines diem, quo et de illis et de his coram
exigere possimus. aut enim tu me timidum aut ego te temera-
10 rium faciam. vale.

XXVII.

C. PLINIUS PATERNO SUO S.

Quanta potestas, quanta dignitas, quanta maiestas, quantum 1
denique numen sit historiae, cum frequenter alias tum proxime
15 sensi. recitaverat quidam verissimum librum partemque eius in
alium diem reservaverat. ecce amici cuiusdam orantes obsecran- 2
tesque ne reliqua recitaret. tantus audiendi quae fecerint pudor,
quibus nullus faciendi quae audire erubescunt. et ille quidem
praestitit quod rogabatur: sinebat fides. liber tamen, ut factum
20 ipsum, manet, manebit legeturque semper, tanto magis, quia
non statim. incitantur enim homines ad cognoscenda quae diffe-
runtur. vale.

XXVIII.

C. PLINIUS ROMANO SUO S.

25 Post longum tempus epistulas tuas, sed tres pariter recepi, 1
omnes elegantissimas amantissimas et quales a te venire, prae-
sertim desideratas, oportebat. quarum una iniungis mihi iucun-

2 custoditius a commodius **Dp** § cū dē ἔλκοποιεῖς ληστὴν τῶν γραμ-
μάτων et alia * expecto **D** cū dē ἔλκοποιεῖς ἡδιστὴν τῶν πραγμάτων et
alia τῆς ποντίας πλέοντα. expecto § cū dē ἔλκοποιεῖς καὶ μᾶλλον σοι μέλει
τῶν αὐθημέρων λόγων ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. altius illa οὐκ ἀπο-
πέμψηθε τὸν ἀνθρώπον ὡς κοινὴν τῶν ἐλλήνων συμφορὰν ἢ συλλαβόντες
ὡς ληστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμωρήσασθε et alia.
expecto *Cal.* a cū dē] *Aesch. in Ctes.* § 208 ἢ συλλαβόντες] *Aesch. in*
Ctes. § 253 4 expecto ut quaedam **pa** expecto quaedam **rs** expecto ut
D ut illud *om.* a 9 te] me r

XXVII 12 PATERNO **Da** Laterono p Laterano **rs** 14 frequens p
16 cuiusdam] eiusdem § orantis observantisque **Dr** 17 fecerit **D**
20 manebit] manebitque a quia non a et non **Dp** sed non **rs** 21 in-
citantur § a citantur pr citatur **D** ad cognoscenda **Ds** ad agnoscenda
pa ad ignoscenda r

XXVIII 25 sed tres a et res **D** tres pr

dissimum ministerium, ut ad Plotinam, sanctissimam feminam,
 2 litterae tuae perferantur: perferentur. eadem commendas Po-
 pilium Artemisium: statim praestiti quod petebat. indicas etiam
 modicas te vindemias collegisse: communis haec mihi tecum,
 3 quamquam in diversissima parte terrarum, querella est. altera 5
 epistula nuntias multa te nunc dictare nunc scribere, quibus nos
 tibi repraesentes: gratias ago; agerem magis, si me illa ipsa
 quae scribis aut dictas legere voluisses. et erat aequum ut te
 mea ita me tua scripta cognoscere, etiamsi ad alium quam ad
 4 me pertinerent. polliceris in fine, cum certius de vitae nostrae 10
 ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitivum rei familiaris
 statimque ad nos evoluturum, qui iam tibi compedes nectimus,
 5 quas perfringere nullo modo possis. tertia epistula continebat
 esse tibi redditam orationem pro † Clario, eamque visam ube-
 riorem, quam dicente me, audiente te, fuerit. est uberior: multa 15
 enim postea inserui. adicis alias te litteras curiosius scriptas
 misisse: an acceperim quaeris: non accepi et accipere gestio.
 proinde prima quaque occasione mitte, appositis quidem usuris,
 quas ego (num parcius possum?) centesimas computabo. vale.

XXVIII.

20

C. PLINIUS RUSTICO SUO S.

1 Ut satius unum aliquid insigniter facere, quam plurima me-
 diocriter, ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid

1 ut ad *Catanaeus* a ad pr ac D plocianam D 2 litterae tuae per-
 ferantur, perferentur a litterae tuae perferantur proferantur r litterae tuae
 perferantur s perferantur D proferantur p Popilium a pupillum Dpr
 3 arthemisium Ds Atheniensium r 5 in diuersissimam partem Dp 6
 nos tibi a noster D nos pr 7 si me — voluisses a si me illa ipsa quae
 scribis aut dicta legere potuisses (potuisse p) Dpr si mehercule illa ipsa
 quae scribis aut dictas legere potuissem s 8 sed erat Dp 9 me] mea
 r ad alium] aliud D 10 in finem a cum certius a cum certi rs
 cur certi Dp 12 euoluturum pa aduoluturum Drs 13 perfringere a
 effringere pr effingere D 14 pro Clario a pro Clanio s proclamo Dr pro
 Damo p pro C. Lanio *Sichardus in margine* eamque uisam (uisa r) ube-
 riorem rsa quis eam uberiozem Dp 15 quam dicente me audiente te
 sa quam dum te me audiente te r quam dicentem audiente te p quam di-
 centem audientem te D multa enim (multa etenim s) postea inserui,
 adicis sa multa est enim postea inseruia dicis D multa et postea enim in
 seruia adicis r multa est postea enim in tertia dicis p 16 alias te] te
 alias te a 17 non accepi et a non accepi eas pr non accipies D 19
 num parcius possum a non parcius possum s nunc parcius possum Dp non
 parcius possum r centesimas computabo *Catanaeus* centesima computabo
 a centesimam computabo r centesimam putabo Dp

XXVIII 22 ut satius est rsa insigniter facere quam plurima a in-
 signiter quam facerem (facere s) plura pr insigniter facere quam facerem
 plura D 23 ita plurima mediocriter om. Dp

insigniter. quod intuens ego variis me studiorum generibus, nulli
satis confisus, experior. proinde cum hoc vel illud leges, ita 2
singulis veniam ut non singulis dabis. an ceteris artibus ex-
cusatio in numero, litteris durior lex, in quibus difficilior effectus
5 est? quid autem ego de venia quasi ingratus? nam si ea facili-
tate proxima acceperis, qua priora, laus potius speranda quam
venia obsecranda est. mihi tamen venia sufficit. vale.

XXX.

C. PLINIUS GEMINO SUO S.

10 Laudas mihi et frequenter praesens et nunc per epistulas 1
Nonium tuum, quod sit liberalis in quosdam: et ipse laudo, si
tamen non in hos solos. volo enim eum qui sit vere liberalis
tribuere patriae, propinquis, adfinibus, amicis, sed amicis dico
pauperibus, non ut isti qui iis potissimum donant, qui donare
15 maxime possunt. hos ego viscatis hamatisque muneribus non sua 2
promere puto, sed aliena corripere. sunt ingenio simili qui quod
huic donant auferunt illi famamque liberalitatis avaritia petunt.
primum est autem suo esse contentum, deinde quos praecipue 3
scias indigere sustentantem foventemque orbe quodam socialitatis
20 ambire. quae cuncta si facit iste, usquequaque laudandus est;
si unum aliquid, minus quidem, laudandus tamen. tam rarum 4
est etiam imperfectae liberalitatis exemplar. ea invasit homines
habendi cupido, ut possideri magis quam possidere videantur. vale.

XXXI.

25 C. PLINIUS SARDO SUO S.

Postquam a te recessi, non minus tecum, quam cum apud te 1
fui. legi enim librum tuum, identidem repetens ea maxime (non

1 nulla r 2 legis a ita singulis ita ut non (nos D) singulis dabis
Dp 6 proxima] haec proxima a priora] prior D 7 observanda D
XXX 9 Geminio r5 10 frequente D 11 Nonium tuum 5a non
sum tuum r non sumptuum D nuntium tuum p in quosdam — 12 liberalis om.
Dpr, add. 5a 12 in hos 5 in nos a 13 sed amicis dico a sed tam his dico D
sed tamen iis dico p sed iis dico r5 14 non ut isti — possunt 5a non ut
istis qui iis (is D) maxime possunt Dpr 15 hos] hoc D 16 ingenio simili
r5a ingenii simili D ingenii simillimi p 19 sustentatus Dr societatis a
20 si] sibi r laudandum priore loco D: laudandus 21 quidem om. r 21
unum aliquid Dp unum aliquod Catanaeus a unum alioqui 5 tam parum
Dpr 22 etiam perfectae D et imperfectae r exemplar ea inuasit 5a
exempla rexnuasit D exempli tam eximia tenet p exempla Res eximia sit r
exemplar et ea invasit I. F. Gronovius obs. IV 4

XXXI 26 cum apud te r5a cum ad te Dp 27 non enim mentiar D
non enim me mentiar p

enim mentiar), quae de me scripsisti, in quibus quidem percopiosus fuisti. quam multa, quam varia, quam non eadem de eodem nec tamen diversa dixisti! laudem pariter et gratias agam? neutrum satis possum, et si possem, timerem ne arrogans esset ob ea laudare, ob quae gratias agerem. unum illud addam, omnia 5 mihi tanto laudabiliora visa quanto iucundiora, tanto iucundiora quanto laudabiliora erant. vale.

XXXII.

C. PLINIUS TITIANO SUO S.

Quid agis? quid acturus es? ipse vitam iucundissimam, id 10 est otiosissimam, vivo. quo fit ut scribere longiores epistulas nolim, velim legere, illud tamquam delicatus, hoc tamquam otiosus. nihil est enim aut pigrius delicatis aut curiosius otiosis. vale.

XXXIII.

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

15

1 Incidi in materiam veram, sed simillimam fictae dignamque isto laetissimo altissimo planeque poetico ingenio, incidi autem, dum super cenam varia miracula hinc inde referuntur. magna auctori fides. tametsi quid poetae cum fide? is tamen auctor, 20 cui bene vel historiam scripturus credidisses. est in Africa Hipponensis colonia mari proxima: adiacet navigabile stagnum: ex hoc in modum fluminis aestuarium emergit, quod vice alterna, prout aestus aut repressit aut impulit, nunc infertur mari, nunc 3 redditur stagno. omnis hic aetas piscandi navigandi atque etiam natandi studio tenetur, maxime pueri, quos otium lususque sollicitat. his gloria et virtus altissime provehi: victor ille qui lon-

1 quae] quod D percopiosius D 2 varie Dp de eodem iugo tamen Dp 4 si om. D 5 laudare ob quae a laudare tibi ob quae Dp laudare te ob quae r5 gratia D agere Dp 6 quanto iucundiora — erant r5 quanto iucundiora tanto iucundiora (iucundiora D) quanto laudabiliora erant Da quanto hic iucundiora quanto laudabiliora erant p

XXXII 10 quid agis quid acturus es ipse uitam r5a quid agis quid acturus se uitam D quid agis quid agitur sectantibus uitam p 11 vivo om. Dp 12 velim om. Dp

XXXIII 17 isto laetissimo altissimo a stolatissimo altissimo D scholastico altissimo p isto altissimo r5 scholastico isto altissimo *Catanaeus*

19 auctoris fides a tametsi quid poetae 5a tamenetsi quid poeta r tamen si quid poeta Dp 20 scripturus 5a scripturum Dpr 21 adiacet ei navigabile a ex hoc Dr5 et hoc p quod a ex quo *vulgo* 22 modum] nomen r demergit Dp 23 aestus aut repressit D5a estus autem repressit r aestas aut repressit p inpulit] implevit r 24 aetas a aestus Dpr 25 puerorum 5 ludusque sollicitant a

gissime ut litus ita simul natantes reliquit. hoc certamine puer 4
 quidam audentior ceteris in ulteriora tendebat. delphinus occurrit
 et nunc praecedere puerum, nunc sequi, nunc circumire, po-
 stremo subire, deponere, iterum subire trepidantemque perferre
 5 primum in altum, mox flectit ad litus redditque terrae et aequa-
 libus. serpit per coloniam fama: concurrere omnes, ipsum pue- 5
 rum tamquam miraculum aspicere, interrogare, audire, narrare.
 postero die obsident litus, prospectant mare et siquid est mari
 simile. natant pueri, inter hos ille, sed cautius. delphinus rur-
 10 sus ad tempus, rursus ad puerum. fugit ille cum ceteris. del-
 phinus, quasi invitet revocet, exilit mergitur variosque orbes im-
 plicat expeditque. hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec 6
 homines innutritos mari subiret timendi pudor. accedunt et ad-
 ludunt et appellant, tangunt etiam pertrectantque praebentem.
 15 crescit audacia experimento. maxime puer qui primus expertus
 est adnatat, insilit tergo, fertur referturque, agnosci se et amari
 putat, amat ipse: neuter timet, neuter timetur: huius fiducia,
 mansuetudo illius augetur. nec non alii pueri dextra laevaue 7
 simul eunt hortantes monentesque. ibat una (id quoque mirum)
 20 delphinus alius, tantum spectator et comes: nihil enim simile
 aut faciebat aut patiebatur, sed alterum illum ducebat reducebat-
 que, ut puerum ceteri pueri. incredibile, tam verum tamen quam 8
 priora, delphinum gestatorem collusoremque puerorum in terram
 quoque extrahi solitum harenisque siccatum, ubi incaluisset, in

1 natantes] nanteis a relinquit hoc certamine a reliquit Quid hoc
 certamine Dp relinquit Id hoc in certamine r relinquit hoc in certamine s
 2 tenebat D occurrit a incurrit Dpr 6 famam D concurre r
 7 narrare respondere postremo die p 8 mare et (et om. r) si quid est
 mari simile Drsa mare et siquidem mari simile p mare, ecquid e mari
 simile Cortius 10 ad puerum fugit ille cum ceteris delphinus a ad pue-
 rum fugit venit puer fugit ille cum ceteris delphinis Dp ad puerum venit
 ille fugit cum ceteris Ille cum ceteris delphinus r ad puerum venit ille
 fugit cum ceteris delphinus s 11 inuitet reuocet a inuitet et reuocet Ds
 inuite et reuocet p mutet et reuocet r exilit sa exili r exiliunt Dp
 implicitat a 12 pluribus diebus donec D 13 maris D timendi]
 tuendi r 14 tangant D praebentem a praeceuntem Dpr praebentem
 se Mommsenus 15 audacia et experimento Dpr 16 adnatat nanti in-
 sililit tergo a adnatanti insiliit tergo rs adnatanti (adnatandi D) insiliit ergo
 Dp adnatantis insilit tergo Sichardus adnatat natanti, insilit tergo Cortius
 agnosci se et amari (adnosci se amari a) putat amat ipse sa agnoscit
 se ex mari putat amat ipse r agnoscit se ex mari putata mētis se D
 agnoscit se ex mari putati meatis se p 17 neuter timet om. Dp 18
 alii] aut Dp 19 ibat una rsa ita ima D ne timeat p 20 delphinus D
 spectatore comes D 21 illum] illud D reducebatque puerum p
 reducebat ut puerum a 23 priora] propria r 24 in mare] iam
 mare Dp

9 mare revolvi. constat Octavium Avitum, legatum proconsulis,
 in litus educto religione prava superfudisse unguentum, cuius
 illum novitatem odoremque in altum refugisse nec nisi post mul-
 tos dies visum languidum et maestum, mox redditus viribus prio-
 10 rem lasciviam et solita ministeria repetisse. confluebant omnes 5
 ad spectaculum magistratus, quorum adventu et mora modica
 res publica novis sumptibus atterebatur. postremo locus ipse
 quietem suam secretumque perdebat. placuit occulte interfici ad
 11 quod coibatur. haec tu qua miseratione, qua copia deflebis, or-
 nabis, attolles! quamquam non est opus adfingas aliquid aut 10
 adstruas: sufficit ne ea quae sunt vera minuantur. vale.

XXXIII.

C. PLINIUS TRANQUILLO SUO S.

1 Explica aestum meum: audio me male legere, dumtaxat ver-
 sus; orationes enim commode, sed tanto minus versus. cogito 15
 ergo recitaturus familiaribus amicis experiri libertum meum.
 hoc quoque familiare, quod elegi non bene, sed melius lecturum,
 2 si tamen non fuerit perturbatus. est enim tam novus lector quam
 ego poeta. ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam
 defixus et mutus et similis otioso, an, ut quidam, quae pronun- 20
 tiabit murmure oculis manu prosequar. sed puto me non minus
 male saltare quam legere. iterum dicam, explica aestum meum
 vereque rescribe, num sit melius pessime legere, quam ista vel
 non facere vel facere. vale.

XXXV.

25

C. PLINIUS ATRIO SUO S.

1 Librum quem misisti recepi et gratias ago. sum tamen hoc
 tempore occupatissimus: ideo nondum eum legi, cum alioqui

1 reuoluit constant D Avitum r̄sa abitum D habitum p procon-
 sulis s̄a procon. pr proconsulem D 2 seducto D educta r 3 ille a
 nouitate p ordinemque D: fortasse odoremque aspernatum in altum refu-
 gisse. 5 solita ministeria r̄sa solitam iussisse seria D solitam uisum
 esse seria p 6 ad spectaculum omnes a modica resp. nouis sumptibus
 ra modica resp. nouissimum partibus Dp immodicis resp. sumptibus s̄
 8 prodebat r occulte| secrete a 9 tu] tua r 10 affigas p aut
 asseruas D aut struas a

XXXXIII 15 commode sed a commodis et D commodius et pr 16
 ergo] quo r 17 sed melius scio lecturum r̄sa sit melius lecturum D sit
 melius lecturus p 20 defixus mutus Dpr 24 vel facere om. r

XXXV 26 ATRIO D Appio pr Oppio a: fortasse Attio 27 recepi om.
 Dp tamen in hoc D 28 alioqui Catanaeus a aliquid Dpr

validissime cupiam. sed eam reverentiam cum litteris ipsis tum scriptis tuis debeo, ut sumere illa nisi vacuo animo inreligiosum putem. diligentiam tuam in retractandis operibus valde probo. 2 est tamen aliquis modus, primum quod nimia cura deterit magis quam emendat, deinde quod nos a recentioribus revocat simulque nec absolvit priora et inchoare posteriora non patitur. vale.

XXXVI.

C. PLINIUS FUSCO SUO S.

10 Quaeris quem ad modum in Tuscis diem aestate disponam. 1 evigilo cum libuit, plerumque circa horam primam, saepe ante, tardius raro: clausae fenestrae manent. mire enim silentio et 2 tenebris ab iis quae avocant abductus et liber et mihi relictus non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem quae 15 mens vident, quotiens non vident alia. cogito, siquid in manibus, cogito ad verbum scribenti emendantique similis, nunc pauciora nunc plura, ut vel difficile vel facile componi tenerive potuerunt. notarium voco et die admisso quae formaveram dicto: abit rursusque revocatur rursusque dimittitur. ubi hora quarta vel 3 20 quinta (neque enim certum dimensumque tempus), ut dies suasit, in xystum me vel cryptoporticum confero, reliqua meditor et dicto. vehiculum ascendo: ibi quoque idem quod ambulans aut iacens: durat intentio mutatione ipsa refecta. paulum redormio, dein ambulo, mox orationem graecam latinamve clare et intente 25 non tam vocis causa quam stomachi lego; pariter tamen et illa

1 eam reverentiam D^{ga} ea reverentia pr tum om. D^{pr}, add. ^{ga}
4 primumque nimia cura dederit p 5 nos a recentioribus ^{ga} nos recentioribus D^{pr}

XXXVI 10 dies r^s 11 evigilio r cum collibuit pr circa om.
r 12 mire — abductus a mire (mirae p) enim cum silentium et tenebrae ab his quae aduocant abductis D^{pr} mire enim cum silentio et tenebris animus alitur et ab his quae auocant abductus s 13 et liber et mihi relictus ^{ga} et liber et mihi et relictus D^{pr} 14 sequor ^{ga} et sequar D^{pr} 15 mens vident ^{ga} mens viderit D mens uidet p meos vident r cogito ad si quid r 16 aduerbium D nunc pauciora om. D^p 17 ut om. D^p tenerive potuerunt] tenetur r 18 notari uoco D diem Dr amisso r quae formaueram dicto, abit rursusque reuocatur a quae formaueram reuocatur D quae formam ueram reuocant p que forma uera reuocatur r quae formaueram reuocantur s 19 dimittitur] remittitur a 21 in om. r cryptoporticum ^{ga} cryptoporticus D^p crypto porticu r refero r reliqua meditor et dicto a reliqua meditor edicto r reliqua meditor dicto et s reliquam medetur edicto D^p 22 ibi quoque pa ubi quoque Dr^s 23 referta pr* paululum p 24 deinde pr 25 lego om. D^p, add. r^{ga} pariter tamen et illa firmatur om. D^{pr}, add. a

4 firmatur. iterum ambulo, ungor, exerceor, labor. cenanti mihi,
 si cum uxore vel paucis, liber legitur: post cenam comoedus
 aut lyristes: mox cum meis ambulo, quorum in numero sunt
 eruditi. ita variis sermonibus vespera extenditur et quamquam
 5 longissimus dies cito conditur. non numquam ex hoc ordine
 aliqua mutantur. nam si diu iacui vel ambulavi, post somnum
 demum lectionemque non vehiculo, sed quod brevius, quia ve-
 locius, equo gestor. interveniunt amici ex proximis oppidis par-
 temque diei ad se trahunt interdumque lasso mihi opportuna
 6 interpellatione subveniunt. venor aliquando, sed non sine pugil-
 laribus, ut, quamvis nihil ceperim, non nihil referam. datur et
 colonis, ut videtur ipsis, non satis temporis, quorum mihi agre-
 stes querellae litteras nostras et haec urbana opera commen-
 dant. vale.

XXXVII.

15

C. PLINIUS PAULINO SUO S.

1 Nec tuae naturae est translaticia haec et quasi publica officia
 a familiaribus amicis contra ipsorum commodum exigere, et ego
 te constantius amo, quam ut verear ne aliter ac velim accipias,
 nisi te kalendis statim consulem videro, praesertim cum me ne-
 cessitas locandorum praediorum plures annos ordinatura detineat,
 2 in qua mihi nova consilia sumenda sunt. nam priore lustro,
 quamquam post magnas remissiones, reliqua creverunt: inde ple-
 risque nulla iam cura minuendi aeris alieni, quod desperant posse
 persolvi; rapiunt etiam consumuntque quod natum est, ut qui
 3 iam putent se non sibi parcere. occurrendum ergo augescentibus
 vitiis et medendum est. medendi una ratio, si non nummo, sed

1 ungor ꝑa urgeor Dpr exerceor om. p mihi si cum Dr mihi sic
 cum a mihi cum ꝑꝑ 2 comoedus *Sichardus* comoedia pra comoediam D
 comoedi ꝑ 3 quorum in numero ꝑ quorum Dpr quorum nu-
 mero a 4 eruditi uariis p eruditi barbaris D 5 cito conditur ra bene
 conditur Dp cito clauditur ꝑ non numquam *Beroaldus* a numquam Dpr
 6 imitantur r iacui r tacui Dpꝑa 7 lectionem quem non D
 quia uelocius a quod uelocius Dpr 8 oppidi p 9 lassato a 11 ut]
 et D sed ut *Cortius* 13 haec] hic D istic r istaec ꝑ
 XXXVII 17 translaticia Dp 18 a om. Dpr 19 ne aliter Dꝑa nec
 aliter pr 20 nisi te rꝑa in me D ni me p 21 locandorum a tuscianorum
 Dp tuscanorum rꝑ: cf. *VII* 30, 3 in plures] *C. F. W. Muellerus mus. Rhen.*
noviss. t. XX (a. 1865) p. 157 22 in qua mihi noua pr in quam noua a in qua
 noua D lustro rꝑa iusto D iusta p 23 plerisque a plerique Dpr
 24 quod] quid Dp 25 rapiuntur D quod natum est a quod natura est
 Drꝑ quod nam est p 26 putant Dpꝑ parcere a placere Dpr oc-
 currendum ꝑa occurrere dum Dpr 27 uitiiis Dꝑa intus pr et meden-
 dum est et medendi Dpr nummo] omnino D

partibus locem ac deinde ex meis aliquos operis exactores custodes fructibus ponam. et alioqui nullum iustius genus redditus, quam quod terra caelum annus refert. at hoc magnam fidem, 4 acris oculos, numerosas manus poscit. experiendum tamen et
5 quasi in veteri morbo quaelibet mutationis auxilia temptanda sunt. vides quam non delicata me causa obire primum consu-5 latus tui diem non sinat; quem tamen hic quoque ut praesens votis gaudio gratulatione celebrabo. vale.

XXXVIII.

10

C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

Ego vero Rufum nostrum laudo, non quia tu ut ita facerem petisti, sed quia est ille dignissimus. legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiae amor ipsius adiecit. iudicavi tamen: neque enim soli iudicant qui maligne
15 legunt. vale.

XXXVIII.

C. PLINIUS MUSTIO SUO S.

Haruspicum monitu reficienda est mihi aedes Cereris in prae- 1 diis in melius et in maius, vetus sane et angusta, cum sit alio-
20 qui stato die frequentissima. nam idibus Septembribus magnus 2 e regione tota coit populus, multae res aguntur, multa vota suscipiuntur, multa redduntur. sed nullum in proximo suffugium aut imbris aut solis. videor ergo munifice simul religioseque fa- 3 cturus, si aedem quam pulcherrimam extruxero, addidero porticus
25 aedi, illam ad usum deae, has ad hominum. velim ergo emas quattuor marmoreas columnas, cuius tibi videbitur generis, emas marmora, quibus solum, quibus parietes excolantur. erit etiam 4 vel faciendum vel emendum ipsius deae signum, quia antiquum

1 locem ꝑa locum Dpr ac inde ꝑ exactores operi a 2 nullum istius ꝑ nullus istius D 3 annus] amnis ꝑꝑ at hoc *Catanaeus* ad hoc Dpra 4 acris rꝑ acreis a aeris Dp exprimendum ꝑ 7 diem nomen sinat Dp 8 gaudio ꝑa gaudeo Dpr

XXXVIII 11 Rufum nostrum laudo non quia rꝑa rufum non laudo quia D ruffum laudo non quia ꝑ tu ita ut facerem pr 12 ille est ꝑ

XXXVIII 18 Aruspicum ꝑa. arispicum r Harispum D Pauruspicum ꝑ monitu om. Dp aedis cereris D aedes caeteris ꝑ 19 in melius in maius ꝑ: et in maius om. D 19 alioqui stato rꝑa aliquid cum statio Dp

20 septembris rꝑ 24 si aedi quam pulcherrimam extruxero addidero porticus illam ꝑ aedem a eandem Dpr 25 aedi illam] aedulam D 27 erit etiam uel faciendum uel emendum ipsius a erit etiam faciendum (faciendum pr) ipsius Dpr

illud e ligno quibusdam sui partibus vetustate truncatum est. 5 quantum ad porticus, nihil interim occurrit, quod videatur istinc esse repetendum; nisi tamen ut formam secundum rationem loci scribas. neque enim possunt circumdari templo: nam solum 6 templi hinc flumine et abruptissimis ripis, hinc via cingitur. est 5 ultra viam latissimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur; nisi quid tu melius inveneris, qui soles locorum difficultates arte superare. vale.}

XXXX.

C. PLINIUS FUSCO SUO S.

10

1 Scribis pergratas tibi fuisse litteras meas, quibus cognovisti, quem ad modum in Tuscis otium aestatis exigere: requiris quid 2 ex hoc in Laurentino hieme permutem. nihil, nisi quod meridianus somnus eximitur multumque de nocte vel ante vel post diem sumitur, et si agendi necessitas instat, quae frequens hieme, 15 non iam comoedo vel lyristae post cenam locus, sed illa quae dictavi identidem retractantur, ac simul memoriae frequenti 3 emendatione proficitur. habes aestate hieme consuetudinem: addas huc licet ver et autumnum, quae inter hiemem aestatemque media, ut nihil de die perdant, de nocte parvulum adquirunt. vale. 20

1 quibusdam sui partibus vetustate a quibusdam vetustate sui parti-
bus **Dpr** 2 nil interim occurrere **r** istinc esse **rga** statim esse **p** ne-
cesse **D** 3 ut] ne **D** 4 possunt circumdari templo a possum circum-
dare templo **Dpr** possum circumdare templum **g** 6 viam] uia **D** con-
tra templum ipsum porticus explicabuntur, nisi quid tu melius inueneris a
contra templum porticus explicabuntur nisi quid (quod **g**) tu melius inue-
nies **rg** contra templum inuenies **D** contra templis inuenies **p**

XXXX 13 permutet **Dp** 17 dictavi a dicta ut **Dp** dicta **r** dictata
Catanaeus 18 prospicitur *Mommseus* addas huc licet uer et autumnum
quae e coniectura *Lectii Casaubonus* et 'ex membranis' suis *Modius novantiq.*
lect. 12 Grut. lamp. V p. 40, non addas huc licet uere tantum num (nun **D**)
quae **Dp** non addas huc licet uere **tñ** numquam **r** non addas huc licet uere
tantumque **g** addas (non addas a) huc licet tantumnum quae *Catanaeus* a
colligas hinc licet uer et autumnum quae *Mommseus* 19 inter hiemem
aestatemque media *Modius* inter hiemem aestatemque mediam **ga** inter
(intra **p**) hiemem statim aestatemque mediam **Dpr** 20 ut nihil de die
perdunt de nocte **Dpga** ut nisi de die perdunt de nocte **r** ut nihil de die
perdunt ita de nocte *Modius* aut nihil de die perdunt aut de nocte *Momm-*
seus *Caii Plinii Secundi Nouicomensis Oratoris Facundissimi Episto-*
larum Liber Octauus Expli. p

C. PLINI CAECILI SECUNDI
AD TRAIANUM IMPERATOREM
ET
TRAIANI IMPERATORIS AD PLINIUM
E P I S T U L A R U M
LIBER

A editio princeps Hieronymi Avantii a. 1502 continens epistulas 41—121
a editio Aldina a. 1508

Scriptura editionis **A** integra exhibita est. scriptura editionis **a** in priore parte epistularum, quae antea edita non erat, item integra, in posteriore parte, quam ex Avantii editione Aldus expressit, tum cum ab **A** discrepat exhibita est, ita ut non indicata discrepantia **A** consensum utriusque editionis significet

C. PLINI CAECILI SECUNDI
AD TRAIANUM IMPERATOREM
TRAIANI IMPERATORIS AD PLINIUM
E P I S T U L A R U M

LIBER.

I. (a. 98)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Tua quidem pietas, imperator sanctissime, optaverat ut quam
tardissime succederes patri. sed di immortales festinaverunt vir-
tutes tuas ad gubernacula rei publicae, quam susceperas, admove-
10 precor ergo ut tibi et per te generi humano prospera omnia, id est
est digna saeculo tuo, contingant. fortem te et hilarem, impe-
rator optime, et privatim et publice opto.

II. (a. 98)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Exprimere, domine, verbis non possum quantum mihi gau-
dium attuleris, quod me dignum putasti iure trium liberorum.
quamvis enim Iuli Serviani, optimi viri tuique amantissimi, pre-
cibus indulseris, tamen etiam ex rescripto intellego libentius hoc
20 ei te praestitisse, quia pro me rogabat. videor ergo summam
voti mei consecutus, cum inter initia felicissimi principatus tui
probaveris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere; eoque
magis liberos concupisco, quos habere etiam illo tristissimo sae-
culo volui, sicut potes duobus matrimoniis meis credere. sed di

1 C. PL. SECUNDI EPISTOLARVM LIBER DECIMVS AD TRAI-
ANVM IMP. Gratulatoria ob imperium a

I 9 dii a

II Gratias agit a 18 Iulii a 24 dii a

melius, qui omnia integra bonitati tuae reservarunt: maluerunt hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem et securus et felix.

III A. [XX.] (a. 99)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

15

1 Ut primum me, domine, indulgentia vestra promovit ad praefecturam aerarii Saturni, omnibus advocacionibus, quibus alioqui numquam eram promiscue functus, renuntiavi, ut toto animo
2 delegato mihi officio vacarem. qua ex causa, cum patronum me provinciales optassent contra Marium Priscum, et petii veniam 10 huius muneris et impetravi. sed cum postea consul designatus censuisset agendum nobiscum, quorum erat excusatio recepta, ut essemus in senatus potestate pateremurque nomina nostra in urnam conici, convenientissimum esse tranquillitati saeculi tui putavi praesertim tam moderatae voluntati amplissimi ordinis 15
3 non repugnare. cui obsequio meo opto ut existimes constare rationem, cum omnia facta dictaque mea probare sanctissimis moribus tuis cupiam.

III B. [XXI.] (a. 99)

TRAIANUS PLINIO

20

Et civis et senatoris boni partibus functus es obsequium amplissimi ordinis, quod iustissime exigebat, praestando. quas partes impleturum te secundum susceptam fidem confido.

III. [III.] (a. 98)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

25

1 Indulgentia tua, imperator optime, quam plenissimam ex-
perior, hortatur me ut audeam tibi etiam pro amicis obligari,
inter quos sibi vel praecipuum locum vindicat Voconius Romanus,
2 ab ineunte aetate condiscipulus et contubernalis meus. quibus
ex causis et a divo patre tuo petieram ut illum in amplissimum 30
ordinem promoveret. sed hoc votum meum bonitati tuae reser-

1 maluere I. A. Ernestius malui a

III A De sortitione patrocini aduersus Marium Priscum a 11 consul designatus censuisset (vel consules designati censuissent) agendum Gruterus consul designatus censuisses tacendum a consul designatus censuisses faciendum Casaubonus 14 tranquillitati Aldus² tranquillitate a

III B Epistulam cum superiore coniunctam in a separavit et Traiano tribuit Catanueus

III B Petit latum clauum amico a

vatum est, quia mater Romani liberalitatem sestertii quadringenties, quod conferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis professa fuerat, nondum satis legitime peregerat; quod postea fecit admonita a nobis. nam et fundos emancipavit et cetera 3
 5 quae in emancipatione implenda solent exigi consummavit. cum 4 sit ergo finitum quod spes nostras morabatur, non sine magna fiducia sub signo apud te fidem pro moribus Romani mei, quos et liberalia studia exornant et eximia pietas, qua et hanc ipsam matris liberalitatem et statim patris hereditatem et adoptionem
 10 a vitrico meruit. auget haec et natalium et paternarum facultatum splendor. quibus singulis multum commendationis accessurum etiam ex meis precibus indulgentiae tuae credo. rogo ergo, 6 domine, ut me exoptatissimae mihi gratulationis compotem facias et honestis, ut spero, adfectibus meis praestes ut non in me
 15 tantum verum et in amico gloriari iudiciis tuis possim.

V. [III.] (a. 98)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Proximo anno, domine, gravissima valetudine usque ad periculum vitae vexatus iatralipten adsumpsi, cuius sollicitudini
 20 et studio tuae tantum indulgentiae beneficio referre gratiam parem possum. quare rogo des ei civitatem Romanam. est enim peregrinae condicionis, manumissus a peregrina. vocatur ipse Harpocras, patronam habuit Thermuthin Theonis, quae iam pridem defuncta est. item rogo des ius Quiritium libertis Antoniae Ma-
 25 ximillae, ornatissimae feminae, Hediae et [Antoniae] Harmeridi; quod a te petente patrona peto.

VI. [XXII.] (a. 98)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Ago gratias, domine, quod et ius Quiritium libertis necessariae mihi feminae et civitatem Romanam Harpocrati, iatraliptae
 30 meo, sine mora indulsisti. sed cum annos eius et censum, sicut

1 sestertii quater decies I. F. Gronovius de pec. vet. II 3 CCCC HS Gesnerus 4 'idem ad Traianum epistola IIII quae vulgo non extat Nam fundos inquit emancipavit: et cetera quae in emancipatione implenda solent exigi consumavit' Budaeus annot. in pand. f. 22 ed. Ascens. a. 1516 7 apud te Aldus² adit te a 8 quae hanc a 9 patriis a 10 facultatum a

V Ciuitatem Romanam Harpocrati Iatraliptae suo petit a 23 patronam habuit Catanaeus matronam habet a 25 Heliiae Catanaeus Heliiae vulgo et Agathemeridi coniecit Mommsenus 26 patronam a

VI Agit gratias a

praeceperas, ederem, admonitus sum a peritioribus debuisse me ante ei Alexandrinam civitatem impetrare, deinde Romanam, 2 quoniam esset Aegyptius. ego autem, quia inter Aegyptios ceterosque peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet a peregrina manumissum patronamque eius iam pridem decessisse. de qua ignorantia mea 5 non queror, per quam stetit ut tibi pro eodem homine saepius obligarer. rogo itaque, ut beneficio tuo legitime frui possim, tribuas ei et Alexandrinam civitatem et Romanam. annos eius et censum, ne quid rursus indulgentiam tuam moraretur, liber- 10 tis tuis quibus iusseras misi.

VII. [XXIII.] (a. 98)

TRAIANUS PLINIO

Civitatem Alexandrinam secundum institutionem principum non temere dare proposui. sed cum Harpocrati, iatraliptae tuo, 15 iam civitatem Romanam impetraveris, huic quoque petitioni tuae negare non sustineo. tu ex quo nomo sit notum mihi facere debebis, ut epistulam tibi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum meum, mittam.

VIII. [XXIII.] (a. 101)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Cum divus pater tuus, domine, et oratione pulcherrima et honestissimo exemplo omnes cives ad munificentiam esset cohor-
tatus, petii ab eo ut statuas principum, quas in longinquis agris 25
per plures successiones traditas mihi quales acceperam custodie-
bam, permitteret in municipium transferre adiecta sua statua.
2 quod ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat: ego statim
decurionibus scripseram ut adsignarent solum, in quo templum
pecunia mea extruerem: illi in honorem operis ipsius electionem 30
3 loci mihi obtulerant. sed primum mea, deinde patris tui valetu-
dine, postea curis delegati a vobis officii retentus, nunc videor
commodissime posse in rem praesentem excurrere. nam et men-
struum meum kalendis Septembribus finitur, et sequens mensis
4 complures dies feriatos habet. rogo ergo ante omnia permittas 35
mihi opus quod inchoaturus sum exornare et tua statua, deinde,

VIII De statuis principum in municipium transferendis a 28 quod-
que ille a quod cum ille *Gruterus* 30 in honorem *Cortius* in honore a
34 Kalendis Septembribus *G. H. Schaeferus* Kal. Septembris a 36 in-
cohaturus a

ut hoc facere quam maturissime possim, indulgeas commeatum. non est autem simplicitatis meae dissimulare apud bonitatem 5 tuam obiter te plurimum collaturum utilitatibus rei familiaris meae. agrorum enim quos in eadem regione possideo locatio, cum alioqui CCCC excedat, adeo non potest differri, ut proximam 10 putationem novus colonus facere debeat. praeterea continuae sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare, quarum rationem nisi praesens inire non possum. debebo ergo, domine, indulgentiae tuae et pietatis meae celeritatem et status ordinationem, si mihi ob utraque haec dederis commeatum triginta dierum. neque enim angustius tempus praefinire possum, cum et municipium et agri de quibus loquor sint ultra centesimum et quinquagesimum lapidem.

VIII. [XXV.] (a. 101)

15

TRAIANUS PLINIO

Et multas et [omnes] publicas causas petendi commeatus reddidisti. mihi autem vel sola voluntas tua suffecisset. neque enim dubito te, ut primum potueris, ad tam districtum officium reversurum. statuam poni mihi a te eo quo desideras loco, quam- 20 quam eius modi honorum parcissimus, tamen patior, ne impedisse cursum erga me pietatis tuae videar.

X. [V.] (a. 98)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Exprimere, domine, verbis non possum quanto me gaudio 1 adfecerint epistulae tuae, ex quibus cognovi te Harpocrati, iatripliptae meo, et Alexandrinam civitatem tribuisse, quamvis secundum institutionem principum non temere eam dare proposuisses. esse autem Harpocran νομοῦ Μερφίτου indico tibi. rogo ergo, 2 indulgentissime imperator, ut mihi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum tuum, sicut promisisti, epistulam mit- 30 tas. obviam iturus, quo maturius, domine, exoptatissimi adventus tui gaudio frui possim, rogo permittas mihi quam longissime occurrere tibi.

4 locatio cum *Catanaeus* locationem a 8 debebo *I. F. Gronovius* debeo a 9 pietatis *I. F. Gronovius* pietati a

VIII 16 et priuatas multas et omnes publicas *Catanaeus*. fortasse multas et privatas et publicas 19 quo desyderas *Aldus*² quod desyderas a

X Impetratae ciuitatis Alexandrinorum pro Harpocrate gaudium a 28 νόμου μεμφύτου a νομόν μεμφίτικον *Catanaeus* νομοῦ Μερφίτικοῦ *H. Stephanus* 31 exoptatissimi *I. F. Gronovius* exoptatissime a

XI. [VI.] (a. 98)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Proxima infirmitas mea, domine, obligavit me Postumio Ma-
 rino medico, cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si
 2 precibus meis ex consuetudine bonitatis tuae indulseris. rogo 5
 ergo ut propinquis eius des civitatem, Chrysippo Mithridatis
 uxorque Chrysippi, Stratonicae Epigoni, item liberis eiusdem
 Chrysippi, Epigono et Mithridati, ita ut sint in patris potestate
 utque iis in liberos servetur ius patronorum. item rogo indul-
 geas ius Quiritium L. Satrio Abascanto et P. Caesio Phosphoro 10
 et Panchariae Soteridi, quod a te volentibus patronis peto.

XII. [VII.] "

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Scio, domine, memoriae tuae, quae est bene faciendi tenacis-
 sima, preces nostras inhaerere. quia tamen in hoc quoque in- 15
 dulsisti, admoneo simul et impense rogo ut Accium Suram prae-
 tura exornare digneris, cum locus vacet. ad quam spem aliqui
 quietissimum hortatur et natalium splendor et summa integritas
 in paupertate et ante omnia felicitas temporum, quae bonam
 conscientiam civium tuorum ad usum indulgentiae tuae provocat 20
 et attollit.

XIII. [VIII.] (a. 103. 104)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Cum sciam, domine, ad testimonium laudemque morum meo-
 rum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo dignitati 25
 ad quam me provexit indulgentia tua vel auguratum vel septem-
 viratum, quia vacant, adicere digneris, ut iure sacerdotii pre-
 cari deos pro te publice possim, quos nunc precor pietate privata.

XIII. [VIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

30

Victoriae tuae, optime imperator, maximae pulcherrimae
 antiquissimae et tuo nomine et rei publicae gratulor deosque im-

XI Medici sui propinquis ciuitatem petit a 3 Posthumio a 6
 Mitridatis a 8 Mitridati a 10 Abascantio *Catanaeus*

XII Praeturae amico petit a 14 beneficiendi a 15 quoque saepe
 indulsisti *Catanaeus*

XIII Sacerdotium sibi petit a 27 quia uacant *Catanaeus* quia uacat a

XIII Gratulatoria ob uictoriam a 31 imp. Maxime a

mortales precor ut omnes cogitationes tuas tam laetus sequatur eventus, ut virtutibus tantis gloria imperii et novetur et augeatur.

XV. [XXVI.] (a. 111)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

5 Quia confido, domine, ad curam tuam pertinere, nuntio tibi me Ephesum cum omnibus meis ὑπὲρ Μαλέαν navigasse, quamvis contrariis ventis retentum. nunc destino partim orariis navibus partim vehiculis provinciam petere. nam sicut itineri graves aestus, ita continuae navigationi etesiae reluctantur.

10 XVI. [XXVII.] (a. 111)

TRAIANUS PLINIO

Recte renuntiasti, mi Secunde carissime: pertinet enim ad animum meum, quali itinere in provinciam pervenias. prudenter autem constituis interim navibus interim vehiculis uti, prout
15 loca suaserint.

XVII A. [XXVIII.] (a. 111)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Sicut saluberrimam navigationem, domine, usque Ephesum 1 expertus, ita inde, postquam vehiculis iter facere coepi, gravissimis aestibus atque etiam febriculis vexatus Pergami substiti. rursus, cum transissem in orarias naviculas, contrariis ventis 2 retentus aliquanto tardius quam speraveram, id est XV kal. Octobres, Bithyniam intravi. non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspicatissimum, natalem tuum
25 in provincia celebrare. nunc rei publicae Prusensium impendia 3 reditus debitores excutio, quod ex ipso tractatu magis ac magis necessarium intellego. multae enim pecuniae variis ex causis a privatis detinentur: praeterea quaedam minime legitimis sumptibus erogantur. haec tibi, domine, in ipso ingressu meo scripsi. 4

XV De itinere suo in Bithyniam a 7 retentum H. Stephanus re-
tentus a fortasse onerariis 8 itineri Aldus² itinere a

XVI 13 in provinciam Catanaeus: in om. a

XVII A. In Bithyniam se venisse scribit a 18 usque Ephesum sum-
expertus G. H. Schaeferus 21 fortasse onerarias 26 tractatu Ritters-
husius tractu a

XVII B. (a. 111)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Quinto decimo kalendas Octobres, domine, provinciam intravi, quam in eo obsequio, in ea erga te fide quam de genere humano mereris inveni. dispice, domine, an necessarium putēs 5 mittere huc mensorem. videntur enim non mediocres pecuniae posse revocari a curatoribus operum, si mensurae fideliter aguntur. ita certe prospicio ex ratione Pruseusium, quam cum maxime tracto.

XVIII. [XXVIII.] (a. 111)

10

TRAIANUS PLINIO

1 Cuperem sine querella corpusculi tui et tuorum pervenire in Bithyniam potuisses ac simile tibi iter ab Epheso [ut] navigationi fuisset, quam expertus usque illo eras. quo autem die pervenisses in Bithyniam cognovi, Secunde carissime, litteris 15 tuis. provinciales, credo, prospectum sibi a me intellegent. nam et tu dabis operam ut manifestum sit illis electum te esse, qui ad eos[dem] mei loco mittereris. rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendae sunt: nam et esse eas vexatas satis constat. mensores vix etiam iis operibus quae aut Romae 20 aut in proximo fiunt sufficienter habeo. sed in omni provincia inveniuntur quibus credi possit, et ideo non deerunt tibi, modo velis diligenter excutere.

XVIII. [XXX.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

25

1 Rogo, domine, consilio me regas haesitantem, utrum per publicos civitatum servos, quod usque adhuc factum, an per milites adservare custodias debeam. vereor enim ne et per servos publicos parum fideliter custodianur, et non exiguum militum 2 numerum haec cura distringat. interim publicis servis paucos 30 milites addidi. video tamen periculum esse ne id ipsum utrisque negligentiae causa sit, dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere posse confidunt.

XVII B. Cum antecedente epistula coniuncta est in a. 'videtur nova epistola' Orellius 7 agantur Gesnerus 8 cum maxime Perizonius apud Cortium cum Maximo a

XVIII 13 ab Epheso navigationi Cortius ab Epheso ei navigationi Catanaeus 21 sufficientes Schefferus

XVIII De custodiis a 33 regerere Catanaeus regere a

XX. [XXXI.]

TRAIANUS PLINIO

Nihil opus est, mi Secunde carissime, ad continendas custodias plures commilitones converti. perseveremus in ea consuetudine quae isti provinciae est, ut per publicos servos custodiantur. etenim ut fideliter hoc faciant in tua severitate ac diligentia positum est. in primis enim, sicut scribis, verendum est ne, si permisceantur servis publicis milites, mutua inter se fiducia neglegentiores sint. sed et illud haereat nobis, quam paucissimos milites a signis avocandos esse.

XXI. [XXXII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Gavius Bassus, praefectus orae Ponticae, et reverentissime et officiosissime, domine, venit ad me et compluribus diebus fuit mecum; quantum perspicere potui, vir egregius et indulgentia tua dignus. cui ego notum feci praecepisse te ut ex cohortibus quibus me praeesse voluisti contentus esset beneficiariis decem, equitibus duobus, centurione uno. respondit non sufficere sibi hunc numerum, idque se scripturum tibi. hoc in causa fuit quo minus statim revocandos putarem quos habet supra numerum.

XXII. [XXXIII.]

TRAIANUS PLINIO

Et mihi scripsit Gavius Bassus non sufficere sibi eum militum numerum qui ut daretur illi mandatis meis complexus sum. cui quae rescripsissem ut notum haberes, his litteris subici iussi. multum interest † te poscat an homines in se ut latius velint. nobis autem utilitas demum spectanda est, et quantum fieri potest, curandum ne milites a signis absint.

XX 3 opus est *Catanaeus* opus sit aXXI De numero militum Gabio Basso praefecto adsignatorum a 13
Gavius *L. Carrio emend. I 7* Gabius a

XXII 23 Gabius a 25 cui quae rescripsissem] Quid quaeris scripsisse me a quo quae rescripserim *Gebauerus origin. feodi p. 8* 26 multum interest, res poscat, an homines imperare latius velint *vulgo ex coniectura Catanaei* multum interest, tempus poscat, an homines iure uti latius velint *Orellius. fortasse* multum interest, in tempus poscat, an hoc munere (*vel ministerio*) uti latius velit

XXIII. [XXXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

- 1 Prusenses, domine, balineum habent et sordidum et vetus. id itaque indulgentia tua restituere desiderant. ego tamen aestimans . . . novum fieri debere, videris mihi desiderio eorum in-⁵
 2 dulgere posse. erit enim pecunia ex qua fiat, primum ea quam revocare a privatis et exigere iam coepi, deinde quam ipsi erogare in oleum soliti, parati sunt in opus balinei conferre; quod alioqui et dignitas civitatis et saeculi tui nitor postulat.

XXIII. [XXXV.]

10

TRAIANUS PLINIO

Si instructio novi balinei oneratura vires Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere, modo ne quid ideo aut intribuatur aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

15

XXV. [X.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Servilius Pudens legatus, domine, VIII kal. Decembres Nicomediam venit meque longae expectationis sollicitudine liberavit.

XXVI. [XI.]

20

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

- 1 Rosianum Geminum, domine, artissimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt: habui enim illum quaestorem in consulatu. mei sum observantissimum expertus: tantam mihi post consulatum reverentiam praestat et publicae necessitudinis pig-²⁵
 2 nera privatis cumulat officiis. rogo ergo ut ipse apud te pro dignitate eius precibus meis faveas, cui et, siquid mihi credis, indulgentiam tuam dabis. dabit ipse operam ut in iis quae ei mandaveris maiora mereatur. parciorem me in laudando facit quod spero tibi et integritatem eius et probitatem et industriam³⁰

XXIII De balineo Prusensium a 3 et sordidum *Catanaeus* est sordidum a 5 lacuna quam indicavi pretium, quanti balneum restituendum *Plinius* aestimabat, cum verbo finito, ex quo reliqua pendebant, excidisse videtur

XXIII 14 intribuatur *Aldus*² intribuatur a intribuatur *Catanaeus*

XXV De aduentu *Seruilii* a

XXVI Pro *Rosiano Geminio* a 23 iunxerunt. illum quaestorem in consulatu mei sum observantissimum expertus *I. F. Gronovius* 24 sum] summe a 25 et — cumulat] ut — cumulet *Catanaeus* 28 in iis *Aldus*² in his a

non solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis gessit, verum etiam ex commilitio esse notissimam. illud unum, quod 3 propter caritatem eius nondum mihi videor satis plene fecisse, etiam atque etiam facio teque, domine, rogo gaudere me ex-
 5 ornata quaestoris mei dignitate, id est per illum mea, quam maturissime velis.

XXVII. [XXXVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Maximus, libertus et procurator tuus, domine, praeter decem
 10 beneficiarios, quos adsignari a me Gemellino, optimo viro, ius-
 sisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites . . . ex his
 interim . . . , sicut inveneram, in ministerio eius relinquendos
 existimavi, praesertim cum ad frumentum comparandum iret in
 Paphlagoniam. quin etiam tutelae causa, quia ita desiderabat,
 15 addidi duos equites. in futurum quid servari velis rogo rescribas.

XXVIII. [XXXVII.]

TRAIANUS PLINIO

Nunc quidem proficiscentem ad comparationem frumentorum
 Maximum, libertum meum, recte militibus instruxisti. fungebatur
 20 enim et ipse extraordinario munere. cum ad pristinum actum
 reversus fuerit, sufficient illi duo a te dati milites et totidem
 a Viridio Gemellino, procuratore meo, quem adiuvat.

XXVIII. [XXXVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

25 Sempronius Caelianus, egregius iuvenis, repertos inter tirones 1
 duos servos misit ad me; quorum ego supplicium distuli, ut te
 conditorem disciplinae militaris firmatoremque consulerem de modo
 poenae. ipse enim dubito ob hoc maxime, quod, ut iam dixerant 2
 sacramento militari, ita nondum distributi in numeros erant.
 30 quid ergo debeam sequi rogo, domine, scribas, praesertim cum
 pertineat ad exemplum.

1 ex eis honoribus *Orellius* 5 mea *Aldus*² meam a

XXVII De militibus Maximo pro curatori adsignandis a 11 milites,
 ex his interim, sicut inueneram a: *numerus militum et post milites et*
post interim excidisse videtur. milites sex. tris interim, sicut inveneram
Mommсенus

XXVIII De seruis inter tyrones inuentis a 28 ob haec a ut iam
 dixerint sacramento militari, nondum *Casaubonus* etsi adacti erant sacra-
 mento militari, nondum *Mommсенus* 29 militar i nondum a 30 '*Plinius*
ad Traianum episto. vigesima prima quae vulgo non reperitur. Quid ergo — ad
 exemplum' *Budaeus* annot. in pand. f. 30* ed. *Ascens.* a. 1516

XXX. [XXXVIII.]

TRAIANUS PLINIO

1 Secundum mandata mea fecit Sempronius Caelianus mittendo
ad te eos de quibus cognosci oportebit, an capitale supplicium
meruisse videantur. refert autem voluntarii se obtulerint, an ⁵
2 lecti sint vel etiam vicarii dati. si lecti sunt, inquisitio peccavit:
si vicarii dati, penes eos culpa est qui dederunt: si ipsi, cum
haberent condicionis suae conscientiam, venerunt, animadverten-
dum in illos erit. neque enim multum interest quod nondum per
numeros distributi sunt. ille enim dies [pro] quo primum pro- ¹⁰
bati sunt veritatem ab iis originis suae exegit.

XXXI. [XL.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Salva magnitudine tua, domine, descendas oportet ad meas
curas, cum ius mihi dederis referendi ad te de quibus dubito. ¹⁵
2 in plerisque civitatibus, maxime Nicomediae et Nicaeae, quidam
vel in opus damnati vel in ludum similiaque his genera poena-
rum publicorum servorum officio ministerioque funguntur atque
etiam ut publici servi annua accipiunt. quod ego cum audissem,
3 diu multumque haesitavi quid facere deberem. nam et reddere ²⁰
poenae post longum tempus plerosque iam senes et, quantum
adfirmatur, frugaliter modesteque viventes nimis severum arbi-
trabar, et in publicis officiis retinere damnatos non satis ho-
nestum putabam; eosdem rursus a re publica pasci otiosos inu-
4 tile, non pasci etiam periculosum existimabam. necessario ergo ²⁵
rem totam, dum te consulerem, in suspenso reliqui. quaeres
fortasse quem ad modum evenerit ut poenis in quas damnati
erant exsolverentur: et ego quaesivi, sed nihil comperi quod ad-
firmare tibi possim. ut decreta quibus damnati erant profereban-
5 tur, ita nulla monumenta quibus liberati probarentur. erant tamen ³⁰
qui dicerent deprecantes iussu proconsulum legatorumve dimissos.
addebat fidem quod credibile erat neminem hoc ausum sine auctore.

XXX 6 dati. Lecti sunt a dati lecti si sunt *Catanaeus* 10 pro dele-
vit *Catanaeus* 11 ab iis *Orellius* ab his a

XXXI De iis qui ex damnatione serui publici essent a 16 Nicaeae
a 17 similiaque his *Catanaeus* similia in his a 25 periculosum. Existi-
mabam necessario a 26 reliqui *Catanaeus* relinqui a 28 quaesii a
29 possim *Gesnerus* possum a possem *I. A. Ernestius* 31 qui dicerent
*Aldus*² quid dicerent a

XXXII. [XLI.]

TRAIANUS PLINIO

Meminerimus idcirco te in istam provinciam missum, quon- 1
iam multa in ea emendanda apparuerunt. erit autem hoc vel
5 maxime corrigendum, quod qui damnati ad poenam erant non
modo ea sine auctore, ut scribis, liberati sunt, sed etiam in con-
dicionem proborum ministrorum retrahuntur. qui igitur intra hos 2
proximos decem annos damnati nec ullo idoneo auctore liberati
sunt, hos oportebit poenae suae reddi: siqui vetustiores invenien-
10 tur et senes ante annos decem damnati, distribuamus illos in
ea ministeria quae non longe a poena sint. solent enim eius
modi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones
viarum et vicorum dari.

XXXIII. [XLII.]

15 C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Cum diversam partem provinciae circumirem, Nicomediae 1
vastissimum incendium multas privatorum domos et duo publica
opera quamquam via interiacente, Gerusian et Iseon, absumpsit.
est autem latius sparsum primum violentia venti, deinde inertia 2
20 hominum, quos satis constat otiosos et immobiles tanti mali spe-
ctatores perstitisse. et alioqui nullus usquam in publico sipo,
nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia com-
pescenda, et haec quidem, ut iam praecepi, parabuntur. tu, do- 3
mine, dispice, an instituendum putes collegium fabrorum dum-
25 taxat hominum CL. ego attendam ne quis nisi faber recipiatur
neve iure concesso in aliud utantur; nec erit difficile custodire
tam paucos.

XXXIII. [XLIII.]

TRAIANUS PLINIO

30 Tibi quidem secundum exempla complurium in mentem venit 1
posse collegium fabrorum apud Nicomedenses constitui. sed me-

XXXII 3 memineris *Catanaeus* 4 apparuerint a hoc uel maxime
Rittershusius uel hoc maxime a 5 quod qui *Catanaeus* quo qui a 7
retrahuntur *Gesnerus* retrahantur a

XXXIII De collegio fabrorum Nicomedensium instituendo a 18 Isson
a Isaeum coniecit *Catanaeus* 20 quos *Rittershusius* quod a 23 et haec
*Aldus*² ut haec a parabuntur *Cellarius* parabantur a 26 utantur
Mommseus utatur a

XXXIII 30 complurium *Catanaeus* complurimum a

minerimus provinciam istam et praecipue eam civitatem eius modi factionibus esse vexatam. quodcumque nomen ex quacumque causa dederimus iis qui in idem contracti fuerint . . . heretariaeque brevi fient. satius itaque est comparari ea quae ad coercendos ignes auxilio esse possint admonerique dominos praediorum ut et ipsi inhibeant, ac si res poposcerit, accursu populi ad hoc uti.

XXXV. [XLIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Sollemnia vota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, et suscepimus, domine, pariter et solvimus, precati deos ut velint ea semper solvi semperque signari.

XXXVI. [XLV.]

TRAIANUS PLINIO

Et solvisse vos cum provincialibus dis immortalibus vota pro mea salute et incolumitate et nuncupasse libenter, mi Secunde carissime, cognovi ex litteris tuis.

XXXVII. [XLVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 In aquae ductum, domine, Nicomedenses impenderunt HS 20
[XXX] CCCXXVIII, qui imperfectus adhuc relictus atque etiam destructus est: rursus in alium ductum erogata sunt CC. hoc quoque relicto novo impendio est opus, ut aquam habeant qui
2 tantam pecuniam male perdidierunt. ipse perveni ad fontem purissimum, ex quo videtur aqua debere perducī, sicut initio tem- 25
ptatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana civitatis et humilia perveniat. manent adhuc paucissimi arcus: possunt et erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est: aliqua pars, ut mihi videtur, testaceo opere agenda erit;

1 eas civitateis eiusmodi factionibus esse vexatas a 3 fuerint. heretariae * quae breves fient a fuerint heretariae quamvis breves fient *Cata-naeus* fuerint, ἐταρπία ἐταρποίque brevi fient *Orellius*

XXXV Votorum nuncupatio a 11 suscepimus *Gierigius* suscepimus a

XXXVI 15 diis a

XXXVII De aquaeductu Nicomedensium a 20 in aquaeductum editio *Basileensis* in aquaeductu a HS XXX. CCC. XXVIII spatio post XXX relicto a tricies pro XXX coniecit *Perizonius* apud *Cortium* 21 relictus ac etiam a relictus et iam *Orellius* 22 CC a

id enim et facilius et vilius. sed in primis necessarium est mitti 3
a te vel aquilegem vel architectum, ne rursus eveniat quod accidit. ego illud unum adfirmo, et utilitatem operis et pulchritudinem saeculo tuo esse dignissimam.

XXXVIII. [XLVII.]

TRAIANUS PLINIO

Curandum est ut aqua in Nicomedensem civitatem perducatur. 1
vere credo te ea qua debebis diligentia hoc opus adgressurum.
sed medius fidius ad eandem diligentiam tuam pertinet inquirere,
10 quorum vitio ad hoc tempus tantam pecuniam Nicomedenses per-
diderint, ne, dum inter se gratificantur, et inchoaverint aquae
ductus et reliquerint. quidquid itaque compereris perfer in noti-
tiam meam.

XXXVIII. [XLVIII.]

15 C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Theatrum, domine, Nicaeae maxima iam parte constructum, 1
imperfectum tamen, sestertium, ut audio (neque enim ratio operis
excussa est), amplius centies hausit, vereor ne frustra. ingen- 2
tibus enim rimis descendit et hiat, sive in causa solum umidum
20 et molle, sive lapis ipse gracilis et putris. dignum est certe de-
liberatione, sitne faciendum an sit relinquendum an etiam destruendum.
nam fulturae ac substructiones, quibus subinde suscipitur,
non tam firmatae mihi quam sumptuosae videntur. huic theatro 3
ex privatorum pollicitationibus multa debentur, ut basilicae circa,
25 ut porticus supra caveam. quae nunc omnia differuntur cessante
eo quod ante peragendum est. iidem Nicaeenses gymnasium in- 4
cendio amissum ante adventum meum restituere coeperunt, longe
numerius laxiusque quam fuerat, et iam aliquantum erogave-
runt, periculum est ne parum utiliter: incompositum enim et
30 sparsum est. praeterea architectus, sane aemulus eius a quo

1 vilius] utilius *coniecit Gierigius* sed in primis *G. H. Schaeferus* et imprimis a

XXXVIII 10 ad hoc opus *Catanaeus* 11 dum *I. F. Gronovius* cum a inchoauerint aquaeductus et reliquerint quid itaque compereris perfer *Catanaeus* inchoauerint, quid itaque compereris per aquaeductus, et reliquerint, fer a 12 quidquid *G. H. Schaeferus* quod *I. A. Ernestius*

XXXVIII De theatro Nicensium a 16 Nicaeae a 17 operis *C. F. W. Muellerus mus. Rhen. noviss. t. XX (a. 1865) p. 156* plus a penitus *G. H. Schaeferus* prorsus *Orellius* 19 discedit *Gruterus* 21 an sit *Cellarius* aut sit a 23 'Plinius ad Traianum in libris integris. Huic theatro — 25 caveam' *Budaeus annot. in pand. f. 124 ed. Ascens. a. 1516* 26 Nicenses a

opus inchoatum est, adfirmat parietes quamquam viginti et duos pedes latos imposita onera sustinere non posse, quia sint caemento medii farti nec testaceo opere praecincti. Claudiopolitani quoque in depresso loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis quam aedificant, et quidem ex ea pecunia quam buleutae additi beneficio tuo aut iam obtulerunt ob introitum aut nobis exigentibus conferunt. ergo cum timeam ne illic publica pecunia, hic, quod est omni pecunia pretiosius, munus tuum male collocetur, cogor petere a te non solum ob theatrum verum etiam ob haec balinea mittas architectum dispecturum, utrum sit utilius post sumptum qui factus est quoquo modo consummare opera, ut inchoata sunt, an quae videntur emendanda corrigere, quae transferenda transferre, ne, dum servare volumus quod impensum est, male impendamus quod adendum est.

XL. [XLVIII.]

TRAIANUS PLINIO

1 Quid oporteat fieri circa theatrum quod inchoatum apud Nicaeenses est in re praesenti optime deliberabis et constitues. mihi sufficiet indicari cui sententiae accesseris. tunc autem a privatis exigi opera tibi curae sit, cum theatrum, propter quod illa promissa sunt, factum erit. gymnasiis indulgent Graeculi: ideo forsitan Nicaeenses maiore animo constructionem eius adgressi sunt. sed oportet illos eo contentos esse quod possit illis sufficere. quid Claudiopolitani circa balineum, quod parum, ut scribis, idoneo loco inchoaverunt, suadendum sit tu constitues. architecti tibi deesse non possunt. nulla provincia est quae non peritos et ingeniosos homines habeat; modo ne existimes brevius esse ab urbe mitti, cum ex Graecia etiam ad nos venire soliti sint.

XLI. [L.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Intuenti mihi et fortunae tuae et animi magnitudinem convenientissimum videtur demonstrare opera non minus aeternitate

2 quia sine caemento medio farti editio *Basileensis* 6 additi *Casabonus* addunt a addendi *G. H. Schaeferus* 7 conferent *Catanaeus*

XL 18 Nicenses a 23 Nicenses a 24 illis sufficere *Catanaeus* illi sufficere a tibi sufficere *Mommsenus* 30 soliti sint editio *Basileensis* soliti sunt a

XLI De lacu Nicomedensium Epistola. XXVII A De lacu Nicomedensium a. item in reliquis epistulis numeros in A adscriptos om. a 34 demonstrare *Catanaeus* demonstrari A

tua quam gloria digna quantumque pulchritudinis tantum utilitatis habitura. est in Nicomedensium finibus amplissimus lacus: 2 per hunc marmora fructus ligna materiae et sumptu modico et labore usque ad viam navibus, inde magno labore, maiore im-
 5 pendio vehiculis ad mare devehuntur hoc opus multas manus poscit: at eae porro non desunt. nam et in agris magna copia est hominum et maxima in civitate, certaue spes omnes libentissime adgressuros opus omnibus fructuosum. superest ut 3 tu libratores vel architectum, si tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, sitne lacus altior mari, quem artifices regionis
 10 huius quadraginta cubitis altiore esse contendunt. ego per eadem loca invenio fossam a rege percussam; sed incertum utrum ad colligendum umorem circumiacentium agrorum an ad committendum flumini lacum. est enim imperfecta; hoc quoque du-
 15 bium, intercepto rege mortalitate an desperato operis effectu. sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum pro tua gloria) incitor 5 et accendor ut cupiam peragi a te quae tantum coeperant reges.

XLII. [LI.]

TRAIANUS PLINIO

20 Potest nos sollicitare lacus iste, ut committere illum mari velimus. sed plane explorandum est diligenter ne, si dimissus in mare fuerit, totus effluat, certe quantum aquarum et unde accipiat. poteris a Calpurnio Macro petere libratores, et ego hinc aliquem tibi peritum eius modi operum mittam.

XLIII. [LII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Requirenti mihi Byzantium rei publicae impendia, quae 1 maxima fecit, indicatum est, domine, legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti eique dari nummorum duode-
 30 na milia. memor ergo propositi tui legatum quidem retinendum, 2 psephisma autem mittendum putavi, ut simul et sumptus leva-

1 tua *delevit Beroaldus* 3 modico *Catanaeus*² immodico A 5 deue-
 huntur. Hoc opus A deuehuntur. Hoc opus sed a deuehuntur sed hoc opus
*Catanaeus*². *videtur aliquid excidisse, v. c.* Itaque mari committere cupiunt
 I. A. Ernestius 6 at haec A at haec a porro] pro re I. F. Gronovius 15
 operis effectu a operi affectu A

XLII 21 demissus *Catanaeus* immissus a 23 Calpurnio a Calpurnio
 A fortasse aut ego

XLIII De Byzantium impendiis .XXVIII. A 28 facit *Catanaeus*
 salutandum a salutandi A

3 retur et impleretur publicum officium. eidem civitati imputata
sunt terna milia, quae viatici nomine annua dabantur legato
eunti ad eum qui Moesiae praeest publice salutandum. haec ego
4 in posterum circumcidenda existimavi. te, domine, rogo ut quid
sentias rescribendo aut consilium meum confirmare aut errorem 5
emendare digneris.

XLIII. [LIII.]

TRAIANUS PLINIO

Optime fecisti, Secunde carissime, duodena ista Byzantiis
quae ad salutandum me in legatum impendebantur remittendo. 10
perpetuo . . . his partibus, etsi solum psephisma per te missum
fuerit. ignoscet illis et Moesiae praeses, si minus illum sum-
ptuose coluerint.

XLV. [LIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

15

Diplomata, domine, quorum dies praeteriit an omnino ob-
servari et quam diu velis rogo scribas meque haesitatione liberes.
vereor enim ne in alterutram partem ignorantia lapsus aut in-
licita confirmem aut necessaria impediam.

XLVI. [LV.]

TRAIANUS PLINIO

20

Diplomata quorum praeteritus est dies non debent esse in
usu: ideo inter prima iniungo mihi ut per omnes provincias ante
mittam nova diplomata, quam desiderari possint.

XLVII. [LVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

25

1 Cum vellem, domine, Apameae cognoscere publicos debi-
tores et redditum et impendia, responsum est mihi cupere quidem
universos ut a me rationes coloniae legerentur, numquam tamen

3 Maesie A Haec ego a Nec ego A

XLIII 11 perpetuo his partibus A fungetur his partibus a perpetuo
providebo his partibus Orellius solum eorum psephisma a 12 Mae-
siae A

XLV De Diplomatus .XXIX. A 16 praeteriit an omnino Orellius
praeterita omnino A praeterita an omnino Catanaeus²

XLVI 22 in usu esse non debent a

XLVII De privilegio Apamenorum A De privilegio Apameorum a
27 Apameae domine a 28 redditum A 29 rationes Beroaldus a sta-
tiones A

esse lectas ab ullo proconsulum, habuisse privilegium et vetustissimum morem arbitrio suo rem publicam administrare. exegi ut quae dicebant quaeque recitabant libello complecterentur, quem tibi qualem acceperam misi, quamvis intellegerem pleraque ex illo ad id de quo quaeritur non pertinere. te rogo ut mihi praecipere digneris, quid me putes observare debere. vereor enim ne aut excessisse aut non implesse officii mei partes videar.

XLVIII. [LVII.]

TRAIANUS PLINIO

Libellus Apamenorum, quem epistulae tuae iunxeras, remisit mihi necessitatem perpendendi qualia essent, propter quae videri volunt eos qui pro consulibus hanc provinciam obtinuerunt abstinuisse inspectione rationum suarum, cum ipse ut eas inspiceret non recusaverint. remuneranda est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc quod inspecturus es ex mea voluntate salvis quae habent privilegiis esse facturum.

XLVIII. [LVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Ante adventum meum, domine, Nicomedenses priori foro novum adicere coeperunt, cuius in angulo est aedes vetustissima Matris Magnae aut reficienda aut transferenda; ob hoc praecipue, quod est multo depressior opere eo quod cum maxime surgit. ego cum quaererem, num esset aliqua lex dicta templo, cognovi alium hic, alium apud nos esse morem dedicationis. dispice ergo, domine, an putes aedem cui nulla lex dicta est salva religione posse transferri. alioqui commodissimum est, si religio non impedit.

L. [LVIII.]

TRAIANUS PLINIO

Potes, mi Secunde carissime, sine sollicitudine religionis, si loci positio videtur hoc desiderare, aedem Matris deum transferre in eam quae est accommodatior; nec te moveat quod lex

5 ad id *Catanaeus* addi A praecipere] praeire a

XLVIII 10 libellum Apamaeorum a iunxeras a iunxeras A 11 necessitatem perpendendi *Catanaeus*² necessitatem. Perpendi A 13 cum ipse (ut eas inspiceret) non recusaverim A cum ipsum te ut eas inspiceret non recusaverint a 16 futurum *Orellius*

XLVIII De religioso templo transferendo .XXXI. A 22 quod cum maxime *Gruterus* quo cum maxime a quod nunc maxime A 23 ego *Catanaeus* ergo A dicta a dicata A

dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinae civitatis capax non sit dedicationis quae fit nostro iure.

LI. [XII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Difficile est, domine, exprimere verbis, quantam perceperim⁵ laetitiam, quod et mihi et socrui meae praestitisti ut adfinem 2 eius Caelium Clementem in hanc provinciam transferres. ex illo enim [et] mensuram beneficii tui penitus intellego, cum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem ne audeo quidem, quamvis maxime possim. ita-¹⁰ que ad vota confugio deosque precor ut iis quae in me adsidue confers non indignus existimer.

LII. [LX.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Diem, domine, quo servasti imperium, dum suscipis, quanta¹⁵ mereris laetitia celebravimus, precati deos ut te generi humano, cuius tutela et securitas saluti tuae iuncta est, incolumem florentemque praestarent. praeivimus et commilitonibus ius iurandum more sollemni, eadem provincialibus certante pietate iurantibus.

LIII. [LXI.]

20

TRAIANUS PLINIO

Quanta religione et laetitia commilitones cum provincialibus te praeunte diem imperii mei celebraverint, libenter, mi Secunde carissime, cognovi litteris tuis.

LIII. [LXII.]

25

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Pecuniae publicae, domine, providentia tua et ministerio nostro et iam exactae sunt et exiguntur; quae vereor ne otiosae

LI Gratias agentis .XXXII. A Agit gratias a 6 adfinem eius *Beroaldus* ad finem eius A ad finem consulatus *Catanaeus* 7 coelium clamentem A Coelium Clementem a 8 et om. a 10 ne audeo quidem *I. F. Gronovius* nec audeo quidem A quamvis *Maximo* possum a quamvis maxime debeam *Catanaeus*

LII Ob diem imperii .XXXIII. A 16 te om. a 17 innisa a innixa *Beroaldus* immissa A 18 praeivimus a praeivimus A 19 more solenni praestantibus et provincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus a certante *Mommsenus* certant A certatim *Beroaldus*: cf. ep. 100

LIII 22 et] ac a 24 cognoui a agnoui A

LIII De pecunia fenoris .XXXIII. A De pecunia foenebri a 28 otiosae a ociose A

iaceant. nam et praediorum comparandorum aut nulla aut rarissima occasio est, nec inveniuntur qui velint debere rei publicae, praesertim duodenis assibus, quanti a privatis mutuuntur. dispice ergo, domine, numquid minuendam usuram ac per hoc 2 idoneos debitores invitandos putes, et si ne sic *quidem* reperiuntur, distribuendam inter decuriones pecuniam, ita ut recte rei publicae caveant; quod quamquam invitis et recusantibus minus acerbum erit leviori usura constituta.

LV. [LXIII.]

TRAIANUS PLINIO

Et ipse non aliud remedium dispicio, mi Secunde carissime, quam ut quantitas usurarum minuat, quo facilius pecuniae publicae collocentur. modum eius ex copia eorum qui mutuabuntur tu constitues. invitos ad accipiendum compellere, quod fortassis 15 ipsis otiosum futurum sit, non est ex iustitia nostrorum temporum.

LVI. [LXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Summas, domine, gratias ago, quod inter maximas occupationes in iis de quibus te consului me quoque regere dignatus es: quod nunc quoque facias rogo. adiit enim me quidam in- 2 dicavitque adversarios suos a Servilio Calvo, clarissimo viro, in triennium relegatos in provincia morari: illi contra ab eodem se restitutos adfirmaverunt edictumque recitaverunt. qua ex causa necessarium credidi rem integram ad te referre. nam sicut man- 3 datis tuis cautum est ne restituam ab alio aut a me relegatos, ita de iis quos alius et relegaverit et restituerit nihil comprehensum est. ideo tu, domine, consulendus fuisti quid observare me velles, tam hercule quam de iis qui in perpetuum relegati nec restituti in provincia deprehenduntur. nam haec quoque spe- 4 30 cies incidit in cognitionem meam. est enim adductus ad me in perpetuum relegatus a Iulio Basso proconsule. ego, quia sciebam

3 duodenis assibus *deleri voluit I. A. Ernestius*, usuris assibus *Salmasius et I. F. Gronovius de centes. usur. p. 488. 555. 622 ed. Lugd. a. 1691* mutantur *Beroaldus* a muniuntur A 5 ne sic *quidem Catanaeus* ne sic A nec sic *Orellius* 6 distribuendam *Catanaeus* a distribuendum A

LV 12 quo facilius *Beroaldus* a qui facilius A 13 mutuabuntur a mutabuntur A 15 otiosum] onerosum *Beroaldus*.

LVI Consultatio super restitutione exulis .XXXV. A 18 quod a qui A 19 in iis *I. A. Ernestius*: in om. A 23 qua causa A 26 quos a equos A 28 tam Hercule de his quam de illis qui a de his A 31 a Iulio *Catanaeus* a: a om. A

acta Bassi rescissa datumque a senatu ius omnibus de quibus ille aliquid constituisset ex integro agendi, dumtaxat per biennium, interrogavi hunc quem relegaverat, an adisset docuisset-
5 que proconsulem: *negavit*. per quod effectum est ut te consulerem, reddendum eum poenae suae an gravius aliquid et quid potissimum constituendum putares et in hunc et in eos, siqui forte in simili condicione invenirentur. decretum Calvi et edictum, item decretum Bassi his litteris subieci.

LVII. [LXV.]

TRAIANUS PLINIO

10

1 Quid in persona eorum statuendum sit, qui a P. Servilio Calvo proconsule in triennium relegati et mox eiusdem edicto restituti in provincia remanserunt, proxime tibi rescribam, cum
2 causas eius facti a Calvo requisiero. qui a Iulio Basso in perpetuum relegatus est, cum per biennium agendi facultatem habuerit, si existimabat se iniuria relegatum, neque id fecerit atque in provincia morari perseverarit, vinctus mitti ad praefectos praetorii mei debet. neque enim sufficit eum poenae suae restitui, quam contumacia elusit.

LVIII. [LXVI.]

20

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Cum citarem iudices, domine, conventum inchoaturus, Flavius Archippus vocationem petere coepit ut philosophus. fuerunt qui dicerent non liberandum eum iudicandi necessitate, sed omnino tollendum de iudicum numero reddendumque poenae, quam
25 3 fractis vinculis evasisset. recitata est sententia Veli Pauli proconsulis, qua probabatur Archippus crimine falsi damnatus in metallum. ille nihil proferebat, quo restitutum se doceret; adlegabat tamen pro restitutione et libellum a se Domitiano datum et epistulas eius ad honorem suum pertinentes et decretum Prusensium. addebat his et tuas litteras scriptas sibi, addebat et

1 datumque a dictumque A 3 adiisset A 4 negavit om. A, add. Catanaeus 5 an reddendum Catanaeus²

LVII Epistolam cum superiore coniunctam habet A, separatim positam et Traiano inscriptam a 11 in personam a 14 eius] huius a 16 existimabat Catanaeus² existimat A 17 perseueraverit a 19 quam Beroaldus quem A

LVIII De Archippo philosopho a 23 uacationem a 24 non modo liberandum a non modo non liberandum Catanaeus 26 Velii A 30 et decretum Catanaeus a: et om. A

patris tui edictum et epistulam, quibus confirmasset beneficia a Domitiano data. itaque, quamvis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putavi, donec te consulerem de eo quod mihi constitutione tua dignum videbatur. ea quae sunt utrimque recitata his litteris subieci.

EPISTULA DOMITIANI AD TERENCEM MAXIMUM

Flavius Archippus philosophus impetravit a me ut agrum † ei adderem circa Prusiadam, patriam suam, tam uberem, cuius redditu suos alere posset. quod ei praestari volo. summam expensam liberalitati meae feres.

EIVSDEM AD L. APPIUM MAXIMUM

Archippum philosophum, bonum virum et professioni suae etiam moribus respondentem, commendatum habeas velim, mi Maxime, et plenam ei humanitatem tuam praestes in iis quae verecunde a te desideraverit.

EDICTUM DIVI NERVAE

Quaedam sine dubio, Quirites, ipsa felicitas temporum edicit, nec spectandus est in iis bonus princeps, quibus illum intellegi satis est, cum hoc sibi civium meorum spondere possit vel non admonita persuasio, me securitatem omnium quieti meae praetulisse, ut et nova beneficia conferrem et ante me concessa servarem. ne tamen aliquam gaudiis publicis adferat haesitationem vel eorum qui impetraverunt diffidentia vel eius memoria qui praestitit, necessarium pariter credidi ac laetum obviam dubitantibus indulgentiam meam mittere. nolo existimet quisquam, quod alio principe vel privatim vel publice consecutus sit, ideo

1 patris tui *Beroaldus* a patris sui A 3 te consulerem a: te om. A
6 Epistola Domitiani ad Terentium maximum. XXXVII. A 7 agrum
ei . DC . circa Prusiadam patriam suam emi inberem cuius a 8 Prusiam
Catanaeus Prusiadem vulgo ex coniectura *Cellarii* 9 redditu suos *Beroaldus*
a redditus uos A praestari a praestari A 11 Eiusdem ad . L . Appium
maximum . XXXVIII . A 12 professione sua *Catanaeus* a 13 moribus
Rittershusius maioribus A 16 Edictum divi Nerva . XXXIX . A 18 nec
expectandus *Vonckius* obs. misc. c. 15 p. 91 quibus illum intelligi satis
est *Beroaldus* quibus illum intelligi satis est A qui pusillum intelligit
satis est a 19 cum hoc sibi quisque civium meorum spondere possit,
me securitatem omnium, quieti meae praetulisse, vel libenter nova benefi-
cia conferre, et ante me concessa servare, dum ne tamen a 21 ut et]
tu tot A ut tot *Beroaldus* ut et tot *Orellius* conferrem *Beroaldus* conferre
A 26 consecutus sit *Orellius*: sit om. A

saltem a me rescindi, ut potius mihi debeat. sint rata et certa, nec gratulatio ullius instauratis egeat precibus, quem fortuna imperii vultu meliore respexit. me novis beneficiis vacare patiantur et ea demum sciant roganda esse quae non habent.

EPISTULA EIUSDEM AD TULLIUM IUSTUM

5

10 Cum rerum omnium ordinatio quae prioribus temporibus inchoatae consummatae sunt observanda sit, tum epistulis etiam Domitiani standum est.

LVIII. [LXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

10

Flavius Archippus per salutem tuam aeternitatemque petit a me ut libellum quem mihi dedit mitterem tibi. quod ego sic roganti praestandum putavi, ita tamen ut missurum me notum accusatrici eius facerem, a qua et ipsa acceptum libellum his epistulis iunxi, quo facilius velut audita utraque parte dispiceres 15 quid statuendum putares.

LX. [LXVIII.]

TRAIANUS PLINIO

Potuit quidem ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, cum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet. 20 sed meae naturae accommodatius est credere etiam statui eius subventum interventu principis, praesertim cum etiam statuarum ei honor totiens decretus sit ab iis qui non ignorabant, quid de illo Paulus proconsul pronuntiasset. quae tamen, mi Secunde carissime, non eo pertinent ut, siquid illi novi criminis obicitur, 25 minus de eo audiendum putes. libellos Furiae Primae accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistulae tuae iunxeras, legi.

1 rescindi *Catanaeus* a rescindit **A** sint rata et certa nec *Beroaldus* si ingrata et certa nec **A** si enim grata et certa nec **a** si illa rata et certa fecero nec *Catanaeus*² 2 egeat *Beroaldus* eget **A** precibus, Nec, qui non habent, me quem fortuna imperii vultu meliore respexit, novis **a** 4 et] sed **a** 5 Epistola eiusdem ad Tullium Iustum .XXXX. **A** 7 consummataeque sunt **a**

LVIII De eodem Archippo .XLI. **A**

LX 23 qui non ignorabant *I. A. Ernestius* qui ignorabant **A** 27 iunxeras *Beroaldus* a iniunxeras **A**

LXI. [LXVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Tu quidem, domine, providentissime vereris ne commissus 1
 flumini atque ita mari lacus effluat. sed ego in re praesenti in-
 5 venisse videor quem ad modum huic periculo occurrerem. potest 2
 enim lacus fossa usque ad flumen adduci nec tamen in flumen
 emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter et dirimi. sic
 consequemur ut nec vacuari videatur flumini mixtus et sit pe-
 10 rinde ac si misceatur. erit enim facile per illam brevissimam
 terram quae interiacebit advecta fossa onera transponere in flu-
 men. quod ita fiet, si necessitas coget, et, spero, non coget. 3
 est enim et lacus ipse satis altus et nunc in contrariam partem
 flumen emittit, quod interclusum inde et quo volumus aversum
 sine ullo detrimento lacus tantum aquae, quantum nunc portat,
 15 effundet. praeterea per id spatium, per quod fossa facienda est,
 incidunt rivi, qui si diligenter colligantur, augebunt illud quod
 lacus dederit. enimvero si placeat fossam longius ducere et artius 4
 pressam mari aequare nec in flumen sed in ipsum mare emittere,
 repercussus maris servabit et reprimet, quidquid e lacu veniet.
 20 quorum si nihil nobis loci natura praestaret, expeditum tamen
 erat cataractis aquae cursum temperare. verum et haec et alia 5
 multo sagacius conquiret explorabitque librator, quem plane,
 domine, debes mittere, ut polliceris. est enim res digna et ma-
 gnitudine tua et cura. ego interim Calpurnio Macro, clarissimo
 25 viro, auctore te scripsi ut libratores quam maxime idoneum
 mitteret.

LXII. [LXX.]

TRAIANUS PLINIO

Manifestum, mi Secunde carissime, nec prudentiam nec di-
 30 ligentiam tibi defuisse circa istum lacum, cum tam multa provis-
 habeas, per quae nec periclitetur exhauriri et magis in usu nobis

XLII De lacu Nicomedensium . XLII. A 4 praesenti *Beroaldus* a
 praestanti A 5 periculo a cuniculo A 7 sic consequemur *Catanaeus*
 a si consequemur A 8 vacuari] uacuo A vicino *Catanaeus* 14 ullo
editio Basileensis ullius A lacui — affundet *I. F. Gronovius* 15 effun-
 det *Catanaeus* a effundit A facienda *Beroaldus* a fienda A 16 colli-
 guntur *Beroaldus* 17 dein vero *Mommсенus* 21 cataractis a cataratis
 A 24 Calpurnio a Calpurnio A
 LXII 29 manifestum est mi a 31 habeat a in usu *Catanaeus* in
 usus A

futurus sit. elige igitur id quod praecipue res ipsa suaserit. Calpurnium Macrum credo facturum ut te libratore instruat, neque provinciae istae his artificibus carent.

LXIII. [XIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

5

Scriptis mihi, domine, Lycormas, libertus tuus, ut, siqua legatio a Bosporo venisset urbem petitura, usque in adventum suum retineretur. et legatio quidem, dumtaxat in eam civitatem in qua ipse sum, nulla adhuc venit; sed venit tabellarius Sauromatae regis, quem ego usus opportunitate, quam mihi casus 10 obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere praecessit, mittendum putavi, ut posses et Lycormae et regis epistulis pariter cognoscere quae fortasse pariter scire deberes.

LXIII. [XIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

15

Rex Sauromates scripsit mihi esse quaedam quae deberes quam maturissime scire. qua ex causa festinationem tabellarii, quem ad te cum epistulis misit, diplomate adiuvit.

LXV. [LXXI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

20

1 Magna, domine, et ad totam provinciam pertinens quaestio
2 est de condicione et alimentis eorum quos vocant θρεπτούς. in qua ego auditis constitutionibus principum, quia nihil inveniebam aut proprium aut universale quod ad Bithynos referretur, consulendum te existimavi, quid observari velles, neque putavi posse 25 me in eo quod auctoritatem tuam posceret exemplo esse conten-

1 elige *Gruterus* elice A Calpurnium a Calphurnium A 2 neque enim *vulgo*

LXIII De Tabellario Regis Sauromatae .XLIII. A 6 Lycormas a Lycorinas A 7 Bosporo A 8 et] sed a 9 sed uenit a sed ueniet A Sauromatae regis quem ego *Arnoldus Schaeferus de nonnull. loc. Cic. Plin. Front. (Dresd. a. 1844) p. 8* sauromata cuius ego A Sauromata quem ego a 11 Lycormam a lycorinam A 12 ut possis ex lycorinae et regis A ut possis ex Lycormae et ex regis a ut posses ex Lycormae et ex regis I. A. *Ernestius* 13 debes *Catanaeus*²

LXIII Diploma commodasse .XLIII. A 'non puto hanc esse epistolam peculiarem, sed partem superioris' *Giergius*

LXV De adfectione ingenuorum qui seruis educati sunt .XLV. A De adsertione ingenuorum, qui pro seruis educati sunt a 22 θρεπτούς a ἐκθετούς *Catanaeus, in lacuna om.* A 24 ferretur A feretur a 25 neque enim putavi a 26 exemplo *Beroaldus* exemplum A exemplis a

tum. recitabatur autem apud me edictum quod dicebatur divi 3
 Augusti ad Anniam pertinens; recitatae et epistulae divi Vespasiani ad Lacedaemonios et divi Titi ad eosdem [Achaeos] et Domitiani ad Avidium Nigrinum et Armenium Brocchum proconsules, item ad Lacedaemonios. quae ideo tibi non misi, quia et parum emendata et quaedam non certae fidei videbantur, et quia vera et emendata in scriniis tuis esse credebam.

LXVI. [LXXII.]

TRAIANUS PLINIO

10 Quaestio ista quae pertinet ad eos qui liberi nati expositi, 1
 deinde sublatis a quibusdam et in servitute educati sunt saepe tractata est, nec quicquam invenitur in commentariis eorum principum qui ante me fuerunt, quod ad omnes provincias sit constitutum. epistulae sane sunt Domitiani ad Avidium Nigrinum 2
 15 et Armenium Brocchum, quae fortasse debeant observari, sed inter eas provincias de quibus rescripsit † inter quas est Bithynia. et ideo nec adsertionem denegandam iis qui ex eius modi causa in libertatem vindicabuntur puto neque ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

LXVII. [XV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Legato Sauromatae regis, cum sua sponte Nicaeae, ubi me 1
 invenerat, biduo substitisset, longiorem moram faciendam, domine, non putavi; primum quod incertum adhuc erat, quando 2
 25 libertus tuus Lycormas venturus esset, deinde quod ipse proficiscebam in diversam provinciae partem ita officii necessitate exigente. haec in notitiam tuam perferenda existimavi, quia pro-
 xime scripseram petisse Lycormam ut legationem, siqua venisset a Bosporo, usque in adventum suum retinerem. quod diutius

1 'Huiusmodi scriniorum exemplum est apud Plinium in epistolis ad Traianum his verbis. Recitabatur — 7 credebam' Budaeus annot. in pand. f. 74* ed. Ascens. a. 1516 2 Vespasiani a Vespasiani A 3 ad eosdem achaeos A ad eosdem dein ad Achaeos a ad eosdem et Achaeos Budaeus 4 Brocchum a broccum A 5 item ad Lacedaemonios om. Budaeus 6 parum emendata Budaeus parum emendatae A

LXVI 15 debebant a fortasse sed intra eas provincias de quibus rescripsit, inter quas non est Bithynia 16 rescripsit non est Bithynia a rescripsit intermissa est Bithynia Orellius rescripsit praeterita est Bithynia Mommsenus 17 adsertionem a adfertionem A iis a his A

LXVII De legato Regis .XLVI. A 22 Nicaeae A 25 Lycormas a lycorinas A 28 petiisse A Lycormam a lycorinam A 29 Bosporo A

faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit, praesertim cum epistulae Lycormae, quas detinere, ut ante praedixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessurae viderentur.

LXVIII. [LXXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

5

Potentibus quibusdam ut sibi reliquias suorum aut propter iniuriam vetustatis aut propter fluminis incursum aliaque his similia quaecumque secundum exemplum proconsulum transferre permitterem, quia sciebam in urbe nostra ex eius modi causa collegium pontificum adiri solere, te, domine, maximum pontificem 10 consulendum putavi, quid observare me velis.

LXVIII. [LXXIV.]

TRAIANUS PLINIO

Durum est iniungere necessitatem provincialibus pontificum adeundorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas causas 15 transferre ex loco in alium locum velint. sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum qui isti provinciae praefuerunt: ex causa cuique ita aut permittendum aut negandum.

LXX. [LXXV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

20

- 1 Quaerenti mihi, domine, Prusae, ubi posset balineum quod indulsisti fieri, placuit locus in quo fuit aliquando domus, ut audio, pulchra, nunc deformis ruinis. per hoc enim consequemur ut foedissima facies civitatis ornetur atque etiam ut ipsa civitas ampliatur nec ulla aedificia tollantur, sed quae sunt ve- 25
2 tustate sublapsa relaxentur in melius. est autem huius domus condicio talis: legaverat eam Claudius Polyaenus Claudio Caesari iussitque in peristylio templum ei fieri, reliqua [ex domo] locari. ex ea redditum aliquandiu civitas percepit: deinde paulatim partim spoliata partim neglecta cum peristylio domus tota collapsa est, 30 ac iam paene nihil ex ea nisi solum superest; quod tu, domine,

2 Lycormae a lycorinae A 3 hunc a huic A

LXVIII De reliquiis sepulcorum transferendis . XLVII. A 9 caussis a 11 observare a conseruare A

LXVIII 17 praefuerunt *Beroaldus* a profuerunt A et ex causa *Catanaeus* . *fortasse* et ut causa cuique ita *vel* et causa cuiusque quaesita

LXX De loco Balinei prusensibus concedendo . XLVIII. A 26 relaxentur] reparentur a 27 Polyaenus a poliaenus A 28 iusseratque *Catanaeus* 29 ex ea redditum A ex quo redditum a

sive donaveris civitati sive venire iusseris, propter opportunitatem loci pro summo munere accipiet. ego, si permiseris, cogito 3 in area vacua balineum collocare, eum autem locum in quo aedificia fuerunt exedra et porticibus amplecti atque tibi con-
 5 secrare, cuius beneficio elegans opus dignumque nomine tuo fiet. exemplar testamenti, quamquam mendosum, misi tibi; ex quo 4 cognoscas multa Polyaenum in eiusdem domus ornatum reliquisse, quae ut domus ipsa perierunt, a me tamen, in quantum potuerit, requirentur.

10

LXXI. [LXXVI.]

TRAIANUS PLINIO

Possumus apud Prusenses area ista cum domo collapsa, quam vacare scribis, ad extructionem balinei uti. illud tamen parum expressisti, an aedes in peristyllo Claudio facta esset. nam si
 15 facta est, licet collapsa sit, religio eius occupavit solum.

LXXII. [LXXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Postulantibus quibusdam ut de agnoscendis liberis restituendisque natalibus et secundum epistulam Domitiani scriptam Minicio Rufo et secundum exempla proconsulum ipse cognoscerem, respexi ad senatus consultum pertinens ad eadem genera causarum, quod de iis tantum provinciis loquitur, quibus proconsules praesunt; ideoque rem integram distuli, dum tu, domine, praeceperis, quid observare me velis.

2 accipiet. ego *Catanaeus* accipi: et ego A 3 Eum autem a cum autem A 4 atque tibi a quae tibi A tibiue *Catanaeus* 6 exemplar *Catanaeus* a exempla A 7 Polyaenum a poliaenum A eiusdem a eundem A

LXXI 12 Permittimus apud Prusenses in area ista cum domo collapsa, quam uacare scribis, extructionem balinei. tu illud *Beroaldus* domu A 13 scribis ad extructionem balinei uti *Catanaeus* a scribis extructionem balinei: ut A 14 si facta est] si facta aedes esset a

LXXII De adsertione ingenuorum .XLIX. A 18 '*Plinius ad Traianum*. Postulantibus — 21 causarum' *Budaeus* annot. in *pand. f.* 46* ed. *Ascens. a. 1516* agnoscendis *Budaeus* a cognoscendis A 19 Minicio Rufo a Minicio Rufo A Minutio rufo *Budaeus* 22 de his A 23 dum tu domine *Catanaeus*: tu om. A

LXXIII. [LXXVIII.]

TRAIANUS PLINIO

Si mihi senatus consultum miseris, quod haesitationem tibi fecit, aestimabo, an debeas cognoscere de agnoscendis liberis et natalibus suis restituendis.

5

LXXIII. [XVI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

- 1 Appuleius, domine, miles, qui est in statione Nicomedensi, scripsit mihi quendam nomine Callidromum, cum detineretur a Maximo et Dionysio pistoribus, quibus operas suas locaverat, 10 confugisse ad tuam statuam perductumque ad magistratus indicasse servisse aliquando Laberio Maximo captumque a Susago in Moesia et a Decibalo muneri missum Pacoro, Parthiae regi, pluribusque annis in ministerio eius fuisse, deinde fugisse atque 2 ita in Nicomediam pervenisse. quem ego perductum ad me, cum 15 eadem narrasset, mittendum ad te putavi; quod paulo tardius feci, dum requiro gemmam, quam sibi habentem imaginem Pacori et quibus ornatus fuisset subtractam indicabat. volui enim hanc quoque, si inveniri potuisset, simul mittere, sicut glebulam misi, quam se ex Parthico metallo attulisse dicebat. signata 20 est anulo meo, cuius est aposphragisma quadriga.

LXXV. [LXXVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

- 1 Iulius, domine, Largus ex Ponto nondum mihi visus ac ne auditus quidem (scilicet iudicio tuo credidit) dispensationem quan- 25 dam mihi erga te pietatis suae ministeriumque mandavit. rogavit enim testamento ut hereditatem suam adirem cerneremque ac deinde praeceptis quinquaginta milibus nummum reliquum omne Heracleotarum et Tianorum civitatibus redderem, ita ut esset

LXXIII 3 haesitationem *Beroaldus* a haesitatione A 5 suis a ueris A

LXXIII De Callidromo Laberio (Laberii a) Maximi fugitio .L. A 8 Apuleius A 12 Valerio Maximo *L. Carrio emend.* I 7 18 et quibus insignibus ornatus fuisset *Catanaeus* et cuius ornatus fuisset *Orellius* cum aliis quibus ornatus fuisset *Mommsenus* 21 aposphragisma a aposphragisma A

LXXV De testamento Largi .LI. A 24 nondum] numquam *Orellius* 25 scilicet iudicio tuo credidit *Beroaldus* scilicet iudicio tuo credit A sed iudicio tuo credens *Catanaeus* 28 praeceptis *Thomasius* perceptis A 29 Tianorum editio *Basileensis* theanorum A

arbitrii mei, utrum opera facienda quae honori tuo consecra-
rentur putarem, an instituendos quinquennales agonas qui Trai-
ani appellarentur. quod in notitiam tuam perferendum existi-
mavi ob hoc maxime, ut dispiceres quid eligere debeam.

5

LXXVI. [LXXX.]

TRAIANUS PLINIO

Iulius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. quid
ergo potissimum ad perpetuitatem memoriae eius faciat secun-
dum cuiusque loci condicionem ipse dispice, et quod potissimum
10 existimaveris, id sequere.

LXXVII. [LXXXI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Providentissime, domine, fecisti quod praecepisti Calpurnio 1
Macro, clarissimo viro, ut legionarium centurionem Byzantium
15 mitteret. dispice an etiam Iuliopolitanis simili ratione consulen- 2
dum putes, quorum civitas, cum sit perexigua, onera maxima
sustinet tantoque graviores iniurias, quanto et infirmior, patitur.
quidquid autem Iuliopolitanis praestiteris, id etiam toti provin- 3
ciae proderit. sunt enim in capite Bithyniae plurimisque per
20 eam commeantibus transitum praebent.

LXXVIII. [LXXXII.]

TRAIANUS PLINIO

Ea condicio est civitatis Byzantium confluenta undique in 1
eam commeantium turba, ut secundum consuetudinem praecedentium
25 temporum honoribus eius praesidio centurionis legionarii
consulendum habuerimus. si Iuliopolitanis succurrendum eodem
modo putaverimus, onerabimus nos exemplo. plures enim, et 2

2. qui Traiani *Beroaldus* a quae Traiani *A*
naeus appellantur *A* appellantur *Beroaldus* a
ceres *A*

3 appellarentur *Cata-*
4 dispiceres a despi-

LXXVI 9 et quod potissimum *Orellius* et quid potissimum *A* et quod
optimum a 10 id sequere *Rivinus* insequare *A* sequere *Casaubonus* inquire
Catanaeus

LXXVII De Centurione Iuliopolim mittendo .LII. *A* 13 Calpurnio
a Calphurnio *A* 15 mitteret *Beroaldus* a mitteretur *A* dispice an
etiam *Catanaeus*² dispice etiam *Beroaldus* dispiciebam etiam *A* ut dispicias
an etiam a 17 quanto est infirmior a 19 sunt *Beroaldus* a suum *A*

LXXVIII 23 in eam *Catanaeus* a in ea *A* 26 si Iuliopolitanis *Cata-*
*naeus*²: si *om.* *A* 27 plures enim tanto magis eadem requirent, quanto
infirmiores erunt. tibi eam fiduciam diligentiae habeo a

quanto infirmiores erunt, idem . . . fiduciam diligentiae tuae habeo, ut credam te omni ratione id acturum ne sint obnoxii iniuriis. siqui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coerceantur; aut si plus admiserint, quam ut in re praesenti satis puniantur, si milites erunt, legatis eorum quod deprehenderis notum facies; aut si in urbem versus venturi erunt, mihi scribes.

LXXVIII. [LXXXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Cautum est, domine, Pompeia lege, quae Bithynis data est, 10 ne quis capiat magistratum neve sit in senatu minor annorum triginta. eadem lege comprehensum est ut qui ceperint magistratum sint in senatu. secutum est dein edictum divi Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus et viginti capere. 3 quaeritur ergo, an qui minor triginta annorum gessit magistra- 15 tum possit a censoribus in senatum legi, et si potest, an ii quoque qui non gesserint possint per eandem interpretationem ab ea aetate senatores legi, a qua illis magistratum gerere permissum est; quod alioqui factitatum adhuc et esse necessarium dicitur, quia sit aliquanto melius honestorum hominum liberos quam 20 4 e plebe in curiam admitti. ego a destinatis censoribus quid sentirem interrogatus, eos quidem qui minores triginta annis gessissent magistratum putabam posse in senatum et secundum edictum Augusti et secundum legem Pompeiam legi, quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis triginta permisisset, 25 5 lex senatorem esse voluisset qui gessisset magistratum. de iis autem qui non gessissent, quamvis essent aetatis eiusdem cuius illi quibus gerere permissum est, haesitabam; per quod effectum est ut te, domine, consulerem quid observari velles. capita legis, tum edictum Augusti litteris subieci.

1 idem fiduciam A idem petent. fiduciam *Beroaldus* fiduciam eam *Orellius* diligentiae tuae *Catanaeus*: tuae om. A 3 gesserint *Catanaeus* a gesserit A 4 admiserint *Catanaeus* a amiserint A in re praesenti sit satis a 5 quod (vel quos) deprehenderis notum facies *Rittershusius* quae deprehenderis notum facies A quae deprehenderis nota facies *Catanaeus*

LXXVIII De magistratibus provincialium .LIII. A 12 ceperint a coeperint A 15 gessit magistratus A 16 a censoribus *Beroaldus* a: a om. A an ex iis qui quoque non gesserint possit quis per a ii] hi A 18 senatores *Beroaldus* senator A 21 a destinatis *Beroaldus* a adest natis A 22 quidem a quidam A 26 de his A 29 consulerem a consuerem A

LXXX. [LXXXIII.]

TRAIANUS PLINIO

Interpretationi tuae, mi Secunde carissime . . . ut existimo
hactenus edicto divi Augusti novatam esse legem Pompeiam, ut
5 magistratum quidem capere possent ii qui non minores duorum
et viginti annorum essent, et qui cepissent, in senatum cuius-
que civitatis pervenirent. ceterum non capto magistratu eos qui
minores triginta annorum sint, quia magistratum capere possint,
in curiam etiam loci cuiusque non existimo legi posse.

10

LXXXI. [LXXXV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Cum Prusae ad Olympum, domine, publicis negotiis intra 1
hospitium eodem die exiturus vacarem, Asclepiades magistratus
indicavit appellatum me a Claudio Eumolpo. cum Cocceianus
15 Dion in bule adsignari civitati opus cuius curam egerat vellet,
tum Eumolpus adsistente Flavio Archippo dixit exigendam esse
a Dione rationem operis, ante quam rei publicae traderetur, quod
aliter fecisset ac debuisset. adiecit etiam esse in eodem positam 2
tuam statuum et corpora sepulcorum, uxoris Dionis et filii, po-
20 stulavitque ut cognoscerem pro tribunali. quod cum ego me pro-3
tinus facturum dilaturumque profectionem dixissem, ut longiorem
diem ad instruendam causam darem utque in alia civitate co-
gnoscerem petiit. ego me auditurum Nicaeae respondi. ubi cum 4
consedissem cogniturus, idem Eumolpus tamquam [si] adhuc
25 parum instructus dilationem petere coepit: contra Dion ut au-
diretur exigere. dicta sunt utrimque multa, etiam de causa. ego 5
cum dandam dilationem et consulendum te existimarem in re ad

LXXX 3 charissime ut existimo A carissime idem existimo *Catanaeus* a carissime similiter existimo *Orellius* 5 ii qui a hi qui A duorum a duo A 6 qui cepissent *Beroaldus* quia coepissent A qui acceperissent a

LXXXI De Dione qui reliquias suorum religioso loco posuissent (posuisset a) . LIII. A 14 Eumolpo a euamolpo A Cocceianus Dion in bule a coccianis diambulae A Coccianus Dion bulae *Beroaldus* 16 Eumolpus adsistente *Beroaldus* a Enamolpus absistente A Eumolpus assistens *Catanaeus* 18 in aedem positam A in aede positam *Beroaldus* in eodem opere positam a 19 filiorum *Catanaeus* 22 ad instruendam *Beroaldus* adstruendam A ad adstruendam a in alia ciuitate *Catanaeus* in aliam ciuitatem A 23 petiit a petit A Nicaeae A ubi cum consedissem *Orellius* ubi cum sedissem a ubi consedissem A 24 si om. a 27 et consulendum existimarem A et te consulendum existimarem G. H. *Schaeferus*.

exemplum pertinenti, dixi utrique parti ut postulationum suarum libellos darent. volebam enim te ipsorum potissimum verbis ea quae erant proposita cognoscere. et Dion quidem se daturum dixit, et Eumolpus respondit complexurum se libello quae rei publicae peteret, ceterum quod ad sepultos pertineret, non accusatorem se, sed advocatum Flavi Archippi, cuius mandata pertulisset. Archippus, qui Eumolpo sicut Prusiade adsistebat, dixit se libellum daturum. ita nec Eumolpus nec Archippus, quamquam plurimis diebus expectatis, adhuc mihi libellos dederunt; Dion dedit, quem huic epistolae iunxi. ipse in re praesenti fui et vidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam, id autem in quo dicuntur sepulti filius et uxor Dionis in area collocatum, quae porticibus includitur. te, domine, rogo ut me in hoc praecipue genere cognitionis regere digneris, cum alioqui magna sit expectatio, ut necesse est in ea re quae et in confessum venit et exemplis defenditur.

LXXXII. [LXXXVI.]

TRAIANUS PLINIO

1 Potuisti non haerere, mi Secunde carissime, circa id de quo me consulendum existimasti, cum propositum meum optime nosset non ex metu nec terrore hominum aut criminibus maiestatis reverentiam nomini meo acquirere. omissa ergo ea quaestione, quam non admitterem, etiam si exemplis adiuveretur, ratio totius operis effecti sub cura [tua] Cocceiani Dionis excutiat, cum et utilitas civitatis exigit nec aut recuset Dion aut debeat recusare.

1 postulationum A postulatiotinum a 3 recognoscere a 4 et ante Eumolpus om. Catanaeus: et Eumolpus — pertulisset, et Archippus Arnoldus Schaeferus de nonnull. loc. Cic. Plin. Front. (Dresd. a. 1844) p. 9 5 pertinere G. H. Schaeferus pertinet A 6 se esse sed G. H. Schaeferus Flauii A 7 qui Eumolpus sinit prusiade A qui Eumolpo suo Prusiade Beroaldus cui Eumolpus prius Catanaeus cui Eumolpus sic ut Prusiadae a 8 ita] at Arnoldus Schaeferus l. c. fortasse interim 9 quamquam] quam A expectati a 12 filius et Thomasius filii eius et A area a alea A 15 necesse est Orellius necesse sit A 16 nec exemplis Mommsenus defenditur deliberare a

LXXXII 22 acquiri A 24 sub tua cura a Cocceiano Dione Catanaeus sub cura tua Cocceiano Dioni editio Basileensis sub curatura Cocceiani Dionis coniecit Orellius 25 utilitas civitatis exigit a utilitas ei litis exigit A utilitas eius exigit Beroaldus utilitas reip. id exigit Catanaeus

LXXXIII. [LXXXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Rogatus, domine, a Nicaeensibus publice per ea quae mihi
et sunt et debent esse sanctissima, id est per aeternitatem tuam
5 salutemque, ut preces suas ad te perferrem, fas non putavi ne-
gare acceptumque ab iis libellum huic epistulae iunxi.

LXXXIII. [LXXXVIII.]

TRAIANUS PLINIO

Nicaeensibus, qui intestatorum civium suorum concessam
10 vindicationem bonorum a divo Augusto adfirmant, debebis vacare
contractis omnibus personis ad idem negotium pertinentibus, ad-
hibitis Viridio Gemellino et Epimacho, liberto meo, procurato-
ribus, ut aestimatis etiam iis quae contra dicuntur quod optimum
credideritis statuatis.

LXXXV. [XVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Maximum, libertum et procuratorem tuum, domine, per
omne tempus quo fuimus una probum et industrium et diligen-
tem ac sicut rei tuae amantissimum ita disciplinae tenacissimum
20 expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide quam
tibi debeo.

LXXXVI A. [XVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Gavium Bassum, domine, praefectum orae Ponticae, inte-
25 grum probum industrium atque inter ista reverentissimum
mei expertus, voto pariter et suffragio prosequor ea fide quam
tibi debeo.

LXXXIII De Nicensibus . LV . A 3 Nicensibus A 6 ab his A

LXXXIII 9 Nicensibus A concessam sibi vindicationem *Mommse-*
nus 12 Gemellino a Pemellino ALXXXV Commendat quos expertus est . LVI . A 17 tuum *Cata-*
naeus a meum ALXXXVI A *Epistulam cum priore coniunctam in A separavit Catanaeus* a
24 Gabium a Galbium A orae Ponticae *Catanaeus*² orae Ponti A

27 debeo: quam ea quae speret instructum A debeo quem ad ea quae
speret instructum *Beroaldus* debeo, quam abunde ea, quae speret instru-
ctum a debeo, quem abunde conspexi instructum *Catanaeus*² debeo tam-
quam ad ea quae sperat instructum *coniecit Orellius*. *novae epistulae initium*
recte constituerat Catanaeus in prima editione, debeo. | C. Plinius Traiano
imp. S. | Fabium Valentem instructum

LXXXVI B. [XVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

- 2 ...quam ea quae speret instructum commilitio tuo, cuius disciplinae debet quod indulgentia tua dignus est. apud me et milites et pagani, a quibus iustitia eius et humanitas penitus inspecta est, 5 certatim ei qua privatim qua publice testimonia pertribuerunt. quod in notitiam tuam perfero ea fide quam tibi debeo.

LXXXVII. [XVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

- 1 Nymphidium Lupum, domine, primipilarem, commilitonem 10 habui, cum ipse tribunus essem, ille praefectus. inde familiariter diligere coepi. crevit postea caritas ipsa mutuae vetustate amicitiae. itaque et quieti eius inieci manum et exegi ut me in Bithynia consilio instrueret. quod ille amicissime et otii et senectutis ratione postposita et iam fecit et facturus est. quibus 15 ex causis necessitudines eius inter meas numero, filium in primis, Nymphidium Lupum, iuvenem probum industrium et egregio patre dignissimum, suffecturum indulgentiae tuae, sicut primis eius experimentis cognoscere potes, cum praefectus cohortis plenissimum testimonium meruerit Iuli Ferocis et Fusci Salinatoris, 20 clarissimorum virorum. meum gaudium meamque gratulationem filii honore continebo.

LXXXVIII. [LXXXVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Opto, domine, et hunc natalem et plurimos alios quam felicissimos agas aeternaque laude florentem virtutis tuae gloriam [quam] incolumis et fortis aliis super alia operibus augeas: 25

LXXXVI B 6 testimonia *Beroaldus* testimonio A testimonium *Catanaeus* a retribuerunt *Catanaeus*

LXXXVII 13 exegi ut me a exiit me A exciui ut me *Beroaldus* 14 instrueret a extrueret A 16 necessitudines a necessitudinis A numero et filium a 17 Nymphidium] novae epistolae initium in A; priori continuavit a 18 primis *Catanaeus* a primus A 20 Iulii a 21 meum gaudium domine meam gratulationem a 22 honore continerent A honore continerem *Beroaldus* honore continebis *Catanaeus* honores continuent *Gesnerus*

LXXXVIII Ob diem Natalem .LVII. A 26 gloriam et incolumis *Catanaeus*² 27 augeas *Catanaeus*² augebis A

LXXXVIII. [XC.]

TRAIANUS PLINIO

Agnosco vota tua, mi Secunde carissime, quibus precaris
ut plurimos et felicissimos natales florente statu rei publicae
5 nostrae agam.

XC. [XCI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Sinopenses, domine, aqua deficiuntur; quae videtur et bona 1
et copiosa ab sexto decimo miliario posse perducī. est tamen
10 statim ab capite paulo amplius mille *passuum* locus suspectus et
mollis, quem ego interim explorari modico impendio iussi, an
recipere et sustinere opus possit. pecunia curantibus nobis con- 2
tracta non deerit, si tu, domine, hoc genus operis et salubri-
tati et amoenitati valde sitientis coloniae induleris.

15

XCI. [XCII.]

TRAIANUS PLINIO

Ut coepisti, Secunde carissime, explora diligenter, an locus
ille quem suspectum habes sustinere opus aquae ductus possit.
neque enim dubitandum puto quin aqua perducenda sit in colo-
20 niam Sinopensem, si modo et viribus suis adsequi potest, cum
plurimum ea res et salubritati et voluptati eius collatura sit.

XCII. [XCIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Amisenorum civitas libera et foederata beneficio indulgen-
25 tiae tuae legibus suis utitur. in hac datum mihi libellum ad
eranos pertinentem his litteris subieci, ut tu, domine, dispiceres
quid et quatenus aut permittendum aut prohibendum putares.

XC De aqua Sinopensium perducenda. LVIII. A 9 est tamen sta-
tim a est statim tamen A 10 mille passuum locus *Catanaeus* mille passi-
bus locus a mille locus A suspectus a susceptus A 11 explorari *vulgo*
explorare A 14 amoenitate a

XCI 18 suspectum a susceptum A 19 neque enim a: enim om. A
20 si modo id viribus suis assequi *Catanaeus* si modo et viribus suis ipsa
id adsequi a

XCII De petitione Amisenorum. LVIII. A 24 libera] et liberata
a 25 datum mihi publice libellum a 26 eranos *Beroaldus* hera-
nos A

XCIII. [XCIII.]

TRAIANUS PLINIO

Amisenos, quorum libellum epistulae tuae iunxeras, si legibus istorum, quibus de officio foederis utuntur, concessum est eranum habere, possumus quo minus habeant non impedire, eo⁵ facilius, si tali collatione non ad turbas et ad illicitos coetus, sed ad sustinendam tenuiorum inopiam utuntur. in ceteris civitatibus, quae nostro iure obstrictae sunt, res huius modi prohibenda est.

XCIII. [XCV.]

10

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Suetonium Tranquillum, probissimum honestissimum eruditissimum virum, et mores eius secutus et studia iam pridem, domine, in contubernium adsumpsi tantoque magis diligere coepi,
2 quanto [hunc] propius inspexi. huic ius trium liberorum necessarium faciunt duae causae: nam et iudicia amicorum promeretur et parum felix matrimonium expertus est impetrandumque a bonitate tua per nos habet quod illi fortunae malignitas denegavit.
3 scio, domine, quantum beneficium petam, sed peto a te, cuius in omnibus desideriis meis indulgentiam experior. potes enim²⁰ colligere, quanto opere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter cuperem.

XCV. [XCVI.]

TRAIANUS PLINIO

Quam parce haec beneficia tribuam utique, mi Secunde²⁵ carissime, haeret tibi, cum etiam in senatu adfirmare solem non excessisse me numerum quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi professus sum. tuo tamen desiderio subscripsi et dedisse me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea condicione qua adsuevi referri in commentarios meos iussi.³⁰

XCIII 4 ipsorum *Orellius* 5 eranum *Beroaldus* a Eia num A qui minus habeant non impedire A quo minus habeas impedire *Catanaeus* 6 et illicitos a 7 sed *om.* a

XCIII Ius trium liberorum amico petit . LX . A 19 sed] quod a 20 meis plenissimam indulgentiam a enim] autem a

XCV 23 professus sum *Catanaeus* a professum A

XCVI. [XCVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Sollemne est mihi, domine, omnia de quibus dubito ad te 1
 referre. quis enim potest melius vel cunctationem meam regere
 5 vel ignorantiam instruere? cognitionibus de Christianis interfui
 numquam: ideo nescio quid et quatenus aut puniri soleat aut
 quaeri. nec mediocriter haesitavi, sitne aliquod discrimen aetatum, 2
 an quamlibet teneri nihil a robustioribus differant, detur paeni-
 tentiae venia, an ei qui omnino Christianus fuit desisse non pro-
 10 sit, nomen ipsum, si flagitiis careat, an flagitia cohaerentia no-
 mini puniantur. interim in iis qui ad me tamquam Christiani
 deferebantur hunc sum secutus modum. interrogavi ipsos an 3
 essent Christiani: confitentes iterum ac tertio interrogavi sup-
 plicium minatus: perseverantes duci iussi. neque enim dubitabam,
 15 quaecumque esset quod faterentur, pertinaciam certe et inflexi-
 bilem obstinationem debere puniri. fuerunt alii similis amentiae, 4
 quos, quia cives Romani erant, adnotavi in urbem remittendos.
 mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine plures
 species inciderunt. propositus est libellus sine auctore multorum 5
 20 nomina continens. qui negabant esse se Christianos aut fuisse,
 cum praeunte me deos appellarent et imagini tuae, quam pro-
 pter hoc iusseram cum simulacris numinum adferri, ture ac vino
 supplicarent, praeterea male dicerent Christo, quorum nihil posse
 cogi dicuntur qui sunt re vera Christiani, dimittendos esse pu-
 25 tavi. alii ab indice nominati esse se Christianos dixerunt et mox 6
 negaverunt; fuisse quidem, sed desisse, quidam ante triennium,
 quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti. hi
 quoque omnes et imaginem tuam deorumque simulacra venerati
 sunt et Christo male dixerunt. adfirmabant autem hanc fuisse 7
 30 summam vel culpae suae vel erroris, quod essent soliti stato die
 ante lucem convenire carmenque Christo quasi deo dicere secum
 invicem seque sacramento non in scelus aliquod obstringere,

XCVI De Christianis .LXI. A 4 deferre *Catanaeus* 5 instruere
 a extruere A excutere *Beroaldus* 7 queri A 8 deturne a 10 ipsum
 etiam si a cohaerentia *Beroaldus* cohaerenti A 11 interim in iis *Ca-*
tanaeus interim iis a interim his A 15 perucaciam a 18 tractu *Ca-*
tanaeus 20 continens. Qui negant A continens, qui negarent *Casaubonus*
 se esse *Catanaeus* a 23 cogi posse a 24 qui non sunt re uera
 Christiani: ergo dimittendos esse putavi *Catanaeus* dimittendos putavi
 a 25 indice a indice A 26 desisse a desiisse A 27 uiginti quoque:
 omnes et A viginti quinque. omnes qui *Rittershusius* 29 sunt ii et A

sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursusque *coeundi* ad capiendum cibum, promiscuum tamen et innoxium; quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua hetaerias 5
 8 esse vetueram. quo magis necessarium credidi ex duabus ancillis, quae ministrae dicebantur, quid esset veri et per tormenta quaerere. nihil aliud inveni quam superstitionem pravam immodicam. 9
 ideo dilata cognitione ad consulendum te decucurri. visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium nu- 10
 merum. multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam, vocantur in periculum et vocabuntur. neque civitates tantum sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio 10
 pervagata est; quae videtur sisti et corrigi posse. certe satis constat prope iam desolata templa coepisse celebrari et sacra 15
 sollemnia diu intermissa repeti pastumque venire victimarum, cuius adhuc rarissimus emptor inveniebatur. ex quo facile est opinari, quae turba hominum emendari possit, si sit paenitentiae locus.

XCVII. [XCVIII.]

20

TRAIANUS PLINIO

1 Actum quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis causis eorum qui Christiani ad te delati fuerant secutus es. neque enim in universum aliquid quod quasi certam formam habeat constitui potest. conquirendi non sunt: si deferantur et arguantur, 25
 puniendi sunt, ita tamen ut qui negaverit se Christianum esse idque re ipsa manifestum fecerit, id est supplicando dis nostris, quamvis suspectus in praeteritum, veniam ex paenitentia impetret. sine auctore vero propositi libelli *in* nullo crimine locum habere debent. nam et pessimi exempli nec nostri saeculi est. 30

3 rursusque coeundi ad a rursusque ad A 4 desisse a desiisse A
 5 etaerias *esse a et caeras esse A 7 quaerere. sed nihil a 8 pra-
 uam et immodicam a 9 ideoque dilata a decucurri *Catanaeus* a decurri
 A 12 neque enim ciuitates a 14 corripit *I. F. Gronovius* 16 pastum-
 que uenire uictimarum cuius *Beroaldus* passumque uenire uictimarum: cu-
 ius A passimque uenire uictimas, quarum a
 XCVII 25 deferantur a deferantur *Catanaeus* deferentur A 27 diis
 A 28 in praeteritum fuerit ueniam a 29 in nullo *Gierigius*: in
 om. A

XCVIII. [XCVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Amastrianorum civitas, domine, et elegans et ornata habet 1
inter praecipua opera pulcherrimam eandemque longissimam pla-
5 team, cuius a latere per spatium omne porrigitur nomine quidem
flumen, re vera cloaca foedissima ac sicut turpis immundissimo
aspectu ita pestilens odore taeterrimo. quibus ex causis non minus 2
salubritatis quam decoris interest eam contegi: quod fiet, si per-
miseris, curantibus nobis ne desit quoque pecunia operi tam
10 magno quam necessario.

XCVIII. [C.]

TRAIANUS PLINIO

Rationis est, mi Secunde carissime, contegi aquam istam
quae per civitatem Amastrianorum fluit, si intacta salubritati obest.
15 pecunia ne huic operi desit curaturum te secundum diligentiam
tuam certum habeo.

C. [CI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Vota, domine, priorum annorum nuncupata alacres laetique
20 persolvimus novaque rursus certante commilitonum et provincia-
lium pietate suscepimus, precati deos ut te remque publicam
florentem et incolumem ea benignitate servarent, quam super
magnas plurimasque virtutes praecipua sanctitate, obsequio, deo-
rum honore meruisti.

CI. [CII.]

TRAIANUS PLINIO

Solvisse vota dis immortalibus te praeceunte pro mea incolu-
mitate commilitones cum provincialibus laetissimo consensu et
in futurum nuncupasse libenter, mi Secunde carissime, cognovi
30 litteris tuis.

XCVIII De plathea (platea a) Amastrianorum .LXII. A 6 re uera
Beroaldus re uero A ac sicut *Orellius* ac situ A: quae sicut turpis, et
immundissima aspectu, ita pestilens est odore a 8 eam *Beroaldus* ea A

C Votorum nuncupatio iri .LXIII. A Votorum nuncupatio et solutio
pro Imp. et Rep. a 19 priore anno nuncupata *Mommsenus* 20 cer-
tante *Cellarius* curante A 22 incolumem a incolumen A 23 obsequio
Beroaldus obsequi A consequi *Catanaeus*

CI 27 diis A

CII. [CIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Diem quo in te tutela generis humani felicissima successione translata est debita religione celebravimus, commendantes dis, imperii tui auctoribus, et vota publica et gaudia.

5

CIII. [CIII.]

TRAIANUS PLINIO

Diem imperii mei debita laetitia et religione commilitonibus et provincialibus praeunte te celebratum libenter cognovi litteris tuis.

10

CIII. [CV.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Valerius, domine, Paulinus excepto Paulino ius Latinorum suorum mihi reliquit. ex quibus rogo tribus interim ius Quiritium des. vereor enim ne sit immodicum pro omnibus pariter invocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modestius uti, quanto plenior exior. sunt autem pro quibus peto C. Valerius Astraeus, C. Valerius Dionysius, C. Valerius † Axer.

CV. [CVI.]

TRAIANUS PLINIO

20

Cum honestissime iis qui apud fidem tuam a Valerio Paulino depositi sunt consultum velis, matura per me. iis interim quibus nunc petisti dedisse me ius Quiritium referri in commentarios meos iussi, idem facturus in ceteris pro quibus petieris.

CVI. [CVII.]

25

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Rogatus, domine, a P. Accio Aquila, centurione cohortis sextae equestris, ut mitterem tibi libellum per quem indulgen-

CII Ob diem imperii .LXIII. A 3 diem quo in te tutela I. F. Gronovius diem quae in tutela A diem in quem tutela Beroaldus a 4 diis A

CIII 8 a commilitonibus Catanaeus 9 libenter mi Secunde Carissime cognovi a

CIII Ius quiritem (quiritum a) latinis suis petit .LXV. A 13 Paulino] uno a 14 quiritum a quiritum A 16 plenior Beroaldus a plenior me A 17 Astraeus Orellius aestreus A Aestiaeus a 18 Axer] Aper a

CV 22 mature Beroaldus 23 quiritum a quiritum A

CVI Ciuitatem Romanam petit filiae Centurionis .LXVI. A

tiam pro statu filiae suae implorat, durum putavi negare, cum scirem quantam soleres militum precibus patientiam humanitatemque praestare.

CVII. [CVIII.]

TRAIANUS PLINIO

Libellum P. Accii Aquilae, centurionis *cohortis* sextae equestris, quem mihi misisti, legi: cuius precibus motus dedi filiae eius civitatem Romanam. libellum rescripti quem illi redderes misi tibi.

CVIII. [CVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Quid habere iuris velis et Bithynas et Ponticas civitates in exigendis pecuniis quae illis vel ex locationibus vel ex venditionibus aliisve causis debeantur, rogo, domine, rescribas. ego in-
15 veni a plerisque proconsulibus concessam iis protopraxian eamque pro lege valuisse. existimo tamen tua providentia consti-
tuendum aliquid et sancendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. nam quae sunt ab aliis instituta, sint licet sapienter indulta, brevia tamen et infirma sunt, nisi illis
20 tua contingit auctoritas.

CVIII. [CX.]

TRAIANUS PLINIO

Quo iure uti debeant Bithynae vel Ponticae civitates in iis pecuniis quae ex quaque causa rei publicae debebuntur, ex lege
25 cuiusque animadvertendum est. nam sive habent privilegium quo ceteris creditoribus anteponantur, custodiendum est, sive non habent, *in* iniuriam privatorum id dari a me non oportebit.

CX. [CXI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Ecdicus, domine, Amisenorum civitatis petebat apud me a 1
Iulio Pisone denariorum circiter quadraginta *milia* donata ei

2 quantam *Beroaldus* a quantum A

CVII 6 *cohortis* sextae *Beroaldus* a; *cohortis om.* A

CVIII De Exactione pecuniarum . LXVII. A 15 eis protopraxian a
eis protopraxiam A 20 contingat *Catanaeus* a

CVIII 23 in iis a in his A 27 in iniuriam *Catanaeus*; in *om.* A

CX De Iulio Pisone . LXVIII. A 30 Ecdicus *Catanaeus*² Medicus A

31 quadraginta *milia* donata *Catanaeus* a quadraginta donata A

publice ante viginti annos bule et ecclesia consentiente utebaturque mandatis tuis, quibus eius modi donationes vetantur. Piso contra plurima se in rem publicam contulisse ac prope totas facultates erogasse dicebat. addebat etiam temporis spatium postulabatque ne id quod pro multis et olim accepisset cum eversione reliquae dignitatis reddere cogeretur. quibus ex causis integram cognitionem differendam existimavi, ut te, domine, consulerem quid sequendum putares.

CXI. [CXII.]

TRAIANUS PLINIO

10

Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita, ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in inritum vindicari non oportet. quidquid ergo ex hac causa actum ante viginti annos erit, omittamus. non minus enim hominibus cuiusque loci quam pecuniae publicae consultum volo.

CXII. [CXIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Lex Pompeia, domine, qua Bithyni et Pontici utuntur, eos qui in bulen a censoribus leguntur dare pecuniam non iubet. 20 sed ii quos indulgentia tua quibusdam civitatibus super legitimum numerum adicere permisit et singula milia denariorum et bina 2 intulerunt. Anicius deinde Maximus proconsul eos etiam qui a censoribus legerentur, dumtaxat in paucissimis civitatibus, aliud 3 aliis, iussit inferre. superest ergo ut ipse dispicias, an in omnibus civitatibus certum aliquid omnes qui deinde buleutae legentur debeant pro introitu dare. nam quod in perpetuum mansurum est a te constitui decet, cuius factis dictisque debetur aeternitas. 25

1 bule et ecclesia *Catanaeus* boyali et ecclesia A et bule et ecclesia a utebaturque *Catanaeus* utebanturque A nitebaturque *editio Basileensis*
5 pro multis meritis *Orellius*

CXII. De Adiectione buletarum .LXIX. A De adiectione buleutarum
a 20 in bulen a *Catanaeus* a in bulena a A 21 ii *Beroaldus* iis A
tua quibusdam *Catanaeus* tua a quibusdam A 24 aliud alios *Orellius*
25 *Pli. ad Traianum*. Superest ergo — 27 dare. *ad quam epistolam rescribens Traianus*: honorarium *inquit* decurionatus omnes qui in quaque ciuitate decuriones fiunt: inferre debeant necne a me non potest statui? *Budaeus annot. in pand. f. 72 ed. Ascens. a. 1516* 26 buleutae a buleutae
A legentur *G. H. Schaeferus* leguntur A *Budaeus*

CXIII. [CXIII.]

TRAIANUS PLINIO

Honorarium decurionatus omnes qui *in* quaque civitate Bithyniae decuriones fiunt inferre debeant necne, *in* universum a
 5 me non potest statui. id ergo quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque civitatis legem puto, scilicet adversus eos qui inviti fiunt decuriones . . . id existimo acturos, ut † praefatio ceteris praeferatur.

CXIII. [CXV.]

10

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Lege, domine, Pompeia, permissum Bithynicis civitatibus 1
 adscribere sibi quos vellent cives, dum ne quem earum civitatum
 quae sunt in Bithynia. eadem lege sancitur, quibus de causis
e senatu a censoribus eiciantur. inde me quidam ex censoribus 2
 15 consulendum putaverunt, an eicere deberent eum qui esset al-
 terius civitatis. ego, quia lex sicut adscribi civem alienum ve-
 tabat, ita eici e senatu ob hanc causam non iubebat, praeterea
 quod adfirmabatur mihi in omni civitate plurimos esse buleutas
 ex aliis civitatibus, futurumque ut multi homines multaeque ci-
 20 vitates concuterentur, . . . ea pars legis quae iam pridem con-

CXIII 3 in quaque a: in *om.* A 4 in universum *Catanaeus* a: in *om.*
 A 6 scilicet] sed *Rittershusius* 7 inviti fiunt Decuriones id existimo
 acturos ut praefatio caeteris praeferatur A inviti fiunt decuriones: id exi-
 stimo (decuriones, existimo id a) acturos: ut erogatio caeteris praeferatur
Catanaeus a inviti fiunt decuriones. ceteros existimo id acturos, ut erogatio
 praeferatur *G. H. Schaeferus* inviti fiunt decuriones, id existimo acturos,
 ut praestatio ceteris proferatur *Orellius* inviti fiunt, qui sponte fiunt
 decuriones ita existimo facturos, ut praefati id ceteris praeferantur *Momm-
 senus*. mihi plura excidisse videntur, quae ita fere restitui possunt, inviti fiunt
 decuriones. eos qui super legitimum numerum adiecti sunt id existimo
 acturos, ut pretio dato ceteris praeferantur

CXIII De Adiectione civium . LXX. A 12 velint *I. A. Ernestius*
 dum ne quem earum civitatum *Orellius* dum neque merum civitatum A dum ne
 quis earum civitatum *Beroaldus* duntaxat earum civitatum *Catanaeus* dum
 civitatis non sint alienae, sed suarum quisque matrum civitatum a
 14 e senatu a: e *om.* A a censoribus *Beroaldus* a: a *om.* A eiciantur,
 inter quas nihil de ciue alieno cauetur. inde a 17 senatu a senetu A
 praeterea quod affirmabatur mihi *Beroaldus* praeterea quibus adfirma-
 batur mihi A praeterea a quibusdam affirmabatur *Catanaeus* praeterea quia
 ab aliquibus adfirmabatur mihi a praeterea quia ab iis affirmabatur mihi
Orellius 18 buleutas a bulentas A 20 concuterentur: ea pars legis
 quae iam pridem A concuterentur: si reuocaretur ea pars legis: quae iam-
 pridem *Catanaeus* concuterentur eaque pars legis iam pridem *Beroaldus* con-
 cuterentur ea parte legis quae iam pridem a concuterentur, ea pars legis
 cum iam pridem *Orellius* consensu *Beroaldus* a consensui A

sensu quodam exolevisset, necessarium existimavi consulere te, quid servandum putares. capita legis his litteris subieci.

CXV. [CXVI.]

TRAIANUS PLINIO

Merito haesisti, Secunde carissime, quid a te rescribi oportet censoribus consulentibus, an . . . in senatum aliarum civitatum, eiusdem tamen provinciae cives. nam et legis auctoritas et longa consuetudo usurpata contra legem in diversum movere te potuit. mihi hoc temperamentum eius placuit, ut ex praeterito nihil novaremus, sed manerent quamvis contra legem adsciti quarumcumque civitatum cives, in futurum autem lex Pompeia observaretur; cuius vim si retro quoque velimus custodire, multa necesse est perturbari.

CXVI. [CXVII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

15

- 1 Qui virilem togam sumunt vel nuptias faciunt vel ineunt magistratum vel opus publicum dedicant, solent totam bulen atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare binosque denarios vel singulos dare. quod an celebrandum et quatenus putes, 2 rogo scribas. ipse enim sicut arbitror, praesertim ex sollemnibus causis, concedendum ius invitationis, ita vereor ne ii qui mille homines, interdum etiam plures vocant modum excedere et in speciem dianomes incidere videantur.

CXV 5 a te *Catanaeus* a ad te A 6 censoribus *Catanaeus* a temporibus A an in Senatum — ciues A an legerent in senatum — ciues a an in senatum — ciues adscriberentur *Beroaldus* an in senatu manere possent aliarum — ciues *Catanaeus* ciuitatium a 10 nouaremus a noueremus A moueremus *Beroaldus* 11 ciuitatium a

CXVI De diuisione Sportularum .LXXI. A 16 *Plinius ad Traianum scribens ita inquit*. Qui uirilem — 21 inuitationes. *Et Traianus ad Plinium*. Merito p.315,3—5 contrahit *Budaeus* annot. in *pand. f. 123* ed. Ascens. a. 1516* sumunt a summunt A 20 sicut arbitror non imprudenter praesertim ex solemnibus causis concedendum iussi inuitationes *Catanaeus* 21 concedendum ius inuitationis *Schefferus* concedendum iussi immutationes A concedendum iussisti inuitationes *Budaeus* concedendum iussi inuitationes a concedendas esse inuitationes *Orellius* 23 dianomes *Casaubonus* Diamories A diamones a incidere *Catanaeus* incipere A

CXVII. [CXVIII.]

TRAIANUS PLINIO

Merito vereris ne in speciem dianomes incidat invitatio, quae et in numero modum excedit et quasi per corpora, non viritim
 5 singulos ex notitia, ad sollemnes sportulas contrahit. sed ego ideo prudentiam tuam elegi, ut formandis istius provinciae moribus ipse moderareris et ea constitueres, quae ad perpetuam eius provinciae quietem essent profutura.

CXVIII. [CXVIII.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

Athletae, domine, ea quae pro iselasticis certaminibus con-
 stituisti deberi sibi putant statim ex eo die, quo sunt coronati:
 nihil enim referre quando sint patriam invecti, sed quando cer-
 tamine vicerint, ex quo invehi possint. ego contra servo isela-
 15 stici nomine data: quo fit ut vehementer addubitem, an sit po-
 tius id tempus quo εἰρήλασεν intuendum. iidem obsonia petunt²
 pro eo agone qui a te iselasticus factus est, quamvis vicerint,
 ante quam fieret. aiunt enim congruens esse, sicut non detur
 sibi pro iis certaminibus quae esse iselastica, postquam vicerunt,
 20 desierunt, ita pro iis dari quae esse coeperunt. hic quoque non³
 mediocriter haereo ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandaque
 quae tunc cum vincerent non debebantur. rogo ergo ut dubi-
 tationem meam regere, id est beneficia tua interpretari, ipse
 digneris.

CXVIII. [CXX.]

TRAIANUS PLINIO

Iselasticum tunc primum mihi videtur incipere deberi, cum
 quis in civitatem suam ipse εἰρήλασεν. obsonia eorum certaminum

CXVII 3 in malam speciem incidat inuitatio *Budaeus* dianomes *Ca-*
saubonus Diamones A inuitatio *Beroaldus* a immutatio A 4 excedit
Catanaeus a excedat A 7 constitueres *I. A. Ernestius* constitutas A

CXVIII De Iselasticis .LXXII. A 11 certaminibus *Beroaldus* a
 cohortaminibus A coronaminibus *Orellius* 12 statim *Beroaldus* a statum
 A 14 contra scribo Iselastici nomine: itaque eorum vehementer A con-
 tra scribo iselastici nomine ita ut vehementer *Beroaldus* contra scribo Ise-
 lasticorum nomine: ita tamen ut vehementer *Catanaeus* servo] observo
Mommсенus 16 εἰρήλασεν *Catanaeus* Iselasiani A iselasian a
 idem a 18 fieret *Beroaldus* a fierent A non datur a non dentur *Ar-*
noldus *Schaeferus* de locis nonnullis *Cic. Plin. Front. p. 11* nunc detur *Orel-*
lius 19 his certaminibus quae *Beroaldus* a his certaminibus quid A
 20 iis a his A 21 dandaque quae *Beroaldus* dandamque quod A dan-
 dumque quod a

CXVIII 28 ipse iselasen a ipse Iselasen A

quae iselastica esse placuit mihi, si ante iselastica non fuerunt, retro non debentur; nec proficere pro desiderio athletarum potest quod eorum quae postea iselastica non esse constitui, quam vicerant, accipere desierunt. mutata enim condicione certaminum nihilo minus quae ante peregerant non revocantur.

5

CXX. [CXXI.]

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI

1 Usque in hoc tempus, domine, neque cuiquam diplomata commodavi neque in rem ullam nisi tuam misi. quam perpe-
2 tuam servationem meam quaedam necessitas rupit. uxori enim 10
meae audita morte avi volenti ad amitam suam excurrere usum eorum negare durum putavi, cum talis officii gratia in celeritate consisteret, sciremque rationem itineris probaturum, cuius causa erat pietas. haec tibi scripsi, quia mihi parum gratus fore videbar, si dissimulassem inter alia beneficia hoc quoque me de-
bere indulgentiae tuae, quod fiducia eius quamquam inconsulto 15
te non dubitavi *facere* quae, si consuluissem, sero fecissem.

CXXI. [CXXII.]

TRAIANUS PLINIO

Merito habuisti, Secunde carissime, fiduciam animi mei, nec 20
dubitandum fuit *tibi facere quae sero fecisses*, si expectasses, donec me consuleres, an iter uxoris tuae diplomatibus, quae officio tuo dedi, adiuvandum esset, cum apud amitam suam uxor tua deberet etiam celeritate gratiam adventus sui augere.

2 potest: tam eorum: quae postea Iselastica lege constitui: quam cum vincerent esse desierunt *Catanaeus* 3 quod] quid *Beroaldus* non esse *Arnoldus Schaeferus* non lege **A** quam vicerant *Arnoldus Schaeferus* quam qui ierant **A** 5 peregerat *Beroaldus* perceperant **a**

CXX De Diplomatibus .LXXIII. **A** 10 observationem *Catanaeus*. *fortasse* rationem 13 sciremque te rationem *Catanaeus* **a** 14 haec scripsi, quia mihi parum gratus tibi fore **a** 15 si dissimulassem inter alia beneficia hoc novum quoque me debere indulgentiae tuae, quod fiducia eius quamvis inconsulto te non dubitavi, quem si consuluissem, scilicet sero fecissem *Orellius* hoc quoque me debere *Gesnerus* hoc uno quod me debere **A** hoc uno quoque me debere *Beroaldus* hoc unum quoque me debere *Catanaeus* hoc unum quod me debere sciebam **a** 16 quod fiducia eius qua inconsulto te non dubitavi: quem si consuluissem: sic sero fecissem **A** quod fiducia eius inconsulto te praeripere non dubitavi: quem si consuluissem sic sero facissem *Catanaeus* quod fiducia eius, quasi consulto te non dubitavi facere, quem si consuluissem sero fecissem **a**

CXXI 20 nec dubitandum fuit tibi facere quae sero fecisses si expectasses *Mommsenus* nec dubitandum fuisse si expectasset **A** nec dubitandum fuisse si expectasses *Beroaldus* non dubitandum fuisse si expectasses *Catanaeus* nec dubitandum fuisset. si expectasses **a** 23 esset: cum *Catanaeus* esset: et cum *Beroaldus* esse: et cum **A** esset, usum eorum intentioni tuae non profuisset, cum **a**

C. PLINI CAECILI SECUNDI
P A N E G Y R I C U S.

A codex Vaticanus 3461

A² eiusdem codicis corrector

a codex Wolfenbttelanus Gud. 45 cum **A** fere consentiens

B consentiens scriptura codicum "

b Vindobonensis 48

β Monacensis 309

R fragmenta codicis rescripti Ambrosiani (c. 7. 8. 78—80. 85. 86)

c codex Augustanus 118

d codex Caroliruhensis, olim Durlacensis 36

cod. Mediol. codex Mediolanensis, olim Patavinus

ς editiones antiquissimae vel omnes vel plurimae

Codicum **AbβR** scriptura integra exhibita est. ex **a** pauca, quae rectius in eo quam in **A** leguntur, indicata sunt. codicum **cd** scriptura tum, cum reliqui libri inter se dissentiunt, vel siquid praeterea memorabile esse videbatur, indicata est. ex **ς** et ex Mediolanensi codice et ex libris Schwarzii pauca adscripta sunt.

C. PLINI CAECILI SECUNDI P A N E G Y R I C U S.

Bene ac sapienter, patres conscripti, maiores instituerunt
 1 ut rerum agendarum ita dicendi initium a precationibus capere,
 5 quod nihil rite, nihil providenter homines sine deorum immor-
 talium ope consilio honore auspicarentur. qui mos cui potius
 quam consuli aut quando magis usurpandus colendusque est,
 quam cum imperio senatus, auctoritate rei publicae ad agendas
 10 optimo principi gratias excitamur? quod enim praestabilius est
 aut pulchrius munus deorum quam castus et sanctus et dis simil-
 limus princeps? ac si adhuc dubium fuisset, forte casuque re-
 ctiores terris an aliquo numine darentur, principem tamen no-
 strum liqueret divinitus constitutum. non enim occulta potestate
 fatorum, sed ab Iove ipso coram ac palam repertus est; electus
 15 quippe inter aras et altaria eodemque loci, quem deus ille tam
 manifestus ac praesens quam caelum ac sidera insedit. quo ma-
 gis aptum piunque est te, Iuppiter optime maxime, antea con-
 ditorem, nunc conservatorem imperii nostri, precari ut mihi digna
 consule, digna senatu, digna principe contingat oratio, utque
 20 omnibus quae dicentur a me libertas fides veritas constet, tan-

1 INCIPIT. PANEGYRICVS. PLINII. SECVNDI. DICTVS. TRAIANO.
 AVGVSTO A C. PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS PANEGYRICVS
 TRAIANO IMPERAT. DICTVS β C. PLINII SECVNDI VERONENSIS
 NOVOCOMENSIS ORATORIS PANEGYRICVS TRAIANO DICTVS IMPE-
 RATORI. XIII. FOELICITER INCIPIT b Plinii Secundi Veronensis Pa-
 nagiricus ad Traianum Imperatorem urbis Romane c CAI PLINII SECVNDI
 ORATORIS EXIMII PANAGYRICVS DICTVS DIVO TRAIANO d

4 capere Bcd caperent A caperetur ε 5 nihil rite nihilque provi-
 denter Bε 6 cui om. A, add. A²a 13 liquet A 14 repertus est
 electus quippe *Schwarzius* repertus electus est quippe ABc repertus electus
 quippe d 17 maxime om. Bcd, add. A 18 imperii nostri Bcd nostri
 imperii A

tumque a specie adulationis absit gratiarum actio mea, quantum abest a necessitate.

- 2 Equidem non consuli modo sed omnibus civibus enitendum reor ne quid de principe nostro ita dicant, ut idem illud de alio dici potuisse videatur. quare abeant ac recedant voces illae quas 5 metus exprimebat: nihil quale ante dicamus; nihil enim quale antea patimur: nec eadem de principe quae prius praedicemus; neque enim eadem quae prius secreto loquimur. discernatur orationibus nostris diversitas temporum, et ex ipso genere gratiarum agendarum intellegatur, cui, quando sint actae. nusquam 10 ut deo, nusquam ut numini blandiamur: non enim de tyranno sed de cive, non de domino sed de parente loquimur. unum ille se ex nobis, et hoc magis excellit atque eminet, quod unum ex nobis putat nec minus hominem se quam hominibus praeesse meminit. intellegamus ergo bona nostra dignosque nos illis usu 15 probemus atque identidem cogitemus, si maius principibus praestemus obsequium, qui servitute civium quam qui libertate laetantur. et populus quidem Romanus dilectum principum servat, quantoque paulo ante concentu formosum alium hunc fortissimum personat, quibusque aliquando clamoribus gestum alterius et vocem 20 huius pietatem abstinentiam mansuetudinem laudat. quid nos ipsi? divinitatem principis nostri an humanitatem temperantiam facilitatem, ut amor et gaudium tulit, universi praedicare solemus? iam quid tam civile, tam senatorium quam illud additum a nobis optimi cognomen? quod peculiare huius et proprium 25 arrogantia priorum principum fecit. enimvero quam commune, quam ex aequo quod felices nos, felicem illum praedicamus alternisque votis 'haec faciat, haec audiat', quasi non dicturi,

5 potuisse] posse d 6 dicimus A 7 de principe palam quae prius Cuspinianus 8 eadem quae prius secreto loquimur Ac eadem secreto loquimur quae prius B ξ eadem secreto quae prius loquimur d 10 sint acte nusquam ut deo A Lipsius epist. quaest. V 15 sint hactenus qm (quoniam b quam c) ut deo Bc sint hactenus ... ut adeo lacuna paucarum litterarum ante ut relicta d sint hactenus ut deo nunc ξ 11 ut posteriore loco om. A, add. a 13 ex nobis posteriore loco om. A 15 illis usu Lipsius illius usu ABcd 16 praebeamus c cogitemus quam sit indignum, si Cuspinianus. et videtur aliquid excidisse, quamquam cogito si dixit Plinius ep. V 8, 3 18 principum Livineius principem ABcd 20 quibusque Bd quibus Ae clamoribus] praeconiis c 21 abstinentiam et mansuetudinem c quod nos ipsi A quid nos ipsius c 23 universi praedicare solemus A celebrare universi solemus Bd ξ universi admirari solemus c universi colimus Duebnerus 28 alteriusque B quasi non dicturi ed ξ non quasi dicturi A quasi nos dicturi B quasi non audituro Heumannus apud Schwarzium

nisi fecerit, comprecamur! ad quas ille voces lacrimis etiam ac multo pudore suffunditur. agnoscit enim sentitque sibi, non principi dici. igitur quod temperamentum omnes in illo subito pietatis calore servamus, hoc singuli quoque meditatique teneamus, 5 sciamusque nullum esse neque sincerius neque acceptius genus gratiarum, quam quod illas adclamationes aemuletur, quae fingendi non habent tempus. quantum ad me pertinet, laborabo ut orationem meam ad modestiam principis moderationemque summittam nec minus considerabo, quid aures eius pati possint, 10 quam quid virtutibus debeatur. magna et inusitata principis gloria, cui gratias acturus non tam vereor ne me in laudibus suis parcum quam ne nimium putet. haec me cura, haec difficultas sola circumstat: nam merenti gratias agere facile est, patres conscripti. non enim periculum est ne, cum loquar de 15 humanitate, exprobrari sibi superbiam credat, cum de frugalitate, luxuriam, cum de clementia, crudelitatem, cum de liberalitate, avaritiam, cum de benignitate, livorem, cum de continentia, libidinem, cum de labore, inertiam, cum de fortitudine, timorem. ac ne illud quidem vereor, ne gratus ingratusve videar, 20 prout satis aut parum dixerō. animadverto enim etiam deos ipsos non tam accuratis adorantium precibus quam innocentia et sanctitate laetari, gratioremque existimari qui delubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit. sed 4 parendum est senatus consulto, quo ex utilitate publica placuit 25 ut consulis voce sub titulo gratiarum agendarum boni principes quae facerent recognoscerent, mali quae facere deberent. id nunc eo magis sollemne ac necessarium est, quod parens noster privatas gratiarum actiones cohibet et comprimit, intercessurus etiam publicis, si permetteret sibi vetare quod senatus iuberet. 30 utrumque, Caesar Auguste, moderate, et quod alibi tibi gratias agi non sinis et quod hic sinis. non enim a te ipsi tibi honor

2 multo pudore Bcd pudore multo A. fortasse multo rubore: cf. ep. I 14, 8 sentitque bd sentitque corr. al. man. sentitque β, om. Ac 4 servauimus ε quoque corr. quique b 6 aemuletur Cuspianus emulemur ABcd 7 ad me attinet ε 11 gloria om. A, add. a 13 circumstant B 14 patres conscripti] p. c. Bacd P. S. A 20 enim om. c etiam om. d 22 eorum] deorum d 24 quo A H. Stephanus qui a quod Bdε cui quod c 29 permittere b pretermitteret c 30 tibi gratias Bacd gratias tibi A 31 agi ABcd agere corr. agi β non enim a te ipsi tibi honor iste sed agentibus habetur Schwarzus non enim a te ipso tibi honor iste sed ab (ab in fine versus om. d) agentibus habetur ABcd non enim tibi honor iste, sed a te agentibus habetur I. A. Ernestius

iste, sed agentibus habetur. cedis adfectibus nostris, nec nobis munera tua praedicare, sed audire tibi necesse est.

Saepe ego mecum, patres conscripti, tacitus agitavi, qualem quantumque esse oporteret cuius ditione nutuque maria terrae pax bella regerentur, cum interea fingenti formantique mihi principem, quem aequata dis immortalibus potestas deceret, numquam voto saltem concipere succurrit similem huic quem videmus. enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace: alium toga, sed non et arma honestarunt: reverentiam ille terrore, alius amorem humilitate captavit: ille quaesitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit: postremo adhuc nemo extitit cuius virtutes nullo vitiorum confinio laederentur. at principi nostro quanta concordia quantusque concentus omnium laudum omnisque gloriae contigit! ut nihil severitati eius hilaritate, nihil gravitati simplicitate, nihil maiestati humanitate detrahitur! iam firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis et dignitas oris, ad hoc aetatis inflexa maturitas nec sine quodam munere deum festinatis senectutis insignibus ad augendam maiestatem ornata caesaries, nonne longe lateque principem ostentant? talem esse oportuit quem non bella civilia nec armis oppressa res publica, sed pax et adoptio et tandem exorata terris numina dedissent. an fas erat nihil differre inter imperatorem quem homines et quem di fecissent? quorum quidem in te, Caesar Auguste, iudicium et favor tunc statim, cum ad exercitum profiscisceris, et quidem inusitato enotuit. nam ceteros principes aut largus cruor hostiarum aut sinister volatus avium consulentibus nuntiavit: tibi ascendenti de more Capitolium quamquam non id agentium civium clamor ut iam principi occurrit, siquidem omnis turba quae limen insederat ad ingressum tuum foribus

3 cogitavi *corr. al. man.* agitavi **b** qualem quantumque **B** *eg* 'quale quantumque' *qualem ac quantum* **A** 8 emicuit *g* obsolevit *dg* absolvevit **AB** c
10 humilitate] humanitate *vulgo* hic in publico *om.* **A** 11 paratam *d*
12 atque principi **A** 13 contemptus **A** 14 contingit *dg* severitati eius hilaritate (ilaritate **B**) nihil gravitati simplicitate (*ita add. a*) nihil maiestati **B** *ad* severitate (*corr. —ti A²*) eius ita nihil maiestati **A**
15 detrahitur *c* 17 ad hec *c* inflexa *Beroaldus* inflexa *Patarolus* indeveva *Mommmsenus coll. Cic. ad Att. IX 10, 3 Senec. epist. 12, 5* 18 festinatis *Catanaeus et codex Parisinus Schwarzii* festinantis **AB** *cd* 20 nec] non *d* 21 exorata **Ad** exorta **B** orata *c* 22 at fas **A** 23 in te, Caesar Auguste, iudicio favor tunc — et quidem inusitato enotuit *Mommmsenus* 25 inusitato (inusitata *c*) enotuit **B** *ad* inusitato innotuit **A** inusitato enituit *g* inusitato iudicio enituit *Cuspinianus*, qui iudicio voluisse videtur, inusitato iudicio enituit *Livineius. fortasse* inusitato omine enotuit
27 de more *om.* **A** 28 occurrerit **B**

reclisis illa quidem, ut tunc arbitrabatur, deum, ceterum, ut docuit eventus, te consulavit imperatorem. nec aliter a cunctis omen acceptum est. nam ipse intellegere nolebas: recusabas enim imperare, recusabas, quod bene erat imperaturi. igitur
 5 cogendus fuisti. cogi porro non poteras nisi periculo patriae et nutatione rei publicae. obstinatum enim tibi non suscipere imperium, nisi servandum fuisset. quare ego illum ipsum furorem motumque castrensem reor extitisse, quia magna vi magnoque terrore modestia tua vincenda erat; ac sicut maris caelique tem-
 10 periem turbines tempestatesque commendant, ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum praecessisse crediderim. habet has vices condicio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. occultat utrorumque semina deus, et plerumque bonorum malorumque causae sub diversa specie latent.
 15 magnum quidem illud saeculo dedecus, magnum rei publicae vulnus impressum est, imperator et parens generis humani obsessus captus inclusus, ablata mitissimo seni servandorum hominum potestas ereptumque principi illud in principatu beatissimum, quod nihil cogitur. si tamen haec sola erat ratio quae
 20 te publicae salutis gubernaculis admoveret, prope est ut exclamem tanti fuisse. corrupta est disciplina castrorum, ut tu corrector emendatorque contingeres; inductum pessimum exemplum, ut optimum opponeretur; postremo coactus princeps quos nolebat occidere, ut daret principem qui cogi non posset. olim tu quidem adoptari merebare; sed nescissemus quantum tibi deberet
 25 imperium, si ante adoptatus esses. expectatum est tempus quo liqueret non tam accepisse te beneficium quam dedisse: confugit in sinum tuum concussa res publica, ruens imperium super imperatorem imperatoris tibi voce delatum est. imploratus adoptione et accitus es, ut olim duces magni a peregrinis externisque bellis ad opem patriae ferendam revocari solebant. ita filius
 30 ac parens uno eodemque momento rem maximam invicem prae-

1 illa] iam B ς ut tum arbitrabatur ut deum c 2 te consul consulavit A imperatorem B acd imperator A 3 nolebas B 4 imperatori Bd imperatori A imperato c ς 6 nutatione Cuspinianus et codez Livineii mutatione ABcd 9 at sicut ς 12 et ex adversis b 13 nascantur A² Cuspinianus, P. Faber semestr. II p. 261 nascantur corr. noscantur b noscantur A β cd utraque A 17 oblata B 19 quod ad nichil c erat ratio bcd erat oratio A β 23 opponeretur Acd imponent B quos volebat c quos nollet Livineius 25 nescissemus] nescis senium B 26 tempus in quo B ς 28 ruens Acd ruensque B ς 29 tibi om. c, superscriptum habet b 32 uno om. c

stitistis: ille tibi imperium dedit, tu illi reddidisti. solus ergo ad hoc aevi pro munere tanto paria accipiendo fecisti, immo ultro dantem obligasti: communicato enim imperio sollicitior tu, ille securior factus est.

- 7 O novum atque inauditum ad principatum iter! non te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor principem fecit. videaris licet quod est amplissimum consecutus inter homines, felicius tamen erat illud quod reliquisti: sub bono principe privatus esse desisti. adsumptus es in laborum curarumque consortium, nec te prospera et laeta stationis istius, sed 10 aspera et dura ad capessendam eam compulerunt: suscepisti imperium, postquam alium suscepti paenitebat. nulla adoptati cum eo qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo, nisi quod uterque optimus erat dignusque alter eligi, alter eligere. itaque adoptatus es non, ut prius alius atque alius, in gratiam uxoris. ad- 15 scivit enim te filium non vitricus, sed princeps, eodemque animo divus Nerva pater tuus factus est, quo erat omnium. nec decet aliter filium adsumi, si adsumatur a principe. an senatum populumque Romanum, exercitus, provincias, socios transmissurus uni successorem e sinu uxoris accipias summaeque potestatis heredem tantum intra domum tuam quaeras? non totam per civi- 20 tatem circumferas oculos et hunc tibi proximum, hunc coniunctissimum existimes, quem optimum, quem dis simillimum inveneris? imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus: non enim servulis tuis dominum, ut possis esse contentus quasi necessario 25 herede, sed principem civibus daturus es imperator. superbum istud et regium, nisi adoptes eum quem constet imperaturum fuisse, etiamsi non adoptasses. fecit hoc Nerva, nihil interesse

2 ad hoc aevi] adhuc qui § paria A b d patria β c accipienda
A 3 ultro dantem b d § ultra dantem A β dantem ultra c 6 alienus
timor A B alienus rumor c alienus metus d 10 nec te B a c d non te A
leta et prospera B § 12 postquam B a c d quamquam A 13 uterque
optimus — 326, 2 tumultus fuisset R 14 optimus dignusque erat alter
d alter elegi alter elegere R 15 es] est R non om. c adque R
18 adsumi nisi adsumatur R assummi sed si assumatur c senatum po-
pulumque ro. B c senatum po. q. ro. d senatum populi que romani A sena-
tus populi que romani § 19 socius transmissurus unius successorē | me
sinu R 21 totam per R per totam A B c d 22 circumferas R B a c d
conferas A 23 extimes R dis simillimum] dignissimum R 24 impera-
turus — omnibus om. A, add. a et in marg. A 25 ut posses R 26 da-
turus es imperator *Livineius* daturus imperator A B c d daturus et imperato-
rem R daturus imperium a superbum istud et regium est nisi R 28
interesse arbitratus Ad arbitratus interesse B. in c *haec et quae proxime
secuntur perturbato ordine scripta sunt ita*, interesse arbitratus. Nescisti te
imperatorem 326, 20—327, 32 quia deum credis. Minus est hoc cum genueris
325, 1—326, 19 magnum videretur si dicerem (327, 32) fit ab iis qui *sqq.*

arbitratus generis an elegeris, si perinde sine iudicio adopten-
 tur liberi ac nascuntur; nisi quod tamen aequiore animo ferunt
 homines quem princeps parum feliciter genuit, quam quem male
 elegit. sedulo ergo vitavit hunc casum nec modo iudicium ho-
 5 minum sed deorum etiam in consilium adsumpsit. itaque non 8
 in cubiculo, sed in templo, nec ante genialem torum, sed ante
 pulvinar Iovis optimi maximi adoptio peracta est, qua tandem
 non servitus nostra, sed libertas et salus et securitas fundabatur.
 sibi enim gloriam illam dii vindicaverunt: horum opus illud, ho-
 10 rum imperium, Nerva tantum minister fuit: utique qui adoptaret
 tam paruit quam tu qui adoptabaris. adlata erat ex Pannonia
 laurea id agentibus dis ut invicti imperatoris exordium victoriae
 insigne decoraret: hanc imperator Nerva in gremio Iovis collo-
 carat, cum repente solito maior et augustior advocata hominum
 15 deorumque contione te filium sibi, hoc est unicum auxilium fes-
 sis rebus, adsumpsit. inde quasi depositi imperii qua securitate
 qua gloria laetus (nam quantum refert deponas an partiaris
 imperium? nisi quod difficilior hoc est), non secus ac praesenti
 tibi innixus, tuis umeris se patriamque sustentans tua iuventa,
 20 tuo robore invaluit. statim consedit omnis tumultus. non ado-
 ptionis opus istud, sed adoptati fuit. atque adeo temere fecerat
 Nerva, si adoptasset alium. oblitine sumus ut nuper post ad-

1 generis an elegeris **Acd** 5 generit an elegeris **R** genuerit an ele-
 gerit **B** 2 nascuntur c nisi quod tamen **Acd** nisi tamen quod **B** 5 nisi
 quod (*om.* tamen) **R** 3 principes **R** 4 nec modo iudicium **R** nec iu-
 dicio **Bcd** nec iudicia **A** nec iudicium *Catanaeus* nec in iudicium *Cuspinia-*
nus 5 etiam consilium **R** etiam in concilium c itaque non in **R** ita-
 que non tu in **Bcd** itaque non tui in **A** itaque non tua in 5 itaque tui non
 in *G. H. Schaeferus* 6 nec antem genialem **R** 7 pulvine **R** maxima
 b 8 sed salus et libertas et securitas **R** fundabatur **RABc** fundaba-
 tur **A²ad** 9 sibi enim uindicauerunt dii gloriam illam **B** sibi enim dii
 gloriam illam uindicauerunt 5 horum opus illud horum imperium **R** ho-
 rum (hoc **A** horum a) opus horum illud imperium **ABcd** 10 tantum mi-
 nister fuit **Acd** tamen minister fuit **B** 5 tantum fuit minister **R** utique
 qui adoptaret *I. A. Ernestius* ut qui adoptaret **R** utque qui adoptaret **Acd**
 uterque qui adoptaret **B** 5 utique qui adoptaret *Schwarzius* teque cum adop-
 taret *Heumannus apud Schwarzium*. uterque, tam qui adoptabat, tum paruit,
 quam tu, qui adoptabaris *Giergius: fortasse* et qui adoptabat tam paruit
 quam tu qui adoptabaris 12 imperatoris exordium **R** imperatoris exortum
ABcd 13 decorarent *cd* hanc *om.* **R** collocaret **R** 14 solitum
R maior et augustior **ABd** maior et angustior **bc** maior angustiorque
R hominum concione deorumque **Bd** 5 contione hominum deorumque **R**
 hominum deorumque (*om.* contione) **A** hominum deorumque ope c 15
 unicum] initium c fesses **R** 16 deposito imperio 5 18 nichil quod
 difficilior est c ac] *ad* **R** praesenti tibi innixus **Rbcd** praesenti tibi
 immixtus innixus (*deleto v.* immixtus) **β** praesenti tibi nixus **A** tibi presenti
 innixus a 21 opus istud sed adoptati fuit **R** opus istud (istud opus **A**)
 fuit sed adoptati **ABcd** adque adeo **R**

optionem non desierit seditio, sed coeperit? irritamentum istud irarum et fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. an dubium est ut dare posset imperium imperator qui reverentiam amiserat auctoritate eius effectum, cui dabatur? simul filius, simul Caesar, mox imperator et consors tribuniciae potestatis, et omnia pariter 5 et statim factus es, quae proxime parens verus tantum in al- 9 terum filium contulit. magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non solum successor imperii sed particeps etiam sociusque placuisti. nam successor, etiamsi nolis, habendus est; non est habendus socius, nisi velis. credentne posteri patricio et con- 10 sulari et triumphali patre genitum, cum fortissimum amplissimum amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem, cum Germaniae praesideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum ut imperator fieret agitasse, nihil fecisse, nisi quod meruit et paruit? paruisti enim, Caesar, 15 et ad principatum obsequio pervenisti, nihilque magis a te subiecti animi factum est, quam quod imperare coepisti: iam Caesar, iam imperator, iam Germanicus, absens et ignarus et post tanta nomina, quantum ad te pertinet, privatus. magnum videretur, si dicerem 'nescisti te imperatorem futurum': eras im- 20 perator et esse te nesciebas. ut vero ad te fortunae tuae nuntius venit, malebas quidem hoc esse quod fueras; sed non erat liberum. an non obsequeris principi civis, legatus imperatori, filius patri? ubi deinde disciplina? ubi mos a maioribus traditus, quodcumque imperator munus iniungeret, aequo animo parato- 25 que subeundi? quid enim, si provincias ex provinciis, ex bellis bella mandaret... eodem illo uti iure, cum ad imperium revocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit, nihilque interesse ire legatum an redire principem iubeat, nisi quod maior sit obsequii gloria in eo quod quis minus velit.

10 Augebat auctoritatem iubentis in summum discrimen auctoritas eius adducta, utque magis parendum imperanti putares

2 irarum] terrarum c 3 ut dare non posset c 6 tantum] tamen
 A 7 contulit A c d contulitur β contulerit b tuae *superscriptum al.*
man. habet b 8 solum om. A 9 nolis] nobis A est *posteriore loco*
om. d 16 subiecti animi *Catanaeus* subiecti animo A B c subiecto animo
 d 19 *fortasse* pertinebat uiderent B 21 et te esse nesciebas
 A 23 an non obsequeris A d an obsequeris B a at non obsequeris
 c 25 aequo animo subeundum c 27 mandaretur c *lacuna quam in-*
dicavi excidisse videtur an non par est *vel simile quiddam*: eodem illo uti
 iure posse putes cum *Catanaeus* eodem illum uti iure posse putes cum
Cuspinianus eodem illum uti iure cum *Duebnerus* ad imperium te uocet
Baudius 29 obsequii B d obsequi A c 31 iubentis] iubet A 32 eius om. c

efficiebatur eo, quod ab aliis minus parebatur. ad hoc audiebas
 senatus populique consensum: non unius Nervae iudicium illud,
 illa electio fuit. nam qui ubique sunt homines hoc idem votis
 expetebant; ille tantum iure principis occupavit primusque fecit
 5 quod facturi omnes erant. nec hercule tanto opere cunctis fa-
 ctum placeret, nisi placuisset ante quam fieret. at quo, di boni,
 temperamento potestatem tuam fortunamque moderatus es! im-
 perator tu titulis et imaginibus et signis, ceterum modestia la-
 bore vigilantia dux et legatus et miles, cum iam tua vexilla,
 10 tuas aquilas magno gradu anteires neque aliud tibi ex illa ad-
 optione quam filii pietatem, filii obsequium adsereres longamque
 huic nomini aetatem, longam gloriam precarere. iam te provi-
 dentia deorum primum in locum provexerat; tu adhuc in secundo
 resistere atque etiam senescere optabas: privatus tibi videbaris,
 15 quam diu imperator et alius esset. audita sunt vota tua, sed
 in quantum optimo illi et sanctissimo seni utile fuit, quem di
 caelo vindicaverunt, ne quid post illud divinum et immortale
 factum mortale faceret. deberi quippe maximo operi hanc vene-
 rationem, ut novissimum esset, auctoremque eius statim conse-
 20 crandum, ut quandoque inter posteros quaereretur an illud iam
 deus fecisset. ita ille nullo magis nomine publicus parens, quam
 quia tuus. ingens gloria ingensque fama: cum abunde expertus
 esset, quam bene umeris tuis sederet imperium, tibi terras, te
 terris reliquit, eo ipso carus omnibus ac desiderandus, quod pro-
 25 spexerat ne desideraretur. quem tu lacrimis primum, ita ut filium 11
 decuit, mox templis honestasti, non imitatus illos qui hoc idem,
 sed alia mente fecerunt. dicavit caelo Tiberius Augustum, sed
 ut maiestatis crimen induceret, Claudium Nero, sed ut inrideret,
 Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille, ut dei filius,
 30 hic, ut frater videretur. tu sideribus patrem intulisti non ad
 metum civium, non in contumeliam numinum, non in honorem
 tuum, sed quia deum credis. minus est hoc, cum fit ab iis qui

1 minus *om.* A 3 nam] non A notis *corr. al. man.* uotis b notis
 β 4 tantum] tñ c primusque fecit Bc primus fecit A primusque (*om.*
 fecit) d 5 quod omnes facturi erant B 6 at quo dii boni tempera-
 mento A at quo (ad quod d) boni temperamento Bd at quo temperamento
 c at quo temperamento dii boni ε 7 potestatem tuam fortunamque tuam
 β 8 tu *om.* β ε 10 neque enim aliud d 12 iam te] in te B te ε
 15 imperator alius c 16 opinio illi et sanctissimo illi seni b quem
 dii coelo ε quem dii de celo ABd quem de celo c 18 maximo] sanctis-
 simo c hanc quoque venerationem *Cuspinianus* 23 te terris Bacd et
 terris A 26 honestasti βd honestastis A, *corr.* honestasti c honestati b
 idem hoc c 28 crimen] numen ε 31 non in honorem tuum *om.* A
 32 ab iis Abc ab his βd

et sese deos putant. sed licet illum aris pulvinaribus flamine colas, non alio tamen magis deum et facis et probas, quam quod ipse talis es. in principe enim qui electo successore fato concessit una eademque certissima divinitatis fides est bonus successor. num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogan-⁵ tiae accessit? num hos proximos divinitate parentum desides ac superbos potius quam illos veteres et antiquos aemularis? qui hoc ipsum imperium...

cuius pulsi fugatique non aliud maius habebatur indicium, quam si triumpharet. ergo sustulerant animos et iugum excus-¹⁰ serant nec iam nobiscum de sua libertate, sed de nostra servitute certabant ac ne indutias quidem nisi aequis condicionibus ini-¹² bant legesque, ut acciperent, dabant. at nunc rediit omnibus terror et metus et votum imperata faciendi. vident enim Roma- num ducem unum ex illis veteribus et priscis, quibus impera-¹⁵ torium nomen addebant contecti caedibus campi et infecta victo- riis maria. accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus damnis immensisque muneribus paciscimur ut vicerimus. rogant, supplicant; largimur, negamus, utrumque ex imperii maiestate: agunt gratias qui impetraverunt; non audent queri quibus ne-²⁰ gatum est. an audeant, qui sciant te adsedissee ferocissimis populis eo ipso tempore quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cum Danubius ripas gelu iungit duratusque glacie ingentia tergo bella transportat, cum ferae gentes non telis magis quam suo caelo, suo sidere armantur? sed ubi in proximo tu, non secus²⁵ ac si mutatae temporum vices essent, illi quidem latibulis suis

2 tamen magis deum **A** magis tamen deum **Bd** magis deum tamen c et facis et om. **A** 3 talis es **Bacd** talis est **A** enim om. **A** 4 eadem- que certissima **Aß** idemque certissima **bd** eademque (om. certissima) **c** itemque certissima **ç** 6 num hos proximos **bcd** num hoc proximos **ß** num proximos **A** parentum om. **c** 7 aemularis *Livineius et codex Mediolanensis* emuleris **ABcd** 8 imperium **qm** (quoniam **b**) cuius lacuna paucarum litterarum relicta **B** imperium quoniam imper cuius lacuna decem litterarum relicta **c** imperium **qm** imp. cuius **A** imperium **ipm**. imp. cuius quibus **a** imperium quoniam imper cuius **d** imperium peperere quod modo hostes inuaserant contempserantque cuius *Catanaeus* imperium peperere, quod modo hostes inuaserant contempserantque, quoniam imperabat is (imperator is *Schwarzius*) cuius *I. F. Gronovius obs. IV 16 et Schwarzius. plura etiam quam quae ab editoribus addita sunt excidisse videntur* 10 quam si triumpharetur **ç** quam si ab illis triumpharetur *Catanaeus* quam quod triumpharetur *codex Livineii* 14 uidet **B** 15 imperatorum nomen **B** 17 accepimus **ac**. accipimus obsides: ergo non emimus *Mommsenus* non eminus **B** 18 damnis **A** damus **B** donis **d**, in lacuna om. **c** paciscimur *Catanaeus* pascimur **ABcd** 21 an om. **A** 23 ripas gelu **Abcd** gelu ripas **ßa** duratus glacie **c** 25 ubi om. **c**

clausi tenebantur; nostra agmina percursare ripas et aliena occasione, si permitteres, uti ultroque hiemem suam barbaris inferre gaudebant.

Haec tibi apud hostes veneratio. quid? apud milites quam 13
 5 admirationem quem ad modum comparasti? cum tecum in ediam, tecum ferrent sitim; cum in illa meditatione campestri militari-
 bus turmis imperatorium pulverem sudoremque misceres, nihil a ceteris nisi robore ac praestantia* libero Marte nunc eminus
 tela vibrares, nunc vibrata susciperes, alacer virtute militum et
 10 laetus, quotiens aut cassidi tuae aut clipeo gravior ictus incideret (laudabas quippe ferientes hortabarisque ut auderent, et audebant iam); cum spectator *moderator*que ineuntium certamina
 virorum arma componeres, tela temptares, ac siquod durius accipienti videretur, ipse vibrares. quid, cum solacium fessis, ae-
 15 gris opem ferres? non tibi moris tua inire tentoria, nisi com-
 militonum ante lustrasses, nec requiem corpori nisi post omnes dare. nec mihi admiratione dignus imperator videretur, si inter
 Fabricios et Scipiones et Camillos talis esset: tunc enim illum
 imitationis ardor semperque melior aliquis accenderet. postquam
 20 vero studium armorum a manibus ad oculos, ad voluptatem a labore translatus est, postquam exercitationibus nostris non ve-
 teranorum aliquis, cui decus muralis aut civica, sed graeculus magister adsistit, quam magnum est unum ex omnibus patrio
 more, patria virtute laetari et sine aemulo, sine exemplo secum
 25 certare, secum contendere ac, sicut imperat solus, solum ita esse qui debeat imperare! non incunabula haec tibi, Caesar, et 14
 rudimenta, cum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augeres nomenque Germanici iam tum mererere, cum ferociam

5 cum tecum] quomodo tecum c 6 ferrent sitim Ac ferret sitim b
 ferres sitim β sitim ferret d meditatione campestri BA²acd meditatione
 terpestri A uelitatione campestri coniecit Mommsenus 8 praestantia libero
 Bcd praestantia dispar libero A praestantia differens cum libero 5 praestantia differens cum libero Cuspinianus praestantia distans libero Dueb-
 nerus. nihilque ceteris robore ac praestantia dispar libero olim edidi. sed
 dispar e coniectura profectum est eminus G. H. Schaeferus cominus ABcd
 9 uibrares β libares Abcd uibrata ABd librata c 10 tuae] tui b 11 feriens
 A ferientis a 12 spectator moderatorque 5 e coniectura Puteolani, ut vi-
 detur, spectatorque Acd spectator que Ba 13 tela — 14 vibrares om. A
 ac siquod B5 ac siquid d Livineius ac quod c durius] grauius Ritters-
 husius 15 moris Bd mos Ac 17 nec] Hac ABd ac ac: hac mihi ad-
 miratione dignus imperator non uideretur 5 hac mihi admiratione minus
 dignus imperator videretur coniecit Mommsenus 19 immirationis B
 incenderet corr. accenderet b 21 ueteranorum Bd ueterum Ac 22 de-
 cus corona muralis A 24 aemulo ac sine Bcd 25 imperat 5 impera-
 ret ABcd imperet Livineius 26 non] nonne 5 nam Mommsenus 28 tum
 mererere A5 tum merere Bd tum mererem ac tum merebare cod. Mediol.

superbiamque Parthorum ex proximo auditis magno terrore cohiberes Rhenumque et Euphraten admirationis tuae societate coniungeres? cum orbem terrarum non pedibus magis quam laudibus peragrasses, apud eos semper maior et clarior, quibus postea contigisses? et necdum imperator, necdum dei filius eras. Germaniam Hispaniamque cum plurimae gentes ac prope infinita vastitas interiacentis soli tum Pyrenaeus, Alpes immensique alii montes, nisi his comparentur, muniunt dirimuntque. per hoc omne spatium cum legiones duceres seu potius (tanta velocitas erat) raperes, non vehiculum unquam, non equum respexisti. levis hic, non subsidium itineris, sed decus et † cum subsequabatur, ut cuius nullus tibi usus, nisi cum die stativorum proximum campum alacritate discursu pulvere attollereres. initium laboris mirer an finem? multum est quod perseverasti, plus tamen quod non timuisti ne perseverare non posses. nec dubito quin ille qui te inter illa Germaniae bella ab Hispania usque ut validissimum praesidium exciverat, iners ipse alienisque virtutibus tunc quoque invidus imperator, cum ope earum indigeret, tantam admirationem tui non sine quodam timore conceperit, quantum ille genitus Iove post saevos labores duraque imperia regi suo indomitus semper indefessusque referebat, cum aliis super alias expeditionibus itinere illo dignus invenireris. tribunus vero disiunctissimas terras teneris adhuc annis viri firmitate lustrasti, iam tunc praemonente fortuna ut diu penitusque perdisceres quae mox praecipere deberes. neque enim prospexisse castra brevemque militiam quasi transilisse contentus ita egisti tribunum, ut dux esse statim posses nihilque discendum haberes tempore do-

1 Parthorum] barbarorum Schwarzius, qui ante nomenque quaedam excidisse coniecit, quibus germanica victoria Traiani indicata esset 2 eufra-
tem A B c d societate] fama cod. Mediol. 5 4 apud deos corr. apud
eos b fortasse quibus posterior contigisses 5 nec dei b germa-
niamque cum A B c d germanumque cum a germaniamque quam cum cod.
Mediol. Hispaniam Germaniamque cum Baunius Germaniam quidem cum
Schwarzius. plura excidisse suspicatur Dierauerus Beitr. z. e. krit. Gesch. Tra-
ians p. 193 7 interiacentis tum A interiacentes soli tum a 8 compa-
rentur A c compararentur B d dirimunturque A 10 raperes non A c
rapere sed non b d raperes sed non β non (om. raperes) a 11 hic om. c
et cum subsequabatur B c d et tamen subsequabatur A et cum ceteris
subsequabatur 5. fortasse et ornamentum subsequabatur 12 ut om. A
14 mirer A² d 5 miser corr. al. man. mirer β miser b c miser a miserear A
15 non om. c 16 ad hispaniam A 21 indefessusque B a c d inde-
fensusque A supra alias c 22 itinere illo] munere alio Catanaeus
vero om. c 24 iam tum praemonente ut c praemuniente vel praemo-
liente Lipsius 25 prospexisse B d prospexisti A prospexti c 26 transi-
lisse Arntzenius transisse A B c d 27 dux esse statim A esse statim dux
B 5 esse dux statim a c d haberes om. c

cendi. cognovisti per stipendia decem mores gentium, regionum
 situs, opportunitates locorum, et diversam aquarum caelique tem-
 periem ut patrios fontes patriumque sidus ferre consuesti. quo-
 tiens equos, quotiens emerita arma mutasti! veniet ergo tempus
 5 quo posterī visere visendumque tradere minoribus suis gestient,
 quis sudores tuos hauserit campus, quae refectiones tuas arbores,
 quae somnum saxa praetexerint, quod denique tectum magnus
 hospes impleveris, ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra ve-
 stigia isdem in locis monstrabantur. verum haec olim: in prae-
 10 sentia quidem, quisquis paulo vetustior miles, hic te commilitone
 censetur. quotus enim quisque cuius tu non ante commilito quam
 imperator? inde est quod prope omnes nomine appellas, quod
 singulorum fortia facta commemoras; nec habent adnumeranda
 tibi pro re publica vulnera, quibus statim et laudator et testis
 15 contigisti.

Sed tanto magis praedicanda est moderatio tua, quod innu- 16
 tritus bellicis laudibus pacem amas nec, quia vel pater tibi tri-
 umphalis vel adoptionis tuae die dicata Capitolino Iovi laurus,
 idcirco ex occasione omni quaeris triumphos. non times bella
 20 nec provocas. magnum est, imperator Auguste, magnum est
 stare in Danubii ripa, si transeas, certum triumphi, nec decer-
 tare cupere cum recusantibus. quorum alterum fortitudine, al-
 terum moderatione efficitur. nam ut ipse nolis pugnare mode-
 ratio, fortitudo tua praestat ut neque hostes tui velint. accipiet
 25 ergo aliquando Capitolium non mimicos currus nec falsae simu-
 lacra victoriae, sed imperatorem veram ac solidam gloriam re-
 portantem tranquillitatem et tam confessa hostium obsequia, ut
 vincendus nemo fuerit. pulchrius hoc omnibus triumphis. neque
 enim umquam nisi ex contemptu imperii nostri factum est ut
 30. vinceremus. quodsi quis barbarus rex eo insolentiae furorisque

1 regionumque situs opportunitatem locorum A 6 qui sudores I. A.
Ernestius auserit corr. hauserit b auxerit corr. hauserit β 7 praete-
 xuerint *Gesnerus* 8 ipsi om. A sacra om. A 10 hic] hec B 11
 censetur Abcd censetur corr. censetur β quisque Abcd quisquis β
 12 omnis A 13 nec] hec B habet ac 14 statim laudator Bdε 16
 tanto om. cod. Mediol. ε est praedicanda d 17 tibi om. e 18
 adoptionis b 21 certum triumphi Be certum triumphum A certus
 triumphus d 24 praestabit c 25 mimicos *Livineius* inimicos ABe ini-
 quos d inanes ε 26 imperatore — reportante tranquillitatem ε impera-
 tore — reportante pacem tranquillitatem *Cuspinianus* ac solidam Baed
 et solidam A 27 et tamen confessa Bε hostium] hominum c obse-
 quia ut vincendus Aε obsequi (sequi corr. al. man. obsequi b) aut incen-
 diis Bd obsequia incendiis c 29 uestri b

processerit, ut iram tuam indignationemque mereatur, ne ille, sive interfuso mari seu fluminibus immensis seu praecipiti monte defenditur, omnia haec tam prona tamque cedentia virtutibus tuis sentiet, ut subsedissemontes, flumina exaruisse, interceptum mare inlatasque sibi non classes nostras, sed terras ipsas ar- 5
 17 bitretur. videor iam cernere non spoliis provinciarum et extorto sociis auro, sed hostilibus armis captorumque regum catenis triumphum gravem: videor ingentia ducum nomina nec indecora nominibus corpora noscitare: videor intueri immanibus ausis barbarorum onusta fercula et sua quemque facta vinctis manibus 10
 sequentem; mox ipsum te sublimem instantemque curru domitarum gentium tergo, ante currum autem clipeos quos ipse perfoderis. nec tibi opima defuerint, siquis regum venire in manus audeat nec modo telorum tuorum sed oculorum etiam minarumque coniectum toto campo totoque exercitu opposito perhorrescat. 15
 meruisti proxima moderatione ut, quandocumque te vel inferre vel propulsare bellum coegerit imperii dignitas, non ideo vicisse 18 videaris, ut triumphares, sed triumphare, quia viceris. aliud ex alio mihi occurrit. quam speciosum est enim quod disciplinam castrorum lapsam extinctamque refovisti depulso prioris saeculi 20
 malo, inertia et contumacia et dedignatione parendi! tutum est reverentiam, tutum caritatem mereri, nec ducum quisquam aut non amari a militibus aut amari timet: [et] inde offensae pariter gratiaeque securi instant operibus, adsunt exercitationibus, arma moenia viros aptant. quippe non is princeps qui sibi imminere, 25
 sibi intendi putet quod in hostes paretur; quae persuasio fuit illorum qui hostilia, cum facerent, timebant. iidem ergo torpere militaria studia nec animos modo sed et corpora ipsa lan-

1 ne ille siue (vel sine) timore interfuso mari c 2 monte Acd morte corr. al. man. monte b morte β 3 defenditur cod. Mediol. s dependitur Bad deprehenditur Ac 4 sentiet s censet ABd, om. c cernet vel sciet Schwarzius subsedissemontes bc subsidisse Aβd 7 sed hostilibus A Catanaeus sed hostibus Bd sed hostium c 9 uocitare B s ausis — 10 manibus om. B 10 facta] fata codex Venetus Schwarzii iunctis A 11 sublimem curru instantemque domitarum Heumannus Poecil. III 45 13 defuerint βc defuerint ABd 14 nec non modo Gesnerus 15 perhorruisset corr. al. man. perhorrescat b 16 ut quandocumque A s ut quandoque Bad ut si quandoque c 18 uidearis] iudicaris B 20 lapsam extinctamque βc lapsam ac extinctam A lapsam extinctam bd renouasti c 22 tutum caritatem B tutum est caritatem Ac tutum claritatem d 23 offensae pariter gratiaeque Acd offensae gratiaeque pariter B s offensae gratiaeque a 24 armamenta uiros Livineius 25 aptant Bacd, corr. optant A 26 parent B 27 timebantur B iidem ergo torpere Ad idem ergo tempore Ba idem ergo torpeant c eodem ergo tempore cod. Mediol. s

guescere, gladios etiam incuria hebetari retundique gaudebant. duces porro nostri non tam regum exterorum quam suorum principum insidias nec tam hostium quam commilitonum manus ferumque metuebant. est haec natura sideribus, ut parva et exilia 19
 5 validiorum exortus obscurer: similiter imperatoris adventu legatorum dignitas inumbratur. tu tamen maior omnibus quidem eras, sed sine ullius deminutione maior: eandem auctoritatem praesente te quisque retinebat; quin etiam plerisque ex eo reverentia accesserat, quod tu quoque illos reverebare. itaque perinde summis atque infimis carus sic imperatorem commilitonemque miscueras, ut studium omnium laboremque et tamquam exactor intenderes et tamquam particeps sociusque relevares. felices illos, quorum fides et industria non per internuntios et interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis, sed oculis probabantur! consecuti sunt ut absens quoque de absentibus nemini magis quam tibi crederes. iam te civium desideria revocabant, amoremque 20
 castrorum superabat caritas patriae. iter inde placidum ac modestum ac plane a pace redeuntis. nec vero ego in laudibus tuis ponam quod adventum tuum non pater quisquam, non maritus 20
 expavit: adfectata aliis castitas, tibi ingenita et innata interque ea quae imputare non possis. nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hospitia fastidium; annonae quae ceteris; ad hoc comitatus accinctus et parens: diceres magnum aliquem ducem ac te potissimum ad exercitus ire: adeo nihil aut certe 25
 parum intererat inter imperatorem factum et futurum. quam dissimilis nuper alterius principis transitus! si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitum exercebat, omniaque

1 hebetari retundique A \S hebetari recondique a hebetari et undique B δ hebetari undique c 3 ferrumque] plerumque d 5 validiorum A Cuspinianus validorum B α c δ 6 dignitates inumbrantur A quidem omnibus d 7 diminutione A β c δ 8 praesente te quisque retinebat A praesente quisque retinebat *cod. Mediol.* praesente te quisquam (absente *add. al. man.*) retinebat β praesente te quisquam absente retinebat c δ praesente te quisquam retinebat absente retinebat b praesente te quisque quam absente retinebat \S reuerentia A β c δ reuerentiam *corr.* —tia β 12 releuare A α c δ reuelare *corr. al. man.* releuare β reuelare b 14 probantur *cod. Mediol.* \S 15 ut *al. man. superscriptum habet* b 16 iam te B α c δ item te A 18 ac plane A α et plane B δ ut plane \S redeuntibus c 21 tumultus *om.* β 23 et patens c et parcus Cuspinianus 25 et breui futurum Catanaeus 26 nuper] imperatori B si tamen transitus *om.* c 27 abactus hospitum exercebat \S abactus hospitum exercebat Ad abactus hospitum exercebat (*corr.* exercebat β) B ab acto hospitum exercebat c abactus hospitum exercebat *vel* exercebantur I. A. Ernestius abacta hospitum iumenta cerneret Gierigius

dextra laevaue perusta et attrita, ut si vis aliqua vel ipsi illi barbari quos fugiebat inciderent. persuadendum provinciis erat illud iter Domitiani fuisse, non principis. itaque non tam pro tua gloria quam pro utilitate communi edicto subiecisti, quid in utrumque vestrum esset impensum. adsuescat imperator cum imperio calculum ponere: sic exeat, sic redeat, tamquam rationem redditurus: edicat quid absumpserit; ita fiet ut non absumat quod pudeat edicere. praeterea futuri principes, velint nolint, sciant † tanti tuum constat, propositisque duobus exemplis meminerint perinde coniecturam de moribus suis homines esse facturos, prout hoc vel illud elegerint.

21 Nonne his tot tantisque meritis novos aliquos honores, novos titulos merebare? at tu etiam patris patriae recusabas. quam longa nobis cum modestia tua pugna! quam tarde vicimus! nomen illud, quod alii primo statim principatus die, ut imperatoris et Caesaris, receperunt, tu usque eo distulisti, donec tu quoque, beneficiorum tuorum parcissimus aestimator, iam te mereri fatereris. itaque soli omnium contigit tibi ut pater patriae esses, ante quam fieres. eras enim in animis, in iudiciis nostris, nec publicae pietatis intererat quid vocarere, nisi quod ingrata sibi videbatur, si te imperatorem potius vocaret et Caesarem, cum patrem experiretur. quod quidem nomen qua benignitate, qua indulgentia exerces! ut cum civibus tuis quasi cum liberis parens vivis! ut reversus imperator, qui privatus exieras, agnoscis, agnosceris! eosdem nos, eundem te putas, par omnibus et hoc tantum ceteris maior, quod melior.

22 Ac primum qui dies ille, quo expectatus desideratusque urbem tuam ingressus es! iam hoc ipsum, quod ingressus es,

1 illi om. A, add. a 2 inciderint *Schwarzius* 3 itaque] ita A
 6 tanquam Aed quasi B 7 absumpserit Abꝑ adsumpserit a assumpserit
 βcd ita fiet — 8 principes om. A absumat bꝑ assumat βcd 8 edicere *Lipsius* dicere Bcd sciant (tanti constat!) propositisque *Schwarzius*
 sciant: 'tanti constat', propositisque *Duebnerus* 9 tanti tuum constat
 Aed tantum constat Bꝑ tanti iter tuum constat *Rittershusius* quanti tuum
 constat I. F. *Gronovius* tanti constare quantum constat *Monmsenus* pre-
 positisque B prepositionisque d 13 etiam nomen patris patriae ꝑ etiam
 patris patriae nomen *cod. Mediol.* 14 tua om. c 15 primum *corr.* primo
 b ut imperatoris *corr.* et imperatoris β 17 extimator βd fateris A
 20 quid uocarere A quid uocare *corr. al. man.* quid uocarere β quid
 uocare βcd 24 uiuas c agnoscis agnosceris Bcd agnosceris agnoscis
 A tu agnosceris a a nobis agnosceris *Beatus Rhenanus* agnoscis *Gierigius*
 26 quod melior *Livineius* quo melior ABcd 27 ac primum qui dies
 ꝑ ac primum quid dies Baed ac primum quidē dies A ac primum quidem
 qui dies *Schwarzius* 28 iam hoc ipsum quod ingressus es om. βcd, add.
 Ab et al. man. β

quam mirum laetumque! nam priores invehi et importari sole-
 bant, non dico quadriugo curru et albibus equis, sed umeris
 hominum, quod arrogantius erat. tu sola corporis proceritate
 elatior aliis et excelsior non de patientia nostra quendam tri-
 5 umphum, sed de superbia principum egisti. ergo non aetas quem-
 quam, non valetudo, non sexus retardavit quo minus oculos in-
 solito spectaculo impletet. te parvuli noscere, ostentare iuvenes,
 mirari senes, aegri quoque neglecto medentium imperio ad con-
 spectum tui quasi ad salutem sanitatemque prorepere. inde alii
 10 se satis vixisse te viso, te recepto, alii nunc magis esse viven-
 dum praedicabant. feminas etiam tunc fecunditatis suae maxima
 voluptas subiit, cum cernerent cui principi cives, cui imperatori
 milites peperissent. videres referta tecta ac laborantia ac ne eum
 quidem vacantem locum, qui non nisi suspensum et instabile
 15 vestigium caperet, oppletas undique vias angustumque tramitem
 relictum tibi, alacrem hinc atque inde populum, ubique par
 gaudium paremque clamorem. tam aequalis ab omnibus ex ad-
 ventu tuo laetitia percepta est, quam omnibus venisti; quae
 tamen ipsa cum ingressu tuo crevit ac prope in singulos gradus
 20 adaucta est. gratum erat cunctis quod senatum osculo exciperes, 23
 ut dimissus osculo fueras, gratum quod equestris ordinis decora
 honore nominum sine monitore signares, gratum quod tantum
 non ultro clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas adde-
 res; gratius tamen quod sensim et placide, et quantum respe-
 25 ctantium turba pateretur, incederes, quod occursantium populus
 te quoque, te immo maxime artaret, quod primo statim die latus
 tuum crederes omnibus. neque enim stipatus satellitum manu,
 sed circumfusus undique nunc senatus nunc equestris ordinis flore,
 prout alterutrum frequentiae genus invaluisse, silentes quietos-
 30 que lictores tuos subsequebare: nam milites nihil a plebe habitu

1 nam priores c5 num priores ABd 3 quod arrogantius erat pro
 glossemate habuit Gruterus 5 non aetas A5 noua aetas Bc nulla aetas d
 8 conspectum tuum codex Livineii 15 caperet om. c 17 equalis
 ab omnibus Ad equa ab omnibus β aequae ab omnibus b aequalis ex om-
 nibus c aequaliter ab omnibus cod. Mediol. ε 19 in om. A, add. a
 21 ordinis om. c 22 gratum quod] gratumque b tantum non ultro
 Lipsius tantum ultro ABcd tantumnum ultro Catanaeus tantum tum non
 ultro Livineius 23 clientibus Acd dicentibus B 24 gratius tu quod b
 gratius quod tu β et quo tum te spectantium A 25 incederes Bacd
 incidere A occursantium βcd accursantium a accusantium b, corr. ac-
 cursantium A 26 te immo bd te imo βc te in uno A artaret Behrius
 astaret ABd adstaret c primo statim Acd primo quoque B 30 nam]
 iam N. Heinsius

tranquillitate modestia differebant. ubi vero coepisti Capitolium ascendere, quam laeta omnibus adoptionis tuae recordatio! quam peculiare gaudium eorum qui te primi eodem loco salutaverant imperatorem! quin etiam deum ipsum *patrem* tuum praecipuam voluptatem operis sui percepisse crediderim. ut quidem isdem 5 vestigiis institisti, quibus parens tuus ingens illud deorum prolaturus arcanum, quae circumstantium gaudia! quam recens clamor! quam similis illi dies, qui hunc genuit diem! ut plena altaribus, angusta victimis cuncta! ut in unius salutem collata omnium vota! cum sibi se ac liberis suis intellegerent precari quae 10 pro te precarentur. inde tu in palatium quidem, sed eo vultu, ea moderatione, ut si privatam domum peteres; ceteri ad penates suos quisque, iteraturus gaudii fidem, ubi nulla necessitas 24 gaudendi est. onerasset alium eius modi introitus; tu cotidie admirabilior et melior, talis denique, quales alii principes futuros 15 se tantum pollicentur. solum ergo te commendat augetque temporis spatium. iunxisti enim ac miscuisti res diversissimas, securitatem olim imperantis et incipientis pudorem. non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis nec osculum manu reddis: manet imperatori quae prior oris humanitas: incedebas pedibus, 20 incedis: laetabar laboribus, laetaris; eademque illa quae omnia circa te nihil in ipso te fortuna mutavit. liberum est ingrediente per publicum principe subsistere, occurrere, comitari, praeterire: ambulas inter nos, non quasi contingas, et copiam tui, non ut

2 omnibus *om.* A 3 eodem loco *om.* B salutaverant *codex Salisburgensis Schwarzii et Livineius* salutaverunt *ABc* salutaverint *d* 4 deum ipsum patrem tuum *Beroaldus* deum (eleum *d*) ipsum tuum *ABcd* deum ipsum tum *Livineius* 5 ut quod hisdem β 6 imploraturus *A* 7 recens] repens *Lipsius* 8 illi diei qui hunc genuit dies *Livineius* hunc *om.* *b* 9 augusta *c* 5 in unius salutem collata *d* *Livineius* in unius salute collata *ABc* in unius salute collocata *cod. Mediol.* 10 ac] et *A* 11 sed *om.* *d*: sed eo vultu sed ea moderatione *cod. Mediol.* 5 14 alium] alius β huius *corr. al. man.* eius β huius *c* 20 que prior oris humanitas *Ac* que prior ori humanitas β que prima oris humanitas *d* quae prior oris oris humanis (*corr. —ni*) *b* quae prioris humanitas *cod. Mediol.* 5 quae prior humanitas *Catanaeus* quae prius oris humanitas *Livineius* quae prior oris humanitas dextrae verecundia *Cuspinianus* 21 eademque omnia illa circa te nihil ipso te *ABc* eademque illa omnia circa te nihil ipso te *d* eademque ea omnia circa te nichil in ipso te *c* eademque (quae *add. Gruterus*) omnia illa circa te nihil ipsum te *Livineius et Gruterus* eademque omnia: ita circa te, nihil in ipso te *Lipsius* eadem quae omnia illa circa te nihil in ipso te *Gesnerus* eademque omnia illa circa te, nihil ipsa te *Schwarzius* 22 ingredientem per publicum subsistere *A* 24 inter nos non quasi contingas *B* inter nos non quasi contingat *A* 5 inter nos quasi contingas *c* inter nos ut quasi contingas *d* inter nos non ut contingas *cod. Mediol.* ut *om.* *c*

imputes, facis. haeret lateri tuo quisquis accessit, finemque sermoni suus cuique pudor, non tua superbia facit. regimur quidem a te et subiecti tibi, sed quem ad modum legibus sumus: nam et illae cupiditates nostras libidinesque moderantur, no-
 5 biscum tamen et inter nos versantur. emines, excellis, ut honor, ut potestas, quae super homines quidem, hominum sunt tamen. ante te principes fastidio nostri et quodam aequalitatis metu usum pedum amiserant. illos ergo umeri cervicesque servorum super ora nostra, te fama, te gloria, te civium pietas,
 10 te libertas super ipsos principes vehunt; te ad sidera tollit humus ista communis et confusa principis vestigia.

Nec vereor, patres conscripti, ne longior videar, cum sit 25 maxime optandum ut ea pro quibus aguntur principi gratiae multa sint. quae quidem reverentius fuerit integra inlibataque
 15 cogitationibus vestris reservari quam carptim breviterque perstringi, quia fere sequitur ut illa quidem de quibus taceas tanta quanta sunt esse videantur: nisi vero leviter attingi placet locupletatas tribus datumque congiarium populo et datum totum, cum donativi partem milites accepissent. an mediocris animi
 20 est his potius repraesentare, quibus magis negari potest? quamquam in hac quoque diversitate aequalitatis ratio servata est. aequati sunt enim populo milites eo quod partem, sed priores, populus militibus, quod posterior, sed totum statim accepit. enimvero qua benignitate divisum est, quantaque curae tibi
 25 fuit ne quis expers liberalitatis tuae fieret! datum est iis qui post edictum tuum in locum erasorum subditi fuerant, aequatque sunt ceteris illi etiam quibus non erat promissum. negotiis aliquis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus distine-

7 At ante te principes nostri fastidio et A 10 ipsos Bacd omnes A
 11 ista communis et confusa principis uestigia A ita communis et confusa principis uestigia Bcd ita communia et confusa principis uestigia
cod. Mediol. § te communia et confusa priuatis uestigia *Freinsheimius in Curt. VI 5*, 5 ita communis et confusa plebis ac principis (*vel* confusa principis civiumque) vestigia *Schwarzii* ista communis et confusa privatis principis vestigia *Mommsenus*. an communis et confusa ista civium et principis vestigia? 12 nec reor A 14 quae quidem βd quae maxime quidem (*ex-puncto v. maxime*) b quae quodque Ac 17 post videantur haec fere *ex-cidisse coniecit Mommsenus*, illa autem de quibus breviter dixeris propter id ipsum exigua et pusilla habeantur. *simile supplementum proposuerat Gesnerus* locupletas B 18 et datum Bacd ut datum A 22 sed priores *codex Salisburgensis Schwarzii* § sed prior est ABd sed potior est c 24 qua | qua benignitate B quanta benignitate d diuisum est abcd diuisus (*corr. —um*) est β est diuisum A quantae curae § 25 libertatis β iis cd his AB 27 non erat permissum (*corr. al. man. prom.*) b nouerat promissum β 28 distinebatur Abc destinabatur βd

batur: expectatus est, provisumque ne quis aeger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset: veniret quisque, cum vellet, veniret quisque, cum posset. magnificum, Caesar, et tuum disiunctissimas terras munificentiae ingenio velut admove-
 immensaue spatia liberalitate contrahere, intercedere casibus,⁵
 occursare fortunae atque omni ope adniti ne quis e plebe Ro-
 mana dante congiarium te hominem se magis sentiret fuisse
 26 quam civem. adventante congiarii die observare principis egres-
 sum in publicum, insidere vias examina infantium futurisque
 populus solebat. labor parentibus erat ostentare parvulos im-
 positosque cervicibus adulantia verba blandasque voces edocere.
 reddebant illi quae monebantur, ac plerique inritis precibus sur-
 das principis aures obstrepebant ignarique quid rogassent, quid
 non impetrassent, donec plane scirent, differebantur. tu ne
 rogari quidem sustinuisti et, quamquam laetissimum oculis tuis¹⁵
 esset conspectu Romanae subolis impleri, omnes tamen, ante-
 quam te viderent adirentve, recipi incidi iussisti, ut iam inde
 ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur,
 crescerent de tuo qui crescerent tibi, alimentisque tuis ad sti-
 pendia tua pervenirent, tantumque omnes uni tibi quantum pa-
 rentibus suis quisque deberet. recte, Caesar, quod spem Romani
 nominis sumptibus tuis suscipis. nullum est enim magno prin-
 cipe immortalitatemque merituro impendii genus dignius, quam
 quod erogatur in posteros. locupletes ad tollendos liberos in-
 gentia praemia et pares poenae adhortantur; pauperibus edu-
 candi una ratio est bonus princeps. hic fiducia sui procreatos
 nisi larga manu fovet, auget, amplectitur, occasum imperii,
 occasum rei publicae accelerat frustraue procures plebe ne-
 glecta, ut desectum corpore caput nutaturumque instabili pon-
 dere, tuetur. facile est coniectare quod perceperis gaudium,³⁰

1 expectatus Acd expectatum bꝑ expectatumque corr. expectatum β
 3 et illud disiunctissimas terras A et terras illas disiunctissimas corr.
 illud et terras disiunctissimas a 4 admonere A 7 se om. B 8 ad-
 ventante antea G. H. Schaeferus. fortasse ante te adventante egressum
 publicum A 9 vias om. Bꝑ 10 solebant c 12 ac] aequē corr. ac β
 at Gesnerus 13 obstrepebant Ac adstrepebant Bdꝑ 14 differebant B
 17 audirentue c incidi Bdꝑ includi c, om. A 18 parentem publi-
 cum cod. Mediol. ꝑ parentum publicum Bed publicum parentum A munere
 Be munus Ad 21 quisque Acd quisquis β unusquisque b 22 sumpti-
 bus suscipis tuis A 24 locupletes (locupletos β) attollendos B 25 ad-
 hortantur Ac cohortantur bdꝑ cohortabantur β educandi A educandis
 Bedꝑ 28 frustra princeps plebe ꝑ frustraue procures princeps plebe
 Lipsius 29 desectum B defectum Acd

cum te parentum liberorum senum infantium puerorum clamor
 exciperet. haec prima parvulorum civium vox aures tuas imbu-
 quibus tu daturus alimenta hoc maximum praestitisti, ne roga-
 rent. super omnia est tamen quod talis es, ut sub te liberos
 5 tollere libeat expediat. nemo iam parens filio nisi fragilitatis 27
 humanae vices horret, nec inter insanabiles morbos principis
 ira numeratur. magnum quidem est educandi incitamentum
 tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum;
 maius tamen in spem libertatis, in spem securitatis. atque adeo
 10 nihil largiatur princeps, dum nihil auferat; non alat, dum non
 occidat: nec deerunt qui filios concupiscant. contra largiatur et
 auferat, alat et occidat: ne ille iam brevi tempore effecerit ut
 omnes non posterorum modo sed sui parentumque paeniteat.
 quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudaverim, quam
 15 quod congiarium das de tuo, alimenta de tuo, neque a te liberi
 civium, ut ferarum catuli, sanguine et caedibus nutriuntur;
 quodque gratissimum est accipientibus, sciunt dari sibi quod
 nemini est ereptum locupletatisque tam multis pauperiorem esse
 factum principem tantum, quamquam ne hunc quidem. nam
 20 cuius est quicquid est omnium, tantum ipse quantum omnes
 habet. alio me vocat numerosa gloria tua. alio autem? quasi 28
 vero iam satis veneratus miratusque sim quod tantam pecuniam
 profudisti, non ut flagitii tibi conscius ab insectatione eius aver-
 teres famam, nec ut tristes hominum maestosque sermones lae-
 tiore materia detineres. nullam congiario culpam, nullam ali-
 25 mentis crudelitatem redemisti, nec tibi bene faciendi fuit causa
 ut quae male feceras impune fecisses. amor impendio isto, non
 venia quaesita est, populusque Romanus obligatus a tribunali
 tuo, non exoratus recessit. obtulisti enim congiarium gauden-
 30 tibus gaudens securusque securis; quodque antea principes ad

2 imbuat a5 ineubuit A imbutus corr. al. man. imbuat β imbutus bd im-
 butas c 4 es talis c 5 libeat et expediat *Sichardus* frugalitatis β
 8 in spem alimentorum om. A 11 nec deerunt — 12 occidat om. B
 12 iam breui *Gesnerus* in tam breui ABed inquam breui *Livineius* in breui
Rittershusius tum in breui I. F. *Gronovius* quam breui *Buchnerus* etiam breui
Schwarzius 14 in tua tota Bd in tota tua A in tota (om. tua) c 15
 alimenta de tuo om. Ac 17 grauissimum β 18 locupletatisque multis
 A locupletatisque multum c esse factum principem tantum B ac esse princi-
 pem factum tantum A factum esse principem tantum d 19 quamquam — 20
 tantum om. c ne hunc quidem b *Gesnerus* nec hunc quidem βd nec hoc
 quidem A 20 quicquid omnium A 21 innumerosa β 24 hominum]
 homines d 27 impune fecisse A 30 principes ABd princeps corr.
 principes β princeps c

odium sui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam innocens populo dedisti, quam populus accepit. paulo minus, patres conscripti, quinque milia ingenuorum fuerunt, quae liberalitas principis nostri conquisivit, invenit, adscivit. hi subsidium bellorum, ornamentum pacis publicis sumptibus⁵ aluntur patriamque non ut patriam tantum verum ut altricem amare condisunt. ex his castra, ex his tribus replebuntur, ex his quandoque nascentur quibus alimentis opus non sit. dent tibi, Caesar, aetatem di quam mereris serventque animum quem dederunt: et quanto maiorem infantium turbam iterum atque¹⁰ iterum iubebis incidi! augetur enim cotidie et crescit, non quia cariores parentibus liberi, sed quia principi cives. dabis congiaria, si voles; praestabis alimenta, si voles: illi tamen propter te nascuntur.

29 Instar ego perpetui congiarii reor affluentiam annonae.¹⁵ huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriae quam pulsus ambitus campo, exactus hostis mari, oriens triumphis occidensque lustratus. nec vero ille civilius quam parens noster auctoritate consilio fide reclusit vias, portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora mari reddidit diversasque gentes²⁰ ita commercio miscuit, ut quod genitum esset usquam, id apud omnes natum esse videretur. nonne cernere datur ut sine ullius iniuria omnis usibus nostris annus exuberet? quippe non ut ex hostico raptae perituraeque in horreis messes nequiquam quiritantibus sociis auferuntur. devehunt ipsi quod terra genuit,²⁵ quod sidus aluit, quod annus tulit, nec novis indictionibus pressi ad vetera tributa deficiunt. emit fiscus quidquid videtur emere. inde copiae, inde annona, de qua inter licentem vendentemque
30 conveniat, inde hic satietas nec fames usquam. Aegyptus alendis augendisque seminibus ita gloriata est, ut nihil imbris³⁰ caeloque deberet; siquidem proprio semper amne perfusa nec alio genere aquarum solita pinguescere, quam quas ipsa deve-xerat, tantis segetibus induebatur, ut cum feracissimis terris

1 obiectabat c 2 tu iam innocentius A 5 hi Aβ his cd ii b
8 non opus non sit b 10 et] ergo c 11 iubebis incidi *Livineius* uide-
bis incidi ABcd uidebis iubebis incidi *Cuspinianus* 13 praestabis ali-
menta si voles om. Bε 15 ego] ergo c 19 itineribus terras, itinera
terris *Mommsenus* 23 annus] amnis B exuberetur b, corr. al. man. exu-
beret β non ex hostibus rapte c 24 nequiquam ABcd quiritan-
tibus *codex Salisburgensis Schwarzii et Livineius* queritantibus ABcd 27
emit] sinit A videtur] iubetur *Livineius* 28 licentes corr. —em β
32 ipsa *Lipsius* ipse ABcd

quasi numquam cessura certaret. haec inopina siccitate usque
ad iniuriam sterilitatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter alveo
sese ac languide extulerat, ingentibus ille quidem tunc quoque
fluminibus, fluminibus tamen conferendus. hinc pars magna
5 terrarum mergi repararique amne consueta alto pulvere incan-
duit. frustra tunc Aegyptus nubila optavit caelumque respexit,
cum ipse fecunditatis parens contractior et exilior isdem uber-
tatem eius anni angustiis quibus abundantiam suam cohibuisset.
neque enim solum vagus ille, cum expanditur, amnis intra usur-
10 pata semper collum substiterat atque haeserat, sed supino etiam
ac detinenti solo non placido se mollique lapsu refugum abstu-
lerat necdum satis umentes terras addiderat arentibus. igitur
inundatione, id est ubertate, regio fraudata sic opem Caesaris
invocavit, ut solet amnem suum; nec longius illi adversorum
15 fuit spatium, quam dum nuntiat. tam velox, Caesar, potentia
tua est tamque in omnia pariter intenta bonitas et accincta, ut
tristius aliquid saeculo tuo passis ad remedium salutemque suffi-
ciat ut scias. omnibus equidem gentibus fertiles annos gratas-31
que terras precor: crediderim tamen per hunc Aegypti statum
20 tuas fortunam vires experiri tuamque vigilantiam spectare vo-
luisse. nam cum omnia ubique secunda merearis, nonne mani-
festum est, siquid adversi cadat, tuis laudibus tuisque virtutibus
materiam campumque praesterni, cum secunda felices, adversa
magnos probent? percrebruerat antiquitus urbem nostram nisi

1 haec inopina b5 haec inopia β Nec inopina Ad hac inopia c 2
ad iniuriam Ac in iniuriam B in indiam d contanter A 3 ingentibus
— quoque] ingentibus quidem (superscr. al man. quoque) tunc quidem Nile
A ingentibus quoque tunc quidem Nile a ingentibus quidem quoque tunc
ille B ingentibus quidem tunc quoque ille d ingentibus quoque tunc quidem
ille c5 4 fluminibus fluminibus tamen conferendus AB fluminibus tamen
conferendus d fluminibus conferendus c5 5 mergi repararique amne A
mergere pararique amne d mergere parique amne B mergere parari amne
c mergi palanti amne codex Salisburgensis Schwarzi 5 mergi repararique pa-
lanti amne Gesnerus incanduit] induit A 6 tunc] tum A tamen a
7 ubertatem eius anni angustiis 5 ubertatis eius anni angustiis A ubertatis
eius angustiis Bcd 8 quibus ad abundantiam A 9 solus β, corr. so-
lum b cum expanditur amnis A expandatur amnis B expandebatur amnis
d expandit et amnis c expanditor amnis 5 10 semper om. Ac 11 de-
tinenti] clementi a non om. 5 lapsum corr. —su b refugium c re-
fusus d 12 et necdum vulgo necdumque Livineius 13 id est] idem A
fraudata] fundata A 15 tua potentia A 17 passis] possis b
20 spectare c expectare ABd ostentare Cuspinianus spectari Lipsius 21
omnia ubique secunda Bd5 omnia secunda ubique Ac merearis] tucaris
c 23 praesterni Lipsius prosterni ABcd: cf. ep. V 8 extr. 24
magno b

opibus Aegypti ali sustentarique non posse: superbiebat ventosa et insolens natio, quod victorem quidem populum pasceret tamen, quodque in suo flumine, in suis navibus vel abundantia nostra vel fames esset. refudimus Nilo suas copias: recepit frumenta quae miserat deportatasque messes revexit. discat igitur Aegyptus credatque experimento non alimenta se nobis, sed tributa praestare: sciat se non esse populo Romano necessariam et tamen serviat. post haec, si volet, Nilus amet alveum suum et fluminis modum servet: nihil hoc ad urbem ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde navigia inania et vacua et similia redeuntibus, hinc plena et onusta et qualia solent venire mittantur, conversoque munere maris hinc potius venti ferentes et brevis cursus optentur. mirum, Caesar, videretur, si desidem Aegyptum cessantemque Nilum non sensisset urbis annona; quae tuis opibus, tua cura usque illuc redundavit, ut simul probaretur et nos Aegypto posse et nobis Aegyptum carere non posse. actum erat de fecundissima gente, si libera fuisset: pudebat sterilitatis insolitae, nec minus erubescibat fame, quam torquebatur, cum pariter a te necessitatibus eius pudorique subventum est. stupebant agricolae plena horrea, quae non ipsi refersissent, quibus de campis illa subvecta messis, quave in Aegypti parte alius amnis. ita beneficio tuo nec maligna tellus, et obsequens Nilus Aegypto quidem saepe, sed gloriae nostrae numquam largior fluxit. quam nunc iuvat provincias omnes in fidem nostram dicionemque venisse, postquam contigit princeps, qui terrarum fecunditatem nunc huc nunc illuc, ut tempus et necessitas posceret, transferret referretque, qui diremptam mari gentem ut partem aliquam [populi plebisque Romanae aleret ac tueretur! et caelo quidem numquam benignitas tanta, ut omnes

1 sustinerique c superbiebat **Abcd** superbierat β superbiat a 2
tamen *om.* **A β** , *add.* **bcd** 3 navibus **Ad** *Livineius* manibus **Bc ζ** 4 re-
fundimus **cd** 5 igitur] ergo c 7 populi ro. **b** 8 et tantum seruiat
Livineius post haec **Bacd** post hic *corr.* post hec **A** si uolet nilus
amet **Abd** si uolet nilus amet **A²a** si nilus uolet amet c 12 conuersos-
que **B** 13 breues *cod. Mediol.* 17 gente] parte *cod. Mediol.* 18
sterilitatis insolitae β insolitae sterilitatis **A** erubescibat **Bacd** erubescat
A quam torquebatur d *Beroaldus* qua (*corr. al. man.* quam b) torqueba-
tur **ABc** 21 quibusque de campis *Cuspinianus* 22 amnis **Ac** amnis
corr. annus b annus β d nec maligna **Bd** nec benigna **Ac** 23 sed
gloriae — fluxit *om.* c 24 quam nunc **cd ζ** quoniam nunc **AB** omnes
om. β 25 princeps terrarum qui fecunditatem **B** 26 illuc **Bacd** illud
A 27 transfert refertque c diremptam **A²ac** direptam **ABd** 29
et] e **A**

simul terras ubertet foveatque: hic omnibus pariter, si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat: hic, si non fecunditatem, at bona fecunditatis importat: hic alternis commeatibus orientem occidentemque conectit, ut quae feruntur quaeque expetuntur opes invicem capiant gentes et discant, quanto libertate discordi servientibus sit utilius unum esse cui serviant. quippe discretis quidem bonis omnium sua cuiusque ad singulos mala, sociatis autem atque permixtis singulorum mala ad neminem, ad omnes omnium bona pertinent. sed sive terris divinitas quaedam sive aliquis amnibus genius, et solum illud et flumen ipsum precor ut hac principis benignitate contentum molli gremio semina recondat, multiplicata restituat. non quidem reposcimus fenus; putet tamen esse solvendum fallacemque unius anni fidem omnibus annis omnibusque postea saeculis tanto magis, quia non exigimus, excuset.

Satis factum qua civium qua sociorum utilitatibus. visum est spectaculum inde non enerve nec fluxum nec quod animos virorum molliret et frangeret, sed quod ad pulchra vulnera contemptumque mortis accenderet, cum in servorum etiam noxiorumque corporibus amor laudis et cupido victoriae cerneretur. quam deinde in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit omni adfectione aut intactus aut maior! impetratum est quod postulabatur, oblatum quod non postulabatur. institit ultro et ut concupisceremus admonuit, ac sic quoque plura inopinata, plura subita. iam quam libera spectantium studia, quam securus favor! nemini impietas, ut solebat, obiecta, quod odisset gladiatorem; nemo e spectatore spectaculum factus miseras voluptates unco et ignibus expiavit. demens ille verique honoris ignarus, qui crimina maiestatis in harena colligebat ac se de-

1 terras Bacd terre corr. terras A ubertet A uberet Bcd 3
alternis Lipsius eternis ABcd 4 ut quae ferunt quaeque expetunt (expectant corr. expetunt b) opes gentes discant invicem capiant quanto AB
cd ut quae feruntur quaeque expetuntur omnes gentes et discant invicem
capiant quanto Puteolani ut quae ubique feruntur (seruntur Livineius)
quaeque expetuntur omnes gentes invicem capiant et discant quanto Catanaeus et Livineius 5 libertati discordi servientibus Gesnerus libertate
discordi ruentibus Mommsen 6 esse unum B 9 ad omnes omnium
bona Livineius ad omnes (omnis A) omnia bona ABcd 12 multiplicata-
que restituit A non equidem s 15 excuset] exenset B 17 nec
posteriore loco om. Ac, add. Bd 23 oblatum quod non postulabatur om.
cd 24 ac sic quoque plura bds ac si quoque plura bac ac si plura
quoque A 27 nemo e spectatore spectaculum Livineius nemo et specta-
tor et spectaculum Aß nemo expectator expectaculum bcd nemo spectator
spectaculum cod. Mediol. s 29 in arena es in harena ß in hac re Ab in
hara d

spici et contemni, nisi etiam gladiatores eius veneremur, sibi male dici in illis, suam divinitatem, suum numen violari interpretabatur, cumque se idem quod deos, idem gladiatores quod 34 se putabat. at tu, Caesar, quam pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti! vidimus delatorum iudicium quasi 5 grassatorum, quasi latronum. non solitudinem illi, non iter, sed templum, sed forum insederant: nulla iam testamenta secura, nullus status certus: non orbitas, non liberi proderant. auxerat hoc malum partim avaritia ... advertisti oculos atque ut ante castris ita postea pacem foro reddidisti: excidisti in- 10 testinum malum et provida severitate cavisti ne fundata legibus civitas eversa legibus videretur. licet ergo cum fortuna tum liberalitas tua visenda nobis praeberit, ut praebuit, nunc ingentia roborum virorum et pares animos, nunc immanitatem ferarum nunc mansuetudinem incognitam, nunc secretas illas et 15 arcanas ac sub te primum communes opes; nihil tamen gratius, nihil saeculo dignius, quam quod contigit desuper interi delatorum supina ora retortasque cervices. agnoscebamus et fruebamur, cum velut piaculares publicae sollicitudinis victimae supra sanguinem noxiorum ad lenta supplicia graviusque poenas du- 20 cerentur. congesti sunt in navigia raptim conquisita ac tempestatibus dediti: abirent, fugerent vastatas delationibus terras, ac si quem fluctus ac procellae scopulis reservassent, hic nuda saxa et inhospitale litus incoleret, ageret duram et anxiam vitam relictisque post tergum totius generis humani securitate mae- 25 reret. memoranda facies, delatorum classis permissa omnibus ventis coactaque vela tempestatibus pandere iratosque fluctus sequi, quoscumque in scopulos detulissent. iuvabat prospectare statim a portu sparsa navigia et apud illud ipsum mare agere principi gratias, qui clementia sua salva ultionem hominum ter- 30 rarumque dis maris commendasset. quantum diversitas temporum posset tum maxime cognitum est, cum isdem quibus antea cau-

1 uenerarentur β 3 cum se 5 4 At tu cesar quam pulchrum
spectaculum caesar b 5 delatorum iudicium **ABd** et adscr. in marg. in-
ductum a delatorum inductum c delatorum agmen inductum *Cuspinianus*
6 illi non iter *Cuspinianus* illi nouiter **A²Bd** in nouam **A** in nonam a illi
norant c 7 insiderant β 8 nullus status *Cuspinianus* 9 partim **ABd**
partum c principum 5. *lacunam qua alterum sententiae membrum excidisse vi-*
detur indicavi aduertisti **ABd** auertisti βc 10 ut antea c excedisti
b 15 illas archanas β 19 cum uelut — 345, 26 remissa om. c
uelut] uero corr. in marg. uelut B peculiare **A** solitudinis d 21
ut tempestatibus dediti abirent fugerentque *Schwarzius* 22 fugerentque
5 uastas **A** 29 apud illum ipsum **B** 5 32 quibus om. **A**

tibus innocentissimus quisque tunc nocentissimus adfigeretur, cumque insulas omnes, quas modo senatorum, iam delatorum turba compleret; quos quidem non in praesens tantum sed in aeternum repressisti mille poenarum indagine inclusos. ereptum
 5 alienas pecunias eunt, perdant quas habent; expellere penatibus gestiunt, suis exturbentur neque, ut antea, exsanguem illam et ferream frontem nequiquam convulnerandam praebeant punctis et notas suas rideant, sed expectent paria praemio damna nec maiores spes quam metus habeant timeantque quantum time-
 10 bantur. ingenti quidem animo divus Titus securitati nostrae ultionique prospexerat ideoque numinibus aequatus est. sed quanto tu quandoque dignior caelo, qui tot res illis adiecisti, propter quas illum deum fecimus! id hoc magis arduum fuit, quod imperator Nerva te filio, te successore dignissimus per-
 15 quam magna quaedam edicto Titi adstruxerat nihilque reliquisse nisi tibi videbatur, qui tam multa excogitasti, ut si ante te nihil esset inventum. quae singula quantum tibi gratiae dispensata adiecissent! at tu simul omnia profudisti, ut sol et dies non parte aliqua, sed statim totus, nec uni aut alteri, sed om-
 20 nibus in commune profertur.

Quam iuvat cernere aerarium silens et quietum et quale 36 ante delatores erat! nunc templum illud, nunc vere aedes, non spoliarium civium cruentarumque praedarum saevum receptaculum ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus in quo optimo
 25 principe boni malis impares essent. manet tamen honor legum, nihilque ex publica utilitate convulsum, nec poena cuiquam remissa, sed addita est ultio, solumque mutatum quod iam non delatores, sed leges timentur. at fortasse non eadem severitate fiscum qua aerarium cohibes; immo tanto maiore, quanto plus

1 tunc nocentissimus B nunc nocentissimus A tunc innocentissimus d
 affligeretur A 3 in praesens B ad impraesens A 4 mille] in illa A
 5 eunt ABd eant A² predant β 6 ut antea] utantur eis A 7
 nequiquam ABd 8 sed expectent Schwarzius sed spectent ABd paria
 praemio damna B paria premi. (corr. al. man. premio) damna d paria prae-
 mia ac damna A pro praemio damna cod. Mediol. 9 timeant quantum
 A 10 diuus tuus titus β 12 quandoque] quando A illis Lipsius
 illi Bd s illo A 13 illum deum A alium deum Bd 14 perquam magna
 Cuspinianus per quem magna ABd: postquam magna — adstruxerat, nihil
 reliquisse ex editione Ascensiana Gesnerus 15 Titi] tibi b 16 nisi om.
 s 18 profudisti s perfudisti ABd ut sol ut dies ut parte A 20 in
 comuni β 22 aedes I. F. Gronovius obs. IV 16 deus ABd dei sedes
 Schwarzius non spoliarium B ad nunc spoliarium A 24 ac] qui Gieri-
 gius 25 impares sint G. H. Schaeferus 26 nihil ex A poena]
 penna b

tibi licere de tuo quam de publico credis. dicitur actori atque etiam procuratori tuo 'in ius veni, sequere ad tribunal'. nam tribunal quoque excogitatum principatui est par ceteris, nisi illud litigatoris amplitudine metiaris. sors et urna fisco iudicem adsignat: licet reicere, licet exclamare 'hunc nolo, timidus est et bona saeculi parum intellegit; illum volo, qui Caesarem fortiter amat'. eodem foro utuntur principatus et libertas, quaeque praecipua tua gloria est, saepius vincitur fiscus, cuius mala causa numquam est nisi sub bono principe. ingens hoc meritum; maius illud, quod eos procuratores habes, ut plerumque cives tui non alios iudices malint. liberum est autem discriminis 'nolo eum eligere'. neque enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias hanc esse beneficiorum principatum summam, si illis et non uti licet.

- 37 Onera imperii pleraque vectigalia institui ut pro utilitate communi ita singulorum iniuriis coegerunt. in his vicesima re-
perta est, tributum tolerabile et facile heredibus dumtaxat extraneis, domesticis grave. itaque illis inrogatum est, his remis-
sum; videlicet quod manifestum erat, quanto cum dolore latu-
ri seu potius non latu-ri homines essent destringi aliquid et abradi bonis quae sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate
meruissent, quaeque numquam ut aliena et speranda, sed ut sua
semperque possessa ac deinceps proximo cuique transmittenda
cepissent. haec mansuetudo legis veteribus civibus servabatur:
novi, seu per Latium in civitatem seu beneficio principis venis-
sent, nisi simul cognationis iura impetrassent, alienissimi habe-
bantur quibus coniunctissimi fuerant. ita maximum beneficium
vertebatur in gravissimam iniuriam, civitasque Romana instar
erat odii et discordiae et orbitatis, cum carissima pignora salva
ipsorum pietate distraheret. inveniebantur tamen quibus tantus
amor nominis nostri inesset, ut Romanam civitatem non vice-

3 principatui *Lipsius* cruciatui B cruciatum Acd cruciatu s 6 volo] nolo b s quia caesarem B s 7 quaeque *Lipsius* quae ABcd 8 sae-
pius Bc sepe Ad 10 eos] eo b 11 liberum est autem discriminis Bd
liberum est discriminis Ac liberum est autem disceptanti dicere *Catanaeus*
liberum est tamen disceptanti dicere *Livineius* 12 nolo eum B s uolo eum
Acd, fortasse nolo eum, alium volo 13 beneficium B 14 summam gra-
tiam *Catanaeus* 16 ita om. A. fortasse ita non sine singulorum iniuriis
cogerentur his ABcd coegerunt his *Catanaeus* uices una β 17 et fa-
cile om. b 19 cum labore c cum honore d 21 sacrorum denique Bd
sacroque denique Ac 24 civibus om. Ac 28 in maximam iniuriam d
29 odii erat A 31 inesset Bd erat Ac

simae modo verum etiam adfinitatum damno bene compensari
 putarent. sed iis maxime debebat gratuita contingere, a quibus
 tam magno aestimabatur. igitur pater tuus sanxit ut quod ex
 matris ad liberos, ex liberorum bonis pervenisset ad matrem,
 5 etiamsi cognationum iura non recepissent, cum civitatem adi-
 piscerentur, eius vicesimam ne darent. eandem immunitatem in
 paternis bonis filio tribuit, si modo reductus esset in patris po-
 testatem, ratus improbe et insolenter ac paene impie his nomi-
 nibus inseri publicanum nec sine piaculo quodam sanctissimas
 10 necessitudines velut intercedente vicesima scindi; nullum tanti
 esse vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos. hacte- 38
 nus ille: parcius fortasse quam decuit optimum principem, sed
 non parcius quam optimum patrem, qui *optimum* adoptaturus
 hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quod delibasse quae-
 15 dam seu potius demonstrasse contentus largam ac prope intactam
 bene faciendi materiam filio reservavit. statim ergo muneri eius
 liberalitas tua adstruxit ut quem ad modum in patris filius sic
 in hereditate filii pater esset immunis nec eodem momento, quo
 pater esse desisset, hoc quoque amitteret, quod fuisset. egregie,
 20 Caesar, quod lacrimas parentum vectigales esse non pateris. bona
 filii pater sine deminutione possideat, nec socium hereditatis
 accipiat qui non habet luctus: nemo recentem et attonitam or-
 bitatem ad computationem vocet cogatque patrem quid reliquerit
 filius scire. augeo, patres conscripti, principis munus, cum
 25 ostendo liberalitati eius inesse rationem. ambitio enim et iactan-
 tia et effusio et quidvis potius quam liberalitas existimanda est
 cui ratio non constat. dignum ergo, imperator, mansuetudine
 tua minuere orbitatis iniurias nec pati quemquam filio amisso
 insuper addici alio dolore. sic quoque abunde misera res est
 30 pater filio solus heres: quid, si coheredem non a filio accipiat?
 adde quod, cum divus Nerva sanxisset ut in paternis bonis

1 affinitatum B d affinitatis A c 2 sed his A B c d debebat om. A c
 gratuito B contingere B c d contingeret A contingerē a 3 extima-
 batur β d 7 bonis om. c redactus esset in patris potestatem Cuiacius obs.
 X 23 relictus esset in patris potestate Livineius esset] est b 10 esse
 tanti B 11 liberos et parentes β 13 qui optimum adoptaturus Catanaeus
 qui adoptaturus A B c d 14 delibasse Beroaldus delibasset Puteolanus
 deliberasse A B c d dberasse β 16 statim ergo β d Satim ergo b c statim
 igitur A 19 desisset A c dedisset B d 21 diminutione A B c d 22
 quem non habet Lipsius 23 quid reliquerit B quod reliquerit A c qui
 reliquerit d 24 Ageo β 25 ostendero c 26 et ultimo loco om. A
 existimanda b c d extimanda β estimanda A 27 cui] cuius c 28 quic-
 quam B 29 alieno dolore c

liberi necessitate vicesimae solverentur, congruens erat eandem
 immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. cur enim
 posteris amplior honor quam maioribus haberetur? curve non
 retro quoque recurreret aequitas eadem? tu quidem, Caesar,
 illam exceptionem removisti, 'si modo filius in potestate patris 5
 fuisset', intuitus, opinor, vim legemque naturae, quae semper
 in dicione parentum esse liberos iussit nec uti inter pecudes sic
 39 inter homines potestatem et imperium valentioribus dedit. nec
 vero contentus primum cognationis gradum abstulisse vicesimae
 secundum quoque exemit cavitque ut in sororis bonis frater et 10
 contra in fratris soror, utque avus et avia in neptis nepotisque
 et invicem illi servarentur immunes. iis quoque quibus per La-
 tium civitas Romana patuisset idem indulgit omnibusque inter
 se cognationum iura concessit simul et pariter et more naturae,
 quae priores principes a singulis rogari gestiebant non tam prae- 15
 standi animo quam negandi. ex quo intellegi potest, quantae
 benignitatis, quanti spiritus fuerit sparsas atque, ut ita dicam,
 laceras gentilitates colligere atque conectere et quasi renasci
 iubere, deferre quod negabatur atque id praestare cunctis, quod
 saepe singuli non impetrassent, postremo ipsum sibi eripere tot 20
 beneficiorum occasiones, tam numerosam obligandi imputandique
 materiam. indignum, credo, ei visum ab homine peti quod di
 dedissent. sorores estis et frater, avus et nepotes: quid est ergo
 cur rogetis ut sitis? vobis estis. quippe pro cetera sua modera-
 tione non minus invidiosum putat dare hereditatem quam au- 25
 ferre. laeti ergo adite honores, capessite civitatem: neminem
 hoc necessitudinis abruptum velut truncum amputatumque desti-
 tuet: isdem omnes quibus ante pignoribus, sed honestiores per-

1 eandem Bacd tandem A 2 cur enim posteris § cur ei in posteris
 ABcd cur ei (*superscr.* i) posteris a 3 haberentur β cur ne non A
 4 retro recurreret quoque c aequitas eadem § aequitas non eadem
 ABcd aequitas non eandem β 5 illam *om.* A, *add.* a 7 liberos esse
 b 10 et contra Abd et e contra βe ut contra a 11 avus et avia A
 avus avia Bcd 12 iis quoque A his quoque Bcd 13 induxit b 14
 concessit] commisit ABcd communi sit *cod. Mediol.* § permisit *coniecit*
Schwarzius simul Bd semel Ac et pariter et *om.* d 19 deferre]
 desere b negabatur Bacd negebatur A 21 numerosa b 22 quod
 dii dedissent A § quod dedissent Bc quod natura dedisset d 23 soror
Livineius fratres aui A quid est ergo? cur egetis ut sitis? (*princeps*
add. Gierigius) vobis est is qui pro cetera *Scaliger et Gierigius* 24 cur
 rogetis ut sitis d *Livineius* cur regitis ut sitis b cur egetis ut sitis Ac §
 cur regitis β quippe] qui ABc quid d quin *Lipsius* 25 non minus
 odiosum d 26 adite Bcd audite A adete a civitatem] ciuitē β

fruentur. ac ne remotus quidem iamque deficientis adfinitatis gradus a qualibet quantitate vicesimam inferre cogetur. statuit enim communis omnium parens summam quae publicanum pati posset. carebit onere vicesimae parva et exilis hereditas et, si 40
 5 ita gratus heres volet, tota sepulcro, tota funeri serviet: nemo observator, nemo castigator adsistet. cuicumque modica pecunia ex hereditate alicuius obvenerit, securus habeat quietusque possideat. ea lex vicesimae dicta est, ut ad periculum eius perveniri nisi opibus non possit. conversa est iniquitas in gratulationem, iniuria in votum: optat heres ut vicesimam debeat. additum est ut qui eius modi ex causis in diem edicti vicesimam deberent, nondum tamen intulissent, non inferrent. at in praeteritum subvenire ne di quidem possunt: tu tamen subvenisti cavistique ut desineret quisque debere quod *non* esset postea
 15 debiturus, id est effecisti ne malos principes habuissemus. quo ingenio, si natura pateretur, quam libenter tot spoliatis, tot trucidatis sanguinem et bona refudisses! vetuisti exigi quod deberi non tuo saeculo coeperat. alius ut contumacibus irascere-
 20 multaret: tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas quod deberi non oportuerit, an constituas ut debeatur. feres, Caesar, 41
 curam et sollicitudinem consularem. nam mihi cogitanti eundem te collationes remisisse, donativum reddidisse, congiarium obtulisse, delatores abegisse, vectigalia temperasse, interrogan-
 25 dus videris satisne computaveris imperii redditus. an tantas vires habet frugalitas principis, ut tot impendiis, tot erogationibus sola sufficiat? nam quid est causae, cur aliis quidem, cum

1 ac ne remotus quidem d ς ac ne remotius quidem AB ac remotius quidem c 2 cogetur $\beta\varsigma$ cogentur bcd cogeretur A cogeres a 3 summamque publicam poposcit c 4 posset *Livineius* posset corr. possit a cod. Mediol. possit ABd onere Bacd one A 5 totam sepulchro totam funeri servet Ac serviet *Sichardus in marg. et Schwarzius e codice Veneto* servet Bd servetur ς 6 adsistet, cui utcumque modica pecunia *Momm-senus* cuicumque modica pecunia ex hereditate alicuius obvenerit *Schwar-zius* cuiuscunque modica (modi ea Bcd ς) pecunia ex hereditate alicuius (alicuius om. b) obvenerit ABcd ς cuiuscunque modica pecunia ex here-ditate alicui obvenerit *Livineius* 7 habet c 8 est dicta A 11 in diem Acd in idem B 12 non inferant c 14 ut desineret Bacd ut sineret A non om. ABcd, add. ς et al. man. β post te debiturus c 15 id est *Livineius* idē β idem Abcd fecisti B ς 16 quē libenter B 17 trucidatis] cruciatis β sanguine B 19 dupli vel et quadrupli B dupli vel quadrupli cd dupli et quadrupli A 20 iniquitati β deberi] debē β 26 habeat c ς frugalitas A ς fragilitas Bcd 27 nam cur est causae cur β

omnia raperent et rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, defuerint omnia, tibi, cum tam multa largiaris et nihil auferas, omnia supersint? numquam principibus defuerunt qui fronte tristi et gravi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent; et erant principes ipsi sua sponte avidi et rapaces et qui magistris non egerent; plura tamen semper a nobis contra nos didicerunt. sed ad tuas aures cum ceteris omnibus tum vel maxime avaris adulationibus obstructus est aditus. silent ergo et quiescunt, et postquam non est cui suadeatur, qui suadeant non sunt. quo evenit ut, cum plurimum tibi pro tuis, plus tamen pro nostris moribus debeamus.

- 42 Locupletabant et fiscum et aerarium non tam Voconiae et Iuliae leges quam maiestatis singulare et unicum crimen eorum qui crimine vacarent. huius tu metum penitus sustulisti contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam qui sibi maiestatem vindicabant. reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium servis: verentur et parent et dominos habent. non enim iam servi nostri principis amici, sed nos sumus, nec pater patriae alienis se mancipiis cariorem quam civibus suis credit. omnes accusatore domestico liberasti unoque salutis publicae signo illud, ut sic dixerim, servile bellum sustulisti. in quo non minus servis quam dominis praestitisti: nos enim securos, illos bonos fecisti. non vis in te ea laudari, nec fortasse laudanda siunt; grata sunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorum servos subornantem monstrantemque crimina quae tamquam delata puniret, magnum et inevitabile ac totiens cuique experiendum malum, quotiens quisque similes principi servos 43 haberet. in eodem genere ponendum est quod testamenta nostra secuta sunt, nec unus omnium, nunc quia scriptus, nunc quia

1 ut si nihil rapuissent nihil detinuissent (retinuissent *Livineius*) defuerint omnia *Cuspinianus et Livineius* 2 cum tam multa **AB** cum iam multa **c** cum multa **d** et nihil auferas **g** et auferas **Be** nec auferas quicquam **A** et nihil auferas ut si nihil largiaris et auferas **d Cuspinianus** 3 supersunt **b** fronte gravi et tristi supercilio **Bg** 5 ipsi **om. A** 9 postquam **β** 10 ut tibi cum plurimum pro tuis **B** 12 non tam] non magis **c** 13 et singulare et unicum **b** 14 qui crimine **Ag** qui crimini **bed** qui crimini **β** 15 magnitudini **b** 18 principis nostri **Bg** 20 omnes **Ad** omnes *corr.* omnis **β** omnis **bc** accusator **e** domestico **c** 21 ut] ait **B, om. d** 22 hos enim *cod. Mediol.* **g** 23 in te ea] interea **Ag** in terra **Bed** 27 totiens cuique] totienscunque **β** 29 nec unus **Bacd** non unus **A** omnium nunc quia scriptus nunc quia non scriptus heres **cd Cuspinianus** omnium nunc quia (non *add. A*²) scriptus heres **ABg** omnium nunquam scriptus heres *Lipsius*

non scriptus, heres. non tu falsis, non tu iniquis tabulis ad-
 vocaris. nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor
 confugit; nec quia offendit alius, nuncuparis, sed quia ipse
 mernisti. scriberis ab amicis, ab ignotis praeteriris, nihilque
 5 inter privatum et principem interest, nisi quod nunc a pluribus
 amaris: nam et plures amas. tene, Caesar, hunc cursum, et
 probabitur experimento, sitne feracius et uberius non ad laudem
 modo sed ad pecuniam principi, si herede illo mori homines
 velint, quam si cogantur. donavit pater tuus multa, et ipse
 10 donasti. cesserit parum gratus: manent tamen ii qui bonis eius
 * nihilque ex illis ad te nisi gloria redit. nam liberalitatem
 iucundiores debitor gratus, clariorem ingratus facit. sed quis
 ante te laudem istam pecuniae praetulit? quotus quisque prin-
 cipum ne id quidem in patrimoniis nostris suum duxit, quod
 15 esset de suo? nonne ut regum ita Caesarum munera inlitos cibus
 hamos, opertos praeda laqueos aemulabantur, cum privatis fa-
 cultatibus velut hausta et multiplicata retro secum quidquid atti-
 gerant referrent?

Quam utile est ad usum secundorum per adversa venisse! 44
 20 vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quae tunc erat inno-
 centium vita. scis et expertus es, quanto opere detestentur malos
 principes etiam qui malos faciunt: meministi quae optare no-
 biscum, quae sis queri solitus. nam privato iudicio principem
 geris, meliorem immo te praestas, quam tibi alium precabare.
 25 itaque sic imbuti sumus ut, quibus erat summa votorum melior
 pessimo princeps, iam non possimus nisi optimum ferre. nemo

1 heres es *Livineius* 3 confugit *Acd* contigit *B* 4 nihil inter *A* .
 6 nam *om. c. fortasse* nam et ipse plures amas pluris amas *A*
 tene *Acd* tunc *B* tenes *cod. Mediol. §* et probabitur *Cuspinianus* et pro-
 biter *ABc* et probetur *d* et probatur *cod. Mediol. §* 8 homines mori
 uellent *A* homines mori uelint *A²a* 9 quam si qui bonis tuis nihilque
 ex illis *lacuna quattuor versuum post si relicta c* multa, multa et ipse
 donasti *I. A. Ernestius* 10 cesserint parum gratis *Livineius* ceperit parum
 gratus *Lipsius. fortasse* cesserit parum grate manent tamen *ii (hi d)*
 qui bonis eius nihilque *bd* manet tamen *hi* qui bonis eius nihilque *β* ma-
 nent tibi *ii* qui bonis eius nihilque *A* manent tamen *ii* qui bonis eius
 fruuntur nihilque *Catanaeus* manent tamen *ii* qui bonis tuis fruuntur nihil-
 que *Livineius* manent tamen aequae in bonis eius nihilque *Mommsenus* ma-
 nent tamen *sui* in bonis eius nihilque *Duebnerus* 12 debitor *om. c* 15
 cibus *Bacd* cibo *corr. cibus A* 16 hamos] amos *β* 17 hausta et
 implicata *e codice Veneto Schwarzius* aucta et multiplicata *Livineius* aucta
 et amplificata *Gruterus* 19 ad usum *Bd* ad usus *Ac* 21 detestentur
ABc detestantur *β* testentur *d* 22 nobiscum *b* 23 solitus *ABcd* solli-
 citus *β* nunc privato iudicio *Livineius* nam privato iudicio *Lipsius* 24
 quam tibi *A²βacd* quem tibi *b* que tibi *A* 26 possimus *cd* § possumus *AB*

est ergo tam tui, tam ignarus sui, ut locum istum post te concupiscat: facilius est ut esse aliquis successor tuus possit, quam ut velit. quis enim curae tuae molem sponte subeat? quis comparari tibi non reformidet? expertus et ipse es, quam sit onerosum succedere bono principi, et adferebas excusationem adoptati. an parva pronaque sunt ad aemulandum, quod nemo incolumitatem turpitudine rependit, salva est omnibus vita et dignitas vitae, nec iam consideratus ac sapiens qui aetatem in tenebris agit? eadem quippe sub principe virtutibus praemia quae in libertate, nec bene factis tantum ex conscientia merces. 10 amas constantiam civium rectosque ac vividos animos non, ut alii, contundis ac deprimis, sed foves et attollis. prodest bonos esse, cum sit satis abundeque, si non nocet: his honores, his sacerdotia, his provincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent. acuuntur isto integritatis et industriae pretio similes, 15 dissimiles adliciuntur: nam praemia bonorum malorumque bonos ac malos faciunt. pauci adeo ingenio valent, ut non turpe honestumque, prout bene aut secus cessit, expetant fugiantve; ceteri, ubi laboris inertiae, vigilantiae somno, frugalitatis luxuriae merces datur, eadem ista quibus alios artibus adsecutos 20 vident consecantur, qualesque sunt illi, tales esse et videri volunt, et dum volunt, fiunt. et priores quidem principes excepto patre tuo, praeterea uno aut altero, et nimis dixi, vitiis potius civium quam virtutibus laetabantur, primum quod in alio sua quemque natura delectat, deinde quod patientiores servitutis arbitrabantur quos non deceret esse nisi servos. horum in sinum omnia congerebant; bonos autem otio ac situ abstrusos et quasi sepultos non nisi delationibus et periculis in lucem ac diem

1 tam tui *om.* b istum *Livineius* ipsum *ABed* 2 possit quam ut possit velit b 3 moles A 4 formidet c et *om. cod. Mediol.* 5 et efferebas B: et eam afferebas excusationem adoptanti *Livineius* adoptanti A 6 an prona parvaque B 7 9 praemia virtutibus A 10 nec ex benefactis tantum sed et ex conscientia merces A nec ex conscientia merces c nec benefactis tantum ex conscientia sed etiam praemia sunt merces *Catanaeus* 11 rectosque ac vividos d 5 rectosque ac invidios B rectosque (rectos A) ac mundos Ac erectosque ac invidios *Wassius in Salust. Catil.* 7 14 ii amicitia tua ii iudicio bd 15 acuuntur Bd acciuntur A ac utuntur c isto *Lipstius* isti *ABed* 18 bene aut secus cessit *Bentley in Hor. sat. II 1, 31* bene ac secus cessit *ABd* bene cessit c expetant abed expectant *corr.* expetant A expectant β 19 ubi (*superscr.* uti A²) labori A frugalitati A 21 esse ac videri A 23 uno aut altero. A²Bacd uno et altero A potius] poenis b 25 deinde quod *Aldus* denique quod A²ac denique quos *ABd* deinde quos 5 arbitrantis c 27 autem otio ac situ *I. A. Ernestius* autem otio aut situ AB aut otio aut situ cd obstrusos B 28 in lucem ac diem Bd in lucem et diem Ac

proferebant. tu amicos ex optimis * et hercule aequum est esse eos carissimos bono principi, qui inuisi malo fuerint. scis, ut sunt diversa natura dominatio et principatus, ita non aliis esse principem gratiorem, quam qui maxime dominum grauentur. 5 hos ergo provelis et ostentas quasi specimen et exemplar, quae tibi secta vitae, quod hominum genus placeat; et ideo non censuram adhuc, non praefecturam morum recepisti, quia tibi beneficiis potius quam remediis ingenia nostra experiri placet. et alioqui nescio an plus moribus conferat princeps qui bonos esse 10 patitur, quam qui cogit. flexibiles quaecumque in partem ducimur a principe atque, ut ita dicam, sequaces sumus: huic enim cari, huic probati esse cupimus, quod frustra speraverint dissimiles; eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes [homines] unius moribus vivamus. porro non tam sinistre con- 15 stitutum est, ut, qui malum principem possumus, bonum non possimus imitari. perge modo, Caesar, et vim effectumque censurae tuum propositum, tui actus obtinebunt. nam vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur, nec tam imperio nobis opus est quam exemplo. quippe 20 infidelis recti magister est metus. melius homines exemplis docentur, quae in primis hoc in se boni habent, quod approbant quae praecipunt fieri posse. et quis terror valuisset efficere 46 quod reverentia tui effecit? obtinuit aliquis ut spectaculum pantomimorum populus Romanus tolli pateretur, sed non obtinuit 25 ut vellet: rogatus es tu quod cogebat alius, coepitque esse beneficium quod necessitas fuerat. neque enim a te minore contentu ut tolleres pantomimos quam a patre tuo ut restitueret exactum est. utrumque recte: nam et restitui oportebat quos sustulerat malus princeps et tolli restitutos. in iis enim quae a 30 malis bene fiunt hic tenendus est modus, ut appareat auctorem displicuisse, non factum. idem ergo populus ille, aliquando

1 amicum β ex optimis et (et *al. man. add.* b) hercule **ABcd** ex optimis legis et hercule *Catanaeus. fortasse* ex optimis sumis et hercule
 2 bono principi *om.* d inuisi malo 5 inuisi in malo **B** minus si in malo
 d formidulosi malo **A** odiosi malo c ut sunt diuersa *codex Parisinus*
Schwarzii et Livineius ut sint diuersa **Acd** ut sicut diuersa **B** 4 domi-
 num grauentur **Bd** domino grauentur c dominio grauentur **A** 7 tibi] tu
 b 10 qui tegit **B** ducimur **Bad** dicimur *corr.* ducimur **A** ducuntur c
 12 sperauerint *codex Parisinus Schwarzii et Gruterus* sperauerunt **ABcd**
 14 homines *delevit G. H. Schaeferus* 17 retinebunt β 19 opus
 quam **A** 22 praecipuntur c *Heumannus* 23 effecit] efficit c efficitur
 d 25 ut uellet β ut uelet b 26 contentu **B** 5 contentu **Acd** 29 in
 his **Bd** 30 auctorem non displicuisse factum **B** 5

scaenici imperatoris spectator et plausor, nunc in pantomimis quoque aversatur et damnat effeminatas artes et indecora saeculo studia. ex quo manifestum est principum disciplinam capere etiam vulgus, cum rem, si ab uno fiat, severissimam fecerint omnes. macte hac gravitatis gloria, Caesar, qua consecutus es 5 ut quod antea vis et imperium nunc mores vocarentur. castigaverunt vitia sua ipsi qui castigari merebantur, iidemque emendatores qui emendandi fuerunt. itaque nemo de severitate tua queritur, et liberum est queri. sed cum ita comparatum sit ut de nullo minus principe querantur homines, quam de quo ma- 10 xime licet, tuo in saeculo nihil est quo non omne hominum genus laetetur et gaudeat. boni provehuntur, mali, qui est tranquillissimus status civitatis, nec timent nec timentur. mederis erroribus, sed implorantibus, omnibusque quos bonos facis hanc adstruis laudem, ne coegisse videaris. 15

- 47 Quid? vitam, quid? mores iuventutis quam principaliter formas! quem honorem dicendi magistris, quam dignationem sapientiae doctoribus habes! ut sub te spiritum et sanguinem et patriam receperunt studia! quae priorum temporum immanitas exiliis puniebat, cum sibi vitiorum omnium conscius princeps 20 inimicas vitiis artes non odio magis quam reverentia relegaret. at tu easdem artes in complexu oculis auribus habes. praestas enim quaecumque praecipiant tantumque eas diligis, quantum ab illis probaris. an quisquam studia humanitatis professus non cum omnia tua tum vel in primis laudibus ferat admissionum 25 tuarum facilitatem? magno quidem animo parens tuus hanc ante vos principes arcem publicarum aedium nomine inscripserat; frustra tamen, nisi adoptasset qui habitare ut in publicis posset. quam bene cum titulo isto moribus tuis convenit, quamque omnia sic facis, tamquam non alius inscripserit! quod enim 30 forum, quae templa tam reserata? non Capitolium ipsaque illa adoptionis tuae sedes magis publica, magis omnium. nullae

1 et plausor **Ac** et applausor **Bd** § 2 auersatur *Beroaldus* adversatur **ABcd** 4 fecerunt **A** fecerit **d** 5 caesar gloria **A** 6 vis] ius **A**
 7 sua *om.* β castigari § *et al. man.* β castigare **ABcd** iidemque **bc**
 idemque **Aβd** 8 tua *om.* β 11 tuo in saeculo **A**^a tum in saeculo **ABd**
 cum in saeculo **c** tamen in saeculo *cod. Mediol.* § tum tuo saeculo *Livineius*
 13 nec timentur, vitiorum poenitentiam expectas, mederis erroribus
Cuspinianus 14 sed implorantium *Schwarzius* omnibus quos **Ac** 17
 dignitatem **c** § 19 receperint **A** 23 tantum eas **A** 25 tum *om.* β
 26 ante nos **B** ante hos § 27 artem **Ab** 28 nisi optasset **A** nihil
 adoptasset **a** 32 nullae obices **Bcd** nulli obices **A** *cod. Mediol.*

obices, nulli contumeliarum gradus superatisque iam mille limi-
nibus ultra semper aliqua dura et obstantia. magna ante te,
magna post te, iuxta te tamen maxima quies: tantum ubique
silentium, tam altus pudor, ut ad parvos penates et larem an-
5 gustum ex domo principis modestiae et tranquillitatis exempla
referantur. ipse autem ut excipis omnes! ut expectas! ut magnam 48
partem dierum inter tot imperii curas quasi per otium transigis!
itaque non alii et attoniti nec ut periculum capitis adituri tar-
ditate, sed securi et hilares, cum commodum est, convenimus;
10 et admittente principe interdum est aliquid quod nos domi quasi
magis necessarium teneat: excusati semper tibi nec umquam
excusandi sumus. scis enim sibi quemque praestare quod te
videat, quod te frequentet, ac tanto liberalius ac diutius vo-
luptatis huius copiam praebes. nec salutationes tuas fuga et
15 vastitas sequitur: remoramur, resistimus ut in communi domo,
quam nuper illa immanissima belua plurimo terrore munierat,
cum velut quodam specu inclusa nunc propinquorum sanguinem
lamberet, nunc se ad clarissimorum civium strages caedesque
proferret. obversabantur foribus horror et minae et par metus
20 admissis et exclusis: ad hoc ipse occurso quoque visuque terri-
bilis: superbia in fronte, ira in oculis, femineus pallor in cor-
pore, in ore impudentia multo rubore suffusa. non adire quis-
quam, non adloqui audebat tenebras semper secretumque ca-
ptantem nec umquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut soli-
25 tudinem faceret. ille tamen quibus sibi parietibus et muris 49
salutem suam tueri videbatur, dolum secum et insidias et ultorem
scelerum deum inclusit. dimovit perfregitque custodias poena
angustosque per aditus et obstructos non secus ac per apertas
fores et invitantia limina inrupit, longeque tunc illi divinitas

1 contumeliorum gradus β contumeliarum contumeliarum gradus b
liminibus Bacd limitibus A 2 ante te] an te β 3 iusta te β tan-
tumque ubique β 4 tam altus] tantus A et ad larem β 5 molestiae
b exemplar referantur c exemplar referatur d 8 itaque non alii et
(ut c) attoniti Bcd itaque nos alii attoniti a atque nos alii nec attoniti A
itaque non ut alias attoniti Catanaeus. fortasse itaque non pallidi (vel anxii)
et attoniti tarditate] tardi ad te Lipsius 9 fortasse et cum commodum
est 11 nec umquam magis excusandi B 13 quod te frequentet B quod
frequentet Ad et frequentet c ac tanto Bad et tanto A ac iterato c
15 resistimus in domo communi quam A 18 civium om. A 20 oc-
cursu quoque uisusque Bd concursu quoque uisusque A concursu uisusque c
22 impudentia Ad imprudentia B impudicia c 23 audeat B 24 solli-
citudine β sua — solitudinem om. b sollicitudinem β 27 poena]
penas A adscr. in marg. l' penates A² poenates a 28 apertas Bacd aptas
A 29 lumina b diuinitas A adscr. in marg. l' diuersitas l' diuersa A²
diuersitas a

sua, longe arcana illa cubilia saevique secessus, in quos timore et superbia et odio hominum agebatur. quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus, postquam non crudelitatis, sed amoris excubiis, non solitudine et claustris, sed civium celebritate defenditur! ecquid ergo discimus experimento fidissimam 5 esse custodiam principis ipsius innocentiam? haec arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. frustra se terrore succiuxerit qui septus caritate non fuerit: armis enim arma irritantur. num autem serias tantum partes dierum in oculis nostris coetuque consumis? non remissionibus tuis eadem 10 frequentia eademque illa socialitas interest? non tibi semper in medio cibus semperque mensa communis? non ex convictu nostro mutua voluptas? non provocas reddisque sermones? non ipsum tempus epularum tuarum cum frugalitas contrahat, extendit humanitas? non enim ante medium diem distentus solitaria cena 15 spectator adnotatorque convivis tuis immines nec ieiunis et inanibus plenus ipse et ructans non tam apponis quam obicis cibos, quos dedigneris attingere, aegreque perpressus superbam illam convictus simulationem rursus te ad clandestinam ganeam occultumque luxum refers. ergo non aurum nec argentum nec exquisita 20 ingenia cenarum, sed suavitatem tuam iucunditatemque miramur, quibus nulla satietas adest, quando sincera omnia et vera et ornata gravitate. neque enim aut peregrinae superstitionis ministeria aut obscaena petulantia mensis principis oberrat, sed benigna invitatio et liberales ioci et studiorum honor. inde tibi 25 parvus et brevis somnus nullumque amore nostri tempus angustius, quam quod sine nobis agis.

50 Sed cum rebus tuis ut participes perfruamur, quae habemus ipsi quam propria, quam nostra sunt! non enim exturbatis prioribus dominiis omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam sal- 30 tum immensa possessione circumvenis, nec unius oculis flumina

1 sua] illa c longe] longeque Ac 2 agebatur Bd angebatur A
agebat c quanto nunc tutior quanto securior A5 quanto tunc tutior
quanto securior Bd quanto tunc maior tanto securior c 3 postquam
non *Catanaeus*² post eius non Bd cum non A post eius mortem non c post-
quam eius non 5 postquam aditus eius non *Livineius* postquam ea non *vel*
postquam dominus eius non *Lipsius* 4 sed civium celebritate om. B5
5 ecquid *Livineius* et quid ABcd 7 eget A 9 dierum] dixerim A
10 non remissionibus Bd num remissionibus Ac 11 non tibi Bd num
tibi Ac 14 extendit ̢ad extendat A ostendit bc 17 ipse et ructans
Livineius ipse eructans Abc ipse eruptans ̢d 18 dedigneris A²Bacd
digneris A 24 ministeria Acd misteria B mysteria 5 oberrant A
30 omnem lacum] omne lacum ̢

fontes maria deserviunt. est quod Caesar non suum videat, tandemque imperium principis quam patrimonium maius est. multa enim ex patrimonio refert in imperium, quae priores principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. ergo in
 5 vestigia sedesque nobilium immigrant pares domini, nec iam clarissimorum virorum receptacula habitatore servo teruntur aut foeda vastitate procumbunt. datur intueri pulcherrimas aedes deterso situ auctas ac vigentes. magnum hoc tuum non erga homines modo sed erga tecta ipsa meritum, sistere ruinas, so-
 10 litudinem pellere, ingentia opera eodem quo extracta sunt animo ab interitu vindicare. muta quidem illa et anima carentia, sentire tamen et laetari videntur quod niteant, quod frequententur, quod aliquando coeperint esse domini scientis. circumfertur sub nomine Caesaris tabula ingens rerum venalium; quo fit dete-
 15 stand avaritia illius qui tam multa concupiscebat, cum haberet supervacua tam multa. tum exitialis erat apud principem huic laxior domus, illi amoenior villa; nunc princeps in haec eadem dominos quaerit, ipse inducit: ipsos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud numquam nisi Caesaris suburbanum lice-
 20 mur, emimus, implemus. tanta benignitas principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos, nos non timeamus, quod esse digni videmur. nec vero emendi tantum civibus tuis copiam praebes, sed amoenissima quaeque largiris et donas, ista, inquam, donas in quae electus,
 25 in quae adoptatus es: transfers quod iudicio accepisti ac nihil magis tuum credis, quam quod per amicos habes.

Idem tam parcus in aedificando, quam diligens in tuendo. 51
 itaque non, ut ante, immanium transvectione saxorum urbis tecta quatuntur: stant securae domus nec iam templa nutantia.
 30 satis est tibi nimiumque, cum successeris frugalissimo principi;

1 est quod **A** *Cuspinianus* et quod **Bacd** et quid ξ *ecquid Aldus* 2
 est maius **A** 3 priores *om.* **A** 4 occupabat **A** 6 servo] suo **B** 8
 auctas ac uigentes **Ad** auctas ac uigentes **B** auctas et ingentes **c** lautas
 ac uigentes *Lipsius* 10 petere *corr.* pellere **b** extracta **Bd** instructa
A extincta **c** 13 domini scientis **ABc**, quod defendit *I. F. Gronovius obs.*
IIII 16 domini scientes **d** donum scientis *cod. Mediol.* ξ domini non serui-
 entis *Catanaeus* domini fruents *Lipsius* circumfertur **Bacd** Confertur **A**
 14 quo fit *Perizonius* quo sit **c** *Livineius* quod sit **ABd** quod fecit *Gieri-*
gius 15 cum habebat **B** 16 tum exitialis erat **Bd** tum erat exitialis **A**
 cum exitiale erat **c** tum erat exitiale **a** 18 dominos *om.* β 19 caesaris
 urbanum **A** 20 emimus **Acd** eminus **Ba** 22 quod] quid **A** esse
 digni uidemur **acd** esse digni uideamur **A** digni esse uidemur **B** 24 ista
Livineius ita **ABcd** illa **A**² 27 tam parcus es in *Livineius* 28 inanium **B**

magnum reicere aliquid et amputare ex iis quae princeps tamquam necessaria reliquit. praeterea pater tuus usibus suis detrahebat quae fortuna imperii dederat, tu tuis quae pater. at quam magnificus in publicum es! hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata, sed tantum commutata videantur. hinc immensum latus circi templorum pulchritudinem provocat, digna populo victore gentium sedes nec minus ipsa visenda, quam quae ex illa spectabuntur: visenda autem cum cetera specie, tum quod aequatus plebis ac principis locus; siquidem per omne spatium una facies, omnia continua et paria, nec magis proprius spectanti Caesari suggestus quam propria quae spectet. licebit ergo civibus tuis te invicem contueri: dabitur non cubiculum principis, sed ipsum principem cernere in publico, in populo sedentem, populo, cui locorum quinque milia adiecisti. auxeras enim numerum eius congiarii facilitate maioremque in posterum suscipi liberalitatis tuae fide iusseras.

52 Horum unum si praestitisset alius, iam dudum illi radiatum caput et media inter deos sedes auro staret aut ebore augustioribusque aris et grandioribus victimis invocaretur. tu delubra non nisi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis postibusque praetexi. sic fit ut di tibi summum inter homines fastigium servant, cum deorum ipse non appetas. itaque tuam statuam in vestibulo Iovis optimi maximi unam alteramve et hanc aeream cernimus. at paulo ante aditus omnes, omnes gradus totaque area hinc auro, hinc argento relucebat seu potius polluebatur, cum incesti principis statuis permixta

1 magis reicere ζ mauis reicere *Bongarsius apud Gronovium obs. II*
 16 mauis recidere *Gronovius l. c.* mauis magnum reicere *Schwarzius* et]
 aut A ex iis bcd ex his A β tanquam Baed tam A 2 reliquit om. A, add.
 a 3 tu tuis quae pater A d tutiusque pater B tutius hoc pater c tutius quod
 pater *Catanaeus*, unde tu tuis quod pater *Livineius* quam om. A, add. A²a
 5 non consummata Bd 7 $\eta\phi\alpha\tau$ pronocat B sedes Ac sedis Bd
 nec minus ipsa Bcd nec illa A nec minus ille a 11 propius b spectanti
 Caesari *Gesnerus* spectandi caesaris ABc spectandi (om. Caesari) d spectandi
 Caesari *G. H. Schaeferus* 12 licebit ergo te (te om. ζ et a) civibus tuis
 invicem contueri (contineri d) ABd ζ licebit civibus tuis invicem contueri
 c. an licebit ergo tibi cives tuos, te civibus tuis invicem contueri? 13
 in publico om. b 14 quinquaginta milia *Lipsius* 16 imposterum A fide
 om. b 17 illi iam dudum B ζ 18 angustioribusque B 19 invocaret
 B 21 pretexi Ab petexi β protexi d protegi c ut dei summum inter
 homines fastigium servent ABcd ut dei summum inter homines fastigium
 servus corrector codicis *Mediolanensis et Lipsius et omisso v. dei Gierigius*
 22 non appetas *Livineius* non adeptus Bc ζ non sis adeptus Ad nondum
 adeptus *cod. Mediol.* non adoptes *Lipsius* 24 aditus omnis omnis
 gradus d

deorum simulacra sorderent. ergo istae quidem aereae et pau-
cae manent manebuntque, quam diu templum ipsum; illae au-
tem *aureae* et innumerabiles strage et ruina publico gaudio
litaverunt. iuvabat inlidere solo superbissimos vultus, instare
5 ferro, saevire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorque
sequeretur. nemo tam temperans gaudii seraeque laetitiae, quin
instar ultionis videretur cernere laceros artus, truncata membra,
postremo truces horrendasque imagines obiectas flammis ex-
coctasque, ut ex illo terrore et minis in usum hominum ac vo-
10 luptates ignibus mutarentur. simili reverentia, Caesar, non
apud genium tuum bonitati tuae gratias agi, sed apud numen
Iovis optimi maximi pateris: illi debere nos quidquid tibi de-
beamus, illius quod bene facias muneris esse, qui te dedit. ante
quidem ingentes hostiarum greges per Capitolinum iter, magna
15 sui parte velut intercepti, devertere via cogeabantur, cum sae-
vissimi domini atrocissima effigies tanto victimarum cruore co-
leretur, quantum ipse humani sanguinis profundeabat.

Omnia, patres conscripti, quae de aliis principibus a me aut 53
dicuntur aut dicta sunt eo pertinent, ut ostendam, quam longa
20 consuetudine corruptos depravatosque mores principatus parens
noster reformet et corrigat. *et* alioqui nihil non parum grate
sine comparatione laudatur. praeterea hoc primum erga opti-
mum imperatorem piorum civium officium est, insequi dissimi-
les. neque enim satis amarit bonos principes qui malos satis
25 non oderit. adice quod imperatoris nostri non aliud amplius ac
diffusius meritum est, quam quod insectari malos principes
tutum est. an excidit dolori nostro modo vindicatus Nero? per-
mitteret, credo, famam vitamque eius carpi qui mortem ulcisce-
batur nec ut in se dicta interpretaretur quae de simillimo dice-
30 rentur. quare ego vero Caesar, muneribus tuis omnibus comparo,

3 aureae om. **ABcd**, add. *Catanaeus* 4 litauerunt **A²Bacd** latauerunt
A 5 ferro] foro **B** sanguinis **A** 8 obiectas excoctasque flammis
(flamas **A** flammis **A²a**) **ABcd** abiectas excoctasque flammis \S : cf. c. 57
in. 9 ut ex — hominum om. **b** 12 debere nos quicquid tibi debeamus
Ac debere quicquid nos tibi debeamus **d** debere nos quicquid (quicquam **b**)
debeamus **B** 13 illius quod **ABcd** illiusque β 14 per capitolinum iter
codex Parisinus Schwarzii et Cuspinianus per capitolium iter **Bc** per capito-
lium iter agentes **Ad** 15 devertere **d** diuvertere **ABc** 19 dicentur **d**
20 damnatosque **Ad** 21 et alioquin *Livineius* alioquin **ABcd** 22 erga]
apud **c** 23 piorum] priorum β 24 non satis oderit **A** 28 famam]
formam **B** eius] ei **A** ulcisceretur **c** 29 ut in se **Bc** ut in (*superscr.*
l' de A²) se **A** ut de (*superscr. in*) se **a** ut dein se **d** interpretarentur
Bc 30 quare ego (ego *corr. al. man.* ergo **b** ergo β) te caesar **ABcd** quare
ego Caesar *Lipsius*: cf. ep. III 8, 4. IIII 17, 11 muneribus tuis omni-
bus comparo **Ad** omnibus muneribus tuis omnibus comparo **c** muneribus
omnibus tuis omnibus comparo **B**

multis antepono, quod licet nobis et in praeteritum de malis
 imperatoribus cotidie vindicari et futuros sub exemplo praemo-
 nere nullum locum, nullum esse tempus, quo funestorum prin-
 cipum manes a posteriorum execrationibus conquiescant. quo con-
 stantius, patres conscripti, et dolores nostros et gaudia proferamus 5
 . . . ingemiscamus illis quae patiebamur. simul utrumque faciendum
 est sub bono principe. hoc secreta nostra, hoc sermones hoc ipsae
 gratiarum actiones agant meminerintque sic maxime laudari in-
 columem imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur.
 nam cum de malo principe posteri tacent, manifestum est ea- 10
 54 dem facere praesentem. et quis iam locus miserae adulationis
 manebat ignarus, cum laudes imperatorum ludis etiam et com-
 missionibus celebrarentur, saltarentur atque in omne ludibrium
 effeminatis vocibus modis gestibus frangerentur? sed illud in-
 dignum, quod eodem tempore in senatu et in scaena, ab hi- 15
 strione et a consule laudabantur. tu procul a tui cultu ludicras
 artes removisti. seria ergo te carmina honorque aeternus anna-
 lium, non haec brevis et pudenda praedicatio colit: quin etiam
 tanto maiore consensu in venerationem tui theatra ipsa consur-
 gent, quanto magis de te scaenae silebunt. sed quid ego istud 20
 admiror, cum eos quoque honores qui tibi a nobis offeruntur aut
 delibare parcissime aut omnino soleas recusare? nihil ante tam
 vulgare, tam parvum in senatu agebatur, ut non laudibus prin-
 cipum immorarentur quibuscumque censendi necessitas accidisset.
 de ampliando numero gladiatorum aut de instituendo collegio 25
 fabrorum consulebamur et quasi prolatis imperii finibus nunc
 ingentes arcus excessurosque templorum fastigium titulos, nunc
 menses etiam nec hos singulos nomini Caesarum dicabamus.
 patiebantur illi et, quasi meruissent, laetabantur. at nunc quis
 nostrum, tamquam oblitus eius de quo refertur, censendi officium 30
 principis honore consumit? tuae moderationis laus haec con-

5 proferamus, laetemur his quibus fruimur, ingemiscamus illis *Cuspi-
 nianus; et simile quiddam eecidisse videtur*

uno principe **Acd** 8 agunt **B** 9 secus meriti **g** secum meriti **ABcd**

10 de om. **b** tacent posteri **cd** 11 *ecquis Cuspinianus* eo quis
corr. al. man. ecquis b 12 ignarus **Ad** gnarus **B** gnarufa **c** imperato-

rum **AB** imperatoris **c** imperatoris cum **d** commissionibus *Livineius coll.*
Suet. Aug. c. 89 commensationibus **ABcd** 13 saltarentque atque **B**

16 tu pocula a tui cultu tu ludicras **Ad** *Schwarzius* 18 pudenda]
 perpetua **b** 19 in om. **A**, add. **a** 22 deliberare **β** ante] autem **B**

26 finibus imperii **A** 27 excessurosque **Bad** accessurosque **c** necessarios-
 que **A** fastigibus **β** 28 dicabamus **g** dicebamus **ABcd** 31 laus haec

constantia nostra, tibi *Gesnerus* haec laus constantia nostra et tibi **ABcd**
 haec laus constantiae nostrae, tibi *Catanaeus* haec laus, non constantiae
 nostrae, tibi *Lipsius*

stantia nostra est: tibi obsequimur, quod in curiam non ad certamen adulationum, sed ad usum munusque iustitiae convenimus, hanc simplicitati tuae veritatis gratiam relaturi, ut te quae vis velle, quae non vis nolle credamus. incipimus inde, desinimus ibi, a quo incipi, in quo desini sub alio principe non posset. nam plerosque ex decretis honoribus et alii non receperunt; nemo ante *te* tantus fuit, ut crederetur noluisse decerni, quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus aut saxis nomen tuum, sed monumentis aeternae laudis inciditur. ibi in saecula fuisse principem, cui florenti et incolumi numquam nisi modici honores, saepius nulli decernerentur. et sane, si velimus cum priorum temporum necessitate certare, vincemur: ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio veritate, servitus libertate, metus amore. simul, cum iam pridem novitas omnis adulatione consumpta sit, non alius erga te novus honor superest, quam si aliquando de te tacere audeamus. age, si quando pietas nostra silentium rupit et verecundiam tuam vicit, quae qualiaque aut decernimus nos aut tu non recusas! ut appareat non superbia et fastidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. pulchrius hoc, Caesar, quam si recusares omnes: nam recusare omnes ambitionis, moderatio est eligere parcissimos. quo temperamento et nobis et aerario consulis: nobis quidem, quod omni liberas suspicione; aerario autem, quod sumptibus eius adhibes modum, ut qui exhaustum non sis innocentium bonis repleturus. stant igitur effigies tuae, quales olim ob egregia in rem publicam merita privatis dicabantur: visuntur eadem e materia Caesaris statuae, qua Brutorum, qua Camillorum. nec discrepat causa. illi enim reges hostemque victorem moenibus depulerunt: hic regnum ipsum, quaeque alia captivitas gignit, arcet ac summovet sedemque obtinet principis, ne sit domino locus. ac mihi intuenti sapientiam tuam mi-

5 alio] quo **A** 7 ante te *Livineius* ante **ABcd** voluisse β quod ergo *Cuspinianus* et sublata distinctione post inciditur e codice *Parisis* *Schwarzii* 9 inciditur **Bac** exciditur **A** incidere **d** 11 modici] modi **b** decernerentur **ABcd** decernuntur **A²a** 12 necessitate certare (cetare **A** certare **A²a**) vincemur **Ac** necessitate vinceremur certare **B** necessitate certare vincemus **d** necessitate certare vinceremur ς 13 enim *om.* **B** 15 adulationis **d** 16 audeamus] uideamur **c** 17 tuam rupit uicit **b** 18 aut *priore loco om.* **B**, utroque ς 20 dedignaris βd degneris *corr.* dedigneris **b** 21 moderationis est ς 22 et nobis — 24 sumptibus **Ad** et nobis et aerario autem quod sumptibus **B** et nobis et aerario prodes quod sumptibus ς 23 quos omni *Schwarzii* 26 dicabantur **A ς** dicebantur **A²Bacd** 31 ac mihi **Bc** at mihi **Ad**

nus mirum videtur quod mortales istos caducosque titulos aut deprecheris aut temperes. scis enim ubi vera principis, ubi sempiterna sit gloria, ubi sint honores in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. arcus enim et statuas, aras etiam templaque demolitur et obscurat oblivio, negligit carpit-⁵ que posteritas: contra contemptor ambitionis et infinitae potestatis domitor et frenator animus ipsa vetustate florescit nec ab ullis magis laudatur, quam quibus minime necesse est. non ergo perpetua principi fama, quae invitum manet, sed bona concupiscenda est: ea porro non imaginibus et statu-¹⁰is, sed virtute ac meritis prorogatur. quin etiam leviora haec, formam principis figuramque, non aurum melius vel argentum quam favor hominum exprimat teneatque. quod quidem prolixè tibi cumulateque contingit, cuius laetissima facies et amabilis vultus in omnium civium ore oculis animo sedet.

56 Adnotasse vos credo, patres conscripti, iam dudum me non eligere quae referam. propositum est enim mihi principem laudare, non principis facta. nam laudabilia multa etiam mali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. quare non alia maior, imperator auguste, gloria tua, quam quod agentibus tibi²⁰ gratias nihil velandum est, nihil omittendum est. quid est enim in principatu tuo, quod cuiusquam praedicatio vel transilire vel praetervehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum aut beneficio sterile aut vacuum laude? non omnia eius modi ut is optime te laudasse videatur, qui narraverit fidelissime?²⁵ quo fit ut prope in immensum diffundatur oratio mea, et necdum de biennio loquor. quam multa dixi de moderatione, et quanto plura adhuc restant! ut illud quod secundum consulatum recepisti, quia princeps et pater deferebat. at postquam ad te imperii summam et cum omnium rerum tum etiam tui potesta-³⁰tem di transtulerunt, tertium consulatum recusasti, cum agere

2 scis enim quod ubi vera Ad principis om. Acd, add. Bε 3 ubi sint ε hi sunt Bcd ii sunt A 5 demolitur aetas, obscurat oblivio Lipsius 7 domitor ac frenator B 8 necesse est. praeterea ut quisque factus est princeps exemplo, fama (princeps, extemplo fama voluisse videtur) eius incertum bona an mala, caeterum aeterna est. non ergo Cuspi-
nianus 9 quae in vitium manet B 11 quin etiam Bacd cum etiam A 14 contingit Abd contigit βc 17 mihi om. A m vel in a 21 nihil omittendum quid est enim b nihil omittendum. eequid est enim Livineius quid est om. A, add. a 22 praedicatio transilire quod praetervehi c 24 num omnia ε 28 illud om. A, add. a 30 cum] tum B 31 di] tui b transtulerunt c transtulerint ABd

tam bonum consulem posses. magnum est differre honorem,
 gloriam maius. gestum consulatum mirer, an non receptum?
 gestum non in hoc urbis otio et intimo sinu pacis, sed iuxta
 barbaras gentes, ut illi solebant, quibus erat moris paludamento
 5 mutare praetextam ignotasque terras victoria sequi. pulchrum
 imperio, gloriosum tibi, cum te socii atque amici sua in patria,
 suis in sedibus adierunt. decora facies, consulis multa post sae-
 cula tribunal viridi cespite exstructum nec fascium tantum sed
 pilorum signorumque honore circumdatum. augebant maiestatem
 10 praesidentis diversi postulantium habitus ac dissonae voces rara-
 que sine interprete oratio. magnificum est civibus iura, quid
 hostibus reddere? speciosum certam fori pacem, quid immanes
 campos sella curuli victorisque vestigio premere, imminere mi-
 nacibus ripis tutum quietumque, spernere barbaros fremitus ho-
 15 stilemque terrorem non armorum magis quam togarum ostenta-
 tione compescere? itaque non te apud imagines, sed ipsum
 praesentem audientemque consalutabant imperatorem, nomenque,
 quod alii domitis hostibus, tu contemptis merebare.

Haec laus acti consulatus; illa dilati, quod adhuc initio 57
 20 principatus, ut iam excusatus honoribus et expletus, consula-
 tum recusasti, quem novi imperatores destinatum aliis in se
 transferebant. fuit etiam qui in principatus sui fine consulatum,
 quem dederat ipse, magna ex parte iam gestum extorqueret et
 raperet. hoc ergo honore, quem et incipientes principes et de-
 25 sinentes adeo concupiscunt, ut auferant, tu otioso ac vacante
 privatis cessisti. invidiosusne erat aut tibi tertius consulatus
 aut principi primus? nam secundum imperator quidem, sub im-
 peratore tamen inisti, nihilque imputari in eo vel honori potest
 vel exemplo nisi obsequium. ita vero, quae civitas quinquies
 30 atque etiam sexies consules vidit, non illos qui expirante iam
 libertate per vim ac tumultum creabantur, sed quibus sepositis
 et absentibus in rurâ sua consulatus ferebantur, in hac civitate
 tertium consulatum princeps generis humani ut praegravem re-

3 gestum non Ad gestus non Bc§ iusta β 4 paludamento po-
 tius mutare β paludamento mutare c 7 decora facies B§ de quo facies
 Acd 12 pacem] partem Lipsius 13 victorique c 14 ripis om. c
 quietumque, quid spernere § 17 consalutabant A§ consultabant Bd sa-
 lutabant c 20 excusatus] exsatiatus Cuspinianus expletis b 22 fuit
 etiam A*Bacd fuit enim A 25 otioso] ocio β 26 consulatus om. A,
 add. a 27 nam secundum imperatorem quidem cum imperator inisti c
 28 tamen inisti B tenuisti Ad potes Bc 33 praegrauem Ad pergra-
 uem Bc§

cusasti? tantone Papiriis etiam et Quintiis moderatior Augustus
 et Caesar et pater patriae? at illos res publica ciebat. quid?
 te non eadem res publica? non senatus? non consulatus ipse,
 58 qui sibi tuis umeris attolli et augescere videtur? non te ad
 exemplar eius voco, qui continuis consulatibus fecerat longum
 quendam et sine discrimine annum: iis te confero, quos certum
 est, quotiens consules fuerunt, non sibi praestitisse. erat in
 senatu ter consul, cum tu tertium consulatum recusabas. onero-
 sum nescio quid verecundiae tuae consensus noster indixerat, ut
 princeps totiens consul esses, quotiens senator tuus: nimia mo- 10
 destia istud etiam privatus recusasses. an consularis viri trium-
 phalisque filius, cum tertio consul creatur, ascendit? non debitum
 hoc illi? non vel sola generis claritate promeritum? contigit ergo
 privatis aperire annum fastosque reserare, et hoc quoque red-
 ditae libertatis indicium fuit, quod consul alius quam Caesar 15
 esset. sic exactis regibus coepit liber annus: sic olim servitus
 pulsa privata fastis nomina induxit. miseros ambitionis, qui ita
 consules semper ut semper principes erant! quamquam non am-
 bitio magis quam livor et malignitas videri potest omnes annos
 possidere summumque illud purpurae decus non nisi praeceptum 20
 praefloratumque transmittere. tuam vero magnanimitatem an
 modestiam au benignitatem prius mirer? magnanimitatis fuit
 expetito semper honore abstinere, modestiae cedere, benignita-
 tis per alios frui.

59 Sed iam tempus est te ipsi consulatui praestare, ut maio- 25
 rem eum suscipiendo gerendoque facias. nam saepius recusare
 ambiguam ac potius illam interpretationem habet, tamquam mi-
 norem putes. tu quidem ut maximum recusasti; sed hoc per-
 suadere nemini poteris, nisi aliquando et non recusaveris. cum 30
 arcus, cum tropaea, cum statuas deprecaris, tribuenda est vere-

1 papiriis etiam (*etiam om. d*) et quintiis **Ad** papirius etiam et quintus
 (quintius **c**) **Bc** moderator **B** 2 ad illos **B** 4 attollere et **b** uide-
 retur **A** num te **B** 6 iis te **Ac** iste **d** hisce **B** 7 fuerint **Ad** 10
 cum nimia *Scaliger* modestia] modia **b** 12 tertio consul **Bacd** tertio
 consulatu **A** ascenditur **β** ostenditur **b** 13 premeritum **βc** contingit
d 18 non ambitio magis quam **Aβd** non ambitio quam **bc** non tam am-
 bitio quam *cod. Mediol.* 20 possidere] obsidere *I. F. Gronovius* sum-
 mumque **Bc** summum **Ad** praeceptum **B** praeceptum **Acd** 21 prae-
 florumque **Ad** preflossatumque **β** preflossatumque **b** perflorumque **c**
 vero *om.* **β** 22 magnanimitas fuit **Bc** 23 benignitas **B** 25 te ipsum
Catanaeus 26 gerendo facias **b** gerendo augustiorem facias *codex Pari-*
sinus Schwarzii gerendoque augustiorem facias *Gesnerus* 31 cum statuas
 cum tropaea **β**

cundiae tuae venia: illa enim sane tibi dicantur. nunc vero postulamus ut futuros principes doceas inertiae renuntiare, paulisper delicias differre, paulisper et saltem ad brevissimum tempus ex illo felicitatis somno velut excitatos induere praetextam, 5 quam, cum dare possent, occuparint, ascendere curulem, quam detineant, esse denique quod concupierint nec ideo tantum velle consules fieri, ut fuerint. gessisti alterum consulatum, scio: illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam exteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. audimus quidem te omne 10 munus consulis obisse, sed audimus: diceris iustissimus humanissimus patientissimus fuisse, sed diceris. aequum est aliquando nos iudicio nostro, oculis nostris, non famae semper et rumoribus credere. quousque absentes de absente gaudebimus? liceat experiri, an aliquid superbiae tibi ille ipse secundus consulatus 15 attulerit: multum in commutandis moribus hominum medius annus valet, in principum plus. dicimus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes inesse; cupimus tamen experiri, an nunc quoque una eademque res sit bonus consul et bonus princeps. nam praeter id quod est arduum duas easque simul capere potestates 20 summas, tum inest utrique non nulla diversitas, cum principem ... quam dissimillimum deceat. atque ego video proximo anno 60 consulatus recusandi hanc praecipuam fuisse rationem, quod eum absens gerere non poterat. sed iam urbi votisque publicis redditus, quid est in quo magis sis approbaturus, quae quantaque 25 fuerint quae desiderabamus? parum est ut in curiam venias, nisi et convoces, ut intersis senatui, nisi et praesideas, ut censentes audias, nisi et perroges. vis illud augustissimum consulum tri-

1 nunc nero postulamus *Lipsius* cum uero postulamus **A B c d** enim uero postulamus *Livineius* cum uero postulamus ut recipias gerasque consulatum, postulamus *Schwarzius* 3 auferre **A** 4 excitatos **A d** excitati **B c** 5 excitari *Livineius* 5 quam dare possint, cum occuparint *G. H. Schaeferus* quam ut dare possent occuparint *Gierigius* quam cum dare possint occupent *I. C. T. Ernestius* possint **d** 6 esse] omne **B** concupierint **d** concupierunt **A B** concupiuerunt **c** 8 exteris **A c d** ceteris **B a** 10 obisse] odisse **B** 13 quousque absentes (*corr.* absente) gaudebimus **b** 16 dicimus] didicimus *Cuspinianus* cum uirtutis aliqua contingant **B** 17 omnis **A** quoque *om. A, add. a* 19 duas easque summas simul capere potestates tum *Cuspinianus* 20 cum principem (principum **a**) quam dissimillimum deceat **A b d** cum principe quam dissimilitudinum deceat **c** cum principem quam dissimillimum consuli deceat *Catanaeus* cum principem quam simillimum esse priuato, consulem quam dissimillimum deceat *Cuspinianus* 21 atqui ego **A d** 22 praecipuam fuisse **B c** praecipue fuisse **A** fuisse praecipuam **d** 23 uocisque **β** 26 conuoces **A d** conuocas **B c** praesideas **A d** praesides **B c** 27 perroges **A d** perrogas **β** porrigas *corr.* perrogas **b** corrigas **c** consulum aliquando tribunal **A B c d** consul aliquando tribunal **ε**

bunal aliquando maiestati suae reddere? ascende. vis constare reverentiam magistratibus, legibus auctoritatem, modestiam postulantis? audi. quod enim interesset rei publicae, si privatus esses, consulem te haberet tantum, an et senatorem, hoc nunc scito interesse principem te habeat tantum, an et consulem. 5 his tot tantisque rationibus quamquam multum reluctata verecundia principis nostri tandem tamen cessit. at quem ad modum cessit? non se ut privatis, sed ut privatos sibi pares faceret. recepit enim tertium consulatum, ut daret. noverat moderationem hominum, noverat pudorem, qui non sustinerent tertio 10 consules esse nisi cum ter consule. bellorum istud sociis olim, periculorum consortibus, parce tamen tribuebatur, quod tu singularibus viris ac de te quidem bene ac fortiter, sed in toga meritis praestitisti. utriusque cura, utriusque vigilantia obstructus es, Caesar. sed in principe rarum ac prope insolitum est 15 ut se putet obligatum aut, si putet, amet. debes ergo, Caesar, et solvis, et cum ter consules facis, non tibi magnus princeps, sed non ingratus amicus videris. quin etiam perquam modica quaedam civium merita fortunae tuae viribus in maius extollis. efficis enim ut tantum tibi quisque praestitisse videatur, quan- 20 tum a te recepit. quid isti benignitati precer? nisi ut semper obliges, oblikeris incertumque facias, utrum magis expediat civibus tuis debere tibi an praestitisse. equidem illum antiquum senatum contueri videbar, cum ter consule adsidente tertio consulem designatum rogari sententiam cernerem. quanti tunc illi, 25 quantusque tu! accidit quidem ut corpora quamlibet ardua et excelsa procerioribus admota decrescant; item ut altissimae civium dignitates collatione fastigii tui quasi deprimantur, quan-

1 maiestati suae B ξ maiestati tuae A δ maiestatis tuae c ascendere
 b 2 petulantibus ξ 3 audi Lipsius adire A δ B δ adi ξ ades Schwarz-
 zius. fortasse adtende quod enim interesset ξ quod enim interest Bc quid
 enim interest A quid enim (om. interesset) d 4 consulem haberet te an
 tantum senatorem Livineius, 'quam in sententiam verba Plinii etiam hoc saltem
 modo transponi possent, senatorem te haberet tantum an et consulem'
 Schwarzius an senatorem d 7 at quem ad modum cessit om. cd 8
 non se ut priuatis A δ d non se ut priuatus β non se ut priuatum c
 pares sibi B ξ 9 recepit — daret om. A δ 10 sustinerent A δ B δ suse-
 rent A sustineret c 11 sociis ξ ociis B δ d otiis A 13 de te bene ac
 fortiter b de te quidem ac fortiter β sed in toga meritis praestitisti
 Livineius sed praestitisti in toga meritis (meritisque c) A δ d praestitisti sed
 in toga meritis B ξ meritis praestitisti, sed in toga meritis Lipsius 15
 prope om. β 17 et cum] sed cum A δ B δ 21 a te recepit c ξ a te re-
 cipit A δ d ante recepit β 25 illi] ille cod. Mediol. 26 quantusque]
 quantique B quidem] enim B 27 decrescant Gesnerus

toque propius ad magnitudinem tuam ascenderint, tantum etiam a sua descendisse videantur. illos tamen tu, quamquam non potuisti tibi aequare, cum velles, adeo in edito collocasti, ut tantum super ceteros quantum infra te cernerentur. si unius
 5 tertium consulatum eundem in annum in quem tuum contulisses, ingentis animi specimen haberetur. ut enim felicitatis est quantum velis posse, sic magnitudinis velle quantum possis. laudandus quidem et ille qui tertium consulatum meruit, sed magis sub quo meruit: magnus memorandusque qui tantum praemium cepit,
 10 sed maior qui capienti dedit. quid, quod duos pariter tertio consulatu, duos collegii tui sanctitate decorasti? ut sit nemini dubium hanc tibi praecipuam causam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum consulatus amplecteretur collegamque te non uni daret. uterque nuper consulatum alterum gesserat a patre tuo,
 15 id est quanto minus quam a te datum! utriusque adhuc oculis paulo ante dimissi fasces oberrabant, utriusque sollemnis ille lictorum et praenuntius clamor auribus insederat, cum rursus curulis rursusque purpura; ut olim, cum hostis in proximo et in summum discrimen adducta res publica expertum honoribus
 20 virum posceret, non consulatus hominibus isdem, sed iidem homines consulatibus reddebantur. tanta tibi bene faciendi vis, ut indulgentia tua necessitates aemuletur. modo praetextas exue-
 rant; resumant: modo lictores abire iusserant; revocent: modo gratulantes amici recesserant; revertantur. hominisne istud in-
 25 genium est, hominis potestas, renovare gaudia, redintegrare laetitiam nullamque requiem gratulationibus dare neque alia repetendis consulatibus intervalla permittere, nisi dum finiuntur?

1 ascenderint **Abcd** ascenderit **B** tantum etiam a sua **AB** tantum
 et a sua **d** tantum a sua **c** tanto etiam a sua *Catanaeus* 6 animi] anni
B 7 possis] posses **A** 8 consulatum tertium **Ad** 9 memorandusque
 qui **Bacd** memorandusque est qui **A** 10 duos pariter tertio consulatu
 (consules **c**) duos (duos *om.* **5**) collegas tui sanctitate **ABcd5** duos pariter
 tertio consulatu collegii tui sanctitate *Lipsius* duos pariter duos collegas
 tertii consulatus tui sanctitate *Livineius* duos pariter tertio consulatu duos
 collegas tertii consulatus tui sanctitate *Schwarzius* 13 collegamque te
 non uni daret *codex Livineii et Mediol.* et collegam que (et collegam qui **Ad**)
 te non uni daret **ABd** et collegam te non uni dares **c** et collegam te uni
 daret **5** 16 sollemnis] solemus **b** 19 adducta **A²Bacd** deducta **A**
 20 non consulatum **β** 21 tanta — 22 aemuletur *om.* **Ad** 22 ut indul-
 gentia (indigentia **c**) tua necessitates aemuletur **Acd** ut indulgentia tua ne-
 cessitas aemuletur **B** ut indulgentiae tuae necessitas aemuletur *cod.*
Mediol. ut indulgentiam tuam necessitas aemuletur **5** 25 renouare
Abc reuocare **βd** reintegrare **B** 26 nullamque requiem **Bc** nullam
 requiem **Ad** gratulationis **B5**

facias ista semper, nec umquam in hoc opere aut animus tuus aut fortuna lassetur. des quam plurimis tertios consulatus, et cum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plures
 62 quibus debeas dare supersint. omnium quidem beneficiorum, quae merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium maius quam 5 ad similes redundat; praecipue tamen ex horum consulatu non ad partem aliquam senatus, sed ad totum senatum tanta laetitia pervenit, ut eundem honorem omnes sibi et dedisse et accepisse videantur. nempe enim hi sunt quos senatus, cum publicis sumptibus minuendis optimum quemque praeficeret, elegit, 10 et quidem primos. hoc est igitur, hoc est quod penitus illos animo Caesaris insinuavit. an parum saepe experti sumus hanc esse rerum condicionem, ut senatus favor apud principem aut prosit aut noceat? nonne paulo ante nihil magis exitiale erat quam illa principis cogitatio, 'hunc senatus probat, hic sena- 15 tui carus est'? oderat quos nos amaremus, sed et nos quos ille. nunc inter principem senatumque dignissimi cuiusque caritate certatur. demonstramus invicem, credimus invicem, quodque maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. proinde, patres conscripti, favete aperte, diligite constanter. non iam 20 dissimulandus est amor, ne noceat; non premendum odium, ne prosit: eadem Caesar quae senatus probat improbatque. vos ille praesentes, vos etiam absentes in consilio habet. tertio consul fecit quos vos elegeratis, et fecit hoc ordine, quo electi a vobis erant. magnus uterque honor vester, sive eosdem maxime 25 diligit, quos scit vobis esse carissimos, sive illis neminem praefert, quamvis aliquem magis amet. proposita sunt senioribus praemia, iuvenibus exempla: adeant, frequentent securas tandem ac patentes domos: quisquis probatos senatui viros suspicit, hic

1 nec unquam **Abd** ne unquam **βc** tua aut fortuna **A** tua fortuna
 d 2 tertios **A²Ba^d** tertio **c** tres **A** et cum plurimis tertios consulatus
om. Acd, add. B 4 dare *om. b* 5 maius] magis **c** 8 et *priore loco om.*
A, add. A²a 10 minuendis **Bc** muniendis **A** *adscr. in marg. l'* innuendis **A²**
 innuendis **d** optimum quem praeficere statuisset elegit equidem primos
cod. Mediol. quemque] quem **B** praeficeret **Ac** perficere **βd** perficere
b 11 et quidem *codices Vaticani 1475 et 1775 et Livineius* equidem **AB**
ed 16 quos nos amaremus **Ad** quos non amaremus **Bac** 17 princi-
 pes **Ad** 18 demonstratur *corr. demonstramus b* 19 mutui amoris **A**
 20 fouete **B** 21 est *om. c* promendum **Ad** 24 a nobis *corr. a vobis*
b 25 magnus uterque honor (*honor om. B*) uester **ABcd** magnus uter-
 que honor uidetur **a** magnum utrumque uidetur *Catanaeus* magnus utique
 honor uester *Lipsius* 26 nobis **B** 27 preposita **B** 28 iuvenibus]
 iunioribus **c** frequentet **Ad** frequentet **c** frequenter **B** 29 suspicit
Livineius suscipit **ABcd**, quod defendit *Schwarzius coll. ep. VI 6, 9*

maxime principem promeretur. sibi enim accrescere putat quod cuique adstruatur nullamque in eo gloriam ponit, quod sit omnibus maior, nisi maximi fuerint quibus maior est. persta, Caesar, in ista ratione propositi talesque nos crede, qualis fama cuiusque est. huic aures, huic oculos intende: ne respexeris clandestinas existimationes nullisque magis quam audientibus insidiantes susurros. melius omnibus quam singulis creditur. singuli enim decipere et decipi possunt: nemo omnes, neminem omnes fefellerint.

10 Praevertor iam ad consulatum tuum, etsi sunt quaedam ad 63 consulatum quidem pertinentia, ante consulatum tamen; in primis quod comitiis tuis interfuisti candidatus non consulatus tantum sed immortalitatis et gloriae et exempli, quod sequerentur boni principes, mali mirarentur. vidit te populus Romanus in
15 illa vetere potestatis suae sede: perpessus es longum illud carmen comitiorum nec iam inridendam moram consulque sic factus es, ut unus ex nobis, quos facis consules. quotus quisque principum antecedentium honorem istum aut consulatui habuit aut populo? non alii marci somno hesternaque cena redundantes
20 comitiorum suorum nuntios opperiebantur, alii sane pervigiles et insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus, a quibus consules renuntiabantur, exilia et caedem machinabantur? o prava et inscia verae maiestatis ambitio, concupiscere honorem quem dedigneris, dedignari quem concupieris, cumque ex proximis hortis
25 campum et comitia prospectes, sic ab illis abesse, tamquam Danubio Rhenoque dirimare! averseris tu honori tuo sperata suffragia, renuntiarique te consulem iussisse contentus, liberae civitatis ne simulationem quidem serves? abstineas denique comitiis abstrusus atque abditus, quasi illic tibi non consulatus detur, sed ab
30 rogetur imperium? haec persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi viderentur principes esse desinere, siquid facerent tam-

1 accersere B 5 huc aures huc oculos *Livineius* 6 estimationes
Ad 9 fefellerint *coniecit Schwarzius* fefellerunt ABEd: cf. c. 74 alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit 10 prevertor Bc reuertor Ad5: cf. ep. V 14, 7 13 fortasse sed immortalitatis etiam et gloriae et posteriore loco om. c 14 boni principes Bc principes boni Ad mirarentur mali d 16 factus es ABcd factus et β 19 non alii Bc nam alii Ad externaue β 22 renuntiabant B exilia et caedem Abd exilia ac caedem c exilia et caedes β prava ABcd parva A² 25 prospectes A²Ba perspectives Acd 26 dirimente *Cuspinianus* dirimerere *Livineius* rhenoque d aduerseris Ab tuo] tu A 27 consulem A5 consule Bcd liberae ciuitati ne simulatione quidem seruias *Cuspinianus* ciuitatis A ciuitati Bcd5

quam senatores. plerique tamen non tam superbia quam metu quodam summovebantur. an stuprorum sibi incestarumque notitium conscii auspicia polluere sacratumque campum nefario auderent contaminare vestigio? non adeo deos hominesque contempserant, ut in illa speciosissima sede hominum deorumque coniectos in se oculos ferre ac perpeti possent. tibi contra et moderatio tua suasit et sanctitas ut te et religioni deorum et 64 iudiciis hominum exhiberes. alii consulatum ante quam acciperent, tu et dum accipis meruisti. peracta erant sollemnia comitiorum, si principem cogitares, iamque se omnis turba com- 10 moverat, cum tu mirantibus cunctis accedis ad consulis sellam, adigendum te praebeas in verba principibus ignota, nisi cum iurare cogere alios. vides quam necessarium fuerit consulatum non recusare: non putassemus istud te facturum fuisse, si recusasses. stupeo, patres conscripti, necdum satis aut oculis 15 meis aut auribus credo atque identidem me an audierim, an viderim interrogo. imperator ergo et Caesar et Augustus et pontifex maximus stetit ante gremium consulis, seditque consul principe ante se stante, et sedit inturbatus, interritus, et tamquam ita fieri soleret. quin etiam sedens *stanti* praeiit ius iurandum, et ille iuravit, expressit explanavitque verba quibus caput suum, domum suam, si sciens fefellisset, deorum irae consecraret. ingens, Caesar, et par gloria tua, sive fecerint istud postea principes, sive non fecerint. ullane satis digna praedicatio est idem tertio consulem fecisse quod primo, idem prin- 25 cipem quod privatum, idem imperatorem quod sub imperatore? nescio iam, nescio pulchriusne sit istud quod praeunte nullo, 65 an hoc quod alio praeunte iurasti. in rostris quoque simili religione ipse te legibus subiecisti, legibus, Caesar, quas nemo principi scripsit. sed tu nihil amplius vis tibi licere quam nobis: 30 sic fit ut nos tibi plus velimus. quod ego nunc primum audio,

1 superbiam quam metum β 5 speciosissima Acd spaciosissima Bg
 13 fuerit d fuerat A fuit Bac 14 facturum te Bg 15 necdumque
 satis Bg 16 me an audierim an viderim Ag me an audierim aut viderim Ba me (ne d) audierim aut viderim cd 17 interrogo] intelligo
 cd et Caesar et Augustus et pontifex *Livineius et codex Venetus Schwarzii*
 et caesar et augustus pontifex AB et caesar augustus pontifex cd 19
 se om. b et sedit Bacd et se A 20 sedens stanti praeiit I. F. Gronovius obs. IIII 16 sedens prebuit Bacg sedens sedens prebuit d prebuit
 (om. sedens) A stanti praeiit editio Lugdunensis a. 1531 et Sighardi in marg.
 22 sciens *Livineius* scienter ABcd 23 tua om. A 24 praedicatio
 digna Bg 27 iam] an βc 30 nihil] nil A 31 quod ego AB quid
 ego cd quod ergo *Gesnerus*: quid ego (quid ergo *Schwarzius*) nunc primum
 audio nunc primum disco? *Lipsius et Schwarzius* nunc primum audio
 om. A

nunc primum disco, non est princeps super leges, sed leges
super principem, idemque Caesari consuli quod ceteris non
licet. iurat in leges attendentibus dis (nam cui magis quam
Caesari attendant?), iurat observantibus iis quibus idem iuran-
5 dum est, non ignarus alioqui nemini religiosius quod iuraverit
custodiendum, quam cuius maxime interest non peierari. itaque
et abiturus consulatu iurasti te nihil contra leges fecisse. magnum
hoc erat, cum promitteres; maius, postquam praestitisti. iam
totiens procedere in rostra, inascensum illum superbiae princi-
10 pum locum terere, hic suscipere, hic ponere magistratus, quam
dignum te quamque diversum consuetudine illorum qui pauculis
diebus gestum consulatum, immo non gestum abiciebant per
edictum! hoc pro contione, pro rostris, pro iure iurando; sci-
licet ut primis extrema congruerent, utque hoc solo intellege-
15 rentur ipsi consules fuisse, quod alii non fuissent.

Non transilui, patres conscripti, principis nostri consulatum, 66
sed eundem in locum contuli quidquid de iure iurando dicen-
dum erat. neque enim, ut in sterili ieiuinaque materia, eandem
speciem laudis diducere ac spargere atque identidem tractare
20 debemus. inluxerat primus consulatus tui dies, quo tu curiam
ingressus nunc singulos, nunc universos adhortatus es resumere
libertatem, capessere quasi communis imperii curas, invigilare
publicis utilitatibus et insurgere. omnes ante te eadem ista di-
xerunt; nemini tamen ante te creditum est. erant sub oculis
25 naufragia multorum, quos insidiosa tranquillitate provectos im-
provisus turbo perculerat. quod enim tam infidum mare quam
blanditiae principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus,
ut facilius esset iratos quam propitios habere? te vero securi et
alacres quo vocas sequimur. iubes esse liberos; erimus: iubes
30 quae sentimus promere in medium; proferemus. neque enim ad-

2 supra principem **Ad** 3 in leges *Lipsius* in legem **ABcd** cui] cum
β 4 idem iurandum est **B** idem ius iurandum est **Ac d** 6 peierari
Lipsius peierare **ABcd** 9 inascensum illum **A** in assensumque illum
B § illum inascensum (inaccensum d) illum **cd** inaccessumque illum *Lipsius*
10 terere] tenere **ac** 13 hoc pro contione hoc pro rostris **A** hoc pro his
contione pro rostris *Cuspinianus* hoc iis pro concione pro rostris *Livineius*
16 transilui d transilui **Bc** transilii **A** 19 diducere *Livineius* dedu-
cere **ABcd** 22 capessere quasi (quas b) communis imperii curas **Ab**
capessereque communis imperii curas (curam c) **cd** capessere quas causas
imperii curas β 25 profectos *Cuspinianus* 26 perpulerat **b** 27 leni-
tas **A** 28 ut felicius esset *Lipsius* 29 erimus **Ba** criminis **cd** cerni-
mus **A** *adscr. in marg.* l' criminis l' erimus **A**² 30 promere in medium,
promemus *Rittershusius* proferre in medium proferemus *Schwarzius* pro-
ferimus **Ac** adhuc *om.* **cd**

huc ignavia quadam et insito torpore cessavimus: terror et metus et misera illa ex periculis facta prudentia monebat ut a re publica (nulla erat autem omnino res publica) oculos aures animos averteremus. at nunc tua dextra tuisque promissis freti et innixi obsepta diutina servitute ora reseramus frenatamque tot⁵ malis linguam resolvimus. vis enim tales esse nos, quales iubes, nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum denique, quod credentem fallere paret non sine periculo fallentis: neque enim umquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse dece-
 67 pit. equidem hunc parentis publici sensum cum ex oratione¹⁰ eius tum pronuntiatione ipsa perspexisse videor. quae enim illa gravitas sententiarum! quae quam inadfectata veritas verborum! quae adseveratio in voce! quae adfirmatio in vultu! quanta in oculis, habitu, gestu, toto denique corpore fides! tenebit ergo semper quid suaserit scietque nos, quotiens libertatem quam de-¹⁵ dit experiemur, sibi parere. nec verendum est ne incautos putet, si fidelitate temporum constanter utamur, quos meminit sub malo principe aliter vixisse. nuncupare vota et pro aeternitate imperii et pro salute principum, immo pro salute principum ac propter illos pro aeternitate imperii solebamus. haec pro impe-²⁰ ratore nostro in quae sint verba suscepta, operae pretium est adnotare: 'si bene rem publicam et ex utilitate omnium...'. digna vota quae semper suscipiantur semperque solvantur. egit cum dis ipso te auctore, Caesar, res publica ut te sospitem incolumemque praestarent, si tu ceteros praestitisses; si contra,²⁵

1 quēdam corr. al. man. quadam b quēdam β 2 miseria A facta
 delevit I. A. Ernestius ut ab rep. b 3 nulla erat autem omnino res
 publica a nulla autem erat omnino res publica A erat autem omnino res
 publica Bc erat autem r. p. omnino d erat autem omnino nulla res
 publica ε aures om. β 4 dextera ABcd 5 obsuta N. Heinsius
 in Verg. georg. IIII 301 obserata I. A. Ernestius 6 nos esse
 A 7 nihil subdolum denique quod bcdε nihilque subdolum denique
 quod β nihil subdolum denique nihil quod A. aut scribendum nihil subdolum,
 nihil denique quod, aut plura in enumeratione vel post fucatum vel post sub-
 dolum exciderunt 10 ex oratione Lipsius exhortatione corr. al. man. ex
 oratione d exhortatione ABc 11 tum e pronuntiatione G. H. Schaeferus
 perspexisse Sichardus respexisse ABcd 12 quae quam inadfectata
 veritas verborum quae asseveratio β quam inadfectata veritas verbo rerum
 quae asseveratio b quam inadfectata veritas verborum rerumque assevera-
 tio (asseruatio d) Acd 15 quid suaserit Bd quicquid suaserit A quod
 suaserit c qua dedit β 17 si om. β feditate d felicitate Arntzenius
 19 et pro salute principum — 20 pro aeternitate imperii om. cd prin-
 cipum] civium priore loco cod. Mediol. ε immo pro salute principum om.
 Aβ, add. b cod. Mediol. ε 20 haec pro imperatore nostro Perizonius et
 Gesnerus haec (hoc d) pro imperio nostro ABcd 21 sunt β 22 ex uti-
 litate omnium rexis β immo rexit, nisi plura exciderunt hominum
 corr. al. man. omnium β

illi quoque a custodia tui capitis oculos dimoverent teque relinquerent votis quae non palam susciperentur. alii se superstites rei publicae optabant faciebantque: tibi salus tua invisita est, si non sit cum rei publicae salute coniuncta. nihil pro te pateris
 5 optari, nisi expediat optantibus, omnibusque annis in consilium de te deos mittis exigisque ut sententiam suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es. sed ingenti conscientia, Caesar, pacisceris cum dis ut te, si merueris, servent, cum scias an merearis neminem magis quam deos scire. nonne vobis, patres
 10 conscripti, haec diebus ac noctibus agitare secum videtur? 'ego quidem in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam praefecti manum armavi: sed ne deorum quidem aut iram aut neglegentiam deprecor; quaeso immo et obtestor ne umquam pro me vota res publica invita suscipiat aut, si susceperit invita, ne debeat'.
 15 capis ergo, Caesar, salutis tuae gloriosissimum fructum ex con-68 sensu deorum. nam cum excipias ut ita demum te di servent, si bene rem publicam et ex utilitate omnium rexeris, certus es bene te rem publicam regere, cum servent. itaque securus tibi et laetus dies exit, qui principes alios cura et metu distinebat,
 20 cum suspensi et attoniti parumque confisi patientia nostra hinc atque inde publicae servitutis nuntios expectarent. ac si forte aliquos flumina nives venti praepedissent, statim hoc illud esse credebant quod merebantur; nec erat discrimen ullum pavoris, propterea quod, cum a malo principe tamquam successor timeatur
 25 quisquis est dignior, cum sit nemo non dignior, omnes timentur. tuam securitatem non mora nuntiorum, non litterarum tarditas differt: scis tibi ubique iurari, cum ipse iuraveris omnibus: nemo hoc non sibi praestat. amamus quidem te in quantum mereris; istud tamen non tui facimus amore, sed nostri, nec umquam inlucescat dies quo pro te nuncupet vota non uti-

1 capitis] corporis B \S 4 pro te poterit optari *corr. al. man.* pro te poteris optare b 5 concilium A 6 suam] tuam d tuarum A talis esse *cod. Mediol.* \S tulisse Bcd tu esse A 7 sed tu ingenti *codex Livineii* caesar pacisceris A \S caesar qua pacisceris Bcd. *an* sed ingens tibi conscientia, Caesar, qua pacisceris? 8 merueris] mereberis ABcd merearis *Sichardus* 11 posceret] prestat β 12 armari β 16 di] dei ABc 17 et ex utilitate — 18 rem publicam *om.* A certus es te bene rem publicam et ex utilitate animi regere *Cuspinianus* 18 bene te cd te bene B regere *G. H. Schaeferus* gerere ABcd \S et *superscripto* re ante gerere *cod. Mediol.*, ut regere *voluisse videatur corrector codicis* 25 quisquis A \S quisque Bacd 27 ubique] undique A 28 non sibi Bcd sibi non A \S igitur non a 29 tamen non tui A²Bad tamen tui A tamen tui non c 30 nec] nos, ut videtur, *corr.* ne b

litas nostra, sed fides, Caesar. turpis tutela principis cui potest imputari. queri libet quod in secreta nostra non inquirant principes, nisi quos odimus. nam si eadem cura bonis et malis esset, quam ubique admirationem tui, quod gaudium exultationemque deprehenderes, quos omnium cum coniugibus ac liberis, quos etiam cum domesticis aris focusque sermones! scires mollissimis istis auribus parci. et alioqui cum sint odium amorque contraria, hoc perquam simile habent, quod ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberius malos odimus.

- 69 Cepisti tamen et adfectus nostri et iudicii experimentum, 10 quantum maximum praesens capere potuisti, illo die quo sollicitudini pudorique candidatorum ita consuluisti, ne ullius gaudium alterius tristitia turbaret. alii cum laetitia, alii cum spe recesserunt: multis gratulandum, nemo consolandus fuit. nec ideo segnius iuvenes nostros exhortatus es, senatum circumirent, senatui supplicarent atque ita a principe sperarent honores, si a senatu petissent. quo quidem in loco, si quibus opus exemplo, adiecisti ut te imitarentur. arduum, Caesar, exemplum et quod imitari non magis quisquam candidatorum quam principum possit. quis enim vel uno die reverentior senatus candidatus quam 20 tu cum omni vita tum illo ipso tempore, quo iudicas de candidatis? an aliud a te quam senatus reverentia obtinuit ut iuvenibus clarissimae gentis debitum generi honorem, sed antequam deberetur, offerres? tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed inlustratur a principe: tandem illos ingentium virorum nepotes, 25 illos posteros libertatis nec terret Caesar nec pavet; quin immo festinatis honoribus amplificat atque auget et maioribus suis reddit. siquid usquam stirpis antiquae, siquid residuae claritatis, hoc amplexatur et refovet et in usum rei publicae promittunt in honore hominum et in honore famae magna nomina ex 30 tenebris oblivionis indulgentia Caesaris, cuius haec vis, ut no-

2 libet] licet A 3 nisi quos A²Bacd nisi quod A bonis et malis
 Bed bonis ac malis A bonis quae malis 6 scires Bacd si A 7 cum
 om. B 8 temperantius B 9 liberius 5 liberalius ABcd audimus A
 11 maxime cd Id'o (ideo a) illo die A 14 consulendus B nec
 eo segnius Livineius 15 senatu circumiret B consulatum circumirent 5
 18 arduum caesar exemplum Et quo enim (exemplum Equidem d) vel uno
 die cd 19 non magis A magis non B quisquam A²a quisque B 5
 quam A 22 an aliud a te senatus reuerentia obtinuit quam ut A 23
 clarissime genitis Livineius 25 virorum] uiros 28 usquam AB us-
 que cd unquam a 30 sunt et in honore hominum cd et in ore famae
 Livineius ex tenebris obliuionis indulgentia Cacsaris extracta Lipsius.
 fortasse excitata ex tenebris oblivionis indulgentia Caesaris 31 cuius haec

biles et conservet et efficiat. praefuerat provinciae quaestor unus 70
 ex candidatis inque ea civitatis amplissimae reditus egregia con-
 stitutione fundaverat. hoc senatui adlegandum putasti. cur enim
 te principe, qui generis tui claritatem virtute superasti, deterior
 5 esset condicio eorum qui posteros habere nobiles mererentur,
 quam eorum qui parentes habuissent? o te dignum qui de ma-
 gistratibus nostris semper haec nunties nec poenis malorum, sed
 bonorum praemiis bonos facias! accensa est iuventus erexitque
 animos ad aemulandum quod laudari videbat, nec fuit quisquam
 10 quem non haec cogitatio subiret, cum scires quidquid a quoque
 in provinciis bene fieret, omnia te scire. utile est, Caesar, et
 salutare praesidibus provinciarum hanc habere fiduciam, paratum
 esse sanctitati et industriae suae maximum praemium, iudicium
 principis, suffragium principis. adhuc autem quamlibet sincera
 15 rectaque ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen misera,
 sed vera reputatio, 'vides enim: siquid bene fecero, sciet Cae-
 sar? aut si scierit, testimonium reddet?'. ita eadem illa seu ne-
 glegentia seu malignitas principum, cum male consultis impu-
 nitatem, recte factis nullum praemium polliceretur, nec illos a
 20 crimine et hos deterrebat a laude. at nunc, si bene aliquis pro-
 vinciam rexerit, huic quaesita virtute dignitas offertur. patet
 enim omnibus honoris et gloriae campus: ex hoc quisque quod
 cupit petat et adsecutus sibi debeat. provinciis quoque in po-
 sterum et iniuriarum metum et accusandi necessitatem remisisti.
 25 nam si profuerint quibus gratias egerint, de nullo queri cogen-
 tur...et alioqui nihil magis prodesse candidato ad sequentes

ut AB cuius hec est ut c cuius hoc et d cuius est ut *cod. Mediol.* g cuius
 haec intentio est ut *Cuspinianus* cuius hoc est ut *Schwarzius*: cf. c. 91

1 et *priori loco om.* β 2 inque ea civitatis amplissima *Lipsius* in quem

ea (in quem mea b) civitas amplissima ABcd redditus Abcd, *om.* β

5 mererentur Ac merentur d meruerunt B 7 nec prius malorum sed ma-
 lorum praemiis β 10 cum sciret ABcd 11 te *om.* B utile est Cae-

sar Baed Caesar utile est A 12 paratum A paratam Bcd 13 et *om.*

Bcd, *add.* A inditium b 14 suffragium principis *om.* cd 16 uides

(in dies in *marg.* A²) enim siquid bene fecero sciet caesar aut si scierit

(scieret c) testimonium reddet ABcd uides si quid bene fecero, nesciet Cae-

sar, aut si scierit testimonium non reddet *Catanaeus*, ubi quid enim si quid

pro uides si quid *posteriores Catanaei editiones*, uidelicet si quid *coniecit*

Gesnerus. uides enim si quid bene fecero, scietne Caesar? aut si scierit,

testimonium reddet? *Schwarzius*. fortasse quid est enim? siquid bene fecero,

sciet Caesar? etc. 22 gloriae et honoris cd 23 cupiit A imposter-

um Abd 25 profuerunt d praefuerint g 26 et alioquin nihil ABcd

et liquebit nihil *Lipsius* et alioqui liquet nihil *Schwarzius* decet alioqui ni-

hil *Duebnerus*. probabilius tamen videtur quaedam excidisse, unde ea quae se-

quuntur pendeant. et alioquin nihil magis prodest candidato, quam peractus

optime magistratus. magistratus magistratu etc. *Beatus Rhenanus*

honores quam peractos. optime magistratus magistratu, honore honor petitur. volo ego, qui provinciam rexit non tantum codicillos amicorum nec urbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta civitatum adleget. bene suffragiis consularium virorum urbes populi gentes inseruntur. effi- 5
 71 cecissimum pro candidato genus est rogandi gratias agere. iam quo adsensu senatus, quo gaudio exceptum est, cum candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres, devexus quidem in planum et quasi unus ex gratulantibus! te mirer magis, an improbem illos qui effecerunt ut istud magnum videretur, cum 10
 velut adfixi curulibus suis manum tantum et hanc cunctanter et pigre et imputantibus similes promerent? contigit ergo oculis nostris *insolita* ante facies, princeps aequatus candidatis et simul stans; *contigit* intueri parem accipientibus honorem qui dabat. quod factum tuum a cuncto senatu quam vera adclamatione ce- 15
 lebratum est, 'tanto maior, tanto augustior'! nam cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse summittat securus magnitudinis suae. neque enim ab ullo periculo fortuna principum longius abest quam humilitatis. mihi quidem non tam humanitas tua quam intentio eius admirabilis 20
 videbatur: quippe cum orationi oculos vocem manum commodares, ut si alii eadem ista mandasses, omnes comitatis nume-

2 rexerint b tantum] tam β 4 bene — inseruntur *Lipsius* ne — inseruntur Bcd; ne — inserantur A ut — inserantur *Livineius* 5 consularium] conciliorum cd clarissimorum *Lipsius* 7 cum candidatus cd 8 et devexus quidem *Livineius* 10 istud gaudium magnum β 11 manum tantum et hanc β manum tantum et hunc b magnum tantum et hunc cd magistratum et hunc A 12 promerent B promerentur A promerentur cd 13 insolita ante facies editio *Iuntina* a. 1515 insolita facies *Catanaeus* ante facies (om. insolita) ABcd, fortasse inusitata facies princeps aequatus candidatis et simul stans, contigit intueri *Schwarzius* principis equitum candidati et simul stantis intueri A princeps equitatus et candidatus et simul stantis intueri c principis equitatus candidatus et simul stantis intueri d princeps candidatus equitus et simul stantis intueri B princeps et candidatus equitis simul stantes intueri s princeps et candidatus aequalesque et simul stantes intueri editio *Iuntina* a. 1515, unde princeps et candidatus aequales et simul stantes intuerique vulgo, ubi candidatus eius simul coniceit *Lipsius*, candidatus aequae et simul *Perizonius*, candidatus aequitus et simul *I. F. Gronovius* diatr. in Stat. c. 32, princeps et candidatus aequi tum et simul stantes intueri *Arntzenius* princeps et candidatus aequati et simul stantes *Gierigius*. principem aequatum candidatis et simul stantem intueri olim edidi 16 est om. b augustior Ad augustior Bc 19 quam ab humilitate *Catanaeus* 21 cum om. B orationi oculos necesse (nec b) manum commodares B orationi oculos vocem manum commendares cd orationem oculis voce manu commendares A 22 ut si alius eadem ista mandasset *Lipsius*

ros obibas. atque etiam cum suffragatorum nomina honore quo solent exciperentur, tu quoque inter excipientes eras, et ex ore principis ille senatorius adsensus audiebatur, quodque apud principem perhibere testimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur a principe. faciebas ergo, cum diceres optimos: nec ipsorum modo vita a te sed iudicium senatus comprobabatur, ornarique se, non illos magis quos laudabas laetabatur.

Iam quod precatus es ut illa ipsa ordinatio comitiorum bene ac feliciter eveniret nobis, rei publicae, tibi, nonne tale est ut nos hunc ordinem votorum convertere debeamus... eosdemque obsecrare ut omnia quae facis quaeque facies prospere cedant tibi, rei publicae, nobis, vel si brevius sit optandum, ut uni tibi, in quo et res publica et nos sumus? fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia adversa, alia secunda principi et nobis: nunc communia tibi nobiscum tam laeta quam tristia, nec magis sine te nos esse felices, quam tu sine nobis potes. an, si posses, in fine votorum adiecisses ut ita precibus tuis di adnuerent, si iudicium nostrum mereri perseverasses? adeo nihil tibi amore civium antiquius, ut ante a nobis, deinde a dis atque ita ab illis amari velis, si a nobis ameris. et sane priorum principum exitus docuit ne a dis quidem amari, nisi quos homines ament. arduum erat has precationes tuas laudibus adaequare; adaequavimus tamen. qui amoris ardor, qui stimuli, quae faces illas nobis exclamations subiecerunt! non nostri, Caesar, ingenii, sed tuae virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt, quas nulla umquam adulatio invenit, nullus cuiusquam terror expressit. quem sic timuimus, ut haec fingeremus? quem sic amavimus, ut haec fateremur? nosti necessitatem servitutis: ecquando simile aliquid audisti? ecquando dixisti? multa quidem excogitat metus, sed quae appareant quaesita ab invitis: aliud sollicitudinis, aliud securitatis ingenium est; alia tristium inventio, alia gaudentium:

1 cum nomina suffragatorum honore quo solent exciperentur *G. H. Schaeferus* cum suffragatores nomina honore quo solent exciperent *Lipsius* cum suffragatores candidatorum nomina honore quo solent exciperent *Schwarzius* 2 et om. A 6 comprobabatur A²Bac comprobatur Ad ornari qui se *Schwarzius* 7 quos] quam cd 8 iam quod *Thomas Hearnius* nam quod AB non quod c non quidem d illa ipsa bacd ipsa illa Ab 9 rei. p nonne tibi tale est B 10 eosdemque cd eos denique B deos denique A 11 deosque *Livineius. videtur potius aliquid vel ante vel post eosdemque excidisse, quo deorum mentio facta erat* 12 sit] est A 13 in quo] in quos β 14 adversa A²Bad diversa Ac 19 deinde — 20 si a nobis om. b 21 nisi quod A 24 acclamations *Catanaeus* 25 nulla unquam Bacd nunquam ulla A 26 cuiquam c 28 ecquando utroque loco *Livineius* et quando ABcd quando 5 29 audiuisti B

neutrum simulationes expresserint. habent sua verba miseri,
sua verba felices, utque iam maxime eadem ab utrisque dicantur,
73 tur, aliter dicuntur. testis ipse es, quae in omnium ore laetitia.
non amictus cuiquam, non habitus quem domo extulerat. inde
resultantia vocibus tecta nihilque tantis clamoribus satis clau- 5
sum. quis tunc non e vestigio suo exiit? quis exiuisse sensit?
multa fecimus sponte, plura instinctu quodam et imperio: nam
gaudio quoque cogendi vis inest. num ergo modum ei tua sal-
tem modestia imposuit? non, quanto magis a te reprimebatur,
exarsimus? non contumacia, Caesar; sed ut in tua potestate est 10
an gaudeamus, ita in quantum nec in nostra. comprobasti et
ipse adclamationum nostrarum fidem lacrimarum tuarum veritate.
vidimus umescentes oculos tuos demissumque gaudio vultum tan-
tumque sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. atque hoc
magis incensi sumus ut precaremur ne quando tibi non eadem 15
causa lacrimarum, utque numquam frontem tuam *. hoc ipsum
has sedes nos quasi responsuras interrogemus, viderintne um-
quam principis lacrimas: at senatus saepe viderunt. onerasti
futuros principes, sed et posteros nostros. nam et hi a princi-
pibus suis exigent ut eadem audire mereantur, et illi quod non 20
74 audiant indignabuntur. nihil magis possum proprie dicere,
quam quod dictum est a cuncto senatu, 'o te felicem'. quod
cum diceremus, non opes tuas, sed animum mirabamur. est
enim demum vera felicitas felicitate dignum videri. sed cum
multa illo die dicta sunt sapienter et graviter, tum vel in pri- 25
mis 'crede nobis, crede tibi'. magna hoc fiducia nostri, maiore
tamen tui diximus. alius enim fortasse alium, ipsum se nemo
deceperit. introspiciat modo vitam seque quid mereatur inter-
roget. proinde dabat vocibus nostris fidem apud optimum prin-

1 misera B 2 sua verba *posteriore loco om.* b ut quae iam
maxime b et quae iam maxime β ut quam maxime *Gruterus* eadem om.
B 3 quae in omnium ore B que non omnium ore Ae quo non omnium
ore d 4 quem domo *Lipsius* quem modo ABd que modo c 6 exiuisse]
ex siluis se B esiluis se d 7 quodam] quedam A 8 gaugendi *corr.*
cogendi A 9 non quanto magis bcd num quanto magis Aβ nam quanto
magis ε a te reprimebatur — 10 sed ut om. cd 12 nostra] uestra b
13 demissumque cε dimissumque ABd remissumque *Lipsius* 16 utque
non nunquam frontem tuam abstergeres *Catanaeus* utque numquam fron-
tem tuam contraheres *Gierigius* ipsum] templum *Lipsius* 17 has sedes
Bcd sedes tuas A nos] nobis *Aldus* responsuris B interrogamus β
viderintne] uiderint A umquam — viderunt om. A 20 merentur Bd
23 fortasse ea enim demum 25 illa die cd 26 crede et tibi A 28
decepit *cod. Mediol.* quid] quod B

cipem quod apud malos detrahebat. quamvis enim faceremus
 quae amantes solent, illi tamen non amari se credebant sibi.
 super haec precati sumus ut sic te amarent di, quem ad modum
 tu nos. quis hoc aut de se aut principi diceret mediocriter
 5 amanti? pro nobis ipsis quidem haec fuit summa votorum, ut
 nos sic amarent di quo modo tu. estne verum quod inter ista
 clamavimus, 'o nos felices'? quid enim felicius nobis, quibus
 non iam illud optandum est, ut nos diligat princeps, sed *ut* di
 quem ad modum princeps? civitas religionibus dedita semper-
 10 que deorum indulgentiam pietate merita nihil felicitati suae
 putat adstrui posse, nisi ut di Caesarem imitentur.

Sed quid singula consector et colligo? quasi vero aut ora-75
 tione complecti aut memoria consequi possim quae vos, patres
 conscripti, ne qua interciperet oblivio, et in publica acta mit-
 15 tenda et incidenda in aere censuistis. ante orationes principum
 tantum eius modi genere monumentorum mandari aeternitati
 solebant: adclamationes quidem nostrae parietibus curiae clau-
 debantur. erant enim quibus nec senatus gloriari nec principes
 possent. has vero et in vulgus exire et posteris prodi cum ex
 20 utilitate tum ex dignitate publica fuit, primum ut orbis terra-
 rum pietatis nostrae adhiberetur testis et conscius, deinde ut
 manifestum esset audere nos de bonis malisque principibus non
 tantum post ipsos iudicare, postremo ut experimento cognosce-
 retur et ante nos gratos, sed miseros fuisse, quibus esse nos
 25 gratos probare antea non licuit. at qua contentione, quo nisu,
 quibus clamoribus expostulatum est ne adfectus nostros, ne tua
 merita supprimeres, denique ut in posterum exemplo provideres!
 discant et principes adclamationes veras falsasque discernere
 habeantque muneris tui quod iam decipi non poterunt. non in-
 30 struendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum, non

3 sic] si B 4 quis hoc aut A qui hoc aut Bc qui aut d 6 verum]
 utrum β 8 iam non cd sed dii ABcd 9 civitas — 16 aeternitati
 solebant *om.* cd 10 pietate merita *Lipsius* pie merita AB prę merita
 a promerita *Arntzenius* felicitati suae *Aldus* felicitatis suae AB 13 quae,
 p. c. nequa uos interciperet b vos] nos A 15 *fortasse* ante te 17 quidem
om. A uestrae β 18 nec principes possent A nec princeps possent
 Bꝯ nec princeps posset c nec princeps esse d 19 in vulgus Ad in sin-
 gulis B in vulgo c prodi] proli β 23 postremo — 27 provideres *om.* cd
 24 ante non ingratos *Lipsius* quibus] *fortasse* quia 25 At qua
 Ab A qua *deleto* A, ut *videtur*, β nixu AB 27 denique — provideres
om. A, *add.* B 30 illis *om.* A ad] sed B deserendum
 A deserendum b destruendum *corr. al. man.* deserendum β ad secun-
 dam cd

summovenda adulatio, sed non reducenda est. certum est et quae facere et quae debeant audire, si faciant. quid nunc ego super ea quae sum cum toto senatu precatus pro senatu precer, nisi ut haereat animo tuo gaudium quod tunc oculis protulisti, ames illum diem et tamen vincas, nova merearis, nova audias? ⁵ 76 eadem enim dici nisi facta... non possunt. iam quam antiquum, quam consulare, quod triduum totum senatus sub exemplo tui sedit, cum interea nihil praeter consulem ageres! interrogavit quisque quod placuit...dissentire, discedere et copiam iudicii sui rei publicae facere. consulti omnes atque etiam dinumerati ¹⁰ sumus, vicitque sententia non prima, sed melior. at quis antea loqui, quis hiscere audebat praeter miseros illos qui primi interrogabantur? ceteri quidem defixi et attoniti ipsam illam mutam ac sedentariam adsentiendi necessitatem quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur! unus solusque ¹⁵ censebat quod sequerentur omnes et omnes improbarent, in primis ipse qui censuerat. adeo nulla magis omnibus displicent, quam quae sic fiunt, tamquam omnibus placeant. fortasse imperator in senatu ad reverentiam eius componebatur: ceterum egressus statim se recipiebat in principem omniaque consularia ²⁰ officia abicere, neglegere, contemnere solebat. ille vero ita consul, ut si tantum consul foret, nihil infra se putabat, nisi quod infra consulem esset. ac primum ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantiae principalis, nullus praecursorum tumultus detineret. una erat in limine mora, consultare ²⁵ aves revererique numinum monitus. nemo proturbabatur, nemo summovebatur: tanta viatoribus quies, tantus pudor fascibus,

1 certum est et quae **Bac** certum est ut quae **A** certum est aequae **d**
 4 praetulisti *Livineius* 5 et tamen vincas **AB** et vincas **c** ut vincas
d audies **cd** 6 dici *om. d* nisi ob eadem facta *Catanaeus. fortasse*
 nisi facta sint eadem 7 sub exemplo tuo *e codice Patavino et Veneto*
adnotavit Schwarzius, recepit Giergius sub exemplo patientiae tuae *Cuspi-*
nianus 8 ageres. Interrogavit quisque quod placuit dissentire **AB** ageres
 interrogares quisque quod placuit dissentire **cd** ageres, id est interrogares.
 quisque quod placuit sentire, dissentire *Schwarzius. fortasse* ageres: inter-
 rogatus quisque quod placuit sentiebat, licuit dissentire 9 copiam iu-
 dicii facere sui rei pu. **c** copiam iudicii sui rei pu. facere tutum fuit *Cat-*
anaeus 11 at] aut **B** 17 displicent **Bacd** displiceret **A** 20 recipie-
 bat in principem **Bacd** recipiebat in imperatorem principem **A** 21 abii-
 cere *Livineius* abigere **ABcd** ita *om. d* 22 ut si tantum consul *om.*
Acd, add. B 23 infra consulem esset *Catanaeus*² infra eos esset **ABcd**
 24 praecursorum **A** percussorum **Bd** praecusorem **c** 25 consalutare **A**
 26 reuereri numinum motus **β** monitus] moratus **c** nemo proturbaba-
 tur *Livineius* nemo perturbabatur **Abc** nemo perturbatur **β, om. d** nemo
 summovebatur *om. β*

ut plerumque aliena turba subsistere et consulem et principem
 cogeret. ipsius quidem officium tam modicum, tam temperatum,
 ut antiquus aliquis magnusque consul sub bono principe ince-
 dere videretur. iter illi saepius in forum, frequenter tamen et
 5 in campum. nam comitia consulum obibat ipse: tantum ex re-77
 nuntiatione eorum voluptatis quantum prius ex destinatione ca-
 piebat. stabant candidati ante curulem principis, ut ipse ante
 consulis steterat, adigebanturque in verba in quae paulo ante
 ipse iuraverat princeps, qui tantum putat esse in iure iurando,
 10 ut illud et ab aliis exigat. reliqua pars diei tribunali dabatur.
 ibi vero quanta religio aequitatis! quanta legum reverentia!
 adibat aliquis ut principem: respondebat se consulem esse. nul-
 lius ab eo magistratus ius, nullius auctoritas imminuta est,
 aucta etiam; siquidem pleraque ad praetores remittebat, atque
 15 ita ut collegas vocaret, non quia popolare gratumque audienti-
 bus, sed quia ita sentiebat. tantum dignationis in ipso honore
 ponebat, ut non amplius esse censeret quod aliquis collega ap-
 pellaretur a principe, quam quod praetor esset. ad hoc tam ad-
 siduus in tribunali, ut labore refici ac reparari videretur. quis
 20 nostrum idem curae, idem sudoris insumit? quis adeo expetitis
 honoribus aut deservit aut sufficit? et sane aequum est tantum
 ceteris praestare consulibus ipsum qui consules facit: quippe
 etiam fortuna videbatur indignum, si posset honores dare qui
 gerere non posset. facturus consules doceat accepturisque am-
 25 plissimum honorem persuadeat scire se quid sit quod dabit: sic
 fit ut illi quoque sciant quid acceperint.

Quo iustius senatus ut susciperes quartum consulatum et 78
 rogavit et iussit. imperii hoc verbum, non adulationis esse ob-
 sequio tuo crede, quod non alia in re magis aut senatus exi-
 30 gere a te aut *tu* praestare senatui debes. ut enim ceterorum
 hominum ita principum, illorum etiam qui di sibi videntur, ae-

2 ipsius — 5 campum *om. cd* tam *priore loco om. B, add. A* 3
 incedere **A** intercedere **B** 4 illi **A** illis **B** 5 ipse et tantum *Lipsius*
 ex remuneratione **β** 6 quam prius **B** 10 ut illud et **Ad** ut id et **B** ut
 ille **c** 13 ius] uis **A** 14 praetorem **A** 16 tantumque dignationis
Livineius 17 censeret **B** 18 tam] tantum **β** 20 insumit **AB** insunt
 a insinuit *d, om. in lacuna c* sumit **ε** expertus *corr. al. man.* expetitis **b**
 23 etiam] omne **B** fortunae **ε, om. cd** possit **β** 24 possit
cd facturus **β**: facturus consules consules esse doceat *Schwarzius*
 accepturisque *Catanaeus*² accepturusque **ABed** accepturosque **ε** 25 ho-
 norem *om. β* dabit] daturus sit **cdε** sic fiet *Livineius* 27 quo iustius
 — 382, 4 consul potest *om. cd* 30 tu *om. ABε, add. Sichardus*
 31 aequum omne *Catanaeus* equum omne **Ab** aequum autem **β**

vum omne et breve et fragile est. itaque optimum quemque niti
et contendere decet ut post se quoque rei publicae prosit, mo-
derationis scilicet iustitiaeque monumentis, quae plurima statuere
consul potest. haec nempe intentio tua, ut libertatem revoces
ac reducas. quem ergo honorem magis amare, quod nomen
usurpare saepius debes, quam quod primum invenit recuperata
libertas? non est minus civile et principem esse pariter et con-
sulem quam tantum consulem. habe etiam rationem verecun-
diae collegarum tuorum, collegarum inquam: ita enim et ipse
loqueris et nos loqui vis. onerosa erit modestiae illorum tertii
consulatus sui recordatio, donec te saepius consulem videant.
neque enim potest non nimium esse privatis quod principi satis
est. adnuas, Caesar, optantibus, quibusque apud deos adesse
79 consuesti, quorum potes ipse votorum compotes facias. tibi for-
tasse sufficiat tertius consulatus: sed nobis tanto minus sufficit.
ille nos instituit et induxit ut te iterum iterumque consulem ha-
bere cupiamus. remissius istud contenderemus, si adhuc nesci-
remus qualis esses futurus: tolerabilius fuit experimentum tui
nobis quam usum negari. dabiturne rursus videre consulem
illum? audiet, reddet quas proxime voces praestabitque gaudium
quantum ipse percipiet? praesidebit laetitiae publicae, auctor
eius et causa, temptabitque adfectus nostros, ut solet, cohibere
nec poterit? pietati senatus cum modestia principis felix spe-
ciosumque certamen, seu fuerit victa seu vicerit. equidem in-
cognitam quandam proximamque maiorem praesumo laetitiam.
quis enim est tam imbecillo ingenio, qui non tanto meliorem

3 plurima *Gesnerus* prima AB. plurima 'primo Gudii libro' adscriptum
esse indicat *Schwarzius* statuere Ba constatuere A 4 potes *Lipsius*
8 tantum consul B habe *Livineius* habes AB \S habent cd verecundiae
— 383, 15 principis atque R 10 terti consul R 11 te saep... con-
sulem R te consulem ABcd te quartum consulem *Livineius* 13 apud
(apud R) deos adesse Rcd apud deos esse AB 14 quorum potes ipse
notorum AB quorum potes ipsorum notorum cd hos quibus potes ip... uo-
torum (vel ueterum) R quorum potens es notorum *Aldus* conpotes] co-
potes R tibi fortasse — 17 cupiamus om. cd tibi fortasse sufficiat
R fortasse tibi sufficiat A²a fortasse tibi sufficiet A fortasse sufficiat (om.
tibi) B 16 institu | induxit R iterumque om. A 17 nesciremus R
non sciremus ABcd 19 nobis om. A usum Baed uisum A 20 au-
dient et reddet *H. Stephanus* reddetque quas R praestabit gaudium cd
gaudium om. A 23 nec poterit, erit pietati senatus *Lipsius* non po-
terit pietati certe senatus R 25 quandam proximamque maiorem Ab quan-
dam (quandam om. d) proximamque maiorem Bed quandam proximamque
maiorum R 26 quis enim est tam imbecilli ingenio qui non \S quis enim
est tam modicello (modicilli β) ingenio qui non A β quis enim est tam
(est tam om. c) modicilli ingenii qui non bed quis enim est tam indocili
ingenio qui non cod. *Mediol.* quis enim ex tam docili ingenio non R

consulem speret, quanto saepius fuerit? alius se a continuo labore, etsi non desidia ac voluptatibus dedisset, otio tamen et quiete recreasset: hic consularibus curis exsolutus principales resumpsit, tam diligens temperamenti, ut nec consulis officium
 5 princeps nec principis consul appeteret. videmus ut provinciarum desideriis, ut singularum etiam civitatum precibus occurrat. nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora: ad-
 unt statim, dimittuntur statim, tandemque principis fores ex-
 clusa legationum turba non obsidet. quid? in omnibus cogni-
 10 tionibus quam mitis severitas, quam non dissoluta clementia! non tu locupletando fisco operatus sedes, nec aliud tibi sententiae tuae pretium quam bene iudicasse. stant ante te litigatores non de fortunis suis, sed de tua existimatione solliciti, nec tam verentur quid de causa sua, quam quid de moribus sentias.
 15 o veras principis atque etiam dei curas, reconciliare aemulas civitates tumentesque populos non imperio magis quam ratione compescere, intercedere iniquitatibus magistratuum infectumque reddere quidquid fieri non oportuerit, postremo velocissimi si-
 deris more omnia invisere, omnia audire et undecumque invo-
 20 catum statim velut adesse et adsistere! talia esse crediderim quae ipse mundi parens temperat nutu, siquando oculos demisit in terram et fata mortalium inter divina opera numerare dignatus est. qua nunc parte liber solutusque tantum caelo vacat,

1 alius se a continuo labore et si non desidia ac voluntatibus dedisset R alius (alios A²ac) labores si non continuos (continuo A²) desidia ac voluptati dedisset ABcd⁵ alius labores si non continuo se desidia ac voluptati dedisset editio Iuntina a. 1515 et Lipsius alius continuos labores si non desidia ac voluptati dedisset Livineius 2 otio] utio R et] ac A

3 consularibus curis exsolutus Ab consularibus curis exsolutus β consularibus resolutis cd 4 ut ne consulis R 5 apparet β uideamus R

6 etiam] esse cd ciuitatium R ciuitatem d precibus Sickingius in marg. praecibus R praesidiis AB, om. cd occurrit A 7 audiendo] adeundo Lipsius 9 cognitionibus R Ab cogitationibus β conditionibus cd excogitationibus ε 10 quam posteriore loco om. R clementia cui non tu locupletando fisco operatus sedes R clementia non locupletando fisco sedes AB

cd clementia, quam tu non locupletando fisco operatus sedes F. Haasius misc. philol. II (a. 1858) p. 19. an clementia tua! non tu etc.? 11 alius R 12 praetium R 13 de tua existimatione Rc de tua estimatione β de tua estimatione Ab de tua existimatione d de sua existimatione P. Faber

14 sentias RA²acd senties β sententias Ab 15 o ueras (vel uerus) principis atque R, qui in hoc vocabulo deficit o uere principis atque etiam decoris reconciliare (conciliare A) ABcd o uere principis atque etiam consulis reconciliare Catanaeus o uere principis atque etiam consularis decoris reconciliare Cuspinianus

16 tumentisque A timentesque Bcd 19 audire] adire Livineius 20 uelut numen adesse ε talia esse] alia etiam A 22 terram Acd terras Bε et facta ε 23 quibus nunc per te

postquam te dedit, qui erga omne hominum genus vice sua fungeris. fungeris enim sufficisque mandanti, cum tibi dies omnis summa cum utilitate nostra, summa cum tua laude con-
datur.

- 81 Quodsi quando cum influentibus negotiis paria fecisti, in-
star refectionis existimas mutationem laboris. quae enim remissio
tibi nisi lustrare saltus, excutere cubilibus feras, superare im-
mensa montium iuga et horrentibus scopulis gradum inferre,
nullius manu, nullius vestigio adiutum, atque inter haec pia
mente adire lucos et occursare numinibus? olim haec experien-
tia iuventutis, haec voluptas erat, his artibus futuri duces im-
buebantur, certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus
robore, cum callidis astu; nec mediocre pacis decus habebatur
summota campis inruptio ferarum et obsidione quadam liberatus
agrestium labor. usurpabant gloriam istam illi quoque principes,
qui obire non poterant, usurpabant autem *ita*, ut domitas fra-
ctasque claustris feras ac deinde in ipsorum quidem ludibrium
emissas mentita sagacitate colligerent. huic par capiendi quae-
rendique sudor summusque et idem gratissimus labor invenire.
enimvero, siquando placuit idem corporis robur in maria pro-
ferre, non ille fluitantia vela aut oculis sequitur aut manibus,
sed nunc gubernaculis adsidet, nunc cum valentissimo quoque
sodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes
82 remisque transilire obstantia freta: quantum dissimilis illi qui
non Albani lacus otium Baianique torporem et silentium ferre,
non pulsum saltem fragoremque remorum perpeti poterat, quin
ad singulos ictus turpi formidine horresceret! itaque procul ab
omni sono inconcussus ipse et immotus religato revinctoque na-
vigio non secus ac piaculum aliquod trahebatur: foeda facies,

liber 5 qui nunc per te curarum liber *Cuspinianus* qua nunc parte curarum
liber *Schwarzius* 1 uice sua (sue *corr.* sua b) fungeris fungeris enim
bd5 uice sua fungeris fungeris enim Aβ uice sua sic gereris fungeris enim
c 2 sufficisque mandanti Aβ sufficisque mandati β sufficitque mandanti
d sufficitque mandati c 3 summa *posteriore loco om.* cd5 5 paria fecisti
om. cd 6 mutationem A c imationem β imationem b imitationem d 8
mortium A inferre] infingere *cod. Mediol.* 10 experimenta *Lipsius*
11 his actibus A 16 usurpabant autem ita ut *Cuspinianus* usurpabant au-
tem ut Aβ5 usurpabant ut d usurpabant *superscripto* ut c 17 quidem
cd5 quid m a quidni AB 18 huic par *Catanaeus* his par ABcd nunc par
Lipsius 21 manibus] naubus *Livineius* 22 cum *om.* b 24 transi-
lire] transferre ABcd transfretare *Catanaeus* transire *Lipsius* distantia
d 25 Baianique teporem *Arntzenius* Baiani teporem *cod. Mediol.*
26 nemorum b 28 et immotus relegato revinctoque 5 etiam motus re-
legatore uinctoque ABcd 29 aliquod] quoddam β

cum populi Romani imperator alienum cursum alienumque re-
ctorem velut capta nave sequeretur. nec deformitate ista saltem
flumina carebant; atque etiam Danubius ac Rhenus tantum illud
nostri dedecoris vehere gaudebant, non minore cum pudore im-
5 perii, quod haec Romanae aquilae, Romana signa, Romana de-
nique ripa, quam quod hostium prospectaret, hostium, quibus
moris est eadem illa nunc rigentia gelu flumina aut campis su-
perfusae, nunc liquida ac deferentia lustrare navigiis nandoque
superare. nec vero laudaverim per se magno opere duritiam
10 corporis ac lacertorum. sed si his validior toto corpore animus
imperitet, quem non fortunae indulgentia molliat, non copiae
principales ad segnitiam luxumque detorqueant, tunc ego, seu
montibus seu mari exerceatur, et laetum opere corpus et cre-
scentia laboribus membra mirabor. video enim iam inde anti-
15 quitus marites dearum ac deum liberos... nec dignitate nuptia-
rum magis quam his artibus inclaruisset. simul cogito, cum sint
ista ludus et avocamentum huius, ... illae seriae et intentae et a
quibus se in tale otium recipit. voluptates sunt enim, volupta-
tes, quibus optime de cuiusque gravitate sanctitate temperantia
20 creditur. nam quis adeo dissolutus, cuius non occupationibus
aliqua species severitatis insideat? otio prodimur. an non ple-
rique principes hoc idem tempus in aleam stupra luxum confe-
rebant, cum seriarum laxamenta curarum vitiorum contentione

1 lectorem *corr.* rectorem b 3 etiam] amnes 5 danubius ac rhe-
nus Ba 5 danubius et rhenus cd danubius rhenusque A 5 quod haec
A 5 quod hae Bd quod de c 6 hostium prospectaret (prospectarer c pro-
spectarent 5) hostium quibus Be 5 hostium exercitus prospectaret hostium
quibus A hostium prospecta quibus d 7 moris est Ba moris (*om.* est) A
mos est cd superfusa] superflua B 5 8 deserentia Catanaeus deferuen-
tia Lipsius 10 si his B si is cd si iis A tanto corpore Gesnerus
11 impertiet A fortunae indulgentia molliat d fortuna indulgentie mol-
liat Ac fortunae indulgentiae molliat a fortunae indulgentiae molliant B 5
12 torqueant *corr.* detorqueant 15 dearum ac deorum liberos 5
nec dignitate nuptiarum] *aut deest alterum membrum*, nec natalibus nec
nuptiarum dignitate, *vel simile quiddam*, *aut non pro nec equidem reponam?*
Livineius non diuinitate natalium nec dignitate nuptiarum Behrius nec ge-
neris praestantia nec dignitate nuptiarum Gesnerus 16 quam *om.* cd
inclaruisset B claruisse Ad caruisse c cum] quam b 17 auocamentum
huius ille serie et intentae AB auocamur tum ille serie et intentae c auo
amen tum ille serie et intentae d auocamentum, quae quantaque sint huius
illae seriae et intentae et deinde cum libris recipit voluptates. Sunt enim
voluptates quibus Cuspinianus auocamentum huius, quae quantaque sint
illa seria et intentae et deinde recipit. Voluptates sunt enim, voluptates
quibus Lipsius et *omisso posteriore loco v.* voluptates Gierigius 20 iam quis 5
cuius non occupationibus aliqua species severitatis non insidat B 21
serietatis c insideat A insidat c 5 insidiatus d incidat H. Stephanus
an non plerique A 5 at non plerique Ba at vero plerique cd

- 83 supplerent? habet hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur: principum vero non modo domos sed cubicula ipsa intimosque secessus recludit omniaque arcana noscenda famae proponit atque explicat. sed tibi, Caesar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam quam penitus inspicere. sunt 5 quidem praeclara quae in publicum proferas, sed non minora ea quae limine tenes: est magnificum quod te ab omni contagione vitiorum reprimis ac revocas, sed magnificentius quod tuos. quanto enim magis arduum est alios praestare quam se, tanto laudabilius quod, cum ipse sis optimus, omnes circa te similes 10 tui effecisti. multis inlustribus dedecori fuit aut inconsultius uxor adsumpta aut retenta patientius: ita foris claros domestica destruebat infamia, et ne maximi cives haberentur hoc efficiebat, quod mariti minores erant. tibi uxor in decus et gloriam cedit. quid enim illa sanctius? quid antiquius? nonne, si pon- 15 tifici maximo eligenda sit coniux, aut hanc aut similem (ubi est autem similis?) elegerit? quam illa nihil sibi ex fortuna tua nisi gaudium vindicat! quam constanter non potentiam tuam, sed ipsum te reveretur! idem estis invicem quod fuistis, probati ex aequo, nihilque vobis felicitas addidit, nisi quod scire coe- 20 pistis, quam bene uterque vestrum felicitatem ferat. eadem quam modica cultu! quam parca comitatu! quam civilis incessu! mariti hoc opus, qui ita imbuunt, ita instituit: nam uxori sufficit obsequii gloria. an, cum videat quam te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non et ipsa cum silentio incedat ingredien- 25 temque pedibus maritum, in quantum patitur sexus, imitetur? decuerit hoc illam, etiamsi diversa tu facias. sub hac vero modestia viri quantam debet verecundiam uxor marito, femina sibi!
- 84 soror autem tua ut se sororem esse meminit! ut in illa tua simplicitas, tua veritas, tuus candor agnoscitur! ut, si quis eam 30 uxori tuae conferat, dubitare cogatur, utrum sit efficacius ad recte vivendum bene institui an feliciter nasci. nihil est tam proum ad simultates quam aemulatio, in feminis praesertim: ea porro nascitur ex coniunctione, alitur aequalitate, exardescit invidia, cuius finis est odium. quo quidem admirabilius existi- 35

1 primum] proprium *Rittershusius* 2 domos c domus AB domum d
 3 cubilia d *cod. Mediol.* secessus AB sensus cd recessus *Arntzenius*
 13 destruebat] disturbavit cd 16 aut hanc] an hanc A 19 probati
Perizonius et Schwarzius probatis Bcd probastis A idem probatis *Gierigtus*
 32 an feliciter A aut feliciter Bcd tam ad proum ad simultates b
 34 ea porro maxime nascitur Bε exardescit ε et ardescit ABcd
 35 existimandum A²Bcd estimandum A

mandum est quod mulieribus duabus in una domo parique fortuna nullum certamen, nulla contentio est. suspiciunt invicem, invicem cedunt, cumque te utraque effusissime diligit, nihil sua putant interesse, utram tu magis ames. idem utrique propositum, idem tenor vitae, nihilque ex quo sentias duas esse. te enim imitari, te subsequi student: ideo utraque mores eosdem, quia utraque tuos habet. inde moderatio, inde etiam perpetua securitas. neque enim umquam periclitabuntur esse privatae, quae non desierunt. obtulerat illis senatus cognomen Augustarum, quod certatim deprecatae sunt, quam diu appellationem patris patriae tu recusasses, seu quod plus esse in eo iudicabant, si uxor et soror tua, quam si Augustae dicerentur...sed quaecumque illis ratio tantam modestiam suavit, hoc magis dignae sunt quae in animis nostris et sint et habeantur augustae, quia non vocantur. quid enim laudabilius feminis, quam si verum honorem non in splendore titulorum, sed in iudiciis hominum reponant magnisque nominibus pares se faciant, et dum recusant?

Iam etiam in privatorum animis exoleverat priscum mortali-
um bonum, amicitia, cuius in locum migraverant adsentationes, blanditiae et peior odio amoris simulatio. etenim in principum domo nomen tantum amicitiae, inane scilicet iurisumque, remanebat. nam quae poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alii domini, alii servi videbantur? tu hanc pulsam et errantem reduxisti: habes amicos, quia amicus ipse es. neque enim ut alia subiectis ita amor imperatur, neque est ullus affectus tam erectus et liber et dominationis impatiens nec qui magis vices exigit. potest fortasse princeps inique, potest tamen odio esse non nullis, etiamsi ipse non oderit: amari, nisi

2 suspiciunt A suscipiunt Bcd 4 putant sua A idem utrique
Schwarzius ex codice Parisino idemque utrique AB ξ idē utrinque d: idem
— 5 duas esse om. c 8 umquam] inique B 9 obtulerat β 10 appellationem] deprecationem A 12 seu quaecumque C. F. W. Muellerus *mus. rhen. noviss. v. XX (a. 1865) p. 156. mihi probabilius esse videtur alteram enuntiationis partem post dicerentur excidisse* 17 etiam dum cod. Mediol. ξ 19 iam etiam et in ABcd iam omne etiam in cod. Mediol. iam et in *Livineius*: iam et in principum et in privatorum animis *Gierigius* priscum] priscorum A 20 migraverat β immigraverant *Livineius* 21 peior odio *Livineius* prior odio A peior (peior corr. peior b) ordo B ξ prior ordo cd Est enim A 22 nomen tantum amicitiae A non tantum amicitiae B nomen tuum amicitia cd inane] vane b 23 manebat ξ nam quae Ad nam qui A²Bc 24 sibi domini alii alii servi A 26 ullus alius affectus *G. H. Schaeferus* 27 tam et rectus β et liber Bc etiam liber A tam liber d 28 fortasse potest princeps fortasse inique

ipse amet, non potest. diligis ergo, cum diligaris, et in eo quod utrimque honestissimum est tota gloria tua est; qui superior factus descendis in omnia familiaritatis officia et in amicum ex imperatore summitteris; immo tunc maxime imperatorem, cum amicum agis. etenim cum plurimis amicitiiis fortuna principum⁵ indigeat, praecipuum est principis opus amicos parare. placeat tibi semper haec secta, et cum reliquas virtutes tuas tum hanc constantissime teneas, nec umquam tibi persuadeatur humile esse principi nisi odisse. iucundissimum est in rebus humanis amari, sed non minus amare. quorum utroque ita frueris, ut,¹⁰ cum ipse ardentissime diligas, adhuc tamen ardentius diligaris, primum quia facilius est unum amare quam multos, deinde quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta, ut nemo te pos-
 86 sit nisi ingratus non magis amare. operae pretium est referre quod tormentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares. dimi-¹⁵ sisti optimum virum tibi que carissimum invitus et tristis, et quasi retinere non posses. quantum amares eum desiderio expertus es, distractus separatusque, dum cedis et vinceris. ita, quod fando inauditum, cum princeps et principis amicus diversa velletis, id potius factum est, quod amicus volebat. o rem me-²⁰ moriae litterisque mandandam! praefectum praetorio non ex ingredientibus se, sed ex subtrahentibus legere eundemque otio, quod pertinaciter amet, reddere, cumque sis ipse distentus imperii curis, non quietis gloria cuiquam invidere. intellegimus, Caesar, quantum tibi pro laboriosa ista statione et exercita debea-²⁵ mus, cum otium a te tanquam res optima et petatur et detur. quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem

2 utrumque A utrique s qui] quia A 3 factus cd fatis B facis A 4 imperator cum ABcd imperator es cum *Livineius* 5 amicum ex imperatore agis cd 6 Est enim A plurimus β amicis cd 6 precipuum est Abd principium est β principium est c amicos — 389, 11 et ille qui | R parere R 7 reliquas R alias ABcd tum] tunc R 8 tibi om. ABcd, add. R 9 principis R 11 ardentius om. A diligares R 13 adest facultas tanta Bcd adest facultas tua A tanta facultas inest R te possit RAc possit te B possit (om. te) d 15 tibi] sibi R amico RA²Bacd dico A 16 rarissimum R 17 quantumque amares R 19 inauditum est quod cum R principis] principes R 20 tactum est R o om. R 21 literis mandandam R praetorio R praetorii ABcd 22 se om. ABcd, add. R sed ex R sed e ABcd eundemque — 23 reddere om. b quod pertinaciter R *Livineius* quem pertinaciter Aβcd 23 imperii curis] in periculis R 24 non quietis *bis scriptum est in R* gloria d gloriam ABc gloriam vel gloriaam R 25 pro om. cd et exercita Bc exercita (om. et) Rd et exercitatione A 26 et petatur RAb expetatur c expectatur d expectatur corr. expetatur β

prosequeris! prosecutus es enim nec temperasti tibi quo minus
 exeunti in litore amplexus, in litore osculum ferres. stetit Cae-
 sar in illa amicitiae specula, stetit precatusque est abeunti
 prona maria celeremque, si tamen ipse voluisset, recursum nec
 5 sustinuit recedentem non etiam atque etiam votis et lacrimis
 sequi. nam de liberalitate taceo. quibus enim muneribus ae-
 quari haec cura principis, haec patientia potest, qua meruisti
 ut ille sibi nimium fortis ac prope durus videretur? nec dubito
 quin agitaverit secum an gubernacula retorqueret, et fecisset,
 10 nisi quod paene ipso contubernio principis felicius iucundiusque
 est desiderare principem desiderantem. et ille quidem ut ma-
 ximo fructu suscepti ita maiore depositi officii gloria fruitur;
 tu autem facilitate ista consecutus es ne quem retinere videaris
 invitum. civile hoc erat et parenti publico convenientissimum, 87
 15 nihil cogere semperque meminisse nullam tantam potestatem
 cuiquam dari posse, ut non sit gratior potestate libertas. dignus
 es, Caesar, qui officia mandes deponere optantibus, qui peten-
 tibus vacationem invitus quidem, sed tamen tribuas, qui ab
 amicis orantibus requiem non te relinqui putes, qui semper in-
 20 venias et quos ex otio revoces et quos otio reddas. vos quoque,
 quos parens noster familiariter inspicere dignatur, fovete iudi-
 cium eius quod de vobis habet: hic vester labor est. princeps
 enim, cum in uno probavit amare se scire, vacat culpa, si alios
 minus amat. ipsum quidem quis mediocriter diligit, cum leges
 25 amandi non det, sed accipiat? hic praesens, ille mavult absens
 amari: uterque ametur ut mavult: nemo in taedium praesentia,
 nemo in oblivionem absentia venit: tenet quisque locum quem
 semel meruit, faciliusque est ut oculis eius vultus absentis, quam
 ut animo caritas excidat.

1 prosequeris **A**c prosecutus es enim **R** prosecutus enim **ABcd** pro-
 secutus enim es *Livineius* nec temperasti tibi **R**5 nec te imperasti tibi
ABd nec imperasti tibi **c** 2 in litore amplexus in litore osculum **R** in
 litore amplexus osculum **ABcd** in litore amplexus et osculum *N. Heinsius*

3 amicitiae specula stetit praecatusque est abeunti prona maria **R** ami-
 citiae specula precatusque maria **AB**5 amicitiae specula spectansque maria
cd 5 adque .. notis et lacrimis **R** atque etiam votis (notis **B**) lacrimis
AB atque etiam votis lacrimisque **cd** 8 uidetur **R** 10 nisi quod pene
A nisi quod nene **R** nisi quo pene **Bcd**: nisi paene — iucundiusque esset
I. A. Ernestius 11 desiderare] desiderare **β** maximo fructu **cd** maximo
 fructus **AB** maxime fructus **a** maxima fructus **5** 13 consecutus est es **β**

21 fouete **A** *Aldus* fouet **A**2**Bcd** fouete sancte *vulgo ex editione Beati*
Rhenani 23 amare se scire **A**2**Bcd** amari se scire **A** 26 uterque ama-
 tur *G. H. Schaeferus* 27 uenit d *cod. Mediol.* ueniat **ABc**5 tenet quis-
 que 5 tenet quis **ABcd** teneat quisque **A**2 *in marg.* 28 semel **Acd** semper **B**5

88 Plerique principes, cum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consiliis, horum nutu regebantur, per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos praeturae etiam et sacerdotia et consulatus, immo et ab his petebantur. tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tamquam libertis habes ab- 5 undeque sufficere iis credis, si probi et frugi existimentur. scis enim praecipuum esse indicium non magni principis magnos libertos. ac primum neminem in usu habes nisi aut tibi aut patri tuo aut optimo cuique principum dilectum, statimque hos ipsos cotidie. deinde ita formas, ut se non tua fortuna, sed sua 10 metiantur; et tanto magis digni quibus honor omnis praestetur a nobis, quia non est necesse. iustisne de causis senatus populusque Romanus optimi tibi cognomen adiecit? paratum id quidem et in medio positum, novum tamen. scias neminem ante meruisse, quod non erat excogitandum, siquis meruisset. an 15 satius fuit felicem vocare? quod non moribus, sed fortunae datum est: satius magnum? cui plus invidiae quam pulchritudinis inest. adoptavit te optimus princeps in suum, senatus in optimi nomen: hoc tibi tam proprium quam paternum; nec magis distincte definiteque designat qui Traianum, quam qui optimum 20 appellat, ut olim frugalitate Piones, sapientia Laelii, pietate Metelli monstrabantur. quae simul omnia uno isto nomine continentur. nec videri potest optimus nisi qui est omnibus optimis in sua cuiusque laude praestantior. merito tibi ergo post ceteras appellationes haec est addita ut maior. minus est enim im- 25 peratorem et Caesarem et Augustum quam omnibus imperatoribus et Caesaribus et Augustis esse meliorem. ideoque ille parens hominum deorumque optimi prius, deinde maximi nomine colitur. quo praeclarius laus tua, quem non minus constat optimum esse quam maximum. adsecutus es nomen quod ad alium 30 transire non possit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in malo falsum, quod licet omnes postea usurpent, semper tamen agnoscetur ut tuum. etenim ut nomine Augusti admonemur eius

3 hos ultimo loco om. β 4 ab iis A 5 suum quidem Lipsius 6 iis A his Bed 9 cuiquam B principum deleri voluit Schwarzius dilectum habitumque (spectatumque Gesnerus), hos ipsos cottidie deinde ita formas Lipsius et Gesnerus dilectum, deinde statim hos ipsos quotidie ita formas Schwarzius statimque ut hos A 11 et deleri voluit Livineius: et tanto magis digni sunt H. Stephanus 14 ante te meruisse cod. Mediol.

23 qui est omnibus optimis β qui est optimus omnibus optimis b qui est optimus A qui est omnibus optimus cd qui est omnibus Gesnerus 26 et caesarem augustum β 30 assequutus est A ad om. A 33 agnoscetur Baed cognoscetur A

cui primum dicatum est, ita haec optimi appellatio numquam memoriae hominum sine te recurret, quotiensque posteri nostri optimum aliquem vocare cogentur, totiens recordabuntur quis meruerit vocari.

5 Quanto nunc, dive Nerva, gaudio frueris, cum vides et 89
esse optimum et dici quem tamquam optimum elegisti! quam
laetum tibi quod comparatus filio tuo vinceris! neque enim alio
magis approbatur animi tui magnitudo, quam quod optimus ipse
non timuisti eligere meliorem, sed et tu, pater Traiane, (nam
10 tu quoque, si non sidera, proximam tamen sideribus obtines
sedem) quantam percipis voluptatem, cum illum tribunum, illum
militem tuum, tantum imperatorem, tantum principem cernis
cumque eo qui adoptavit amicissime contendis, pulchrius fuerit
genuisse talem an elegisse! macte uterque ingenti in rem publi-
15 cam merito, cui hoc tantum boni contulistis! licet alteri vestrum
filii virtus triumphalia, caelum alteri dederit, non minor tamen
vestra laus, quod ista per filium, quam si ipsi meruissetis.

Scio, patres conscripti, cum ceteros cives tum praecipue 90
consules oportere sic adfici, ut se publice magis quam privatim
20 obligatos putent. ut enim malos principes rectius pulchriusque
est ex communibus iniuriis odisse quam propriis, ita boni spe-
ciosius amantur ob ea quae generi humano, quam quae homini-
bus praestant. quia tamen in consuetudinem vertit ut consules
publica gratiarum actione perlata suo quoque nomine quantum
25 debeant principi profiteantur, concedite me non pro me magis
munere isto quam pro collega meo Cornuto Tertullo, clarissimo
viro, fungi. cur enim non pro illo quoque gratias agam, pro
quo non minus debeo? praesertim cum indulgentissimus impera-
tor in concordia nostra ea praestiterit ambobus, quae si tantum
30 in alterum contulisset, ambos tamen aequaliter obligasset. utrum-
que nostrum ille optimi cuiusque spoliator et carnifex stragibus
amicorum et in proximum iacto fulmine adflaverat. isdem enim
amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus, ac sicut *nunc*

6 dici tanquam optimum quem elegisti B 7 laetum tibi Baed tibi
laetum A 9 nam et tu quoque B 13 adoptavit β pulchrius fuerit
genuisse talem an elegisse Livineius pulchrius fuisse (fecisse cd) genuisse
talem an elegisse ABed pulchrius fuisse genuisse talem quam elegisse e
coniectura Gesneri Gierigius 15 nostrum corr. al. man. uestrum b 16
non minor Baed non miror A 17 quod ista A quam ista Bd quaesita c
18 praecipue om. β 23 vertit] uenit cod. Mediol. ε 24 prolata c
peracta I. A. Ernestius 26 tertulo β 27 pro quo minus B 31 illi
B 32 flumine B 33 nunc om. ABd, add. c ε

spes gaudiumque, ita tunc communis nobis dolor et metus erat. habuerat hunc honorem periculis nostris divus Nerva, ut nos, etsi minus ut bonos, promovere vellet, quia mutati saeculi signum et hoc esset, quod florerent quorum praecipuum votum
 91 ante fuerat ut memoriae principis elaberentur. nondum bien-
 nium compleveramus in officio laboriosissimo et maximo, cum tu nobis, optime principum, fortissime imperatorum, consulatum obtulisti, ut ad summum honorem gloria celeritatis accederet. tantum inter te et illos principes interest, qui beneficiis suis commendationem ex difficultate captabant gratioresque accipi-
 10 entibus honores arbitrabantur, si prius illos desperatio et taedium et similis repulsae mora in notam quandam pudoremque vertissent. obstat verecundia quo minus percenseamus, quo utrumque nostrum testimonio ornaris, ut amore recti, amore rei publicae priscis illis consulibus aequaveris. merito neque,
 15 neutram in partem decernere audeamus, quia nec fas est adfirmationi tuae derogare et onerosum confiteri vera esse quae de nobis, praesertim tam magnifica, dixisti. tu tamen dignus es qui eos consules facias, de quibus ista possis praedicare. tribuas veniam, quod inter haec beneficia tua gratissimum est nobis
 20 quod nos rursus collegas esse voluisti. ita caritas mutua, ita congruens tenor vitae, ita una eademque ratio propositi postulat, cuius ea vis, ut morum similitudo concordiae nostrae gloriam minuat ac perinde sit mirum, si alter nostrum a collega, ac si a se ipse dissentiat. non ergo temporarium et subitum est quod
 25 uterque collegae consulatu tamquam iterum suo gaudet; nisi quod tamen qui rursus consules fiunt bis quidem, sed temporibus diversis obligantur, nos duos consulatus accepimus simul, simul gerimus, alterque in altero consul, sed iterum et pariter
 92 sumus. illud vero quam insigne, quod nobis praefectis aerario
 30¹ consulatum ante quam successorem dedisti! aucta est dignitas dignitate, nec continuatus tantum sed geminatus est honor finemque potestatis alterius *altera*, tamquam parum esset excipere,

3 etsi minus ut bonos tamen promovere § etsi minus notos ut bonos tamen promovere *Lipsius* 4 quorum] quo B 5 elaberentur A elabermur Bcd 8 celeritatis A²Bc claritatis A celebritatis d 9 tantum enim inter Ad 11 illos] illis *Schwarzius* ex tedium β 16 decernere | cura modestiae (394, 28) *omissis iis quae interposita sunt* c 19 ista possis Ad possis ista B⁵ 20 ueniam quod Ad ueniam que *corr.* ueniam quod β ueniamque b 21 nos *om.* Ad, *add.* B 22 propositi Bad prepositi A postulat Ad postulabat B⁵ 23 nostra B 25 a se ipso *Catanaeus* 28 accipimus § 29 consules sed iterum *Lipsius. fortasse* consules iterum 20 quod uobis β 33 altera *om.* ABd, ante praevenit *add.* *Linicius*

praevenit. tanta tibi integritatis nostrae fiducia fuit, ut non dubitares te salva diligentiae tuae ratione facturum, si nos post maximum officium privatos esse non sineres. quid, quod eundem in annum consulatum nostrum contulisti...? ergo non alia
 5 nos pagina quam te consulem accipiet, et nostra quoque nomina addentur fastis quibus ipse praescriberis. tu comitiis nostris praesidere, tu nobis sanctissimum illud carmen praeire dignatus es, tuo iudicio consules facti, tua voce renuntiati sumus, ut idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator
 10 existeres. iam quod ei nos potissimum mensi attribuisti, quem tuus natalis exornat, quam pulchrum nobis! quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio laetum, qui principem abstulit pessimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit. nos sub oculis tuis augustior solito cur-
 15 rus accipiet, nos inter secunda omina et vota certantia, quae praesenti tibi conferentur, vehemur alacres et incerti ex utra parte maior auribus nostris accidat clamor. super omnia tamen 93 praedicandum videtur quod pateris consules esse quos fecisti. quippe nullum periculum, nullus ex principe metus consulares
 20 animos debilitat et frangit, nihil invitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. manet manebitque honori veneratio sua, nec securitatem auctoritate perdemus. ac siquid forte ex consulatus fastigio fuerit deminutum, nostra haec erit culpa, non saeculi. licet enim, quantum ad principem, licet tales consules agere,
 25 quales ante principes erant. ullamne tibi pro beneficiis referre gratiam parem possumus? nisi tamen illam, ut semper nos meminimus consules fuisse et consules tuos, ea sentiamus, ea censeamus quae consularibus digna sunt, ita versemur in re publica, ut credamus esse rem publicam, non consilium nostrum,
 30 non operam subtrahamus, nec defunctos nos et quasi dimissos consulatu, sed quasi adstrictos et devinctos putemus eundem-

1 praevenit a5 pervenit AB que venit d 4 lacuna quam indicavi
 quaedam quibus ipsum Traianum eo anno consulem fuisse, velut quo ipse consulatum gessisti, excidisse videntur. eundem in annum consulatus tui consulatum nostrum contulisti Onuphrius Panvinus fast. I p. 7 5 nos om. β
 quam quae te ex codice Parisino Schwarzii 6 praescriberis Catanaeus perscriberis ABd 9 declarator] delator b 10 iam] nam ABd
 quod ei nos potissimum mensi Schwarzii quod eos potissimum mensi B
 quod ei potissimum mensi Ad quod eum potissimum mensem 5 15 omina
 A5 omnia Bd 16 ex utraque parte A 25 quales Bad quale corr. al.
 man. quales A 26 nisi tamen d et codex Livineii nisi tum B nisi tantum
 A5 29 ut credamus esse rem publicam om. Ad, add. B5 30 defunctos]
 disiunctos 5 deinctos Duebnerus dimissos A²Bad demissos A

que locum laboris et curae quem reverentiae dignitatisque teneamus.

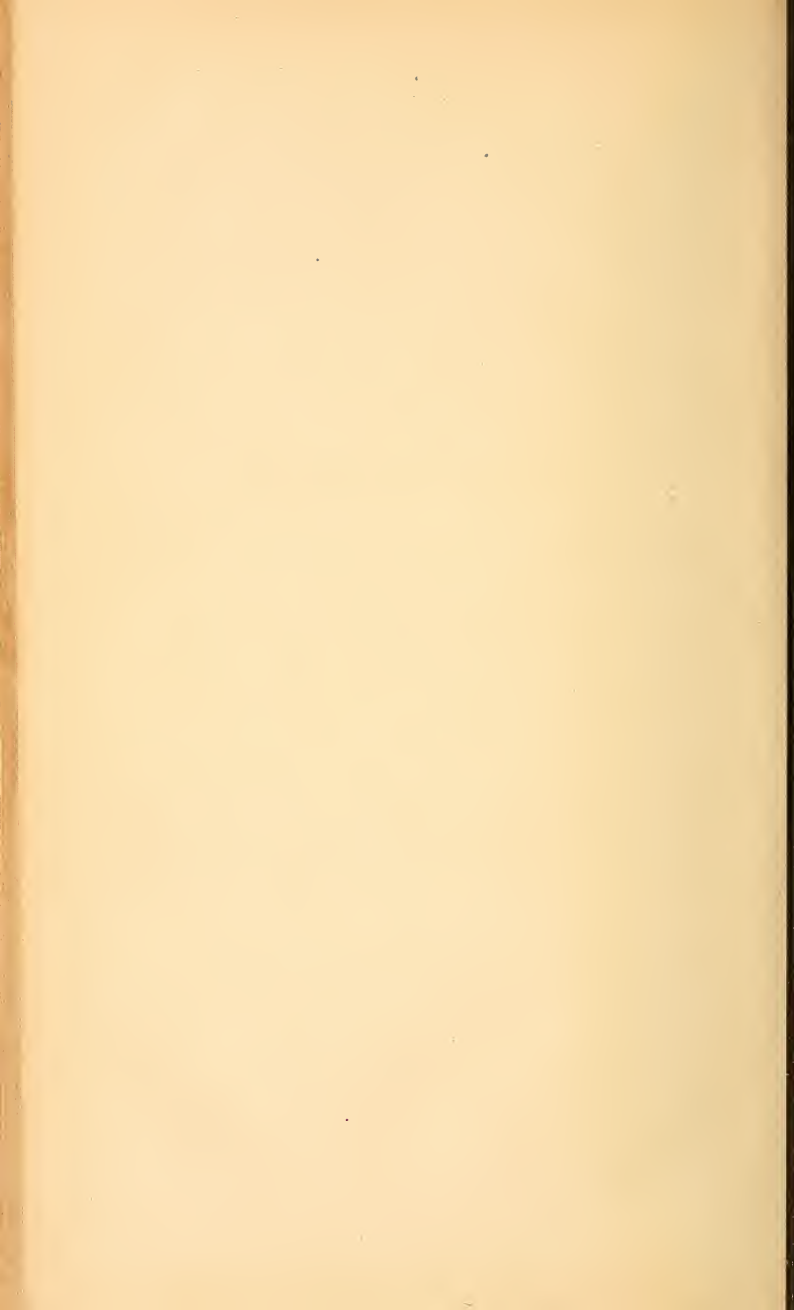
94 In fine orationis praesides custodesque imperii deos ego consul pro rebus humanis ac te praecipue, Capitoline Iuppiter, precor ut beneficiis tuis faveas tantisque muneribus addas perpetuitatem. audisti quae pro malo principe precabamur, exaudi quae pro dissimillimo optamus. non te distringimus votis: non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores: simplex cunctaque ista complexum omnium votum est, salus principis. nec vero nova tibi iniungimus: tu enim iam tunc illum in tutelam recepisti, cum praedonis avidissimi faucibus eripuisti. neque enim sine auxilio tuo, cum altissima quaeque quaterentur, hic, qui omnibus excelsior erat, inconcussus stetit: praeteritus est a pessimo principe qui praeteriri ab optimo non poterat. tu clara iudicii tui signa misisti, cum proficiscenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti. tu voce imperatoris quid sentire locutus, filium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum elegisti. quo maiore fiducia isdem illis votis, quae ipse pro se nuncupari iubet, oro et obtestor, si bene rem publicam, si ex utilitate omnium regit, primum ut illum nepotibus nostris ac pronepotibus serves, deinde ut quandoque successorem ei tribuas quem genuerit, quem formaverit similemque fecerit adoptato, aut si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti monstresque aliquem quem adoptari in Capitolio deceat.

95 Vobis, patres conscripti, quantum debeam publicis etiam monumentis continetur. vos mihi in tribunatu quietis, in praetura modestiae, vos in istis officiis etiam, quae e studiis nostris circa tuendos socios iniunxeratis, cum *fidei* tum constantiae an-

3 deos & diuos **Abd** diues **β** 4 consules pro **B** 6 quae pro malo principe precabamur **Ad** quae malo principe precabamur **B** quae malo principi precabamur & quae malo principi imprecabamur *Lipsius* 7 non enim concordiam non pacem **A** 9 complexum unum omnium uotum *Catanaeus* 10 uotu est **B** noua tibi iniungimus **d** nouam tibi iniungimus **B** tibi noua iniungimus **A** nouam tibi iniungimus curam *Cuspinianus* 11 iam *om.* **B** 13 hic pro omnibus **A** erat *om.* & 14 stetit **Bad** estetit **A** praeteritus *cod. Mediol.* & perterritus **ABd** a pessimo **β** qui praeteriri *cod. Mediol.* & qui perterreri **Ab** qui perterri **β** perterri (*om.* qui) **d** 15 poterat *cod. Mediol.* poterit **ABd** potuit & 22 successorem **A²Bad** successorum **A** 23 fato **A²bd** & facto **Aβ** 24 sis eligenti monstresque & si legenti monstresque **B** sibi legenti monstres **Ad** se eligenti monstresque *cod. Mediol.* 28 officiis etiam quae e (et **d**) studiis nostris circa **bcd** & officiis etiam quae et enim studiis nostris circa **β** offitiis et studiis nostrisque circa **A** 29 cum tum constantiae **β** & tum cum constantie **b**

tiquissimum testimonium perhibuistis. vos proxime destinationem
 consulatus mei his adclamationibus approbavistis, ut intellegam
 etiam atque etiam enitendum mihi ut hunc consensum vestrum
 complectar et teneam et in dies augeam. etenim memini tunc
 5 verissime iudicari, meruerit quis honorem necne, cum adeptus
 est. vos modo favete huic proposito et credite, si cursu quo-
 dam provectus ab illo insidiosissimo principe, antequam profi-
 teretur odium bonorum, postquam professus est, substiti, cum
 viderem quae ad honores compendia paterent, longius iter ma-
 10 lui; si malis temporibus inter maestos et paventes, bonis inter
 securos gaudentesque numeror; si denique in tantum diligo
 optimum principem, in quantum invisus pessimo fui. ego reve-
 rentiae vestrae sic semper inserviam, ut non me consulem et
 mox consularem, sed ut candidatum consulatus putem.

cum constantie d cum constantia A cuncti constantiae s: cf. ep. III 9, 23.
 I 7, 2. II 9, 4. V, 13, 2. III 4, 4 VI 18, 3 2 his om. ed appro-
 banistis Be approbastis A probauistis d 3 atque etiam om. A con-
 sessum c vestrum om. ed 4 tunc om. B 6 quodam provectus ed
 quondam provectus B quondam profectus A 7 ab] sub Gierigius 8
 substiti, si cum uiderem Heumannus apud Schwarzium 9 malui] maluit B
 10 mestos ex paventes β 11 securos et gaudentes ed diligor
 optimo principi Heumannus 13 ut non AB non ut ed s 14 putem |
 finit panegyricus Plinii secundi ad Traianum A putem | PLINII SECVNDI
 PANEGYRICVS QVEM DIXIT TRAIANO IMPERATORI EXPLICIT :
 INCIPIT PANEGYRICVS LATINI PACATI DREPANİ DICTVS THEO-
 DOSIO IMPERATORI b putem. Teodosius theodosii .f. q VI a cōstātino
 fuit ī oriēte añis | XVII imperavit. anno salutis 382 īperium sūpsit mūdi
 VDLXXX^o et XIII pont' | damasi XXXVI pont. max. decessit mediolani.
 año salutis 398 et pont. Seritii | XXXVII año XI°. Quo tpe claudianus
 poeta fientinus clarus habitus est | finit panegyricus plinii secundi dictus
 trha | iano imperatori. incipit panegyricus | Latini pacati drepani dictus
 theodosio β putem | Laus deo semper | C. plinii Secundi Oratoris Veronen-
 sis Panegyricus ad Traianum uniuersum Senatū c PVTEM CAI PLINII
 SECVNDI ORATORIS EXIMII PANAGYRICVS VERBIS ET SENTENTIIS
 ORNATISSIMVS : DICTVS DIVO CAESARI TRAIANO FINIT FELI-
 CITER d

INDEX NOMINUM
CUM RERUM ENARRATIONE

AVCTORE TH. MOMMSEN

NOMINA QVADRATIS LITTERIS EXARATA DISTINGVUNT SENATORII ORDINIS HOMINES

Nomina, quantum fieri potuit, data sunt plena: quae eorum posita sunt intra cancellos [], ea apud Plinium non inveniuntur

Numeri nudi Plinii epistularum libros novem significant, numeri cum littera
T praescripta Plinii et Traiani epistularum librum, numeri cum littera
P praescripta capita Panegyrici

IMPERATORES.

[C. IVLIVS CAESAR, postea IMP. CAESAR AVGVSTVS, post mortem] DIVVS AVGVSTVS (*sic plerumque*, Augustus *P. 11*), defunctus a. 14 Aug. 19. Augustus dicitur *P. 88*. Consecratur *P. 11*. Lex Iulia [de maritandis ordinibus] *P. 42*. Lex Iulia [de adulteriis] *6, 31, 6*. Edictum de liberis expositis ad An-niam pertinens *T. 65*. Edictum de aetate, qua magistratum capere liceat in provincia Bithynia *T. 79. 80*. Edictum de hereditatibus civium Ni-caensium intestatorum rei publicae deferendis *T. 84*. Basilica Iulia *5, 9, 1*. Carmina eius *5, 3, 5*.

TI. CAESAR, defunctus a. 37 Mart. 16 *P. 11*. Carmina eius *5, 3, 5*.

[TI.] CLAVDIVS CAESAR [AVGVSTVS] (*sic 1, 13, 3. T. 70; alibi Claudius*), post mortem DIVVS CLAVDIVS (*quo nomine Plinius non utitur*), imperavit ab a. 41 Ian. 24 ad a. 54 Oct. 13. Scribonianus legatus Illyrici adversus eum arma movet a. 42 *3, 16, 7—9 [cf. Dio 60, 15 al.]*. Domus ei legatur Prusae in Bithynia *T. 70. 71*. Recitantem audit M. Servilium Nonianum rerum scriptorem *1, 13, 3*. Consecratur *P. 11*.

NERO [CLAVDIVS CAESAR AVGVSTVS] (*Nero ubivis*), imperavit ab a. 54 Oct. 13 ad a. 68 Iun. 9. Consecrat Clau-dium *P. 11*. Accusationes et delato-res sub eo *1, 5, 1. 3, 7, 3*. C. Fannii de exitu occisorum et relegato-

rum a Nerone libri tres *5, 5, 3. 5*. Scriptorum sub eo pericula *3, 5, 5*. Novissimus ab eo consul factus a. 68 C. Silius Italicus; idem ultimus mortuus ex consulibus Neronianis *3, 7, 9. 10*. Carmina eius *5, 3, 6*. Vindicat eum Domitianus *P. 53 [cf. Sueton. Dom. 14; Dio 67, 14]*. Dictum de eo Traiani *6, 31, 9*.

[SER.] GALBA [IMP. CAESAR AVGVSTVS], imperavit ab a. 68 med. ad a. 69 Ian. 15. Adoptat Pisonem *2, 20, 2*.

[A.] VITELLIVS [GERMANICVS IMP. AVGVSTVS], imperavit a. 69 a die Apr. 19 ad d. Dec. c. 21. Vitellii legatus vulneratur a militibus Vespasiani *1, 5, 2*. Amicitia eius cum C. Silio Italico *3, 7, 3 [cf. Tacitus h. 3, 65]*.

IMP. [CAESAR] VESPASIANVS [AVGVSTVS] (Vespasianus imp. *3, 5, 9*; Vespasianus *4, 9, 1. P. 11*), post mortem DIVVS VESPASIANVS (*1, 14, 5. T. 65*), imperavit ab a. 69 Iul. 1 ad a. 79 Iun. 23. Adlegit hominem municipalem inter praetorios *1, 14, 5*. Epistula eius ad Lacedaemonios de liberis expositis *T. 65*. Ante lucem negotiis administrandis operam dat *3, 5, 9*. Consecratur a Tito *P. 11*.

[IMP.] TITVS [CAESAR VESPASIANVS AVGVSTVS] (*4, 9, 2; P. 11. 35*), post mortem DIVVS TITVS (*T. 65; P. 35*), imperavit ab a. 79 Iun.

- 23 ad. a. 81 Sept. 13. Patrem consecrat *P. 11*. Edictum de delatoribus *P. 35* [*cf. Sueton. Tit. 8*]. Epistulae eius ad Lacedaemonios et ad Achaeos de liberis expositis *T. 65*. Domitiani amici eum timent *4, 9, 2*. Consecratur *P. 11*.
- [IMP. CAESAR] DOMITIANVS [AVGVSTVS GERMANICVS], imperavit ab a. 81 Sept. 14 ad a. 96 Sept. 18. Titum imperatorem timuerunt Domitiani amici *4, 9, 2*. Titum consecrat *P. 11*. Epistulae eius ad Minicium Rufum proconsulem Bithyniae de agnoscendis liberis *T. 72*; ad Avidium Nigrinum et Armenium Broechum proconsules de liberis expositis *T. 65. 66*; ad L. Appium Maximum et Terentium Maximum de Flavio Archippo *T. 58. 60*. Vestales quaedam apud eum incesti accusatae a. 90 *4, 11*; [*Sueton. Dom. 8*; *Dio 67, 3*; *Philostratus Apoll. 7, 6*; *Eusebius ad a. Abr. 2106*]. Delationes condemnationesque sub eo *1, 5, 1. 5. 14. 3, 9, 31. 33. 4, 9, 2. 22, 5. 9, 13, 2*. Delatus etiam Plinius *7, 27, 14*. Iudicium de eo Corellii Rufi *1, 12, 6. 8*. Epistulas eius Nerva ratas esse iubet *T. 58 fin.*
- IMP. NERVA [CAESAR AVGVSTVS] (*sic 4, 22, 4. 7, 31, 4. P. 8. 35*; Nerva imp. *4, 17, 8*; Nerva *4, 9, 2. P. 7. 8*), post mortem DIVVS NERVA (*sic 4, 11, 14. 5, 3, 5. 7, 33, 9. T. 58. P. 7. 38. 89. 90*), imperavit ab a. 96 Sept. 18 ad a. 98 m. Ian. Sub Domitiano dicta a Plinio in senatu a. 93 laudat *7, 33, 9*. Imperatore facto eo libertas reddita populo Romano *9, 13, 4*; [*Tacit. Agr. 3*; *Henzen n. 5436*]. Imperator exules plerosque a Domitiano in exilium actos restituit *1, 5, 16. 4, 9, 2*; [*Dio 68, 1. 2*; *Zonar. 11, 20*; *Eusebius ad a. Abr. 2113*]; aliis exilii locum commodiorem concedit *4, 11, 14*. Edictum de delatoribus *P. 35* [*cf. Dio 68, 1*]. Confirmat beneficia data a Domitiano edicto epistulisque *T. 58*. Agri ex eius liberalitate empti pauperibusque divisi *7, 31, 4*; [*Dio 68, 2*]. Civitatem Romanam adeptis cognationum iura restituit *P. 37. 38*. Victoria Pannonica *P. 8*. Traianum adoptat *P. 7. 8. 10. 89*. Plinius ei commendatur a Corellio Rufo *4, 17, 8* et ab eo promovetur *P. 90*. Cenant apud eum Fabricius Veiento et Iunius Mauricus *4, 22, 4*. Carmina eius *5, 3, 5*. Nuper mortuus *2, 13, 8 cf. T. 4*. Consecratur *P. 11. 89*.

PRIVATI.

Abascantus v. L. Satrius.

[L.] Accius poeta *5, 3, 6*.

P. Accius Aquila centurio coh. VI equestris (?) *T. 106. 107*.

ACCIVS SVRA v. ATTIVS SVBERIVS.

Achilles *5, 6, 43*.

Acilius. Ad Acilium scr. *3, 14*.

P. Acilius avunculus Minicii Aciliani *1, 14, 6*.

[L.] ACILIVS RVFVS. Quaestor prov. Siciliae. Tribunus plebis. Praetor. Praefectus frumento dando ex senatus consulto [*haec ex titulo Grut. 344, 8, qui videtur esse ipsius, quem nominat Plinius*]. Cos. des. in senatu sententiam dicit a. 105 vel 106 *5, 20, 6. 6, 13, 5*. Acilianus *2, 16*.

v. MINICIVS.

[Q.] ACUTIVS NERVA [Q. Acutius *tituli mox citati*, Acutius Nerva 2, 12, 2] Cos. des. a. 100 sententiam fert 2, 12, 2. Legatus pro. pr. Germaniae inferioris [*Brambach inscr. Rhen. 660. 662. 680*].

Aeneas 5, 6, 13.

Aeschines. Iudicium eius de eloquentia Demosthenis 2, 3, 10. 4, 5, 1, 9, 26, 9, 10, 11. Iudicia de ipsius eloquentia 1, 20, 4, 9, 26, 11, 12. Citatur 9, 26, 11, 12.

AFER V. DOMITIVS.

[CN.] AFRANIVS DEXTER. Cos. des. a. 105 in senatu sententiam dicit 5, 13, 4. Consul fasces tenet a. 105 Mai. 13 [*Henzen 6857*], item Mai. 17 [*acta Arval. Henzen p. 62*]. Quaeritur in senatu, an interfectus sit consul a suis 8, 14, 12.

AFRICANVS V. CORNELIVS.

v. Iulius.

Agathemeris v. Antonia

..... Albinus. Ad Albinum scr. 6, 10.

ALBINVS V. LVCCIVS.

AMMIVS FLACCVS a. 97 inter praetorios in senatu sententiam dicit 9, 13, 13.

Ancharia Soteris liberta donata iure Quiritium T. 11.

ANICIVS MAXIMVS proconsul Bithyniae T. 112.

[M.] ANNAEVS LVCANVS poeta 5, 3, 5.

[L.] ANNAEVS SENECA philosophus consul suf. a. ut vid. 57. Carmina eius 5, 3, 5.

[L.] ANNIVS BASSVS. Proconsul prov. Cretae et Cyrenaicae a. 52 [*C. I. Gr. 2632*]. Legatus legionis a. 69 [*Tac. h. 3, 50*]. Consul suf. sub Vespasiano cum C. Caecina Paeto [*Orell. 740*]. De vita eius scripsit Claudius Pollio 7, 31, 5.

Annius Severus. Ad eum scr. 3, 6, 5, 1.

Annia T. 65.

..... Annianus (*al. Annius*). Ad eum scr. 2, 16.

ANTEIA, uxor Helvidii 9, 13, 4, deinde alterius cuiusdam 9, 13, 16.

M. ANTONIVS (cos. a. u. c. 655) apud Ciceronem 5, 20, 5.

[M. Antonius Antoniae Augustae l.] Pallas, cuius 'patroni' nominati in Scto et titulo mox laudatis sunt Antonia Augusta patrona et patronae filius itaque [*cf. Gai. 3, 53*] et ipse patronus (8, 6, 12) Claudius. A rationibus Claudii imperatoris 8, 6, 7 [*cf. Sueton. Claud. 28*]. Senatus decretum de ornamentis praetoriis aliisque honoribus in eum conferendis a. p. Chr. 52 8, 6 [*cf. Sueton. l. c.; Tac. 12, 53*]. Mortuus a. p. Chr. 62 [*cf. Tac. 14, 65*]. Titulus in monumento via Tiburtina scriptus refertur 7, 29, 8, 6, 1. — Diversus est M. Antonius Pallas cos. suf. a. 167 [*dipl. hon. miss. eius anni*]. Antonia Harmeris (*immo Agathemeris*) liberta T. 5.

[Antonia] Hedia liberta T. 5.

Antonia Maximilla ornatissima femina T. 5.

ANTONIVS V. ARRIVS.

APER V. FLAVIVS.

APOLLINARIS V. DOMITIVS.

L. [NORBANVS] APPIVS MAXIMVS (L. Appius Maximus T. 58; Appius Maximus *Orell. 772*; L. Maximus *Dio 67, 11*; Norbanus Appius *Victor ep. 11*; Norbanus *Martial. 9, 84*). Proconsul ut videtur Bithyniae sub Domitiano T. 58. Consul I a. inc. Legatus Pannoniae a. 88 L. Antonium Saturninum legatum Germaniae superioris deficientem devicit [*Dio 67, 11*; *Orelli 772*; *Victor ep. 11*; *Martial. 9, 84*]. Consul II a. inc. [*Orelli 772*].

Appuleius miles T. 74.

Aquila v. Accius.

M. [AQUILIVS] REGVLVS (M. Regulus 1, 5, 1, 6, 2, 1; Aquilius Regulus *Tac. h. 4, 42*; Regulus *alibi*), frater maior, uterinus ut videtur, Vipstani Messallae saepe memorati

- apud Tacitum [*Tac. l. c.*]. Extremis annis Neronis iuvenis admodum ante quaesturam accusat Q. Sulpicium Camerinum a. 67 [*v. hunc*], Ser. Cornelium Orfitum cos. a. 51 inter a. 65—68 [*Tac. l. c. cf. ann. 16, 12*], M. Licinium Crassum eodem tempore [*v. hunc*]. Crudelitas eius adversus Pisonem Crassi filium interfectum cum Galba a. 69 [*Tac. l. c.*] *cf.* 2, 20, 2. Quaestorius a. 70 [*Tac. l. c.*]. Actio Curtii Montani adversus eum in senatu a. 70 [*Tac. l. c.*]. Tectius agit imp. Domitiano 1, 5, 1. Causas privatas eo tempore agit apud centumviros 1, 5, 5. 11. *cf.* 1, 20, 14. 6, 2; [*Mart. 2, 74. 6, 38*]. Insectatur libro edito Herennium Senecionem et Arulenum Rusticum capite damnatos a. 93 1, 5, 2. 3. 4. Domitiano mortuo a. 96 timet sibi 1, 5. Senatui interest a. 100 2, 11, 22. Sacerdos [*Tac. l. c.*]. Dives 1, 5, 15. 2, 20, 13. 4, 2, 5 [*Tac. l. c.*]. Hereditates capat 2, 20. Filium amittit eiusque memoriam inepte celebrat etiam libro de eo edito 4, 2. 7. *cf.* 2, 20, 6; [*Martial. 6, 38*]. Moritur 6, 2. ludicia de eloquentia eius 1, 5, 2. 3. 20, 13—16. 4, 7, 4. 5. 6, 2. [*Martial. 2, 74. 4, 16. 5, 10. 28. 63 al. Martian. Cap. 5, 432 Kopp.*]. — Diversus est Aquilius Regulus nominatus a Papiniano [*Dig. 39, 5, 27; cf. Suidas s. v. Νικόστρατος*].
- Aratus poeta 5, 6, 43.
- Archippus v. Flavius.
- ARISTO v. CLAUDIUS.
- V. TITIVS.
- [Aristophanes] comicus 1, 20, 19.
- ARMENIVS BROCCIVS proconsul. Domitiani ad eum epistula de liberis expositis T. 65. 66.
- ARRIVS ANTONINVS, avus maternus imperatoris Antonini Pii [*vita Pii c. 1*]. Ad eum scr. 4, 3. 18. 5, 15. Consul I a. 69 [*Tac. h. 1, 77*]. Proconsul Asiae 4, 3, 1; [*Tertullianus ad Scap. 5 magis videtur intellegere eiusdem nominis virum aetatis Commodianae*]. Consul II a. inc. 4, 3, 1; [*vita Pii c. 1*]. Nervam imperatorem factum esse miseratus est [*vita Pii c. 1*]. Vita et mores senis 4, 3. 27, 5. Carmina eius Graeca 4, 3. 18. 5, 15.
- ARRIA maior, uxor Caecinae Paeti, socrus Thraseae [*vita Persii p. 75 Reiff.*], Messallinae necessaria [*Dio 60, 16*]. Filium sepelit clam marito aegrotante 3, 16, 3—6. Accusatum maritum sponte comitatur 3, 16, 7—9. Mortem cum eo sponte sibi consciscit a. 42 3, 16, 6—13. 6, 24, 5; [*Tac. 16, 34; vita Persii l. c.; Dio 60, 16; Martial. 1, 13*].
- ARRIA minor v. CAECINIA.
- Arrianus v. Maturus.
- Arrionilla a Plinio defensa 1, 5, 5.
- Artemidorus Syrus auditus a Plinio et in Syria et Romae et, cum inter alios philosophos Roma summovertur a. 93, viatico adiutus 3, 11 [*cf. Herm. 3, 84*].
- Artemisius v. Popilius.
- ARVLENVS RVSTICVS v. L. IVNIVS.
- Asclepiades magistratus Prusiacus T. 81.
- ASINIVS BASSVS, Asinii Rufi filius natu maximus, quaestor 4, 15, 6.
- C. ASINIVS GALLVS, C. Asinii Pollionis filius, cos. a. u. c. 746. Scripsit de comparatione patris et Ciceronis 7, 4, 3. 6.
- ASINIVS (?) GALLVS. Ad eum scr. 4, 17 (ubi tamen lectio incerta est); fortasse etiam Gallo inscriptae 2, 17. 8, 20. Baetici in Gallum accusationem parant 1, 7. — *Non est filius consulis a. p. C. 62 C. Afinii (non Asinii) Galli [Borghesi opp. 3, 350]*.
- [C.] ASINIVS POLLIO (sic 5, 3, 5, alibi Pollio) cos. a. u. c. 714. De eloquentia eius ipsius iudicium 6, 29, 5; Plinii 1, 20, 4. Carmina eius 5, 3, 5.

ASINIVS RVFVS pater Asiui Bassi, socer Saturii Firmi, praetorius, consularium propinquus 4, 15.

Astraeus v. Valerius.

Asudius Curianus 5, 1.

Athenodorus philosophus Athenis moratus 7, 27, 7, fortasse Tarsensis is qui floruit sub Augusto.

Atilius Crescens (*sic* 6, 8, Atilius 1, 9, 8, 2, 14, 2) litteratus homo 1, 9, 8, 2, 14, 2, 6, 8.

Atilius Scaurus 6, 25.

Atrius. Ad eum scr. 9, 35.

Attius Clemens. Ad eum scr. 1, 10, 4, 2.

[SEX. ATTIVS] SVBVRANVS. Iudex datus ab imperatore 7, 6, 10, 11. Cos. II a. 104 [*inscr. Ephesina ined. citata Herm. 3, 132*]. Fortasse idem est praefectus praetorii Traiani Saburanus [*Victor 13, 9*]. Item idem est, ni fallor, Attiae Viriolae pater octogenarius, qui novercae amore captus filiam exheredavit 6, 33, 2.

[ATTIVS] SVBERINVS vel potius SVBVRANVS 6, 33, 6, fortasse praecedentis fratris filius [*hereditatem enim Attiae Viriolae patris petit ab intestato ex causa inofficiosi neque ut filius; cf. Dig. 5, 2, 1*]. Idem potest esse Accius Sura qui dicitur T. 12, cui praeturam ut tribuat Plinius Traianum rogat; certe summa paupertas convenit homini a paterna hereditate excluso 6, 33, 6.

ATTIA VIRIOLA praetorio viro nupta, a Plinio defensa 6, 33, 2. Cf. SEX.

ATTIVS SVBVRANVS.

Atticinus v. Montanius.

Atticus v. Iulius.

Aufidius Bassus historicus, cuius libros Plinius maior continuavit 3, 5, 6; [*Plinius maior h. n. praef. § 19; Seneca ep. 30; vide quae dixi ad chron. Cassiodori p. 558*].

AVGVRIIVS v. SERIVS.

AVGVSTVS imperator v. p. 399.

AVIDIVS NIGRINVS proconsul. Do-

mitiani ad eum epistula de liberis expositis T. 65, 66. Extat item C. Avidii Nigrini legati Augusti pro praetore decretum ad agrum Delphicum pertinens (C. I. Gr. 1711 = C. I. L. III, 567), sed nec de tempore nec de officii ratione satis constat.

AVIDIVS QUIETVS familiaris Thraseae defuncti a. 66 6, 29, 1. Proconsul Asiae imperante opinor Domitiano [C. I. Gr. 3835 = C. I. L. III, 355; *Borghesi opp. 1, 500*]. A. 97 inter consulares praetoriosve in senatu sententiam fert 9, 13, 15. Eiusdem tamquam mortui mentio fit in epistula scr. c. a. 106 vel 107 6, 29, 1. — Proconsul Asiae, cuius extat nummus factus imperante Hadriano cum inscriptione ANΘΥ. KYIHTΩ (*Borghesi l. c.*), diversus est.

AVITVS v. IVLIVS.

v. IVNIVS.

v. OCTAVIVS.

Aurelia ornata femina 2, 20, 10, 11.

Axer (?) v. Valerius

Baebius Hispanus. Ad eum scr. 1, 24.

BAEBIVS MACER. Ad eum scr. 3, 5. Sententias fert in senatu cos. des. a. 103 vel 104 4, 9, 16 seq. 12, 4. Praefectus urbi a. 117 [*vita Hadr. 5*].

BAEBIVS MASSA. Procurator Africae a. 70 [*Tacitus h. 4, 50*]. Delator sub Domitiano [*Invenalis 1, 35; Tac. h. 4, 50, Agr. 45; Sdonius Apoll. ep. 5, 7*]. Proconsul Baeticae et ex ea provincia accusatus repetundarum ab Herennio Senecione et Plinio a. 93 damnatusque 3, 4, 4, 6, 6, 29, 8, 7, 33; [*Tacitus Agr. 45*].

Baebius Probus natione Baeticus propter ea, quae Caecilio Classico proconsule ibi gessit, accusatus a. 101 3, 9, 12 seq.

BASSVS V. ANNIVS.

ASINIVS.

Aufidius.

Gavius.

IVLIVS.

POMPONIVS.

[BELLICIVS] SOLLERS. Triumvir monetalis. Tribunus legionis XXII primigeniae. Quaestor Cretae et Cyrenaeicae. Aedilis curulis. Praetor. Praefectus frumenti dandi ex senatus consulto. Legatus legionis XIII geminae donatus donis militaribus expeditione Suebica et Sarmatica c. a. 90 [cf. *Herm.* 3, 115]. Legatus Augusti pro praetore provinciae Galatae Pisidiae adiunctarumque [*haec omnia ex titulo Antiochiae in Pisidia reperto apud Henzenum n. 6912*]. Fetialis [*tit. cit.*]. Vir praetorius litigat cum Vicetinis de nundinis in agro suo instituendis 5, 4 cf. 13, 2. Consul [cf. *tituli Veronenses tres Grut.* 865, 14: Claudia Ti. f. Marcellinae Bellici Sollertis cos. et *Maffei M. V.* 120, 2 et *Henzen* 6936; *Borghesi opp.* 6, 411].

BLAESVS V. VELLEIVS.

BROCCHVS V. ARMENIVS.

BRVTIANVS V. LVSTRICIVS.

BRVTVS V. IVNIVS.

Caecilius Celer 1, 5, 8.

CAECILIVS CLASSICVS natione Afer 3, 9, 3. Proconsul Baeticae et post mortem ex ea provincia accusatus repetundarum a Plinio et Luceio Albino a. 101 3, 4. 9. 6, 29, 8. Uxor eius Casta 3, 9, 19, 29, 34. Filia eius 3, 9, 17, 20. Gener 3, 9, 18.

[Q. CAECILIVS] METELLVS PIVS cos. a. u. c. 674 *P.* 88.

C. CAECILIVS STRABO (C. Caecilius 4, 17, 1; Caecilius Strabo 4, 12, 4). Inter Arvales nominatura. 101. 105 [*Henzen Arv. p.* 58]. Cos. des. a. 103 vel 104 4, 17, 1 eoque loco in senatu sententiam dicit 4, 12, 4.

CAECINA PAETVS (sic 3, 16, 3; *Dio* 60, 16). Consul a. inc. 3, 16, 8. Capitis damnatus propter rebellionem Camilli Scriboniani a. 42 3, 16; [*Dio* 60, 16].

[CAECINIA] ARRIA minor, filia Caecinae Paeti et Arriac maioris 3, 16, 10, uxor P. Thraseae Paeti [*Tac.* 16, 34; *vita Persii p.* 74 *Reiff.*], socrus Helvidii Prisci, mater Fanniae 9, 13, 3, cognata Persii poetae [*vita Persii l. c.*]. Num rogatu eius Herennius Senecio Helvidium laudavit 7, 19, 5. Relegatur a. 93 3, 11, 3, 7, 19, 10 [cf. *Tac. Agr.* 45]. Ab exilio redit 7, 19, 10. 9, 13, 5. Mortua 7, 19, 9.

Caelius Clemens v. Coelius.

[M.] CAELIVS [RVFVS] orator 1, 20, 4.

Caelianus v. Sempronius.

[M. APPVLEIVS PROCVLVS TI.] CAEPIONISPO (plene titulus *Orell.* 3670, cf. *röm. Forsch.* 1, 51). Praefectus aerarii militaris [*tit.*]. Proconsul prov. Hispaniae Baeticae [*tit.*]. Sententiam fert in senatu, ut videtur tamquam cos. des., a. 103 vel 104 4, 9, 16 seq. Consul [*tit.*] cum Rubrio Gallo [*Dig.* 40, 5, 26, 7; cf. *Herm.* 4, 45]. Pontifex [*tit.*]. Proconsul prov. Asiae [*tit.*].

CAESAR V. IVLIVS.

Caesennius Silvanus tribunus militum 3, 8, 1.

P. Caesius Phosphorus libertus donatus iure Quiritium *T.* 11.

CALESTRIVS TIRO (sic 1, 12, 7, 16, 1; *praeterea* Tiro). Familiaris et aequalis Plinii 6, 1, 7, 16, 23, 2. Ad eum scr. 1, 12, 6, 1, 22, 9, 5. Tribunus militum una cum Plinio 7, 16, 2. Quaestor Caesaris cum Plinio 7, 16, 2. Tribunus pl. anno ante Plinium propter ius liberorum 7, 16, 2. Praetor cum Plinio 7, 16, 2. Proconsul provinciam Baeticam sortitur 6, 22, 7. Proficiscitur in provinciam per Ticinum et Mediolanum

- excurritque Comum, ut servi apud eum manumittantur 7, 16, 3. 23. 32, 1. Provinciam administrat 9, 5.
- Callidromus *T.* 74.
- Callimachus poeta 4, 3, 4.
- [L. (?)] Calpurnius L. f. Ouf. Fabatus, pater Calpurniae Hispullae, avus paternus Calpurniae uxoris Plinii tertiae itaque prosocer Plinii 4, 1. 6, 12. 30. 5, 11. 14, 8. 7, 11. 16. 23. 8, 10. 11, 3. 20, 3. Ad eum scr. 4, 1. 5, 11. 6, 12. 30. 7, 11. 16. 23. 32. 8, 10. Comensis 5, 11, 2. 7, 32, 1. Incesti accusatus a. 65 et absolutus [*Tac. a.* 16, 5]. Praefectus fabrum; tribunus militum (?) leg. XXI rapacis; praefectus cohortis VII Lusitanorum et (?) nationum Gaetulicarum sex, quae sunt in Numidia. Ilvir (?), Illvir iure dicundo, flamen divi Augusti Comi [*haec omnia ex titulo eius post mortem posito Grut. 382, 6 et in commentario meo Herm. 3, 114*]. Comi porticum dedicat sub suo filiique sui nomine et in portarum ornatum pecuniam pollicetur 5, 11. Exactae aetatis 7, 16. 23. 32. 8, 10, 2. Moritur a. 112 *T.* 120.
- [M.] CALPVRNIVS FLACCVS. Ad eum scr. 5, 2. Consul. suf. a 97 Oct. 10 [*dipl. hon. miss.; cf. Borghesi opp. 3, 285*]. Declamationes, quae sub nomine Calpurnii Flacci feruntur, eiusdem hominis esse posse ait Borghesius [*l. c.*]. Fuerunt tamen alii plures eiusdem nominis tam ante Traianum quam post eum, quos recensuit idem.
- [P.] CALPVRNIVS MACER [CAVLIVS RVFVS]. Ad eum scr. 5, 18. Legatus Moesiae inferioris a. 112 [*C. I. L. III, 777*] eodem tempore quo Plinius Bithyniae praefuit *T.* 42. 61. 62. 77.
- [C.] CALPVRNIVS PISO recitat carmen 5, 17, Fortasse is qui postea consul ordinarius fuit a. 111.
- [L. CALPVRNIVS] PISO FRVGI COS. a. u. c. 621 *P.* 88.
- L. (*ante patris damnationem* CN.) CALPVRNIVS PISO, filius CN. Pisonis inimici Germanici [*Tac. a.* 3, 16. 17]; pater consulis a. 57 3, 7, 12. Consul ord. a. 27 [*Tac. a.* 4, 62 *al.*]. Praefectus urbi a. 36 [*Iosephus ant. 18, 6, 5. 10; cf. Borghesi opp. 3, 325*]. Proconsul Africae a. 40 [*Dio 59, 20*]. Solebat dicere neminem se videre in senatu, quem consul ipse sententiam rogavisset 3, 7, 12.
- L. [CALPVRNIVS L. F.] PISO. Consul ord. a. 57 [*Tac. 13, 28. 31 al.*]. Inter Arvales nominatur in actis a. 57 et 59. Curator aquarum a. 60—63 [*Frontinus ag. 102*]. Trium virum vectigalibus publicis curandis a. 62 [*Tac. 15, 18*]. Proconsul Africae a. 69 interficitur a Valerio Festo 3, 7, 12; [*Tacitus h. 4, 49. 50*].
- [L. CALPVRNIUS] PISO [LICINIANVS, post alteram adoptionem SER. SVLPICIUS GALBA; *cf. acta arval. Bullett 1869, 92*], filius naturalis M. Licinii Crassi, maritus Veraniae 2, 20, 2.
- CALPVRNIA, neptis ex filio Calpurnii Fabati, uxor Plinii tertia 4, 1, 1. 19, 1. Ad eam scr. 6, 4. 7. 7, 5. Patrem matremque videtur amisisse ante nuptias 4, 19. 5, 11. 6, 12, 3. 30, 5. 8, 11, 3. Abortum facit 8, 10. 11 *cf.* 4, 13, 5. Una cum viro in Bithyniam profecta inde revertitur propter avi mortem *T.* 120. 121.
- Calpurnia Hispulla, filia Calpurnii Fabati, amita Calpurniae uxoris Plinii tertiae 4, 1, 7. 19. 5, 14, 8. *T.* 120. 121. Ad eam scr. 4, 19. 8, 11.
- Calvina. Ad eam scr. 2, 4.
- C. Calvisius Rufus (C. Calvisius 4, 4, 1; Calvisius Rufus 3, 19. 5, 7; *praeterea* Calvisius), patruus Varisidii Nepotis 4, 4, 1. Ad eum scr. 2, 20. 3, 1. 19. 5, 7. 8, 2. 9, 6. Decurio Comensis 5, 7, 3. 4. Contu-

- bernalis Plinii 1, 12, 12. 3, 19, 1. 4, 1.
- CALVVS V. LICINIVS.
V. SERVILIVS.
- CAMERINVS V. SVLPICIVS.
- CAMILVVS V. FVRIVS.
- CANDIDVS V. IVLIVS.
- Caninius Rufus Comensis. Ad eum scr. 1, 3, 3, 7, item Caninio inscriptae 2, 8, 6, 21. 7, 18. 8, 4. 9, 33. Bellum Baeicum scribere parat 8, 4.
- Capito v. Claudius.
v. Titinius.
- Carus v. Mettius.
- [C.] CASSIVS praetor a. u. c. 710. 1, 17, 3.
- C. CASSIVS [LONGINVS] COS. a. 30 [Orelli 4033; Dig. 1, 2, 2, 51]. Legatus pro praetore prov. Syriae a. 49 [Tac. 12, 11; Ioseph. 15, 11. 4. 20, 1, 1]. Deportatus in Sardiniam a. 65 [Tac. 16, 9]. Revocatus a Vespasiano [Dig. 1, 2, 2, 51]. Iuris peritus, scholae Cassianae princeps 7, 24, 8; [Tac. 12, 12; Pomponius Dig. 1, 2, 2, 51].
- CASTA, Caecilii Classici uxor 3, 9, 19. 29. 34.
- T. Catius, Insuber Ticinensis [cf. Herm. 3, 62], philosophus Epicureus 4, 28, 1 [cf. Cicero ad fam. 15, 16, 1. 19, 1; Horatius sat. 2, 4, 1 cum schol.; Quintilianus 10, 1, 124].
- [TI.] CATIVS [CAESIUS] FRONTO. Consul a. 96 Oct. 10 [diploma hon. miss.: Dio 68, 1]. Defendit in senatu reos Marium Priscum a. 99 2, 11, 3. 18; Iulium Bassum a. 103 vel 104 4, 9, 15; Varenum Rufum c. a. 106 6, 13, 2. Inter Arvales nominatur a. 105 [Henzen Arv. p. 62]. — Num idem sit celebratus a Martiale [1, 55] Fronto 'clarum militiae togaeque decus', item Fronto is, quem de re militari Homeri scripsisse tradit tactica quae dicitur Aeliani [c. 1] scripta imperante Traiano, non satis constat [cf. Borghesi opp. 3, 382].
- Catius Lepidus. Ad eum scr. 4, 7.
- [L.] CATILIVS SEVERVS. Ad eum scr. 1, 22. 3, 12. Cos. I a. inc. Proconsul Asiae [C. I. Gr. 3509]. Legatus imp. Hadriani prov. Syriae [vita Hadr. 5]. Cos. II ord. a. 120 [Henzen Arv. p. 71 al.]. Praefectus urbi [vita Hadr. 24]. Hadriano inimicus factus [vita Hadr. 15. 24].
- CATO V. PORCIVS.
- CATVLLVS V. VALERIVS.
- CATVLVVS V. LVTATIVS.
- Celer eques Romanus incesti damnatur a Domitiano 4, 11, 10 [cf. Sueton. Dom. 8].
- Celer. Ad eum scr. 7, 17.
v. Caecilius.
v. Nonius.
- CELERINA V. POMPEIA.
- GELSVS V. IVVENTIVS.
- Cerialis. Ad eum scr. 2, 19.
v. TVCCIVS.
v. Velius.
- CERTVS V. PVBLICIVS.
- Chrysippus Mithridatis f. civitate donatus T. 11.
- CICERO V. M. TVLLIVS.
- Clarius (?) a Plinio defensus 9, 28, 5.
- CLARVS V. ERVCIVS.
v. Septicius.
- CLASSICVS V. CAECILIVS.
- CLAVDIVS imperator v. p. 399.
- Claudius Aristo Ephesius 6, 31, 3.
- Claudius Capito agit in senatu contra Varenum Rufum 6, 13, 2.
- [NERO CLAVIDIVS DRVSVS sive] DRVSVS NERO, privignus Augusti, cos. a. u. c. 745 Germaniae victor ibi perit 3, 5, 4.
- Claudius Eumolpus Prusiacus T. 81.
- Claudius Fuscus v. Cluvius Fuscus.
- CLAVIDIVS MARCELLINVS defendit reum in senatu a. 100 2, 11, 15.
- Claudius Pollio praef. alae miliariae 7, 31, 2. Procurator saepius 7, 31, 3. Imperante Nerva adiutor Corellii in agris emendis et dividendis 7, 31, 4. Librum edit de vita Annii Bassi

- 7, 31, 5. Commendatur Cornuto 7, 1, 12. Laudes eius post mortem 3, 3, 1. 4, 17, 1. 4. 7, 11, 3. 9, 13, 6.
- Claudius Polyaenus Prusiacus *T.* 70. [Ti. Claudius] Polyclitus, Neronis Augusti libertus 6, 31, 9 [cf. *Tacitus a.* 14, 39. *h.* 1, 37. 2, 95; *Plutarchus Galb.* 17; *Dio* 64, 12].
- CLAVDIVS RESTITVTVS defendit reos repetundarum a. 101 3, 9. 16.
- Clemens v. Attius.
v. Coelius.
- [A.] Cluentius [Habitus]. Ciceronis pro eo oratio 1, 20, 8.
- Cluvius (al. Claudius) Fuscus, Caecilii Classici gener 3, 9, 18.
- CLVVIVS [RVFVS]. Consul [cf. *I. N.* 222f]. Consularis sub Nerone [Suet. *Ner.* 21; *Dio* 63, 14; *Tacitus h.* 4, 43]. Legatus Hispaniae Tarraconensis a. 69 [Tacitus *h.* 1, 8. 76. 2, 58. 65. 4, 39; *Plut.* *Oth.* 3]. A. 69 exeunte Romae degit [Tac. *h.* 3, 65]. Historiarum scriptor, quo pertinent sermones habiti inter eum et Verginium Rufum 9, 19, 5 [citatur apud *Tacitum* 13, 20. 14, 2 et *Plutarchum q. R.* 107].
- Cocceianus vel potius Cocceius Dio Prusiacus causam dicit apud Plinium *T.* 81. 82. Intellegitur omnino Dio Chrysostomus rhetor.
- Coelius (sic traditur) Clemens adfinis socrus Plinii *T.* 51.
- COLLEGA v. POMPEIVS.
.... Colonus. Ad eum scr. 9, 9.
- CORELLIVS RVFVS maritus Hispullae, frater Corelliae, pater Corelliae Hispullae cf. 1, 12, 3. Senatorii ordinis eum fuisse intellegitur ex 7, 31, 4 collato Dione 68, 2. A Plinio in consilium adhibetur 5, 1, 5. 9, 13, 6. Quid de Domitiano senserit 1, 12, 8. Ab imp. Nerva ad curam agrorum emendorum dividendorumque electus 7, 31, 4 [cf. *Dio* 68, 2]. Apud eundem laudat Plinium 4, 17, 8. Spoute decedit a. 97 vel 98, annos natus LXVIII, per XXXIII annos conflictatus podagra
- CORELLIA soror Corellii Rufi 7, 11 cf. 1, 12, 3, uxor Minicii Iusti 7, 11, 4. Ad eam scr. 7, 14.
- CORELLIA HISPVLLA, filia Corellii Rufi et Hispullae 1, 12, 3. 4, 17. Ad eam scr. 3, 3. A Plinio defenditur a. 102 vel 103 4, 17. Filius eius 3, 3 cf. 1, 12, 3.
- Cornelianus. Ad eum scr. 6, 31.
- C. CORNELIVS tr. pl. a. u. c. 687. Ciceronis pro eo oratio 1, 20, 8.
- [CN. CORNELIVS] LENTVLVS GAETVLICVS cos. a. 26, interfectus a. 39 [Dio 59, 22]. Carmina eius 5, 3, 5; [Martialis praef. 1. 1; Suetonius *Calig.* 8; *Probus ad Vergiliū Gorg.* 1, 227; *Sidonius Apollinaris ep.* 2, 10, *carm.* 9, 260]. *Eius videntur esse quae leguntur in anthologia Graeca carmina inscripta Γαιτουλικού* [cf. *Iacobsius anthol. Gr.* vol. 13 p. 596; *Iahnus ad Persium p. CXLII*].
- Cornelius Minicianus. Ad eum scr. 3, 9, 4, 11. Tribunatum militare ei petit 7, 22.
- Cornelius Nepos, Ticinensis [v. *Herm.* 3, 62], rerum scriptor 4, 28, 1. Ordinis non senatorii 5, 3, 6. Carmina eius 5, 3, 6.
- CORNELIVS PRISCVS. Ad eum scr. 3, 21. Consularis in senatu sententiam dicit a. 105 vel 106 5, 20, 7. Procos. Asiae a. 120 [inser. *Ephesina ed. in Hermac vol. 4 p. 178*]. — *Diversum esse consulem ord. a. 93 Cornelium Priscinum (non Priscum, ut voluit Borghesius opp. 6, 209) monuit Waddingtonius.*
- [P. CORNELIVS] SCIPIO AFRICANVS cos. a. u. c. 549. 560 8, 6, 2. *P.* 13.
- [P. CORNELIVS SCIPIO AFRICANVS AEMILIANVS], NVMANTINVS cos. a. u. c. 607. 620 8, 6, 2. *P.* 13.

- L. [CORNELIVS] SVLLA [FELIX] COS. Crescens v. Atilius.
a. u. c. 666. 674 8, 6, 2. Carmina Crispus v. Metilius.
eius 5, 3, 5. V. PASSIENVS.
- [P.] CORNELIVS TACITVS. Ad eum Ctesipho defensus a Demosthene 6,
scr. 1, 6. 20, item Tacito inscr. 4, 33, 11.
13. 6, 9. 16. 20. 7, 20. 33. 8, 7. Curius Severus v. Vibius Severus.
9, 10. 14. Aetate propemodum ae- Curianus v. Asudius.
qualis, maior tamen Plinio 7, 20, 2. CVRTIVS RVFVS. Quaestoris prov.
4. Consul a. 97 exeunte publice Africae comes 7, 27, 2; [Tac. 11, 21].
laudat Verginium Rufum 2, 1, 6. Quaestor [Tac. l. c.] Praetor candidatus
A. 99 cum Plinio accusat Marium Augusti sub Tiberio [Tac. l. c.]. Con-
Priscum repetundarum 2, 11, 2. 17. sul a. inc. Legatus pro pr. Germa-
19. Nominari videtur inter legata- niae superioris indeque adeptus or-
rios testamenti Dasumiani una cum namenta triumphalia a. 47 [Tac. 11,
Plinio [cf. Herm. 3, 51]. Commu- 20. 21]. Proconsul Africae ibi mo-
nio studiorum ipsius et Plinii 7, 20. ritur 7, 27, 2. 3 [Tac. l. c.].
9, 23. Iudicia de eloquentia eius 2, [T.] CVRTILIUS MANCIA, socer Cn.
1, 6. 11, 17. 4, 13, 10. Ad histo- Domitii Lucani 8, 18, 4. Consul
riam scribendam quaedam ei suppe- suf. a. 55 [acta Arval. eius anni].
dantur 6, 16. 20. 7, 33, quorum illa Legatus Germaniae superioris a. 56
incidunt in a. 79, haec in a. 93, per- —58. [Phlego mir. c. 27; Tacitus
tinuerunt igitur ad historiarum libros 13, 56]. Testamentum eius 8, 18,
posteriores. Adnotat Plinius quosdam 4.
ex libris eius, fortasse historiarum
primos 7, 20. 8, 7. Laudes eius 4,
15, 1. Edidit Dialogum (unde verba
quaedam laudantur 9, 10) fortasse
sub finem imperii Domitiani; Agricola
a. 98 Nerva defuncto; eodem
fere tempore Germaniam; deinde hi-
storiarum libros XIV imperante Tra-
iano; post hos editos sub finem
imperii eius ab a. c. 115 annalium
libros XVI.
- Cornelius Titianus. Ad eum scr. 1,
17.
- Cornelius Ursus. Ad eum scr. 4, 9.
- Cornelia virgo Vestalis maxima sub
Domitiano incesti damnata et viva
defossa 4, 11; [Sueton. Dom. 8;
Eusebius ad a. Abr. 2106].
- CORNVTVS V. IVLIVS.
- CORVINVS V. VALERIVS.
- COTTIVS V. VESTRICIVS.
- COTTIA uxor Vestricii Spurinnae. Ad
eam scr. 3, 10 cf. 3, 1, 5.
- CRASSVS V. LICINIVS.
- Cremutius Ruso. Ad eum scr. 9, 19.
Causas agere incipit 6, 23.
- Decebalus (sic etiam inscriptio Hen-
zeniana 5448) rex Dacorum T. 74;
cf. 8, 4, 2.
- Demosthenes. Iudicia de eloquentia
eius 1, 2, 2. 20, 4. 2, 3, 10. 4, 5,
1, 6, 33, 11. 7, 30, 4. 5. 9, 23, 5.
26, 8. 9. 10. Citatur 4, 7, 6. 9,
26, 8. 9.
- DEXTER V. AFRANIVS.
- Dio v. Coccei(an)us.
- Diomedes heros 5, 2, 2.
- Dionysius pistor T. 74.
- Dionysius v. Valerius.
- [CN.] DOMITIVS AFER (praenomen
habet Frontinus aq. 102) Nemaus-
ensis [Hieronymus ad a. Abr.
2062]. Praetor a. 25 [Tacitus a.
4, 52]. Consul suf. a. 39 [Dio
59, 20]. Curator aquarum ab a. 49
ad a. 59 [Frontinus aq. 102]. Obiit
a. 59 [Tacitus 14, 19; Hieron. l. c.]
aetate provectus [Quintilian. 12,
11, 3]. Testamentum eius et here-
des 8, 18, 5. 7. Actiones eius et
eloquentia 2, 14, 10—12; [Quin-

tilianus passim; Tacitus l. cc. et ann. 4, 66. dial. 13. 15; Dio 60, 33; cf. Burmann anthol. 2, 56].

DOMITIVS APOLLINARIS cos. suf. a. 97. Ad eum scr. 5, 6, item inscr. Apollinari 2, 9. Consul designatus a. 97 sententiam dicit 9, 13, 13. Legatus (δικαιοδότης) Lyciae [C. I. Gr. 4236].

[CN.] DOMITIVS [AFER TITIVS MARCELLVS CYRVIVS] LYCANVS (*sic plene Orelli 773*), filius naturalis cuiusdam viri accusati et damnati a Cn. Domitio Afro, testamento scripto a. 42 adoptatus ab eodem Afro; gener T. Curtilii Manciae consulis a. 55 8, 18. Quattuorvir viarum curandarum. Tribunus mil. leg. V Alaudae. Quaestor prov. Africae. Tribunus plebis. Praetor. Praefectus auxiliorum omnium bello Germanico sub Vespasiano et ab eo donatus donis militaribus. Legatus praetorius prov. Africae (scilicet Numidiae) imp. Domitiani. Legatus Domitii Tulli fratris sui proconsulis prov. Africae. Consul a. inc. Adlectus inter patricios. Septemvir epulonum. Proconsul prov. Africae [*omnia ex inscr. cit.*]. Laudatur a Martiale [1, 36. 3, 20, 17. 8, 75]. Obiit [Martialis 9, 51].

[CN.] DOMITIVS TVLLVS (*de praenomine cf. Borghesi opp. 3, 45*), frater praecedentis minor [Martialis 9, 51] et cum eo adoptatus 8, 18, 5; [Orelli 773]. Decemvir litibus iudicandis. [*inscr. apud Henzenum ad Orell. 773 p. 75; cf. Marini Arv. p. 765*]. Tribunus mil. leg. V Alaudae. Quaestor Caesaris Augusti. Tribunus plebis. Praetor designatus candidatus Caesaris. Legatus imp. Vespasiani pro pr. exercitus Africani donatusque donis militaribus, inter praetorios autem absens relatus. Praefectus auxiliorum omnium bello Germanico [*haec omnia ex inscr. cit.*]. Con-

sul a. inc. Adlectus inter patricios. Fetalis [*inscr. cit.*]. Proconsul provinciae Africae [Orelli 773]. Laudatur a Martiale [1, 36. 3, 20, 17. 9, 51].

[DOMITIA LVCILLA] neptis ex filia et heres T. Curtilii Manciae 8, 18, 4, filia naturalis Cn. Domitii Lucani et Curtiliae, filia adoptiva et heres Cn. Domitii Tulli 8, 18, 2, uxor P. Calvisii Tulli, qui fuit cos. I a. 109 vel 110, II a. inc., mater Domitiae Lucillae uxoris Annii Veri, matris imp. M. Aurelii, quae Lucilla Veri inter alios nepotes in testamento avi Tulli legatis honorata est 8, 18, 2 [Borghesi opp. 3, 36 seq.].

DOMITIANVS imperator v. p. 400.

DRVSVS v. CLAVDIVS.

EGNATIVS MARCELLINVS quaestor provinciae cuiusdam 4, 12.

Encolpius servus Plinii lector 8, 1, 2.

[Q.] Eunius poeta 5, 3, 6.

Epigonus T. 11.

Epigonus Chryssippi f. civitate donatus T. 11.

Epimachus v. Ulpius.

Erucius Clarus, causarum patronus, pater eius qui sequitur 2, 9, 4. Aut ad eum aut ad filium scr. 1, 16.

[SEX.] ERVCIVS CLARVS, filius Erucii Clari et Septiciae sororis C. Septicii Clari 2, 9. Aut ad eum aut ad patrem scr. 1, 16. Quaestor 2, 9, 2. Tribunatum pl. petit 2, 9, 2. Cos. I a. inc. Legatus Traiani bello Parthico Seleuciam capit [Dio 68, 30]. Praefectus urbi [Gellius 7, 6, 12. 13, 18, 2]. Consul II ord. a. 146 [Gellius 13, 18, 2; vita Severi c. 1].

Eumolpus v. Claudius.

Euphrates Tyrius philosophus 1, 10. Sponte moritur Romae a. 118 [Dio 69, 8; cf. Eusebius ad a. Abr. 2136]. Meminerunt eius Philostratus [vit. soph. 1, 7 al.] alique.

Eupolis comicus 1, 20, 17.

[Euripides] citatur 4, 11, 9, 27, 6.
Eurythmus v. M. Ulpius.

Fabatus v. Calpurnius.

FABIVS APER V. FLAVIVS APER.

Fabius Hispanus natione Baeticus propter ea, quae Caecilio Classico proconsule ibi gessit, accusatus a. 1013, 9, 12seq.

[L.] FABIVS IVSTVS. Ad eum scr. 1, 11; aut ad eum aut ad Minicium Iustum 7, 2. Tacitus ei inscripsit dialogum de oratoribus. Cos. suf. a. 102 [Orelli 2448; Maffei M. V. 319, 6]. Familiaris Plinii et Reguli 1, 5, 8, 1, 11.

FABIVS MAXIMIVS (al. POSTVMIVS) a. 97 inter primos praetorios in senatu sententiam dicit 9, 13, 13.

[M. Fabius] Quintilianus, Calagurritanus, rhetor Latinus. Colit adulescentulus Domitium Afrum defunctum a. 59 2, 14, 10; [inst. 5, 7, 7, 10, 1, 86, 118, 12, 11, 3]. Galba a. 68 eum perducit Romam [Suetonius apud Hier. a. Abr. 2084]. Plinius eum frequentat adulescentulus 2, 14, 9, 6, 6, 3. Celebratur imp. Domitiano [Martialis 2, 90; cf. Iuvenalis 6, 75, 280]. Romae postquam viginti annos docuit, scribit institutiones imperante Domitiano, id est ante a. 96 [Quintilian. inst. in.]. Consularibus ornamentis honoratus favore T. Flavii Clementis mariti Domitillae Domitiani sororis [Ausonius grat. act. p. 712 Toll.; Iuvenalis 7, 186 seq.; cf. Quintil. inst. 4 prooem. 2].

Fabius Rusticus v. Rusticus.

Fabius Valens. Ad eum scr. 4, 24.

[C.] FABRICIVS cos. a. u. c. 472. 476 P. 13.

[A.] FABRICIVS VEIENTO (Fabricius Veiento vel Veiento reliqui, A. Fabricius Dio 61, 6). Praetor a. 55 in ludis edendis canes induxit pro equis [Dio 61, 6]. A. 62 propter

editos libros probra multa in patres continentes ex Italia pulsus [Tac. 14, 50]. Consul imp. Domitiano [Victor ep. 12]. Delator [Victor l. c.]. Cenat apud imp. Domitianum [Iuv. 4, 113, 123, 129]; apud imp. Nervam 4, 22, 4; [Victor ep. 12; cf. Iuv. 3, 185, 6, 113]. A. 97 in senatu sententiam dicit loco consulari 9, 13, 13, 19, 20.

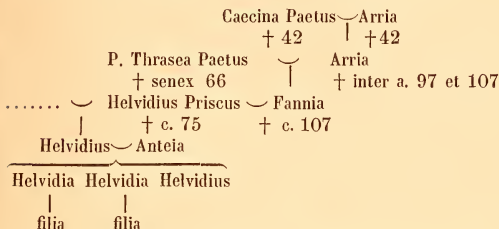
Fadius Rufinus 9, 23, 4.

FALCO V. POMPEIVS.

C. Fannius causarum patronus, qui scripsit exitus virorum illustrium sub Nerone, decedit 5, 5.

[P. FANNIVS] THRASEA [PAETVS] (prae-nomen habet Dio 61, 24. Thrasea cum cognomen, non nomen sit testibus titulis I. N. 2623. 4074, nomen putandum est ci fuisse Fannii, quod fuit filiae). Patavinus [Tac. 16, 21; Dio 62, 26]. Gener Caecinae Paeti et Arriae maioris 3, 16, 10, maritus Arriae minoris, pater Fanniae 7, 19, 3, socer Helvidii Prisci. Socrum Arriam dehortatur, ne mortem sibi consciscat a. 42 3, 16, 10. Consul suf. [Tac. 16, 27, 28]. Quindecimvir s. f. [Tac. 16, 22 cf. 27, 28]. Filiam ante a. 51 nuptam collocat Helvidio Prisco [v. Helvidius]. Per decem fere annos diligit Persium poetam Arriae uxoris cognatum (n. a. 34, † a. 62) et aliquando cum eo peregrinatur [vita Persii p. 74 Reiff.]. Capitonem Cossutianum ex Cilicia repetundarum accusat a. 58 [Tac. 16, 21 cf. 13, 33]. Senatoriis officiis fungitur a. 58—63 [Tac. a. 13, 49, 14, 12, 48, 15, 20, 23, 16, 21, 22, hist. 2, 91; Dio 61, 15]. Senatu abstinere vitae triennio extremo [Tac. 16, 22 Dio 62, 26]. Acta aetate [Tac. 16, 26 cf. 29] accusatus maiestatis a Capitone Cossutiano et Eprio Marcello perit a. 66 [Tac. a. 16, 21 — 35, hist. 2, 7, 8; Dio 62, 26;

Suet. Ner. 37; schol. Iuv. 5, 36]. *Dio 67, 13*]. *Dicta eius 6, 29, 1. 7. 8, 22, 3; [cf. Iuv. 5, 36]*. — *[Tac. Agr. 2; Sueton. Dom. 10; Stemma hoc est:*

FANNIA, neptis Caecinae Paeti et Arriae maioris 3, 16, 2, filia P. Thraseae Paeti 7, 19, 3 [*Tac. 16, 34*] et Arriae minoris, uxor Helvidii Prisci 7, 19, 3, noverca Helvidii 9, 13, 3. Bis maritum in exilium secuta 7, 19, 4. Eius rogatu Herennius Senecio de vita Helvidii libros componit 7, 19, 5. Bonis publicatis relegatur a. 93 3, 11, 3; 7, 19, 6 [*cf. Tac. Agr. 45*]. Ab exilio redit a. 97 9, 13, 5. Valetudo eius 7, 19. Mores eius 7, 19.

Flavius Marciannus, quod corruerit pro-
consulem Africae, accusatus a. 100
2, 11.

Fonteius Magnus Bithynus 5, 20,
4. 7, 6, 2. 6. 7, 10.

FRONTINVS V. IVLIVS.

FRONTO V. CATIVS.

FRUGI V. CALPURNIVS.

V. LIBO.

FVNDANVS V. MINICIVS.

[M. FVRIVS] CAMILLVS tr. mil. cos.
pot. a. u. c. 353. 356. 360. 368.
370. 373 *P.* 13. 55.

[M. FVRIVS CAMILLVS] SCRIBONIA-
NVS, [antea CAMILLVS ARRVNTIVS]
(*cf. Herm. 3, 133*). Cos. a. 32. Le-
gatus pro pr. Illyrici a. 42 adversus
Claudium insurgens occiditur *3, 16, 7*.
9 [cf. Dio 60, 15 al.] Uxor eius
apud Claudium indicium proficitur *3,*
16, 9, quo fortasse pertinet causa
Cloatillae [*Quintil. 8, 5, 16 al.*].

Furia Prima *T. 60.*

Fuscus v. Cluvius.

V. PEDANIUS.

GAETVLICVS V. CORNELIVS.

GALBA imperator v. p. 399.

Galla v. Pomponia.

..... Gallitta (*sic scrib.*) adulterii rea
6, 31, 4.

GALLVS V. ASINIVS.

Gavius Bassus praefectus orae Ponticae *T.* 21, 22, 86. — Gavius Bas-

FEROX V. IVLIVS.

FESTVS V. VALERIVS.

FIRMINVS V. HOSTILIVS.

Firmus v. Saturius.

v. Romatius.

FLACCVS V. AMMIVS.

V. CALPYRNIVS.

v. Horatius.

[M.] FLAVIUS APER (*nam Flavius potius legendum est ibi quam Fabius, cum codex Dresd. habeat lacrum ortum ex fl. aprum*). In senatu sententiam dicit inter postremos, ut videtur, a. 105 vel 106 5, 13, 5. Consul ord. a. 130.

Flavius Archippus Prusiacus philo-
sophus falsi damnatus *T. 58, 3.* A
Domitiano agro donatus et precon-
suli commendatus *T. 58, 60.* Va-
cationem petit *T. 58, 59, 60.* In-
sectatur Dionem rhetorem *T. 81, 82.*

- sus grammaticus a Quintiliano aliisque commemoratus diversus est.
- Gemellinus v. Viridius.
- C. Geminus 1, 12, 9.
- GEMINVS v. PRIPERNIVS.
- Genialis. Ad eum scr. 8, 13.
- Genitor v. Iulius.
- GRACCHVS v. SEMPRONIVS.
- GRATILLA in exilium pulsa a. 93 3, 11, 3. 5, 1, 8 [*cf. Tac. Agr. 45*].
- Harmeris (?) v. Antonia.
- Harpocras Aegyptius ex homo Memphisitico medicus donatus civitate Romana T. 5. 6. 7. 10.
- Hedia v. Antonia.
- HELVIDIVS PRISCVS, Cluviensis, primipilaris filius [*Tac. h. 4, 5*], maritus Fanniae 7, 19, 3. Quaestor Achaiae [*schol. Iuv. 5, 36*]. Quaestorius gener delectus a Thrasea [*Tac. h. 4, 5; cf. ann. 16, 28. 29; Dio 66, 12*]. Legatus legionis a. 51 [*Tac. 12, 49*]. Tribunus plebis a. 56 [*Tac. 13, 28*]. In exilium pellitur a. 66 7, 19, 4; [*Tac. a. 16, 33. 35. h. 4, 6*]. A Galba restitutus Apollonia [*schol. Iuv. 5, 36*] redit a. 68 [*Tac. h. 4, 6*]. Eprium Marcellum accusare instituit [*Tac. h. 4, 6. 43; dial. 5*]. Praetor des. a. 69 [*Tac. hist. 2, 91. 4, 4; Dio 65, 7*]. Galbam sepeliendum curat [*Plut. Galb. 28*]. Praetor a. 70 altercatur cum Vespasiano [*Sueton. Vesp. 15. Dio 66, 12*]. Sub Vespasiano accusatus et absolutus [*? schol. Iuv. 5, 36*]; relegatus, mox interfectus invito ipso imperatore 7, 19, 4; [*Suet. Vesp. 15*]. Libros de vita eius componit Herennius Senecio rogatu Fanniae 7, 19, 5; [*Dio 67, 13; Tac. Agr. 2*]. Laudes eius edit Iunius Rusticus [*Sueton. Dom. 10*]. Praedicatur 4, 21, 4.
- HELVIDIVS [PRISCVS] (*cognomen nusquam ponitur*). Filius praecedentis; privignus Fanniae, maritus Anteiae 9, 13, 4. Consul a. inc. 9, 13, 2, fortasse suf. a. 87 [*acta Arval. eius anni apud Henzenum p. 43, ubi est Prisco cos. III idus Sept.*]. Capitis damnatus accusante Publicio Certo a. 93 3, 11, 3. 9, 13; [*Suet. Dom. 10; Tac. Agr. 45*]. Plinii de Helvidii ultione actio in senatu a. 97 librique 4, 21, 3. 7, 30, 4. 9, 13.
- [HELVIDIVS] filius praecedentis 4, 21, 4. — Ab hoc descenderunt L. Valerius Helvidius Priscus Publicola [*Borghesi in epistula ad Labusium mox edenda scr. 21 Iun. 1838*] et L. Valerius Messalla Thrasea Priscus cos. ord. a. 196 [*Orelli 4135*].
- HELVIDIA soror praecedentis tutorem accipit Cornutum Tertullum 9, 13, 16. Ea eiusque soror moriatur enixae filias 4, 21.
- HERENNIVS POLLIO consularis accusat Iulium Bassum in senatu a. 103 vel 104 4, 9, 14.
- HERENNIVS SENECIO, natus in Baetica 7, 33, 5. Quaestor prov. Baeticae 7, 33, 5. Honores non cepit ultra quaesturam [*Dio 67, 13*]. Advocatus datus Valerio Liciniano accusato incesti a. 90 4, 11, 12, item Baeticis accusantibus Baebium Massam a. 93 7, 33. Altercatur cum Aquilio Regulo 4, 7, 5. Libros de vita Helvidii Prisci componit 7, 19, 5; [*Tac. Agr. 2; Dio 67, 13*]; propterea accusante Mettio Caro capitis damnatur a. 93 1, 5, 3. 3, 11, 3. 7, 19, 5; [*Tac. Agr. l. c. et 45; Dio l. c.*]. Memoriam eius insectatur Regulus 1, 5, 3.
- Herennius Severus 4, 28.
- Hermes v. C. Plinius
- Herodes poeta 4, 3, 4.
- Hispanus. Ad eum scr. 6, 25.
- v. Baebius.
- v. Fabius.
- HISPO v. CAEPIO.
- HISPVLLA, uxor Corellii Rufi 1, 12, 3. 7. 9. 10
- v. Calpurnia.
- v. Corellia.

Homeri ars 3, 9, 28. 4, 3, 3. 5, 6, 43. 8, 4, 4. Citatur *II*, 7, 1. 4. 5. 18, 1. 4. 20, 22. 4, 11, 12. 5, 19, 2. 20, 8. 6, 8, 3. 8, 2, 8. 9, 1, 3. 13, 20. 26, 6. Scholae incipiunt ab Homero 2, 14, 2.

..... HOMVLLVS [Titius Homullus 4, 9, 15 *secundum codd. MV*] defendit in senatu Iulium Bassum a. 103 vel 104 4, 9, 15, item a. 105 vel 106 Varenus Rufus 5, 20, 6. Sententiam dicit in senatu 6, 19, 3.

Honoratus v. Vitellius.

[Q.] Horatius [Flaccus] poeta 9, 22, 2.

Q. HORTENSIVS cognomine Hortalus consul a. u. c. 685. Carmina eius 5, 3, 5; [Catullus 95, 3 *cf.* 65; Ovidius *trist.* 2, 441; Gellius 19, 9, 7].

HOSTILIVS FIRMINVS legatus Marii Prisci proconsulis Africae accusatus in senatu a. 100 2, 11, 23. 12.

Hyperides orator 1, 20, 4.

IAVOLENVS PRISCVS. Magistratus gessit in Africa et in Syria [Dig. 40, 2, 5]. Iuris auctor 6, 15. Scholae Sabinianae, successor Cn. Aruleni Caelii Sabini consulis a. 69 [Dig. 1, 2, 2, 53]. Praeceptor Salvii Iuliani [Dig. 40, 2, 5]. Dubiae sanitatis 6, 15. Ex libris eius excerpta passim leguntur in Digestis. — Antonino Pio affuisse traditur in vita illius c. 12 errore.

Isaeus Assyrius, rhetor. Romam venit annos natus supra LX 2, 3. [Vitam enarrat Philostratus *vit. soph.* 1, 20; *cf.* Iuvenalis 3, 74 *cum schol.*]

Isocrates orator 6, 29, 6.

ITALICVS v. SILIVS.

Iulius Africanus orator, origine Gallus [cf. Tacitus *ann.* 6, 7; Quintilianus 8, 5, 15]. Apud Neronem dicit a. 59 [Quintil. *l. c.*]. Iudicia de eo Passieni Crispi 7, 6, 11; Quintiliani [inst. 10, 1, 118. 12, 10, 11]; Taciti [dial. 15].

Iulius Africanus causarum actor, nepos praecedentis 7, 6, 11. 12.

Iulius Atticus 1, 12, 10.

IVLIVS AVITVS, frater ut videtur Iulii Nasonis 5, 21, 3. 6, 6, 6. Aut ad eum aut ad Iunium Avitum scri. 2, 6. Quaestorius defunctus in reditu superstitibus matre fratre sororibus 5, 21, *cf.* 6, 6, 6. 7.

[C.] IVLIVS BASSVS. Originis clarae 4, 9, 4. Quaestor provinciae Bithyniae 4, 9, 6. Accusatus sub Vespasiano 4, 9, 1. A Domitiano relegatus 4, 9, 2. Revocatus a Nerva 4, 9, 2. Proconsul Bithyniae *T.* 56. 57. [Nummum ei tribuit Borghe-sius in schedis editum apud Sanclementium num. imp. vol. 1 p. 174, *Borghesio autem visum in museo Mediolanensi; cernitur in eo Traiani caput cum ad-scriptione Germanici, non Dacici et ab altera parte* I ΒΑΣΣΟΥ ΑΝΘΥΤΙΑΤ]. Ex ea provincia accusatus defenditur a Plinio et Vareno Rufo absolviturque a. 103 vel 104 4, 9, 5, 20, 1. 6, 29, 10, actis tamen eius rescissis *T.* 56, 4. Consul fasces tenet a. 105. Mai. 13 [Henzen 6857], item Mai. 17 [acta Ar-val. Henzen. p. 62, nam videtur idem homo].

C. [IVLIVS] CAESAR (sic 3, 12, 2; Caesar 1, 20, 4), post mortem DIVVS IVLIVS (sic 5, 3, 5. 8, 6, 13). Orationes eius 1, 20, 4. Anticato eius 3, 12, 2. 3. Carmina eius 5, 3, 5. Statua eius loricae Romae 8, 6, 13; [Plinius maior *h. n.* 34, 5, 18].

[TI.] IVLIVS CANDIDVS 5, 20, 5. Intellegendus est aut TI. IVLIVS CANDIDVS MARIUS CELSVS sive brevius TI. IVLIVS CANDIDVS COS. I a. 86, II a. 105 aut, qui videtur filius eius, TI. IVLIVS CANDIDVS CAECILIVS SIMPLEX sive brevius TI. IVLIVS CANDIDVS una cum illo nomi-

natus inter Arvales a. 105 [Henzen *Arv. p. 63*].

[C. IVLIVS] CORNVTVS TERTVLLVS (sic plerumque; Cornutus 4, 17, 9, 7, 21, 31). Ad eum scr. 7, 21, 31. Plinium aetate antecedit 5, 14, 5. Familiaris Plinii amicorumque eius 4, 17, 9, 5, 14, 4, 7, 31, 4. P. 90. Quaestor urbanus [titulus monumenti a fratre positus legitur apud Orellium 3659 et in comm. inserto Hermæ 3, 114]. Aedilis cerialis [tit.]. Adlectus inter praetorios a divis Vespasiano et Tito censoribus a. 71—74 [tit.]. Legatus pro pr. provinciae Cretae et Cyrenaicae [tit.]. A. 97 sententiam dicit in senatu 9, 13, 15. Praefectus aerarii Saturni una cum Plinio factus ab imp. Nerva 5, 14, 5. P. 90; [tit.]. Consul designatus a. 100 in senatu sententiam dicit 2, 11, 19, 21, 22, 24, 12, 2. Consulatum init cum Plinio a. 100 Sept. 1 5, 14, 5; P. 90; [tit.]. Curator viae Aemiliae 5, 14, 1; [tit.] itaque collega Plinii eodem tempore curatoris alvei Tiberis 7, 21 [cf. Herm. 3, 50]. Legatus pro pr. prov. Aquitaniae censuum accipiendorum [tit.]. Legatus pro pr. Traiani Augusti provinciae Ponti et Bithyniae [tit.] post Plinium [Hermes 3, 97]. Proconsul provinciae Narbonensis [tit.]. Proconsul provinciae Asiae [tit.]. Superstes Traiano [tit.]. Tutor Helvidiae 9, 13, 16.

[TI.] IVLIVS FEROX (praenomen proponit inscr. C. I. L. I p. 181). Ad eum scr. videtur 7, 13 inscr. Feroci. A. 99 cos. des. in senatu sententiam dicit 2, 11, 5. Consulatum inisse videtur anno eodem. Curator alvei Tiberis a. 101 [inscr. cil.]. Exercitui praefuit ante a. c. 112. T. 87. Proconsul Asiae a. 116 aut 117 [nummus ined. musei Parisini, cuius notitiam debemus Waddingtonio, sic inscriptus: AY. KAI. NEP. TPAIANO. ΣΕΒ. ΑΡΙΣ. ΓΕΡ. ΔΑΚ.

ΤΡΑΡ et ab altera parte ΙΕΡΟΚΑΙ-
CΑΡΕ[ΩΝ Α]ΝΘΥ. ΦΕΡΟΚΙ. Cf. Eckhel 3, 103; Borghesi opp. 2, 213].

[SEX.] IVLIVS FRONTINVS. Praetor urbanus a. 70 [Tacitus h. 4, 39]. Cos. I a. inc. [secundum Borghesium apud Minervinium Tett. Cast. p. 26 a. 74, propter litteras... ON ... tituli Marini Arv. p. 129]. Leg. Aug. prov. Britanniae ab a. fere 76 ad a. 78 [Tacitus Agr. 17; cf. Huebner mus. Rhen. 12, 56]. Imp. Domitiano scripsit libros strategematicon, in quibus memorantur bella eius Germanica, non Dacica; item libros argumenti gromatici [cf. Lachmann in gromaticis 2, 101 seq.]. Curator aquarum creatus est a. 97, quo tempore scripsit libellum de aquis urbis Romae [Frontinus aq. 1. 102]. Favet Plinio 4, 8, 3. A Plinio in consilium adhibetur 5, 1, 5. Cos. II creatur a Nerva P. 61 [Martial. 10, 48, 20], suf. a. 97 potius quam 98 [cf. Herm. 3, 122]. Auctor tractatus Graece scripti de re militari Romanorum, qui fertur sub Aeliani vel Arriani nomine, in praefatione ad Traianum data ait imperante Nerva se fuisse cum Frontino clarissimo viro consulari per aliquot dies in Formiano. Traiano probatur [Veget. 2, 3]. Cos. III ord. a. 100 P. 61; [Henzen 6545; Renier inser. Alg. 1816]. Augur 4, 8, 3. T. 13. Martiali favet [Martial. 10, 58]. Mortuus a. 103 vel 104. 4, 8, 3. Verba ex testamento eius, quibus monumentum sibi fieri vetuit 9, 19, 6. — Cf. quae dixi de decretis Frontianis (Dig. 22, 2, 99) vel potius Frontinianis in Rudorffiana ephem. iurid. 7, 476.

Iulius Genitor rhetor. Ad eum scr. 7, 30, 9, 17. Commendatur 3, 3, 4—7.

Iulius Largus, Ponticus T. 75, 76.

IVLIVS NASO, clari viri et litterati

filii 6, 6, 3, frater ut videtur Iulii Aviti 5, 21, 3. Ad eum scr. 4, 6. Familiaris Plinii 6, 6, 2. Honorem petens commendatur amicis a Plinio 6, 6, 1 et a Tacito 6, 9.

Iulius Piso, Amisenus *T. 110. 111.*

[L.] IVLIVS [VRSVS] SERVIANVS (*plene Maffei M. V. 319, 6; Iulius Servianus apud Plinium; L. Ursus sub protome a liberto dedicata Herm. 3, 117; Servianus passim*). Ad eum scr. 3, 17, 6, 26. Natus c. a. 47 [*Dio 69, 17*]. Maritus Domitiae Paulinae sororis Hadriani [*vita Hadr. 1. 2 al.*]. Cos. I suf. a. inc. Legatus pro pr. Germaniae superioris a. 98 8, 23, 5; [*vita Hadriani 2*]. Eo tempore Plinio impetrat ius trium liberorum *T. 2*. Legatus pro pr. Pannoniae 8, 23, 5, quo tempore scripta videtur *ep. 3, 17*. Cos. II ord. a. 102 [*ann. dell' Inst. 1860 p. 440*]. Iudex datur a principe 7, 6, 8. Filiam despondet Fusco Salinatori 6, 26. Mentio eius in testamento Dasumiano [*cf. Herm. 4, 51*]. Cos. III ord. a. 134 [*vita Hadr. 8; XXX tyr. 8; al.*]. Iussu Hadriani occisus a. 136 annos natus XC [*Dio 69, 17 cf. 76, 7; vita Hadr. 15. 23. 25*].

Iulius Tiro. Causa falsi acta apud Traianum de codicillis eius 6, 31, 7.

Iulius (*al. Silvius*) Valens 5, 21, 2.

Iulius Valerianus. Ad eum scr. 5, 4, item Valeriano inscr. 2, 15, 5, 13.

[C. IVLIVS] VINDEX leg. pro pr. Galliae Lugdunensis superatur a L. Verginio Rufo 6, 10, 4, 9, 19, 1 [*cf. Sueton. Ner. 40*].

[IVLIA AVGVSTA]. Titi imperatoris filia, a Domitiano polluta et ad abortum adacta itaque interfecta 4, 11, 6; [*Sueton. Dom. 22; Philostratus Apoll. 7, 7; Dio 67, 3*].

Iulianus v. Pompeius.

Iunior v. Terentius.

IVNIVS AVITVS familiaris Plinii 8, 23.

Aut ad eum aut ad Iulium Avitum

scr. 2, 6. Tribunus legionis in Germania sub legato L. Iulio Urso Serviano, item in Pannonia sub legato eodem 8, 23. Quaestor consulum plurimum 8, 23. Inter legatarios testamenti Dasumiani scripti a. 108 vel 109 [*cf. Herm. 3, 51*]. Aedilis designatus defunctus superstitibus matre uxore filia 8, 23.

[M. IVNIVS ERVTVS, post adoptionem Q. CAEPIO] BRVTVS praetor a. u. c. 710. Carmina eius 5, 3, 5. Imago 1, 17, 3. *P. 55.*

IVNIVS MAVRICVS, frater L. Iunii Aruleni Rustici. Ad eum scr. 1, 14, 2, 18, 6, 11. Queritur in senatu de libidine plebis a. 69 [*Plut. Galb. 8*]. Accusatoribus accusationem minitatur a. 70 [*Tac. h. 4, 40*]. In exilium pulsus a. 93 3, 11, 3; [*Tac. Agr. 45*]. Reditus eius a. 96 1, 5, 10, 15, 16. Tutor liberorum fratris 1, 14, 2, 18. Familiaris Nervae 4, 22, 4 [*cf. Victor epit. 12*] et Traiani 4, 22, 3. Laudatur [*Martialis 5, 28; Plutarch. l. c.*].

[L. IVNIVS] ARVLENVS RVSTICVS [Iunius Rusticus *Suet. Dom. 10; Arulenus Rusticus sive Rusticus Arulenus apud Plin. et Tac.*; L. Iunius Rusticus philosophus stoicus *Orelli inser. 1190*], frater Iunii Maurici. Tribunus plebis a. 66 intercedere vult iudicio de Thrasea, a quo impeditur [*Tac. 16, 26*]. Praetor a. 69 legatus missus ad Vespasiani duces urbem invadentes vulneratur 1, 5, 2; [*Tac. h. 3, 80*]. Rogatu eius Plinius defendit Arrionillam 1, 5, 5. Propter laudes editas Thraseae Paetii et Helvidii Prisci capitis damnatur a. 93 3, 11, 3, 5, 1, 8; [*Tac. Agr. 2. 45; Dio Chrysost. or. 13 vol. 1 p. 418 R.; Suet. Dom. 10; Dio 67, 13*]. Liber ille publice crematur [*Tac. l. c.*]. Dictum eius [*Plutarch. de curios. 15*]. Memoriam eius insectatur Regulus 1, 5, 2. Laudes eius 1, 14, 2, 18; [*Tac. h. 3, 80*]. Liberi eius 2, 18.

- Filiae eius maritus quaeritur *1*, *14*.
- L. [IVNVS] SILANVS [TORQVATVS] adnepos Augusti, interfectus a Nerone a. 65 [*Tac. 16*, 7. 8. 9; *C. I. Gr. 369*; *al.*]. Imago eius dedicata in foro a Titinio Capitone *1*, *17*, fortasse ea ipsa, cuius extat inscriptio 'L. Silano Torquato' [*Gud. 331*, 16; *Borghesi opp. 5*, 197 sq.].
- IVNIA virgo Vestalis adfinis Fanniae Helvidii Prisci *7*, *19*, *1*.
- IVSTVS V. FABIVS.
v. Minicius.
v. Tullius.
- [P.] IVVENTIVS CELSVS [T. AVFIDIVS HOENIVS SEVERIANVS] (*sic plene in SCto Dig. 5*, 3, 20, 6; *plerumque* P. Iuventius Celsus *vel* Iuventius Celsus). Coniuravit adversus Domitianum [*Dio 67*, 13]. Praetor a. 106 *vel* 107, 5, 4. Legatus imp. Traiani prov. Thraciae [*nummus Perinthiorum, de quo admonuit Waddingtonius, relatus apud Mionnetum S. 1187, coniungit nomina Traiani Aug. Germ. Dacici et ΕΠΙ ΙΟΥ. ΚΕΛΑ. ΠΡΕΚ.*]. Consul 1a. inc., II a. 129 ord. [*Dig. l. c. et 1*, 2, 2, 53; *Henzen 7182*]. In consilio imp. Hadriani [*vita Hadriani 18*]. — Hic est Celsus filius inter auctores iuris clarus, cuius reliquiae non paucae supersunt in Digestis.
- [M.] LABERIUS MAXIMVS. Legatus videtur fuisse Moesiae, cum servus eius ibi captus sit ab hostibus *T. 74* [*cf. Borghesi opp. 3*, 70]. In bello Dacico oppidum quoddam munitum et Deceballi regis sororem capit [*Dio 68*, 9, *ubi Maximus qui dicitur hic videtur intellegi*]. Cos. II ord. a. 103 [*Henzen 5442 al.*; *cf. Herm. 3*, 127. 138]. A Traiano ob imperii suspicionem in insulam relegatur parcuturque ei ab Hadriano [*vita Hadr. 5*]. — Diversus est et pater opinor huius Laberius Maximus procurator Iudaeae a. 71 [*Iosephus bell. Iud. 7*, 6, 6], procurator (amphitheatri Flaviani) et praefectus annonae a. 80 [*Marini Arv. XXIII*].
- [C.] LAELIVS Sapiens cos a. u. c. 614 *P. 88*.
- LARCIVS LICINVS (Larcus *Pseudo-Appul. in loco Plin. h. n. 19*, 35 *et sic vel* Lartius *codices Plinii maioris omnes et minoris quidam*, Larcus *libri Plinii minoris reliqui*; Licinus *Pseudo-Appul. et libri Plinii maioris minorisque alii*, Licinius *alii utriusque auctoris*; Licinus *etiam Sidonius Apoll. 5*, 7 *pendens ut videtur ex Plinii ep. 2*, 14, 7). Declamat sub Claudio *2*, *14*, 9. Legatus praetorius in Hispania Tarraconensi ad ius dicendum ibi moritur [*Plinius h. n. 19*, 2, 35. 31, 2, 24]. Quo tempore Plinii maioris ibi negotia Augusti procurantis commentarios emere cupit *3*, 5, 17.
- LARCIVS MACEDO vir praetorius a servis suis occisus *3*, *14*. — Filius eius videtur A. Larcus Macedo qui magistratus gessit primis annis Hadriani [*C. I. L. III*, 310; *Henzen Arval. p. 73*; *Renier conseil de guerre de Titus p. 26*].
- Largus v. Iulius.
- LENTVLVS V. CORNELIVS.
Lepidus v. Catus.
- LIBERALIS V. SALVIVS.
..... LIBO FRVGI consularis testimonium dicit a. 101 *3*, 9, 33.
- [C.] [LICINIVS] CALVVS. Iudicium de eloquentia eius *1*, 2, 2. Carmina eius *1*, 16, 5. 4, 27, 4. 5, 3, 5.
- [M. LICINIVS] CRASSVS [FRVGI]. Filius M. Licinii Crassi Frugi [*cf. Orell. 156. 3056. 3796*] consulis a. 27 et Scriboniae interfectorum a Claudio [*Seneca Iud. 11 cum nota Buecheleri*]. Frater Cn. Pompeii Magni Liciniani interfecti cum parentibus [*Seneca l. c.*; *Tac. hist. 1*, 48]; Crassi Scriboniani interfecti post a. 70 [*Tac. hist. 1*, 47. 48. 4, 39];

L. Calpurnii Pisonis Liciniani adoptati ab imp. Galba et cum eo interfecti. Maritus Sulpiciae Praetextatae paterque liberorum quattuor [*Tac. hist. 1, 42*]. Consul ord. a. 64 [*Henzen 6848 cet.*]. Homo ditissimus [*Tac. h. 4, 42*]. Perit imp. Nerone († 68) accusante M. Aquillio Regulo 1, 5, 3; [*Tac. hist. 1, 48. 4, 42*].

[L. LICINIVS] MVRENA cos. a. u. c. 692. Cicronis pro eo oratio 1, 20, 7.

LICINIVS NEPOS praetor legibus quaerit a. 105 5, 9, 3 cf. 13, 4. Multat iudicem senatorii ordinis cessantem 4, 29. Pecuniam ob advocaciones dari accipere vetat 5, 9; actio in senatu de avvocato Vicetorum ob pecuniam ab iis acceptam 5, 9, 13. In senatu dicit in causa Varenii Rufi 6, 5.

L. LICINIVS SVRA, oriundus ex Hispania Tarraconensi [*Martialis 1, 49, 40; C. I. L. II, 4282. 4508 cf. 4536—4548*]. Ad eum scr. 4, 30, 7, 27. Quattuorvir viarum curandarum [*inscriptio statuæ post mortem ei dedicatæ Romæ apud Henzenum n. 5448; cf. Borghesi opp. 5, 32 seq.*]. Quaestor provinciae Achaiae [*tit.*]. Tribunus pl. candidatus Caesaris [*tit.*]. Praetor candidatus Caesaris [*tit.*]. Legatus legionis I Minerviae [*tit.*]. Legatus pro pr. prov. Belgicae [*tit.*]. Cos. I a. inc. Studio eius Traianus imperator factus [*Victor ep. 13, 5*]. Legatus pro pr. sub Traiano bello Dacico utrique interfuit et egit de pace cum Decebalis; post utrumque bellum donis militaribus donatus est [*tit.; Dio 68, 9*]. Cos. II ord. a. 102; III ord. a. 107. Pontifex [*C. I. L. II, 4508*]. Sodalis Augustalis [*C. I. L. II, 4508*]. Ornatus oruamentis triumphalibus [*C. I. L. II, 4508*]. Traiano orationes scribit [*Iulianus Caes. p. 327 Spanh.; cf. vita*

Hadr. c. 3]. Favet Martiali [*Mart. 6, 64, 13*]. Eruditio eius rerum naturalium praedicatur 4, 30, 7, 27. Favet Hadriano [*vita Hadr. c. 2, 3*]. Romae in Aventino, ubi habitaverat prope aedem Dianae [*Martialis 6, 64, 13*], balneum aedificat dictum Suræ [*Dio 68, 15; ab imp. Traiano in honorem eius factum dicitur apud Victorem Caes. 13, 8 et ep. 13, 6; memoratur apud regionarios in reg. XIII, v. Becker topogr. p. 463. 690 et Pretler reg. p. 22, 28. 200*]. Arcus ex testamento eius factus Tarracone [*C. I. L. II, 4282*]. Post mortem ei ex auctoritate Traiani statua dedicatur Romae [*Dio 68, 15; C. I. L. II, 4508; vide supra*].

LICINIANVS v. Norbanus.

v. VALERIVS.

LICINVS v. LARCIVS.

T. Livius historicus 2, 3, 8, 6, 20, 5.

LIVIAE porticus 1, 5, 9.

LVCANVS v. ANNAEVS.

v. DOMITIVS.

LVCCEIVS ALBINVS repetundarum accusat Gaecilium Classicum a. 101 3, 9, 7, defendit Iulium Bassum a. 103 vel 104 4, 9, 13. — Videtur filius Luceii Albinii eius, qui procurator Mauretaniae Caesariensis perit a. 69 [*Tacitus h. 2, 58. 59*].

LVCILLA v. DOMITIA.

[T.] Lucretius [Carus] poeta citatur 4, 18.

..... Lupercus. Ad eum scr. 2, 5, 9, 26.

Lupus v. Nymphidius

LVSTRICIVS BRVTIANVS praeses provinciae causam dicit 6, 22.

Q. [LVTATIVS] CATVLVS consul a. u. c. 652. Carmina eius 5, 3, 5: [*Cicero de n. d. 1, 28, 79; Gellius 19, 9, 10. 14*].

Lycormas v. Ulpus.

Lysias orator 1, 20, 4.

[T. Maccius] Plautus comicus 1, 16, 6. 6, 21, 4.

MACEDO V. LARGIVS.

..... Macer. Ad eum scr. 6, 24.

V. BAEBIVS.

V. CALPURNIVS.

Macrinus v. Minicius.

MAECILIVS V. METILIVS.

Magnus v. Fonteius.

..... Mamilius. Ad eum scr. 9, 16. 25. In castris agit 9, 25.

MANCIA V. CVRTILIVS.

[MANLI] TORQVATI, quorum carmina citantur 5, 3, 5, quinam fuerint, ignoratur; cogitari potest de duobus L. Torquatis patre cos. a. u. c. 689 et filio praetore a. u. c. 705 et de T. Torquato, quorum meminit Cicero in Bruto [68, 239. 70, 245. 76, 265]. Cf. quae de poeta quodam L. Manlio, qui scripsit a. 657, exposui in museo Rhen. novo 16, 284 seq.

..... Marcellinus. Ad eum scr. 5, 16. 8, 23.

V. CLAUDIVS.

V. EGNATIVS.

MARCELLVS V. NERATIVS.

Marcianus v. Flavius.

Marinus v. Postumius.

[C.] MARIVS COS. A. U. C. 647. 650 — 654. 668. 8, 6, 2.

MARIVS PRISCVS, natione Baeticus 3, 9, 3. Consul 2, 11, 12. [A. 87 Sept. 10 qui fasces gessit Priscus, eum hunc esse conicit Henzenus *Arv. p. 47*]. Septemvir epulonum 2, 11, 12. Proconsul Africae. Ex ea provincia a. 99—100 repetundarum accusatus a Plinio damnatusque, actumque deinde in senatu, an praeterea inter sicarios accusandus esset 2, 11. 3, 4, S. 9, 2. 4. 6, 29, 9. T. 3a. 6; [Iuvenalis 1, 49, 8, 120].

Martialis v. Valerius.

MASSA V. BAEBIVS.

..... Maturus Arrianus (*sic* 4, S. 12 in *inscr.*, Arrianus Maturus 3, 2 in *tenore epistulae*, praeterea

Arrianus), Altinas, eques Romanus 3, 2. Ad eum scr. 1, 2. 2, 11. 12. 4, S. 12. 6, 2. 8, 21. Militiam aliquam equestrem ei impetrare cupit Plinius 3, 2.

MAVRICVS V. IVNIVS.

Maximilla v. Antonia.

MAXIMINVS V. FABIVS.

..... MAXIMVS 6, 8, 4. Ad Maximum scr. 2, 14. 3, 2. 6, 11. 34. 7, 26. 8, 19. 24. 9, 1. 23. Legatus provinciae cum exercitu 3, 2. Quaestor prov. Bithyniae; tribunus plebis; praetor; legatus Augusti missus in Achaïam ad ordinandum statum civitatum liberarum 8, 24. Scribit adversus Plantam 9, 1. — Haec omnia ad quemnam ex Maximis Plinii necessariis pertineant, non liquet.

Maximus pistor T. 74.

V. ANICIVS.

APPIVS.

LABERIVS.

Messius.

Nonius.

Terentius.

Ulpus.

O. MEMMIVS praetor a. u. c. 696, idem cui carmina inscripsit Lucretius [v. quae dixi *röm. Münzwesen p. 597*]. Carmina eius 5, 3, 5; [Ovidius *trist.* 2, 433; Gellius 19, 9, 7].

Menander comicus 6, 21, 4.

MESSALINVS V. VALERIVS.

MESSALLA V. VALERIVS.

Messius Maximus. Ad eum scr. 3, 20. 4, 25.

METELLVS V. CAECILIVS.

Metilius Crispus, Comensis 6, 25.

[P.] METILIVS [SABINVS] NEPOS (*plene acta Arv. a. 105*; P. Metilius Nepos *acta a. 118*; Maecilius Nepos *Plinii cod. Riccard.*). Ad eum scr. 4, 26, item ut vid. Nepoti inscriptae 2, 3. 3, 16. 6, 19. Inter Arvales nominatur a. 105 [*Henzen p. 62*]. Maximae provinciae praefuturus est 4, 26, 2. Succeditur ei

in collegio Arvalium a. 118 [*Henzen p. 65*].

Mettius Carus delator sub Domitiano [*Tacitus Agr. 45; Martialis 12, 25; Iuvenalis 1, 35; Sidonius Apoll. ep. 5, 7*]. A. 93 Herennium Senecionem accusat condemnatque 1, 5, 3. 7, 19, 5. Etiam de Plinio libellos dat Domitiano 7, 27, 14.—An idem sit Carus qui vicit Quinqua-tribus [*Martialis 9, 23. 24*], non liquet.

METTIVS MODESTVS (cf. *inscr. ur-
bana Mur. 1467, 11*: C. Herennio Pisoni M. Mettius Modestus fecit). Legatus Domitiani Aug. prov. Ly-
ciae [*C. I. Gr. 4279. 4280, item in
titulo reperto Cauni, quem misit
Waddingtonius: [Ἡ πόλις Μ]έττιον
Μόδεστον [πρεσβευτὴν καὶ ἀν-
τιστράτηγ]ον αὐτοκράτορος [Καί-
σαρος Διομετιανοῦ Σε]βατοῦ
Γερμανι[κοῦ]*]. Proconsul Asiae
ante Avidium Quietum imperante
Domitiano [*C. I. Gr. 3535 = C. I. L.
III, 355; cf. inscriptio Ephesina
ed. in Herm. 4, 178*]. Sententia ab
eo dicta in causa Arrionillae uxoris
Timonis 1, 5, 5. Relegatus a Domi-
tiano 1, 5, 5.

Midias Demosthenis adversarius 7,
30, 5.

Minicius Ad eum scr. 7, 12.

MINICIUS ACILIANVS, Minicii Macrini
et Aciliae f., Brixianus 1, 14, 3. Quae-
stor. Tribunus plebis. Praetor 1,
14, 7.

[C.] MINICIUS FVNDANVS. Ad eum
scr. 1, 9, item Fundano *inscr. 4,
15, 6, 6*. Consulatum ei destinatum
credit Plinius 4, 15. Consul a.
108 Iun. 30 [*diploma hon. miss.*],
Aug. 12 [*Orelli 1588. 2471;
cf. Herm. 3, 46*]. Proconsul Asiae
imp. Hadriano [*Iustinus apol. 1
c. 68*]. Filiam amittit annos natam
XIV 5, 16, 1.

Minicius Iustus, maritus Corelliae so-
roris Corellii Rufi 7, 11, 4. Aut

ad eum aut ad Fabium Iustum scr.
7, 2. Nominatur inter legatarios
testamenti Dasumiani scripti a.
109 [*v. Herm. 3, 51*]. Filius
eius praetore Plinio ludis praesedit
7, 11, 4.

Minicius Macrinus [*sic 1, 14, 5; prae-
terea ubivis Macrinus*], Brixianus
1, 14, 5. Ad eum scr. 2, 7. 3, 4.
7, 6. 10. 8, 17. 9, 4. Adlectus a
Vespasiano inter praetorios se excusa-
vit 1, 14, 5. Uxorem Aciliam amit-
tit post coniugium annorum XXXVII
8, 5; cf. 1, 14, 6.

[L.] MINICIUS RVFVS [*praenomen
habet Censorinus 17, 11; cf. Ma-
rini Arv. p. 69*]. Ad eum procon-
sulem fortasse Bithyniae Domitianus
rescripsit de liberis expositis T. 72.
Consul a. 88 [*Censorin. l. c., al.*].
Cf. Varenus Rufus.

Minicianus v. Cornelius.

Mithridates Chrysippi f. civitate do-
natus T. 11.

Modestus servus 4, 10, 1.

MODESTVS v. METTIVS.

Montanius Atticinus comes praesidis
provinciae accusatur et in insulam
relegatur 6, 22.

..... Montanus. Ad eum scr. 7,
29. 8, 6.

Q. [MVCIVS] SCAEVOLA is, ut vide-
tur, qui tribunus plebis fuit a. 700.
Carmina eius 5, 3, 5; [*Cicero deleg.
1, 2; anthol. Palat. 9, 217 inscriptum
Μουκίου Σκευόλα: cf. Haupt in
commentariis soc. Saxonicae a.
1846 p. 49 seq.*].

[L. MVMIVS.] ACHAICVS cos. a. u.
c. 608 8, 6, 2.

..... MVRENA tr. pl. 9, 13, 19.

C. Musonius [Rufus] ex Etruria,
equestris ordinis, philosophus. Roma
pulsus in Gyarum insulam a. 65
[*Tacitus 15, 71 cf. 14, 59; Dio 62,
27; Philostratus vita Apoll. 7, 16*].
Redit sub Galba [*cf. Tac. h. 3, 81*].
Cum denuo philosophi pelluntur a.
71, Musonius excipitur [*Dio 66, 13*].

- Eum frequentavit Plinius adulescentulus 3, 11, 5. 7. Generum sibi elegit Artemidorum philosophum 3, 11, 5. 7.
- Mustius. Ad eum scr. 9, 39.
- NASO v. IVLIVS.
- NEPOS v. Cornelius.
- v. LICINIVS.
- v. METILIVS.
- v. Varisidius.
- [L.] NERATIVS MARCELLVS, frater L. Neratii Prisci iuris prudentis [Dig. 33, 7, 12, 43]. Adlectus inter patricios a Vespasiano [Henzen 5447]. Salius Palatinus [l. c.]. Triumvir monetalis; curator actorum senatus; quaestor Augusti; tribunus militum leg. XII fulminatae; praetor; curator aquarum [l. c.]. Consul I a. inc. Legatus imp. Traiani prov. Britanniae a. 101—103 ut videtur, certe a. 103 Ian. 19 3, 8, 1; [Henzen 5442. 5447]. Consul II a. 129 [Henzen 7152]. Ab Hadriano ad mortem coactus [vita Hadr. c. 15].
- [L. NERATIVS] PRISCVS, praecedentis frater. Ad eum scr. 2, 13, fortasse item 6, 8 (?). 7, 8. 19. Praefectus aerarii Saturni [inscr. Henzeniana n. 5446; I. R. N. 4932]. Consul suf. cum M. Annio Vero fortasse a. 83 [inscr. cilt.; Dig. 1, 2, 2, 53. 48, 8, 6; Borghesi opp. 5, 350 seq.; cf. Marius Priscus]. Legatus pro praetore provinciae Pannoniae a. 98 [inscr. cilt.]; cf. 2, 13 scr. ad Priscum exercitum amplissimum regentem. Fortasse idem est Priscus, cui commendatur Pompeius Saturninus 7, 7. 8. 15, 3. In consilio imp. Traiani [Papinianus Dig. 37, 12, 5], qui dicitur eum imperii successorem sibi destinasse [vita Hadr. c. 4]. In consilio imp. Hadriani [vita Hadr. c. 15]. Iuris auctor multa scripsit [Pomponius Dig. 1, 2, 2, 53 al.].
- NERO imperator v. p. 399.
- NERVA imperator v. p. 400.
- v. ACVTIVS.
- Nicetes Sacerdos, Smyrnaeus, rhetor. Audivit eum Plinius (natus a. 61/2) adulescentulus 6, 6, 3. Celebrabatur a. 75 [quo habitum fingit Tacitus dialogum c. 15]. Sub Nerva evocatus in Galliam ad Rufum ibi causam dicit [Philostratus vitae soph. 1, 19 cf. 20. 21]. — Diversus est Nicetes rhetor aetatis Tiberianae passim laudatus a Seneca patre.
- NIGRINVS tr. pl. 5, 13, 6. In senatu dicit contra Varenum Rufum 5, 20, 6. Instigatus a Fonteio Magno postulat, ut causa peragatur 7, 6, 2. 4. 10, 1. — Nigrinus ab Hadriano interfectus [Dio 69, 2. Vita Hadr. c. 7. 23; cf. vita Veri c. 1] num idem sit, ignoramus.
- v. AVIDIVS.
- Nominatus v. Tuscilius.
- NONIANVS v. SERVILIVS.
- Nonius (?) 9, 30, 1.
- Nonius Celer 6, 32, 1.
- Nonius (al. Novius) Maximus. Ad eum scr. 4, 20. 5, 5.
- Norbanus Licinianus, Baeticus, relegatus a Caecilio Classico, in eiusdem causa a provincia Baetica legatus Romanam missus damnatur praevericationis 3, 9, 29—35.
- NORBANVS v. APPIVS.
- Novius Maximus v. Nonius.
- Nymphidius Lupus primipilaris, praefectus T. 87.
- Nymphidius Lupus filius, praefectus cohortis T. 87.
- OCTAVIVS AVITVS legatus pro praetore proconsulis provinciae Africae dioecesis Hipponiensis 9, 33, 9 [cf. Henzen n. 6482]. Id ipsum quod ibi narratur intra hos annos? contigisse narrat item Plinius alter h. n. 9, 8, 26, sed ut pro legato illo nominet Flavianum proconsulem Africae.
- Octavius Rufus. Ad eum scr. 1, 7,

item Octavio inscr. 2, 10.

Pacorus rex Parthiae T. 74.

PAETVS V. CAECINA.

V. FANNIVS THRASEA.

Pallas v. M. Antonius.

Pancharia v. Ancharia.

PAPIRII P. 57.

[C.] Passennus Paullus [Propertius Blaesus] [*plene nomina habet titulus Asisinus editus ab Hauptio in actis soc. Saxo. 1849, 262*], Asisinus, eques Romanus. Inter maiores Propertium poetam numerat 6, 15, 1. 9, 22, 1. Carmina eius 6, 15, 9, 22.

[C.] PASSIENVS CRISPVVS, nepos Passieni oratoris defuncti a. 746 [*Hieronymus ad a. Abr. 2008; Reifferscheid. Suet. reliq. p. 84*], filius L. Passieni Rufi consulis a. n. c. 750 [*Borghesi opp. 5, 157*], maritus primum Domitiae amitae Neronis [*vita Suetoniana servata in schol. Iuv. 4, 81, apud Reifferscheidium Suet. reliq. p. 88; Quintilianus 6, 1, 50, 3, 74*], deinde Agrippinae matris Neronis [*vita; Plinius h. n. 16, 44, 242*]. Floruit in iudiciis sub Tiberio [*vita*]. Adulatus est Caligulam [*vita*]. Iudicia eius de Caligula [*Tac. 6, 20*] et de Claudio [*Seneca de benef. 1, 15, 5*]. Cos. I a. inc., II ord. a. 44 [*Henzen 5214; Dio 60, 23; Plin. l. c.; vita*]. Veneno necatus sub Claudio ob divitias dolo Agrippinae uxoris et heredis [*vita; Sueton. Ner. 6*]. Dictum eius 7, 6, 11. Iudicia de eo Senecae filii [*epigr. 6; nat. q. 4 praef. 6*] et Quintiliani [*ll. cc. et 10, 1, 24*].

Pastor v. Iunius. cf. Addenda.

Paternus v. Plinius.

PAVLINVS V. VALERIVS.

PAVLVS V. PASSENNVS.

V. VELIVS.

[.. PEDANIUS] FVSCVS SALINATOR praeest provinciae cum exercitu T. 87. Proconsul Asiae inter a. 98 et

102 [*ex nummis Borghesi opp. 2, 210 seq.*]. Pater eius qui sequitur 6, 26, 1.

[CN. PEDANIUS] FVSCVS SALINATOR. Ad eum scr. 7, 9, 9, 36, 40. Patri-
cius 6, 26, 1. Plinius eum instituit 6, 11, 7, 9. Causas agere incipit 6, 11. Iulius Servianus filiam ei despondit 6, 26. Filius ei nascitur a. 118 [*nam interfectus est filius Fuscus una cum Serviano a. 136 annum agens XVIII teste Dione 69, 17; cf. vita Hadr. c. 23*]. Cos. ord. a. 118 [*C. I. Gr. 1732; Henzen Arv. p. 65*].

Pericles. Iudicia de eloquentia eius 1, 20, 17, 18, 19.

Phosphorus v. Caesius.

PISO V. CALPVRNIVS.

PIVS V. CAECILIVS.

Planta v. Pompeius.

Plato philosophus 1, 10, 5.

Plautus v. Maccius.

[C. Plinius] Hermes Plinii libertus 7, 11, 1.

Plinius Paternus. Ad eum scr. 1, 21, item Paterno inscriptae 4, 14, 8, 16, 9, 27.

C. Plinius Secundus, avunculus et adoptione testamentaria pater Plinii huius 5, 8, 5 (*cf. 1, 19, 1*), Novocomensis. Natus a. 23 3, 5, 7. Equestribus militiis functus est [*vita Suetoniana apud Reifferscheidium Suetoni rel. p. 92*], in his praefectura alae 3, 5, 3, militavitque in Germania inferiore 3, 5, 4; [*cf. h. n. 16, 1, 1*]. Procurationibus functus est [*vita*], in his Hispaniensi 3, 5, 17; [*cf. Larcus Licinus*]. Timens sibi extremis annis Neronis grammaticis studiis se dedit 3, 5, 5. Familiaris Vespasiani 3, 5, 9. Tito dedicavit naturae historiam. Perit in eruptione montis Vesuvii a. 79 Aug. 24 6, 16, 20 anno aetatis LVI 3, 5, 7. Index librorum eius ad ordinem temporis digestus 3, 5 *cf. 5, 8, 5; [vita]*. Mores eius 3, 5.

[C. Plinius] Zosimus libertus Plinii
5, 19.

PLOTINA v. POMPEIA.

POLLIO v. ASINIVS.

v. Claudius.

v. HERENNIVS.

Polyaenus legatus Bithynorum 7, 6,
6. 14. 7, 10.

v. Claudius.

Polyclitus artifex 1, 20, 10.

v. Claudius.

[CN.] POMPEIVS COLLEGA cos. a. 93
[cf. *Borghesi opp.* 6, 209]. Consu-
lari loco sententiam fert in senatu
a. 100 2, 11, 20. 22.

[Q. ROSCIVS COELIVS MVRENA SILIVS
DECIANVS VIBVLVS PIVS IVLIVS
EVRYCLES HERCLANVS] POMPEIVS
FALCO (sic plene titulus *Gabinus*
apud *Henzenum n.* 5451; alibi
Q. Pompeius Falco vel Pompeius
Falco), gener Q. Sosii Senecionis
[*Renier inscr. Alg.* 1816 cf. *Bor-*
ghesi Bullett. 1853, 185]. Ad eum
scr. 1, 23. 4, 27. 7, 22. 9, 15. Cau-
sarum patronus 1, 23. Tribunus pl.
designatus 1, 23. Legatus leg. V
Macedonicae donatus donis militari-
bus bello Dacico, ut videtur [*tit.*;
cf. *Borghesi opp.* 4, 125]. Lega-
tus Aug. pro pr. provinciae Lyciae et
Pamphylicae [*tit.*]. Legatus Aug.
pro pr. provinciae Iudaeae et legio-
nis X Fretensis [*tit.*], quo videtur spec-
tare tribunatus ab eo dandus amico
cuidam Plinii 7, 22. Consul a. inc.
[*tit.*]. Legatus pro pr. imp. Traiani
provinciae Moesiae inferioris [*tit.*].
Legatus pro pr. imp. Hadriani pro-
vinciae Britanniae [*tit.*; cf. *Huebner*
mus. Rhen. nov. 12, 57]. Procon-
sul prov. Asiae [*tit.*; *C. I. Gr.* 2963 c].
Epistula Hadriani ad eum [*Dig.* 28,
3, 6, 7]. Quindecimvir sacris fa-
ciendis [*tit.*]. Antoninus Pius paullo
post quam imperator factus est in
agrum eius devertit [*Fronto ad Mar-*
cum 2, 11 Nab.].

Pompeius Iulianus Syriae provinciae
princeps 1, 10, 8.

[CN.] POMPEIVS [MAGNVS] cos. a. u.
c. 684. 699. 702 8, 6, 2. Curator
annuae P. 29. Lex Pompeia de
provincia Bithynia T. 79. 80. 112.
114.

Pompeius Planta praefectus Aegypti
a. 98 T. 7. 10. Libros edidit de
bello civili Vitelliano [*schol. Iuv.* 2,
99]. In Plantam nuper mortuum ut
libros edat, Plinius hortatur Maximum
9, 1.

Pompeius Quintianus 9, 9.

Pompeius Saturninus. Ad eum scr.
1, 8, item Saturnino inscriptae 5,
21. 7, 7. 15. 9, 38. Causas agit et
edit, item historiam et carmina
scribit 1, 16 cf. 5, 21, 1. Contu-
bernalis (Neratii?) Prisci 7, 7. 8.
15.

POMPEIA CELERINA, uxor fortasse
Vettii Proculi 9, 13, 13, ex matri-
monio priore mater uxoris Plinii se-
cundae 1, 4. 18, 3. 6, 10, 1. T. 51.
Locuples femina 1, 4. 3, 19, 8.

[POMPEIA] PLOTINA uxor Traiani 9,
28, 1. P. 83.

[T.] POMPONIVS BASSVS. Ad eum
scr. 4, 23. Consul a. inc. Legatus
Aug. prov. Cappadociae et Galatiae
a. 96—99 [*C. I. L. III.* 377 et
nummi; v. *Hermes* 3, 125]. Iussu
imp. Traiani alimentarias pecunias
curavit [*tab. alim. Veleias*; cf.
Orelli 784 et *Hermes* 3, 124]. Ma-
gistratus amplissimos gessit exer-
citusque rexit 4, 23.

POMPONIVS RVFVS consularis testi-
monium dicit a. 101 3, 9, 33. 4, 9, 14.
Iulium Bassum accusat repetundarum
4, 9, 3. — Innotuerunt eius
nominis aetatisque consulares duo,
alter Q. Pomponius Rufus consul a.
inc. [*Orelli* 502]; legatus prov.
Dalmatiae a. 93 [*diploma hon. miss.*;
Orelli l. c.]; legatus prov. Moesiae
a. 99 [*diploma ined. citatum apud*
Borghesium opp. 5, 524; *Orelli*

- l. c.*]; pontifex; sodalis Augustalis [Orelli *l. c.*], alter C. Pomponius Rufus consul a. inc. cum Cn. Pompeio Feroce Liciniano [Borghesi *opp. l. c.*]. *Uter intellegatur apud Plinium, non liquet. Cf. Varenus Rufus.*
- [P.] POMPONIVS SECVNDVS. Accusatus cum Seiano et ad mortem Tiberii usque in custodia retentus a Gaio dimissus est a. 37 [Dio 59, 6; Tacitus ann. 5, 8, 6, 8. 18]. Gaius apud eum cenat [Plinius h. n. 14, 4, 56]. Consul a. 44 [nam Dio 59, 6, secundum quem consulatus incideret in a. 31, aut erravit aut, quod magis crediderim, verba μεθ' ὑπατείαν corrupta sunt; nec magis recte ei attribuisse Borghesium *opp. 5, 97 seq. annum 23 nuper docuerunt fasti Arvalium apud Henzenum p. 96. Ego consulem suf. a. 44 notum ex titulo Henzeniano 6445 hunc ipsum esse statuo, cum praesertim frater eius Quintus fasces tenuerit a. 41]. Legatus Germaniae superioris a. 50 accepit ornamenta triumphalia [Tac. 12, 27, 28]. Tragoediarum scriptor 7, 17, 11; [Plinius h. n. 7, 19, 80. 13, 12, 83. 14, 4, 56; Quintilianus 8, 3, 31. 10, 1, 98; Tacitus 11, 13 cf. 5, 8. 12, 28; dial. 13; Ribbeck *trag. Lat. p. 197. 346*]. Vitam eius scripsit Plinius maior 3, 5, 3 [Plinius h. n. 14, 4, 56].*
- Pomponia Galla 5, 1, 1.
..... Pomponianus, amicus Plinii maioris 6, 16, 11. 12. 14.
- Pontius. Ad eum scr. 5, 14. 6, 28. 7, 4.
- Popilius (?) Artemisius 9, 28, 2.
- [M. PORCIVS] CATO COS. a. u. c. 559. Iudicium eius de oratoris arte 4, 7, 5. Iudicium de eloquentia ipsius 1, 20, 4.
- [M. PORCIVS] CATO praetor a. u. c. 700. Mores eius 3, 12. 21, 5. 4, 27, 4. Imago eius 1, 17, 3.
- Postumius Marinus medicus T. 11.
..... PraeSENS. Ad eum scr. 7, 3.
- [T. PRIFERNIVS PAETVS] ROSIANVS GEMINVS [plene Grut. 126. 1077]. Ad eum videntur scriptae Geminio (al. Geminio) datae 7, 1. 24. 8, 5. 22. 9, 11. 30. Tribunus militum interfuit bello Dacico T. 26, 2. Quaestor Plinii consulis a. 100 T. 26. Hadriani rescriptum aut ad eum aut ad filium cognominem [Dig. 48, 5, 6, 2]. Moratur Luguduni in Gallia 9, 11, 2. Inter patronos lenunculariorum Ostiensium nominatur a. 140 [Grut. 126] et a. 152 [Grut. 1077]. — Ad filium cognominem spectant tituli Marinianus Arv. p. 799 et Henzenianus n. 6483.
- Prima v. Furia.
- PRISCVS V. CORNELIVS.
HELVIDIVS.
IAVOLENVS.
MARIVS.
NERATIVS.
Stilonius.
Vettius.
- Probus v. Baebius.
- Proculus v. Silius.
v. VETTIVS.
- Procula v. Serrana.
- [Sex.] Propertius poeta 6, 15, 9, 22.
- PVBLCIVS CERTVS a. 93 praetorius Helvidium capitis accusat eique damnato in ipsa curia manus inicit 9, 13 [cf. Tacitus Agr. 45]. A. 97 praefectus aerarii 9, 13, 11. Eodem tempore Plinius agit in senatu de ulciscendo Helvidio 9, 13. De ea re referri imperator noluit, sed in praefectura successorem ei dedit consulatumque speratum negavit 9, 13, 11. 23. Paulo post decessit 9, 13, 24.
- PVDENS V. SERVILIVS.
- QVADRATILLA V. VMIDIA.

QVADRATVS V. VMMDIVS.

QVIETVS V. AVIDIVS.

QVINTII P. 57.

Quintianus v. Pompeius.

..... Quintilianus, vir Tutiliae. Ad eum scr. 6, 32.

v. Fabius.

..... Rectina, coniux Tasci (?) 6, 16, 8.

REGVLVS V. M. AQVILIVS.

..... Restitutus. Ad eum scr. 6, 17.

v. CLAVDIVS.

..... Robustus eques Romanus 6, 25.

ROMANVS.

v. Vergilius.

v. VOCONIVS.

Romatius Firmus decurio Comensis.

Ad eum scr. 1, 19, 4, 29. Equestrem censum ei implet Plinius 1, 19. In quinque decuriis iudicum 4, 29.

ROSIANVS V. PRIFERNIVS.

..... Rufinus. Ad eum scr. 8, 18.

Rufinus v. Fadus.

v. Trebonius.

..... Rufus 6, 30, 5. Ad Rufum scr. 5, 9, 7, 25. A Rufo liber scriptus 9, 38.

RVEVS V. ACILIVS.

ASINIVS.

Calvisius.

—Caninius.

CLVVIVS.

CORELLIVS.

CVRTIVS.

MINICIVS.

Musonius.

Octavius.

POMPONIVS.

Sempronius.

SATRIVS.

SVLPICIVS.

VARENVS.

VERGINIVS.

Ruso v. Crematius.

..... Rusticus. Ad eum scr. 9, 29.

Potest esse Fabius Rusticus historia-

rum scriptor [*Tacitus Agric. 10; ann. 13, 20, 14, 2, 15, 61; testamentum Dasumianum*].

RVSTICVS V. IVNIVS.

..... Sabina 4, 10, 1.

..... Sabinianus. Ad eum scr. 9, 21, 24.

..... SABINVS, Firmanus 6, 18. Ad eum scr. 6, 18, 9, 2, 18. In castris agit 9, 2, 4.

v. Stadius.

Sacerdos v. Nicetes.

SALINATOR V. PEDANIVS.

[C.] SALVIUS LIBERALIS [NONIVS BASSVS] [*sic inscriptio eius Orell. 1170 et plerisque locis acta Arval.; C. Nonius Bassus Salvius Liberalis acta eadem a. 87 Mai. 19; C. Salvius Liberalis inscriptio uxoris Orell. 1171 et acta Arval. a. 87 aliquoties; Salvius Liberalis scriptores*]. Inter tribunicios praetoriosque adlectus ab imp. Vespasiano et Tito [*inscr. cit.*]. Frater Arvalis adlectus a. 78 Mart. 1 [*inscr. cit.; act. Arval.*], inter quos nominatur a. 81. 86. 87. 101, sed desideratur extremis annis Domitiani. Causam agit sub Vespasiano [*Suet. Vesp. 13*]. Legatus leg. V. Macedonicae [*inscr.*]. Consul a. inc. [*inscr.*]. Legatus Augustorum [Nervae et Traiani a. 97, *si verum vidit Borghesius*] prov. Britanniae [*inscr.*]. Proconsul prov. Macedoniae [*inscr.*]. Sub Domitiano accusatus et, ut videtur, relegatus 3, 9, 33. A. 100 in senatu reum defendit 2, 11, 17. A. 101 in senatu agit 3, 9, 36. Sorte factus proconsul Asiae se excusavit [*inscr.*]. Vir disertus 2, 11, 17, 3, 9, 36. Uxor eius Vitellia Rufilla [*Orell. 1171*]; filius C. Salvius Vitellianus [*ib.*]. [*Cf. Borghesi opp. 3, 177 seq.*].

.... Sardus. Ad eum scr. 9, 31.

L. Satrius Abascentus libertus donatur iure Quiritium T. 11.

SATRIVS RVFVS. Causarum patronus
1, 5, 11. A. 97 in senatu inter prae-
torios sententiam dicit 9, 13, 17.

Saturius Firmus, gener Asinii Rufi 4,
15, 3.

..... Saturninus Comensis 5, 7.

v. Pompeius.

Sauromates rex Bospori T. 63. 64.

67. Intellegitur Sauromates III [cf.
C. I. Gr. II p. 95].

SAXA V. VOCONIVS.

SCAEVOLA V. MCVIVS.

Scaurus v. Atilius.

v. Terentius.

SCIPIO V. CORNELIVS.

SCRIBONIANVS V. FVRIVS.

Secundus v. Plinius.

v. POMPONIVS.

Sempronius Caelianus tribunus mili-
tum vel praefectus T. 29. 30.

[TI. SEMPRONIVS] GRACCHVS orator
1, 20, 4.

[C. SEMPRONIVS] GRACCHVS orator 1,
20, 4.

Sempronius Rufus. Ad eum scr. 4,
22.

Sempronius Senecio accusatur apud
Traianum 6, 31, 8 seq.

SENECA V. ANNAEVS.

SENECIO V. HERENNIVS.

v. Sempronius.

v. SOSIVS.

SENTIVS AVGVRIVS V. SERIVS AV-
GVRIVS.

C. Septicius Clarus (C. Septicius 2, 9,
4; Septicius Clarus 1, 15 et vita
Hadr.; Septicius 1, 1. 7, 25. 8,
1; Septimius vel Septicius [cf.
Roth praef. ad Suetonium p. IX]
Lyd.) Ad eum scr. 1, 1. 15. 7,
28. 8, 1. Epistulas ei inscribit Plini-
us 1, 1 cf. 7, 25. Praefectus prae-
torio imp. Hadriani a. 119 — 121
[vita Hadriani c. 10. 11. 15].
Ei praefecto Suetonius vitas Caesa-
rum inscripsit [Lydus de mag.
2, 6]. Cf. Erucius Clarus.

[C.] SERIVS AVGVRIVS (nam sic
scribendum esse 4, 27 pro Sentio

Augurino monuit Borghesius opp.
6, 299). Ad eum scr. 9, 8. Carmina
recitat 4, 27. 9, 8. Cos. ord. a.
132.

Serrana Procula, Patavina, avia Minicii
Acilianii 1, 14, 6.

[Q.] SERTORIVS dux in bello civili 3,
9, 11.

SERTORIVS SEVERVS praetorius 5,
1, 1.

SERVIANVS V. IVLIVS.

P. SERVILIUS CALVVS proconsul Bi-
thyniae minus triennio ante Plinium
T. 56.

[M. SERVILIUS] NONIANVS cos. a. 35.
Obiit a. 59 [Tac. 14, 19]. Rerum
scriptor [Quintilianus 10, 1, 102;
Tacitus dial. 23]. Claudius Caesar
venit ad eum recitantem 1, 13, 3.

SERVILIUS PVDENS legatus T. 25
[cf. Herm. 3, 97]. — Pater for-
tasse cos. a. 166 Q. Servilii Pu-
dentis.

..... SEVERVS. Ad eum scr. 6, 27.
9, 22. Cos. des. 6, 27. Potest esse
C. Vettennius Severus cos. a. 108
cum C. Minicio Fundano.

SEVERVS V. ANNIUS.

v. CATILIVS.

v. Herennius.

v. SERTORIVS.

v. Vibius.

SILANVS V. IVNIVS.

[TI. CATIVS] SILIVS ITALICVS [plene
nomina dat Grut. 300, 1]. Causa-
rum actor [Martialis 7, 63].
Scripsit Punicorum libros XVII. Dela-
tor sub Nerone 3, 7, 3. Cos. ord.
a. 68 [Martialis 7, 63, 9]. Ami-
cus Vitellii 3, 7, 3; [Tacitus h.
3, 65]. Proconsul Asiae 3, 7, 3.
Fautor Martialis [Martialis 4, 14. 6,
64, 10. 7, 63. 8, 66. 9, 86. 11,
48. 49]. Filium maiorem vidit
consularem 3, 7, 2; [Martialis
8, 66], minorem Severum vivus
amisit 3, 7, 2; [Martialis 9, 86].
Inedia vitam finit annum agens
LXXVI c. a. 101 3, 7.

Silius Proculus. Ad eum scr. 3, 15.

Silvanus v. Caesennius.

Socrates 3, 12, 1.

SOLLERS v. BELLICIVS.

[Q.] SOSIVS SENECIO, gener Sex.

• Iulii Frontini, socer Q. Pompeii Falconis [*Renier inscr. Alg. n. 1816. cf. Borghesi Fullett. 1853, 185*]. Ad eum scr. 1, 13. 4, 4. Cos. I ord. a. 99. Provinciae cuidam exercituique praest 4, 4. Cos. II ord. a. 107. Traianus eum in praecipuo honore habuit statuamque ei poni iussit [*Dio 68, 16*]. Huic Plutarchus inscripsit vitas parallelas et quaestiones convivales aliaque complura.

Soteris v. Ancharia.

..... Sparsus. Ad eum scr. 4, 5. 8, 3.

SPVRINNA v. VESTRICIVS.

Status Sabinus. Ad eum scr. 4, 10.

Stilonius Priscus tribunus cohortis 3, 9, 18.

STRABO v. CAECILIVS.

Stratonice Epigoni f. Chryssippi uxor civitate donata *T. 11*.

SVBERINVS v. ATTIVS.

SVBVRANVS v. ATTIVS.

[C.] Suetonius Tranquillus. Ad eum scr. 1, 18. 3, 8. 5, 10. 9, 34. Causas agere incipit 1, 18. Tribunatum militarem sibi impetratum recusat c. a. 101 3, 8. Hortatur eum Plinius, ut scripta edat 5, 10. Ius liberorum ei impetrat *T. 94. 95*. Contubernalis Plinii 1, 24. *T. 94*. De vita Caesarum libros VIII inscripsit C. Septicio Claro praefecto praetorio imp. Hadriani per a. 119—121. Eidem Hadriano Suetonius ab epistulis fuit, donec a. 121 successorem acciperet [*vita Hadr. c. 11*].

SVLLA v. CORNELIVS.

[Q. SVLPICIVS] CAMERINVS [PETICVS] [*secundum cognomen ponit unus Dio 63, 18*]. Consul suf. a. 46 [*v. edictum Claudii in Hermae vol. 4 p. 144*]. Arva-

lium sacris interfuit a. 57. 58. 59. 60 [*Marini Arv. p. 99; Henzen in Hermae vol. 2 p. 44 et Arv. p. 17 et Bullett. dell' Inst. 1869, 83*]. Proconsul Africae; ex ea provincia accusatus a. 58 [*Tac. 13, 52*]. Capitis damnatus a. 67 accusante M. Aquillio Regulo 1, 5, 3; [*Dio 63, 18*].

SER. SVLPICIVS [RVFVS] consul a. u. c. 703. Carmina eius 5, 3, 5; [*Ovidius trist. 2, 441*].

SVRA v. ATTIVS SVBERINVS.

v. LICINIVS.

Susagus, fortasse dux quidam Decebali vel rex nationis cuiusdam Moesiam infestantis *T. 74*.

TACITVS v. CORNELIVS.

..... Tascus (?) 6, 16, 8.

[P.] Terentius comicus 1, 16, 6. 6, 21, 4.

Terentius Iunior. Ad eum scr., nempe Iuniori inscr., 8, 15. 9, 12. Equestribus militiis et procuracione prov. Narbonensis functus rure degit 7, 25.

Terentius Maximus, procurator, ut videtur Domitiani *T. 58*.

Terentius Scaurus. Ad eum scr. 5, 12. Vix idem ac grammaticus Hadriani temporibus nobilis [*Gell. 15, 1, 3*].

M. [TERENTIUS] VARRO natus a. 638, mortuus a. 726. Carmina eius 5, 3, 5 [*cf. Ritschl mus. Rhen. nov. 6, 491*].

TERTVLIVS v. IVLIVS.

Theo *T. 5*.

Theophanes legatus Bithynorum 4, 9, 3. 5. 14. 20.

Thermuthis Theonis *T. 5*.

THRASEA v. FANNIVS.

[Thucydides] rerum scriptor citatur 4, 7, 3. 5, 8, 11.

TIBERIVS imperator v. p. 399.

Timo 1, 5, 5.

TIRO v. CALESTRIVS.

v. Iulius.

v. Tullius.

TITIVS ARISTO. Ad eum scr. 5, 3, 8, 14. C. Cassii consulis a. 30 auditor [Dig. 4, 8, 10]. Corpore imbecillus 1, 22. Supervixit Afranio Dextro defuncto a. 105 8, 14, 12. Iuris peritissimus 1, 22, 8, 14. In consilio Traiani [Dig. 37, 12, 5]. Saepe allegatur in digestis Iustiniani, praesertim apud Pomponium [cf. quae de Aristone exposui in Rudorffii ephem. iur. 7, 474].

TITIVS HOMVLLVS v. HOMVLLVS.

Titianus v. Cornelius.

[Cn. Octavius] Titinius Capito. Ad eum scr. 5, 8. Praefectus cohortis [titulus Orell. 801]. Tribunus militum, donatus hasta pura corona vallari [tit.]. Procurator (imp. Domitiani) ab epistulis et a patrimonio [tit.]. Iterum ab epistulis divi Nervae [tit.]. Nerva auctore ex s. c. praetoriis ornamentis ornatus [tit.]. Eodem auctore statuum L. Silani in foro ponit 1, 17, 1 [cf. Herm. 3, 37]. Ab epistulis tertio imp. Traiani [tit.]. Praefectus vigilum [tit.]. Studiosos amat 5, 8, 8, 12. Librum de exitu virorum illustrium recitat 8, 12.

TITVS imperator v. p. 399.

TORQVATVS v. MANLIVS.

TRAIANVS v. VLPIVS.

Tranquillus v. Suetonius.

Trebonius Rufinus, Ilvir Viennensis 4, 22.

..... Triarius. Ad eum scr. 6, 23.

TVCCIVS CERIALIS consularis sententiam fert in senatu a. 99 2, 11, 9. — Cerialis cos. ord. a. 106, de cuius nomine non constat, diversus est.

M. TVLLIVS CICERO (M. Tullius *plerumque*; M. Cicero 7, 17, 13; Cicero 1, 5, 11. 12. 20, 7, 7, 4, 3, 6; Marcus noster 1, 2, 4). Consul a. u. c. 691 4, 8, 5. Augur 4, 8, 4. Iudicia de eloquentia eius 1, 2, 4, 5, 11. 12. 20. 9, 2, 2. 26, 8. Orationes eius citantur pro Cluentio

1, 20, 8; pro C. Cornelio 1, 20, 8; pro Murena 1, 20, 7; pro Vareno 1, 20, 7; in Verrem 1, 20, 10; scripta rhetorica 5, 20, 5. 7, 17, 13. Carmina eius 5, 3, 5. 7, 4, 3. 6 cf. 3, 15, 1.

Tullius Iustus. Epistula Nervae ad eum T. 58.

[M. Tullius] Tiro. Epigramma Cicero- nis in eum 7, 4, 3. 6.

TVLLVS v. DOMITIVS.

Tusculius Nominatus causarum actor 5, 4, 13.

Tutillius 6, 32, 1.

Valens v. Fabius.

v. Iulius.

C. Valerius Astraeus (?) libertus T. 104.

C. Valerius Axer (?) libertus T. 104.

[Q. Valerius] Catullus. Carmina eius 1, 16, 5. 4, 27, 4; citantur 4, 14, 5.

[L. VALERIVS] CATVLLVS MESSALI- NVS (sic plene inscriptio *Taurinensis* apud *Borghesium* opp. 5, 527; Valerius Messalinus *Frontin. ag.* 102; Catullus Messalinus *Plinius*; Messa- linus *Tacitus*; Catullus *Iuvenalis et Victor*). Filius Valerii Catulli [Sueton. *Calig.* 36] et Statiliae Tauri f. Messalinae [Borghesi l. c.]. Consul ord. a. 73. Delator notissimus sub Domitiano 4, 22, 5. 6. [Tacitus *Agr.* 45; *Iuvenalis* 4, 113 seq.; *Victor ep.* 12, 5]. Superstes a. 93 [Tacitus l. c.]. Domitiano non videtur supervixisse 4, 22, 5. Caecus 4, 22, 5.

C. Valerius Dionysius libertus T. 104.

[C. CALPETANVS RANTIVS QVIRINA- LIS] VALERIVS FESTVS (sic tituli *Tergestinus Henzeni* 6495 et *Hispani citati C. I. L. II p. 719, alibi C. Valerius Festus vel Valerius Festus*). Quattuor vir viarum curandarum [tit. *Terg.*]. Tribunus mil. leg. VI victr. [tit.]. Quaestor [tit.]. Sevir equitum Romanorum [tit.]. Tribunus

- plebis [tit.]. Praetor [tit.]. Sodalis Augustalis [tit.]. Legatus pro pr. exercitus Africae [tit.] a. 70 proconsulem L. Pisonem interficit 3, 7, 12; [Tacitus h. 2, 98. 4, 49. 50]. Consul a. 71 [tit.; Marini Arv. p. 129; C. I. Gr. 5835]. Donatus ab imp. Vespasiano donis militaribus [tit.; cf. Tacitus h. 4, 50 fin.]. Curator alvei Tiberis et riparum a. 73 [tit. Terg.; item urbani C. I. L. I p. 180]. Legatus Augusti pro pr. prov. Pannoniae [tit.]. Legatus Augusti pro pr. prov. Hispaniae a. 79. 80 [tit.; C. I. L. II n. 2477 alii-que tituli Hispani supra laudati].
- VALERIUS LICINIANVS causarum actor nobilis, praetorius, incesti crimini Vestalium implicatus et propterea aqua et igni interdictus relegatusque in insulam a Domitiano, inde a Nerva translatus in Siciliam ibi rhetoricen proficitur 4, 11.
- [M.] Valerius Martialis in Hispaniam rediens viaticum accipit a Plinio 3, 21, 2. Moritur c. a. 101 3, 21 [cf. quae dixi in Herma 3, 120 seq.].
- M. [VALERIUS] MESSALLA [CORVINVS] orator, consul a. u. c. 723. Carmina eius 5, 3, 5.
- VALERIUS PAVLINVS. Ad eum scr. 4, 16; item fortasse Paulino inscriptae 2, 2. 5, 19. 9, 3. 37. Consulari loco Valerius P. sententiam fert in senatu a. 103 vel 104 4, 9, 20. 21. Testamentum Valerii P. T. 104. 105. Paulinus consul factus 9, 37. Paulinus praedia possidet Fori Iuli 5, 19, 7 [apud Tacitum hist. 3, 42. 43 qui nominatur Valerius Paulinus Forouliensis procurator Gallicae Narbonensis a. 69 (cf. Iosephus bell. Iud. 7, 10, 4) pater videtur fuisse eius, ad quem scripsit Plinius ep. cit.]. Haec cum inter plures distribuenda esse videantur, quomodo id recte fiat, nescitur. M. Lollius Paulinus Valerius Asiaticus Saturninus cos. suf. a. 93 [dipl. hon. miss.] *via huc pertinet; hic enim debuit dici aut Lollius Paulinus aut Valerius Asiaticus vel Saturninus, non Valerius Paulinus.*
- Valerius Varus 6, 8, 4.
- Valerianus v. Iulius.
- [L.] Varenus. Ciceronis pro eo oratio 1, 20, 7.
- VARENVS RVFVS. Proconsul Bithyniae, quo praesente Dio Chrysostomus Prusae in contione habuit orationem XLVIII [2, 236 R.]. Patronus datur Bithynis adversus Iulium Bassum a. 103 vel 104 5, 20, 1, in ipsa actione tamen non comparet [nam Pomponius Rufus consularis 4, 9, 3. 14 omnino alius est; cf. Borghesi opp. 6, 457]. Ex eadem provincia accusatus c. a. 106 et a Plinio defensus 5, 20. 6, 5. 13. 29, 11. 7, 6. 10. — Potest esse Rufus proconsul Bithyniae is, cui positus est titulus C. I. Gr. 5894; sed cogitari item licebit de Minicio Rufo T. 72, qui videtur item proconsul Bithyniam rexisse. Nam C. Cadum Rufum [Tac. a. 12, 22. h. 1, 77] condemnatio excludit.
- Varisidius Nepos, filius sororis C. Calvisii Rufi 4, 4. Ei tribunatum semestrem impetrat Plinius 4, 4.
- VARRO v. TERENCEVS.
- Varus v. Valerius.
- VEIENTO v. FABRICIVS.
- Velius Cerialis. Ad eum scr. 4, 21.
- VELIVS PAVLVVS proconsul Bithyniae sub Domitiano T. 58. 60. Bello Dacico Domitiani interfuit [Martialis 9, 31]. — Paulus, is ad quem Martialis direxit epigrammata 5, 4. 7, 72 (cf. 6, 12), idem esse potest; at is Paulus, quem et alias ob avaritiam fastumque exagitat (2, 20. 4, 17. 5, 22. 9, 85. 12, 69) et quod iniens praeturam (8, 33) consulatumque ordinarium (10, 10) amicis munera nulla miserit, ab hoc diversus est et omnino sub ficto nomine nescio

qui nobilis avarus eius temporis latet.

VELLEIVS BLAESVS consularis mortuus sub Domitiano 2, 20, 7. 8.

..... Venator. Ad eum scr. 9, 20.

VERANIA coniux Pisonis eius, quem Galba adoptavit, moritur 2, 20, 2; [Tacitus h. 1, 47; Plutarch. Galb. 28].

P. Vergilius [Maro] 3, 7, 8. 5, 3, 6. 6, 43. Citatur 1, 2, 2. 5, 8, 3. 7, 20, 4. 9, 13, 12.

Vergilius Romanus scriptor mimiam-borum et comoediarum 6, 21, 2.

[L.] VERGINIVS RVFVS. Natus a. 15 2, 1, 4. Oriundus ex municipio finitimo Comensi 2, 1, 8 [cf. Tac. h. 1, 52]. Cos. I a. 63, II a. 69. Legatus pro pr. Germaniae superioris a. 69 C. Iulio Vindice victo et caeso imperium sibi oblatum recusavit 2, 1, 2. 6, 10, 4. 9, 19, 1 [cf. Tacitus h. 1, 8. 52; Plut. Galb. 6; Dio 63, 24. 25]. Galbae suspicionem evasit [Plut. Galb. 10; Tac. h. 1, 8. 52. 3, 62; Dio 64, 4] cf. 2, 1, 3. Othonis partes secutus post proelium Betricense imperium iterum recusavit [Tac. h. 2, 49. 51]. Vitellius ei pepercit [Tac. h. 2, 68]; cf. 2, 1, 3. Sacerdos 2, 1, 8. Tutor Plinii et fautor 2, 1, 8. Gratias acturus in senatu in ineundo consularatu tertio a. 97 Ian. 1 in curia cecidit et coxa fracta aliquanto post, imperante etiamtum Nerva a. 97 ut videtur exeunte, obiit 2, 1, 5, annum agens LXXXIII 2, 1, 4, XXX annos post Vindicem caesum 2, 1, 1. In ultima hac valetudine a quinqueviratu sumptuum publicorum minuentorum per Plinium se excusavit 2, 1, 9. Publico funere elatus 2, 1, 1 laudatusque a consule Cornelio Tacito 2, 1, 6. Carmina eius 5, 3, 5. Monumentum eius, in villa quae eius fuerat Alsiensi, cum inscripto epigrammate ipsius 6, 10, 4. 9, 19; [Dio 68, 2].

..... Verus. Ad eum scr. 6, 3.

VESPASIANVS imperator v. p. 399.

[VESTRICIVS] COTTIVS, filius Vestricii Spurinnae et Cottiae, post mortem statua honoratur publice 2, 7, 3. 4 laudaturque a Plinio 3, 10.

VESTRICIVS SPVRINNA. Ad eum scr. 3, 10. 5, 17. A. 69 Jux Othonis, legatus legionis ut videtur, adversus Vitellianos [Tacitus h. 2, 11. 18. 23. 36; Plutarch. Oth. 5. 6. 7]. Consul bis vel ter, fortasse tertium a. 100 [cf. P. 61 dictaque in Herma 3, 40]. Romae moratur a. 96 exeunte 1, 5, 8. 9. Ei legato (imp. Nervae ut videtur) Germaniae inferioris ornamenta triumphalia decernuntur a. ut videtur 97 2, 7 cf. 3, 10; [Tac. Germ. 33]. Filium amittit 2, 7, 3. 4. 6. 3, 10. Vita senis annum agentis LXXVII 3, 10. Carmina eius et studia 3, 1, 7. 4; 27. 5, 17 [Quae feruntur eius, suppositicia sunt: cf. Wernsdorf poet. min. 3, 351 seq.].

Vettius Priscus causamagit apud centumviros 6, 12, 2.

VETTIVS PROCVLVS, maritus ut videtur Pompeiae Celerinae socrus Plinii 9, 13, 23. A. 97 praefectus aerarii sententiam in senatu dicit inter praetorios 9, 13, 13 cf. 11. A. 98 consul designatus 9, 13, 23. Consul m. Decembri cum P. Iulio Lupo [Grut. 1071, 4]. Procos. Asiae inter a. 103 et 117 [nummus ineditus Hyrcanorum Lydiae, cuius notitiam debemus Waddingtonio, caput proponens Traiani, qui Dacicus dicitur, et adscriptionem ἀνθ. ΒΕΤ. ΠΡΟΚ ... ὙΡΚΑΝΩΝ].

VIBIVS SEVERVS. Ad eum scr. 3, 17 (ubi in codd. est uiuio et curio). 4, 28 (ubi in codd. est uibio et iubio). Cf. Orell. 3306 (cum adn. Henzen): C. Oppio C. f. Vel. Sabino Iulio Nepoti M. Vibio Sollemni Severo, qui consul fuisse vi-

detur sub Hadriano; item Orell. 4669.

VINDEX v. IVLIVS.

Virdius Gemellinus procurator Traiani in Bithynia *T.* 27. 28. 84.

VIRIOLA v. ATTIA.

VITELLIVS imperator v. p. 399.

Vitellius Honoratus corrumpit proconsulem Africae *2*, 11, 8. 9.

[M. Ulpius] Epimachus Augusti libertus procurator *T.* 84.

[M. Ulpius] Eurythmus Augusti libertus et procurator *6*, 31, 8 *seq.*

[M. Ulpius] Lycormas Augusti libertus *T.* 63. 67.

[M. Ulpius] Maximus, Augusti libertus et adiutor procuratoris (*sic Traianus ep.* 28; procurator *Plin. ep.* 27. 85) in Bithynia agens *T.* 27. 28. 85.

[M. VLPIVS TRAIANVS] pater imperatoris *P.* 89; [*cf. Renier inscr. Alg.* 2524; *Eckhel* 6, 433].

[C.] VMMIDIUS QVADRATVS. Ad eum *scr.* 6, 29. 9, 13. Nepos Ummidia Quadratillae *7*, 24. A. 97 in senatu per aetatem esse non potuit *9*, 13, 1. Uxorem ducit annum agens XXIV *7*, 24, 3. Causas agere incipit *6*, 11. *7*, 24, 9. Maritus sororis imp. M. Antonini [*vita M. Ant. c.* 7]. Consul *suf. a.* 118 [*Henzen Arr. p.* 65]. Hadriano inimicus factus [*vita Hadr. c.* 15].

VMMIDIA QVADRATILLA avia C. Ummidii Quadrati *cos. a.* 118, moritur annum agens LXXX *7*, 24. Casini

fecit amphitheatrum et templum [Orelli 781].

[C. LICINIVS] VOCONIVS ROMANVS. [*sic titulus Saguntinus C. I. L. II, 3566*: Popilliae L. f. Rectinae an. XVII C. Licinius C. f. Gal. Marinus Voconius Romanus *collato altero 3865 a*: . . . Voconius Romanus patri optimo, *qui tituli videntur ad hunc Plinii amicum pertinere, cum et nomina conveniant et patria et adoptionis indicium duplex nomen gentilicium praebeat, adoptatum autem esse Voconium Romanum a vitrico Plinius 2, 13, 4. T. 4 scribat; ceterum apud hunc semper dicitur Voconius Romanus vel Romanus*]. Ad eum *scr.* 1, 5. 3, 13, item ut videtur Romano *inscriptae 2, 1. 6, 15. 33. 8, 5. 9, 7. 28.* Plinii condiscipulus et contubernalis *2, 13. T. 4.* Causas agit *2, 13, 7. 6, 33.* Flamen provinciae Hispaniae citerioris *2, 13, 4 (cf. add.)*. Plinius ei impetrat ab imp. Nerva ius trium liberorum *2, 13, 8*; item Nerva defuncto ab imp. Traiano latum clavum *T. 4*; a (Neratio) Prisco (legato Pannoniae) beneficium aliquod, tribunatum ut videtur *2, 13. 2. 10.*

[Q. VOCONIVS SAXA] *tr. pl. a. u. c.* 585. Lex Voconia *P.* 42.

VRSVS v. Cornelius.

v. IVLIVS.

Xenophon citatur *7, 32, 2.*

Xerxes *3, 7, 13.*

Zosimus v. C. Plinius.

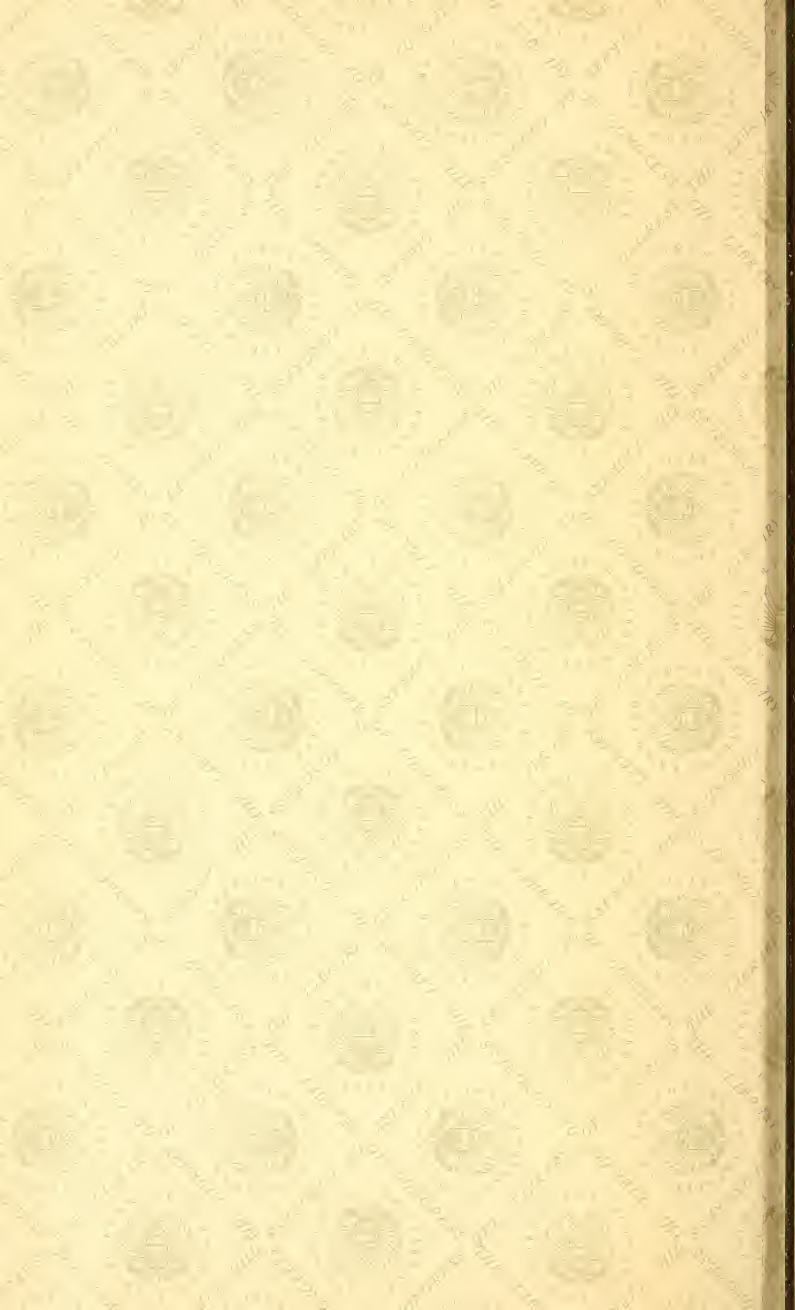
ADDENDA ET CORRIGENDA

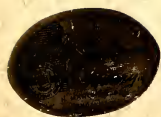
- p. 2, 19 *post* III 1, 12—3, 5 *add.* III 9, 1—28
 p. 3, 10 *not.* l. uenerant
 p. 46, 17 sestertium decem milia Mommsen
 p. 48, 3 *Ad C. I. L. II, 3866 docui sic distinguendum esse: Pater ei in equestri gradu clarus: clarior vitricus . . . mater e primis. Ipse ceterioris Hispaniae (scis quod iudicium provinciae, quanta sit gravitas) flamen proxime fuit. Nam et flamen absolute dictus intellegi nequit, nec iudicium provinciae ultum est in matre, cernitur autem in flaminatu: nam flamines creabantur in conventu provinciae suffragiis legatorum. Mommsen*
 p. 50, 12 l. Larcus *pro* Largius. *cf. ind. nom.* LARCIVS LICINVS
 p. 56, 4 puteos ac potiles fontes *coniecit Mommsen*
 p. 68, 8 l. Larcio *pro* Largio. *cf. ind. nom.* LARCIVS LICINVS
 p. 80, 5 l. Larcus *pro* Largius *et not.* larcus **Dr** largius **MVFp**sa. *cf. ind. nom.* LARCIVS MACEDO
 p. 83, 10 per quod ad haec perventum est *coniecit Mommsen*
 24 l. VIBIO *pro* CURIO. *cf. ind. nom.* VIBIVS SEVERVS
 p. 102, 17 adicere] addicere Mommsen
 p. 114, 6 l. Metilio *pro* Maecilio. *cf. ind. nom.* METILIVS NEPOS
 19 Sentium] Serium *Borghesius opp. 6 p. 299. cf. ind. nom.* SERIVS
 AVGVRLNVS
 p. 136, 3 *not.* l. eosdem istos **Mp**s *pro* eosdem istos **Mpr**
 p. 138, 4 l. Flavium *pro* Fabium. *cf. ind. nom.* FLAVIVS APER
 p. 163, 20 emptitant: quo ut sint plura venalia efficiunt *coniecit Mommsen*
 p. 166, 5 credidissem] credidisse Mommsen
 p. 174, 19 *et not.* l. Gallitta *pro* Gallita
 p. 176, 17 imitentur] limitent Mommsen
 p. 235, 1 *not.* l. 28 *pro* 38
 p. 259, 19 orbe quodam sodalitates ambire *coniecit Mommsen*
 p. 274, 11 l. Anchariae *pro* Panchariae. *not.* Panchariae a
 p. 288, 10 ne gaudio quidem quamvis maximo possum *coniecit Mommsen*
 p. 310, 27 cohortis III campestris *coniecit Mommsen coll. inscr. ed. Henzen n. 5443*
In scriptura schedarum rescriptarum panegyrici haec addenda esse monuit Kruegerus, quae hic adnotabo, quamquam partem eorum sciens olim omiseram,
 p. 324, 18 *not.* 18 adsūmi *pro* adsumi

- p. 326, 1 inritamentum] *incerta t littera posteriore loco*
 p. 382, 10 *not.* consul *vel* consūl
 22 temptabitque] tempt.bitque *vel* tempt..bitque
 p. 383, 1 *not.* et si] e *fortasse in litura*
 14 quam quid] quam | *iquid*
 p. 389, 5 *not.* adque..uotis *vel* adque uotis
 p. 412 *add.* GRATILLA est opinor Verulana Gratilla, quam Tacitus (*hist.*
3, 69) ait a. 70 cum Flavio Sabino aliisque Flavianorum principibus ob-
 sidium passam esse in Capitolio, non liberos propinquosve, sed bellum
 secutam. *Mommsen*
 p. 416 *add.* Iunius Pastor a Plinio defensus *1, 18, 3. Mommsen*
 p. 416 *add.* LIBO FRUGI consularis aperte descendit a M. Licinio Crasso
 Frugi consule a. 27 et Scribonia eius, cum utriusque gentis cognomina prae
 se ferat. Videtur esse nepos eorum, filius autem aut M. Licinii Crassi
 Frugi cos. a. 64 (*cf. Tacitus hist. 4, 42*) aut Crassi Scriboniani. *Mommsen*

LIBRARY OF CONGRESS

0 003 090 151 4

